

PRACTICÆ
MEDICINÆ 1418
LIBER QVINTVS.

De { Tumoribus, | Vulneribus,
 { Ulceribus, | Fracturis,
 { Cutaneis vitiis, | Luxationibus.

Autore

DANIELE SENNERTO
— D. ET MEDICINÆ IN
ACADEMIA VVITTEBERGENSI
PROFESS. PVBL.

Cum Indicibus necessariis.



Ex libris

Doctor:



*Ruinerij
medic.*

LVGDVNI,
SVMP. PETRI RAVAVD,
via Mercatoria, ad S. Petri vexillum.

M. DC. XXXV.

LIBER QUINTVS
M. D. C. L. I. I.

Transmissio
Venerabilis
Custodibus

AMIRAL STAMER TO
ACADEMIA



Handwritten signature or text, possibly "J. Smith".

AMIT. TERI RAVAD.
No. 1. 1860.

M. D. C. L. I. I.



Serenissimo atque Illustr^{mo} Principi,
ac Domino,

D. CHRISTIANO V.
REGNORVM DANIÆ,
NORVVEGIÆ, GOTHORVM,
Vandalorúmque Electo Principi, Duci
Slesvvici, Holsatiæ, Stormariæ, Dith-
marsiæ; Comiti in Oldenburg & Del-
menhorst, &c.

Domino meo Clementissimo.



HEIRVrgIAM, Serenissime
atque Illustrissime Princeps, Do-
mine clementissime, Artis Medi-
cæ partem esse nobilissimam, &
reliquis nullo modo postponendam, quicun-
que eius necessitatem & antiquitatem accu-
ratè perpenderit, facile perspiciet. Etenim
victus ratione ea, quam Natura & sua cuique
fortuna suppeditat, plerique contenti viuunt,
& non nisi ij, qui in lautiore re sunt, ea de
caussa Medicos consulunt. Multi quoque
morbosum

morbosum humorum apparatus diu in corpore circumferunt, neque tamen de eo tollendo, & morbis, qui inde oriri possunt, præcauendis solliciti sunt. Imò multi febribus aliisque morbis correpti Medicos non consulunt, nec eorum opem & auxilium implorant, sed totum negotium Naturæ committunt, & vel eius solius ope conualescunt, vel vi morbi moriuntur. At si cui crus vel brachium fractum fuerit, si quis vulnus paulò grauius acceperit, mox Cheirurgi, cuiusque etiam conditionis & notæ is sit, opem implorat, & ab eo salutem & sanitatem sperat. Vnde & ob ipsam necessitatem factum, vt hæc Medicinæ pars omnium primò exulta fuerit, & antiquissimi Medici, quorum quidem memoria ad nos peruenit, Cheirurgiæ imprimis nomine claruerint, Æsculapius, Podalyrius, Machaon, atque post hos Hippocrates Cous. Qui etsi de omnibus Medicinæ partibus multa præclare scripserit, adeò vt Princeps Medicorum nominari meruerit: tamen in Cheirurgia præcipuè excelluit, & de ea præ reliquis diligentissimè scripsit, ita vt cum in aliis nimis plerumque brevis & concisus sit, ordinem sæpe susque deque habeat, non rarò minùs perspicuus sit: in Cheirurgicis conscribendis, vt ex libræ eius de officina Medici, (quem ita inscripsit, etsi in eo nihil, nisi

Cheirurgica

Cheirurgica tractet) de fracturis, de articulis, de capitis vulneribus apparet, accuratissimus & ordinis obseruantissimus est, nullisque verbis parcit, vt omnia elare & perspicue tradat. Quem postea secuti sunt omnium seculorum Medici clarissimi, Galenus, Aëtius, P. Ægineta, C. Celsus, Auicennas, & alij, qui Cheirurgicam Medicinæ partem æquè, vt alias, non solum scriptis accuratè tractarunt, sed & ægris in iis affectibus, qui Cheirurgia imprimis curantur, operam ipsi præstituerunt.

Nescio verò quo fato infelici factum, vt cum superioribus seculis ferè omnes bonæ literæ barbarie conspurcarentur, etiam Medicina hoc damni passa sit, vt Cheirurgia à Medicina reliqua separaretur, atque alij dicerentur Physici, alij Cheirurgi. Hinc enim adeo accidit, vt cum Medici Cheirurgiam negligerent, & à se amandarent, barbitonfores, balneatores, aliique operarij Cheirurgiæ possessionem à Medicis derelictam inuaserrint, homines plerique omnis Medicinæ ignarissimi, qui neque eorum, quæ agunt, causas reddere, neque medicamenta inuenire, neque corpora & affectus distinguere norunt, sed eundem calceum ferè omnibus pedibus adaptare conantur: imò quod caput rei est, qui corporis humani structuram, quæ-

tum quidem Cheirurgo imprimis necessaria est, partiumque situm & conformationem penitus ignorant, & ex Anatomia nunquam didicerunt. Accessit postea & aliud incommodum. Cùm enim intelligerent, sine reliquarum Medicinæ partium subsidio Cheirurgum suum scopum adsequi non posse, & animaduenterent, etiam ad externos corporis affectus manuum operam semper non sufficere, sed internis quoque medicamentis sæpissimè opus esse: falcem in alienam messem multi immiserunt, & cùm purgantia, tum alia interna medicamenta exhibere temerario ausu aggressi sunt; etsi nec corporis ægri statum, nec medicamentorum vim & facultatem, nec curandi methodum intelligerent. Quæ res quanto cum ægrorum periculo & damno coniuncta sit, nemo non intelligit. Interim, vt consuetudo est pessimus tyrannus, iste mos in plerisque regionibus, præcipuè nostra Germania, ita inualuit, vt aliæ Medicorum, aliæ Cheirurgorum partes maneat, imò qui Cheirurgiam hodie exercent, iniuria se affici querantur, si istud officium Medici ad se retrahere conentur. Agnouerunt tamen iam superioribus seculis, cùm Medicina cum reliquis bonis literis in lucem è tenebris, quibus obruta erat, protracta est, diuortij huius iniquitatem Medici quique doctissimi,

atissimi, & propterea ex iis quidam ipsam
Cheirurgiam tractare aggressi sunt, quidam
verò scriptis eruditissimis excoluerūt. Quod
& nostra memoria à clarissimis Medicis fa-
ctitatum. Et omnino omnibus, qui Medicinæ
solidam cognitionem sibi comparare volunt,
incumbit, vt & hanc Medicinæ partem dili-
genter cognoscere, vt si non ipsi manus ægris
admouere, velint, aut ob inueteratam con-
suetudinem non possint, nihilominus Cheir-
urgorum vulgarium actiones dirigere, eo-
rumque errores, vbi occurrunt, corrigere
queant.

Quæ res ipsa fecit, vt cùm superiores qua-
tuor libros Medicinæ Practicæ absoluisssem,
& hunc quintum, qui ea maxima ex parte,
quæ Cheirurgorum sunt, tractat, necessariò
addendum putarem. Qui cùm iam in publi-
cum prodeat, eique, pro more huius sæculi,
Patronus quærendus sit, eum Seren. & Illustr.
T. Celsi. nomini, non leuibus causis motus,
inscribendum existimaui. Etenim quantus
Seren. Reg. Maiest. Dn. Parentis, & Seren. ac
Illustr. Celsi, Tuæ erga bonas literas, atque
imprimis artem Medicā, sit amor & incre-
dibilis beneuolentia, omnibus notissimū est,
& testis est eius rei locuples Vir CL. Dn. Hen-
ningus Arnisaus, Philosophus & Medicus ex-
cellentissimus, amicus meus singularis. Et

Seren.& Illustr.T.Celsitud.eandem beneuo-
lentiam ipse non ita pridem in Seren. Elect.
Saxon. Viduæ Aula, quæ Lichtenburgi est,
fatis superque perspexi & expertus sum. Quã
propterea, pro mea virili, etiam ad posterita-
tem huius libri dedicatione commēdandam
putavi. Deinde cū scripta mea omnia in
hac Elect. Saxon. ad Albim Academia nata
iure quodam Seren.Saxon.Elect. Domui de-
beri, eique sacra esse agnosca, ea me ad aliam
aram (quod apud Antiquos nefas putabatur)
transferre non existimaui, si Seren. & Illustr.
T. Celsitud. cui tam arcta cum Seren. Elect.
Saxon.familia necessitudo & cognatio inter-
cedit, hunc librum offerrem. Accipe ergo,
Sereniss.& Illustr.Princeps, hoc quicquid labo-
ris & operis est, eo vultu, quo aliàs bonarum
literarum cultores, & Seren. Elect. Saxon.
Domui addictos soles, mihiq̃ue & meis co-
natibus clementissimè faue. D E V s verò ter
Opt. Max. Seren.& Illustr.T.Celsitud.salua,
florentem, & felicem vndique præstet. V Vit-
tebergæ, Kal.Maij, Anno Christi 1634.

Sereniss. atque Illustriss. Tuæ Celsitud.

Subiectissimus


DANIEL SENNERTVS, D.
Fac. Medic. ib. Prof. & Senior,
ac Sereniss. Elect. Sax. Medicus.

INDEX



INDEX CAPITVM
LIBRI QVINTI.
PARTIS PRIMÆ.

De Tumoribus.

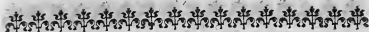
Cap.		pag.
I.	 E Tumorum Natura, Causis, & differentiis.	1
II.	De Tumoribus ab humoribus ortis in genere.	11
III.	De Abscessibus.	20
IV.	De corpulentia nimia.	28
V.	De Inflammatione.	35
VI.	De Sinibus.	63
VII.	De Erysipelate seu Rosa.	75
VIII.	De Bubone,	77
IX.	De Furunculo.	81
X.	De Phymate.	82
XI.	De Phygethlo.	83
XII.	De Parotide.	85
XIII.	De Carbunculo.	88
XIV.	De Paronychia.	100
XV.	De Pernionibus.	103
XVI.	De Ecchymomate.	106
XVII.	De Herpete.	114
XVIII.	De Oedemate.	119
XIX.	De Scirrho.	125
XX.	De Cancro.	130
XXI.	De Tumore aquoso.	139

I N D E X

XXII.	De Exanthematibus, Ecthymatibus, Papulis, Pustulis, Phlyctænis, & Eczematibus..	141
XXIII.	De Varis,	144
XXIV.	De Sudaminibus, & Sironibus.	145
XXV.	De Epinyctidibus, & Terminthis.	147
XXVI.	De Effere.	149
XXVII.	De Scabie.	152
XXVIII.	De Lepra Græcorum.	161
XXIX.	De Vitilagine, seu Leuca & Alphi.	164
XXX.	De Impetigine & Lichene.	170
XXXI.	De Gutta rosacea.	174
XXXII.	De Crusta lactea, Achoribus, Favis, Tinea, Ficu, Helcydria, Psylidraciis, & Phthiriasi.	178
XXXIII.	De Strumis & Scrofulis.	181
XXXIV.	De Ganglio, & Nodis.	184
XXXV.	De Meliceride, Atheromate, & Steatomate.	189
XXXVI.	De Testudine, Talpa seu Topinaria, & Natta.	194
XXXVII.	De Verrucis.	196
XXXVIII.	De Cornibus.	201
XXXIX.	De Fungis.	204
XL.	De Tumoribus malignis & venenatis: ac in specie de Elephantiasi.	207
XLI.	De Tumore flatulento.	219
XLII.	De Tumoribus à partibus solidis aliò proci- dentibus vel incumbenribus in genere.	221
XLIII.	De Aneurismate.	222
XLIV.	De Varicibus.	230
XLV.	De Elephantiasi Arabum.	237
XLVI.	De Tumoribus particularibus.	239

P A R T I S

C A P I T V M.

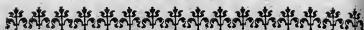


P A R T I S II.

De Vlceribus.

Cap.		pag.
I.	D E Vlcēis natura & differentiis.	241
II.	De Vlcere simplici.	244
III.	De Vlcere cum intemperie.	257
IV.	De Vlcere cum humorum affluxu.	262
V.	De Vlcere sordido, putrido, & corrosiuo.	265
VI.	De Vlcere cum tumoribus.	268
VII.	De Carne in vlcēibus excrescente & luxuriantē.	270
VIII.	De Vlcere liuido & calloso.	271
IX.	De Vlcēibus sinuosis.	272
X.	De Fistulis.	276
XI.	De Vlcere verminoso.	284
XII.	De Vlcere varicoso.	285
XIII.	De Vlcere cum ossis carie.	286
XIV.	De Vlcere dysepuloto, cacoēthe, Telephio, & Chironio.	291
XV.	De Phagedæna.	295
XVI.	De Vlcere cum dolore.	298
XVII.	De Tibiarum, & aliis particularibus vlcēibus.	299
XVIII.	De Ambustionibus	301
XIX.	De Gangræna & Sphacelo.	313

I N D E X




PARTIS III.

*De Cutis , Capillorum , & Unguium
vitiis.*

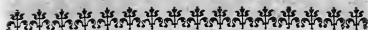
SECTIONIS I.

De Cutis vitiis.

Cap.		pag.
I.	 E Cutis colore mutato in genere , & in specie de nigredine à Sole contracta.	338
II.	De Ephelidibus in grauidis.	341
III.	De Lentiginibus.	343
IV.	De Cosmética.	345
V.	De Næuis maternis.	350
VI.	De Maculis volaticis infantium.	351
VII.	De Maculis , à Germanis Epaticis dictis.	352
VIII.	De Pruritu.	354
IX.	De malo odore.	358

PARTIS

C A P I T V M.



P A R T I S III. S E C T I O N I S II.

De Capillorum & Vnguium vitiis.

Cap.		pag.
I.	D e Pilorum natura.	363
II.	D e Pilorum vitiis, & primò de Caluitie & Barbæ defectu.	367
III.	De Pilorum defluuio.	372
IV.	De Alopecia, & Ophiasis.	376
V.	De Tinea capillorum.	383
VI.	De Pilorum fissura.	384
VII.	De Canitie.	385
VIII.	De Furfuratione & Porrhine.	391
IX.	De Plica.	393
X.	De Vnguium vitiis.	424



P A R T I S IV.

De Vulneribus.

Cap.		pag.
I.	D e Vulneris natura, caussis, & differentiis.	430
II.	De signis Diagnosticis.	433
III.	De Prognosticis & euentu vulnerum prædicendo.	434
IV.	De Curatione Vulnerum, & primò de Indicationibus.	468
V.	De rebus alienis è vulnere eximendis.	471

I N D E X

VI.	De apparatu ad vulnera obliganda necessario.	476
VII.	De Vulneratarum partium fasciatione.	481
VIII.	De medicamentis ad vulnera curanda necessariis.	490
IX.	De Cæsaris Magati, & Ludouici Septalij curandi vulnera methodo iudicium.	509
X.	De Vnguento Armario.	534
XI.	De alterantibus medicamentis, & potionibus vulnerariis.	551
XII.	De diætâ vulneratorum.	557
XIII.	De prohibenda ad partem vulneratam fluxione.	560
XIV.	De Venarum & arteriarum vulneribus, & de hæmorrhagia in vulneribus sistenda.	563
XV.	De Vulneribus neruorum & tendinum in genere, & de punctura neruorum.	572
XVI.	De neruis cæsim vulneratis, & Ligamentorum vulneribus.	583
XVII.	De Articulorum vulneribus.	586
XVIII.	De Vulnere cum contusione.	590
XIX.	De Vulneribus morfu animalium illatis.	594
XX.	De Sclopetorum vulneribus.	597
XXI.	De Vulneribus venenatis.	618
XXII.	De Vulneribus particularibus.	627
XXIII.	De morbis & symptomatibus, quæ vulneribus accidunt.	628
XXIV.	An liceat Christiano periaptis & figillis apensis, vel similibus modis, se ab armis inuiolabilem præstare?	637

PARTIS

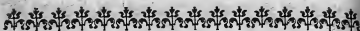
C A P I T V M.

P A R T I S V.

De Fracturis.

Cap.		pag.
I.	D E fracturis , earumque Curatione in genere.	655
II.	De Fractura cam vulnere.	673
III.	De Fractura cum vulnere in qua os nudatum non est , fragmentum tamen ossis aliquod abscissurum metuitur.	679
IV.	De affectibus p. n. qui fracturis accidunt.	682
V.	De distortis & malè compositis ossibus.	684
VI.	De callo iusto minore vel maiore corrigendo.	685
VII.	De membri gracilitate & debilitate.	687
VIII.	De Brachij fractura.	688
IX.	De Humeri fractura.	690
X.	De Ctruris fractura.	692
XI.	De Femoris fractura.	693
XII.	De Fractura Nasi.	697
XIII.	De Maxillæ fractura.	699
XIV.	De Fractura clauiculæ seu iuguli.	701
XV.	De Scapulæ fractura.	703
XVI.	De Sterni fractura.	704
XVII.	De Costarum fractura.	705
XVIII.	De Spinæ dorsi fractura.	709
XIX.	De Fractura ossium manus.	710
XX.	De Coxendicis fractura.	711
XXI.	De Fractura Patellæ in Genu.	711
XXII.	De Fractura ossium Pedis.	713

INDEX



PARTIS VI.

De Luxationibus.

Cap.		pag.
I.	D E Luxationibus in genere.	715
II.	De Luxatione cum dolore, inflammatio- ne, vulnere, fractura.	724
III.	De Mandibulæ luxatione.	727
IV.	De Claviculæ luxatione.	731
V.	De Spinæ & Costarum luxatione.	732
VI.	De Humeri luxatione.	735
VII.	De Cubiti & Radij luxatione.	744
VIII.	De Manus & Digitorum eius luxatione.	746
IX.	De Femoris luxatione.	748
X.	De Patellæ luxatione.	753
XI.	De Genu luxato.	754
XII.	De Fibulæ distractione.	756
XIII.	De Pedis & eius ossium ac digitorum luxa- tione.	ibid.

LIBRI



LIBRI QVINTI

P A R S I.

De Tumoribus.

C A P V T I.

De Tumorum Natura, Caussis, & Differentiis.

QVI Tumor, tuber, & tuberculum Latinis *Tumoris*
 dicitur morbus, is Græcis *ὄγκος* appellatur; *nomina.*
 Hippocrati & antiquis Græcis etiā *οἰδημα* no-
 minatur. Et si enim recetioribus Medicis iam *Oedema.*
 Galeni quoque tempore *οἰδημα* sint tumores
 molles, & qui, dū premuntur, dolore vacant, quos Antiqui
 cum adjectione *οἰδημα μαλακὸν & ἀνώδυον*, i. e. tumores
 molles & non dolentes, appellabant: tamen vox *οἰδημα*
 Hippocrati & antiquioribus Medicis in genere omnē om-
 nino præter naturam Tumore significat, vt à Galeno an-
 notatum est, in 1. prognost. text. 29. 4. aph. 34. 5. aph. 65. & 66. &
alibi passim *ὄγκος* etiam interdum nomen generale est, signi- *phyma.*
 ficatque omnem in genere Tumorem, sponte tamen &
 sine caussa externa, præcipuè in externam corporis par-
 tem, erumpentem, sicut planta è terra erumpit; vt videre
 est apud Galenum, 6. epid. comm. 1. cap. 23. In recentiorum
 Latinorum, eorūque, quos Barbaros vulgò nominant; *Tumores*
 libris, nomine Apostematis omnes omnino tumores com- *an rectè*
 prehenduntur; Imò ex Recentioribus quidam, quibus *aposte-*
 Græca lingua forsan non satis cognita est, eos valdè de- *mata ap-*
 cipi scribunt, qui aliquam inter nomen Tumoris & Apo- *pellētur.*
Lib. V. *A* *stematis*

Apostema quid? stematis differentiam esse statuunt; quod tamen cum autoritate omnium antiquorum Medicorum, & Græcæ linguæ vsu pugnat. Græcis enim Medicis *ἀποστήμα* solum is tumor est, qui suppuratur, vt infra, cap. 3. dicitur, & Latinis *Abscessus* & *Uomica* dicitur, Recentioribûsque ac Barbaris, sumto ex interprete Auicennæ vocabulo; *Exitura*. Omnes autem tumores ad-suppurationem non perueniunt, vt Erysipelas plerumque, herpes, & phlegmone sæpe, tumoresque alij.

Neque tamen ista nominum confusio Arabibus attribuenda, sed Barbaris eorum interpretibus, qui Arabum vocabula non idoneis vocabulis expresse-*runt*. Arabes enim non minùs, quàm Græci, Tumores & Apostemata nomine distinxerunt, & tumores in genere *Bothor*, Apostema *Dubellet* & *Dubellatum* nominarunt. Ideoque de vocabuli cuiusque significatione eius linguæ autores consulendi sunt, non alterius; seu, vt Galenus, in libell. ad *Thrasibulan* ars tuendæ san. ad Medicinam spectet, cap. 32. docet, si Assyriorum linguæ vocabulum sit, ab ipsis res discenda est, qui nomen illud indiderunt, siue sit Persarum lingua, aut Indorum, aut Arabum, aut Æthiopum, aut omnino aliorum quorundam, illos percunctari oportet.

Non omnis tumor morbus est. Quid autem Tumor sit, iam dispiciemus, vbi hoc prius monuerimus, nos de Tumoribus p. n. & qui è morborum genere sunt, præcipuè hic acturos. Non enim omnis tumor & partis ultra naturalem habitum incrementum, Tumor p. n. est. Nam quamvis obesi quidam ultra naturalem habitum in latum & profundum augentur: tamen cum nondum in iis est aliqua actionis læsio, ob quam demum aliquid p. n. affici dicitur, etiam p. n. se non habent, sed solum non naturaliter, & *φύσιν*, & *ὕπερ τὴν φύσιν*, vt ait Galenus. Hæc. n. vt idem Galenus, de tumorib. p. n. cap. 1. scribit, est inter ea corpora, quæ secundum naturam se habent, & ea, quæ se habent præter naturam, media quædam constitutio. Sic etsi quoque aliqua pars augeatur ultra naturalem habitum, ita tamen, vt eius actiones non lædantur, nullûsque doloris sensus adsit: tum etiam tumor ille non est præter naturam, nondumque morbus appellatur,

pellatur, sed potius symptoma. Vnde Galenus quoque suum librum de tumoribus, non simpliciter, sed de tumoribus p. n. inscripsit. Longè verò minùs mammæ lacte turgidæ & maiores, quàm in non lactâtibus esse solent, & venter inferior tempore gestationis in grauidis in maiorem molem excrescens morbo laborare dicuntur; cùm ista secundum naturam & naturæ leges fiant.

Quid verò tumor sit, & ad quod morbi genus pertineat, *Tumor quid?* non adeo liquidum est. Alij enim alias definitiones afferunt, quas hîc coaceruare opus non est, & Galenus ipse non semper idem docere videtur. Nam 13. meth. med. c. 1. tumorem morbum esse dicit, in quo partes à naturali habitu in quantitate recesserunt. Et 1. de causs. sympt. c. 2. tumores ad morbos organicos refert, dum scribit, φλύγγους, seu inflammationes, & scirrhus, & abscessus, & id genus alios morbos instrumentalium esse partium. De differ. verò morbor. cap. 13. & de causs. morb. c. 6. inter intemperies, & simularium partium morbos tumores recenset. Recentiores etiam opinionibus dissident. Fallopius Galeni sententiam in 13. m. m. cap. 1. sequitur, & tumores ad morbos instrumentales, nimirum magnitudinem p. n. auctam, refert; Hieronymus Capiuaccius, in cap. de phrenitide, omnem tumorem esse necessariò morbum in intemperie; non autem necessariò in mala compositione scribit: quam opinionem sequitur Hieronymus Fabricius ab Aquapendente. Alij, inter quos Eustachius Rudius, statuunt, tumorem esse vitium ex aucta magnitudine & intemperie compositum, auctamque magnitudinem cum intemperie esse cuiuslibet tumoris formam; statuitque Rudius, eos solùm tumores propriè dici, qui in partibus ex materiæ p. n. affluxu fiunt; tumores verò, qui in luxationibus, intestinorum in scrotum prolapsu, & aneurismate fiunt, propriè dictos tumores non esse.

Verùm si rem accuratius perpendamus, significatùmque vocabuli Tumoris & ὄγκος consideremus, & tumoris essentiam per se contemplari velimus, Tumorem, quatenus tumor est, rectè cum Galeno definimus, quod sit morbus, in quo corporis nostri partes, à naturali statu magnitudine *Tumoris definitio.*

aucta recedunt. Οἷον enim Græci τὸ εἰς μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος Ἀλγεῖσις, nominant, vt de tumorib. cap. i. scribit Galenus, vt certè absurdum sit, statuere tumorem sine magnitudine aucta, id est, sine tumore. Et si enim verum sit, quod modò monuimus, & quod Galenus quoque, de diff. morb. cap. 12. annotauit, tumorem, si tantus non sit, vt ex eo membrum affectum operationum aliquam læsionem patiatur, symptoma esse, eumque p. n. affectum potius per intemperiem præsentem, quæ lædit actionem, quam per tumorem, qui non lædit actiones, definiendum esse: tamen propterea non sequitur, quod etiam tumor, qui morbus est, quique actiones lædit, potius per intemperiem, quam magnitudinem auctam, definiendus sit. Imò sæpenumero tumores cum vel à carnosa, vel ab ossæ & dura substantia, vel flatuoso spiritu, qui nec frigidus, nec calidus valde sit producuntur, sine intemperie sunt. Interim tamen alios morbos auctæ magnitudini, quæ tumoris essentiam constituit, coniungi posse, non negamus, qui tamen non sunt de eius essentia. Etenim si materia, quæ tumores efficit, calore, frigore, siccitate, aut humiditate excedat, illam intemperiem parti affectæ communicat, unde etiam morbus intemperiei tum concurrit. Si præterea materia eadem vel rodendo, vel distendendo continuum soluat, unitatis quoque solutio accedit. Interdum & figura corrumpitur; interdum & cauitates, canales ac meatus comprimuntur, vel obstruuntur ob multitudinem materiæ, quæ cum plerumque tumori coniungantur, etiam in differentia & curatione tumorum non solum de quantitate aucta, sed etiam de reliquis morbis concurrentibus agitur. Interim ratum manet, tumorem, quatenus tumor, esse morbum in aucta p. n. magnitudine, qui ex re p. n. parti adiecta ortum habet. Nec alicuius momenti est, quod Rudius hic obiicit, quod in tumoribus, qui ab humoribus, & qui à partium prominentia & procidentia ac similibus causis fiât, sit penes causam efficientem, proximam & continentem differentia; & quod ab hac artificiosa & viles indicationes sumantur, non verò ab aucta magnitudine. Etenim licet in causâ continente speciali differant

differant, quod ea sit nunc humor, nunc os, nunc intestinum: tamen in generali conueniunt, quæ est res p. n. parti adiecta, eamque in tumorem attollens. Et in omni tumore, ab hac, ut in omnibus morbis, qui à causa continente pendent, nulla sumitur utilis indicatio, etiam in tumoribus, qui ab humorum influxu pendent. Generalis enim indicatio, sed inutilis, est, humorem, qui partem in tumorem attollit, esse remouendum: quomodo verò hoc fieri debeat, id iam artificiosum est. Interim quod tumores ex humoribus orti inter compositos morbos ex magnitudine aucta & intemperie cum materia & figura vitiosa referri possint, non negabo: id tamen non omnibus tumoribus competit. Vnde procul dubio etiam factum, ut Galenus tumores modò inter morbos partium similiarium, ut *de differ. morb. cap. 12.* modò inter morbos organicos, ut *13. met. cap. 1.* retulerit.

Neque diffitendum, autores interdum dum tumorum p. n. faciunt mentionem, non tumores in genere accipere, quales etiam sunt, quos intestinum prolapsum, vel ossea substantia prominens excitare potest, sed eos in specie, qui ab affluxu humorum fiunt, qui omnino sunt morbi compositi ex magnitudine aucta, intemperie, figura vitiosa, & plerumque etiam soluta unitate.

Causa continens tumoris, in genere accepti, est aliquid *Causa* p. n. parti adiectum, quod eam eleuat, distendit, & in maiorem magnitudinem attollit.

Hæc autem materia cum triplex sit, nimirum humor, flatus, & substantia solida, præcipua etiam differentia *Differen* tumorum à causa continente sumitur. Sunt quidem & *tia.* aliæ tumorum differentię, ut alij sint magni, alij parui, alij externi, alij interni, alij recentes, alij antiqui. Verum hæc sunt accidentales differentię, & aliquam quidem mutationem adferunt, & conditionem mutant, speciem verò non variant. Differentię autem, quæ speciem constituunt, sumuntur à materia & causa continente, quæ triplex est, ut dictum. Primum enim tumores ex humoribus ortum habent, verum nullam peculiarem appellationem obtinent, sed generali saltem tumoris nomine com-

prehenduntur; imò, ut dictum, à nonnullis solùm Tumores appellantur. Secundò, flatus in aliqua parte conclusi eam distendunt, & in tumorem attollunt, quos tumores Græci *εμφυσήματα*; Latini Inflationes appellant. Tertio equidem interdum carneum quasi, aut membranaceum, aut osseum, aut simile quid parti alicui adnascitur, tumoremque excitat: verùm cùm eadem substantiæ ex humoribus ortum habeant, hoc tumorum genus cum primo coniungemus. Denique & ipsæ solidæ corporis partes tumores efficiunt, cùm locum mutant, & situm, atque in aliquam partem prolabuntur, eamque distendunt & attollunt, qui & ipsi nullam peculiarem appellationem habent.

Sunt tamen & aliæ differentiæ. A qualitate materiæ coniunctæ alij dicuntur calidi, alij frigidi; alij humidi, alij sicci; alij molles, & laxi, alij duri. A magnitudine, qui maiores sunt, simpliciter generis nomine tumores appellantur; qui parui, tubercula. A situ, quod alij sunt interni, alij externi, & hi vel altiores & profundiores, vel superficiales. A figura, quidam lati, alij acuminati.

Omnes autem istas tumorum differentias nominibus & numero comprehendere facile non est. Galenus, in fine libri de tumoribus, nullam tumorum præternaturalium speciem, quæ ibi dicta non sit, se reliquisse scribit, & collegit ex eo libro Ioh. Philippus Ingrassias, de tumorib. tract. 1. cap. 1. comm. 2. pag. 77. sexaginta & vnum tumores, quos hoc ordine recenset: 1. Corpulentia. 2. Phlegmone. 3. Abscessus calidus. 4. Sinus. 5. Fistula. 6. Abscessus ex solidis humidisve corporibus. 7. Atheroma. 8. Steatoma. 9. Meliceris. 10. Anthrax. 11. Cancer. 12. Gangræna. 13. Sphacelos. 14. Erysipelas. 15. Herpes simpliciter. 16. Herpes esthiomenos. 17. Herpes miliaris. 18. Scirrhus. 19. Ecchymosis. 20. Aneurisma. 21. Oedema. 22. Phagedæna. 23. Vlcus Chironium seu Telephium. 24. Scabies. 25. Lepra. 26. Elephantiasis. 27. Exostosis. 28. Satyriasmus seu Priapismus. 29. Achor. 30. Cerion. 31. Myrmecia. 32. Acrochordon. 33. Psudyracion. 34. Epinyctis. 35. Dothien. 36. Phyma. 37. Bubon. 38. Phygeryblon. 39. Struma. 40. Sarcocoele. 41. Hydrocele. 42. Epiplocele. 43. Enterocoele. 44. Enteroepiplocele.

Tumorū
numerus
& nomi-
na secū-
dū Ga-
lenum.

45. Cirsocele. 46. Varices. 47. Bubonoccele. 48. Exomphalos.
 49. Ascites. 50. Tympanites. 51. Anasarca. 52. Epulis. 53. Parulis.
 54. Thymos. 55. Vua. 56. Paristhmia. 57. Antiades. 58. Polypus.
 59. Encanthus. 60. Vnguis. 61. Staphyloma. Ipse vero Ingras- Tumoriū
 fias numero hoc non contentus, adhuc centum sexaginta numerus
 quinque addit, nimirum qui capiti sunt proprii 27. quos & no-
 pag. 301. hoc modo recenset: 1. Eczesma. 2. Elcydriem, siue mina se-
 Papilla. 3. Sycon, id est, ficus, seu ficosum exanthema. 4. Ex- cundum
 anthema, id est, vlcerosa efflorescentia. 5. Ganglion. 6. Hy- Ingras-
 drocephalus. 7. Siriasis. 8. Phrenitis. 9. Lethargus. 10. Typho- fiam.
 mania, seu agrypnon coma. 11. Catocbus Pauli. 12. Catalepsis Tumores
 seu catocbe. 13. Carus. 14. Apoplexia. 15. Rbia alsabian. 16. Si- capitis
 bare. 17. Fatera. 18. Sekakilos. 19. Testudo. 20. Talpa. 21. Topi- 27.
 naria. 22. Lactumen. 23. Cornu. 24. Alopecia. 25. Ophiasis. 26. Pi-
 tyriasis. 27. Phthiriasis. Oculis & partibus eius proprios Tumores
 sexaginta tres, quos hoc ordine pag. 351. enumerat: 28. Pro- oculorū
 ptosis Galeni, siue epiesmos Pauli 29. Taraxis. 30. Ophthalmia: & eorū
 31. Epiphora Introductorij. 32. Chemosis. 33. Xerophthalmia. partium
 34. Sclerophthalmia. 35. Scirrhopthalmia. 36. Phlyctena. 37. Bo- 63.
 thrion. 38. Cœloma. 39. Argemon. 40. Epicauma. 41. Encauma.
 42. Myocephalos. 43. Melon. 44. Clauus Pauli & Aëtij. 45. Clau-
 nus Introductorij & Celsi. 46. Hypopyon. 47. Onyx, id est,
 vnguis. 48. Hypophagma. 49. Achlys Aëtij. 50. Nephelion
 Aëtij. 51. Pla, seu Nephelion. 52. Leucoma. 53. Sebel. 54. Bothor
 Auicennæ. 55. Hymenepanastasis. 56. Nyctalopia. 57. Anthra-
 cosis. 58. Carcinoma. 59. Synchysis. 60. Mydriasis. 61. Proptosis
 Pauli. 62. Ptifosis. 63. Madarosis, seu Milphosis. 64. Pladarotes.
 65. Emphysema. 66. Symphysis, siue Ancylosis. 67. Ectropion.
 68. Lagophthalmos. 69. Trachoma. 70. Sycofis. 71. Tylosis. 72. Da-
 ssuma. 73. Pachites. 74. Barytes. 75. Hydatis. 76. Psorophthal-
 mia. 77. Crite. 78. Chatazion. 79. Poriasis. 80. Lithiasis. 81. Alan-
 tific. 82. Sude Auic. 83. Sarcosis. 84. Lupia. 85. Mydesis. 86. Pus-
 tula Abenzoaris. 87. Scleriasis. 88. Anchylops. 89. Ægylops.
 90. Epinyctis Plinij. Et tandem alios in aliis partibus no-
 naginta septem, quos hoc ordine recenset: 91. Auritus.
 92. Parotus. 93. Pherea. 94. Ozæna. 95. Sarcoma. 96. Thelul
 Albuc. 97. Albarbian Auic. 98. Chaisum Arabum. 99. Hæ-
 morrhoides Arabum. 100. Batrachos. 101. Glessomegethos.

102. Ancyloglosson. 103. Aphtha. 104. Cynanche. 105. Paracy-
 nanche. 106. Synanche. 107. Parasyanche. 108. Gangrona. 109. Fo-
 lium. 110. Bronchocele. 111. Albadal. 112. Dionysisci. 113. Hypo-
 pion. 114. Iontbi, seu vari. 115. Mentagra. 116. Ephelis. 117. Ignis
 syluaticus. 118. Noli me tangere. 119. Buttiraga. 120. Gutta
 rosacea. 121. Sparganosis. 122. Chondriosis. 123. Trichiasis. 124. Gy-
 naecomaston. 125. Pleuritis. 126. Peripneumonia. 127. Phthoe.
 128. Althabalep. 129. Naptia. 130. Cyphosis, seu Cyrtosis, & by-
 dosis. 131. Lordosis. 132. Scolitis. 133. Cœliacus. 134. Aurys
 Rhafis. 135. Colica. 136. Ileos. 137. Condylomata. 138. Hemorrhoi-
 des. 139. Marisca. 140. Hepaticus. 141. Cachexia. 142. Altherel
 Bellunensis. 143. Thebegi. 144. Altherel Bellunensis. 145. Sple-
 nicus Aureliani. 146. Nephritis. 147. Lithiasis. 148. Satyriaf-
 mus Pauli. 149. Cercosis. 150. Mola. 151. Nymphemegethor.
 152. ~~slav~~ Hippocr. 153. Scleroma Pauli. 154. Arthritis. 155. Po-
 dagra. 156. Cheiragra. 157. Ischias. 158. Lupia Guidonis. 159. To-
 phi. 160. Cornua Auic. 161. Ancylosis, seu Ancyla. 162. Paro-
 nychia. 163. Pterigion Celsi. 164. Condyli. 165. Perniones.
 166. Gemursa Plinij. 167. Dentes muris Bellunensis. 168. Al-
 liathan. 169. Lupus. 170. Dactilia Haliab. 171. Malum mor-
 tuum. 172. Terminthos. 173. Emphysema. 174. Phlyctena.
 175. Turmusios Auic. 176. Impetigo. 177. Effere. 178. Palmos.
 179. Clauus. 180. Calli. 181. Ægritudo bouina Abenz. & Albuc.
 182. Dracontium. 183. Syrones, seu Pidicelli Guid. & Arge-
 latæ. 184. Variola. 185. Morbilli. 186. Rubeola. 187. Crystalli.
 188. Exanthemata. 189. Ectymata Fernel. 190. Hydroa, seu Su-
 damina. 191. Epinyctis Romanorum. 192. Bothor lenes.
 193. Ganglia. 194. Seps Hippocr. 195. Spina ventosa. 196. Bu-
 basticon vulcus. 197. Hyperfarcion. 198. Cacoethe. 199. Sipedon.
 200. Nome. 201. Therioma. 202. Herpes esthiomenos Celsi.
 203. Herpes esthiomenos Auic. 204. Thymion Celsi. 205. Ignis
 sacer Celsi. 206. Cerion Pauli. 207. Paratrimmata. 208. Apo-
 firmata. 209. Zerma. 210. Rancula. 211. Spina. 212. Morsus dia-
 boli. 213. Paturfa, id est, morbus Gallicus. 214. Scopuli. 215. Tin-
 cosari. 216. Pinita. 217. Spili. 218. Tufus Auic. 219. Eparma
 Hippocrat. 220. Rosboth. 221. Cunus Rhafis. 222. Albothir
 Albucasis. 223. Nakir Alb. 224. Alchalan Abenz. 225. Ar-
 cella Abenz. 226. Rosula sataritia. Vt ita numerus om-
 nium

nium tumorum quos recenset Ioan. Philippus Ingrassias, sit 226.

Verum sine causa hoc modo multiplicantur entia. Neque, ut omnes affectus, qui hic sub tumoribus recensentur, tumores sunt, atque unus & idem tumor interdum sub variis nominibus repetitur; neque, cum reliquos tomos de tumoribus non absoluerit Ingrassias, facile patet, quos tumores nonnullis nominibus intelligat. Certè, ut de vno atque altero saltem, exempli gratia, dicamus, inter tumores, sinus & fistulas, vlcus Chironium, & vlcera alia recenset. Quis verò inter tumores propriè dictos lethargum, typhomaniā, catochum, catalepsiā, carum, apoplexiam, lordosin, coeliacam affectionem, colicam, affectum epaticum, splenicum, & similes alios affectus, qui vel ad symptomata, vel aliorum morborum species potius, quàm tumores pertinent, numerare ausit? Imò tumores multi, qui in hoc catalogo recensentur, non peculiare tumorum species sunt, sed specierum secundum partes affectas differentia.

Ideoque duas præcipuè differentias tumorum attendendas censemus, vnam, quæ sit à causarum varietate, alteram, quæ sit partium affectarum ratione. Causam tumoris continentem triplicem esse diximus, humorem, flatum, & substantiam solidam. Humores rursus varij sunt, sanguis, pituita, melancholia, humor ater, humor aqueus, serosus, varique ichores; item mixti humores, & materia, in quam alij humores degenerant, ac humores maligni.

Ex sanguine oritur *nimia corpulentia* seu *polysarctia* & *Inflammatiō*. Ad inflammationem etiam referunt *Gangrænā* & *Sphacelum*, quod Inflammatio interdum in ea degeneret. Verum cum Gangræna & Sphacelus sæpe sine inflammatione ex aliis causis oriantur, neque tumorem semper coniunctum habeant, & vlceribus magis cognata sint, aut in ea degenerent, de iis postea de *Vlceribus*, dicemus. Rectius ad Inflammationem refertur *Erysipelas* seu *Rosa* vulgò dicta, *Bubo*, *Furunculus*, *Phyma*, *Phygotblon*, *Parotis*, *Carbunculus*,

Differē-
tiæ tu-
morum.
Causa
cōtinēs.

Paronychia, Perniones, Ecchymosis, ut postea ex speciali horum affectuum explicatione patebit.

A bile oriuntur, *Herpes*, eiusque differentiarum. Ab humore pituitoso provenit *Oedema*. Ab humore melancholico, *Scirrhus*. Ab atra bile, *Cancer*.

Ab humore aquoso, *Hydrocephalus, Hernia aquosa*.

Verum serosi humoris & ichorū, è quib. varia tubercula oriuntur, magna est differentia, ac sæpe serosi, salsi, ac biliosi humores cum aliis miscentur, atque inde oriuntur varia exanthemata, *Psudrasia, Vari, Sudamina, Epinyctides & Terminthi, Effere Arabum, Elcydria, Scabies, Lepra Græcorum, Vitiligo, Impetigo & Lichen, Crusta lactea, Achores, Fani, Tinea*, & cætera.

Tandem ab humoribus quidem etiam provenit peculiare tumorum genus, ab iis tamen, quos hactenus commemoravimus dupliciter differens. Primo quidem, quod non ex vno humore provenit, sed à pluribus, pituita scilicet, sed quæ alios humores, melancholiam vel bilem, admixtos habeat, ita tamen, ut coniuncta causa non amplius humor sit, sed alia materia ex humoribus genita. Deinde, quod materia illa peculiari membranae includitur. Eiusmodi tumores sunt *Strumæ & Scrofulæ, Bronchocele, Ganglia, Nodi, Meliceris, Atheromata, Steatomata, Testudo, Talpa*, & *Natta*.

Ex humoribus etiam, sed in aliam materiam degenerantibus, generantur *Polypus, ranula sub lingua, hernia carnosa, verruca, cornua, fungi*, & his similia. Sunt præterea & tumores à malignis humoribus ortum habentes, ut *Variola, Morbilli, Lepra Arabum, seu Elephantiasis Græcorum, Tumores Venerei varii, Bubones & Carbunculi pestilentes*.

A flatu sunt *Emphysemata seu Inflationes*, & tumores flatzienti quicunque.

A partibus solidis aliò procumbentibus fiunt *Hernia in scroto & umbilico*, cum intestina eò procidunt, *Epiplotele*. Pertinet huc & *Aneurisma* tumor ex dilatata arteria ortum habens, ut & *Varix* tumor ex dilatata vena.

Ab ossibus fit *Exostosis*, & ex vertebrae dorsii prominentibus *gibbositas*; sicut & in aliis partibus tumores fiunt,

fiunt, cùm ossa luxata vel fracta eò excidunt.

Accipiunt autem isti tumores varia nomina pro partium affectarum ratione, de quibus suo loco dictum.

De multis tamen tumoribus hoc notandum, iis equidem multos vulgò apud multas Nationes affligi, & vulgò etiam eos curari: quæ tamen nomina Germanica, Italica, Gallica, Hispanica, aliarumque nationum alia, quibus nominibus Græcorum, Latinorum, & Arabum respòdeant, non semper constare; quæ res Medicinæ studiosum in autorum lectione non parum moratur. Conquestus est hac de re etiam Io. Philippus Ingrassias, qui in conferendis & explicandis Græcorum, Latinorum, & Arabum nominibus plurimùm laboravit, dum in hunc modum, *de tumoribus, tract. i. cap. i. pag. 210.* scribit: Non vehementer admirari, simul ac non dolere nequeo, maximam nostri seculi infelicitatem, in quo variis & innumeris ferè morborum speciebus continuò vexamur, præsertimque ob depravatam victus rationem, huiusmodi tumore (de dothiene seu furunculo loquitur) in dies affligimur, adeo, ut notissimus procul dubio affectus sit; nomen tamen eius, non secus atque epinyctis & psydracion, plurimis adhuc in ambiguo sit, ut inde morbi proprium caput, & curationis methodum apud Latinos, atque ipsos etiam latine loquentes Græcos aut Arabes, inuenire difficilimum nobis fiat.

De signis Diagnosticiis, Prognosticis, Indicationibus, & Curatione tumorum in genere, solent nonnulli non pauca adferre. Verùm pauca planè sunt, quæ de tumoribus hoc modo in genere consideratis dici possunt, sed plerumque speciebus certis conueniunt. De quibus omnibus postea ordine & in specie dicemus.

~~~~~  
CAPVT II.

*De Tumoribus ab humoribus ortis in genere.*

**T**umores Requentissimum autem tumorum genus est, quod ab humoribus efficiunt. Quæ de causa de eo primò agemus. Huius proxima causa est humor, partem p. n. in maiorem

*Tumores  
ab hu-  
moribus  
nati.*

maiolem molem attollens. Qui cū plerumque aliquem qualitatum excessum habeat, & vel calidus, vel frigidus, vel humidus, vel ficcus sit, illam qualitatem parti affectæ communicat, quæ cū à membri patientis temperie differat, inæqualem in eo temperiem excitat; atque ita tumori intemperies coniungitur.

*Causæ.*

*Causæ.*

Humorum autem, qui tumores efficiunt, magna est diuersitas. Nam & naturales & præternaturales humores, quorum differentia suo loco sunt explicatæ, tumores excitant; quod etiam pertinet materia serosa & aquosa, pus, sanies, & alia omnia, in quæ humores degenerant, & in tumoribus reperiuntur, atque è partium corporis numero non sunt, quorum magna est varietas. Galenus, *lib. 2.*

*In abs-  
cessibus  
repto-  
rum va-  
rietas.*

*ad Glauc. cap. 7.* scribit, & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis ab arboribus, & limo, & sorditiei balnei, sæci & amurcæ, & multis aliis talibus similia in abscessibus corpora contineri, deprehensum fuisse: & *14. meth. med. cap. 12.* vnguim, pilorum, ossium, testarum, lapidum similia inuenta esse docet. Vermes etiam in tumoribus reperiri testatur experientia, viditque tales tumores Fallopius & alij, atque ipse tales non semel vidi. Nicolaus Remigius, *lib. 3. demonolatriæ, cap. 1.* scribit, suis oculis se vidisse globum, quales in texterinis videre est, qui ex vomica, in fura cuiusdam incisa, exemptus fuerat. Et Vvieur, *de prestig. demon. cap. 13.* ex vomica in sinistro latere supra lienem, cultrum ferreum exemptum fuisse, cum magna puris copia, in quadam puella, refert. Quale quid etiam Langius, *lib. 1. epistol. 38.* annotauit. Tale quid si accidat, vulgus mox veneficiis & incantationibus id adscribere solet. Verum non opus est, in omnibus, quæ præter pus ex abscessibus euacuantur, statim ad tales causas confugere, & inter causas præternaturales tumorum recensere; cū multa ex his ex humoribus modò enumeratis generentur. Cū enim experientia constet, in corpore humano pluribus in locis ex humoribus excrementitiis lapillos, tophos, pilos, aut his similia, ac varia vermium genera procreari, & extra corpus humanum etiam mira

vermium

vermium & aliorum animalculorum genera ex aliorum corruptione produci : mirum non est, in tumoribus materiam, præcipuè si ea praua sit, & diutius conclusa ibi ætineatur, putredine varias mutationes subire. Si tamen talia in vomitibus & tumoribus reperiuntur, quæ à natura in corpore humano, aut solius naturæ ope, arte non concurrente, generari non possunt, ut sunt metalla, acus, cultri, clavi ferrei; illa iam ad naturales causas referri non possunt, sed dæmonum præstigiis, astutiæ & potestati accepta ferenda sunt. Quomodo autem talia in corpore seu procreentur, seu ei insinuentur, huius loci non est disputare: Reliquas causas tumorum ab humoribus ortorum pertexemus.

Causas itaque remotas, cuiuscunque sint generis, quod attinet, facile ex cognoscuntur, si modum generationis tumorum inquiramus, & videamus, vndenam, & qua ratione humor ille, qui causæ continentis rationem obtinet, in partem affectam veniat. Humor autem proxima tumoris causa, in parte vel sensim & paulatim congeritur, vel in partem *ἀσπῶς* & confertim influit. Congeritur sensim materia primò & præcipuè ob membri aliquod vitium, cum nimirum vel vis concoctrix est debilis, quæ nutrimentum, ut par est, non potest elaborare, & plura, quam debebat, excrementa generat, vel cum facultas expultrix excrementa omnia, ut debet, non eiicit: id quod accidit, vel quia ipsa debilis est, vel quia viæ, per quas excrementa eiicere debet, non satis patent. Deinde etiam congeritur humor in partibus, cum ipsum alimentum vitiosum est, ex quo nempe vel tanta excrementorum copia generatur, ut ea omnia facultas expultrix eiicere non possit, vel ita crassa, ut natura ea facile expellere nequeat. A quibus autem causis hæ causæ dependant, suo loco explicatum, nec opus est, id prolixè repetere. Ut paucissimis rem complectar, imbecillitas facultatum à partium intemperie & calore nativo debilitato dependet. Meatus obstruuntur à materia multa & crassa; à frigoris autem vi condensantur. Cibi mali succi multa excrementa suppeditant;

*Tumoris  
genera-  
tio.  
Per con-  
gestionē.*

qui

qui autem tales sint, à Galéno, in libro de cibis boni & mali succi, explicatum.

*Per af-  
fluxum.  
Attrah-  
tione.*

Fluit autem humor ad partem aliquam (quæ frequen-  
tior tumorum caussa est) vel ab ipsa parte attractus, vel  
aliunde in eam immixtus. Attractio primò fit à calore, ge-  
nito vel motu nimio, vel à calore Solis & radiis solari-  
bus, ab igne, & acri medicamento. Ab his enim caussis ca-  
lesfactæ partes, ex reliquo corpore humores ad se trahunt,  
etsi in reliquo corpore non sit aliqua humorum abun-  
dantia: Quamvis si humores in corpore abundant, eò  
maior illorum copia attrahatur.

Deinde etiam dolor satis frequenter tumores, attra-  
hendo humores ad partem dolentem, excitat. Attrahit  
autem dolor non per se, sed per aliud, & vulgò ob tres  
caussas attrahere statuitur. I. Quod natura, dum tentat  
parti dolenti subuenire, copiosè & cum maiori conatu, ad  
partem dolentem sanguinem & spiritus mittit, atque ita  
partes nimium replet. II. Pars dolens à copia sanguinis  
& spirituum à natura transmissorum incalescit, unde  
postea ob calorem magis attrahit. III. Dolor debilitat  
membra. Membra autem debilitata, si non attrahunt, ta-  
men potentissimè recipiunt, & non resistunt hinc inde  
confluenti materiæ.

*Trans-  
missione.*

Secundò per defluxum fit tumor, dum humores in par-  
tem aliquam, etsi ab ea non attrahantur, transmittuntur.  
Cum enim omnis pars non solum habeat facultatem fa-  
miliaria attrahendi, sed etiam superflua & molesta ex-  
pellendi, à copia vel qualitate excrementorum & hu-  
morum stimulata, ac lacescita, ea quæ vtilia non sunt, aut  
etiam molesta, ad aliquam aliam partem expellit, & de-  
ponit. In qua si non digeratur, aut transpiratione euacue-  
tur, rursus ad alias compellitur, donec tandem ad ali-  
quam debiliorem perveniat, quæ expellere transmissos  
humores non potest, in qua illi relictæ tumorem efficiunt.  
Nam ad hoc, ut tumor per transmissionem, aut transmissa  
aliunde materia excitetur, requiritur & pars quæ mittit, &  
quæ recipit, & viæ, per quas fluunt humores. Transmittunt  
partes, quando facultas valida, à qualitate vel copia  
materiæ

materiæ ad expulsionem irritatur. Etenim nisi facultas irritaretur, ad expellendum se non accingeret, & nisi valida esset, expellere non posset. Quò etiam faciunt causæ externæ fluxionem concitantes, calor nimirum humores dissoluens & fundens, ac frigus constringendo partes eas comprimens.

Hiscæ tamen duabus fluxionis causis addi potest tertia, ipsius humoris ~~per~~ & impetus, sicut videmus in hydropicis aquam pondere suo in pedes & scrotum descendere, qui motus etiam tempore nocturno cessare solet; quod non fieret, si à natura humor expelleretur.

Recipiunt autem humores aliunde affluentes partes imbecilles, & ad recipiendas fluxiones proclives. Semper enim fortiora membra ad debiliora superfluum amandant. Debiliora autem membra hinc putantur, quæ vel in prima conformatione vitium aliquod contraxerunt, aut postea laxa sunt, aliquam p. n. constitutionem contraxerunt, aut à natura debilia facta sunt, & ita creata ac comparata, ut excrementa aliarum partium facile recipiant, ut sunt cutis, & partes laxæ ac raræ. Natura enim, ut principes & nobiles partes à morbis tueretur, constituit in corpore humano partes aliquas debiliores, in quas partes principes humoribus oppressæ & grauata illud, quod superfluum & molestum est, deponere possint, quales sunt cutis & partes glandulosæ. Hinc cor ad axillas, cerebrum post aures, & epar ad inguina humores prauos deponit. Proclives autem ad recipiendum sunt, quæ cum parte mittente connectuntur, viasque, per quas humores recipiunt, patentes habent, quibus autem rursus expellant, vel nullas, vel angustas obtrinent, aut quæ talem situm habent, ut mittentibus subiacent, & humorum ad eas proclivis ex mittentibus sit decubitus.

*Partes  
recipiē-  
tes.*

Vias, per quas fluxio fit, quod attinet, sunt ex vel occultæ, vel patentes. Nam cum totum corpus sit ~~ἐκπύου~~ & conflatile, ex vna parte in aliam per occultos meatus fluunt. Ita serum in abdomine collectum per occultos meatus in scrotum & crura descendit, partesque has

has in tumorem attollit ; id quod etiam sæpè fit in aliis partibus. Nonnunquam humores intra cranium & cutem capitis collecti sub cute in partes inferiores descendunt, rarò tamen inde tumores fiunt. Frequentissimè autem humores qui tumores excitant, per patentes vias, venas & arterias, fluunt.

*Differè-  
tiæ tu-  
morum  
unde su-  
mantur.*

Sed ut ad differentias tumorum ab humoribus orto- rum accedamus, etsi plures sunt accidentales differen- tiæ : ex tamen, per quas tumores ab humoribus orti verè inter se distinguuntur, à causæ continentis seu humoris tumorem efficientis varietate sumuntur. Sunt autem hu- mores varij, sanguis, bilis, pituita, melancholia, atra bilis, serum. E quibus etiam varia tumorum genera excitantur. Et quidem hunc humor, qui tumorem excitat, simplex & sincerus est, unde etiam tumor purus excitatur ; nunc ve- rò plures humores ad vnum tumorem constituendum concurrunt, atque inde fiunt nothi tumores.

#### *Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagno-  
stica.*

An tumor ex partis alicuius prolapsu fiat, facilè co- gnoscitur. Quæ causæ si absit, ab humoris affluxu eum fieri concludendum.

An verò tumor per congestionem, an verò per fluxio- nem ortus sit, discernitur hoc modo, quod qui per conge- stionem fiunt, longiore temporis tractu & paulatim ge- nerantur, neque adeo magnum spacium occupant, neque vlla fluxionis causæ, aut signum præcessit. Si verò per flu- xionem generetur tumor, contraria signa adsunt. Et qui- dem si in parte affecta nullus dolor vel calor, præcesserit, indicat, fluxionem per transmissionem, non per attractio- nem factam esse ; sicut contrà, per attractionem tumore fa- ctu fuisse, dolor vel calor partis affectæ præcedens arguit.

Signa temporum quod attinet, principium adest, cum pars incipit distendi. Incrementum, cum pars iam in notabilem tumorem attollitur, & symptomata, quæ vnumquodque tumoris genus comitantur, manifestè au- gentur. Status est, cum tumor & symptomata omnia sunt maxima. Declinatio est, cum & moles tumoris, & symptomata minuuntur.

*Prognostica*

## Prognostica.

1. Quantum ad Prognostica tumorum in genere ; ratione loci affecti tumores interni periculosiores sunt externis. & magis vel minus lethales pro partis affectæ præstantia & usu. Prognostica.

2. Quando tumor maior est , & intemperies coniuncta maior , & humor tumorem excitans peior, eò tumor curatu difficilior & periculosior est. Quando verò humor tumorem generans mitior & benignior est, eò tumor minùs periculosus est , & curatu facilior. Omnium verò facillimè status ex se discutitur.

3. Omnes autem tumores ex humoribus orti , nisi retrocedant & delitescant , seu sponte seu medicamentorum ope , quatuor modis terminantur , vt Galenus, lib. de inæquali temperie, docet , scilicet vel per discussionem , quæ fit per ἀδύλον ἀγπρωὺς, seu insensibilem transpirationem ; vel per suppurationem , dum humor tumorem efficiens in pus mutatur ; vel corruptione , dum partis affectæ temperies calorque innatus à prauitate materiæ vincitur & corrumpitur ; vel induratione , dum materia tumorem efficiens induratur. Tumores ex humoribus quot modis terminantur.

Resolutionis signum est , membri leuitas , & pulsatio molesta cessans.

Signa suppurationis instantis sunt , dolor & palpitatione in parte , & febris accedens vel etiam præsentis incrementum, iuxta Hippocratem, 2. aph. 47. Dum pus fit, febres fiunt. Dum autem pus iam confectum est, pars leuior quodammodo fit , calor imminuitur , dolor sedatur , & tumoris aliqua pars eminere & in mucronem fastigiari & eleuari incipit , mucronisque illius color iam albescere , & pars si digito tangatur , mollior , ac pus sub digito fluctuans percipitur. Sæpe tamen accidit , vt pus ob loci profunditatem , vel puris crassitiem lateat , & non facile agnoscatur, vt Hippocrates, 6. aph. 41. monet. Signa resolutionis tumoris.

Instantis corruptionis signa sunt , liuor vel nigredo partis. Indurationis signum est, tumoris imminutio , duplicitiei verò eius augmentum. Retrocessionis verò & decrescentiæ signum est , subita tumoris imminutio , quæ Corruptionis. Indurationis.

si ab interna causa fiat, perpetuò mala est, nisi materia retrocedens per conuenientem viam euacuetur. Ad retrocessionem materię febris excitatur, si antea non adfuit, aut si ante adfuit, augetur, & alia praua symptomata ex materię in corpore retentione oriuntur.

Optimus autem solutionis tumorum modus est, qui fit per resolutionem; post hunc is, qui fit per suppurationem. Malum autem est, tumores indurari; pessimum verò ipsam partem corrumpi.

*Curatio.*

*Curatio.*

Ipsa tumoris natura, quę est aucta magnitudo, nullam vtilem indicationem suppeditat, sed sumitur ea à causa continente. Hac enim remota, tumor illico euanescit. Si intemperies coniuncta sit, calidos tumores refrigerare, frigidos calefacere, humidos exsiccare, siccos humectare conuenit. In alteratione autem hac partium natura, earumque temperies, actio, vsus, figura, situs, & sensus consideranda sunt, quę alterationis mensuram præscribunt, de quo alibi dictum, *in Instit. lib. 5. part. 2. sect. 2. c. 1.*

*Causa  
tumoris  
quomodo  
tol-  
landa.*

In causę verò amotione spectandum, an tumor iam factus sit, & non amplius fiat & augeatur; an verò adhuc incrementumumat. Si enim tumor iam totus factus sit, solum ad causam continentem respiciendum, eamque amouere sufficit. Si verò tumor adhuc in fieri sit, etiam ad causam antecedentem, aliasque remotiores respiciendum, eęque amouendę. Idque præcipuè faciendum, vbi tumor ex affluxu humorum generatur. In hoc enim tumoris genere fluxio ipsa inhibenda est, omnesque eius causę tollendę. Tollitur autem fluxio, si fluens humor vel euacuetur sanguinis detractione aut purgatione: vel aliò auerratur; quod fit vel ad contraria reuellendo, humorum motum in via interceptando, à parte affecta repellendo, ad vicina deriuando. Fluxionis autem causę tolluntur, si omnia ea, quę vel ad transmissionem, vel attractionem, (quibus modis fit fluxio) faciunt, tollantur. Ad transmissionem faciunt, cum vel rotum, vel pars aliqua, vel copia, vel qualitate humorum, vel vtręque stimulata, id, quod molestum est, ad aliam partem debiliorem

*Fluxio-  
nis abla-  
tio.*



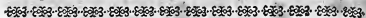
debiliorem vel procliuiorem pellit. Ideoque quod molestum est toti vel alicui parti, venæsectione vel purgatione, vel utroque modo tollere conuenit, & partem vitiosos humores generantem vel colligentem roborare, & ab obstructionibus liberare decet. Attractio fit ratione doloris vel caloris: quapropter dolorem amouere, & calorem refrigerando temperare oportet. Si verò paulatim materia tumoris congeratur, causa congestionis, siue sit intemperies, siue aliud partis vitium, amouenda. Quæ omnia postea in speciali de tumoribus doctrina clariora fient.

Quod autem iam factum est tumoris, tollitur humoris, qui tumorem excitat, è parte affecta ablatione. *Humoris è tumore ablatio.* Tollitur autem è parte affecta humor, vel eius in aliam partem translatione, vel è corpore euacuatione. *Repulsio.* Transfertur in aliam partem, vel adstringentibus & repellentibus, vel comprimentibus & partem constringentibus, vel tractione ad alias partes, quæ fit dolore, calore, ratione vacui. Repellentia tamen, ut alibi dictum, solum habent locum in materia, quæ parti nondum impacta est, sed in eius vasis seu maioribus seu minoribus, vel etiam extra ea in partis spatiis adhuc fluctuat, & quæ non crassa ac lenta nimis est, ut repellentibus resistere possit. Si verò materia adeo impacta iam est in parte, ut repelli ex ea non possit, vel etiam non tutum sit eam repellere, de quo in *Instit. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 8.* dictum, repulsio locum non habet. E corpore euacuatur materia vel sensibilibiter, è parte nimirum sensibilibiter effusa; vel insensibilibiter, materia per poros discussa.

Si materia non sit admodum multa, & pars superposita rarior, ipsaque materia non adeo crassa, insensibilibiter est discutienda. Si tamen materia discutienda durior, prius emollienda, ut commodius per poros cutis discuti possit. Si verò materia in tumore contenta copiosior sit, crassior, & pars superiacens densior, sensibilibiter potius tumore aperto euacuanda. *Discussio.* *Effusio.*

Verum cum ista omnia maximè conspicua sint in Inflammationibus, quæ de tumorum ex affluxu humorum

ortu in genere dici posse videbantur, de Inflammationis curatione postea proponemus. Saltem hoc loco in genere aliquid de Abscessibus dicemus.



## CAPVT III.

*De Abscessibus.*

**S**æpe enim accidit, ut materia tumoris causa insensibiliter discuti non possit, sed in aliam materiam mutetur, eaque in peculiari loco coaceruetur. Quod etsi frequentissimè in inflammationibus accadat, alij tamen tumores etiam non pauci temporis progressu in abscessus mutantur. Quamvis enim pus solum ex sanguine fiat, ut *cap. 5. de Inflammat.* dicitur: tamen si etiam in aliis tumoribus materia inflammationis causa insensibiliter discuti non possit, à natura, quæ nunquam est otiosa, præcipuè adiuta à calore medicamentorum, & præsertim si pars aliqua sanguinis admista sit, in quiddam puri simile, idque pro natura humoris variè progressu temporis mutatur, quod ubi à partibus continentibus omnino secernitur, & in cavitatem partis colligitur, propriè, ut in *initio cap. 1.* dictum, Apostema appellatur. Equidem vulgò Apostematis & Abscessus nomen pro omni tumore usurpatur: sed malè, ut supra *cap. 1.* dictum. *Αποστήμα* enim & Abscessus ab abscedendo nomen habent, quod partes continentes, quæ se antea contingebant, à se invicem abscedant, & cavitatem efforment, in qua pus colligitur. Estque abscessus puris seu materiæ purulentæ in partis alicuius cavitatem collectio. Plinius Apostemata suppurationes nominat, *lib. 20. cap. 3.* Avicennas *Dubellet*, vel *al Dubellet* vocat.

*Apostle-*  
*ma.*

*Abscessus.*

*Abscessus quid? Suppuratio.*

Dubel-  
let.

*Absces-  
sū dif-  
ferētia,*

Maturantur a. Tumores alij citius, alij tardius. Qui ex bono sanguine, atque in parte carnosâ fiunt, facile maturantur: qui verò ex humoribus aliis, quique prope articulos, & in partibus nervosis ac debilibus, & calorem nativum exiguum habentibus consistunt, difficulter maturantur. Materiæ etiam, quæ in abscessu colligitur, pro humorum varietate magna est varietas. Ex sanguine bono laudabile pus generatur, ex aliis humoribus puri quid simile

simile, viride, flauum vel alterius coloris, acre, foetidum. Natura enim materiam p. n. si discuti non possit, à partibus continentibus separat, eamque ab aliis partibus secretam in vnum locum colligit, & quantum quidem subiectæ materiæ naturâ admittit, elaborat.

Et omnino materiæ, quæ in abscessibus reperitur, magna est varietas. Non enim solum pus in iis reperitur, sed & interdum pulti, melli, sebo similes materiæ, nunc vini facem, nunc olei amurcam, nunc melleum mucosumque, eumque sæpe ita foetentem, vt odorem nemo ferre possit, nunc pilos, nunc vngues, ossa, lapides, vermes, ligna, carbones, testas referens, vt supra etiam, *in initio cap. 2. diximus*. Imò interdum vermes & animalcula in abscessibus reperiuntur, atque Philoxenus, referente Aëtio, *tetrab. 4. serm. 3. cap. 7.* se aliquando reperisse animalia in tumore culicibus, aut muscis paruis similia, scripsit. Et omnino in vermes & alias res varias humores in corpore mutari posse notissimum est. Si verò carbones, ligna, testæ, vel alia, in quæ humores abire non possunt, & præcipuè quæ artificium referunt, reperiuntur, procul dubio hoc veneficiis adscribendum. Est de differentia abscessuum, vt Galenus, *14. meth. med. cap. 12.* docet, & hoc notandum, quod materia, in quam humor tumorem efficiens mutatus est, nunc in cauitate tumoris fluctuat, & in sinum collecta est; nunc peculiari membranæ & folliculo includitur, vt de meliceride, atheromate, & steatomate dicitur. Etsi nonnulli fuerunt, vt ex Paulo Aegineta, *lib. 6. cap. 36.* videre est, qui propriè solum abscessus vocari putabant, qui inflammati sunt & dolorosi, acrémque & euidentem humorem continent, & non in propria pellicula aut tunica continentur.

#### Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem humoris tumorem efficientis in pus mutatio, faciliè in inflammatione. Dantur tamen & in aliis tumoribus signa, quæ monstrare possunt, an illi in abscessum mutantur. Nimirum dum tumor in abscessum mutatur, nihil is imminuitur, sed in parte

Signa  
Diagnostica.  
Suppuratio-  
nis  
signa.

pulsatio maior percipitur, calor, dolor, & alia symptoma-  
ta intenduntur, vnde Hippocrates, 2. apb. 47. scribit, dum  
pus fit, dolores ac febres vigere. Præterea pars tumoris  
aliqua acuminari incipit, materia exitum quærente, &  
partem in tumorem attollente.

Vbi verò humor in pus vel materiam puri similem  
mutatus est, febris & dolor remittit, tumor nonnihil  
circumcirca imminuitur, & tensio ac durities remittit,  
ægerque aliquam alleuationem sentit, calorque in tumo-  
ribus calidis remittit & imminuitur, cum materia in  
vnam partem iam collecta sit: Et tumor ipse ea in parte,  
vbi materia collecta est, in mucronem attollitur. Tan-  
démque si locus digito comprimatur, mollities in parte,  
& subiectæ materiæ fluctuatio percipitur. Qua in re ta-  
men ne fallamur, cautione opus est. Interdum enim  
fluctuatio nulla percipitur, vbi scilicet materia est valde  
crassa, vel in parte profunda. De quo Hippocrates,  
6. apb. 41. *Quibus suppuratio in corpore existens non inno-  
tescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit.* In-  
terdum verò fluctuationi quid simile percipitur, etsi pus  
nullum subsit, quod accidit circa genua & alios articu-  
los, vbi caro sub cute non subest.

*Indicationes & Curatio.*

*Indica-  
tiones &  
Curatio.*

Dum pus gignitur, calor partis pus coquens, medi-  
camentis calorem partis augmentibus seu maturantibus  
augendus est, & ita puris generatio adiuuanda & acce-  
leranda, & dolor, qui tum adest, mitigandus. Cum ve-  
rò pus aut quiddam puri simile generatum est, cum id  
sit toto genere p. n. nec parti assimilari possit, è corpore  
tollendum est, quod commodissimè fit abscessus aper-  
tione, siue is spontè rumpatur, siue arte aperiatur. Ra-  
rissimè verò, & cum ea planè tenuis est, materia in abs-  
cessu contenta, discutitur.

Dolorem tollunt, partisque dolorem mitigant ἀνάδυσμα  
& χαλασμός dicta, lac, butyrum, oleum, adeps suillus, gal-  
linaceus, unguentum dialthææ, emplastrum diachylon

*Pus mo-  
nensia, simplex.*

*Maturantium & pus mouentium qualis natura sit,*

in Instit. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 9. dictum, Talia sunt, *hydrelaum, oleum temperatum, farina triticea, & panis triticeus; adeps vitulinus, suillus, gallinaceus, anserinus, pix, resina, cera oleo subacta & mista, unguentum tetrapharmacum &c.* Et adeps quidem in mollioribus corporibus suillus, in durioribus taurinus accipiendus. Obseruandum enim hoc de maturantibus, quod naturæ corporis, cui applicantur, similima esse debent. Ideoque in pueris & foeminis, & omnibus corporibus mollioribus humidiora requiruntur; in duris corporibus minus humida locum habent. Quod etiam intelligendum est de natura tumoris. Modicè calefacientia & humectantia, sed temperata, in inflammationibus quidem commodissimè vsurpantur: quia tamen & alij tumores frigidiores, etsi tardius maturantur, & materia eorum crassa, si non in pus laudabile, tamen in materiam puri cognatam, mutatur; calor partis, etsi temperatis maturantibus adiuuetur, materiam frigidam maturare non potest, medicamenta paulò calidiora addenda sunt. Quod & in partibus natura sua frigidis & ætate senili obseruandum. Vnde medicamenta pus mouentia duum generum constituuntur. Primi generis sunt temperatè calida, & viscida, quibus in tumoribus calidis vtendum, eaque propriè pus mouentia dicuntur; qualia sunt antè enumerata, *hydrelaum, ol. dulce, farina tritici, lac, medulla panis triticei, pinguedo suilla, butyrum recēs, cera cum duplo olei mista, malua, & althæa cū oleo cocta, mucilag. seminis lini, sænigræci, malua, althææ.* Compositū si quis expetat, tale fieri potest.

*Maturantium  
differē-  
tia.*

R. *pulu. rad. althææ, fol. maluæ, ana Vnc. j. farina tritici Vnc. j. B. sem. sænigræci, lini ana Vnc. B. croci Drach. B. Coq. in decoctō caricar. vel lacte. Adde pingued. suillæ, ungu. dialthææ ana Vnc. j. F. Cataplasma. Secundi generis sunt paulò calidiora, quibus vtendum in tumoribus frigidis & naturis ac partibus frigidioribus. Talia sunt, *Terebinthina, lacryma abietina, laricea, pinea, carica, passula, sem. sænigræci, lini, capæ sub prunis coctæ, fermentum, ol. chamæmelinum, lil. albor. pinguedo gallinæ veteris, butyrum vetus, bdellium, galbanum, ammoniacum.**

E quibus tale cataplasma fieri potest. *R. pulu. rad. althææ, farinæ tritici, sem. lini, fœnigræci, caricar. contusar. ana Vnc.ij. fermenti Vnc.ß. pulu. fl. chamæmel. Drach.ij. Coq. in Aq. s. adde pingued. gallin. vet. ol. chamæmel. ana Vnc.j.ß. F. Cataplasma. Vel R. fol. althææ, radic. lil. alb. althææ ana Vnc.j.ß. capar. Vnc.j. Coq. ad mollitiem, contundantur & per setaceum traiciantur.*

Adde *farinæ tritici, sem. lini, fermenti ana Vnc. j. terebinthinæ Vnc.ß. croci Drach. ß. ol. chamæmel. pingued. gallinæ ana q. s. F. Cataplasma. Usualia sunt, emplastrum de meliloto, diachylon magnum cum gummatibus.*

*Puris euacuatio.*

Vbi pus confectum est, aut materia tumoris in humorem puri similem mutata, ea è corpore euacuanda est; quod cum dupliciter fieri possit, vel sensibiliter, vel insensibiliter; seu per insensibilem digestionem, optimum quidem esset, præcipuè in facie, ne cicatrix ex apertione remaneat, materiam insensibiliter discutere, in quem finem medicamenta quædam à Galeno, 6. de compos. med. sec. gen. cap. 14. 15. & 16. descripta sunt, quæ ibi videantur. Verùm rarò hoc accidit, metuendumque, ne, si magna sit puris copia, aliquid relinquatur & induretur, aut si pus acre sit, mora & calefacientium applicatione acrius reddatur, partemque affectam & vicinas lædat: ideo tutissimum plerumque est, apostema, nisi maturè sponte aperiatur, aperire.

*Apostematum apertio.*

Aperiendus autem abscessus loco eminentissimo, quo cutis tenuior esse solet; loco tamen decliui, ut puri exitus facilius pateat. Apertio autem sit vel medicamento caustico, vel ferro. Verùm plerumque tutius est ferro aperire, quàm medicamento caustico. Medicamento enim cura protrahitur, calor & dolor in parte excitatur, partisque temperies, quæ iam ex morbo debilis est, evertitur, unde sæpe praua symptomata excitantur. Interdum tamen, exempli gratia, in tumore aquoso testium, ubi ferro ad locum, in quo materia vitiosa continetur, facile penetrari non potest, cauterio potenciali utendum. Via enim cauterio potenciali aperta, postea quantum libet, ut ad profundiora penetret, dilatari potest.

*Apertio*

Apertio quæ ferro fit, fit vel ferro ignito, vel ferro non ignito incidente. Ferro ignito rarè vtimur, & non nisi in tumoribus frigidis; & dum abscessus est in partibus, in quibus multæ vel magnæ sunt venæ & arteriæ, vt hæ-

Quor

modis

fiat.

morrhagia præcaueatur. Frequentissimè verò & commodissimè ferro incidente. Cùm autem ex abscessus apertione interdum dolor, sanguinis effluxus, & ex copiosa materiæ euacuatione, vt & timore & dolore, animi deliquium excitetur, danda opera, vt sectio quàm citissimè & cum minimo dolore perficiatur. Si hæmorrhagia metuatur, sanguinem sistentia medicamenta ex thure, aloë, oui albumine, bolo Armeno, balauistijs, sanguine draconis, & similibus in promptu habere oportet. Ad animi deliquium præcauendum, præsertim in pueris, mulieribus, & aliis timidioribus, medicamenta contra animi deliquium vsitata in promptu habenda sunt. Vt autem rectè

Sectio

sectio fiat, partis conditio, venarumque & arteriarum ac neruorum situs, vt & musculorum natura Chæirurgo ex anatomia cognita esse debent, ne venæ & arteriæ temerè incidantur; & hæmorrhagia excitetur, vel neruis læsis aut incisis dolor oboriatur, aut membri sensus tollatur, aut musculis læsis partis motus aboleatur. Imò & fibrarum in musculis habenda ratio, & secundum earum ductum sectio instituenda, non verò transuersim, quæ sectio partis actionem lædit. Attendendum quoque quanta

quomodo instituenda.

sectio sit facienda. Si enim minor fiat, pus, præsertim crassius & grumosum, non exit, sed compressione opus est, quæ & dolorem excitat, & callositatem in parte, quæ fistulæ causa esse potest, parit. Si verò sectio nimis magna fiat, cicatrix magna & turpis relinquitur; deinde aër ambiens ingrediens partem alterat. Ideoque tanta sectio fiat, quæ puri educendo sufficiat. Et licet sectio paulò minor fiat, turunda tamen immissa foramen facillè dilatari potest. Ad incisionem adhibentur vel nouacula, vel gladius myrteus, vtrinque acutus, quo Itali & Galli venas secant, vel etiam phlebotomus, quo Germani vtuntur, vel syringotomos, recuruum instrumentum & solum in interna seu concaua parte incidens.

Puris e-  
uacua-  
tio.

Facta incisio ne si sanies sit pauca, vt facilius exeat, pars digitis comprimenda. Si verò sit multa, sensim extrahenda, ne si confertim euacuetur, multi spiritus simul exhalent, & animi deliquium sequatur.

Post incisionem & puris euacuationem commodum est, mannam thuris prima die imponere. Secunda die digestium aliquod imponere, vt, si quid adhuc coquendum restet, coquatur. Quod si sordes aliquæ adsint, quæ carnis generationem impediunt, ex abstergendæ. Vt *R. terebinthinae Vnc. j. mell. ros. Vnc. ℞. farinae hordei parum.* Misc. Si vlcus sit sordidius, fortioribus, vt *unguento Apostolorum*, vtendum. Tandem sarcotica vsurpanda, & vlcus cicatrice claudendum.

Abscess-  
uum la-  
tentium  
historia.

Notandum hoc loco, interdum abscessus non solum sub musculis externis, sed & profundioribus, imò interioribus diu latere. De abscessibus musculorum abdominis dictum *lib. 3. part. 10. cap. 7.* De abscessibus in psoa musculo duas historias refert Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 63.* narratque primò, quandam matronam decubuisse cum acutissimis doloribus circa lumbos, febre, liporhymia, & vrinae difficultate. Et cum ex doloris specie, aliisque indiciis cognosceretur, apostema esse internum (exterius enim nihil apparebat, nec tactu quicquam apprehendi poterat) & quidem sub psoa musculo, ægræque vitæ periculum prædiceretur, nisi aperto abscessu humor efflueret, ipsaque & amici consentirent, ad spinæ dorsii latus cutis & musculi exteriores ad psoam vsque nouacula incisi sunt, effluxitque humor purulentus & foetidus, ipsaque medicamentis mundificantibus & abstergentibus per menses aliquot adhibitis conualuit. Altera historia, quam describit, hæc est: Anno 1585. iuuenis quidam annorum ferè 27. dum ex Cinecij montis fastigio ad radices descendit, in semita admodum procliui, sibi minùs prospiciens, repentino impetu cecidit supinus. Et quod ad mali cumulum accessit, ensis eius capulus sub costis nothis & rene sinistro interceptus, lumbos non leuiter contudit. Post casum primis diebus paucos, posteris remissos dolores in lumborum parte



parte sinistra sensit, qui sensim incrementum sumserunt, ita vt tandem acerbissimi euaderent. Hinc vigilæ assiduæ, appetentia deiecta, quum interim nec sitis magna, nec febris admodum sensibilis, hominem affligerent: nec etiam in affecta parte liuor, aut tumor, aut macula extrinsecus omnino appareret: sed plana omnia, & à situ naturali, coloréve nullatenus discrepantia. Sed quod rei ipsius euentus postea perspicuè docuit, ingens humorum vis ex vniuerso corpore ad musculum psoam secesserat. Primò autem à quodam Medico pro Nephritico tractatus fuit, sed perperam. Cùm verò nulla nephritidis signa apparerent, nec curatio illa succederet, ad Iohannem Griffonium ductus est. Qui confestim totum quod erat morbi & mali cognouit, & perniciem ex pure intus concluso imminentem iuueni prædixit, idque euacuandum esse censuit. Cuius voluntati consentiens iuuenis curæ se commisit. Hic verò quamprimum curauit, vt materia, quæ vniuersam lumborum regionem occupabat, in vnum eius locum, adhibitis medicamentis, potenter ex alto trahentibus, conuocaretur: vbi scilicet & præcipua vasa pauca essent, & motus instrumenta minùs inter operandum lædi possent. Quod postquam stilo argenteo partem identidem pertentans, ex doloris sensu affectum se esse vidit, illico ad latus sinistrum, quartæ lumborum vertebræ, nouacula ignita vulnus inflixit: profundum certè quantum digiti indicis longitudo ex vola prominet, sicuti ex penicillo postmodum iniecto licuit coniicere. Tum nihilominus quobus digitis in illud idem vulnus intromissis, quò patentior fieret exitus, pus ex eo copiosum effluxit. Posito verò vacationis iuxta artis præcepta modo, Cheirurgus ægroto peniculum, seu turundam argenteam imperauit, qua vnguentis mundificantibus & detergentibus illita, ad aliquot menses vteretur. Et sic vulneris labra spontè coa-luerunt, & perfectam sanitatem iuuenis recuperauit.

Notabile & hoc, abscessus alicubi latentes non apertos, *Humoris* aliam viam interdum quærere & aliò effundi. Ita refert *ex abs-* prædictus Guil. Fabricius, *Cent. 1. obseru. 81.* Trimestrem *cessu in* puerum



Causſæ.

Coniuncta ergo tumoris huius totius corporis cauſſa *Cauſſæ.* eſt caro & adeps. Et quidem nunc plus adeps, nunc caro augetur : interdum æqualiter vtrunque augetur. Antecedens autem ſanguinis pinguis & boni nimia copia. Atque ea de cauſſa hic tumor ad ſanguineos tumores refertur. Longè tamen alia eſt eius ratio, quàm aliorum tumorum ex ſanguine oriundorum. Tumorum enim ſanguineorum continens cauſſa eſt ſanguis, huius verò tumoris continens, cauſſa eſt adeps & caro ; antecedens verò ſanguis. Reliqui tumores ſanguinei propriè dicti oriuntur è ſanguine è vasis in aliena loca elapſo, quod in nimia corpulentia non accidit, in qua ſanguis non excidit in loca aliena, ſed corpori apponitur.

Quæ autem cauſſæ ſint, vt multa caro & pinguedo generetur, facilè inuenietur, ſi cauſſas generationis carnis & adipis conſideremus. Generatur autem caro in iis, qui ſunt *εὐσώφρονες*, ſi & materia carnis ſuppetat, & virtus carnem generans ſeſe bene habeant. Materiam carni præbet multa boni ſanguinis copia, ad quam producendam faciunt cibi boni & multi ſucci, & iecoris temperamentum bonum, calidum ſcilicet & humidum. Vt verò ex multo ſanguine multa caro generetur, facit habitus corporis ſeu partium in corpore muſculoſarum temperamentum bonum, calidum & humidum. Facit huc & otium, in quo non multum ſanguinis abſumitur, vt & conſuetæ ſanguinis euacuationes, præſertim in mulieribus, ſuppreſſæ. De adipis generatione variæ apud Medicos occurrunt controuerſiæ, quas examinare huius loci non eſt. Breuiter dicimus, adipem ſeu pinguedinem generari ex vnctuoſa & oleaginosa ſanguinis parte, extra venas & arterias in partes membranofas excidente, & à membranarum virtute, & calore minus vehementi coacta. Copioſus verò adeps vt generetur, in primis facit epar, quod ſi ob temperamenti benignitatem non multum terreæ & frigidi, neque multum bilioſi & calidi ſucci generet, ſed ſanguinem dulcem, pinguem, & oleaginoſum producat, eoque venas & arterias compleat,

compleat isque sanguis in habitum corporis non absumat, sed is frigidior & humidior sit, sanguis is ibi in adipem mutatur. Quod facit otium ac intermissa exercitia, retentæ consuetæ euacuationes, alimenta calore temperata & humida, & omnino omnia, quæ siue extra siue intra ad copiosi & temperati sanguinis generationem facere, feruoremque sanguinis, viscerum, & habitus corporis remittere ac temperare possunt. Vnde Galenus scriptum reliquit, corpora vergentia ad frigidum & humidum pingua reddi. Cum quo congruit, quod Prosper Alpinus, *de medic. Egypt. cap. 9.* scribit, quod corpora Ægyptiorum sint calida & sicca, cum sub calidissimo & sicco coelo habitent; quia verò caliditatem & siccitatem minuunt assiduo potu aquæ, ciborumque refrigerantem facultatem habentium, ut & assiduo usu balneorum ex aqua dulci paratorum, maximè pingua euadant, adeo quidem, ut nusquam gætium viderit in tanto numero ita præpingues viros, quales Cayri obseruauit. Refert enim plurimos adeo pingues esse, ut mammas habeant longè mulierum maximis mammis maiores, & crassiores. Et temperamentum calidius epæcis ad pinguedinem multum facere, alia etiam docent. Noui enim Nobilem, qui postquam febri maligna laborasset, ita obesus euasit, ut vix loco mouere se possit, & mole corporis viro illi, cuius antea mentionem feci, non cedit.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Ipsa verò corpulentia in oculos occurrit. An verò saltem deformitatem aliquam pariat, & symptoma sit, an verò morbus, actiones læsæ docebunt, de quibus iam dicemus.

*Prognostica.*

*Prognostica.* I. Quæ incommoda secum habeat nimia corpulentia, verbis Auicennæ proponere libet. Ita autem ille *septima quarti, tract. 4. cap. 5.* Pinguedo superflua est impediens corpus à motu & deambulatione ac operatione, coarctans venas coarctatione constringente eas: quare oppilat spiritui vias suas, quamobrem extinguitur multoties: & similiter non peruenit ad eos spiraculum aeris. Quare corrumpitur propter illud complexio spiritus: & sunt in timore, quod expellatur sanguis eorum iterum ad locum constrictum. Quare fortassis

fortassis findetur vena subitò scissione perniciofa. Et in huiusmodi quidem dispositione, quæ est ante eam, accidunt constrictio anhelitus, & pulsus cordis; quare succurratur tunc dispositioni eorum cum phlebotomia. Et isti quidem expositi sunt mortì repentina. Et ad summum mors super ultimos in pinguedine festinat: & propriè illos qui impinguantur in prima etate: ipsi enim minores habent venas & constrictas. Et sunt expositi apoplexiæ, & paralyfi, & pulsui cordis, & diarrhææ propter humiditatem ipsorum, & malitiæ anhelitus, & syncopi, & febribus malis, & non tolerant famem, neque sitim, causa constrictionis meatuum spiritus, & vehementia frigoris complexionis, & paucitatis sanguinis, & multitudinis phlegmatis. Et similiter isti non sunt generantes, neque producentes embryonem. Et sperma ipsorum est paucum, (quod scilicet, incoctum sit ob caloris imbecillitatem, multum verò propter humiditatem esse potest: aquosum nihilominus, Galeni etiam documento, ac tenue & infœcundum, vel fœminarum generatiuum.) Et similiter quæ de mulieribus sunt pingues, non concipiunt. Et cum concipiunt, abortiunt. Et earum appetitus (naturalis videlicet) est debilis. Hæc Auicenna.

2. Curatio equidem huius affectus sperari potest: tardè tamen procedit, neque brevi tempore perficitur, & ægrum obedientem requirit.

#### Curatio.

Tumoris huius curatio in ablatione causarum, quæ *Curatio.* est nimia carnis & adipis copia, consistit. Caro autem & adeps copiosus tollitur, si id, quod iam generatum est, absumatur, & ne amplius multiplicetur, prohibeatur. Id quod fit, si caueatur, ne sanguis nimis copiosus generetur, aut qui iam generatus est, & ipse absumatur. Vtrumque præstant exsiccantia calida. Cum enim epar, si remissum & temperatum calorem habeat, magnam sanguinis dulcis & oleaginosi copiam generet, & ita adipi multo & carni copiosæ materiam suppeditet: si temperata epatis constitutio mutetur, eparque calidius & siccus reddatur, pro sanguine laudabili, pingui & oleoso, sanguinem calidum & biliosum, vel serosum aquosumque generat. Itaque calida ac sicca medicamenta & sanguinis copiosi

copiosi atque oleaginosi generationem prohibent, & adipem generatum absumunt. Ad carnem verò absumendam vtiliora sunt medicamenta, in quibus siccitas præualeat; caliditas verò mediocritatem seruat. Ideoque in hoc affectu curando attendendum, an caro, an verò adeps præualeat, & ita idonea medicamenta eligenda, & iis, qui verè carnosii sunt, qualis fuit athletarum habitus, non calefacientia, sed merè siccantia, & attenuantia medicamenta præscribenda; qualia sunt, venæ sectio, purgatio, inedia, frictiones. In pinguibus verò calefaciētia etiam rectè adhibentur; in quibus tamen adhibendis cauendum, ne nimia calefactione alijs morbus excitetur.

Itaque cum sanguis & carni & adipi copioso materiam præbeat, is euacuandus & imminuendus. Et quidem in carnosissimis liberalius sanguinem euacuare licet, modò euacuatio ad extremum non perueniat, vt monet Hippocrates, 1. aph. 3. In pinguibus autem euacuatio sanguinis parcius sit: cum pingues in frigidos morbos sint propensi. Cucurbitulæ quoque & cum scarificatione & sine scarificatione vtrisque vtilis sunt. In primis conueniunt asperæ frictiones totius corporis. Plinius, libr. 11. *Adeps* è cap. 37. scribit, L. Apronij consularis viri filio detractos corpore adipem, leuatūque corpus immobile onere. Verū obeso ex-remedium hoc sæuū nemo facile admittet. Vtilis sunt tractus. thermæ exsiccantes & potæ & pro balneo adhibita. Conueniunt purgationes frequentes ex aloë, cui myrrha & nitrum addi potest, ideoque pilulæ de tribus vtilis. Vt & amara & calida exhibita, *absinthium*, *myrrha*, *thus*, *ruta*, *oxymel* s. & *compositum*, *scylliticum*, *Syrupus de duabus & quinque radicibus*, & diuretica omnia. Quapropter *radices asparagi*, *fæniculi*, *petroselini*, & similes in frequenti usu esse debent.

R. *Salis nitri* Drach. j. *alumin.* Scrup. ij. *myrrhæ*, *thuris*, *cortic. ligni guajati*, *radic. sarsaparillæ ana* Drach. ij. F. pulu: cuius Drach. ß. manè ad duos menses exhibetur. Efficax est etiam *Sal ex viperis*.

#### Dieta.

*Dieta.* Dietam quod attinet, cibi & potus sint, qui aluum lubricam

lubricam reddunt , facilitè coquuntur , sed alimentum exiguum præbent. Vinum sit tenue. Ieiunium & à cibo abſtinentia frequentior & tenuis diætâ plurimùm ad corpulentiam minuendam facit , exercitationes ſint frequentes , ſcribitque Galenus , 14. *meth. med. cap. 15.* ubi ex profeſſo de obefitate & corpulentia curanda agit , ſe virum quemdam circiter 40. annos natum oppidòque obefum curaffe , tum antidoto , quæ aduerſus articulares morbos eſt compoſita , tum ſale theriacæ , ipſaque theriaca , ac reliquo extenuante victu & pro exercitio curſu veloci. Præparaffe autem hominem ad curſum perfricando parum linteis aſperis , quoad cutis ruberet , deinde ſtatim cum oleo , quod in ſe digerens aliquod medicamentum habebat , inunxiſſe ; quo etiam poſt curſum rurfus utebatur.

C A P V T V.

*De Inflammatione.*

**E**d ut ad tumores propriè dictos ex ſanguine veniamus , frequentiffimi ij ſunt tumores , utpote qui non ſolùm ex ſe oriuntur , ſed & pluribus aliis morbis , ut vulneribus , fracturis , luxationibus , ſuperuenire ſolent. Atque appellatur hic ex ſanguine tumor Græcis φλεγμὴν , Latinis Inflammatio. Aliter verò vocabulum φλεγμὸν antiqui Medici , aliter Recentiores uſurparunt. Hippocrati enim , & omnibus ante Eraſiſtratum Medicis φλεγμὸν omnes φλογώδεις , ſeu omnem magnum & naturæ modum excedentem calorem , etiam citra materiæ affluxum & tumorem ſignificauit. Poſt Eraſiſtrati verò tempora φλεγμὸν conſuevit , dici ſolùm de illis tumoribus , in quibus non tantùm calor flammeus , verùm etiam renitentia & pulſus cum rubore eſt , quos Hippocrates in ſpecie ἰδιόματις σκληρὰ καὶ ἐπώδυνα appellabat , ut annotauit Galenus l. 2. *de diff. reſpir. cap. 7. lib. 3. c. 5. 5. aph. 65. 4. de viſt. rat. in ac. t. 21. comm. 3. in lib. Hippoc. de fractur. text. 5. & alibi.*

*Inflam-  
matio.*

Ut autem quid ſit Inflammatio , & quomodo definienda , pateſiat , ſubiectum & cauſſam eius primò perpendemus. Forma enim per ſe patet. Subiectum Galenus ,

*Subie-  
ctū In-  
flamma-  
tionis.*

lib. de tumorib. cap. 2. exprimit per *μῆτρα σαρκώδη*, partes carnosas. Dicit enim phlegmones vocabulum usurpari de partibus, quæ in maiore tumore sunt, carnosæ, intentis, re-nitentibus, pulsanti dolore dolentibus, & rubentibus.

*An sola* Quæ res tamen aliquam dubitationem habere videtur,  
*caro in-* Nam & membranosis partibus accidit phlegmone, vt  
*flamme-* in pleuritide membrana costas succingens inflammatur;  
*int.* in phrenitide, membranæ cerebri; ita vesicæ & oculo-  
 rum membranæ in ophthalmia inflammationem patiun-  
 tur. Nec solum præter carnem membranosa, sed glandu-  
 losa partes inflammantur, & ob influentem sangui-  
 nem intumescunt. Denique non solum musculosa caro,  
 sed & reliquorum viscerum parenchymata, quæ diuer-  
 sam carnem à musculosa habent, inflammatione corri-  
 piuntur, vt in epatis, lienis, cerebri, & aliorum viscerum  
 inflammationibus patet. Quod ipsum etiam Galenus non  
 præteriit, dum, *sub finem alleg. cap.* scribit; quin & pro-  
 cedente tempore ipsa cutis aliquid de fluore accipit, vt  
 vasorum tunicæ quoque; sic quoque & ipsæ in inflam-  
 mata parte membranæ; quin & ipsi nervi, & tendi-  
 nes tempore procedente ipsius inflammationis partici-  
 pes fiunt.

Verum vt ex his nos expediamus, sciendum, per *σαρκώδη*  
*μῆτρα*, non tantum intelligendam esse musculorum car-  
 nem, quæ propriissimè est caro, sed etiam viscerum  
 carnes, quæ parenchymata appellantur. Quin & sub car-  
 nosæ partis nomine comprehenduntur glandulosæ par-  
 tes, imò etiam membranosa. Nam & his sua caro est, vt  
 hac de re scribit Galenus, *meth. med. cap. 11.* In singulis, in-  
 quit, primarum simplicium partium, alia portio substantiæ ea-  
 rum est veluti fibrosa; alia membranosa; alia carnosæ. Sic ex. gr.  
 cum vena vnâ tunicam habet, & eam tenuem, licet fibrarum  
 in ea inuenire multas, quæ sint araneosis quibusdam interstis  
 contextibus, quibus utrisque ipsa propria venarum substantia  
 adnascitur. Hæc alia in aliis corporis partibus habetur, nec vl-  
 lum commune nomen est nacta. Cæterum docendi causa nihil  
 vetat eam carnosam substantiam voces, vel certæ huius parti-  
 culæ quamdam carnem, quæ in ventriculo quidem sit alia, alia  
 in



in epate, similiter in arteria, & musculo. Hactenus Galenus. Quapropter quantumcunque carnis substantiam, quæ habet venas & arterias, quæ sanguinem inflammationis causam continent & conuehant, ac ossibus quæ venas in se non recipiunt, hoc modo opponuntur, subiecta inflammationis esse statuimus. Equidem caro præcipuè inflammationis subiectum est: Si tamen sanguis & in vicinas partes sese diffundat, & ex in consensum trahitur, simulque inflammari dicuntur, de quo Galenus, de tumorib. c. 2. dum scribit: *Quod omnis caro, cuius iam maximèque affectio est inflammatio, repleti fluore sanguineo, videatur, & color & tumor ipse ostendit. Quare & humida omnis & madescens, ut lana & spongia, apparet. Huius rei testis est, quæ effluit, sanies, cum inflammatio ostiolum habet. Iure autem arbitror, & ipsa cutis una cum tumoribus eorum quæ subiacent, attollitur & circumtenditur. Et interposito tempore & ipsa de fluore aliquid accipit, ut vasorum tunice quoque, sic quoque & ipsæ in inflammata parte sunt membranae: quin etiam ipsi nervi & tendines tempore procedente ipsius inflammationis participant: interdum tamen vulneratis ipsis, aut aliter affectis, ex illis ipsis primum ipsum malum incipit. Uniuersaliter verò nihil inflammatae parti, secundum naturam exactè se habere perseverat, cum mora inflammationi est, sed omnia cum carne de fluore fruuntur: ut nonnunquam ipsa quoque ossa attingat, quemadmodum ex ipsis promouetur interdum primò affectis. Et 6. meth. med. cap. 5. scribit: Nec sanè miror, si phlegmonis quiddam simile etiam ipsis fractis ossibus ad portionem accedat. Quod & Auicennas docuit, secunda primi, doctrina prima, cap. 5. dum scribit: Tumores membræ accidunt mollibus. Et est, cum ossibus etiam accidit res, quæ tumori assimilatur, per quam eius ingrossatur magnitudo, & eius augmentatur humiditas. Rationemque addit. Neque est mirum aut extraneum, quod recipiens augmentum additionemve cum nutrimento recipiat eam, scilicet additionem, cum superfluitate, cum in ipsum penetraverit, aut in ipso acciderit. Et in specie de dentibus scribit Galenus, 5. de compos. med. sec. loca, cap. 8. quod in dentibus redundantiam consimilem in iis affectionem excitare potest, qualis est circa partes carnosas*

inflammatio. Imò ossa non solùm à superfluo alimento crassescere possunt, sed & aliud os ipsis adnasci potest. De qua re Abenzoar, *secundo theisyr, tr. 6. cap. 2. Et ingrossantur*, inquit, quandoque ossa in sua superficie ab humoribus mordacius, qui insunduntur in ipsis ossibus, aut à sanie grossa, quæ transit super ipsa: unde concantantur, & corroduuntur, & ingrossantur. Iterumque latius deinceps: Ingrossantur quandoque ossa p. n. propter grossum regimen inordinatum subito factum, & non successiuè. Etiam audiui dici à patre meo, quod cuidam viro vidit nasci in dorso suo os ad similitudinem vnius cornu: quod erat minoris duritie ossis naturalis; & ipse pater meus purgavit humores grossos in ipso: & postea posuit medicinas exsiccatiuas super os: ita quod cecidit dictum os, sicut cadunt cornua cerui in vere. Et mihi etiam fuit ortum os vnum super dorsum, magnum mihi inferens dolorem; & purgaui me ab humoribus grossis, & posui super ipsum resolutiua.

*Causse.*

*Causse.*

Causam quod attinet, eam non modò multitudini hominum, sed ne ipsis Medicis omnibus cognitam esse, scribit Galenus. Etsi verò vt opinor, inter omnes Medicos iam conueniat, sanguinem esse causam inflammationis, tamen ne, quod idem Galenus, *alleg. loco*, scribit, id, quod nobis videtur, simpliciter enunciare videamur, non facta aliqua inquisitione, etiam hîc causam inflammationis inuestigabimus hoc modo. Tumor in nulla vnquam corporis parte fieret, nisi vel eius substantia, à calore quasi efferuescens, fundatur, aut foris aliqua noua substantia accedat. Dux enim omnino sunt causæ molis ac quantitatis in re: liqua auctæ. Vel enim humidum à calore seu interno, seu externo, in aëream substantiam resoluitur, quæ longè maius spatium requirit, quàm antea, vt vulgo notum est; vel foris & extrinsecus noua ei substantia adiicitur. Harum itaque duarum causarum alteram adesse necesse est, quando in phlegmone pars in maiorem molem attollitur. Non autè efferuescentiam & fusionem humidi causam esse, ex eo patet, quia omne, quod funditur, & in spiritus conuertitur, refrigeratum priorem quantitatem

quantitatem assumit, & tumorem deponit, ut experientia constat. Partes autem inflammatae etiamsi vehementissime refrigerentur, tamen ad pristinum statum non redeunt, neque tumorem deponunt. Deinde si ob fusionem partis & eius in spiritus conuersionem tumor in inflammata parte fieret, appareret spiritus parte incisa, quod tamen non fit; cum potius sanguis effundatur, & totus locus sanguine plenus conspiciatur. Relinquitur ergo, substantiae nouae accessionem esse causam phlegmones. Substantiam autem illam sanguinem esse, inde patet, quod phlegmone intus & extra valde rubet. Color autem rubeus proprius & inseparabilis est sanguinis, nihilque in corpore rubet praeter sanguinem & carnem, quae tamen caro phlegmones causa nullo modo esse potest. Nam si carnis incrementum esset causa inflammationis, tumor quidem fieret, sed tamen calor internus salubris permaneret, neque pristinam naturam euariaret; cum in nulla re, quae secundum substantiam augetur, calor intendatur, incrementumque substantiae & quantitatis diuersum sit à qualitatum mutatione. Sed hoc non fit in phlegmone, in qua calor mutatur & intenditur, qui proinde indicium est qualis substantiae, non quantae solum. Praeterea quod sanguis sit causa phlegmones, vel ex hoc indicio manifestum euadit, quod locus in maximis inflammationibus, quae nonnunquam accidunt ulceribus, circumcirca cruentus apparet, quod certe non fieret, si sanguis non esset causa inflammationis. Insuper quod inflammationis causa sit sanguis, generatio quoque inflammationis, quae vulneribus accidit, indicat. Nam in recentibus vulneribus sanguis effluit, qui postea compressus vel manu, vel ligaturis, vel medicamentis sanguinem sistentibus, vel sponte suppressus, in oris dissectorum vasorum retinetur, cogitur & concrescit, non secus ac grumus, atque ibi congestione affluentis sanguinis partem in tumorem attollit, inflammationemque parit.

Cum itaque causa coniuncta inflammationis sit sanguis praeter naturam influens, facile colligere est, inflammationem esse tumorem p. n. partium carnosarum (ut

*Causa  
proxima  
inflam-  
mationis  
est san-  
guis.*

*Inflam-  
matio  
quid?*

Galen. loco alleg. nomen carnis accipit ) à sanguine præter naturam affluente ortum, & proinde calidum, rubentem, tensum, & renitentiam habentem, dolentem, ac pulsantem.

Inflam-  
mationis  
genera-  
tionis  
modus.

Verùm vt nihil obscuritatis circa naturã inflammationis relinquatur, etiam generationis phlegmones modum addemus. Descripsit autem illum Galenus, *lib. de inaq. intemp. cap. 3.* hoc modo: Calida fluxio, vbi in musciculum procubuit primùm maiores arteriæ venæque opplentur, ac distenduntur; ab iis minores; atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In iis vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri potest, partim per tunicas quasi colata & transsudans foras transmittitur, tum verò ipsa spatia vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni que ex parte incalescunt ac perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, atque ante hæc venæ & arteriæ. Cùm enim ad quamlibet partem venæ & arteriæ tendant, per quas nutrimentum & spiritum vitalem accipiunt, quamdiu sanguis iusta copia defluit, & in illis suis receptaculis continetur, pars nullam inflammationem patitur, sed tum demum, quando sanguis *ἀρρώστος* confertimque in partis substantiam per venas & arterias effunditur. Quo ipso distinguitur etiam phlegmone ab aliis fluxionibus, quibus materia extra venas in totam substantiam partis diffunditur, eamque distendit & dilatat. In phlegmone enim etsi omnes partes sanguine perfundantur: tamen ordo quidam seruatur, vt aliæ partes prius, aliæ posterius fluxionem recipiant, donec tandem omnes humore replentur & distenduntur. Ordo autem iste ex naturali distributione vasorum sanguinem continentium dependet. Cùm enim venæ & arteriæ, dum primum ingrediuntur, semper sint maiores: quo verò profundius in id distribuuntur, sunt minores, nondum adest inflammatio, nisi sanguis in minutissimas venas effundatur, atque ex iis excidat. Quod vel exemplo minutissimarum venarum, quæ in tunicam oculi adnatam seu coniunctiuam dictam tendunt, patet. Hæ quidem semper oculo sanguinem ad nutriendum

nutriendum conuehunt : tamen dum oculus bene se habet, ita sunt exiles, ut sub aspectum non veniant. Quamprimum autem oculus inflammatur, & venæ illæ præter naturam sanguine replentur, tum se produunt, & conspicuæ fiunt; quod etiam in aliis inflammationibus omnibus fieri, verò consentaneum est. Sed. nondum adest inflammatio, etiamsi venæ minores etiam replentur, nisi tandem sanguis in reliquam partium substantiam per eas effundatur; quod fit duplici modo. Nam primò per minutissima venarum orificia, quibus in circumpositam partis substantiam venæ quasi hiant, ut sanguis per eas ad nutritionem excidere possit, sanguis effunditur. Deinde etiam per tunicas venarum transsudat. Sunt etenim tunicæ venarum etiam suis poris præditæ, per quas si non ipse sanguis, certè serositas & tenuior eius pars exsudat.

Ex his, quæ hætenus dicta sunt, distinctio causæ coniunctæ & antecedentis in inflammatione apparet. Sanguis enim, qui phlegmones causa dicitur, duplici ratione vim & naturam causæ induit. Vel enim est causa proxima, continens & coniuncta, de qua hætenus actum est, quatenus nimirum iam in partem influxit, & ei impactus est, eandemque actu in tumorem attollit; vel est causa antecedens, quatenus nimirum in corpore abundans influere, & influxu partem in tumorem attollere potest. Quæ quidem causa antecedens in inflammatione, ut & aliis tumoribus, rursus dupliciter consideratur : vel nimirum respectu morbi simpliciter futuri, quem excitare potest, etsi nondum in corpore præsens sit. Ita plethora sæpe in corpore præsens est, etsi non statim sequatur inflammatio. Vel consideratur ut antecedens iam affectum actu existentem, cum nimirum iam fluit sanguis ad excitandum & agendum humorem. Quæ quidem rectius, quam prior, antecedens causa nominatur; cum hæc iam præsentem effectum, illa solùm futurum respiciat. Antecedens autem hæc causa ut ad locum affectum confluat, ab aliis mouetur, dum vel aliunde transmittitur, vel ab ipsa parte attrahitur, iis de causis, quæ iam sunt explicatæ.

*Causa  
inflammationis  
antecedens.*

*Causa*

Causæ verò procatarcticæ remotiores & primitiæ sunt,

sunt, quæ vel ad sanguinis copiosi generationem faciunt, vt sunt cibi boni & multi succi, vita otiosa, & similia; vel sanguinem acriorem reddunt, vt calefacientia omnia, acria alimenta, ira, vigiliæ, motus & exercitium nimium; vel sanguinem ad partem affectam concitant & mouent, vt partis calor nimius, dolor ex vulnere, lapsu, contusione, fractura, luxatione, & similibus causis, vel partis affectæ imbecillitas, cum aliarum partium immittentium robore. Nunquam tamen inflammatio per congestionem paulatim factam generatur, sed per sanguinis subitum influxum. Etsi enim fieri possit, vt in parte aliqua humor aliquis sensim colligatur, qui postea cumulatus in parte dolorem excitare incipiat: tamen non prius inflammatio excitatur, antequam dolor faciat, vt sanguis copiosior subito affluat.

Hic tamen notandum, etsi sanguis inflammationis causa & continens & antecedens est, vt, tamen ad partem affectam moueatur, in iis inflammationibus, quæ sine causa euidente, vt vulneribus, contusionibus & similibus excitantur, cacochymiam, & præcipuè humores acres & biliosos primam causam esse. Vbi enim ab humoribus talibus natura vellicatur, eos tamen è corpore expellere planè non potest, vt partes principes ab iis liberet, ad externas eos detrudere conatur. Quod cum præstare non possit, nisi sanguine quasi vehiculo vtatur, & ipse humor acris in parte, in quam detruditur, dolorem excitet, fit sanguinis ad illam partem confluxus, & ex eo inflammatio. Atque hoc modo pleuritis, peripneumonia, angina, phrenitis, aurium & gingivarum inflammatio, bubones, & carbunculi excitantur.

#### *Differentiæ.*

*Differē-  
tiæ.*

Differentiæ inflammationis præcipuæ sumuntur à varietate causæ continentis, atque à sanguinis, qui eam excitat, differentia. Phlegmone enim alia est vera seu legitima, alia non vera seu notha. Vera & legitima est, quæ excitatur à sanguine bono, & secundum naturam se habente, saltem copiosiore: atque hæc absolutè & simpliciter phlegmone appellatur. Spuria autem phlegmone est,

est, quæ ortum habet à sanguine non bono, neque secundum naturam se habente, quæ quidem fit dupliciter. Si enim sanguis naturam suam non amittit, nec substantiam mutat, sed alios tantum humores admistos habet, tunc tres nothæ inflammationis oriuntur species. Nimirum si bilis sanguini inflammationem parienti sit admixta, appellatur φλεγμὴ ἐν σπιγαλιώδης: si pituita, φλεγμὴ διημεγέλης: si melancholia, φλεγμὴ σκιρρώδης. Si verò sanguis substantiam mutet, nullum tumoris sanguinei genus excitat. Nam sanguis, ut hac de re scribit Galenus, l. 2. de differ. febr. cap. 9. si supra modum affletur, pars eius subtilior ac pinguior in flauam bilem conuertitur, quæ autem crassior, in atram.

## Signa Diagnostica.

Signa inflammationis, ut ex definitione colligere est, sunt calor, dolor, tumor & tensio, renitentia, rubor, pulsus. Primò calor adest, tantus in hoc genere tumoris, ut etiam nomen ab eo acceperit; & excitatur quidem necessariò pluribus de causis. Nam primùm sanguis, qui copiâ suâ phlegmonem excitat, calidus est, & illam suam caliditatem etiam parti affectæ communicat. Deinde cum à copiâ sanguinis & interdum etiam aliquâ crassitie omnes pori ita repleantur & obstruantur, ut calidæ exhalationes non satis emitti, & calor ventilari, ut par est, non possit, retentis illis exhalationibus & fuliginibus, calor augetur. Quibus quoque tertia causa accedit, putredo nimirum. Nam sanguis in parte inflammata contentus tandem putredinem concipit, à quâ, ut in aliis etiam rebus, calor excitatur, & parti inflammatae communicatur. Atque calor nunc maior, nunc minor est, pro causarum illarum magnitudine & incremento.

Secundum signum est dolor. Cum enim duæ euidentiores sint doloris causæ: Intemperies & solutio continui, utraque locum habet in inflammationibus. Caliditas quidem insignis per suam intemperiem primò dolorem excitat; copia verò sanguinis partem replendo ac distendendo continuum soluit, & continuitatem soluendo doloris huius causa est. Atque dolor, qui excitatur, varius est,

distendens, diuellens, premens, grauans, pro varietate affectarum partium, præcipuè autem dolor pulsans adest, qui etiam propterea inter signa propria phlegmones peculiariter recensetur, de quo postea.

3. Tertiò adest tensio. Cùm enim copia sanguinis non solum venas & arterias, sed etiam totam partis substantiam repleat, omnia distenduntur, præsertim cutis, quæ necessariò, vt partibus reliquis omnibus circumiecta, & membranosam substantiam habens tensionem & dolorem illum tensuum percipit.

4. Quartò renitentia seu *arritmia* itidem illam repletionem & tensionem sequitur. Etsi enim pars inflammata suâ naturâ dura non sit: tamen à copiâ sanguinis ita repletur & distenditur, vt tangenti iam non cedat, sed resistat & renitatur, atque ad tactum durâ appareat.

5. Quintò rubent partes inflammatae, colorem hunc sanguine communicante. Nihil enim in corpore humano rubet, præter sanguinem & carnem.

6. Sextò denique in partibus inflammatis percipitur pulsus, seu dolor pulsatorius; cum nimirum cum dolore & singulari molestiâ percipitur pulsus arteriæ in parte inflammata, qui, cùm pars sana esset, non percipiebatur. Vnde, vt scribit Galenus, 6. de loc. aff. cap. 7. non omnibus partibus accidit dolor pulsatorius, sed his saltem, quæ arterias habent notatu dignas, & partem sensu præditam, & vbi ad notabilem magnitudinem inflammatio attollitur. Dolor autem iste pulsatorius inde accidit, quod quando arteriæ attolluntur ac distenduntur, partes inflammatae arteriæ sese distendenti ob copiam sanguinis non liberum locum relinquunt, sed ab arteriâ sese attollente distenduntur, quæ distensio dolorem excitat. Atque hic dolor pulsatorius tùm maximè sentitur, cùm inflammatio ad suppurationem tendit. Tunc enim sanguis quasi ebullit & efferuescit, vnde etiam maius spatium occupat, partemque magis distendit, à qua postea arteria in diastole comprimitur, & ipsa rursus vicinas & circumiacentes partes comprimit.

*Dolor  
pulsato-  
rius quo-  
modo  
fiat.*



In Inflammatione duo imprimis præſagire oportet, *Prognostica.*  
 euentum ſiue terminationem eius, & tempus terminatio-  
 nis. Euentus autem bonus eſt, quando natura vincit ma- *Inflam-*  
 teriam inflammationem parientem; quod accidit, quando *mationis*  
 tumor vel reſoluitur, & materia inſenſibiliter exhalat, qui *termina-*  
 optimus ſolutionis inflammationis modus eſt; vel quan- *tio.*

do materia in pus mutatur, & ſuppuratur: aut euentus *Quod*  
 malus eſt, vel potius peſſimus, quando natura non vincit *triplex.*  
 materiam: quod euenit, quando inflammatio, ſi eſt exter-  
 na, euaneſcit, & ad partes internas retrocedit, vel ſupera-  
 to & extincto calore naturali membrum putreſcit, & gan-  
 græna corripitur, adeò vt niſi mox præcidatur, toti cor-  
 pori labes & interitus immineat: aut neuter euentus ſe-  
 quitur, vel vt nonnulli appellant, abſolutè malus, quando  
 tumor induratur, & reſolutis ac diſcuſſis partibus tenuio-  
 ribus, craſſioribùſque relictis, inflammatio in ſcirrhum  
 degenerat. Quid autem horum ſperandum aut expectan-  
 dum ſit, ex collatione roboris naturæ cum materia mor-  
 bificâ colligi poteſt. Nam ſi materia non eſt adeò multa,  
 non craſſa, non loco nimis profundo ſita, non ſub craſſa  
 & denſâ cute concluſa; ſi corpus non eſt impurum, & na-  
 tura fortis eſt: reſolutio, & per inſenſibilem tranſpiratio-  
 nem euacuatio ſperari poteſt. Si verò materia eſt copio-  
 ſior, & craſſior, loco profundiore contenta, & ſub cute  
 denſiore concluſa, ſuppuratio eſt expectanda. Materiam  
 ad interiora retrocedere indicium eſt, cum tumorem im-  
 minui videmus, etſi nulla repellentia fuerint adhibita. Ex-  
 tinctionem caloris imminere indicatur, cum calor, ru-  
 bor, dolor, pulſus imminuitur, nihilominus remanente  
 tumore, de quo plura poſtea, vbi de gangrænâ age-  
 tur. In ſcirrhum denique tunc abit plerumque inflam-  
 matio, quando materia eſt nimis viſcoſa & dura, & calor  
 naturalis fortis, vel mox in principio nimis fortia diſcu-  
 tiëntia adhibentur, quæ tenuiores partes diſcutiunt, &  
 craſſas relinquunt. *Tempora*  
*inflam-*

Tempus euentus vt cognoscatur, tempora inflam-  
 mationis vt nota ſint, oportet, atque eadem etiam propter  
 curationem

curationem diligenter sunt cognoscenda. Nisi enim tempora inflammationis habeantur cognita, facilè peccari potest, dum non debita cuique tempori adhibentur remedia. Habent autem inflammationes, vt alij tumores ac morbi, quatuor tempora, principium, augmentum, statum, & declinationem. Principium est, cùm implentur partes sanguine, & tumor, dolor, ac tensio adhuc exigua est. Quando verò pars iam in maiorem molem attollitur, atque ita tumor, dolor, ac tensio augetur, augmentum est. Status est, quando tumor, tensio, dolor, ac omnia symptomata sunt vehementissima. Declinatio deniquè est, cùm materia tumorem efficiens imminuitur, & dolor, calor, & alia symptomata remittunt, vel materia in pus mutatur.

Verùm hæc tempora aliàs longiora sunt, aliàs breuiora, & inflammationes aliàs citius, aliàs tardius terminantur. Nam vt Galenus docet, 6. aph. 49. breuiore tempore digeritur, quod tenuioris est substantiæ; longiore, quod crassæ vel lentæ, multoque longius tempus requirit, quod crassum & viscidum fuerit. Et quæ carnosas partes obtinet inflammatio, acutorum termino, qui dies 14. est, subiicitur. Mollior enim & rarior est carnis substantia. Ligamentorum autem, tendinum & neruorum substantia, cum sit densior & durior, atque ita difficilius fluxionem recipiat, eadem de causâ etiam eam difficilius dimittit, & inflammatio in iis longiore tempore ad statum peruenit, tardiùsque curatur. Ultra dies tamen quadraginta non prorogabitur curatio, si & Medicus omnia rectè agit, & æger obtemperat.

*Indicationes & Curatio.*

*Indicationes & Curatio.*

Cùm Inflammationis causâ continens sit sanguis, qui p. n. in partem affluxit, curatur, si sanguis ille ex parte affectâ remoueatur, & ne ampliùs ad partem affectam confluat, caueatur, atque ita causâ cùm continens, tùm antecedens tollatur. Cùm enim morbus remoueri non possit, nisi causâ eius sublatâ; & causâ eo ordine tollendâ sint, quo sese consequuntur, fluxio primò tollenda est. Tollitur autem fluxio, si curetur, ne sanguis in corpore abundet,

*Fluxionis Curatio.*

abundet, & qui abundat ad partem affectam non confluat; qui effectus commodissimè Venæsectione succedit. *Venæ sectionis in Inflammatione utilitas.* Venæ enim sectione & abundantis sanguinis copia imminuitur, & idem à loco affecto reucllitur; vnde magna utilitas est Venæsectionis in inflammatione, vt nunquam ferè omittenda sit, si vires permittant. Et vix tutò alia remedia hîc applicantur, nisi præmittatur Venæsectio, & sanguinis copia imminuatur. Etenim si repellentia adhibeamus corpore adhuc pleno, metuendum est, vt materia ab aliis partibus recipi non possit, & ne ad partem aliquam confluat. Digerentia verò, vtpote calida, si corpore adhuc pleno adhibentur, metuendum est, ne plus materiæ attrahatur, quàm discutiatur.

Et si quoque cacochymia non est causâ inflammationis: tamen cum rarò aliquod corpus reperiatur, quod omnis cacochymix sit expers, purgationem instituere non inutile est, quâ præmissâ medicamenta postea alia etiam commodius adhibentur. Et monuimus supra, etsi inflammationes à sanguine præcipuè ortum habeant, occasionem tamen sæpissimè præbere humores vitiosos & cacochymiam, & quidem in primis humores calidos. Ab iis enim si natura vellicetur, & stimuletur, eosque è corpore expellere non possit, in alias partes deponere conatur: cum verò id præstare non possit, nisi simul sanguinem eò mittat, & humore acri ad partem aliquam transmissio dolor excitetur, confluxus sanguinis ad partem illam, in quam natura humorem vitiosum deponere conatur, excitatur, atque ita inflammatio generatur. Et hinc ex cacochymia excitatur sæpè pleuritis, peripneumonia, angina, phrenitis.

Deinde etiam sanguis subtrahitur, & non copiosior generatur, si cibus non exhibeatur, qui vel copiâ suâ, vel substantiâ nimis nutrit, & ad sanguinis copiosioris generationem facit. Quapropter æger à Vino abstineat, ac tenui diætâ vtatur, quæ & sanguinis multi generationem prohibet, & si copiosus sit, eum paulatim minuit.

Ne autem sanguis ad partem affectam confluat, præcauebitur, si ea, quæ pro motu ipsi sunt necessaria, ipsi  
adimamus,

adimamus, & tenuitatem eius atque mobilitatem nimiam corrigamus, viasque per quas moueri debet, constringamus, & eum à parte affectâ retrahamus & reuellamus. Sanguis itaque, ne ad partem affectam confluat, alterandus, repellendus, intercipiendus & deriuandus est.

*Alteratio sanguinis.*

Alteratio sanguinis est necessaria, vt is si nimis sit calidus, tenuis & mobilis, refrigeretur, incrassetur, & ad motum ineptior reddatur; quam etiam plerumque adhibere conuenit ob febrem, quæ ferè phlegmonem comitatur, aut epatis caliditatem. Rarum enim est, vt ij quos inflammatio alicuius partis infestat, febre non tententur. Quapropter vtendum medicamentis è *cichoreo, endiuâ, violis, lactucâ, acetosâ, bordeo, seminibus frig. maior. succo citri, granator.* & similibus. Et si sanguis sit tenuior & calidior, etiam ea quæ adstringendi vim aliquam habent, vt sunt, *rosæ, portulaca, plantago*, & similia addenda. Videndum tamen, ne venæ sint angustæ, aut obstructions in visceribus, ne adstringentium vsu obstructions gignantur, vel augeantur.

Non solum autem sanguinem alterantia contraria sunt adhibenda, sed & amouenda & omittenda similia, & quæ eas, quas iam abesse decebat, qualitates inducunt, vel augent. Aër nimirum calidus vitandus; crapula fugienda, & vinum non bibendum, aut *ἀκρασία* propinandum; motus validus omittendus, & quieti potius indulgendum, ab irâ & Venere abstinendum.

*Reuulsio.*

Reuulsio deinde instituenda, humorque in contrarium est auertendus, id est, efficiendum, vt humori contrarius motus concilietur, & ad partem ei, ad quam vergit, contrariam moueatur, atque ita in partem affectam non confluat. Humor enim in partem aliquam influentis in contrariam auersionem seu tractionem reuulsionem esse, meritò pro confesso, & ab Hippocrate constituto principio accipimus. Nam, vt ait Galenus, *l. 5. meth.*

*Contra- med. cap. 3.* hoc Hippocratis inuentum est, reuulsionem fieri ad contraria. Etsi autem quid contrarij nomine intelligendum sit multum disputetur à Medicis; tamen planam & expeditam esse Galeni sententiam existimamus, si ea, quæ

quæ passim hac de re tradit, colligamus, & quæ in Reuulsione conditiones requirantur, videamus. Per contrarium autem à Galeno nihil aliud intelligi, quàm partes contrarias, & quidem à parte affectâ distitas ac remotas, passim ex eius scriptis patet. Ita enim 4. meth. med. cap. 6. scribit: *Si perpetuum est, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam esse, fixam verò iam in laborante particula vacuandam, vel ab ipsa particulâ, quæ affligitur, vel à maxime vicinâ: in promptu nobis & de sanguinis detractione colligere nunc est, quod in principio hæc à longinquo; postea ab ipsis affectis partibus sit molienda.* Et quam remotionem, ac quam longitudinem intelligat, 5. method. med. cap. 3. explicat; *Reuulsio*, inquit, *in iis, quæ supra sunt omnibus, deorsum semper agatur, sursum in his, quæ sunt infra.* Præterea à dextris ad sinistra, similiter ab his rursus ad illa; similiter ex iis, quæ intus habentur, ad ea quæ foris sunt: contraque ab his ad illa. Cùm enim reuulsionis scopus sit, non humores illos euacuare, qui iam in affectâ parte continentur, sed influentes potius, & partem mittentem potius, quàm recipientem respiciat: hoc certè in omni reuulsione requiritur, vt motum fluenti contrarium conciliet, ita vt ad partem affectam amplius non moueatur; & proinde neque ex parte affectâ, neque ex proximâ fieri potest, sed potius ex oppositis, & quantum quidem fieri potest, ab affectâ parte remotissimis. Vnde etiam contrarietatem hîc non quæuis oppositio constituit, neque quæuis oppositio in reuulsione locû habet, sed illa solùm quæ alleg. cap. 3. l. 5. meth. med. Galenus recenset, sursum scil. & deorsum, à dextris ad sinistra, ab his, quæ sunt intus; ad ea, quæ sunt extra: & contra. Si tamen exigua solùm adest distantia, commodè reuellere non possumus, à partibus interioribus ad exteriora, sed solùm tùm, vbi maior est distâtiâ. Oppositio verò quæ est antè & retrò, seu secundum partes anteriores & posteriores, in reuulsione hæc quæ simpliciter & absolutè reuulsio dicitur, locû non habet. Neque enim si aliquis affectus sit in posteriore parte capitis, mox frontis venæ pro reuulsione aperiendæ, cum id præsentè plethorâ & fluentibus adhuc

adhuc humoribus sine insigni periculo fieri non possit. Verùm plura de reuulsione, *lib. 5. Institut. part. 2. sect. 1. cap. 18. dictum.*

*Reuulsio  
quotu-  
plex.*

Vt breuibus ea, quæ ibi dicta sunt, & dici possunt, contrahamus, notandum primò reuulsionem esse duplicem, vnā quæ fit cum humoris euacuatione, qualis est quæ fit per venæsectionem & cucurbitulas scarificatas; aliam quæ fit sine humoris euacuatione, qualis est, quæ fit per frictiones, ligaturas, cucurbitulas non scarificatas. Hæc non nisi ad remotissima fieri potest: cum si in partibus propinquis instituatur, humor, qui saltem mouetur, & non euacuatur, facilè ad partem affectam ruere possit. Et rarò hæc etiam locum habet in inflammatione, quæ sensibilem & subitam sanguinis euacuationem requirit.

*Reuulsio  
per ve-  
næsectio-  
nem.*

Deinde reuulsionem, quæ fit per Venæsectionem quod attinet, hoc saltem notandum, quo obseruato, multæ intricatæ hac de re controuersiæ decidi possunt, nimirum dandam esse operam, vt sanguini contrarius motus concilietur, & quantum fieri potest, ad fontem, vnde fluit, attrahatur; Et cùm sanguinis fons sit epar, & maxima sanguinis copia in venâ cauâ circa epar contineatur, laborandum, vt sanguis, qui ad partem inflammata[m] fluit, versus fontem retrahatur; imò si fieri possit, in partem etiam oppositam, ita tamen, vt sanguis, qui fluit, retrahatur. Ideoque in omni reuulsione id agendum, vt sanguini talis motus concilietur, per quem non ad partem affectam concitetur, sed potius à parte affectâ retrahatur. Quomodo autem hoc in qualibet parte fieri possit, hîc exponere prolixum foret, dictumque ea de re est alibi in particularibus affectibus.

*Reuulsio  
quando  
instituē-  
da.*

Atque ex his, vt opinor, quâ ratione instituenda sit reuulsio in inflammationibus, satis patet, vt de rectâ administratione multa addere opus non sit. Cùm enim reuulsio competat humoribus fluentibus, non iis, qui iam fluxerunt, & in parte affectâ subsistunt, in principio instituendam esse manifestum est. Hoc tamen non ita accipiendum est, quasi in cuiuscunque inflammationis principio reuellendum sit. nam si non magna adest sanguinis copia, aut

eius

eius impetus non est magnus, repellentia & deriuantia sufficiunt. Tum solùm autem est adhibenda, cū sanguis est copiosus, eiusque ruētis maior impetus, & pro maiore vel minore vehementiā motus ac copiā sanguinis, etiā fortiora vel minùs fortia auxilia reuulsoria adhibenda sunt. Maior autem est illa reuulsio, quæ fit cum effusione materiæ, quàm quæ sine eâ fit. Inter omnia autem est efficacissimum remedium reuulsorium venæsectio, quæ ipsa nunc efficacius, nunc debilius reuellit, prout maiores vel minores venæ aperiuntur. Maiores aperiendæ sunt, dum maiori cum impetu sanguis fluit; Minores, cū minore impetu. Auxilia enim cum præcipiti motu materiæ celeritate contendere oportet. Vnde rectè scribit Fernelius, *lib. 2. meth. med. cap. 7.* capitis ex plenitudine affectus, cū interiores, tūm exteriores, reuellit secta cubiti humeraria vena, dextros quidem dextra, sinistros, sinistra. At si segnius & ignauius id agendum erit, vt cum anteuertere ac morbos futuros præcauere consilium est, secabitur, quæ directè inter pollicem & indicem manus contendit, nisi fortassis aliunde quàm ab humerariâ ducat originem. Ex his verò quæ inter clauiculas & renes posita sunt, reuellit secta interior celerius, & maiori vi in cubito. Tardius verò & segnius in manus ramo, qui inter annularem & minimum digitum porrigitur.

Repulsio sublequi solet reuulsionem. Auxiliantur enim *Repulsio* quasi sibi mutuò reuulsio & repulsio, vnde vtrumque remedium in magnis inflammationibus adhiberi debet: præcedat tamen reuulsio. Nam repellentia corpore adhuc pleno tutò adhiberi non possunt, cum vasa adhuc plena locum humori repulso vix concedant; si verò præmittatur reuulsio, vbi eâ opus est, repellentia postea tutius adhibentur. Repellentia enim & humorem influentem aliò propellunt, eique aditum in partem laborantem non permittunt, & eum qui recens influxit, & in vasis capillaribus hæret, reprimunt, partemque affectam sanguinis copiā ita liberant. Etsi verò euidens est Repellentium vtilitas, vt incipientes fluxiones solo repellentium vsu sistantur, & pars, quæ in tumorem attolli incipiebat,

*Quando  
repellen-  
tia non  
locū ha-  
beant.*

iterum detumescat; tamen semper illa adhibere non licet. Etenim (vt hoc iam non repetamus, corpore pleno repulsionem nihil prodesse, verum etiam cum periculo tentari) non adhibere licet repellentia, cum maius incommodum ex repulsione sanguinis, quàm ex inflammatione metuendum est, quod fit 1. si humor sit malignus, venenatus & pestilens: quem quidem si natura ab interioribus ad exteriora propellat, nō decet eum rursus ad interiora propellere, ne ad partes interiores retrocedat, maioremque morbum efficiat, & hominem iugulet. Quod idem etiam est obseruandum in alio humore quocunque, quem natura rectè agens per crisin in aliquam partem reiicit. Natura enim dum rectè agit, in munere suo impedienda non est. 2. Repellentia non tutò adhibentur in partibus ignobilibus, iisque, quas natura, vt partium nobilium superfluitates exciperent, constituit, ad quas interdum humores, quibus nobiliores partes grauantur, deponere solet, vt sunt glandulæ in inguinibus, sub axillis, post aures. His enim partibus si adhibeantur repellentia, metus est, ne materia ad nobiliores & principes partes recurrat. 3. Sunt porrò & alia loca, aliæque partes, quibus commodè non adhibentur repellentia, vt quæ partibus nobilibus nimis propinquæ sunt & vicinæ. Idem enim metuendum est, ne materia repulsa partem nobilem occupet, maiusque malum creet. 4. Aut quæ loco nimis profundo sitæ sunt. Neque enim ad tales partes repellentium vis pertingit, sed potiùs repellentium vsu ea magis replentur. Nam dum per repellentia partes exteriores contrahuntur, & ex iis humores intrò pelluntur, in partem affectam quasi trahuntur, quæ inde magis replentur.

*Quo tē-  
pore sint  
adhibē-  
da repel-  
lentia.*

Quo autem tempore adhibenda sint repellentia, facile patet. Nimirum cum repulsionis hic sit finis, vt humor, qui influit, aditū prohibeatur & reiiciatur, in principio, dum adhuc fluit materia, rectissimè adhibentur. Hoc tamen semper obseruandum, vt antè etiam dictum, ne corpus plenum sit. Si enim corpus adhuc plenum est, repellentia tutò non adhibentur, cum sanguis liberum retrocedendi locum non habeat, & vel in partem magis impin-

gatur,



gatur, vel in nobiliorem aliquam irruat, maiusque periculum creet. Cum verò & in augmento adhuc nonnihil sanguinis fluat, etiam tùm adhiberi possunt repellentia, sed non sola, vnde iis aliquid ex digerentibus miscendum est, vt simul etiam aliquid à calore attenuetur, & in halitus conuertatur.

Quâ ratione autem miscenda sint repellentia cum digerentibus, docet Galenus, 6. de compos. med. s. loc. cap. 1. Quemadmodû, inquit, in principio commoda sunt pharmaca id quod influit repellentia, sic post principium, vsque ad finem pharmaco est opus ex vtrisque mixto, repellente videlicet & discutiente facultate prædito: ac primo quidẽ tempore adstringens præcellere oportet, ad finem verò discutiens. Interposito verò tempore æquales vtriusque partes esse oportet. Cum autem alibi Galenus diuersum nonnihil sentire videatur, vt dubitari possit, an in principio digerentia etiam sint admiscenda, an solis repellentibus vtendum, & an in statu sola digerentia applicanda, an verò repellentia admiscenda; rectè hæc accipienda sunt. Et quidem ita. Cum enim temporum inflammationis quodque rursus in tria quoque quasi tempora & spacia diuidi possit, finis præcedentis participat naturam principij sequentis, & cum eo ferè conuenit. Hinc in primo ferè inflammationis principio, seu eâ principij parte, quæ ab augmento adhuc longius distat, solis repellentibus vtendum. Vergente autem ad augmentum principio, seu ea principij parte, quæ iam progressa, augmento propinqua est, admiscere digerentia vtile est. In augmento & principio status æqualiter ferè miscenda sunt digerentia & repellentia. Et si enim sanguis ampliùs non fluat, tamen cum non adeo sit impactus, aliquid eius adhuc repelli potest. In medio postea status digerentia præpollere debent. In fine status eadem sola adhibenda, quod ipsum quoque tandem in inflammationis declinatione faciendum.

Porrò vt ad ipsam materiam medicam accedamus, repellentia omnia sunt frigida, vt est apud Galenum l. 5. de simpl. med. fac. cap. 17. Vt enim calidum attrahit, sic frigidum à se, repellit. Sed vt calidum non per se est prin-

*Repellentia cum digerentibus quomodo miscenda.*

*Repellentia quæ sunt frigida.*

Quotu-  
plicia.

cipium motus, localis, seu attractionis, sed per accidens, quatenus nimirum humidum in vaporis resoluit, in cuius postea locum, ne vacuum relinquatur, vicina succedunt: Ita etiam frigus per se non repellit, sed per accidens, quatenus nimirum constringit, quo motu constrictionis crassiores partes coeunt, tenuiores exprimuntur. Frigus autem illud interdum adiunctam habet humiditatem, interdum siccitatem. Vnde etiam duo sunt repellentium genera: Vnum humidum & frigidum seu aqueum. Alterum frigidum & siccum terrenumque, & ut Galenus, *loc. alleg.* loquitur, partium crassitiem coniunctam habet. Quæ è genere posteriore sunt, cum præter frigiditatem etiã vim adstringendi habeant, fortius & duplici vi, tum frigiditate, tum adstringente facultate repellunt. Mitiora sunt autem illa frigida & humida, quæ propterea humores tenues solum in superficie positos, & minus copiosos repellere possunt, atque commodè adhibentur, cum calor & dolor urget. Non solum enim prohibent humoris influxum, sed & calorem temperant, & laxando dolorem nonnihil mulcent. Repellentia autem cum adstrictione in aliis casibus competunt; & præcipuè, si ob debilitatem partium sit fluxio, ac dolor non nimis urget. Roborant enim partem recipientem, ne humorem influentem recipiat, & cum, qui influxit, repellunt. Pro sunt quoque si vasa per quæ sanguis fluit, sint amplas; sicut cum eadem sunt exigua & angusta, mitiora sufficiunt. E priorum genere sunt: *Semperuium, umbilicus Veneris, lactuca, portulaca, intybum, solanum, succus cucurbitæ, lens palustris, psyllium, nymphaea, atriplex, viola, & omnia frigida, quæ humore aqueo imbuta sunt.* Sed inter hæc ipsa tamen etiam quidam gradus sunt, & maiorem alia, alia minorem habent efficaciam. Umbilicus Ven. psyllium, minus repellunt quàm lactuca, semperuium, portulaca, solanum.

Repellentia cum adstrictione sunt *rosarum flores & capita, folia rubi, vitis, santalum, mespila, sorbi fructus, pyra sylvestria, mala cydonia, myrti folia & fructus, balaustia, ibus, malicorium, acacia, bolus Armenus, terra sigill. sanguis dracon.*

*dracon. nuces cupressi & folia, quertus folia, galla immature, cerussa, lithargyrium, corallia.*

Ex his postea varia componuntur medicamenta pro diuersitate morbi & circumstantiarum. Ex plantis enim vel ipsa folia cruda imponuntur, vel si ob asperitatem id commodum non est, in aquâ coquuntur, quâ lintea vel spongiæ imbuuntur & imponuntur. Vel succus exprimitur, & eodem modo applicatur. Alia verò contusa & liquoribus mista vario modo applicantur. Galenus oxycrato spongiam imbuit, eamque parti applicat. In eundem usum conuenit *oleum ros. myrtin. unguentum rosat. cerot. infigid. Gal. santalin.* Vtile est ac in frequenti usu Chirurgis & hoc quod. *℞. album. ouor. & aq. ros. part. æq. quæ con-* quassantur & commisceantur diligenter, iisque stuppæ vel panni linei imbuuntur, & parti imponuntur.

Vel *℞. farin. hordei*, quæ coq. in *℥* & succo plantag. ac parti laboranti imponitur. Galenus 2. ad Glauc. cap. 2. cataplasma commendat ex *semperniuo, cortic. malor. punicor.* cum vino incoctis, & *rbu*, vel *sumach* & farina hord. compositum. Hoc enim, vt Galenus ait, in talibus optimum est, atque ad omnia ferè, quæ intendimus, efficax. Repellit enim quod influit, atque id, quod continetur, exsiccat, & membra circumstantia roborat.

Potest autem ita componi: *℞. semperniui 3. iij. farin. bord. 3. ij. malicorij 3. j. sumach 3. x.* Contusis contundend. coq. in vino pro Cataplasmate. Galenus etiam vititur Emplastro diacalcyth. cum ol. ros. aut myrtino dissoluto.

Sunt & hæc commoda: *℞. plantag. rosar. lactis portulac. ana M. j.* Coq. in aq. cui parum aceti permixtum sit, & addatur *farina hordei*. Vel *℞. succi semperniui, plantag. portulac. ana 3. j. ʒ. farin. bord. 3. j. ʒ. ʒ.* *℥* 3. ʒ. ol. ros. q. s. Coq. in formam pulvis. Vel *℞. malicor. santali rubr. ana 3. ʒ. boli arm. 3. ij. farin. bord. 3. j. succi semperniui 3. j. ʒ. ol. ros. myrtini ana q. s.* F. Cataplasma. Vbi maiore repulsione opus est, & pars fert, paulò fortiora usurpanda. Vt *℞. boli Arm. sang. dracon. ana 3. j. rad. consol. maj. 3. ʒ. ʒ. farin. bord. 3. ij. F. pulu.* qui cum opus est cum aq. vel *℥* ʒ. vel aq. ros. & alb. oui in formâ Cataplas. redigitur & apponitur.

*Intercipientia  
& Defensiu.*

Intercipientia, quæ & defensiuæ vulgò nominantur, eadem sunt cum repellentibus, saltem loco, cui applicantur, differunt. Nam repellentia ipsi loco inflammato applicantur, intercipientia verò & defensiuæ partibus & viis, per quas humor ad partem affectam confluit, vt in itinere intercipiatur, ipsique via, ne ad partem laborantem pertingere possit, intercludatur. Et quidem applicantur commodissimè locis excarnibus, atque iis in quibus vasa magis patent, & conspicua sunt, vt in articulis & supra articulos. Veluti si inflammatio sit in manu, ad carpum applicantur; si inter carpum & cubitum, supra cubitum; si in humero, ad summum humerum; si in pede, supra maleolus; si in tibiâ, supra genu.

*Qualia.*

Sunt autem intercipientia omnia frigida, sicca, & adstringendi facultatè prædita, inter quæ tamen cum non exigua sit differentia, vt de repellentibus modò dictum est, mitioribus vtendum est in corporibus tenerioribus, vbi fluxio non est magna, venæ angustiores, tempus hybernus. Valentiora autem vsurpanda in corporibus durioribus, fluxione maiore, vasis amplioribus, tempore æstiuo. Adhibentur verò medicamenta intercipientia variis modis. Nam vel succi, vt cydonior. granator. plantag. semperuiui, rubi; vel decocta santalor. balaustior. myrtillor. sumach, rosar. vel aq. ros. plantag. semperuiui; vel ☩ & oxycratum vsurpantur, iisque lintea imbuuntur & articulis partibusque intermediis applicantur, vel adstringentia puluerisata & liquidis mista adhibentur. Vulgare defensiuum est quod ℞. *bol. Arm. sang. dracon. terre sigill. santal. omnium ana ʒ. j. ol. rosar. myrtin. ana q. s. cere parum, aceti ros. ʒ. j. Misc. & coqu. ad aceti consumt.*

Merito tamen in his oleum suspectum habetur, vt & cera. Nam pingui & vnctuosâ suâ substantiâ partes emolliunt, & si diu inhærent calefaciunt quoque. Ideoque tutius est, pulueres tales solùm cum aq. ros. vel oxycrato, & fortius adstringere velimus, cum albumine oui cõqualfato mista applicare. Ita enim tenacius parti adhærescunt, eamque constringunt. Vt ℞. *bol. Arm. sang. drac. ana ʒ. j. flor. ros. rub. balaust. myrtillor. santal. rub. cortic. granat.*

granat. ana ʒ. ʒ. F. pulvis, qui postea cum alb. oui & aq. ros. vel ʒ. q. f. misceatur.

Derivationem denique etiam hoc loco adhibere possumus, quæ sanguinem illum respicit, qui in partem quidem iam influxit, nondum tamen extra venas in partis spacia effusus est, sed adhuc in venis fluctuat. Neque enim sanguis, qui iam parti impactus est, aut iam concoqui, aut in pus mutari incipit, deriuari potest, cum & crassior iam euaserit, & ad locum in quo non facile reflueret possit, consistat, atque ita ad motum ineptior sit, & à natura ad coctionem auidius retineatur. E quo facile patet, quo tempore instituenda sit deriuatio, nimirum in principio quidem inflammationis, non tamen mox in primo morbi insultu, sed versus augmentum iam vergente principio, quando scilicet reuulsione & euacuatione iam adhibitâ & præmissâ, sanguis amplius non adeo copiosus est, nondum tamen partibus tenaciter inhæret, sed adhuc fluxilis est. Quare & illud, quod passim vsurpatur, consistente inflammatione deriuationem adhibendam esse, id non de ipso statu aut declinatione morbi accipiendum est, sed potius de posteriore principij parte.

Atque in deriuatione illâ venarum cum parte affectâ communitas, cuius supra mentio facta, maximè obseruanda est. Si enim sanguis, qui in venis partis affectæ est, deriuatione ad vicina trahi debet, omninò talis eligenda est vena, quæ ad partem affectam pertingat, quæ si aperiat, claram & euidentem utilitatem affert. Modum autem quem in missione sanguinis, pro deriuatione seruare debemus, tradit Hippocrat. 7. de vict. rat. in acut. l. 10. Eousque, inquit, sanguis est auferendus, donec rubicundior & flauior multum, vel pro rubeo liuidus fluxerit. Quid, quid enim, ut Galenus docet *ibid.* sanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantiam in colore permutatur, reliquum autem in omnibus partibus simile permanet. Eam ob causam sanguine, qui in totum corpus spargitur, pituitoso existente, rubicundior sanè erit, qui in eo, quod phlegmone obsidetur, latere continetur. Quod si sanguis in totum corpus diffusus rubicundior fuerit,

fuerit, is procul dubio, qui ad phlegmonem est adustus affatusque, in nigrum mutabitur. Coloris itaque mutatio ex parte affectâ sanguinis translationem significat, quæ tamen ob viriû imbecillitatē semper expectari non potest.

Atque his modis humores, qui ad generationem phlegmones confluent, à parte affectâ remoueri possunt. Ex quibus tamen repellentia & deriuantia etiam ad humoris, qui in partem affectam confluxit, amotionem nonnihil faciunt. Nam repellentia, etsi imprimis humorem, qui influit, & adhuc in venis partis continetur, reprimunt; tamen & eum, qui recens extra venas illas elapsus est, & nondum impactus, rursus in venas retrudere, & ex parte reiicere possunt. Neque enim impossibile est, humores è venis elapsos, in easdem remeare, sicut id multa tumorum in cute genera docent, qui interdum in aëre frigido subito euanescent. Deriuatio itidem etsi humores extra venas elapsos vix reuocat, tamen sanguinem, qui in partis inflammatae venis fluctuat, ad partes vicinas trahere & per eas euacuare potest.

*Euacuatio.*

Cùm tamen rarò solo repellentium & deriuantium usu tota materia ex parte inflammata euacuatur, sed post eorum usum plerumque aliquid relinquatur, aliis modis id euacuandum. Euacuatur autem dupliciter: vel insensibiliter, & per ἀόλητον ἀγνοῶν; vel insensibiliter & manifestè. Insensibiliter euacuatur materia per medicamenta diaphoretica, digerentia, discutientia, & resoluentia dicta. Sensibiliter per scarificationem, & partis pure generato, apertionem. De priore modo prius agemus & de discutientibus dicemus.

*Discussio.*

Cùm autem resolutio vel discussio nihil aliud sit, quàm euacuatio humoris per insensibilem transpirationem, hinc faciliè manifestum euadit, illud, quod debet discuti, debere esse tenue; non crassum nimis; cutem ipsam non nimis densam. Nam si materia nimis crassa sit, in vapores faciliè resolui non potest: sin autem cutis nimis densa sit, sicut etiam si materia nimis profundo loco hæreat, nec viam exeundi faciliè inuenit, nec medicamenta nisi fortia eò penetrant.

Porro

Porro medicamenta digerentia cum omnia sint calida, ut paulo post dicemus, mox in principio inflammationis non sunt adhibenda, sed tum potius, utendum repellentibus, ob causas supra dictas. Vergente autem veris augmentum inflammatione, aliquid digerentium repellentibus admiscendum est. Atque ita semper quantitas discutientium augenda est, donec tandem in declinatione sola adhibeantur. Sunt vero omnia digerentia seu diaphoretica calida. Resolui enim, attenuari, & in halitus conuersti non potest humor, nisi a calore. Magna autem calidorum est differentia, Alia enim solum rarefaciunt, aut vasorum orificia aperiunt, alia humores incidunt, alia attrahunt: alia etiam vrunt. A quibus omnibus differant *Αῤορρηκτικὰ* medicamenta, & hanc peculiarem vim habent humores resoluendi & in vapores conuertendi; quæ facultas non ita facile per causas describi potest, sed potius experientia & effectui deprehenditur. Et quod ratione definiri non potest, id experientia & usu suppletur. Et si autem omnia medicamenta *Αῤορρηκτικὰ* sunt calida, & a certo mixtionis λόγῳ hanc vim obtinent; tamen inter ea alia sunt fortiora, alia debiliora. Mitiora sunt *chamæmelum, melilotus, radices althææ, liliorum alborum, farina fœnigræci, lupinor. orobi, cicerum, panis fermentatus, adeps anserinus, oleum vetus*. Fortiora sunt *anethum, origanum, thymus, pulegium, hyssopus, calaminta, marrubium, radix ireos, ruta, salvia, semen anisi, fœniculi, carui, flores sambuci, ammoniacum, bdellium, galbanum, adeps taurinus, ursinus, ol. rutaceum, taurinum*. Validissima sunt: *nitrum & spuma nitri, sulphur, calx, & similia*.

Leuioribus utimur, cum materia est in loco minus profundo, pars affecta & ipsum corpus est mollius ac laxius, inflammatio exigua: si vero maior sit inflammatio, & materia loco profundiore sita, ipsum corpus durius & densius, fortiora sunt adhibenda. Cautè tamen fortioribus discutientibus utendum est, ne per ea, discussis & resolutis tenuioribus humorum partibus, ac crassioribus relictis, tumor induretur, ac malum insanabile efficiatur,

quod commodissimè præcauebitur, si fortiter discutientibus etiam humectantia & emollientia admisceantur. Cauendum etiam est, ne discutientia sint mordacia, ne mordicatione dolorem excitent, & fluxionem augeant.

Componuntur autem ex materia illa medicamentorum iam enumeratâ variæ. remediorum formulæ. In fire principij inflammationis & augmento alia conueniunt.

*℥. farin. bord. ʒ. ij. sem. lini ʒ. j. pulu. flor. chamæmel. ʒ. ʒ. B. Coq. in aceto, & adde ol. rosæ, chamæm. ping. galinæ ana q. s. F. Cataplasma.*

Vel *℥. maluæ, parietar. plantag. ana M. j. Coqu. in ac. cui pauxillum aceti sit admixtum, & minutim contundantur. Contusis adde farin. bord. ʒ. ij. sem. fænigræc. ʒ. j. B. ol. ros. chamæm. ana q. s. F. Cataplasma.*

Cataplasma ad prohibendas vulnerum & alias Inflammationes vtilissimum. *℥. pulu. fl. chamæmel. ros. rubr. absinth. farinæ bordei, part. equal. Coq. in aq. pura. F. Cataplasma.*

Vel *℥. pulu. flor. chamæm. ros. rubr. absinth. farinæ bordei ana ʒ. iij. Coq. in aqua communi. addatur ol. ros. ʒ. j. B. F. Cataplasma.*

*In statu.* In statu talia possunt adhiberi *℥. flor. chamæm. meliloti, folior. maluæ ana M. ʒ. ros. rubr. M. ij. Coq. in vino austero, & adde farinæ fænigræci ʒ. j. ol. chamæmel. q. s. F. Catapl.*

Vel *℥. radic. lil. alb. ʒ. j. flor. chamæmel. meliloti ana M. j. rosar. rubr. summitat. anethi ana M. ʒ. Coq. in aq. simpl. & contundantur minutim, addaturque farin. sem. milij, fænigr. bordei ana ʒ. j. croci ʒ. ʒ. B. ol. chamæmel. q. s. F. Catapl.*

Vel *℥. medull. panis triticei ʒ. vj. Coq. in aq. s. & adspargatur subinde pulu. flor. chamæmeli, meliloti, ana ʒ. ʒ. ros. rubr. ʒ. ij. croci ʒ. ʒ. F. Cataplasma.*

*In declinatione.* In declinatione denique talia vsurpanda. *℥. rad. alth. ʒ. j. fol. malu. origani, flor. chamæm. meliloti ana M. ʒ. sem. lini, fænigr. anethi ana ʒ. ij. Coq. in aq. s. & F. f. totus cum spongia.*

Vel *℥. pulu. flor. chamæm. sambuci, meliloti ana ʒ. ʒ. sem. aneth. ʒ. ij. farin. sem. lini, fænigr. fabar. ana ʒ. j. ol. anethini, chamæmel. ana q. s. F. Catapl.*

Hoc tandem de digerentibus est notandum, si materia sit crassior, ut digerentia officio suo satisfacere non possint,



possint, danda est opera, ut materia apta ad discussionem & ἀφύρσι reddatur, quod fit per emollientia. Itaque tūc, quod antè etiam monuimus, non solum abstinendum à valdè calefacientibus & siccantibus, cū humidum, quod est in tumore, discutiant & absūmāt, materiam indurent, atque ita incurabile malum reddant: sed etiam adhibenda malactica, quæ moderatè calefaciunt, simulque non validè exsiccant, verū potius humectant, qualia medicamenta inter ipsa digerentia antè enumerata inuenire est, ut est *adeps gallinaceus, anserinus, rad. althææ, & lilior. albor. malua, sem. lini, fœnigr. bdellium, ammoniacum*, & similia, quæ omnia in materia crassiore commodissimè adhibentur, ut de emollientibus suo loco dicetur. Atque hoc modo materia in inflammatione contenta per insensibilem transpirationem remouetur.

Sensibiliter autem effundi diximus vel per scarificationem, vel per partis apertionem, postquam pus generatum est. Quantum quidem scarificationem attinet, eam adhibendam censet Galenus, *cap. 95. art. parua*, dum scribit: *Maximè verò euacuabis, si in spatiis intermediis aliquid contineri animaduertas, & scarificationis auxilio, & medicamentorum quæ vim habent dissoluendi.* Et *cap. 2. de tumor.* scribit: *Inuentum est à Medicis, tūc non modò calefacientibus discutere, sed etiam aliquid ipsius sanguinis sensibiliter euacuare, scarificationibus in cute factis.* Verū sciendum, hīc diligenter attendendum esse, an materia in pus mutari possit, necne. Si enim suppuratio speranda est, scarificationes locum non habent. Si verò materia in pus non mutetur, nec tamen etiam spes sit, medicamentis planè eam discuti posse, scarificationes & cucurbitulæ adhiberi possunt. Sunt enim scarificationes & cucurbitulæ efficax planè remedium ad ea euacuanda, quæ in alto hærent, & quæ iam in scirrhum abitura videntur. Nullo modo ergo inter initia sunt adhibendæ, sed demum postquam corpus euacuatum fuerit, & phlegmone iam substituerit: ita ut amplius metuendum non sit, dolore illo qui ex scarificatione oritur, nouam fluxionem excitari posse; Et tūc solum, cū illud, quod post reliquorum auxiliorum vsum superest,

superest, extrahere animus est. In iis tamen solum partibus locum habet scarificatio, quæ aliàs scarificationem ferunt. Nam si inflammatio in parte fuerit, cui aliàs scarificatio adhiberi non potest, nemo tam temerarius est, ut post phlegmonem pro euacuatione reliquæ materiæ ipsi cucurbitulas & scarificationes adhibere ausit. Sed rarò in hunc usum adhibentur scarificationes.

*Suppuratio.*

Turissima autem & maximè vulgata est inflammationis curatio, ut materia, quæ affluxit, discutiatur medicamentis antea propositis: Quod si obtineri non possit, ad alteram phlegmonem curandi rationem accedendum, quæ est per suppurationem.

Atque hæc omnia de pura phlegmone dicta sunt. Si verò inflammatio pura non sit, sed vel ad Erysipelatis, vel Oedematis, vel Scirrhi naturam declinet, medicamenta his tumoribus conuenientia miscenda, eâ tamen lege, ut ea quæ phlegmonem respiciunt, præualeant.

*Curatio Inflammationis in abscessum degenerantis.*

*Abscessus generatio.*

Si itaque nulla spes est, inflammationem planè per auxilia hætenus proposita curari posse; quod apparet ex signis inflammationis intensioribus, ut dolore magno, qui indies intenditur, pulsatione & tensione insignitum iam danda est opera, ut materia inflammationis causa quamprimùm concoquatur, & in pus mutetur. Neque enim materia nondum concocta, & nondum in pus mutata, rectè euacuari potest: & si quis partem inflammata, antequam pus confectum sit, aperiat, nihil inde educet, malumque potius augebit. Si verò pure iam elaborato pars illa aperiatur, commodissimè illud quod in parte inflammata superfluum est, euacuari potest. Materia igitur primùm concoquenda est, & à calore nativo quantum fieri potest, elaboranda. Etsi enim illa materia, quæ in phlegmone continetur, nunquam ita coqui & elaborari potest, ut naturæ utilis & ad alendum partes apta fiat. Tamen cum quædam sint in eâ qualitates, quæ naturæ molestæ sunt, eas tolli, ac quædam æquabilitas & moderatio qualitatum institui, & humorum corruptorum à bonis, & iis, qui corpori alendo idonei sunt, separatio fieri

*Suppuratio.*

fieri potest. Quæ elaboratio humoris hîc cōcoctio & suppuratio nominatur. Et cūm quod est superfluum & corruptum in parte inflammata ab utili & bono est separatum, & qualitates vitiosæ iam sunt emendatæ, atque ipsa sanguinis propria substantia in materiam albam, æqualem & læuem fuerit mutata, & in peculiarem locum collecta, ut iam sine omni difficultate parte aperta possit euacuari: tūm pus iam concoctum dicitur, & puris illa in vnum locum collectio *ὑπόστυγμα*, Latinis *abscessus* nominatur, ut supra cap. 1. dict. Est autem coctio illa in corpore humano solius naturæ opus, quæ calor natiui beneficio humores coquit, elaborat, & ad eam, quam recipere debent, perfectionem deducit. Qui quidem calor si sit fortis, pus bonum elaboratur, quod, ut est 1. *progn.* 1. 42. est candidum, æquale, læue, & minimè foetidum. Si verò debilis, cōtrario modo se habet. Medici itaque officium est, fouere seu conseruare & augere calorem natiuum in partibus inflammatis, ut eò facilius succedat puris elaboratio. Augetur atque conseruatur calor, si primò eius effluuium prohibeatur, & cāueatur, ne qui in partibus exterioribus est imbecillior, ab ambiente aëre dissipetur. Deinde si medicamenta calori natiuo similia parti affectæ applicentur. Vnde medicamenta, quæ pus mouere debent, talia sint oportet, qualis est calor natiuus in parte, cui applicantur. Et proinde cūm natura nostra humida sit & calida, eiusmodi quoque medicamenta esse debent, calida scilicet & humida. Deinde sint Emplastica, id est, lentorem quandam habeant, ut poros cutis opplere & halituosi illius caloris effluuium prohibere possint. Nam detergentia aut fortius calefacientia medicamenta, ut sunt Cataplasmata ex *farinâ fabar. sænigræci, cicer. lupinor.* cūm halitus diffilare permittant, exsiccant quidem, sed pus non mouent. *℞. radic. althææ ʒ. iiij. fol. maluæ, brancæ ursinæ ana M. j.* Coctis & contusis, adde *axung. porcine q. s. M.*

Vel *℞. rad. althææ, lil. albor. ana ʒ. ij. fol. maluæ M. ij. caricar. ping. num. x.* Coctis & contusis, adde *farinæ tritici ʒ. ij. sem. lini ʒ. ʒ. M.* & per cribrum transmittantur. Postea adde *adipis suilli, butyri, vel olei lilior. albor. q. s. F.* Catapl.

Vel

Vel ℥. rad. alth. capar. lilior. albor. ana ℥. ij. farine tritici  
 ℥. j. sem. lini ℥. vj. terebinth. ℥. h. croci ℥. j. pingued. gallinæ,  
 olei chamæm. ana q. s. F. Cataplasma.

Puris  
 confecti  
 signa

Pus ubi confectum fuerit, danda opera, ut quamprimum  
 euacuetur. Cōstare autem prius debet, utrū pus iam con-  
 fectum sit. Et si verò supra, c. 3. de Abscess. ea de re in genere  
 dictum sit: tamen ea, quæ Inflammationi maximè propria  
 sunt, hîc repetēda videntur. Optimum verò signū à tactu  
 sumitur. Atque primò si pars mollis percipitur, dū premi-  
 tur, & fluctuatio quædam in eâ sentitur, si nimirum duo  
 duarum manuum digiti, aut index, & medius vnius manus  
 tumori applicentur, ita tamen, ut sese non contingant, sed  
 aliquantum distent, alterque digitus tumorem premat,  
 alter non: tū enim fluctuatio & motus quidam materiæ,  
 quæ de loco in locum propellitur, sub altero digito quie-  
 to percipitur. Hîc tamen cautione opus est, ne fallamur,  
 & vel pure confecto, nullum pus subesse putemus, vel  
 partem, etsi pus nullum subsit, aperiamus. Etenim apparet  
 in quibusdam partibus fluctuatio etiam dum sanæ sunt,  
 ut sunt loca circa genua. Contrà interdum pus confectum  
 sui indicia non exhibet. De quo etiam Hippocr. 6. aph. 41.  
*Quibus in corpore pus nullam dat sui significationem, ob cras-  
 situdinem sui, aut loci non se prodit.* Nimirum pus interdum  
 delitescit, nec se prodit vel ob loci densitatem duritiem-  
 ve, aut profunditatem, ut cum abscessus est intra muscu-  
 los ventris, crurisve, aut articulos magnos latet; sicut & in  
 calcaneo, & plantâ pedis, ob crassitiem cutis: Vel quia pus  
 nimis crassum est, quâ ratione nec ad superficiem pro-  
 pelli potest, nec compressioni digitorum cedit & fluctuat.

Sunt deinde & alia puris geniti & latentis signa. Se-  
 cundò nimirum locus ad albedinem declinat, ubi pus  
 iam confectum est, cum antequam pus conficeretur, rubi-  
 cundior esset. Tertiò, signa, quæ pus fieri arguebant, re-  
 mittuntur, & calor, dolor, tensio & pulsatio minuuntur;  
 de quo etiam Hippocr. 6. aph. 47. *Dum pus fit, dolores ac fe-  
 bres magis accidunt, quàm confecto.* Cōtione enim facta,  
 aliquid materiæ & vaporum est resolutum, & materia in  
 pus mutata in vnum locum collecta, vnde etiam tensio  
 amplius

amplius non tanta est, & reliqua quoque symptomata remittunt. Quartò, in eminentiam & mucronem quasi tumor propendet: etenim natura pus elaboratum in vnum locum cogit, & quantum potest ad exteriora, & locum, per quem effundatur, protrudit.

Ex his itaque si animaduertamus, pus iam confectum esse, danda est, vt diximus, opera, vt ex parte affectâ quàm primùm euacuetur. Nam si pus diutius detineatur, membri temperiem euertit, partes vicinas corrumpit, vlcusque sinuosum euadit, vel in fistulam degenerat. Quod præcipuè contingere solet, cum materia est acris & maligna, vel ad articulos, ad anum, & similes partes est inflammatio.

Modus autem euacuandi, vt supra etiam *cap. 3. de abscessu in genere dictum*, est duplex: Vel per partis apertionem, vel per insensibilem transpirationem. Et vulgò quidem plerumque statim aperitur Vomica, & quidem satis commodè. Galenus tamen 3. *meth. med. cap. 15.* non protinus ad apertionem progreditur, sed prius exhalationem & insensibilem discussionem molitur. Et præcipuè hoc fit in strumis & partibus glandulosis. Nam si tales partes aperiantur, & ab ambiente aëre alterentur, vlcera difficilis curationis, & diuturna inde fieri solent. Verùm hîc magnâ cautione opus est. Nam cùm resolutio & discussio puris hæc rariùs contingat, & non nisi longiore tempore, ac metuendum sit, ne interea partes vicinas corrumpat, sinumque efficiat, omnes circumstantiæ diligenter perpendendæ sunt. Etenim si pus fuerit bonum & laudabile, tenuius, non multum, in loco non profundo, sed in superficie, si cutis mollior & rarior: discussionem forsân sperare licet. Si autem contrario modo sese res habeat, & pus non sit bonum, crassum, loco profundiore hærens, cutis sit densior: resolutione tentare, & differre apertionem non caret periculo. Vbi autem spes resolutionis datur, valentioribus digerentibus ad hanc discussionem est vtendum. Tale est medicamentum, quod Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 18.* habet, quod concoctos iam abscessus exprimit, non concoctos penitus discutit.

*Puris ex abscessu euacuatio.*

*℥. lapid. pyritæ, ammoniaci ana ʒ. j. s. farina fabar. ʒ. vj.*  
Excipiantur *resinâ liquidâ*, pellique liquidum medica-  
mentum inducatur, & non auferatur, donec sponte  
sua decidar.

Vtile est & hoc: *℥. Ammoniaci ʒ. iij. galbani ʒ. s. lithar-  
gyri ʒ. iij. ol. antiq. q. s. F. Linimentum.*

*Absces-  
sus aper-  
tio.*

Quod si, quod & rariùs accidit, pus insensibiliter dis-  
cuti non potest, sensibiliter effundendum & euacuandum  
est, aperto abscessu. Rumpitur autem abscessus vel per se,  
vel arte aperitur. Per se aperitur abscessus, dum expecta-  
mus, donec pus ipsam cutem erodat; quod facere licet,  
si tumor non sit adeo magnus, in primis verò si in sum-  
mâ cute sit & carne, & sub cute non adeo densâ. Verùm  
tutum non est, semper apertionem spontaneam expe-  
ctare. Nam, vt Galenus, 2. *ad Glâuc. cap. 6.* hac de re scri-  
bit, vbi tumores, qui ad abscessum veniunt, tardiùs secti  
fuerint, aut ob medicantium imperitiam, aut eorum, qui-  
bus medela adhibetur timiditatem, qui secari non pa-  
tiuntur, sed expectant, vt longiore tempore cutis eroda-  
tur; contingit sæpius vniuersam cutem à pure circa abs-  
cessum aggregato valdè extenuari, instar *ῥαχιδος*, id est,  
*lacere vestis*. Vnde & illi nomen *παράδης*, id est, *lacerosum*,  
inditum à Medicis: idque si accidat, cutis hoc modo atte-  
nuata, difficulter postea cum parte subiectâ conglutina-  
tur. In primis autem non differenda apertio, & expe-  
ctanda spontanea puris eruptio, si caro & cutis sit cras-  
sior, & si in illa parte nerui, venæ, & tendines. Tùm enim  
quàm primùm aperiendus est abscessus, ne, si differatur  
apertio, pus corrumpat & corrodat neruos ac tendines,  
præcipuè si abscessus sit circa articulos. Imò in quibus-  
dam locis, vt circa anum, suturas, vix vltima puris perfe-  
ctio expectanda, ne partes profundiores putrescant, &  
inde vlcus fistulosum, aut diuturnum generetur. Si itaque  
cutis erosio & puris illa eruptio spontanea non potest  
expectari, aperiendus est abscessus; & quidem loco edi-  
tiore & eminentiore. Illic enim cutis tenuissima est: simul  
etiam loco decliuiori & inferiori est aperiendus, vt pus  
facilius egredi possit. Aperitur autem vel ferro, vel  
medica

medicamentis. Ferro aperitur vel ignito, vel secante. Ferro ignito rarissimè utimur, & non nisi ubi maxima urget necessitas, ut si tumor sit in partibus venosis & arteriosis. Ibi enim ferro candente hæmorrhagia prohibetur. Frequentissimè verò secante aperitur, quod acutissimum esse debet, ut sine dolore intensiori perficiatur sectio, & si fieri potest, ægroto non aduertente. Videndum autem semper, ut quàm minimæ fiant sectiones, ita tamen parvæ, ut necessitati succurrant, & per vulnus pus patentem exeundi viam habeat. Nam si minus sit vulnus, quàm ut pus rectè exire possit, tùm partem comprimere opus est, ex quâ compressione dolor excitatur, & callosum fit vlcus, unde fistula oriri potest. Si verò maius sit vulnus, & cicatrix sit maior ac turpior, & partes subiectæ ab ambiente alterantur, & pars interdum imbecillior redditur. Celsus *lib. 7. cap. 2.* iubet sectionem fieri ad similitudinem myrti folij, id est, simplex sectio est facienda, sed ita longa, ut labiis dilatatis vulnus referat similitudinem folij myrtini. Interdum vnica sectio non sufficit, sed maiores sinus, ut Celsus, *ibid.* docet, interdum duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. Est & hoc obseruandum, ut sectio fiat secundum fibras, seu villos musculorum. Procedunt autem fibræ plerumque secundum longitudinem corporis, nisi in quibusdam locis, ut in fronte. Faciendum autem hoc est, ne motum & actionem membri lædamus, quod tamen obseruare opus non est, si tumor sit in superficie, & subcutaneus, sed tùm solùm, cum pus hæret in ipsâ musculi substantia. Imprimis verò obseruandum est, ut fugiamus nervos, sicut & venas, & arterias. Instrumenta, quibus utimur pro apertione abscessuum, plura sunt; Est primò nouacula; deinde gladiolus myrtinus, quem vulgò *lancettam* vocant; tertio gladiolus oliuarij figuræ; quartò etiam aperiunt nostrates abscessus scalpello vel phlebotomo. Pro ratione autem circumstantiarum hæc instrumenta varient necesse est. Nam si abscessus fuerit loco profundiore, & cutis sit crassior, etiam profundiore sectione opus est. Si autem fuerit subcutaneus, sectione profundâ non eget.

Sed quia multi non admittunt sectionem, ideo medicamenta adhibemus, quibus abscessus aperitur. Sunt autem medicamenta illa non eiusdem generis, alia sunt debiliora, alia fortiora. Fortioribus non temerè utendum est. Nam & morbum prolongant, & malam intemperiem in parte inducunt, & alia symptomata mala gignere possunt. Mitiora itaque primò adhibenda, quæ potius maturant, & materiam ad summam tumoris trahunt, simulque cutem ibi subtiliorem & teneriorem reddunt, quàm verè erodunt & cutem rumpunt. Talia sunt:

*℞. rad. althææ, lilior. albor. ana ʒ. j. allij, cæparum sub cinerib. coctarum, farina sem. sænigr. caricar. ping. ana ʒ. ij. massæ panis bene fermentati non cocti ʒ. j. ℞. ol. lilior. alb. butyri, pingued. porci, ana q. s. F. Cataplasma.*

Vel *℞. cæpar. allij, rad. althææ part. æq. Coq. ad mollietiem, contusis adde farina sænigræci, part. j. pingued. porci veteris q. s. Misc.*

Fortius est, quod *℞. fermenti acris ʒ. ℞. cæparum sub prunis coctarum ʒ. j. stercoris columbini ʒ. j. saponis nigri, pingued. suillæ, ana q. s. Misc.*

Idem præstat Emplastrum Diachylon. mistum cum semine sinapis, ficubus & sale.

Talia autem medicamenta præcipuè eâ parte, quâ abscessus acuminatus est, apponuntur, & circumcirca apponitur aliquid ex maturantibus simpliciter, ut diachylon, in finem hunc in medio perforatum. Fortissima sunt, quæ cauteria potentialia vocantur, qualia descripsimus in Institutionibus, inter quæ ut efficacissimum, ita tutissimum est, quod paratur è lixiuio, è quo sapo paratur, de quo ibid. Cauterij autem talis sumitur particula ad quantitatem dimidij ciceris, & parti hoc modo applicatur: Sume telam emplasticam cuti bene adhærentem, in medio eius excinde paruum foramen, adhuc angustius, quàm volumus esse cauterium. Hinc fume cauterium, & sputo madefactum applica cuti per foramen excisum patenti, & postea aliud Emplastrum superpone. Post horas duas aut tres cauterium cum Emplastro amoue, quo remoto pars apparet nigra, mollis, & sine sensu. Pars hæc exusta ut tollatur,



tollatur, illinatur butyro sine sale, vel pinguedine porcinâ, aut aliquo è digestiuis. Quod si foramen satis amplum non sit, facillè dilatari potest, si nimirum vel spongiola, vel radix gentianæ, vel rapi exsiccati indatur. Hæc enim imbuta humiditate dilatantur, & foramen extendunt, atque amplius reddunt. Spongiola ita paratur: spongia imbuatur albumine oui conuassato bis vel ter, deindè arctè colligatur vndique, & in vmbrâ siccatur: exsiccatæ particula sumitur, & in vlcus imponitur. Verùm quia eschara vix intra aliquot dies decedit, & tam diu pus, nisi statim sub cute hæreat, in abscessu detinetur, tutius longè est ferro abscessum aperire.

Aperto iam quocumque modo abscessu pus est euacuandum, sed non semper totum vnâ vice. Nam si abscessus sit magnus, qui multum puris contineat, apud arterias & venas, totum pus vnâ vice euacuare non licet, ne simul multi spiritus euacuentur & dissipentur, atque ita æger animo deficiat, & debilitetur. Sed paulatim potiùs pus est emittendum, præcipuè si æger sit debilis, mulier prægnans, puer, aut senex. Euacuato pure si in circumferentia vel dolor adsit, vel reliquæ materiæ non suppuratæ apparuerint, ipsumque pus non sit bene maturum; dolor est leniendus, & imprimis reliquæ materiæ in pus sunt conuertendæ, medicamento aliquo concoquente, quod vulgò *digestium* vocant. Tale est, quod fit ex *ol. ros.* & *vitellis ouorum*: dolorem enim lenit, & puris generationem adiuuat.

Vel *℥. terebinth. 3. j. vitell. oui num. j. mannae thuris 3. j. ol. ros. 3. iij. Misc.*

Vtile est & Emplastrum *diachylum simplex*.

Hoc cùm iam peractum est, & apparente iam coctione, ad ea, quæ expurgant, deueniendum est. Neque enim caro generari, neque conglutinatio fieri potest, nisi pars antea mundetur: vnde

*℥. terebinth. claræ 3. j. mellis ros. 3. vj. oui vitellum vnum.* Parùm coquantur, & postea adde *croci ʒ. j. farine hordei parùm.*

Si maiore mundificatione opus sit, potest addi *succus*

*apj. Vt ℥. mellis crudi, farinae hordei ana ℥. j. succi apj ℥. ℞. croci ℔. ℞. Misc.*

Si adhuc maiori mundificatione opus est, potest aliquid de Unguento Ægyptiaco addi.

Vtile est & *centaurium minus*, & *aristolochia rotunda*.

Vt ℥. succi centaur. minor. ℥. ij. apj ℥. j. mellis ℥. iiij. Bulliât simpl, postea adde *farinae hordei & orobi ana ℥. vj.* Subtractis ab igne, adde *terebinth. ℥. j. pulv. rad. iridis ℥. j.* Misce.

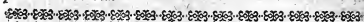
Mundato abscessu carnem generantiâ adhibenda. Qualia autem sint illa medicamenta, prolixè docet Galenus, 3. meth. med. cap. 2. 3. 4. & in Instit. dictum. Exempli gratia

℥. *thuris, mastich. ana ℥. ℞. colophon. ℥. ij. ol. ros. mellis ana q. s.* Misceantur.

Vel ℥. *consolidæ maior. M. j. betonic. hyperici, caudæ equinæ, ana M. ℞. Coq. in vino, & contundantur.* E contusis exprime succum. Adde *thuris, mastich. ana ℥. j. ℞. sang. dracon. ℥. j. mellis, terebinth. ana q. s.* Coq. ad succorum consumptionem. E. Unguentum.

Vel ℥. *myrrh. aloës, sarcocollæ ana ℥. j. mellis ℥. vj. vini albi q. s.* Coq. ad spissitudinem.

Vbi vlcus fuerit carne repletum, epulotica sunt adhibenda, de quibus etiam in Instit. dictum, ut est *Emplastrum Diapalma*, seu *Diatalcithyos*, de *Minio Vigonis*, & alia, quæ passim sunt nota.



## C A P V T V I.

### De Sinibus.

*Sinus.*

Accidit verò non rarò, ut quamvis pus ex abscessu effundatur, is iterum tamen repleatur; unde cutis adiacens carni subiectæ non coalescit, glutinaturque, sed cavitas quædam relinquitur, tandemque cutem cum subiectis corporibus agglutinandi difficultas quædam suboritur, quem affectum Græci *εὐλκων*, Latini *Sinum* appellant, cum nimirum abscessus & vlceris initium satis angustum apparet, profunditas verò se in latitudinem diffundit.

*Causæ.*

*Causæ.*

Sunt autem sinuum causæ plerumque abscessus, seu tumores

tumores suppurati, tardiùs aperti, aut non benè mundati. Pus enim si diutiùs in profundo detineatur, acrem & erodentem quandam qualitatem acquirit, & cuniculos quasi molitur, atque ad affectam hoc modo partem ex vicinis; imò vniuerso corpore excrementa, & qui superabundant, humores confluunt; vndè postea tales sinus difficulter conglutinari, & carne repleri possunt.

Est verò sinuum magna diuersitas, non solum enim dimensionè quantitatis differunt, vt alius sit minor & breuior, alius verò profundior aut latior; aut figurâ, quod alius sit rectus; alius flexuosus, huius illiusue figuræ: sed imprimis situs & positionis modo, quòd ea differentia curationem non parùm variat. Qui enim sursum tendit, meliorem curationis spem præbet; cùm per eius orificium pus facilè effluere & euacuari possit. Qui verò deorsum tendit, pus diutiùs retinet, quòd retentum partes amplius corrumpit & erodit. Quare talis sinus non curatur, nisi ex aduerso aperiatur, vt pus liberè effluere possit. Ne verò hæ differentię Medicum lateant, sed vt sciat, quòd vergat sinus, & quantus sit, explorandus est turundis, siue specillis argenteis aut ferreis, item cereis candelis, aut similibus in profunditatem sinus blandè immisis. Danda verò opéra, vt sinus quamprimum curetur. Nisi enim celeriter curetur, callum contrahit, & durus efficitur spatio temporis, nec postea curam facilè suscipit.

Quid tamen sperandum sit, indicant ipsius partis affectæ qualitates, & imprimis materia, quæ è sinu effluit. Si enim ea sit multa; non cocta, in sinu dolor percipiatur, aut tumor appareat, nondum sanationis spes adest. Si verò pus sit paucum, bonum, album, absit dolor, & totus locus sit æqualis; carne iam impleri sinum argumento est.

#### Curatio.

Curationem quod attinet, causa sinus cùm sit cauitas & vnitas soluta: Vnitas soluta vnitionem indicat, cauitas verò repletionem. Vniri verò ea quæ dissident, non possunt, nisi priùs cauum repleatur. Quapropter priùs cauitas replenda. Verùm neque cauitas carne repleri potest, nisi partis temperies sese rectè habeat: & ab omnibus

sordibus liber ac mundus sit sinus. Itaque primò danda est opera, vt si aliqua intemperies adsit, illa remoueat, & sinus probè expurgetur. Ac proinde nisi vel orificium sinus deorsum spectet, vel membrum ita locari possit, vt sanies liberè effluere queat, ante omnia puri exitus patefaciendus. Si orificium abscessus versus inferiora patet, pus habet liberum exitum, talisque sinus mundificantibus adhibitis facillè sanatur. Si verò orificium est in loco superiore, necessum est, vt puri liberum exitum moliamur.

Quod fieri potest duplici modo, vel tota cavitata dissectâ, vel in parte inferiore saltem orificio aperto. Vtilius equidem est totum sinum aperire; cùm ita faciliùs purgari & sanari vlcus possit. Sed cùm id semper facere non liceat, cùm nimirum sinus magnus est, & pars sine periculo tota dissecari nō potest, interdum in imo saltem sinum aperimus. Quo factò, sinuque aperto, diligenter is expurgandus & exsiccandus est, ne quid puris relinquatur. Nam si quid relinquitur, inde fistulæ & recidiuæ oriri solent. Ac quamuis conglutinari videantur partes, tamen non rectè cohærent, sed postea iterum abscedunt. Ad puris autem euacuationem non parum faciunt fasciæ & puluini, si iis pars arctè à superiore sinus parte versus eius orificium comprimatur & constringatur. Medicamenta autem in hunc vsum accommodata sunt: aqua decoctionis hordei, melicratû, quod satis purgat, ita vt eum sinum, cuius orificium loco inferiore est, ad glutinationem aptum solum reddere possit; mulsum, quod simul roborat & purgat, *resina terebinthina, mel rosatum, farina hordeacea, fabacea, orobi, lupinorum, lixiuium, spir. vini, aquæ thermarum, aq. aluminis, oxymel, unguentum Ægyptiacum*, quæ fortiora sunt, & in vlceribus sordidioribus saltem adhibenda.

Ex his varia possunt fieri composita, vt

*℞. mellis ros. colat. 3. vj. farin. bord. q. s. ad inspissationē.*

Vel *℞. mellis ros. col. 3. vj. terebinth. claræ 3. j. succi apij, absinth. ana 3. ℞. simul coquantur.* Deinde adde *farin. fabar. bord. lupinor. ana q. s.* Misce.

Cùm verò sinus interdum sint plures, aut maior eorum sit profun-

fit profunditas, vt eos planè aperire non sit possibile, nec etiam vnguenta per totam eorum cavitatem penetrare possint, tùm præcipuè liquida abstergentia magis probantur, vtpote, quæ se in omnes sinus partes insinuare possunt: & talia medicamenta iniicienda sunt per siphonem aut fistulam, atque iniecto medicamento orificium concepto linteamine, aut lanâ bombycinâ aliquandiu obstruendum erit, ne medicamentum mox refluat, vt

*℞. bord. integri P. iij. centaur. min. absinth. ana P. ij. Coq. in melicrato. F. iniectio.*

Vel *℞. aq. decoct. bordei, melicrati, ana ℥. ij. vnguenti Egyptiac. ℥. β. Misce, & iniiciantur.*

His itaque medicamentis si vlcus fuerit purgatum, medicamenta carnem producentia sunt adhibenda. Quamquam enim ipsa natura carnem generat: ars tamen medicamentis eatenus ei subuenit, quatenus excrementa, quæ ei impedimento sunt, submouet. Nam partem quamlibet etiam sanam duplex excrementum generare, & extra corpus propellere notum est: Vnum tenuius, quod plerumque per insensibilem transpirationem expirat, nonnunquam etiam per sudorem euacuatur. Alterum crassius, quod extrinsecus corpori adhærescit, & sordium nomine appellatur. Hæc excrementa cum in parte læsâ, vtpote imbecillâ, à natura extra vlcus propelli non possint, in vlcere hærent, & crassum excrementum vlcus sordidum reddit, tenue verò humidum. Quæ excrementa cum naturæ in generatione carnis impedimento sint, tollenda sunt, sordes nimirû illæ detergendæ, humiditasque exsiccanda est.

Medicamenta autem quæ hoc præstant, *carneales* seu carnem generantia appellantur, non quod ipsa reuerâ carnem generent, quod solius naturæ opus est, sed quod, vt diximus, impedimenta tollant, & naturæ sanguinem talem sufficiant, è quo bona caro generari possit. Sunt verò talia sicca, sed non nimix siccitatis, verum talis, quæ modicè partis affectæ temperiem excedat. Cùm autem non sit idem modus siccitatis in omnibus corporibus & membris, etiam non eadem materia est utilis ad carnem gignendam in omnibus corporibus & membris, sed quæ

sicciora sunt corpora & membra, siccioribus egent medicamentis; quæ verò humidiora sunt, minùs siccantibus indigent. Mitiora sunt thus, farina hordei, fabarum: fortiora, farina orobi, radix ireos, aristolochiæ, myrrha, tutthia, pompholyx, & similia. E quibus composita in rem præsentem parare licet.

Vt *℥. terebinth. 3. ij. thuris, mastich. colophon. ana 3. ℞. cera, ol. ros. ana q. f. F. Vnguentum.*

Fortius est, quod *℥. aristoloch. rotund. iridis, consolid. maior. ana 3. ij. mastich. thuris, myrrh. aloës, ana 3. j. mellis, terebinth. ana q. f. Misc.*

Si corpus siccus sit, & dura caro generanda sit, ipsumque vlcus pateat, etiam forma sicca possumus adhibere medicamenta, & pulueres sarcoticos conficere, qui insperguntur.

Vt *℥. thuris, mastich. colophon. part. æq. F. pulu.*

Vel *℥. aloës, thuris, sarcocoll. sang. dracon. ana q. v. F. pulu.*

Si verò sinus non pateat, sarcotica liquida per siphonem eodem modo, quo mundificantia, iniicienda sunt, & clauso orificio in sinu aliquandiu linquenda; In quem finem potest iniici vinum austerum, in quo thus coctum sit, vel decoctum ex Aristol. symphyto, caudâ equinâ, rosâ & similibus, cum vino, cui addi possunt thus, myrrha, aloë.

An autem ex his medicamentis partes sinus profundæ coaluerint, & bene glutinatæ sint, indicat illud, quod effluit; quod si est paucum, benè coctum, atque præterea in ipso sinu dolor non percipitur, glutinationem fieri indicio est. Si autem quarta, aut etiam septima dies transierit, & nihilominus humor crudus ex vlcere manat, signû est, sinum nondum coalescere, neque carnem generari, ac proinde tunc medicamenta fortius exsiccantia, sine mordicatione tamen, adhibenda sunt. Vbi iam quodammodò est repletus sinus, aliquid ex glutinantibus est adhibendum, quod teneram carnem quæ genita est, blandè ac sine acrimoniâ cogat, qualia sunt, quæ Græcis *ἑμμε* dicuntur, quasi diuisas partes coniungant, ac recentia vulnera curent, qualia plurima descripsit Galenus, l. 2. de compos. med. sec. gen. cap. 21. & 32.

Postquam

Postquam medicamentum glutinans fuerit appositum, iubet Galenus spongiam nouam quàm mollissimam ex mulso vel vino circumuicere, quam alij etiam decocto cortic. granator. ros. & similium, imbuunt, vt nimirum exsiccet, manantemque è sinu saniem excipiat, quæ alioquin partem facilè erodere, aut pruritum excitare posset: atque alligatio incipiat à fundo sinus, & tendat versus orificium. Sed & fasciarum circumuolutiones circa fundum magis arctè constringantur, sine dolore tamen, paulatim verò laxentur, neque ad os sinus, in quo ipso medicamentum laxo modo sit alligatum, nec orificium arctè obturet, sed puri exitum relinquat, in quem finem etiam Emplastrum, quod imponitur, eo loco forcipe dissectum sit.


Atque hæc ratio sinus & vlcera sinuosa curandi est secundum Antiquos, & quidem satis commoda, & utilis. Aliam tamen longè faciliorem & breuiorem in Apostematibus recens apertis se excogitasse scripsit Franciscus Arcæus, l. 2. de curat. vuln. cap. 7. quo tertio, aut ad summum quarto die omnis illa apostematum cavititas commissa atque conglutinata curetur, nihilque hians relinquatur, præter apertionem, quæ arctè facta est, quo pus deflueret atque exprimeretur, idque nullo aut ægrotantis periculo, aut labore, aut aliâ difficultate. Curandi autem ratio talis est. Si tumor aut apostema sit magnum, primò optimè aperiatur, ita vt minor digitus orificio indici possit, atque omne pus, quod intus continetur, effluere permittatur, atque ipso loco leniter compresso etiam expellatur. Pure expulso & euacuato turundâ os sinus obturetur, atque puluillo imposito atque obligato usque in posterum diem relinquatur. Postero die, ligaturâ solutâ, vlcus ab omni pure, si quod subest, diligenter mundetur. Deinde fistula seu cannula plumbea orificio indatur, quæ tanta sit, quantum est ipsum orificium, atque ad cavitatem pertingat, non autem ulterius adigatur. Super hoc Emplastrum basilicum linteo extensum imponi potest, quo fistula etiam contineatur, ne excidat, foramine tamen ad ipsum fistulæ seu cannulæ

plumbeæ orificium relicto. Postea ex utroque cavitatis latere singuli puluilli triangulares ponantur, ita ut totum cavitatis spatium utroque puluillo repleatur. Sinus verò orificium, quæ plumbea fistula est, liberum relinquatur, neque puluillis obturetur, neque ligatione occupetur, ut omne pus, quod subest, expurgari possit. Postea fascia locus, quem puluilli tegunt, sine dolore constringatur, ita quidem ut ligatura incipiat à fundo & tendat versus orificium, quo omne pus, quod intus est, versus orificium adigatur, atque per illud exprimatur. Hoc modo sinus obligatus relinquitur in sequentem diem, quo ligatura soluta, quantum caui relicto sit, explorandum est, ut cognoscamus, an omnia loca puluilli attigerint. Quæ enim puluillis subiecta fuerunt, omnia conglutinata reperiuntur. Quod ubi inuentum est, rursus puluilli eodem modo, quo antea iacebant, ligabuntur, atque in posterum diem relinquentur. Quod si non nihil humoris, aut puris aliquo in loco relicto videatur, id puluillis per fasciam, ut antea, exprimendum, quo simul locus hians coalescat. Hoc modo ubi partes coaluerint, puluilli amoveantur, atque vlceri linteum, cui Leoninum Emplastrum Autoris, aut simile sit inductum, (*diapalma*) imponendum est, atque singulis diebus sexies aut octies abstergendum. Circa hunc tamen modum sinus & cavitates curandi primò notandum, ipsum felicissimè succedere solùm in apostematibus recens apertis. Nam antiquos sinus, qui intus non bene sese habent, & ferè ad callosa vlcera & fistulas declinant, priore modo meliùs & tutiùs curare licet. Deinde & hoc obseruandum est, videndum esse, an reliquæ materiæ incoctæ, per partem sparsæ supersint, quod ex apparente aliquo tumore cognoscitur; ut & rubore. Aliàs enim & quandiu aliquid p.n. in parte hæret, glutinatio sperari non potest. Pus quoque ipsum optimè sit expurgatum. Tertiò & hoc attendendum, an locus satis commodè fasciis obuolui possit, ut & puluilli arctè cohæreant, atque ita partes diffitas comprimant, & pus exprimant: Si enim fasciæ hient, nec puluilli, ut debent, partem comprimant, nec pus exprimitur, nec pars coalescit.



## CAPVT VII.

De Erysipellate, seu Rosa.

 Mnino inter tumores sanguineos referendus est Tu- Erysipe-  
mor, quem Græci Εῤυσίπελας, Nostrates vulgò Ro- las.  
sam, à colore roseo, appellant. Latini præter Celsum, qui  
Erysipelatis nomen retinet, Ignem sacrum nominant, de  
quo Lucretius, lib. 6.

*Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere*

*Corpus, ut est, per membra sacer cum diditur ignis.*

Vulgò à Medicis hic tumor ad biliosos refertur. Verùm non sine causâ dubitatur, à quo humore ortum habeat. Nam Galenus ipse non semper idem statuere videtur. Expressè enim scribit, 2. ad Glauç. cap. 1. tenuissimum feruentemque sanguinem, aut bilem cum sanguine, calidiorrem vtrumque, quàm oporteat, exquisiti Erysipelatis causam esse: puram bilem verò non huius, sed herpetis causam esse statuit. Et, de tumorib. cap. 9. scribit, cum biliosus fluor, qui exactus quidem est, excitatur, cutemque exulcerat, herpetem fieri; cùm verò aquosa sanie sanguineque mistus, minùs acer est, magisque in tumorem partem attollit; quàm vlcerat, Erysipelas excitari. Contrà, lib. de atra bile, cap. 5. 14. meth. med. cap. 1. 2. 3. 17. 2. de differ. febr. cap. 5. de curan. rat. per sang. miss. cap. 8. & aliis pluribus locis, bilem huius tumoris causam esse statuit; quam posteriorem sententiam plerique sequuntur.

Verùm si autoritates seponamus, & rem ipsam spectemus, & Erysipelatis nomen ei tumori tribuamus, qui nostris vulgatissimus, & quæ quotidie circa ægros in morbo tam vulgari fiunt videamus, omnino Galeni sententiam, quam 2. ad Glauç. cap. 1. & de tumorib. cap. 9. proposuit, verriorem esse putamus.

Ipse enim color partis affectæ, qui roseus omnino est, sanguinem potiùs, quàm bilem causam esse huius tumoris docet. Et licet tumor iste nonnunquàm ex rubro flavescat, id tamen non de omni Erysipellate verum est, sed de quadam eius differentia. Præterea humor, qui hunc tumorem excitat, non tam acris est, ac bilis, & propterea

propterea nec exulcerat, nec calorem, aut dolorem adeo vehementem infert. Sanguis tamen, qui hunc tumorem excitat, tenuissimus & calidissimus est, qui vulgò biliosus appellatur; id quod Galenus etiam, 2. ad Glauco. cap. 1. docuit, dum scribit, bilem solam, quando secreta est, & in aliquo membro consistit, herpetem excitare. Si verò ex sanguine & flaua bile calidioribus, quàm oporteat, mista fluxio fuerit, vel ex sanguine sic feruescente & tenuissimo secundum substantiam, Erysipelas vocatur. Et si verò aliis in locis plurimis Galenus Erysipelas à bile fieri statuatur: tamen quid per bilem intelligat, allegato loco satis declarauit. Et si experientiam & quæ circa ægros fiunt, consulamus, nil nisi illam bilem naturalem alimentarem, quam dicunt, id est, sanguinis calidissimam & tenuissimam partem, sed efferuescentem iam & bili proximam intelligere potuit. Quamcunque verò bilem huius tumoris causam constituere velis, seu flauam, seu pallidam, seu æruginosam, seu porraceam, non cum iis, quæ in hoc tumore accidunt, conuenient. Præterea prauam qualitatem & peculiarem corruptionem hic humor coniunctam habet, & antequam erumpit, summas angustias excitat, & tales ferè, quales pestis inuadens parere solet, & propterea quoque ad expulsionem alexipharmaca, ut in peste, exhibentur.

Possunt tamen Galeni, aliorumque auctorum è bile flaua hunc tumorem oriri dicentium verba in meliorem sensum trahi, si dicatur, per bilem intelligi naturalè illam sanguinis partem tenuiorem & calidiorem, quæ bilis vulgò, rectius sanguis biliosus nominatur, quæ ubi efferuescere incipit, hoc tumoris genus excitat. Et non raro subtilissimi & calidissimi feri pars aliqua (quam si ferum biliosum dicere volueris, non repugno) admisceatur, & tum fieri Erysipelas exulceratum, sed superficialiter saltem, sicut sæpe in facie accidere solet, & vesiculæ aquoso humore plenæ exoriuntur, & cuticula saltem abscedit. Si verò ipsa cutis, quod interdum in cruribus accidit, simul exulceretur, humores adusti admisti sunt, idque Erysipelas non est purum.

Verum de hoc tumore quantum satis, l. 2. de febr. c. 16. dictum, quæ hic repetenda non censemus; cum ibi videri possint; hoc saltem repeto, morbum primarium febrem esse. Neque enim Erysipelas seu Rosa, nisi cum febre, inuadit, quæ sæpe vno atque altero die antequam erumpit, ægrum affligere solet. Soluitur autem ista febris criticè per hunc tumorem; & proinde sæpe in glandulis sub alis, vel in inguinibus dolor, aut tumor aliquis percipitur, donec tandem natura materiam ad extremam aliquam corporis partem depulerit: tunc enim febris solet cessare, etsi tumor aliquandiu in parte affecta hæreat.

De curatione etiam hoc notandum, eam omnino, vt *loc. alleg.* traditum, perficiendam dandamque operam, vt humor eius continens causa euocetur, non retineatur, cum retentus maiora mala inducere soleat, quod vel exemplo illius rustici, apud Guil. Fabricium, *Centur. 1. obs. 82.* patet, qui cum erysipellate in sinistra manu laboraret, & ex tonsoris consilio per aliquot dies manum & brachium oleo ros. inungeret, dolor, inflammatio, aliæque symptomata magis magisque aucta sunt, ita vt tandem gangræna correpta sit tota manus.

## CAPVT VIII.

**DE** Inflammationes & Bubo pertinet. Est enim Bubo, *Bubo.* vt Galenus, *de differ. febr. cap. 5. & 2. ad Glauc. cap. 1.* habet, *inflammatio glandularum in inguinibus.* Cum enim glandulæ à natura factæ sint, vt ad eas superflui humores à partibus principibus expellantur: si ij confertim, & cum iis sanguis, ad partes glandulosas detrudantur, inflammatio excitatur. Id quod in inguinibus præcipuè, interdum & sub axillis, ac post aures accidit; quæ post aures inflammationes *Parotides* nominantur.

Cum autem humores, qui naturam ad expulsionem stimulant, varij sint, variæ etiam inde oriuntur Bubonum differentiæ. Aliquando enim humores simpliciter vitiosi sunt, nullamque malignitatem coniunctam habent, & ex ea oriuntur Bubones non maligni, aliquando verò materia

materia maligna est, & tunc Bubo malignus excitatur, qui rursus pro materiæ malignæ varietate est pestilens vel Venereus. Verùm cùm de pestilenti, in *libris de febris*, dictum sit, Venereus autem ad tractatum de lue Venerea pertineat; in genere saltem de Bubone dicemus.

*Causse.*

*Causse.*

Ortum autem habet omnis Bubo à sanguine p. n. in glandulas in inguinibus, vel alias effuso; qui tamen semper aliquem humorem vitiosum, qualiscunque etiam ille sit, qui naturam ad excretionem stimulat, coniunctum habet. Vnde etiam causse antecedentes, imò & externæ, quæ ad generationem humoris illius faciunt, variæ sunt. Partium principum tamen robur ferè semper coniungitur, quæ quod sibi molestum est, ad partes has ignobiles & emunctoria expellunt.

Hieron. Fabricius ab Aquapendente statuit, Bubones quosdam oriri saltem à sanguinis copia, & per viam expulsionis: quosdam è sanguine vitioso fieri, & alios morbos sequi, & excitari per modum criseos.

Verùm enim verò non puto, quod à sola sanguinis copia bubo excitetur, sed semper vitiosos humores, qui naturam ad expulsionem stimulant, coniunctos habeat. Hoc tamen verum est, quod Bubo nunc alium morbum sequitur, & per crisin seu perfectam, seu imperfectam excitatur, interdum nullo alio morbo præcedente. Etsi verò per crisin solùm ij tumores propriè fieri dicuntur, qui alios morbos sequuntur: tamen & ij, qui sine aliis morbis oriuntur, à natura prauos & molestos humores expellente, excitantur.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.*

Cognoscitur Bubo, quod in inguinibus, vel sub axillis tumor cum renitentia, rubore, dolore apparet, & plerumque febris leuior accedit. Et quidem si per crisin accidit Bubo, febris, vel alius morbus præcessit, qui erumpente bubone leuatur, signaque bonæ crisis præcesserunt, quæ si absint, pro symptomatico habendus. Et quidem si nulla signa pestilentie, vel luis Venereæ adsint, Bubo est simplex, & non malignus ac contagiosus. Si verò pestilentie

signa

signa coniungantur, Bubo pro maligno & contagioso habendus, Bubonesque grassante pestilentia semper suspecti sunt. Eodem modo, si æger lue Venereâ infectus sit, Bubo etiam pro Venereo, maligno & contagioso habendus.

## Prognostica.

1. Bubones non maligni & non contagiosi periculosi non sunt: cum sint in partibus externis, & fiant à natura viriosum sanguinem ad partes imbecilles & ignobiles expellente: & præcipuè si statim suppurentur, & aperiantur. *Prognostica.*

2. Si verò diu protrahantur & tardiùs maturentur periculo non vacant, cum in fistulas periculosas faciliè abeant.

3. Bubones qui sub axillis excitantur, citiùs maturantur, cum à sanguine calidiore, utpote quem vasa cordi vicina extrudunt, oriuntur, & pars illa ob cordis vicinitatem, plus caloris, qui ad maturationem necessarius est, habeat.

4. Bubones verò qui oriuntur in inguinibus, tardiùs suppurantur, cum à sanguine minùs calido & crassiore excitentur, & sint in loco à corde remotiore minusque calido.

5. Omnium tardissimè maturantur bubones post aures, utpote qui oriuntur à materia frigidiorè, & sunt in loco frigidiorè.

6. Quid de Bubonibus pestiferis & Venereis sentendum sit, suo loco dicitur.

## Curatio.

Cum bubo non pestilens, non Venereus excitetur, Natura id quod sibi molestum est, ad partes externas ignobiliores expellente, nullo modo conatus naturæ impediendus, & materia ad interiora repellenda. Et imprimis perpendendū, an Natura per crisin, & quidem perfectam, Bubonem excitauerit, & æger inde morbo liberetur, & signa bonæ crisis adsint: tunc secundum præceptum Hippocratis, 1. aph. 20. nihil mouendum, sed naturæ negotium committendum, & opera danda, ut bubo vel discutiatur, vel quàm citissimè maturetur. Si verò quidem bubo sit criticus, crisis tamen imperfecta, humor ampliùs ad locum affectum

affectum attrahendus vel cucurbitulis appositis, vel medicamentis è fermento, sapone nigro, axungia veteri, resina pini, diachylo cum gumm. & similibus.

Si verò nullo alio morbo præcedente excitetur bubo, nec tunc, vt dictum, naturæ motus impediendus: Copia tamen sanguinis secta vena imminuenda, quæ tamen instituenda, vt motus naturæ ad partem affectam potius adiuuetur, quàm impediatur. Si vitiosi quoque humores, quod ferè accidit, cum sanguine sint coniuncti, ij euacuandi.

Reliqua curatio in bubonibus hisce omnibus, qui maligni & contagiosi non sunt, vt in inflammationibus aliis instituenda. Hoc tamen notandum, primò, quòd digerentia, quæ adhibentur, debèant esse fortiora, quàm in aliis inflammationibus; cùm glandulæ sint partes frigidiores, ignobiliiores, & exquisitum sensum non habeant. Vt fiat Cataplasma è farina hordei & lupinorum cum melle.

Vel *℥. rad. lil. alb. althææ, cucum. asinin. ana ʒ. j. fol. parietariæ, petroselini, ana ʒ. j. β.* Coq. in vino ad mollitiem, & contundantur. Contusis & per setaceum traiectis adde *farinæ lupinor. ʒ. ij. ol. chamemel. lil. alb. ana q. s. F.* Cataplasma.

Si tumor non digeratur, in pus mutandus, & bubo maturandus. Id quod plerumque tutissimum est. Nisi enim hoc fiat, quod sæpe obseruauì, post temporis aliquod interuallum, nouus bubo, vel in eadem, vel in alia parte exoriri solet. Maturantia autem ea, quæ in inflammatione sunt proposita, vsurpanda.

Pure genito tumor incidendus, vt pus citissimè euacuetur, & quidem in inguine per transuersum sectio instituenda, cùm hoc modo tumore purgato cutis facilius coeat, quia dum femur flectitur, cutis vnitur.

Euacuato pure vlcus mundandum, caro gignenda, & tandem vlcus cicatrice claudendum.

De curatione Bubonis pestilentis & Gallici suo loco dicitur.

## CAPVT IX.

## De Furunculo.

**F**urunculus, Nflammationi cognatum est tumoris genus, quod Furunculus, Græcis *de Stav* vel *de Silo*, Germanis *Plut-culus*. *schrover* dicitur, nimirum, vt Celsus, lib. 5. c. 28. definit, Tuberculum acutum cum inflammatione & dolore, maximeque vbi iam in pus vertitur. Oriturque à sanguine crasso & vitioso, vt Galenus, 5. de comp. med. s. loc. docet, non tamen ita exusto & corrupto, vt in Carbunculo, quem natura à reliquo secernens, tanquam infensum & inutilem in summa corporis propellit. Atque ita Furunculus oritur in cute & carnosiss partibus cuti subiectis. Rarò verò solitarius erumpit, sed plerumque plures simul. *Causse.*

Est autem Furunculorum quædam differentia. Quidam enim mites sunt, qui solam cutem occupant; alij maligni, qui altius descendunt, seu vt Paulus Ægineta, lib. 4. cap. 23. scribit, Furunculorum alius est clemens, alius maleficus. Clemens quidem, cum in sola cute coierit; maleficus autem curatque difficilis, cum altius radicibus actis in cutem erumpit. Interdum furunculi sunt sporadici, interdum etiam epidemij.

## Signa Diagnostica.

Signa furunculi sunt: Exigua ab initio inflammatio & pustula sensim excrescens & in acutum tendens, columbini oui magnitudinem non excedens, cum dolore & rubore vbi ad statum peruenit, quod circa octauum, nonum, vel decimum diem accidit. Differtque furunculus ab inflammatione paruitate, & materia, quæ in phlegmone est bonus sanguis, in furunculo verò crassus & vitiosus: à carbunculo verò, quod in carbunculo materia peior, & magis adusta est, & propterea ad suppurationem non peruenit, cum furunculus ad suppurationem perueniat. *Signa Diagnostica.*

Si sunt furunculi epidemij & pestilentes, sunt nigri & virides, adestque febris maligna & alia praua symptomata.

## Prognostica.

1. In furunculo, vt Celsus, lib. 5. cap. 28. scribit, periculum nullum est, etiamsi nulla curatio adhibeatur. Maturescit *Prognostica.*

enim per se atque erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet.

2. Ex tuberculis salubriora sunt, ac minùs verenda, quæ extra extuberant, & acutè sunt fastigiata, atque æqualiter maturescunt, non dura, neque bifida, seu deorsum vergentia. Hippocrates, 6. epid. sect. 1.

*Curatio.*

*Curatio.*

Danda opera, vt materia furunculi caussa, quamprimum in pus muretur, ad quam rem vtilia sunt medicamenta in Inflammatione proposita. Mutat autem materiam in pus *triticeum* masticatum & impositum, *rosa passa*, & *ficus contusa* & impositæ, *diachylum simplex*.

Vel  $\mathcal{R}$ . *farinæ sem. lini, pulv. rad. althææ, ana* ʒ. ʒ. *caricar, ping. num. iiii, passul. exacin.* ʒ. j. Coq. & adde *butyri sine sale rec.* ʒ. ij. F. Cataplasma.

Vel si dolor sit vehementior,  $\mathcal{R}$ . *radic. lil. alb.* ʒ. j. *sol. malu. viol. ana* M. j. Coq. ad mollitiem, & per setaceum transiantur; Adde *farinæ hordei, tritici, sem. lini, ana* ʒ. ʒ. *vitell. ouor. ij. pingued. gall. butyri rec. ana* ʒ. j. F. Cataplasma.

Vel  $\mathcal{R}$ . *terebinth. medulla ceruina, adipis vitulini, anserini, ceræ, butyri rec. mell. opt. ol. ros. ana* ʒ. ʒ. Misc.

Tumor hic vbi maturatus fuerit, nisi spontè rumpatur aperiendus. Apertus mundificandus.

$\mathcal{R}$ . *succi apy* ʒ. ʒ. *farinæ hordei* ʒ. ij. *thuris* ʒ. j. *terebinth.* ʒ. j. *vitell. j. mell. ros. q. s.* Misc. in formam linimenti.

Postquam mundatus fuerit, carne replendus, & cicatrice claudendus, vt in abscessibus aliis fieri solet.

C A P V T X.

*De Phymate.*

*Phyma.*

**A**D inflammationem pertinet & Phyma, quod, vt Galenus, 2. ad Glauc. cap. 1. & lib. 3. meth. med. cap. 3. docet, est tumor glandularum, qui statim augetur, & ad suppurationem festinat. Locus affectus sunt glandulæ.

*Causa.*

*Causa.*

Causa seu humor Phyma excitans est sanguis, non purus, sed pituitosus, ideoque inflammatio minùs magna est, & tumor hic ad Inflammationem *idiogoniam* pertinet, oriturque



oriturque frequentius in pueris, raro in iuuenibus, rarius in adultis.

## Signa Diagnostica.

Cognoscitur ex tumore rotundo, ac multum eleuato, parū rubente & ferè doloris experte in partē glandulosa.

## Prognosticon.

1. Tumoris hoc genus periculo vacat, citò augetur, & plerumque absque medicamentorum ope suppuratur & sanatur.

2. Facilius curatur in pueris: difficilius in iuuenibus & adultis.

## Curatio.

Danda opéra, vt quamprimum suppuretur. Ideoque naturæ conatus adiuuandus, medicamentis maturantibus impositis, de quibus, de Inflammatione, & Furunculo, dictum: quæ tamen hic in parte & causa frigidiore paulò fortiora esse debent. Vtile est *tritici* manum & impositum: vt & *uæ passæ* acinis exemptis. *Diachylum* item simplex, & cum gummis.

Vt *℥. pulu. rad. althææ, farinae tritici, lupinor. ana ʒ. j. caricar. ping. num. vj. fermenti ʒ. ʒ. Coq. & add. cæpam sub cinerib. coct. num. j. ol. lil. alb. q. s.* F. Cataplasma.

Vel *℥. terebinth. propoleos, mell. ana ʒ. j. ammoniaci aceto dissol. ʒ. ʒ. ol. lil. alb. q. s.* F. Vnguentum.

Suppuratum Phyma equidem nonnulli non statim incidendum, sed prius tentandum putant, an discutientibus materia dissipari possit; ideoque Galenus, 8. de simp. med. facult. abrotanum commendat, parietariam, vrticam, radices althææ, & ammoniacum melle emollitum: sed raro hoc accidit. Ideoque tutissimum est, nisi spontè rumpatur, vt arte aperiatur, ne materia diutius detenta periculum aliquod afferat.

## CAPVT XI.

## De Phygethlo.

**I**N iisdem partibus corporis glandulosis aliud etiam tumoris genus excitatur, quod *Φέγθλον*, Græcis; Latini *Phygethlon*. Panum, vel potius vt Celsus, lib. 5. cap. 28. Panem, à similitudine

tudine figuræ nominant. Verùm causa hîc calidior est, & ut Phyma à sanguine pituitoso, ita *Phygethlon* siue *Panis* à sanguine bilioso ortum habet, ut Galen. 2. ad *Glauc. cap. I.* docet. Fit autem ferè hic tumor post febres, aut post dolores alicuius partis, maximèque eos, qui ventrem infestârunt.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* *Phygethli* signa sunt tumor, durities, calor, distensio, & dolor maior, quàm pro tumoris magnitudine. Interdum & febris accedit. Interdum tamen talium extra nihil percipitur, vbi scilicet materia altius delitescit, sed punctiões saltem aliquæ intus percipiuntur. Tardè hoc tumoris genus maturatur, neque rectè in pus conuertitur.

*Prognostica.*

*Prognostica.* 1. *Phygethlon* quod de subito durius non est, & quamuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est, melius est. Celsus, lib. 5. cap. 28.

2. *Panus* qui fit ex vlcere, dolore, vel collisione, vel ex aliqua causa externa, periculo vacat. At qui febribus superuenit, sicut præcipuè tempore pestilenti fieri solet, siue in femoribus, siue sub alis collove proueniat, pessimus & periculosissimus est. P. Ægineta, lib. 4. cap. 22.

*Curatio.*

*Curatio.* Si *Phygethlon* ex vlcere, dolore, contusione, vel alia de causa procatarctica excitetur, quemadmodum aliæ inflammationes, refrigerantibus & repellentibus eius incrementum prohibendum. Si verò in febribus, vel aliàs ex interno humorum apparatu excitetur, repellentia locum non habent; sed discutientia & resoluentia vsurpanda, & si materia durior est, emollientia addenda, ut *althæa*, *malua*, *atriplex*, *belxine*, *parietaria*, *caricæ*, *ammoniacum*.

Si materia discuti non possit, ut maturetur & in pus mutetur, danda opera medicamentis, quæ hætenus proposita sunt. Tandemque, nisi spontè aperiatur, abscessus rumpendus & aperiendus,



melancholicus est, vel etiam malignos & pestilentes humores admixtos habet. A generationis modo, quod aliæ citra febres, seu ut Celsus, *lib 6. cap. 16.* loquitur; aliæ in secunda valetudine oriuntur, natura vitiosos aliquos humores, seu ex toto corpore, seu ex capite præcipue ad ea loca detrudente, aliæ verò per febres, & quidem vel longas, vel acutas, easque benignas, aut malignas vel pestilentes. Et fit hoc in statu aut declinatione, naturâ criticè humorem coctum febris causam ad loca hæc ignobiliora depellente, vel in principio, aut augmento febrium symptomaticè.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Cognoscuntur Parotides ex loco affecto, & tumore, dolore, ac plerumque rubore, qui post aures apparet. Quis verò humor sanguini admisceatur, ex humorum signis alibi propositis cognoscitur. Si humor adsit malignus, aut pestilens, febris talis coniungitur. Si à capite solum transmittatur, nulla in toto corpore cacochymia signa adsunt, & dolor capitis præcessit, qui erumpente Parotide evanescit, vel minuitur. An criticè vel symptomaticè erumpat, tempus morbi & signa crisis præsentia vel absentia docebunt.

*Prognostica.*

- Prognostica.*
1. Parotides, quæ sine febre oriuntur, minùs malignæ sunt, & minùs periculi habet, quàm quæ sunt cum febre.
  2. Minùs etiam periculosæ sunt; quæ febres longas sequuntur, quàm quæ acutæ, & præcipue in malignis & pestilentibus accidunt.
  3. Salutares quoque sunt & curatu faciliores, ægrosque à periculo liberant, quæ criticè erumpunt. Quæ tamen in fine morbi post alias euacuationes, sine symptomatum remissione, & cum virium debilitate accidunt, periculosæ & perniciosæ sunt.
  4. Quæ verò symptomaticè erumpunt, & ex cruda atque in primis rebelli materia ortum habent pertinales & mali moris sunt, ac Naturæ & Medico multum negotij facessunt, ægrumque in maxima pericula coniiciunt. Sunt enim in loco cerebro propinquo, è quo & humores
- & vapo

& vapores cerebro & eius membranis communicari possunt; vnde earum partium inflammatio & delirium excitari potest.

5. Parotides, quæ iudicationis tempore genitæ non suppuraerint, sed priusquam suppurantur, euanescent, reuertuntur, augescunt, & iudicantur secundum reuersionis rationem, quemadmodum febrium reuersiones in similem circuitum. Spes autem est, & in ipsis articulis aliquos orturos abscessus, 6. *epid. comm. 4. t. 1.*

*Curatio.*

In curatione Parotidum in primis spectandum, an sint *Curatio.* criticæ vel symptomaticæ, & cuius generis sit humor, è quo fiunt. Si criticè erumpat Parotis, morbusque inde tollatur vel minuatur, Naturæ negotium totum commitendum, ex præcepto Hippocratis, 1. *aph. 20.* nihilque aliud tum agendum, quàm vt dolorem lenientia, in *c. de Inflammatione*, proposita, imponantur, quæ eadem opera quoque suppurationem adiuuare possunt. In Parotidibus verò seu criticis seu symptomaticis, siue materia sit multa siue pauca, siue benigna, siue maligna, repellentia nullum locum habent, vt Galenus, 3. *de comp. med. s. loc. c. 2.* docet; ne materia à loco ignobiliore ad nobiliorem, & præcipuè cerebrum vicinum repellatur. Imò si tumor non satis erumpat, & humor, qui morbi ratione ad partem affectam non satis copiosè à natura protrudatur, attrahentia leniora, vt *ol. chamæmel. irinum, anethinum, de meliloto*, usurpanda. Fortiora verò cautè adhibenda, ne dolor augeatur viresque deiiciantur.

Hinc videndum, an naturà resolutionem & discussionem moliatur, quæ medicamentis discutientibus adiuuanda; an verò ad suppurationem, quod ferè commodius est, tendat, quæ & ipsa medicamentis coctionem promouentibus adiuuanda. Vtriusque autem generis medicamenta, *supra, cap. 5. de Inflammat. & cap. 8. de Bubo*, sunt proposita.

Suppuratione facta abscessus aperiendus, & vt suo loco dictum, curandus.

In Parotidibus symptomaticis naturæ conatus, qui

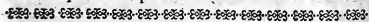
deficit, adiuuandus, & promouendus, & causæ antecedentis copia, si adsit, minuenda. Si enim vel sanguinis, & vitiosorum humorum copia adsit, non metuendum, ut natura ab opere & expulsionē auertatur, sed ea oneris parte leuata, postea facilius id, quod debet, expellit.

Si tamen causæ antecedentis euacuatione præmissa, nondum satis, ut debet, expellat, cucurbitulis applicatis, vel aliis attrahentibus expulsio adiuuanda.

Hinc vel materiæ discussio, vel quod plerumque commodius est, in pus mutatio procuranda, medicamentis, quæ *cap. 8. de Bubone*, sunt proposita. Vbi tamen materiæ conditio attendenda, & si frigidior ac crassior sit, discutientia calidiora & fortiora vsurpanda: & si metus sit, ne materia induretur, emollientia quoque vsurpanda.

Post emolliationem, etsi aliàs etiam materia ad suppurationem tendat, suppuratio promouenda, abscessus aperiendus, & ut iam sæpiùs dictum, curandus.

Non verò expectandum ut spontè tumor iste rumpatur; cum pus diu retentum grauià sæpe symptomata accersere soleat: obseruauitque Guil. Fabricius, *Cent. 1. obs. 39.* quod in puella quadam cum parotide laboraret, nec tamen lecto decumberet, & sine febre esset, & etiam circa decimum quartum morbi diem abscessus ad pugni magnitudinem excreuit: qui cum non fuisset apertus, puella febre, lipothymia, nausea, vigiliis, dolore dorsi & renum correpta fuit, & licet postea abscessus spontè rumpere-tur, cum tamen nihil aut parum puris efflueret, sed viam deorsum quæsiuisset, ipsa è vita decessit.



## C A P V T X I I I.

### *De Carbunculo.*

*Carbunculus.*

**I**nflammationi affinis est, & proinde post inflammationem à plerisque recensetur Carbunculus, utpote qui à sanguine adusto & corrupto originem habet. Tumor autem hic variis appellatur nominibus. Græcis dicitur *ἄρσεν*, Latinis *Carbo* & *Carbunculus*; Auicennæ *Pruna* & *Ignis Persicus*; quibus vocibus etsi diuersi tumores significari nonnulli credant, & peculiaribus capitibus, de

*Pruna*

Pruna & Igne Persico, de Carbunculo, de Anthrace egerint: tamen reuera iis omnibus vnicum tumoris genus significatur; quod enim Græcis est *ἄσπερξ*, Latinis est Carbo & Carbunculus. Nisi quis hoc discrimen ex Auicenna ponere velit, quod qui sine pustulis atque humiditate incipit Carbunculus, Pruna; qui verò cū pustulis vesicisque, atque effluente humiditate incipit, Ignis Persicus dicatur.

Atque hoc nomine appellatur hic tumor, quia crustam habet, quæ instar carbonis nigra est, qua de causa etiam Pruna dicitur, quod caro nigra sit, & quasi à pruna adusta; ignis præterea, quod ab igne quasi partes comburantur. Quæ autem Celsus & Plinius de Carbunculo scripta reliquerunt, vix Carbunculo in genere ita dicto quadrare videntur, sed speciei alicui, & forsan epidemio alicui & nouo morbo. Celsus enim, lib. 5. cap. 28. scribit: *Ab his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interior corrupta aliqua corporum parte nascuntur. Ex quibus nō aliud carbunculo peius. Eius hæc notæ sunt: Rubor est, superque eum non nimium pustula eminent, maximè nigra, interdum subliuida, aut pallida. In his sanies esse videtur, infra color niger est: ipsum corpus aridum, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quem quasi crusta est, eaque inflammatione cingitur, neque in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget, nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrumque. Idque vitium subtractis quasi quibusdam radicibus serpit, interdum celerius, interdum tardius. Suprà quoque procedens inalbescit, dein liuidum fit, circumque exigua pustula oriuntur. Et si circa stomachum faucesue incidit, subito spiritum sepe elidit.* Plinius verò, lib. 26. cap. 1. quo de nouis omnique æuo priore incognitis morbis agit, scribit: *L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primùm in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille Medicorum inscitia sectus, hic verò pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo vulnere ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerumque sub lingua, duritia rubens varicis modo, sed nigricans capite, aliàs liuida,*

*corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quàm somni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circaque pustulas paruas, varius febrem; stomachum ac fauces cum inuasit, ocyssimè exanimans. Quæ qui perpendit, facilè alium, aut certè quid peculiare à vulgari Carbunculo habentem morbum, & in gangrænam ac sphacelum desinentem describi animaduertet.*

Inter nouos & antea incognitos morbos eū expressè refert Plinius, & in occultissimis corporis partibus, plerumquè sub lingua oriri scribit, sine dolore, sine pruritu, sine alio symptomate quàm somno, quo grauati intra triduum exanimentur, nullo tumore existente. Celsus verò nonnunquam etiam sine febre oriri, & circa stomachum, ac fauces incidere scribit: cùm vulgares carbunculi in extimis corporis partibus oriantur, grauem dolorem coniunctum habeant, & sine febre non inuadant, & locus affectus manifestè intumescat.

*Carbunculus  
quid.*

Sed vt ad *Carbunculum*, vulgò inter tumores notum, redeamus, ille est tumor ex sanguine adusto feruentissimo, qui partem corrumpit, ortum habens.

*Causæ.*

*Causæ.*

Continens causâ carbunculi, adstipulante etiam Galeno, in *lib. de tumoribus, cap. 6. & 2. ad Glaucon, cap. 1. & 14. meth. med. c. 10.* est sanguis calidus, feruens, & crassus, quem in libro de atra bile, c. 4. & 5. atram bilem esse dicit. Nimirum, vt ex *lib. 2. de differ. febr. cap. 19.* videre est, oritur Carbunculus ex sanguine feruenti crasso, putrescente, & in naturam atræ bilis degenerante, aut atram bilem admixtam, & plerumque malignitatem coniunctam habente. Hic tumor etsi paulatim in corpore generari, & prauam illam naturam inducere possit: tamen vbi gradum prauitatis & malignitatis illius adeptus est, à natura ab interioribus ad exteriora, & à membris nobilioribus ad ignobiliora subitò propellitur. Quod etiam accidit, vbi ab externo contagio sanguis inficitur & corrumpitur, vnde nunquam excitatur Carbunculus per congestionem, sed semper defluxu ἀπόου factò generatur. Et propterea merito Inflammationibus subiicitur, & ἰγγὺς τῆς φλεγμονῆς, inflamma



inflammationi propinquus esse dicitur. Neque enim solum ex atra bile, ut Cancer, generatur, sed fit ex sanguine adusto in atram bilem abeunte, vel atram bilem admixtam habente.

Generatur autem iste adustus sanguis ex prava victus ratione, cibisque pravis sanguini toti materiam præbentibus. Ad quam rem etiam facit externa æris constitutio humores adurens & corrumpens, & imprimis occulta & maligna eius constitutio humores deprauans, ac vix datur Carbunculus, qui omni malignitate careat.

#### Differentiæ.

Quia tamen malignitas hæc nunc maior, nunc minor est, & Carbunculi alij in pestilenti æris cōstitutione plurimos inuadunt, alij etiam sparsim sine pestilenti constitutione ægros corripunt; distinguuntur Carbunculi in pestilentes, & non pestilentes. Deinde alij oriuntur cum pustula vel pustulis, quales ab igne excitantur, quibus ruptis subiectum est vlcus crustosum, atque id plerumque accidit: & tales in specie ab Auicenna *Pruna* aut *ignis Persicus* vocantur. Alij sine pustulis oriuntur.

*Differē-  
tia.*

#### Signa Diagnostica.

Incipit, ut dictum, Carbunculus plerumque à pustulâ exiguâ; interdum verò non solum vna maiuscula pustula erumpit, sed multæ exiles, veluti milij semina, crebræ in particulâ residentes, quibus perruptis vlcus crustosum fit, quale à candente ferro excitatur. Antequam autem pustulæ erumpunt, pruritus in parte sentitur, mox pustula aut pustulæ oriuntur. Interdum tamen citra omnem pustulam incipit Carbunculus, & vlcus crustosum excitatur, crustâ modò nigricante, modò colorem cinereum præ se ferente: mox breui instar bubonum excrescit in rotundum, & acutum cum ingente calore, ardore & dolore, quæ præsertim circa vesperam exasperantur, ægrumque adedò vexant, ut vix manum continere possit, quin partem fricet, ex quâ fricatione postea pustulæ plures oriuntur. Caro circumposita efferuescit, caloremque habet, & maximam *φλεγμονή* concipit. Colorem etiam obtinet quàm in Erysipelate & phlegmone nigriorem, veluti

*Signa  
Diagno-  
stica.*

veluti si cum rubro aliquid nigri permistum sit. Accedunt deinde & alia symptomata, febris nimirum, quæ ut Galenus etiam, 14. *meth. med. cap. 10.* testatur, magis infestat eos, qui carbunculo corripuntur, quàm qui phlegmone erysipelatode laborant, nausea, vomitus, appetitus deiectio, tremor, ac palpitatio cordis, frequentia animi deliquia, deliria, quæ omnia eò magis infestant, quò malignior materia est.

Est enim Carbunculorum quædam differentia, non solum quod sanguini illi adusto, qui est causa coniuncta carbunculi, modò hic, modò ille humor admiscetur: sed imprimis quod alius carbunculus est pestilens, alius non pestilens. Nam licet omnis Carbunculus sit malignus, ob materiam feruentem, adustam & putrescentem, quæ carnem corrumpendi vim habet, & in meliorem & benigniorem naturam aliquam reuerti & pœnè suppurari nõ potest: tamen non omnis est pestilens, neque omnis aduentitiam habet malignitatem, sed interdum tantum præter naturam malignitatem carbunculi etiam alia à communi aëris statu, aut contagio, accedit malignitas. Discernitur autem carbunculus pestilens à non pestilenti, primò pestilente aëris constitutione præsentem. Vix enim possibile est, ut vigente pestilente constitutione oriatur carbunculus, qui nõ ipse sit pestilens. Deinde omnia symptomata & signa, quæ in carbunculo apparent, & frequentiora & grauiora sunt in pestilente carbunculo, quàm in non pestilente. Nam & febris, quæ carbunculo adiungitur, pestilentem naturam refert, & licet extra mitior, quàm in non pestilente apparet, imò interdum vix percipitur: tamen intus magis vrit & longè est periculosior. Color floridus faciei mutatur, lingua nigricat & sicca est, excrementa alui sunt liquida & biliosa, appetitus deiicitur: adest nausea, vomitusque pessimorum humorum: difficultas spirandi, anhelitus foetor, sudor est multus, tepidus vel frigidus. Somnus interdum planè profundus est, interdum vigilæ infestant: deliria comitantur, animi deliquia & syncope. Quapropter etiam ab alio Carbunculo plus imminet periculi, ab alio minus. Esti non omnis carbunculus sit  
perniciosus

perniciosus. Tamen vt testatur Galenus , 3. *Epid. comm.* 3. 1.12. perniciosissimus est pestilens , seu is, qui ultra priuatam malignitatem, eam quoque, quam status affert, adiunctam habet , & perniciosis illis symptomatibus est stipatus. Quæ si plurimum remittunt , salutis aliqua spes superest ; si verò indices magis intenduntur , & vehementiora fiunt, nihil salutis sperandum est.

*Prognostica.*

1. Quo nigrior est carbunculus, eò peior, vtpote qui à *Prognostica.* sanguine maximè corrupto productus est. Huic proximè succedit liuidus & flauescens. Minus maligni & formidandi sunt , qui colorem rubicundum habent , in quibus nimirum sanguis suam naturam nondum planè exiit, sed adhuc aliquid natiui caloris & coloris retinuit.

2. Sunt etiam illi Carbunculi minus perniciosi , qui sunt parui, quàm qui sunt magni, & ex parua pustulâ subito ingentem magnitudinem acquirunt.

3. Sicut & illi qui soli sunt, quàm quàm alios Carbunculos coniunctos habent.

4. Exitiosi valdè sunt illi, qui vbi erubuerunt, mox iterum evanescunt. Materia enim translata ad partes interiores interitum affert.

5. Considerandum & hoc nonnulli censent , an pestilens carbunculus ante febrem oriatur, an verò præcedente febre pestilentiali demum erumpat. Eum enim qui ante febrem pestilentem erumpit , tutiorem esse existimant, modò nulla symptomata superueniant , vtpote , qui indicio sit , naturam esse fortem, & pestilens venenum ante febrem propellere , quàm cor occupare potuerit. Illum autem qui post pestilentem febrem demum erumpit, esse periculosiorem , vtpote qui occupato corde à veneno & humoribus prauis in vniuersum corpus sese iam diffundentibus oriatur.

6. Locus quoque plus vel minus periculi metuere iubet. Mali enim habentur , qui in emunctoriis , & prope membra nobilia & præcipua hærent. Imprimis autem hîc vires spectandæ , & videndum an sint fortes vel debiles. Debilis enim virtus à paruo etiam morbo prosterni potest:

potest: Contrà robustior magnum quoque morbum non raro vincit.

*Indicationes.*

*Indica-  
tiones.*

Aliæ sunt Indicationes in Carbunculo pestilenti, aliæ in non pestilenti. In Carbone non pestilenti feruor sanguinis in toto est restinguendus, simulque cor contra malignitatem, quam raro abesse diximus, muniendum. Reliqua curatio ad ipsum Carbunculum dirigenda. In Carbunculo verò pestilenti magis venenata ac pestilens qualitas vrget, quam feruor sanguinis. Neque tamen & iste negligendus.

*Curatio.*

*Curatio.*

Curacionem ergo Carbunculi quod attinet, in eâ duo spectanda, ad causam antecedentem, seu feruentem atque corruptum sanguinem, qui in toto corpore est, & ad causam coniunctam, seu illum humorem, qui iam carbunculum excitat. Ordinâtâ itaque conuenienti diatâ & moderatione in rebus non naturalibus obseruatâ, primò sanguis ille feruens venæsectione est tollendus. Non tamen in omnibus carbunculis venæsectio est temerè vsurpanda, sed si locum habet, potissimum in non pestilenti, de quo etiam Galeni, 14. meth. med. cap. 10. & aliorum Autorum, qui ad animi deliquium vsque sanguinem mittendum censent, pronunciatum accipiendum. In pestilenti verò Carbunculo nihil facîle tentandum, quod vires, quarum maxima in peste & pestilentibus febribus habenda est ratio, deicere possunt inter quæ non postremum, verum potius primum est venæsectio ad animi deliquium instituta, quæ humorem naturæ maximè amicum & vitæ thesaurum præstantissimum cum spiritibus euacuat. Imò ne quidem interdum erumpente Carbunculo pestilenti venæsectionem tutò satis instituere licet. Nam cum interdum non mox in primo insultu pestis atque pestilentium febrium, sed sæpe postea quarto aut aliis diebus erumpat carbunculus, venæsectionem tùm vires non ferunt, quæ iam à morbo sunt deiectæ, & pugnam cum morbo iniuerunt. Quæ autem venæ sint aperiendæ ex his, quæ supra de euacuatione sanguinis, de Reuulsione &

Deriuatio

Derivatione in curatione inflammationis dicta sunt, satis patet. Hoc saltem obseruandum, cauendum esse, ne dum sanguinem euacuamus, illum seu ad membrum nobile, seu per membrum nobile ducamus & trahamus, ne id eius malignitate afficiatur.

Ideoque ea vena aperienda, cuius opera potius sanguis versus partem affectam trahatur, quam ab ea retrahatur. Quapropter si Carbunculus fuerit circa caput, vel axillas, vel in pectore, secanda est in brachio eiusdem lateris vena maximè vicina. Si infra epar, vena malleoli vel poplitis eiusdem lateris aperienda. Et quidem statim in principio vena aperienda, antequam febris inualescat, & vires deiiciantur.

Verùm cum missione sanguinis prauis humores vix euacuari possint, purgatione opus esse nonnulli censent, quâ prauis humores euacuentur, ne calidum natium ab iis suffocetur & extinguatur, ac natura postea expulsionem rectius moderari possit, neque copiâ affluentis humoris pars affecta corrumpatur.

Verùm omnino metuendum est, ne purgante medicamento, humor, quem natura conatur ad externa pellere, ad interna trahatur. Et præcipuè in Carbunculo pestilenti hoc metuendum. In Carbunculo non maligno tutius quidem institui posse videtur. Verùm cum febris cōiuncta sit, & quidem acuta, cruditas materiæ id plerumque prohibet, & vix datur Carbunculus, in quo non aliquid malignitatis adsit, ideoque tutius per alexipharmaca materia maligna ad ambitum corporis protruditur, quam purgantibus ad interiora trahitur.

Feruor quoque ille sanguinis adusti est alterandus, & malignitas oppugnanda, medicamentis conuenientibus, ut succo citri, granatorum, acetosa, borragine, buglossa, scordio, cicorio, & similibus, quibus in Carbunculo pestilente etiam alia alexipharmaca admiscere licet.

Ut 24. conseru. acetos. borrag. bugloss. ana 3. j. ℞. spec. diama. frig. confect. de hyacinto, Elect. de gemm. ana 3. ℞. cortic. citri condit. 3. vj. rad. conditar. scorzon. 3. ℞. Cum succo citri, F. Elect.

Quibus

Quibus in pestilente Carbunculo bolum armenum, terram sigill. corn. ceru. lapid. bezoar & similia addere possumus. Plerique in Carbunculo multum commendant *scabiosam*, eamque nunquam prætermittendam censent, & vel eius succum, vel aquam, vel decoctum plurimum in Carbunculo prodesse scribunt.

Cordi quoque prospicere Topicis non inutile est per epithemata aliàs nota, regioni cordis & pulsibus applicata, ut omnibus modis cor à malignitate factum tutum conseruetur.

Causam coniunctam postea seu ipsum tumorem quod attinet, carbunculo non eadem planè conuenit curandi ratio, quæ aliis inflammationibus, nisi forsan exigua appareat malitia. Neque enim utendum est repellentibus, quin potius attrahenda est ab interioribus ad exteriora materia maligna & venenata, nisi forsan ob vehementiam doloris mitigandam adhibeantur, de quo postea. Itaque adhibitâ venæ sectione mox pars affecta scarificanda est, & quidem plagis satis profundis, ut sanguis corruptus, malignus & venenatus, qui nisi ex parte mox euacuetur, vicinas corrumpit, euocetur. Mox detergenda & ablunda est pars aquâ falsâ calente, aut alio liquore conueniente, ne sanguis in parte concreascet & coeat. Quod si sanguis corruptus nondum videatur satis euacuatus, repetendæ sunt scarificationes. Licet quoque loco scarificato cucurbitulas vel hirudines apponere. Si tamen magno impetu humor affluat, attrahentia non satis tuto adhibentur, cum merus sit, ne copiosè affluente materia dolor vehementior fiat, qui vigilias excitare, febrem augere, & virtutem deicere possit, quin imò si nimis confertim & maiore impetu materia affluat, utendum est iis medicamentis, quæ modicè reprimendo etiam digerere possunt. Tale est seq. Cataplasma:

*℞. arnogloss. lentium, panis nec omnino à fursure puri, nec planè fursurei, partes æquales. Coq. in aq. vel vino. F. Cataplas. quod bis, vel ter singulis diebus applicandum.*

Verum hoc ipsum medicamentum aut similia non supra ipsum Carbunculum, sed circa ipsum solum spatio trium

trium digitorum est apponendum. Hoc modo enim ipsa materia maligna non repellitur, sed saltem æstus ac dolor mitigatur, fluxio nonnihil retardatur, & præcauetur, ne materia iterum ad interiora retrocedat. Sed neque hoc prætereundum, non opus esse semper tali præsidio Carbunculum munire: hoc tamen plerumque necessarium est, ut ea pars muniatur, quæ membrum nobile spectat, cum ad alias partes ignobiliores materię aliquid derivari & euaporari non noceat; imò utile sit.

Porro loco scarificato non apponenda sunt medicamenta, quæ aliàs imponi solent, quæ nimirum pus mouent, & hac ratione putredinem augere possunt; cum Carbunculus putrescendo semper serpat, & aliàs ~~in partes~~ in partes tales incidat, sed potius siccantia & putredini resistentia. In quem finem adhiberi possunt pastilli Andronis, Musæ, Polyidæ, Pasionis, qui in vino primum, postea etiam in aceto liquandi sunt, de quibus vide Galenum, de compos. med. s. genera lib. 5. cap. 11. & 12. Vulgò etiam vtuntur vnguento Ægyptiaco. Potest quoque Cataplasma fieri ex *farinâ Orabi* cum *Oxymelite*. Succisa plurimum commendatur, viridis trita & imposita, vel in vino cocta & bibita. Vtuntur quoque hîc plurimi iis, quæ proprietate substantię prodesse compertum est, inter quæ præcipuè commendatur *scabiosa*, ut & *succisa* seu *morsus diaboli*, sumunt nimirum viridem scabiosam, eamque contundunt; atque addunt vitellum oui, axungiam porci veterem & salis parum, faciuntque Cataplasma, quod sæpius inno- uandum est. Symphytum etiam nonnulli in eundem usum trahunt, & tale medicamentum parant.

*℞. succi symphyti maior. scabios. ped. columbin. ana ʒ. j. farine bord. ʒ. ij. ℞. Misc.*

Alij, ubi ingens feruor & dolor adest, hoc cōmendant.

*℞. fol. plantagin. acetosa, ana M. ij. Coq. ad mollitiem & contundantur: Contusis adde vitell. ouor. num. iiij. the- riace ʒ. ij. farine bordei q. s. F. Cataplasma.*

Plerique etiam laudant nuces iuglandes veteres olo- sas contusas, è quibus nonnulli tale Cataplasma parant

*℞. nuc. iugland. veter. rancidar. nucleos iiij. caricar. &*

*nuar. passar. part. eq. Coq. in vino albo forti ad molli-*  
*tiem, & contund. Adde* ☉ *lis 3. j. vitell. ouor. ij. Misc.*  
*F. Cataplasma.*

*Caute-*  
*ria.*

Si qui autem sunt, qui scarificationem ferre nolunt, aut si aliàs his medicamentis carbunculus cedere nolit, atque corruptio, nigredo & alia signa semper augeri videantur, ad cauteria accedendum, & quidem statim; nam etiam exigua mora in maximum & vitæ periculū ægrum conicere potest. Potentialia autem cauteria non ita tutò adhibere licet; cùm crusta, quæ iis inducitur, tardiùs decidat, atque ita impediatur exhalatio humoris corrupti & maligni. Actuale tutius à plerisque habetur. Cauterium enim actuale calore & siccitate ignis putredini maximè resistit, partes sanas præseruat, ne & eæ putredine inficiantur, attrahitque ex profundo materiam malignam & corruptam. Qua de causa, vt efficacissimum remedium, hîc à pluribus commendatur, qui id hîc adeò graue remedium esse non putant; cùm æger id vix sentiat, quoniam caro mortua est, & finis vrendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Habet tamen & cauterium actuale hoc incommodi, quod crustam seu escharam inducit, quæ & ipsa impedimento est, ne materia maligna & venenata exhalet. Si quis ergo hoc remedio vti velit, omnino cauendum, ne crusta inducta impediatur exhalationem humoris corrupti & maligni, ideoque danda opera, vt crusta citò vel 24. horar. spatio remoueatur, cùm periculum in morâ sit. Vulgò quidem vtuntur butyro, adipe suillo, anserino, & similibus humectantibus ac suppurantibus. Verùm rectè monent Horatius Augenius & Guilielm. Fabricius in iis affectibus, in quibus aliàs summum à putredine imminet periculum, hæc tutò adhiberi non posse, vt pote quæ humiditate, & vi emplasticâ miris modis putredinem augeant, & vt putredo ac corruptio partis latius serpat, efficiant; ac præterea crustam tardiùs tollant. Quapropter iis potius vtendum censent, quæ valdè detergant, exsiccant, putredini resistunt, & fibras illas, quibus crusta adhæret, abrumpunt. Galenus, 2. ad Glauc. cap. 9. ad crustam post vitionem in gangrænâ tollendam



lendam vititur succo porri cum sale. Guilielm. Fabric. ad escharæ casum, & ad vlcus abstergendum & mundificandum hoc Vnguentum commendat:

℞. *farinæ orobi*, rad. *arist. rot. irid. Florent. vincetoxici*, ana ʒ. β. *theriacæ* ʒ. ij. cum suff. q. *mell. ros. F.* Vnguentum.

Horatius Augenius hoc laudat: ℞. *Misy* vel ⊕ *li* ʒ. ij. *mell. opt.* ʒ. β. *axung. porci* ʒ. ij. Misc.

Atque Antiquos ad crustas tollendas non semper vfos esse humectantibus ac pus mouentibus, satis patet ex Galen. lib. 6. c. m. sec. loc. cap. 6. & Paulo Æginet. lib. 4. cap. 19: quibus in locis plura talia medicamenta videri poterunt.

Atque malim talibus medicamentis ad crustam, quam plerumque Carbunculus contrahit, quàm cauteriis, seu potentialibus, seu actualibus vti. Neque enim simplex hîc putredo est, vt in gangrænâ, & aliâ partium corruptione, vbi putridum plerumque à sana parte separatum est, vt putridum adurere tutò planè liceat. Sed in Carbunculo humor malignus adest, isque per totam partem diffusus, ideoque medicamentis extrahentibus vtendum est, vt hoc modo quod sanum adhuc est, à putredine & corruptione vindicari possit. Aëtius rutam syluestrem etiam Carbunculorum crustas cito separare, in cataplasmate impositam cum melle & vuis passis scribit, *tetrab. 1. serm. 1.* Ideoque etiam medicamenta malignitati resistentia, vt theriaca & similia, plerumque commodè admiscuntur. Itaque vnguentum Guiliel. Fabricij modò propositum, non solùm post vstionem, sed etiam aliàs in Carbunculo vtile est. Alij tale componunt medicamentum, quo bidui spatio carnem bonam à corruptâ separari affirmant.

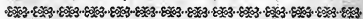
℞. *rutæ M. j. fermenti* ʒ. j. *ficus siccas* num. iij. *piperis* ʒ. j. ⊕ *lis* ʒ. j. β. F. Catapl. quod manè & vesperi applicetur.

In genere in Carbunculis pestilentibus ad extrahendum venenum, prohibendum, ne serpat putredo, ad escharam detrahendâ, imprimis commédatur hoc Emplastrum:

℞. *theriacæ opt. mitbridat.* ana ʒ. β. *fermenti*, *terebinth.* ana ʒ. ij. *mellis ros.* ʒ. j. β. *butyri rec.* ʒ. ij. *salis communis* ʒ. j. *fuliginis camini* ʒ. ij. β. *sapon. sarracenici* ʒ. iij. *croci* ʒ. iij. *vitell. ouor.* num. iij. Pistentur omnia, & F. Emplastrum.

Vel ℥. Scabiosæ, symphyti, ana ℥. ij. caricar. ping. num. iij. cœpam sub cinerib. coct. num. j. scyllæ ℥. ʒ. rad. raphani minutim concis. ℥. ij. vitell. ouor. num. ij. salis ℥. ij. fermenti, fuliginis camini, ana ℥. j. mellis, terebinth. ana q. s. F. Cataplasma, quod linteo inductum calidum imponatur, & singulis ferè horis mutetur.

Si iam in orbem crustam abscedere, & rubicundum circulum apparere videmus, futuræ sanitatis indicium est, & naturæ corruptum à sano separantis. Crusta vbi ablata fuerit, vlcus detergendum melle rosæ, succo apij, & similibus. Deinde carne implendum, glutinandum, & tandem cicatrice claudendum. Verùm plura de Carbunculi curatione, lib. 4. de febr. cap. 4. videantur.



## CAPVT XIV.

## De Paronychia.

Paronychia.

**A**D Inflammationes pertinet & tumor, Græcis *παρα-onychia*, quod in vicinia vel lateribus vnguium in digitis generetur, Latinis *Panaritium*, Germanis *der Barm*, oder *das Vngenandte*. Vulgus enim in ea est sententia, vermem in tumore illo latere, qui rodendo tantos dolores excitet, eumque nominatum exasperari, ideóque nominandum non esse. Verùm fabulosa hæc sunt.

Quid Paronychia.

Est autem Paronychia tumor calidus ex sanguine adusto & atrabilario, in extremis digitis ad latera vnguium ortus, & propter viciniam neruorum grauissimos dolores excitans.

## Causæ.

Causæ.

Ortum enim habet hic tumor à sanguine adusto & corrupto, & plerumque maligno, quem natura ad extremitatem digitorum detrudat, ibique inflammationem excitat.

## Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur ex tumore, rubore, & dolore in extremitate digitorum circa vngues apparente, & dolore maximo ac intensissimo, ob neruosas partes vicinas affectas, qui nec die, nec nocte ægrum dormire permittit, dolorque ob consensum neruorum sæpe per totum brachium extenditur,

extenditur, febreque continuam, & propter nimium dolorem lipothymiam interdum habet comitem.

*Prognostica.*

1. Pro humoris benignitate malum nunc mitius, nunc deterius est. Si enim materia sit benignior, symptomata sunt minùs vehementia. *Prognostica.*

2. Contra si materia sit maligna, malum periculosum est, quod tamen ligamenta, & nervos vicinos corrumpit: ita sæpe, ut extremus articulus cum osse abscedat, interdum totus digitus corrumpatur.

*Curatio.*

Ut de causa, ita & curatione superstitiosas opiniones vulgus habet. Putat enim si quis tempore verno ranarum ovis seu spermate dicto contrito manus madefecerit, & spontè siccari siuerit, manùque postea digitum hac inflammatione laborantem comprehendat, inflammationem fedari. Nonnulli talpam viuat singulis annis manu comprehendunt, & conceptis quibusdam verbis pronunciatis, talpam comprimendo occidunt, eoque anno omnes istos vermes se occidere posse iactitant. *Curatio.*

Verùm, ut hæc omittamus, legitima curatio perficitur, si generali humorum euacuatione per venæ sectionem & purgationem, prout opus, præmissa, primò dolorem lenientia & feruorem humorum mitigantia, suppurationemque adiuuantia parti affectæ imponantur.

Repellentia verò & adstringentia parti affectæ imponenda non sunt, ne humor in partem impingatur, dolor augeatur, & nervi atque os corrumpantur. Si tamen affluxus nimius sit, repellentia parti superiori propiùs imponantur.

In principio ergo imponendum sequens Cataplasma.

*℞. farina hordei, fabar. ana ʒ. j. camphoræ ʒ. j. mucilag. sem. psyllij, q. s. Misc. omnia aceto super igne. F. Cataplasma.*

Vel *℞. succi solani, plantagin. umbil. Veneris, ana ʒ. ʒ. mucilag. sem. psyllij aq. solani extracti ʒ. iij. boli Armeni ʒ. ʒ. camphoræ ʒ. v. ol. rosac. myrtini, ana ʒ. ʒ. Misc.*

Vel *℞. mucilag. sem. psyllij succo vel aq. plantag. extr. ʒ. iij. boli Armen. ʒ. j. aceti ʒ. ʒ. Misc.*

Vel albumen oui cum ol.viol.mixtum imponatur.

Commendantur etiam vermiculi illi, qui in medio echino plantæ dipsaci reperiuntur, si viui vnguibus affectis circumligentur.

Vbi ad suppurationem tendit materia.

*℥. farinae sem. fœnigræci, lini, ana ʒ.ß. vitell.oui. j. butyri rec. ʒ. j. pingued. gallinæ ʒ. iij. Misc. sine igne. F. Vnguentum.*

Vel *℥. mucilag. sem. psyllij ʒ. j. farinae sem. lini, fœnigræci, ana ʒ. iij. vitell. oui j. croci ʒ. j. pingued. gallinæ, butyri rec. ana ʒ. j. Misc. F. Cataplasma.*

Pure genito abscessus aperiendus, & pus, quod raro bonum, sed saniosum est, educendum. Pure euacuato tale abstergens & incarnans vsurpandum.

*℥. aloës epaticæ ʒ. iij. myrrhæ, thuris, sarcocolle ʒ. j. terebinth. claræ ʒ.ß. mellis ros. cel. ʒ. ij. Misc.*

Guilielmus Fabricius, *Cent. 1. obs. (Chirurg. obseru. 97.* non expectat inflammationem, aut notabilem tumefactionem, & suppurationem, sed in muliere, quæ dolore acerbissimo in extremitate digiti, cum febre, lipothymia, nausea, aliisque symptomatibus laborauit, curationem sic instituit. Primò digitum lacte vaccino, in quo flores chamæmeli, meliloti, semen fœnigræci & cydoniorum incotacta fuere, aliquantulum fomentauit. Deinde superficiem cutis paulatim dissecuit. Abrasa cute maculæ quædam rubicundæ apparuere: quibus acie cultelli incis, guttulam vnâ aut alteram aquæ rufæ sub cute inuenit. Illa vacuata, linteum madefactum aqua vitæ, vbi nonnihil theriacæ dissolutum erat, applicuit. His statim sedatus est dolor: atque hoc vnico remedio altero die sanatus fuit digitus.

In alia quoque matrona, quæ triduo propter paronychiæ doloris vehementiam dormire non potuerat, abrasa cute maculam huius magnitudinis O in apice digiti sub cute inuenit, in qua vix guttula vna ichoris contenta fuit. Incisa macula applicatôque ipsi digito gossipio intincto aquæ vitæ, in qua dissoluta fuerat theriacæ, manui verò & carpo linteo reduplicato ac imbuto posca, statim cessauit dolor: ita vt postero die plenissimè sanatus fuerit digitus.

digitus. Addit autem idem, statim ab initio incisionem hanc fieri debere, aliàs ex concursu humorum inflammationem & tumorem excitari, atque subiectam carnem, imò etiam ossa erodi. Est enim cutis ea in parte admodum densa, ita ut materia paronychiæ, (quæ per se maligna est) quum nullo modo exhalare possit, maiorem acrimoniam & venenositatem acquirat; digitus quoque, imò tota manus, propter doloris vehementiam inflatur, parumque prodest incisio hæc, nisi prius materia cocta & in pus conuersa fuerit.

## CAP V T X V.

## De Pernionibus.

**P**ernio & peculiare genus Inflammationis, quod per- Pernio-  
nes.  
niones nominant; Græcis χυμειθλον & χείμειθλον, ἀπὸ τῆς χείμειν seu hieme dicitur. Estque inflammationis genus, quod tempore hiberno in calcaneis, digitisque pedum ac manuum oritur. Vidi etiam Nobilem virum, qui tale Inflammationis genus in extremitate nasi haberet.

## Causæ.

Oritur quidem hoc Inflammationis genus à frigore Causæ.  
hiberno, dum non solum ab eo pars debilior, & ad recipiendum aptior redditur, sed & à dolore sanguinis ad partem fit attractio.

Hoc tamen consideratione dignum est, quid fiat, ut qui partium extremarum tempore hiberno refrigerationem insignem passus sit, æstate quidem bene habeat, tempore hiberno verò annis aliquot, & donec malum penitus sit victum, insignem pruritus, dolorem & tumorem in parte refrigerata sentiat; & quamuis tempore æstiuo nihil mali senserit, statim sub initium hiemis malum recrudescat, & pruritus in parte affecta percipiatur: quod forte aliquam impressionem in parte relictam esse arguit. Neque enim, qui valde refrigerantur, nudam saltem alterationem patiuntur, sed aliquid substantiale parti affectæ communicatur, quod vel illud docet, quod poma & oua congelata, si aquæ frigidæ iniiciantur, gelu ex iis extrahitur; ut tanquam crusta extrà adhæreat, & poma ac oua

ad naturalem statum redeant; contrà verò si in aquam calidam coniiciantur, flaccescunt, nigra euadunt, & corrumpuntur; quod tamen nullo modo fieri deberet, si nuda esset alteratio. Itaque ex dolore partem affligente, sanguis ad partem affectam trahitur, qui inflammationem excitat.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Præcessit extremarum corporis partium aduersus aëris externi iniurias minùs debita tutatio, & inde refrigeratio, adest pruritus & dolor, qui non solùm semel & postquam æger ab externo aëre refrigerationem passus est, percipitur, sed licet tempore æstiuo & autumnali cesset, circa initium tamen hiemis reuertitur: pars rubet, & intumescit. Nonnunquam etiam exulceratur.

*Prognosticum.*

*Prognosticum.* Tumor hic equidem periculum nullum adfert: tamen nisi statim curetur, malum diuturnum efficitur, dolorque hic pluribus annis ægro molestus est, parsque interdum exulcerari solet.

*Præseruatio.*

*Præseruatio.* Ne partes ab externo frigore lædantur, necessarium est, vt tempore hiberno ab eius iniuriis bene muniantur. Et quidem ne pedes lædantur, vtile est, tibialia seu soccos lineos spiritu vini, præsertim ea parte qua pedes tegunt, humectatos induere. Cùm verò non omnes partes à frigore satis muniri possint, ne tamen, postquam in aëre frigido versatus est homo, aliquid damni patiatur, partes refrigeratæ, non primò qualitate contraria alterandæ sunt, sed potius, vt causa, quæ sese parti insinuauit, tollatur, danda opera. Ideoque quod vulgò etiam in regionibus septentrionalibus notum, & annotauit Guilielmus Fabricius de gangræna & sphacelo, cap. 10. pars refrigerata non igni admouenda, aut calida ei imponenda: hoc enim si fiat, frigore, aut potius atomis frigidis, in parte retentis, & ad penitiora partis affectæ detrusis, sæuissimus dolor oritur, imò interdum gangræna excitatur: Sed pars refrigerata niue perfricanda, vt à simili frigus vel frigidum à parte affecta extrahatur; eodem modo, sicut poma vel oua congelata in aquam frigidissimam coniecta restituntur

fuz

suæ naturæ, extracto gelu extrâ putamini adhærente. Vnde septentrionalium regionum incolæ, vbi iter fecerunt, non ingrediuntur hypocaustum, aut ad ignem accedunt, nisi prius manus, nasum, & extremas auriculas niue bene perfricauerint, aut pedes prope congelatos aquæ frigidæ aut niui immerferint. Refertque, *allegato loco*, Fabricius, sibi virum nobilem fide dignum narrasse, se cum eas regiones peragraret, incidisse aliquando in viatorem secundum viam frigore rigidum & panem mortuum, quem plastro suo impositum cum deduxisset in diuersorium, hospitem illico demersisse eum in aquâ frigidam, quo facto vndiquaque ita erupit gelu, vt ipsius corpus glacie ceu ferreo thorace contextum conspiceretur: Tum ipsi propinatum fuisse cyathum hydromelitis, addito puluere cinamomi, caryophyllorum, macis; vnde sudor in lecto prouocatus est, & æger ad se rediit.

## Curatio.

Vbi iam congelatio illa sedata, & frigus maxima ex parte extractum, vel sponte exhalauit, quod ex dolore pungente sedato cognoscitur, pars fouenda lacte dulci tepido, in quo rosmarinus, origanum, saluia, folia rutæ, baccæ lauri coctæ sunt. Vtilissimum est, quod remedium etiam vulgo notum, si pedes vel manus immergantur aquæ calidæ, in qua rapa, præcipue frigore antè congelata, cocta fuerunt.

Vel ℥. vini albi ℥. j. aluminis ℥. j. Bulliant cum vino, & cum eo pars abluatur. Vtile est & decoctum lupinorum: postea pars melle in quo ☿ viuum coctum sit, illinatur. Efficax est & hoc:

℥. ol. laurini ℥. ij. mellis ℥. j. terebinth. ℥. β. Misc.

Vel ℥. terebinth. butyri s. sale, macis, an q. v. Misc. Vel oleo de cera pars illinatur.

Si pars iam exulcerata sit, vtile est alumen cum æquali portione thuris contritum, vino adiecto: vel ol. ros. in rapo, vel radice raphani excanata cocto, & expresso.

Vel fiat vnguentum ex *cancris fluuiatilibus* combustis cum melle & oleo rosarum.

Vel ℥. rutæ, medullæ tauri, vnguenti rosac. ana q. s. Misc.

Vel ℥. cere, pingued. suilla, ana ʒ. j. lithargyri argenti, vel  
plumbag. ʒ. x. cortic. pini ʒ. ij. mannæ thuris ʒ. j. ol. rosac. q. s.  
F. Unguentum.

CAPVT XVI

*De Eccbymomate.*

*Ecchy-  
moma .  
feu Ec-  
chymo-  
sis.*

**E**ffunditur etiam interdum sanguis integra cute in spacia partium, unde affectus oritur, qui ἐκχρῆμας seu ἐκχρῆσις appellatur, Latini, *Effusionem, Suffusionem, Suggillationem* verterunt. Est enim ἐκχρῆσις nihil aliud quam χροῶν ἵκρσις, hoc est, humorum, id est, sanguinis in spacia vicina, ob vasorum apertionem effusio, si nimirum cute integra φλέβια ἐκχρῆνται, venæ succum quem continent, id est, sanguinem effundant, ut Galenus, 2. de fract. comm. 16. loquitur, & vel ora vasorum dehiscant, quod fit in ἀναστροφῇ, vel per tunicas vasorum rarefactas sanguis, quasi exfudet, & transcoletur, quod Græci ἀγπήδησιν nominant, vel ex contusione vasa solvantur, quod fit si quis ex alto cadat, aut rei alicuius grauioris pondere opprimatur, aut claua, lapide, stipite percutiatur; vel ex motu aliquo & tensione violentiore vas rumpatur. Tum cute integra, in spacia vicina sanguis effunditur, unde color, qui in parte est, mutatur, & principio quidem rubens apparet, post fit liuidus, hinc flauescens, viridis, nigricans. Vnde Galenus, lib. de tumorib. prat. natur. cap. 10. & 10. de simpl. med. fac. cap. 9. duas ἐκχρῆσεις species constituit, vnam, quam nomine generis ἐκχρῆματι appellat, cum pars medium colorem inter rubrum & nigrum obtinet, quæ propriè πελιδνῆ, hoc est, liuida, & affectus Liuor appellari potest; alteram μελάσματι, hoc est, nigrores appellat, quæ senibus præcipuè, quoties eorum venæ contusæ, vel alia de causa referatæ sunt, familiares sunt, & ex leui occasione accidunt, sicut contra πελιδνῇ & liuores pueris, mulieribusque, & colorem candidum habentibus accidunt.

Et si verò sæpiùs & plerumque pars in tumorem non attollitur, sed ita sanguis effusus in spatia partium sese insinuat, ut nullus tumor appareat: tamen interdum pars intumescit, si copia effusi sanguinis maior sit, quod aliquando



quando etiam post venæsectionem accidere solet, si nimirum vena tota pertundatur, vel vulnus, quod in cute est, claudatur, illud verò quod in ipsa vena est, apertum relinquatur. Hinc enim per vulnus illud, quod in vena est, sanguis effunditur, cui cum clausa plaga in cute exitus non pateat, sub cute sæpe in totum brachium effunditur, & interdum tumorem quoque aliquem excitat, semper verò colore rubeo & liuido cutem tingit.

Diuerfus verò affectus est, & diuerso modo oritur *ἐκχύμωσις*, cum sanguis non extra venas effunditur, sed ob spirituum sanguinisque molem venæ & arteriæ, quæ in cutem desinunt, sanguine replentur, atque inde corpus coloratum redditur, vt apparet ex Hippocrate, 2. epid. sect. 4. in fine, vbi scribit: *ἐποταδύειν ὁξυθυμίῳ ἐμποίειν καὶ χρώματι ἀναλίψιν ἐνεκῶ καὶ ἐκχύμώσεως*; hoc est, diligentia adhibenda, vt animi exandescencia inducatur, & coloris reparandi, & sanguinis infundendi.

Et quidem quocunque in loco fiat sanguinis talis effusio, in genere *ἐκχύμωσις* nominari potest: pro affectarum tamen partium diuersitate Paulus Ægineta lib. 4. cap. 30. tres species, quæ peculiaribus nominibus appellentur, constituit. Prima est, τὰ κατὰ ὄφθαλμον, quæ Hippocrati sunt *ὡποφθαλμία*, quasi *subocularia*, id est, liuores sub oculis. Dicitur autem *ὡποπτιον*, ὡπὸς τοῦ ὡπός, ab oculo, quod sit sub oculis, aliusque est affectus quàm *ὡπὸ πύρον* per ὃ & ὡ, à pure, quod *πύρον* Græcis, quod sit puris sub cornea collectio. Secunda species est *ὡποσφαιγμῶς*, quam nonnulli in specie suggillationem vocant, sanguinis nimirum in adnatam, vel corneam oculi effusio, de qua lib. 1. pract. part. 1. sect. 2. c. 32. dictum. Tertia species est, quæ contusis vnguibus fit, quam *ὡπὸνυχον* appellat, latinè *subunguium* appellari posset.

Interdum cū *ἐκχύμωσις* & cōtusio coniungitur; imò interdum tanta sanguinis copia effunditur, vt sub cute & musculis collecta sinum quemdam efficiat, partemque in tumorem attollat. Dolor quoque pro partis ratione interdum coniungitur, vnde accidit, vt plus sanguinis affluat, atque inflammatio, & tandem gangræna excitetur. Notabilis huius historia habetur apud Iohan. Philippum Ingrassiam

Contusio.

grassiam, in *Iatropologia*. Cùm enim anno 1537. 8. Calend. Quintil. in Hippomachia seu hastiludio, Marchio Terræ-nouæ cum Barone Volaterrano concurreret accidit, vt armatum genu Marchionis, inermem Baronis tibiam ingenti equorum impetu ita percuteret, vt illius confusio insignis fieret, è qua æger post triduum mortuus est. Ob quam inopinatam mortem in iudicium Medici vocati, quasi curationem minùs rectè egissent. Pro quibus Apologiae libros duos, *Iatropologiae* nomine, conscripsit Io. Philippus Ingrassias. Alia etiam historia, quæ docet, quàm periculosa sint contusiones, & quàm facillè in gangrænam degenerent, exstat apud Guil. Fabricium *Cent. 2. obs. 83.* quæ ibi videatur.

*Signa.**Signa.*

Suffusiones & hæc suggillata facillè cognoscuntur. Nam & ipse color, & tumor, si quis adest, sub sensum cadit. Causæ ex iis, quæ præcesserunt, & præsentia sunt, cognoscuntur. Etenim si externa aliqua causæ ictus, lapsus & similes præcesserunt, ex ægri relatione id Medicus percipiet. Si verò nihil horum acciderit, ipsum sanguinem in corpore considerabimus, & quâ ratione is peccet perpendemus.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Quanquam verò *εκχυμώματα* sint plerumque sine omni periculo, & sanguis, qui adhuc tenuis, facillè discutitur: tamen si hoc non fiat, & sanguis diutius in parte affectâ extra vasa sua detineatur, periculo non vacat; cùm & ipsius partis affectæ corruptio, & totius corporis damnum sic excitari possit. Sanguis enim concretus, nisi mox insensibiliter discutatur, vel in pus mutetur, quod necessariò fit, vbi caro simul valdè contusa est, atque hinc pars mollis adhuc manet, vel putrescit & corrumpitur, atque gangrænam parit, & ægro non rarò interitum affert.

2. Periculum autem hoc imminet, cum pars affecta non manet amplius viridis aut liuida, sed inflammatur, & fit rubicunda, durior, ac tensa. Cuius rei insignis historia antea ex Ingrassia relata fuit.

*Curatio.*

## Curatio.

Quantum itaque Curationem attinet, imprimis agemus de curatione illius Ecchymomatis, quod confusio- Curatio.  
nem sequitur. Nam & illud frequentius accidit, & huius  
curationem qui nouit, etiam sat medicamentorum habe-  
bit, quibus reliqua curet; cùm medicamenta discutientia,  
quæ hîc proponuntur, etiam in reliquis locum habeant.  
Primò itaque si confusio sit magna, danda diligenter ope-  
ra, vt sanguinis ad locum affluxus præcaueatur, ne inde  
inflammatio excitetur: id optimè sit per Venæsectionem.  
Quâ de causa Galenus iubet, vt in casu ex alto, & in  
percussionibus vena aperiatur, atque etiamsi sanguis non  
valdè abundet, venâ apertâ detrahatur, ne inflammatio  
excitetur, vnde praua symptomata, & sæpe mors, origi-  
nem habent. Et quidem mox instituenda est Venæ sec-  
tio, simul quoque circa partem defensiuâ & repellentiâ  
admouenda, quæ sanguinis in partem affectam influxum  
prohibeant, qualia conficiuntur ex *bolo armeno, terrâ sigill.*  
*sang. dracon. ros. myrtillis, nucibus cupressi, gallis, balaustis,*  
*rad. consol. minor. & similibus.*

Vt *℥. boli arm. terræ sigill. ana ʒ. j. ℞. cretæ ʒ. ℞. Coq. in*  
*aceto. Postea ℥. pulu. ros. rubr. rad. consolid. farin. volatil.*  
*ana ʒ. ℞. Cum ol. myrtillor. F. Cataplasma.*

Vel saltem, quod in communi vsu est, album. oui cum  
aq. ros. conquassatum, cum stuppis, præcipuè cannabis,  
loco affecto applicetur.

Vel *℥. alb. ouor. num. iiii. ol. myrtin. rosar. ana ʒ. j. boli*  
*armen. sang. dracon. ana ʒ. ℞. nuc. cupressi ʒ. ij. aceti parum. Misc.*

Atque hîc notandum, ne multâ humida & viscosa ad-  
hibeantur; per talia enim humida sanguis extra venas  
elapsus facîle putrescit, vnde postea praua symptomata  
oriri solent.

Verùm enim verò cùm ex lapsu ab alto, percussione &  
similibus non solum sub cute & exterioribus sanguis  
colligatur, sed sæpe eodem modo, vt in ambitu corporis,  
ex vasis reſeratis aut ruptis, in interiora sanguis effunda-  
tur, qui ibi in grumos concreſcit & corrumpitur, atque  
inflammationes & prauas febres, mala symptomata, &

non

non rarò mortem inferre solet : danda opera, vt eius concretio impediatur, is dissoluatur, & per aluum. vrinam, vel sudores euacuetur, & quidem maturè. Nam vbi sanguis putredinem conceperit, non ita facilè, & non nisi exquisitissimis remediis malum curatur. Quapropter quamprimum adest suspicio, de sanguine extra venas ad interiora elapso, qui per externa discuti non potest, sequentibus vtendum ; *Rhabarbaro*, *rhapontico*, *terrâ sigill. spermate ceti*, oculis  $\text{☉}$ , *mumiâ*, *coralliis rubris*, *corn. ceru. rubiâ tinctorum*, cum *aq. chærefol. card. Mar. hyperic. fumar. alkekeng. cardui ben. scabios. syrup. acetos. s. acetos. citri*, *aceto*, & similibus, quæ ex seqq. formulis patebunt.

$\mathcal{R}$ . *rhabarb. terræ sigill. boli armeni, mumia, ana 3. j.* F. inde puluis, de quo datur vnâ vice 3. j. cum *aq. chærefol. vel bursæ pastoris*.

Vel  $\mathcal{R}$ . *terræ sigill. oculor. ☉ ana 3. j. spermat. ceti, sanguinis hirci præp. rad. angelic. vincetoxic. rhabarbari el. ana 3. s. sem. cardui ben. ʒ. viij. caryophyll. ʒ. iij.* F. pulu. pro duabus dosibus, cum seqq. aquis propinandus.

$\mathcal{R}$ . *aquæ infusionis lauendul. 3. j. chærefol. hyperici, fragor. ana 3. j. s. aceti vini 3. s. M.* pro duabus dosibus.

Vel  $\mathcal{R}$ . *terræ sigill. rubiæ tinctorum, mumia, symphyti, rhabarb. ana 3. j. M.* F. puluis.

Vel  $\mathcal{R}$ . *rhabarb. rad. rubiæ tinctor. mumia, ocul. ☉. sem. cardui Mariæ, rad. aristol. rotund. ana 3. j. Misc.* F. puluis, datur vnâ vice 3. j. cum Syrupo acetosæ.

Commendatur & à quibusdam aqua nucum.

Vulgò exhibent *spermat. ceti 3. j.* dissoluti in aceto, aut conueniente aquâ.

Sunt quoque apud nonnullos in vsu, & quidem felici cum successu, Vnguenta, quæ etiam intra corpus assuntur, atque idcirco potabilia nominantur, vt *Vnguentum rubrum potabile Augustanorum*.

Vel  $\mathcal{R}$ . *saniculæ viridis ʒ. iiij. fol. betonic. sem. fœniculi, baccar. iuniperi immatur. ana ʒ. iij. rad. helenij, symphyti maioris, rutæ, hedere terrestris, rorismar. radic. rhapontici, ana ʒ. ij.* Concisa terantur cum *butyri recent. lb. iij.* Stent ad Solem dieb. octo. Postea affunde *aqu. saniculæ cyathum j.* Coqu. ad

ad aqu. & succor. consumptionem, hinc butyrum succis imbutum exprimatur & ad vsum seruetur. Dosis ʒ. β. bis quotidie cum cereuisiâ calidâ sumenda, eoque fotu locus affectus inungi potest, sed non mox in principio.

Vel ʒ. herb. *absinth. abrotani, ana M. ij. alchimillæ, artemis. consolidæ aur. minoris, saluæ minoris, chamædr. centaur. min. cruciatæ, sæniculi, fragar. sænigr. hedera terrestris, hyssopi, lauend. millesol. maiorana, melissæ, prunellæ, pulegi, pyrolæ, pimpinellæ, rorismar. saluæ, sanicul. satureiæ, spicænard, veronica, verbenæ, ana M. j. rad. althææ, garyophyllat. consol. maior. angelicæ, pimpinellæ, tormentillæ, ana. ʒ. j.* Herbas & radices virides collectas mense Maio aut Iunio, coq. in butyri maial. lb. yj. adde Vini q. s. Bulliant simul ad perfectam coctionem, cauendo ne adurantur, addendo ol. laur. rec. ʒ. iiij. spermat. ceti lb. β. F. Vnguentum viridis coloris. Dos. ʒ. j. ex aceto aut cereuis. quod etiam vulneribus extra potest adhiberi.

Vel ʒ. rad. tormentill. dictamn. sanicul. consol. maior. consol. sarraçen. ana ʒ. ij. castorei ʒ. j. (quod tamen ob saporem ingratum potest omitti) rubiæ tinctor. ʒ. iiij. butyri maial. lb. iiij. vini rubri q. s. Misc. & coq. ad consumt. vini. F. Vnguentum. Cui adde spermat. ceti ʒ. j.

Quantum ad Topica, initio adstringentium aliquid *Topica.* discutientibus permiscendum est. Cum enim tunicæ venarum è quibus sanguis effusus est, contusæ nonnihil sint, constringi aliquantulum & condensari debent, ne noua materia ob dolorem attracta effundatur: cum si sola digerentia adhiberentur in principio, non solum sanguinem, qui extra vasa effusus est, discuterent, sed etiam sanguinem, qui in contusis venulis est attraherent. Postea vt contusæ venulæ ad statum naturalem redeant, sola digerentia vsurpanda. In hunc vsum nonnulli, quod præcipuè verberatis optimum est remedium, ægrum inuoluunt *pellis arietis* recenter detractæ, & adhuc calenti, conspersæ *sale, baccis myrti, pulu. nasturtij*; aut si desit pellis, inungatur æger *ol. ros. myrtin. lumbricor.* quibus admisceantur *puluis rosar. rubr. aut. baccar. myrti.* Sequenti die tale linimentum adhiberi potest.

*℥. Vnguenti dialthææ ʒ. iij. ol. lumbricor. chamæm. anethi-  
ni, ana ʒ. j. terebinth. ʒ. ij. far. sænigr. pulu. ros. rubr. myr-  
tillor. ana ʒ. ʒ. croci ʒ. j. F. liniment. aut cum s. q. ceræ  
F. Vnguentum.*

Si particularis aliqua sit contusio, tale linimentum in principio illiniri potest:

*℥. ol. ros. myrt. chamæm. ana ʒ. j. ouor. album. num. j.  
pulu. myrtill. ros. ana ʒ. ij. Misc.*

Postea tertiâ die pars affecta foueatur decocto chamæ-  
mel. absinth. cumini.

Potest etiam proximè propositum linimentum adhi-  
beri. Efficacissimâ autem est in curandis saggillatis *radix  
sigilli Salomonis*, quæ vel recens, vel tempore hiberno vi-  
no macerata & contusa cataplasmatidis forma apposita  
unica sæpè nocte saggillationem tollit, adeo, ut parti af-  
fectæ natiuus color redeat.

Vel *℥. rad. consolid. utriusque, ana ʒ. iij. flor. chamæmel.  
melilot. ana P. ij. farin. bord. sænigr. fabar. ana ʒ. j. pulu. absinth.  
ʒ. ʒ. sem. cumini ʒ. j. croci ʒ. ʒ. Misc. F. cocturâ Catapl.*

Commendatur etiam *nux rancida* contusa, *sem. raphani*  
cum *caricis*, *sinapi* cum *aceto*, *ruta* cum *melle*.

Vel *℥. rad. vivid. ari ʒ. j. ʒ. sigilli Salom. ʒ. iiij. Radici-  
bus comminutis affunde aq. fl. sambuci, lil. albor. fl. fabar.  
ana ʒ. iiij. aceti vini ʒ. ij. alum. ʒ. vj. fellis taurini num. j.  
Stent in digestionem 8. diebus, & quotidie agitentur.*

In hac aqua panni linei madefiant, & parti affectæ im-  
ponantur.

Vel *℥. sang. columb. cumini, chamæmel. an. ʒ. ij. farina sænigr.  
ʒ. ʒ. spicanardi celticæ ʒ. j. vini maluatici q. s. F. linimentum.*

In specie in tumore ac liuore post venæ sectionem  
commodè adhibetur *ol. rutæ*, & loco affecto imposita  
*folia rutæ* in oleo communi cocta.

Quod si his medicamentis non cedat malum, neque  
sanguis extra vasa elapsus iis discuti possit, cucurbitulæ,  
si locus ferat, sunt adhibendæ, quæ efficacissimum sunt  
remedium ad extrahendum quidquid altiori loco conti-  
netur: & quidem si opus est, scarificationes adhibendæ, ut  
manifestè aliquid sanguinis effundatur.

Verum si his omnibus non possit fieri resolutio sanguinis, & suppurationis notæ adsint, utpote cum locus nonnihil intumescit, ad tactum apparet mollis, dolor quidam pulsabilis & rubedo circum incipiat apparere, iuvanda est ex vulgatâ Cheirurgorum doctrinâ, & promouenda suppuratio. Facta suppuratione vlcus purgandum & detergendum, carne implendum, & tandem cicatrice claudendum. In suppurantium tamen usu cautio adhibenda, & ex iis non nisi moderata adhibenda. Facile enim si hac in re quid peccetur, vlcus sordidum & putredo in parte excitari potest. Hoc itaque cum animaduerneret recentiores quidam Cheirurgi, admonent, ut cum animaduertimus contusionem in apostema mutari, non expectetur perfecta suppuratio. Nam si pus, quod ex sanguine concreto generatur, detineatur diutius in loco affecto, multa mala, ut febres, dolores, & insignem putredinem excitare, partesque vicinas, nervos & ossa corrumpere potest, unde postea vlcera & fistulæ non raro originem sumunt. Neque etiam admittunt illa emollientia & suppurantia Emplastra & Cataplasmata; cum iis facile putredo, & alia, quæ inde oriuntur mala in parte excitari possint. Sed suadent potius, ut talis locus, in quo sanguis concretus, qui iam apostema excitat, continetur, scalpello aperiatur, & in vulnus turunda Ægyptiaco vnguento inuncta indatur, locusque totus conueniente aliquo Emplastro, quod calorem natium conseruet, & à putredine defendat, muniatur. Imprimis verò hoc obseruandum censent, si in lateribus, ventre, aut dorso contusio facta sit. Tum enim diligenter attendendum, an tertio, quarto aut quinto die in loco, in quo contusio facta est, tumor cum dolore oriatur, & indies augeatur, ac dolor pulsabilis excitetur, ægerque tactum eius loci non bene ferat, in circumferentiâ rubedo aliena appareat, respiratio fiat difficilis, calorque aliquis in corpore se prodatur. Nam quando hæc apparent, licet nullus in partibus externis appareat liuor, pus colligi & apostema excitari indicio est. Quapropter ne pus ad interiora sese conuertat, cuniculos agat, & partes interiores erodat, ægroque hoc modo

mortem, aut diuturnos morbos accersat, locus maturè aperiendus est: aperto siquidem loco facilè pus effluit. Vulnus postea, ut dictum est, tractetur, non neglectâ venæsectione, & potionibus vulnerariis. Emollientibus verò & suppurantibus vix aliquid profici censent.

Quod si contusio magna sit, aut in curâ aliquid peccatum sit; ac locus liuidus & emortuus, ob caloris nativi suffocationem, fieri incipiat, ut gangræna & *ulceris* metuenda sit, imprimis adhibenda est scarificatio, aut etiam cucurbitulæ, si opus sit, applicandæ, ut sanguis ille corruptus euacuetur. Postea fouenda est pars aceto calido, aut decocto *radic. raphani, serpentariæ, ari, sigilli Salomonis*, cum vino facto. Talia enim sanguinem concretum dissolunt, & ab imo ad extremam cutim trahunt. Postea applicetur *Emplast. diachylon. ireat.*

Vel *℥. abrotani, sem. cumini, flor. chamæm. ana 3. j. succi ari q. s. F. Cataplasma.*

Vel *℥. ol. 3. j. B. ceræ 3. j. succi majoranæ 3. j. B. Li-  
quefiant simul ad ignem & addatur spiritus vini 3. j.*

Conclusionis loco illud, quod Paræus monet, notandum: in contusione musculorum, imprimis circa costas, carnem intumescere, & mucosam quasi euadere, ut si comprimatur aërem flatulentum reddat, cum tenui quodam sibilo, digitorumque impressorum maneat vestigium. Hinc in illo, quod caro ab ossibus abscedens reliquit spatium, purulenta sanies colligitur, à quâ costarum fit syderatio. Hoc itaque si accidat, maturè malo succurrendum, & pars arctissimè constringenda; deinde *oxycroceum* vel *diachylon ireatum*, aut similia digerentia adhibenda.

Atque hæc de tumoribus à sanguine ortis dicta sint. Sequuntur tumores à bile orti.

\*\*\*  
CAP V T XVII.

*De Herpete.*

*Herpes.*

**¶** Vm hætenus tumores à sanguine explicauerimus, proximum iam est, ut tumores à bile explicemus. Inter quos primò vulgò proponi solet Erysipelas. Verùm cum commodius Erysipelas nostrum, seu Rosam vulgò dictam



dictam, inter tumores sanguineos referendum censeam, suprà inter sanguineos tumores, c. 7. de Erysipelate egimus. Tumor verò reuera à bile ortus est Herpes. Dicitur autem Herpes à serpendo; quod nimirum anguium modo serpere videtur, & quod vna parte fanelcente, morbus in proxima serpit. Et si verò plura mala sunt quæ serpunt: tamen in specie Herpes dicitur Medicis tumor, qui ex bile flaua sincera secreta ab aliis humoribus, in partis alicuius superficie excitatur, & ad vicina serpit. Vt enim ex sâguine tenuiore & bilioso Erysipelas oritur: ita ex bile excrementitia oritur Herpes. Herpetem Sacri ignis nomine proposuisse videtur Celsus: cùm alij Medici Latini Erysipelas Sacri ignis vocabulo intelligant.

## Causæ.

Herpetis causæ continens, cùm sit bilis sincera, & acris, à reliquis humoribus secreta, quæ insita sua tenuitate usque ad cuticulam penetrat, & per eam diffunditur, tumor in ea adhuc minor est, quàm in Erysipelate. Vt enim in Erysipelate minor est tumor quàm in Phlegmone, ob paucitatem & humiditatem materiæ, quæ in illo magis, in hoc minùs reperitur: ita in Herpete rursus minor tumor est, quàm in Erysipelate, eadem de causæ. Causæ autem antecedentes & procatacticæ eadem ferè sunt, quæ in Erysipelate, potius tamen ad bilem flauam excrementitiam, quàm ad sanguinem biliosum generandum dispositæ.

## Differentiæ.

Herpetis differentiæ à causæ continentis & humoris diuersitate sumuntur. Et si enim omnis Herpes à bile & humore tenui ortum habeat: tamen cùm eius tenuitatis & puritatis quidam gradus sint; si humor ille, seu bilis, sit simplex & tenuior, etiàm Herpes simplex nominatur, qui generis nomen retinet: si verò pituitæ aliqua portio admisceatur, fit Herpes, qui vesiculas in cutē similes milio excitat, vnde Herpes miliaris appellatur: Si denique bilis sit acrior & mordacior, ita vt erodat cutem, cui adhærescit, Herpes *ἰσθιδόμενος*, id est exedens vocatur, qui & ipse absolutè Herpes, à Galeno, 14. meth. med. cap. 17. nuncupatur, & ferè eiusdem naturæ est cum Erysipelate

exulcerato, à quo tamen differt humoris tenuitate. Ita enim Galenus, *loc. alleg.* Est, inquit, *admodum tenuis humor, qui herpetem excitat, adeo profectò, ut non solum omnes interiores partes, quæ ubique carnosæ substantiæ sunt, transeat, sed etiam cutem ipsam ad summam usque cuticulam, quam solam, quod ab ea retinetur, tum erodit, tum exedit, quando si hanc quoque sudoris vice transiret, haudquaquam vlcus excitat.* Differunt autem & hac ratione Erysipelas exulceratum & Herpes *ἰσθμώδης*, quod Erysipelas exulceratum non tantum cutem, sed etiam aliquid subiectæ carnis occupat; Herpes verò solam cutem exulcerat.

*Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagnostica.*

Herpes cum sensibus pateat, non ita difficulter cognoscitur. Est enim tumor latus, sine omni ferè altitudine, ut vix attollatur pars potiusque videatur exasperari, quam intumescere. Adest præterea durities quædam & dolor, ac sensus quasi vstionis quidam. Miliaris autem Herpes pustulas habet multas milio similes in summâ cute, quarum etsi quædam sanantur, aliæ tamen oriuntur, ut serpens malum ad vicina progredi videatur: si pustulæ rumpantur, aliquid inter pus & saniem quasi medium effluit, locus ipse est rubicundus, coloremque inter ruborem & pallorem habet medium. Herpes autem *ἰσθμώδης*, seu exedens est, cum multa vlcera serpentia parua, & foramina apparent, quæ tamen ultra cutem non procedunt, seu, ut Celsus, *lib. 5. cap. 20.* scribit, est malum cum summa cutis excoriatione, & exulceratione sine altitudine, latum, subliuidum, inæqualiter tamen, mediumque sanescit extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanum videbatur, iterum exulceratur, ac circa proxima cutis, quam malum occupatura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum.

Sed ut illud etiam hoc loco moneamus, Medici recentiores ferè omnes, quos vulgò Barbaros nominant, Herpetem miliarem & exedentem nomine Formicæ complectuntur, nominum similitudine aut ignorantia deceptis cum tamen Græcis *μυρμηκία*, hoc est, formica, verrucarum quoddam genus sit.

*Prognosis*

## Prognostica.

1. Herpes etiam si periculo vacet, nisi valdè exulceratus, & admodum putris sit: tamen non facilè curatur, diuturnusque morbus est, nisi etiam corporis totius habeatur ratio. Prognosticum.

2. Prout bilis, è qua oritur Herpes, benignior vel peior est, eo etiam Herpes magis, vel minùs periculofus.

## Curatio.

Vt itaque curetur Herpes, & causæ antecedentis, & continentis ac partis affectæ habenda est ratio, & primò quidem antecedentis. Cùm itaque Herpes ex flaua bile & humore salso oriatur, flaua bilis ex corpore imprimis est purganda, & nisi corpus purgetur, nunquam æger perfectè sanabitur. Etsi enim vno in loco topicis medicamentis adhibitis pars sanescere videatur: tamen in altero iterum erumpit. Si materia valdè tenuis sit, qualis est in simplici Herpete, sudorifera quoque locum habent. Quod si pituitæ, vel serosi humoris aliquid admixtum sit, aliquid ex medicamentis pituitam & serum purgantibus admisceri potest. Diæta quoque talis præscribenda est, qualis, vbi bilis & humor adustus peccat, conuenit. Curatio.

Vbi autem iam causæ antecedenti satisfactum, ad ipsam continentem accedendum. Primùm itaque cùm summus bilis in cute feruor sit, refrigerantia adhibenda, quæ & feruorem bilis extinguant, & moderatè repellant, qualia sunt illa refrigerantia, quæ vulgò in Erysipelate solent adhiberi, vt *lactuca*, *polygonum*, *umbilicus Veneris*, & similia. Postquam feruor remiserit, quod reliquum est, digerendum & discutiendum medicamentis magis desiccantibus, quam humectantibus, lini semine, cocto in oleo ac vino, spuma argenti. Atque hæc magis conueniunt in feruore simplici. Si autem pustulæ accedant, quia illæ interdum rumpuntur & putrescunt, ne in parte putredo excitetur, illa refrigerantia & repellentia non sint frigida & aquea, sed frigida & sicca. Itaque primò vtendum est *capreolis ex vitibus*, *summitatibus rubi*, *fol. salic.* & *plantag.* Vtile est & hic Cataplasma, quod ex *corticib. mal. granat. rhoë* & *farinâ bordei* in vino coctis conficitur. Possunt &

adhiberi gallæ, nuces cupressi, balaustia, bol. Armenus, terra sigillat. Vbi tandem opus fuerit digerentibus, possunt componi Cataplasmata ex farinâ milij, fabar. lini, lupinorum in vino cocta. Si rumpantur pustulæ, & pus effluat, detergentia etiam adhibenda. In hunc usum hoc commodum est.

℥. plantag. bursæ pastor. summit. rubi, ana M. j. calic. virid. glandium, part. xij. fol. myrti ʒ. j. balaustior. myrrhæ, thuris, ana ʒ. β. Coq. in aq. fabrorum.

Vel ℥. resinæ terebinthinæ lotæ aq. ros. ʒ. j. ol. ros. ʒ. β. ouor. lut. num. ij. succi duorum malor. aurant. dulc. Misc.

In Herpete miliari & hoc utile est. ℥. cretæ, ol. oliuar. aceti, ana. Misc. instar liniment.

Valescus de Taranta, cap. proprio, de curatione formicæ miliaris, hoc instar arcani commendat.

℥. lanam succidam ouis, torrefiat donec fiat nigra, & puluerifetur. Postea misceatur cum aq. ros. vt fiat instar encausti, quo pluma ter de die locus affectus inungatur.

Vel ℥. farinæ hordei, fabar. lentium, ana ʒ. j. β. pulu. ros. rubr. absinth. lapathi acuti, ana ʒ. β. Coq. in decocto cortic. granat. balaustior. plantaginis. Addatur postea ol. myrtill. mellis, ana q. s. F. Vnguentum.

Quibus si vsus postulet, etiam florem æris & similia admiscere possumus. Atque etiam eadem Herpeti conueniunt.

Vt ℥. sumach, plantag. gallar. ana ʒ. j. β. panis furfurac. ʒ. j. pulu. ros. ʒ. j. β. Coq. in vino, & F. Cataplasma.

Vel ℥. hordei mundi, lentium, fabar. ana M. j. arnogloss. M. ij. balaust. rosar. granor. myrti, sumach, ana ʒ. β. Terantur omnia crasso modo præter hordeum, & coq. in vino, donec hordeum crepet. F. Catapl.

Vel ℥. cortic. pini vstor. & lotor. ʒ. j. β. cerussæ ʒ. iij. thuris ʒ. j. adip. caprini ʒ. vj. ol. myrtin. ʒ. ij. ceræ q. s. F. Vnguent.

Quod si magis exsiccare placeat, addere possumus limaturam ferri præparatam, florem æris, & calcem lotam. Commendatur & hoc:

℥. spumæ argent. ʒ. β. succi porri, betæ, ana ʒ. v. Misc.

Hieronymus Fabric. felici successu se hoc usum scribit:

℥. succi

*℞. succi tabaci ʒ. iij. ceræ citrinæ ʒ. ij. resin. pini ʒ. j. ʒ. terebinth. ʒ. j. ol. myrt. q. s. ad formandum Cerotum molle.*

Quod si vlcus putre iam sit, ad valentiora veniendum, qualia sunt *pastilli Andronis, Musæ, Polyidæ.*

*Vt ℞. litharg. ceruss. ana ʒ. ij. cort. gran. ʒ. ʒ. myrribæ ʒ. j. thuris ʒ. j. ʒ. flor. aris, alumin. ana ʒ. j. Cum ol. myrtin. & ceræ q. s. F. Vnguentum.*

Quæ si nec sufficiant, & vlcus ac putredo latius serpat, ad fortiora accedendum.

Ad tumores biliosos referunt etiam Phlyctænas, Impetigines, Lichenes, Sudamina, Epinyctides. Verum quia hæc tubercula non à pura bile, sed à bile cum serosis & falsis humoribus mista proueniunt, de iis infra cum aliis huius generis tumoribus agemus.

## CAPVT XVIII.

## De Oedemate.

**¶** T ex humoribus calidis tumores, quos hactenus explicauimus, oriuntur: ita quoque ex humoribus frigidis peculiare tumores ortum habent, & primò quidem à pituita fit *ὄδιμα*. Etsi enim Hippoc. & antiqui alij Medici Oedematis nomine, omnes omnino tumores in genere acceperint: tamen posteriores per oedema certum aliquod tumoris genus saltem intelligunt, & in specie Oedema nominant Tumorem laxum, mollem, sine dolore, ad digitorum compressionem cedentem, à pituita tenui, seu frigidiore & humidiori sanguineæ massæ parte, ortum habentem.

Oedema.

## Causæ.

Causa continens huius tumoris est pituita illa, quæ in sanguine continetur, si nimirum ita augeatur, ut facultatem expultricem irritet. Tum enim natura irritata à maioribus vasis ad minora materiam extrudit, & ad imbecilliora à nobilioribus expellit, donec tandem in maxime debili retineatur. Ipse etiam humor frigidus & grauis, pondere suo plerumque deorsum & ad extrema tendit. Hinc quamquam in omnibus corporis partibus excitari possit Oedema: imprimis tamen in manibus & pedibus,

Causæ.

ut in hydropicis, cachecticis & phthificis videre est, oritur; utpote quæ longius à fonte caloris sunt remotæ. Non autem subito generatur Oedema, sed paulatim. Crassus enim humor est, nec ad motum subitum aptus.

Galenus, 2. *ad Glau.* 3. Oedema ex pituitosa substantia, aut spiritu vaporoso fieri statuit, qualis tumor in cadaueribus euenit. Ex quo loco, ut & 14. *meth. med. cap. 4.* Iohan. Philippus Ingrassias, *de tumoribus*, *tomo 1. pagin. 113.* duplex Oedematis genus constituere conatur, vnum è tenui pituita, alterum è vaporoso spiritu, illudque morbum esse statuit, hoc symptoma, quod phthisin, & aquam intercutem, & cachexiam sequatur. Verùm etsi negandum non sit, incipiente putredine & fermentatione quasi quadam cadauera intumescere: tamen in cachexia vel phthificis pedum tumores oedematosos hoc modo fieri non facillè crediderim, cùm talis putredo tum non accidat, sed ex humore seroso abundante in corpore, & ad pedes descendente, ibique ut in parte frigidiore hærente, talem tumorem fieri credibilius est. Et sit sanè, ut in partibus similaribus spiritus aliquis flatulentus colligatur, partemque in tumorem attollat: tamen is non propriè οἰδημα est, sed ἐμπνευματισ seu ἐμφύσημα. Et quamuis talis tumor à Galeno, 14. *meth. med. cap. 4.* symptoma nominatur: tamen Galenus symptomatis nomine tum utitur in genere, pro omni affectu p. n. qui alium sequitur.

Si verò quid is tumor propriè sit perpendamus, omnino morbus est, cùm sit magnitudo aucta cum intemperie, & hominibus in ambulando plerumque impedimento sit. Et licet peculiarem curationem tale oedema non requirat: ob id tamen non è morbis eximendum, & inter symptomata reponendum. Morbi enim qui ab aliis morbis simpliciter pendent, nullam peculiarem curationem requirunt, sed iis ablatis & ipsi tolluntur.

Generatur autem iste humor, qui est oedematis causa, sanguificationis vitio, de quo *lib. 3. pract. part. 3. sect. 2. cap. 1.* dictum.

*Signa Diagnostica.*

Cognoscitur Oedema hoc modo: Tumor est mollis, *Signa*  
 laxus, & si digito prematur, facile cedit, ac fouea & vesti- *Diagno-*  
 gium digiti relinquitur. Pituita enim humida, partem *stica.*  
 emollit & laxat, & crassior est & ad motum ineptior: Est  
 sine dolore, aut certe cum exiguo. Nam pituita partem  
 laxat, nec unitatem soluendo dolorem excitat. Color est  
 subalbidus: abest calor, nec vlla, vt in aliis tumoribus, per-  
 cipitur pulsatio: Quibus signis Oedema ab aliis Tumo-  
 ribus discernere facile est.

*Prognostica.*

1. Oedema per se periculosus morbus non est, neque *Progn-*  
 enim ipse morbus magnus, neque causa praua, nec ali- *stica.*  
 quod symptoma malum coniunctum est. Et si quod saepe  
 ægris oedemate laborantibus sit periculum, vt accidit in  
 phthisi, cachexiâ & hydrope, id euenit non ob oedema,  
 sed ob morbos illos, quos sequitur Oedema. Quapropter  
 distinguendum est, an Oedema ex se oriatur, an verò alios  
 morbos subsequatur: quandoquidem quod partium nu-  
 tritioni designatarum insignia vitia sequitur, periculo non  
 caret. Et si enim post longos morbos non rarò pedes sine  
 periculo intumescant, ex collectis per morbum crudi-  
 tatibus; tamen si ob refrigerationem, aut aliud epatis vi-  
 tium accidant talia Oedemata, periculosa sunt, & ob  
 causas illas à quibus pendent, mortem minantur. Si au-  
 tem nihil tale cum Oedemate coniunctum sit, omne  
 etiam periculum abest.

2. Et si verò oedema periculosus morbus non est, tamen  
 est diuturnus; materia enim est frigidior, quæ non nisi  
 tempore diuturniori vincitur.

Terminatur verò per resolutionem; nisi, quod inter-  
 dum accidit, materia induretur.

*Curatio.*

Quantum ad Curationem, primò considerandum, vt *Curatio.*  
 modò dictum, an alium aliquem partium nobiliorum  
 morbum sequatur Oedema. Hoc enim si accidat, præci-  
 puè curandum, vt morbus ille, à quo dependet, tollatur;  
 cum curari, nisi hoc sublato morbo, non possit, & sublato

morbo illo primario, spontè euanescat. Si tamen quid molestiæ afferat Oedema, fricare partem oleo cum sale misto vtile est, aut fouere spongiâ vino, in quo absinth. coctum sit, imbuta. Si verò sine alio morbo oriatur Oedema, primò caussa, à qua materia illa suppeditatur, tollenda. Initio itaque victus ratio instituenda talis, quæ non facit ad pituitæ generationem, sed quæ potiùs eam absumit. Aer nimirum, in quo æger versatur, sit siccus. Cibus item & potus attenuandi & siccandi vim habeant. Sit ergo æger in cibo & potu parcus, vt calor naturalis non obruatur, & eo debilitato cruditates generentur, sed potiùs vt cruditates illas calor absumere & rectiùs elaborare possit. Panis sit bene coctus & fermentatus: à pane verò non fermentato æger abstineat, olera & iuscula sint rariora. Non conueniunt pisces, nisi saxatiles, & qui carnem solidiorem habent, qui & ipsi, sicut & alii cibi, aromatibus & herbis siccantibus condiantur. Danda opera vt alius quotidie suum officium faciat, quod nisi fiat, aliquid de aloë ante cibum assumere vtile est, quæ aluum lenit, ac humiditates absumit & exsiccat. Ante cibum, si sine partis affectæ damno fieri potest, æger se exerceat, vt humiditates superflue absumentur, & calor natius excitetur. Somnus tandem sit nocturnus, & quidem breuior.

Secundò, Venæsectio in legitimo Oedemate locum non habet: nullo enim modo sanguis hîc peccat, sed pituita. Humores verò frigidi & crudi in corpore concoquendi & euacuandi sunt. Digerenda primò materia & coquenda calefacientibus & siccantibus, qualia alibi passim de humoris pituitosi præparatione proponuntur; è quibus commodissimè aliquod hydromel aut oxymel confici potest. Si tamen humor saltem serofus sit, coctione opus non est.

Euacuanda postea est materia medicamentis pituitam educantibus, quæ alibi sunt proposita. Quod ipsam partem affectam attinet, pituitosus humor, qui in eam confluxit, euacuari debet; quod fit per repellentia & digerentia seu discutientia. Repellentia tamen si vsurpantur, non tam adhibentur ad humorem retro pellendum, quàm ad partem



partem confirmandam, & exsiccandam, ac absumendam materiam, quibus etiam aliquid ex iis, quæ discutiendi vim habent, merito additur. In hunc finem utitur Galen. spōgiā nouā, aut si noua desit, alia nitro & lixiuio abluta, & posca, i. e. mixtura ex aceto & aqua, imbuta. Potest etiam pro spongia stuppa cannabis usurpari. Quod medicamentum si non satisfaciat, aceti quantitas augeri potest, & parum aluminis admisceri. Quod si & ipsum finem non assequatur, ad fortiora progrediendum.

Vel ℥. flor. ros. rubr. chamæmel. fol. myrti, absinth. ana M. ℞. balaust. nuc. cupress. ana M. j. alumin. salis commun. ana ʒ. j. ℞. Coq. in aceto & aq. vel lixiu. & per spongiā, linteum aut stuppā applicetur.

Vel ℥. fol. salicis, myrti, absinth. flor. chamæmel. hyperici, ana M. ℞. Coq. omnia in lixiuio, usque ad eius consumpt. postea contundantur & addatur ol. myrtin. rosac. absinth. ana ʒ. j. salis M. ℞. nitri ʒ. j. F. Cataplasma.

Vel ℥. nuc. cupress. balaust. ana M. ℞. flor. chamæmel. ros. rubr. fol. absinth. ana M. ℞. farinæ bord. lupin. ana ʒ. ℞. alumin. ʒ. iij. aloës, myrrh. ana ʒ. j. croci ʒ. j. Coq. in aq. & aceto. f. q. F. Cataplasma.

Postea in statu ad discutientia & exsiccantia veniendum. In hunc usum commendatur aqu. calcis, aut lixiu. ex cineribus vitis per spongiā applicatum.

Vel ℥. rad. althææ M. j. flor. chamæmel. meliloti, ana M. ℞. Coq. in vino & aceto. Postea adde adip. porc. ʒ. ij. ol. veteris ʒ. ℞. spumæ argenti ʒ. j. M. ad form. Catapl.

Efficax quoque est medicamentum, quod ex rutā, melle & sale conficitur. Vel ℥. sulphuris ʒ. j. stercor. columb. ʒ. x. farin. fabar. ʒ. j. ℞. lupin. ʒ. j. mellis ʒ. j. ℞. Cum decocto flor. chamæmel. F. Catapl.

Vel ℥. sulphuris, myrrh. salis, ana ʒ. j. ol. veteris, aceti, ana q. s. F. Linimentum.

Vel ℥. rad. bryon. ʒ. ij. absinth. branc. vrsin. chamæmel. melilot. ana M. ℞. Coq. in aq. mellis, & contusis ac cribratis addatur pul. rosar. rubr. farin. fabar. lupinor. ana ʒ. ℞. ol. vet. q. s. F. Cataplasma.

Vel ℥. rad. asphodel. cucum. asinin. lil. albor. flor. chamæmel.

*mamel. ana M.j. Coq. ad mollitiem, adde fermenti, tartari, calcis lotæ, sulphuris, ana ʒ.j. thuris 3. vj. pingued. cerui, medullæ crurum boum, ana 3.x. F. Catapl.*

Commendatur etiam *stercus bubulum*. Emollit enim & resoluit: E quo cum *sulphure, thure, melle, aceto, ac decocto brassicæ* potest fieri Catapl.

In qua omnium medicamentorum applicatione obseruare utile est, vt antequam Emplastra seu Vnguenta & Linimenta applicentur, prius pars calefiat frictionibus & foribus; aliàs enim medicamenta non facile in actum deducuntur ob partis frigiditatem. Frictiones fiant linteis calidis. Fodus è *decoct. flor. chamamel. melilot. fol. betonic. salu. rorismar. lauendul. origan. absinth. & similibum*. Fodus enim & frictionibus calor cum sanguine ad partem reuocatur, & excrementa ac superflui humores nonnihil discutiuntur.

Quod si Oedema indurescere & in scirrhum abire videatur, emollientia simul vsurpanda. In hunc vsum adhibetur *acetum*, in quo pyrites aut lapis molaris ignitus extinctus sit, & postea oleo veteri, in quo *radix cucum. asinini & althææ* cocta sit, pars inungitur.

Vel ʒ. *mucilag. rad. althææ, sem. lini, fœnigræc. pingued. anserin. medullæ crur. vituli, rad. ireos, flor. chamamel. ana ʒ.ij. styrac. liquid. myrrhæ, thuris, ol. chamamel. ana ʒ. j. Cera q. s. F. Emplastr.*

Sed de his agetur, vbi de Scirrho dicemus.

Et si verò frequentissimè per resolutionem discutitur Oedema: interdum tamen, vt ex Hippoc. 1. *Prognost. text. 27.* patet, ad suppurationem venit, sed rariùs. Nimirum si in loco calidiore sit, aut alius humor admixtus sit, vt in Oedemate phlegmonode accidit; quod si eueniat, dolor, & pulsatio in parte vicina percipitur. Tunc igitur suppuratio promouenda per medicamenta emplastica, qualia sunt *diachylon simplex*, & alia ex *radic. althææ, maluæ, semine lini, fœnigræci*, cum adipe gallinæ aut similibus composita.

Vt ʒ. *branca vrsin. althææ cum toto, rad. li. alb. ana M.j. Coq. in decoct. caulium, & contusis adde farinæ sem. lini, fœnigræci*

*fenigræci*, ana ʒ. ij. *axung. porcin. adip. gallinat.* ana ʒ. iij.  
*croci* ʒ. ʒ. F. Cataplasma.

Cocciā & suppuratā materia vix expectanda spontanea  
 curatio; cū tardius hoc fiat. Quapropter aperiatur locus  
 vel ferro, vel cauterio potenciali, postea expurgetur ab-  
 scessus *terebinthina*, *thure*, *melle*, *succo absinth.* *melle rosato*:  
 Cavitas porro impleatur *unguento basilico*, *aureo*, *de beton.*  
 & similibus, tandemque cicatrix inducatur.

## CAPVT XIX.

## De Scirrho.

**S** Vm de tumoribus ex sanguine, bile, & pituita ortis *Scir-*  
 egerimus, & restet agendum de tumoribus ex me- *rhus.*  
 lancholia & atra bile oriundis; Scirrhus verò & ex me-  
 lancholia & ex pituita oriatur, proximum est, ut iam de  
 Scirrho agamus. Est autem Scirrhus tumor durus, sine  
 dolore & sensu, aut certè cum exiguo, ex humore crasso,  
 viscido, lento, frigidoque, qualis est melancholicus humor  
 & pituita, partibus infixæ, ortus. Duo enim sunt humores,  
 melancholicus & pituita, è quibus vel seorsim singulis, vel  
 mixtis Scirri oriuntur, ut vulgò statuitur. Intelligitur au-  
 tem hîc per melancholiam non ille humor ater, qui seu  
 ex humore melancholico naturali adusto, seu ex bile flava  
 adustâ oritur, sed melancholia naturalis, & propriè dictus  
 humor melancholicus, crassa nimirum & sæculentior  
 sanguinis pars, vel etiam excrementum melancholicum  
 naturale, vel etiam humor crassus ex inflammatione in-  
 duratâ ortus, quem si quis velit præternaturalem appel-  
 lare, non repugno. Per pituitam verò non accipitur na-  
 turalis illa pituita, seu humor pituitosus, qui est humidus  
 & tenuis, ex quo fit Oedema, sed pituita crassa exsiccata,  
 glutinosa & viscida. Ex utroque hoc humore diutius in  
 parte retento, ubi recesserint partes tenuiores & crassæ  
 relictæ fuerint, generatur Scirrhus. Et si verò humor ali-  
 quis crassus ad partem aliquam confluere possit: tamen  
 tam crassus & glutinosus, ut mox scirrhum constituat, non  
 facilè ad partem aliquam confluit, sed talis paulatim eua-  
 dit in ipso loco affecto, ubi, tenuioribus humoris partibus  
 absumentis,

absumentis, crassiores relinquuntur. Vnde maxima ex parte alios tumores, putà inflammationes, erysipelata, œdemata, scirrhi consequuntur, cùm illi non satis rectè curantur, & intempestivè aut nimium tenuiores partes per calefacientia dissipantur, vel per repellentia aut astringentia reprimuntur, vt crassiores partes solùm relinquuntur, quæ vlteriùs incrassatæ, durum hunc ac sine dolore ac sensu tumorem constituunt. E quibus facilè colligitur, tumorem hunc non subitò generari, sed paulatim.

A vulgata tamen hac sententia dissentit Platerus, & non ex humoribus excrementitiis, sed ex succo alimentario, verùm crassiori, quàm carni nutriendæ conueniat, indurato scirrhum fieri statuit, cui tamen interdum alius humor adiungatur. Indurationem autem hanc vti variis de causis, ita & ab inflammatione fieri, non quod sanguis non discussus aut suppuratus sic induretur, vel frigidorum nimia applicatione condensetur, sed quod à calore vehementiore inflammationis sanguine discussio succus partis illius, quæ inflammata erat, incrassetur indureturque.

Est autem Scirrhus duplex, legitimus & non legitimus: quæ distinctio, vt Fallopius monet, non sumitur ex diuersitate materiæ & causæ continentis, sed ex materiæ diuersis accidentibus & proprietatibus. Antequam enim omnes partes tenuiores sunt discussæ aut absumentæ; Scirrhus non absolutus est, neque tunc omnia sensu carent, neque perfecta adest durities. Si verò tenuioribus partibus omnibus absumptis solùm crassiores restent, eæque instar lapidis ferè induruerint, & pars non solùm omnis doloris, sed etiam omnis sensus expers sit: tum iam absolutus & perfectus Scirrhus est. Sed forsan nihil prohibet, nondum absolutum Scirrhum etiam non purum & nothum appellare. Aut si minùs hoc placet, potest porrò diuidi Scirrhus in purum ac verum, ac impurum & spurium, purusque nominari, qui ex sola melancholia aut pituita crassa ortum habet; impurus autem ac nothus, qui alium humorem admistum habet, vnde appellatur Scirrhus phlegmonodes, aut Scirrhus canerosus. Afferunt quidam

quidam & aliam Scirrhi differentiam, ex partibus in quibus hæret. Et si enim Scirrhus in plerisque partibus nullam peculiarem habet appellationem, sed saltem adiuncto partis affectæ nomine definitur, ut Scirrhus Epatis, Lienis: tamen in quibusdam partibus propriam appellationem habet. In nervis enim appellatur ganglion, in glandulis struma, in articulis porus, de quibus suo loco.

#### *Signa Diagnostica.*

Cognoscitur Scirrhus ex duobus præcipuè signis, duritie nimirum & doloris privatione: quibus & hoc accedit, quod quando premitur, sensu caret, & tunc planè absolutus & confirmatus est Scirrhus. Non verò mirum est, non sentire partem Scirrho affectam, aut certè exiguum sensum in Scirrho esse. Nam & influxus spirituum naturalium ob materiam impactam & infixam prohibetur, & ipsa membri temperies ita est mutata, ut pars planè stupeat. Addunt alij & alia signa: colorem nigricantem & liuidum, qui tamen solum Scirrhi ex humore melancholico orti signum est; tactu etiam percipitur temperies valde frigida, ob humorem crassum & frigidum.

#### *Differentiæ.*

Differentiæ desumuntur ex sensu hebeti & nullo. Si enim nullus adsit sensus, legitimus & absolutus iam Scirrhus est: Si verò aliquis adhuc sensus supersit, non legitimus. Addunt & quidam, quod in legitimo Scirrho pili supra partem crescant. An ex pituita vel melancholia ortum habeat, discernit color, qui in pituita subalbidus, hic nigricans & liuidus est.

#### *Prognostica.*

1. Euentum quod attinet, Scirrhus, qui planè omni sensu destituitur, non curatur.
2. Scirrhus verò, qui omni sensu non destituitur, etsi incurabilis non sit omnino, præcipuè si ab initio commoda remedia adhibeantur: tamen ita faciliè non curatur, præsertim si in parte aliquâ nobiliore, ut epate vel etiam liene hæreat: cum epar & lien tam fortia medicamenta, qualia ad Scirrhum perfectè induratum requiruntur, vix sustineant, debilia autem parum proficiant.

3. Si

3. Si aliqua in Scirrho curationis spes sit, illa tamen non nisi longo tempore perfici potest. Materiam enim crassam, frigidam & duram emollire non ita facile est, & non nisi paulatim & longiore tempore hoc fieri potest.

4. Duplici autem via curantur Scirrhi, vel per resolutionem & discussionem, vel per maturationem & suppurationem. Suppurantur Scirrhi rariùs, & quidem cum periculo. Facile enim, dum suppurantur, in canculos, præcipuè qui ab humore melancholico fiunt, abeunt.

*Curatio.*

*Curatio.* Quantum itaque curam attinet, etsi tumor iam planè factus sit, & maximè in curatione causæ continentis sit habenda ratio, dandæque opera, ut per topica illa amoueatur: tamen etiam antecedens planè non negligenda est, & providendum, ne malum noua materia suppeditata augeatur & protrahatur.

Quapropter primò vitanda omnia, quæ sanguinem crassum generant, & tales cibi eligendi sunt, qui faciles coctu sunt, & bonum nutrimentum suppeditant, quique ad humidum declinant.

Secundò humores seu pituitosi, seu melancholici, priùs tamen præparati, conuenientibus medicamentis euacuandi sunt, de quibus alibi dictum.

Tertiò verò atque præcipuè laborandum, ut causæ continens & materia, quæ Scirrhum facit, tollatur. Est autem repellentibus hic nullus locus. Cum enim materia sit crassa & frigida repellentibus non cedit, sed eorum usu amplius incrassatur, partique quasi impingitur. Neque etiam conueniunt medicamenta quæ valdè calefaciunt & siccant; siquidem per hæc materia magis tantum induratur: Sed medicamenta, quæ commodè adhibentur, sunt, quæ vim habent emolliendi, quod induratum est, & quæ postea illud, quod emollitum est, discutunt. Malactica nimirum medicamenta sunt applicanda, quæ calidum temperamentum habent, mediocriter tamen, non valdè exsiccantia, sed nec manifestè humectantia, verum quæ mediam quandam quasi naturam inter humectantia & siccantia obtinent, & induratae substantiæ veluti quandam fusionem

fufionem moliantur. Talia funt, *ol. amygd. dulc. ol. chamamel. lil. alb. adeps gallinaceus, anserinus, suillus, medulla vitulina, ceruina, mucilag. radic. althææ, semin. lini, fœnigræci, vt & ipsa althææ, malua, semen lini, fœnigræ radix lilior. alb. branca vrsina, carica, cera.* Quibus fortiora sunt, *adeps vrsinus, ol. vetus, bdellium, styrax liquida, pix liquida, resinæ pingues, ammoniacum, galbanum.* Videndum autem quando mitiora, aut quando fortiora vsurpanda sunt. In recenti Scirrho mitioribus vtendum est: In inueterato verò & indurato valentiora vsurpanda. Deinde ipsum quoque corpus & pars affecta consideranda. Corpori enim duro fortiora medicamenta applicanda: teneris & mollioribus mitiora conueniunt. Pars si sit durior & densior, vt si Scirrhus sit in tendine aut ligamento, valentioribus vtendum est. In genere verò hoc tenendum, vt cautè Scirrhos tractemus. Nam si plus æquo resoluentia adhibeamus, vt iam ante quoque dictum est, in lapideam planè duritiem abit Scirrhus. Si verò in emolliendo nimij simus, metus est, ne Scirrhus in cancrum degeneret. Quapropter tutum est, antiquorum hac in re consilium sequi, vt nullum vel tantum siccandi, vel tantum humectandi vim habens medicamentum solum vsurpemus; sed vel alternis vicibus emollientia & discutientia adhibeamus, vel emollientia cum digerentibus misceamus. In hunc usum Galen. laudat forum ex aceto per lapidem ignitum hoc modo. Foueatur pars decocto althææ, maluæ, brançæ vrsinæ, sem. fœnigræ. lini & simil. emollientium. Postea sumatur pyrites, vel lapidis molaris frustum, & ignitum in acetum iniiciatur, vel acetum lapidi illi ignito infundatur, & vapor aceti membro affecto excipiat. Deinde iterum emollientia adhibeantur: quæ medicamenta plurib. vicibus repeti debent. Hac ratione desperati ferè Scirrhii curantur. Si autem tædiosum sit per vices medicamentis hisce vt, misceantur illa. Hoc enim modo eodem tempore & simul emollitur tumor, & quod emollitum est, per halitum discutitur. In quem usum ex supra memoratis simplicibus varia componi possunt medicamenta.

Vt *℞. butyr. sine sale, colophon. ceræ, ana q. libet. Misc.*

Lib. V.

I

Vel

Vel ℥. farinae fœnigræc. sem. lini, radic. althææ, puluer. rad. alth. ana ℥. j. Coq. postea adde butyr. rec. ℥. j. β. styrac. liquid. bdellij, ammoniac. aceto solutorum, ana ℥. β. Misc.

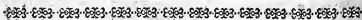
Vel ℥. rad. althææ, lil. alb. coctarum & contusar. ana ℥. iij. caricarum pinguium coctarum vj. ammoniac. bdell. aceto solutor. ana ℥. j. styrac. liquid. ℥. β. adip. anserin. gallinac. medull. crurum vitul. ana ℥. iij. ol. lil. alb. chamamel. ceræ, ana q. s. F. Emplastrum.

Vel farinae fabar. sem. fœnigr. lini, ana ℥. vj. rad. alth. ℥. j. picis 3. v. adip. anser. ana q. s. F. Emplastr.

Vel ℥. mucilag. rad. althææ, fœnigr. ana ℥. j. caricar. ping. ℥. iij. ol. lil. alb. chamamel. lini, ana ℥. j. pingued. gallin. ans. porci, seu caprin. terebinth. lithargyri auri, ana ℥. iij. Coq. omnia vsque ad consumt. humidit. & cum ceræ f. q. addendo ammoniaci, galban. aceto solutor. ana 3. iij. rad. ixeos tritæ 3. ij. F. Emplastr.


Vel ℥. ammon. bdell. galban. opopanax. styrac. liquid. aceto solutor. ana ℥. j. lithargyri auri 3. x. Bulliant in aceto. Postea adde pyretbri, sulphuris vini, ana ℥. β. ol. lil. alb. ceræ, ana q. s. F. Emplastr.

Verùm in administrandis hisce medicamentis semper attendendum, an à pituitâ, an verò ab humore melancholico ortus sit Scirrhus. Nam si ab humore melancholico ortum habeat, cautiùs tractandus est, quàm si à pituita sit progenitus, ne in cancrum abeat, & præcipuè si ad suppurationem vergat, cauendum, ne calidis medicamentis nimium irritetur.



## C A P V T XX.

### De Cancro.

*Cancer.*  X humore adusto seu atrâ bile Cancer, Græcis καρκίνος & καρκίνωμα, generatur, ita dictus, quoniam similitudine Cancrum aquatilem referat. Celsus tamen inter καρκίνωμα & Cancrum discernere videtur. Libro enim 5. cap. 28. morbum, de quo hoc capitè agimus, solùm καρκίνωμα appellat. Eodem verò libro, cap. 26. Cancri nomen pro genere ad quædam serpentia vlcera ponit, sub quo & Erysipelas vlceratum, & gangrænâ & sphacelum comprehen



comprehendit. Alij tamen Medici omnes *καρκινώδης* & cancri vocabulis pro synonymis utuntur. Est enim Cancer tumor p. n. à bile atra ortum habens, rotundus, colore liuidus, aut subniger, dolens, qui venis circumcirca turgidis, atque repletis pedes cancri refert.

## Causæ.

Causa Cancris est atra bilis, in quam vel flaua bilis, vel *Causæ.* humor melancholicus degenerauit propter vitionem. Nam humor melancholicus, cum adhuc naturalis est & nondum vstus, non Cancrum efficit, sed alteram Scirrhi speciem: verum ab atra bile & adusta solum, quæ in venis hæret, nec ob crassitiem penetrare potest, in exiles illos meatus, sicut humor melancholicus, qui Scirrhum efficit, Cancer excitatur. Est verò huius atræ bilis quædam differentia. Mitior enim alia est, seu minus calida & acris; alia verò acrior, & calidior. Quæ mitior est, Cancrum latentem & non exulceratum efficit: Quæ verò calidior & acrior est, Cancrum exulceratum excitat. Acrior autem est bilis atra, prout magis adurit, vel ex humore acriore oritur. Vnde quæ ex flauâ bile adustâ proficiscitur, peior est, quàm quæ ex humore melancholico. Et quo diutius in loco affecto subsistit, ac magis putrescit, & adurit, eo deterior redditur. Hinc quoque humor melancholicus naturalis, qui primò Scirrhum excitat, si diu in parte hæreat, ac tum imprimis si minus cautè medicamentis calefacientibus & humectantibus tractetur, postea Cancrum excitat. Siue autem sine vlcere sit cancer, sitque bilis atra mitior, siue exulceratus, & causa acrior, febre tamen per se (nam ex accidente superuenire potest) caret. Interim ipse Cancer Tumor calidus est. Quanquam enim nonnulli dubitant, an Cancer inter calidos vel frigidos tumores referendus sit, ut & an bilis atra sit calidus vel frigidus humor, & ab Arabibus Cancer inter humores frigidos recensetur, atque eò inclinare videatur Galenus, *lib. de atra bile, cap. 4.* & *2. ad Glauc. cap. 10.* tamen rectissimè cum Galeno, *lib. de tumoribus cap. 8. 10. 11.* inter tumores calidos refertur, cum non ex humore melancholico frigido & sicco, sed ex atra bile calida & sicca ortum habeat.

Quamquam enim melancholicus humor primam huic tumori occasionem præbere potest : tamen ex eo non fit Cancer, nisi humor melancholicus in atram bilem degeneret & abeat, siue hoc fiat in vasis, siue in parte affecta, sicut interdum Scirrhum, qui ab humore melancholico producitur in Cancrum abire posse modò diximus. Atque hæc coniuncta Cancri causa est. Atra nimirum bilis, humor calidus & siccus, acer, falsus, cuncta corrodens & corrumpens, ex feruore aliorum humorum, cessante iam feruore, aut saltem non adeo vigente, ut febrem, sicut in phlegmone & erysipelate fieri solet, excitaret, genitus.

Generatur autem etiam aliis de causis. Interdum enim calidior intemperies humorem adurit, & atram bilem generat : Interdum cibi & alimenta ad talem humorem generandum idonea, in crebro & longiore usu bilis atræ causa fiunt : interdum ipse lien imbecillior, & quidquid de melancholico generato humore ad se minimè trahere potens, humorem hunc in corpore relinquit, qui in corpore detentus aduritur. Idem quoque accidit, si vel menses supprimantur, vel hæmorrhoides obstruantur.

Nascitur quidem Cancer in omnibus partibus externis & internis, præcipuè tamen, ut habet Celsus *lib. 5. cap. 28.* in partibus superioribus circa faciè, nares, aures, labia, mammas foeminarum, quæ imprimis ob laxitatem humorem illum faciliè recipiunt, & ob consensum, quem cum utero habent, illos humores vitiosos qui per uterum expurgari debebant promptè admittunt.

#### *Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagnostica.*

Inter initia Cancer adeò faciliè non cognoscitur, cum primò vix ciceris aut fabæ magnitudinem æquet, postea verò ubi incrementum sumsit, & in maiorem molem attollitur, tam euidentia & grauia signa ac symptomata habet, ut à quolibet faciliè agnosci possit. Est enim Tumor hic durus, colorem habès plumbeum vel liuidum, seu nigricantem, alias tamen magis, alias minùs pro diuersitate materiæ. Adest dolor, qui quidem etsi alias fit maior, alias minor, nunquam tamen in Cancro planè abest.

Adest

Adest caliditas, pulsatio, & circumcirca in orbem quasi venas nigro sanguine distentas & turgidas habet. Et si verò cum Cancro aliquam cognationem habet Scirrhus ab humore melancholico ortus, tamen per signa facile ab eo discerni potest. Nam cancer habet dolorem coniunctum, & pulsationem cum aliquâ caliditate, ac plerumque ex se incipit, subitoque incrementum sumit, ita ut ex minimâ quantitate in maximam molem excrescat: humorque maximâ ex parte in venis residet, quæ refertæ pedes & brachia Cancriferi referunt. In Scirrhus verò dolor nullus apparet, & ut plurimum ex aliorum tumorum permutatione originem habet Scirrhus, humorque qui Scirrhum efficit, non in venis præcipue, sed in spatiis & poris partium residet, unde etiam venæ non amplæ sunt & turgidæ, & tardius quam cancer incrementum sumit. Ulceratus autem si sit iam cancer, vlcus est foetidum & sordidum, labia sunt tumida, crassa & liuida.

*Prognostica.*

1. In genere Cancer omnis est morbus grauis & periculofus, qui rarò curatur. Causa enim eius nimis crassa, pertinax & maligna est, & non rarò etiam profundas venas ita occupat, ut nec purgatione corporis, nec repellentibus, nec discutientibus, nec sectione, nec viftione tolli possit; sed remedia mitiora contemnat, fortioribus exasperetur.

*Prognostica.*

2. Quibus occulti cancri adsunt, non curare melius: curati enim citius intereunt; non curati verò longiori tempore viuunt. Hippoc. 6. aph. 30. Nam cancri antea non exulcerati, medicamentis facile exulcerari possunt.

3. Quibus item sunt cancri in cavitare corporis, aut palato, sede, utero, si secentur aut vrantur, vlcera cicatrice induci non possunt. Sed homines assidua curatione usque ad mortem excarnificantur, qui citra curationem longiore tempore & commodiori molestia vitam transgissent, ut habet Galen. *ibid.*

4. Eos itaque tantum, qui in summa corporis parte sunt, aggredi licet, & quidem tutius inter initia, cum exigui adhuc sunt, medicamentis curari possunt: Cum verò

iam magni euaserunt, sine manus operâ non curantur, & quidem solùm, si in talibus partibus, quas refecare & exurere cum radicibus, id est, venis illis sanguine adusto plenis, possis hæreant.

5. Cum enim magnam partem occupauit Cancer, aut hæret in parte nobiliore vel aliâ, quæ commodè excindi vel exuri non potest, incurabilis est.

6. Imò in vniuersum plerumque existimant, Cancrum confirmatum & exulceratum nullum curari posse. Et obseruatum est sæpius, quamuis excisi & aliquando curati fuerint cancri in exterioribus, eosdem tamen postea rediisse in eadem, vel etiam in aliis partibus, vt Cancro in mammis curato, alium in vtero subortum fuisse. Satiùs igitur fuerit, cancos iam inueteratos & maiores eatenus curare, vt eorum augmentum prohibeatur.

*Curatio.*

*Curatio.*

Curationem itaque Cancri non exulcerati quod attinet, primò ante omnia, (quod quidem omnibus Cancris competit) danda diligens operâ, ne atra bilis generetur, & quæ in corpore est, euacuetur. Non generatur atra bilis & humor melancholicus, si æger iis cibis abstineat, qui humori atro materiam præbere possunt: vt sunt omnia crassa, sæculenta, salsa, amara; vt sunt caseus vetus, carnes crassæ, vetustæ, salsæ, aut fumo induratæ, allium, cæpæ, sinapi, piper, & alia aromata; atque alia etiam vitet, quæ ad humoris atræ generationem faciunt, vt sunt tristitia, moeror, vigiliæ & similia. Quin potius vtatur æger victu modicè humectante & refrigerante, vt ptisanâ hordeaceâ, lactucâ, maluâ, borragine, cichorio, quat. sem. frigida. carne vitulinâ, veruecinâ, boedinâ, pullis gallinarum, ouis forbilibus, piscibus saxatilibus, sero lactis caprini.

Deinde si quis etiam in corpore generatus est humor adustus, euacuetur. Sanguis igitur primùm, si opus, mittendus est, & vena aperienda. In scæminis conuenientissima est mensium prouocatio: in viris hæmorrhoides aperiuntur, si fieri possit. Postea expurgetur corpus medicamenti atrum humorem euacuantibus, inter quæ præcipuè commendatur *epithymum, veratrum nigrum, sumaria,*

& quæ

& quæ inde fiunt composita, *pil. de fumar. confectio Hamech.* Ut autem felicius succedat purgatio, humor ille crassus prius præparandus, imò cum vnica vice totus euacuari nequeat, sæpius per vices sunt repetenda purgantia & præparantia. Conueniunt autem huic affectui *Syr. de pomis, de fumar. de succo borrag. bugloss. de lupulo;* aut alia hisce similia medicamenta. Neque etiam inutile est, cor & epar roborare, & si qua eis intemperies inducta est, eam emendare, per medicamenta ex *borrag. bugloss. rosis, citro, santalis, coralliis, margarit. gemmis,* aliisque ex hisce confectis medicamentis.

Iam ad ipsam partem affectam accedendum est, & r. per Topica, materia quæ influxit, repellenda nonnihil, & discutienda; parsque confirmanda est, atque medicamenta, quæ reprimendi, roborandi, & discutiendi vim habent, applicanda sunt: Hæc enim ratione, id quod generatum est cancri, tollitur, & prohibetur augmentum eiusdem. Habeant autem illa medicamenta vires mediocres, & non sint mordacia. Nam nimis imbecilla si sint medicamenta, nihil opis afferunt: valentiora tenuiores quidem partes vel reprimunt vel discutiunt, crassas verò non solum relinquunt, sed etiam ad discutiendum postea inepiores reddunt. Conueniunt in hunc usum *decoctum* aut *succus solani*, omniumque specierum *intybi.* Imprimis verò commendantur cochlearum carnes elixæ, cancri fluuiatiles, præcipuè verò ranæ virides, è quibus oleum præstantissimum, ad dolorem leniendum, cancrumque sanandum hoc modo per descensum destillatur: *℞. ranas virides* in arund. vel aquis puris degentes: earum ora butyro repleantur, & postea indantur in ollam fictilem vitreatam in fundo multis foraminibus pertusam. Ea olla alteri ollæ terræ infossæ & inclusæ imponatur, atque tam quæ habet operculum, quam quæ alteri ollæ insistit, diligenter oblinatur, ne quid exhalet. Postea ignis circa ollam in orbem accendatur, & oleum in inferiorem ollam destillabit, quod colligendum & cum pulu. ranarum ad vnguentum conficiendum misceri potest. Alij ex cineribus cancrorum cum sem. coriandr. & ol. ros. vnguentum conficiunt.

Valent & metallica hinc pleraque lota & non mordicantia, ut *plumbum*, *tutia* seu *pompholyx*, *lithargyrum*, *cerussa*,  $\text{†}$  *onium*. *Plumbum* summè ab omnibus commendatur quocumque etiam modo administretur: Vnde omnia medicamenta, quæ Cancro applicanda sunt, commodissimè conficiuntur in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, de quo consulatur Galen. *lib. 9. de simpl. fac. cap. de plumbo*. Commodè itaque adhibetur *unguentum de plumbo*, quod fit si duæ tabulæ plumbeæ, quibus ol. ros. infusum sit, tam diu confricentur, donec oleum nigrescat, & linimenti consistentiam acquirat; aut si mortario plumbeo ol. rosac. pistillo plumbeo tam diu ducatur, donec similiter nigrescat & crassescat.

Vel  $\mathcal{L}$ . ol. rosac.  $\mathfrak{z}$ . ij. succi è fructu solani  $\mathfrak{z}$ . j.  $\beta$ . cerussæ lotæ, plumbi vsti & loti, ana  $\mathfrak{z}$ . j. lithargyri, thuris, pompholyg. ana  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . ceræ albae q. s. F. Unguentum.

Vel  $\mathcal{L}$ . terræ sigill. boli armen. cerussæ, ana  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . tutiæ præp.  $\mathfrak{z}$ . ij. pulu. ranar. virid.  $\mathfrak{z}$ . iij. lithargyri  $\mathfrak{z}$ . j.  $\beta$ . ol. ros.  $\mathfrak{z}$ . j.  $\beta$ . è ranis  $\mathfrak{z}$ . j. aceti  $\mathfrak{z}$ . vj. ceræ q. s. Diu agitentur in mortario plumbeo, & F. Unguentum.

Atque hæc tutior curandi cancos occultos & nondum exulceratos ratio est. Quamquam autem Avicenn. minores cancos, & qui apprehendi possunt, radicitus excindere, & factâ excisione crassiorem sanguinem circumquaque exprimere, posteaque locum cauterio inurere iubeat, ut vstione reliquæ absumantur, membrum roboretur, ac hæmorrhagia prohibeatur: tamen periculo ea curatio non caret, & meminisse oportet, aph. 30. sect. 6. supra alleg. Cancer enim imprimis maior si totus excindatur, statim magnæ hæmorrhagiæ, incisis venis & arteriis, sequuntur, quæ si laqueo intercipientur, dolor in aliis partibus insignis excitabitur; si adurantur, etiam non fiet sine incommodo; & nihilominus periculum est, ne reuertatur.

Vlceratum verò Cancrum etsi non attingendum plurimi existimant: tamen cum inhumanum sit ægrum etiam in tali morbo auxilio destituere, duplex à Medicis traditur curandi cancos exulceratos ratio. Vna vera, quæ ad ipsius Cancri remotionem tendit, alia saltem palliativa

vt loquuntur, quæ Cancro quasi blanditur, eumque lenit, vt æger cum minore molestiâ vitam transigat. Vera cura perficitur vel incisione, vel vstione, vel adurentibus medicamentis, quæ quidem adhibetur potissimum, si Cancer non sit ita magnus, vel in iis partibus, vt sine periculo excindi, aut aduri possit. Amputandus autem est Cancer ad viuum vsque, vt quidquid vitiosum est, tollatur, neque vllius contagij metus relinquatur. Atque interdum sola sectio sufficit, eaque totus Cancer radicitus extirpari potest. Factâ amputatione sanguis non antea suppressendus, quam constet, omnem illum vitiosum & corruptum è venis effluxisse; postea linamenta sicca parti incisæ apponenda, vlcusque concoquendum, mundificandum, carne replendum, & cicatrice claudendum est. Aliquando verò si Cancer sit nimis magnus, & maiora quoque & profundiora vasa atra bilis occupauerit, sola sectio non sufficit, sed vstio præterea est adhibenda. Primò itaque cute illa detracta, ipsa pars cancrifera cum omnibus venis nigricantibus, quantum quidem fieri potest, eximenda est: sanguis itidem pro virium ratione non mox suppressendus, sed etiam exprimendus, vt bilis atra tota ex venis effluat: Postea locus ferro candente adurendus, vt hæmorrhagia sistatur, & reliquæ materiæ malignæ absumantur. Tandem ea, quæ crustam tollunt, vlcus mundant, carnem generant, cicatricem inducunt, sunt adhibenda. Alij verò, ne ob hæmorrhagiam æger periclitetur, aut cum sanguine vitam effundat, & ne fluxione sanguinis in operatione Cheirurgus impediatur, non similiter totum Cancrum amputant, & postea totum demum adurunt, sed primò aliquam ipsius partem excindunt, & sanguine, quantum satis elapso, eam partem adurunt; deinde iterum aliquam partem amputant, eamque rursus adurunt, atque hoc modo per vices repetitâ sectione & vstione totam partem Cancro affectam tollunt. Exuri quoque potest Cancer medicamentis causticis, inter quæ commendatur arsenicum sublimatum. Sed locorum circumstantiarum specialiter habenda est ratio, neque arsenicū crudum

ita sine periculo adhibetur. Tutius est arsenicum, quod cum ① funditur & figitur.

Cum autem de recidiua metus imprimis Medicis sit, repetenda sæpius medicamenta quæ atrâ bilem euacuant, & hæmorrhoides ac menses euocandi vim habent, in quorum defectu nonnulli fonticulos excitant. Non solum verò medicamenta atram bilem præparantia & purgantia exhiberi possunt, sed ea quoque, quæ venenis aduersantur, totiusque substantiæ ratione prodesse creduntur, & antidotorum rationem obtinent. Hinc exhibetur *theriaca* & *mitbridatium* cum *borrag.* *cichor.* & *acetosæ succo vel syrupo*, ius *cancrorum fluuiatilium* ex lacte *asinino*, *antidotus de sanguinibus*.

Antonius Chalmetæus in omni Cancro hanc aqu. commendat; qua etiam 9. diebus ante excisionem vitur.

*℞. thapsi barbati, rad. scrofular. ana ʒ. ij. filipendul. ceterach. herbæ Rob. agrimon. tormentill. scabios. caryophyllatæ, linariæ, ana M. j. sem. urticæ ʒ. iij. flor. sambuci, rorismar. ana P. j. F. decoctio*, quæ saccharo dulcoretur, cuius decocti alterâ parte pars affecta quoque foueri & ablui, & magma postea forma cataplasmatismis apponi potest.

Altera curandi Cancrum ratio est, quæ fit per curam fucatam aut palliatiuam, qua saltem datur opera, ne is augeatur, dolorque eius leniatur, ut sine minore cruciatu & molestia æger vitam protrahere possit. Talia medicamenta sunt, quæ non putrefaciunt, nec mordicant partem, sed moderatè siccant & refrigerant, qualia supra sunt proposita, & videri etiam plura possunt *lib. 4. pract. part. 3. sect. 1. cap. 7.*

*Lupus, & Noli me tangere.*

*Lupus* Ad Cancrum referendi, aut certè Cancro subiungendi *Noli me tangere* sunt tumores seu vlcera, quæ vulgò *Noli me tangere* & *Lutangerum* nominant.

Cancrum verum nonnulli in tres species diuidunt, in Cancrum absolutè ita in specie à Græcis & Romanis dictum & vulgò notum, in *Noli me tangere*, & *Lupum*. Et *Noli me tangere* quidem nominant, cum in facie, præsertim supra mentum, circa os & nasum oritur tumor vel vlcus  
exulcerati





certæ partes intumescunt, cuius generis Hydrops, Hydrocephalus, Hydrops pulmonis & pectoris, Hydromphalus, Hydrocple, Hydrops vteri; de quibus cum suis locis iam actum sit: hîc saltem in genere, quædam de tumore aquoso dicemus.

*Causse.*

*Causse.* Causa nimirum proxima tumorum aquosorum, est aquosi vel ferosi humoris in parte aliqua collectio. Quibus autem de causis aquosi & ferosi humores colligantur, de hydropse dictum. Colligitur verò humor aquosus & ferusus in parte aliqua laxa, vel cavitatem habente.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Tumores aquosi sunt molles, laxi, sine dolore. Si prementur, prementis digiti vestigium non remanet, & si ad lucem vel candelam eos spectare detur, pellucidi ferè apparent.

*Prognostica.*

*Prognostica.* 1. Ipsi tumores aquosi periculosi non sunt, qui à nullo viscerum vitio fouentur.  
2. Qui verò à lienis vel epatis vitio ortum habent, etsi per se periculosi non sunt, viscerum tamen malè affectorum ratione periculum minantur.  
3. Etsi tumores aquosi periculosi non sunt: tamen difficulter curantur, cum humor coctionem non recipiat, & tardiùs discutiatur.

*Curatio.*

*Curatio.* Ut curatio rectè perficiatur, humor aquosus, qui tumorem fouet, euacuandus, & ne in corpore generetur, cauendum, ipse verò humor, qui in parte affecta est, euacuandus.

Primò ergo aquosi & ferosi humores per alium, urinam, & sudores euacuandi, præstandumque, ut *Alapénis* & insensibilis transpiratio libera sit.

Secundò, si quod vitium visceris alicuius coctioni destinati adsit, à quo aquosus humor suppeditatur, illud corrigendum, de quo suo loco dictum.

Tertiò, materia aquosa, proxima & continens tumoris causa euacuanda; quod perficitur vel insensibiliter resolu-  
uentibus

nentibus & digerentibus atque exsiccantibus; vel sensibilibiter, tumoris apertione & materiæ effusione. Discutiunt, resoluunt & exsiccant aquosos humores, *ruta*, *ebulus*, *sambucus*, *chamamelum*, *anethum*, *rad. iridis*, *aristolochiæ*, *baccæ lauri*, *farina fabarum*, *orobi*, *cineres*, *sal*, *sulphur*, *ammoniacum*, *bdellium*.

Vt *℥. sol. ruta*, *sambuci*, *ebuli*, *fl. chamæmeli*, ana *M. j. baccar lauri* *℥. ij.* Coq. in lixiuio & vino pro fomēto. Postea *℥. salis nitri* *℥. ℞.* *sulphuris* *℥. iij.* *pulv. bacc. lauri* *℥. j.* *ammoniaci* *℥. ℞.* *ol. rutacei*, *cera*, ana *q. s.* *F. Linimentum*.

Si verò materia discuti non possit, tumor aperiatur, & ea effundatur.

## Dieta.

Diæta talis instituat, quæ aquosis humoribus nullo modo materiam suppeditet, & ad causas collectionis humoris aquosi comparata sit; de quo suo loco dictum.

Dieta.

## CAPUT XXII.

De Exanthematibus, Ecthymatibus, Papulis, Pustulis, Phlyctænis, & Eczematis.

Erùm raro vnus humor tumorem aliquem excitat, sed plerumque plures humores mixti, & imprimis biliosi, salsi & serosi humores mixti, interdum & atra bilis, varia tuberculorum genera excitant, de quibus iam dicemus, vbi in nominibus explicandis, non parua occurrit difficultas. *Ἐκθύμηλα* primò & *ἑξασθηδὲς*, quasi efflorescentiæ, dicuntur, quod florum instar in cute erumpunt. Hippocrates, *3. epid. comm. 3. text. 51.* etiam *Ἐκθύμηλα* nominat, *ἡ πρὸ τοῦ ἔκθυσεν, ὅτι ἐπὶ ἑξασθηδὲς*, quod impetuosè erumpunt, vt Galenus, in *comm.* explicat. Plinius *lib. 24. cap. 4.* & *lib. 26. cap. 11.* Eruptiones nominat. Videtur autem Exanthematum nomen generale esse, vt quidquid spontè in cute erumpit, comprehendat, nec certa tuberculorum species est, vnde etiam nominantur exanthemata sublimia, lata, rubra, rotunda, parua, exanthemata sudsrum, *ἐλαττώδη*, *3. aphor. 20.* Exanthematum vocabulo, an Latinum aliquod generale respondeat, dubito. Occurrit quidem papularum & pustularum nomen: verùm cum

Exanthemata.

Exanthema

Exanthematum genus duplex sit, vnum, quod colorem cutis saltem mutat, vt sit in febribus petechialibus, alterum in quo tubercula quædam in cute erumpunt, pustularum & papularum nomen non vtrique, sed posteriori saltem generi congruere videtur, & papulæ ac pustulæ saltem tubercula significât, in quibus humor aliquis continetur. Papularum tamen nomen specialius, nec eodem modo à Celso & Plinio vsurpatum videtur. Plinio quidem, Exanthemata calidiora, & quæ sublimius in acumen eleuantur, papulæ vocantur; quarum tamen cum sint variæ differentiæ, rubræ, feruentes, nigræ, papulæ sudorum, nomen hoc satis generale esse videtur. Celso verò papulæ nomen speciale est, & Græcorum Lichenes, Latînorum Impetiginem significat. Scribit enim, *lib. 5. cap. 28.* Papulas per minimas pustulas cutem exasperare, rodere, & eadem serpere, atque vbi vitium rotundum incipit, ita in orbem procedere; quæ minus rotundas, difficilius sanescere, & nisi sublatae sunt, in Impetiginem verti. Duas enim, vt Græci, Lichenum species constituit, vnam ἀγέλαν, id est, feram, alteram mitiorem; feram papulam ieiuna salua defricatam sanescere; quæ omnia Græcorum Lichenibus competunt.

Generale etiam videtur ἐκζέουσαν nomen. Etsi enim nonnulli hydroa seu sudamina solum per ἐκζέουσαν intelligant, alij capiti tantum tribuant; tamen procul dubio est generale nomen, & pustulam vel papulam feruentem, vt nomen indicat, significat.

*De Phlyctenis.*

*Phly-  
ctena.*

Sed vt de his in specie agamus, primo occurrunt Phlyctenæ. Dicuntur autem φλύκταινες, φλυκτῆδες, φλυκταί, & φλύκτες, ἀπὸ τοῦ φλέω vel φλύζειν, quod bullire & feruere est, pustulæ & vesiculæ quasi à feruentibus & acerrimis humoribus excitatæ; iis, quæ ab igne vel feruente aqua excitantur, similes. Ab aliis etiam Ignis fluestris appellantur. Arabes *Sabafati* nominant. Et quidem passim in cute, seu potius epidermide, tales pustulæ & vesiculæ, nonnumquam priuatim in oculi cornea tunica erumpunt, de quibus *lib. 1. Pract. part. 3. s. 2. cap. 17.* dictum.

Sæpe

Sæpe in cruribus oriuntur, infantibus interdum in toto corpore erumpunt, rarò viris.

*Causse.*

Proueniunt Phlyctenæ à bilioso & feruido humore, cum falso & seroso mixto. Quibus autem de causis tales humores generentur, alibi dictum. Nonnumquam & mulieribus accidunt, ob sanguinem menstruum retentum & corruptum. Ad cutem autem euocantur isti humores, cum quis repente à frigore ad ignem accesserit, vel calido balneo se commiserit, & contra ubi post æstum, à frigore externo cutis pori constricti fuerint.

*Signa Diagnostica.*

Vesicæ iis similes, quæ ab igne vel aqua feruida excitantur, subito erumpunt, & quando rumpuntur, subflauus humor paulatim effluit, crustulæ obdurescunt, tum decidunt. Ob humoris acrimoniam & feruorem pruritus in cute excitant.

*Prognostica.*

1. Phlyctenæ, ut Aëtius, *tetrabibl. 4. serm. 2. cap. 63.* scribit, biduum aliquando vel triduum durant.
2. Phlyctenæ nisi rectè curentur, aliquando in herpetem degenerant.

*Curatio.*

Si vitiosi humores tales in corpore abundant, ea primò victus ratio instituenda, quæ tales humores non augeat, sed potius cacochymiam istam corrigit. Deinde humores vitiosi conuenientibus medicamentis euacuandi sunt.

Topica verò quod attinet, foueantur primò Phlyctenæ decocto lentium, myrti, & malicorij.

Vel ℥. mucilag. sem. psyllij aq. ros. extr. ʒ. vj. succi portulacæ, solani, ana ʒ. ij. Misc. & locus affectus eo inungatur.

Si non sponte sua rumpantur, & grauiorem dolorem inferant, acu perforandæ, pustulæque exprimendæ, & viceri imponatur hoc Cataplasma.

℥. farinæ hordei, lentium, fabar. pulu. cortic. granator. ana ʒ. j. Cum ol. ros. q. s. F. Cataplasma.

Vel ℥. fol. plantagin. maluæ, myrti, ana M. j. Coq. ad mollitiem

mollitiem & per fetaceum traiciantur. Adde *farinae hordei*, *lentium*, *micæ panis albi*, ana q. s. F. Cataplasma.

Vel linimentum ex *adipe suillo* cum *spuma argenti* in mortario plumbeo factum imponatur.

Vel ℥. *succi rad. oxylapathi*, *scabiosæ*, ana ℥ ij. ol. *rosac.* ℥. iiii. *adipis porcin. veteris* ℥. vj. Coq. ad succorum consumptionem. Postea adde *litbargyri auri* ℥. j. *sulph. viui* ℥. vj. *terebinthina* ℥. β. Agitentur in mortario plumbeo. F. Linimentum.

Vel ℥. *litbargyrj*, *sulph. viui*, *pulu. myrti*, ana ℥. j. Tere cum *aceto* & *adiecto*, ol. *ros. q. s.* F. Vnguentum.

Plura vide apud Aëtium, *tetrab. 1. serm. 4. cap. 21.*

## C A P V T X X I I I.

### De Variis.

*Vari.*

**V** Sydraciis cognata tubercula sunt Vari, Græcis *ἰοῦδα* dicta, quoniam scilicet instar *ἰοῦδα*, fimi dehonestamenta sint faciei, eamque conspurcent. Galenus, 2. *med. med. cap. 2.* inter ea nomina recenset, quæ nec locum affectum repræsentant, neque causam, quæ eas effecit. *Αἰν* etiam siue *ἀἴνα* à quibusdam, teste Aëtio, *tetrab. 2. serm. 4. cap. 13.* nominantur; quamquam Hermolaus, in *glossemat. in Plinium*, legit *ἀνὰ*, ut sic affectus huiusmodi vulgò à Græcis nominetur, quoniam maxime vigente ætate fieri consueverit. Celsus, *lib. 6. cap. 5.* scribit: *Pæne ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas. Sed vari lentuleque vulgo noti sunt; eripi tamen fæminis cura cultus sui non potest.* Galeno, 5. *de comp. med. s. loc. cap. 3. & lib. de remed. fac. parabilib. cap. 51.* Ionthos est tumor durus & parvus in faciei cute, à crasso succo congregatus. Qui quoniam ferosæ humiditatis expers omnino est, idcirco pruriginosus non est, neque ad sui scalpionem stimulans.

Humor hic plerumque alimentarius est, poris cutis sese insinuans. Non raro tamen humor excrementitius & atrabilarius sanguis admiscetur.

### Signa Diagnostica.

Tumorem hunc vulgo notum esse, ex Celso antea diximus.

### Prognostica.

## Prognostica.

1. Nihil periculi habet, ut pro ineptiis putet Celsus, hunc tumorem curare velle.

2. Qui vari ex solo crassiore alimento oriuntur, stabiles sunt. Si verò humor excrementitius iis admisceatur, ichorem tubercula profundunt, & suppurata in vlcera abeunt.

3. Si rubor sit intensus in facie cum pustulis, malum curatu difficile est, & pæne impossibile: & licet pustulæ remoueantur medicamentis fortibus, rubedo tamen manet, & magis intenditur.

4. Quando rubedo coniuncta est cum inflatione faciei & rauedine vocis, lepræ imminentis signum est.

## Curatio.

Curantur hæc tubercula emollientibus, discutientibus, & nisi cedant, etiã erodentibus.

Vt ℥. farina lupinor. orobi, ana ʒ. j. sem. maluæ excortic. rad. ireos, ana ʒ. ij. salis ammoniaci ʒ. j. Cum mucilag. gummi tragacanthæ. F. Throchisci, qui tempore vsus in lacte dissoluantur.

Vel ℥. mellis, aceti acerr. ana ʒ. j. Misc.

Vel ℥. lithargyri auri ʒ. ij. terebinth. ʒ. ʒ. ol. cõmun. q. s. M.

Vel amygdalis amaris tritis & cum aceto mixtis, facies vesperi illinatur, & manè lacte abluatur.

Si duriores sint vari, ℥. saponis nigri ʒ. ʒ. ammoniaci, thuris, ana ʒ. j. ʒ.

Dissoluantur in aqua, ut cerati crassitudinem acquirât.

Vel ℥. succi oxylapathi ʒ. ij. aceti scyllitici ʒ. ʒ. gummi ammoniaci aceto dissol. ʒ. ij. boracis ʒ. j. ʒ. alumin. ʒ. ʒ. Misc.

Vel ℥. rad. oxylapathi, helenij incisar. ana ʒ. j. fol. hyssopi, pulegij, ana ʒ. ʒ. Coq. in aceto ad mollitiem, & contundantur minutim. Adde saponis mollis ʒ. ʒ. ammoniaci aceto dissol. ʒ. ij. myrrhæ, thuris, ana ʒ. ʒ. Misc.

## CAPVT XXIV.

De Sudaminibus, & Sironibus.

Udamina, Græcis ἰδρωμα, sunt exanthemata in summa cute corporis hærentia, granis milij similia, na. Sudami.

quæ ἰκνῶδες cutem exasperant. Nonnulli ἐκζέματα quoque nominari putant. A Plinio, *lib. 23. cap. 4.* papulæ sudorum appellantur. Rhases & Auicenna aséf, vel cum articulo aláséf, siue hásef & alhásef nominant. Affectus familiaris est pueris & iuuenibus, præsertim temperamento calidioribus, qui ætatis tempore nimis moventur & exercentur, in collo, scapulis, pectore, brachiis, & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum accidens, vnde Hippocrates, 3. *aphor. 21.* eum inter morbos æstiuos refert.

*Causæ.**Causæ.*

Ortum autem habent Sudamina à sudoribus multis biliosis & mordacibus, qui cutem mordent, scabram reddunt, vlcerosè exasperant, & in ea pruritus excitant. Oriunturque imprimis æstate calida & humida, post usum calidiorum & acriorum, labores maiores, ab habitatione in loco calido & humido vento minus perflabili, sudoribus nimis, fordibus & immunditie vestium.

*Signa Diagnostica.**Signa Diagnostica.*

Tubercula hæc manifesta sunt. In cute enim asperitas & pustulæ pruriginosæ apparent.

*Prognosticum.**Prognosticum.*

Affectus periculosus non est: sed plerumque naturæ ope sine medicamentorum auxilio curatur.

*Curatio.**Curatio.*

Vestes idcirco adhibeantur munda, crebroque mutentur.

Si affectus sit mitior, solius *aq. rosar.* aut *plantaginis*, quibus tamen *camphoræ* granum vnum aut alterum addi potest lotionem curatur.

Si verò grauior sit, & biliosi humores in corpore abundant, ij alterandi & euacuandi.

Postea balneo hoc vtendum. ℞. *rad. oylapathi*, *lil. alb.* ana ℥b. ℞. *byroniæ* ℥. iij. *herbar. maluæ*, *violar. althææ*, *parietariæ*, *brancæ ursinæ*, ana fascicul. j. *sumariæ* M. iij. *fl. nymphææ*, *ros. rubr. fabar.* ana M. j. *furfur.* ℥b. ij. Coq. in aq. dulci pro balneo.

Post balneum, si opus sit, adhibeatur hoc vnguentum.

℞. *ol. violar. rosar. nymphææ*, ana ℥b. ℞. *succi limon.* ℥. iij.

*lithargyrj*



*litbargyrj* ʒ. j. *cerussæ* ʒ. ʒ. *camphoræ* ʒ. j. Agitentur in mortario. F. Linimentum.

Pertinent huc & illæ pustulæ, Germanis *Seuren* dictæ, *Sirones*. quæ in vola manus, & plantis pedum oriuntur, in quibus minutissimum quoddam vermiculorum seu pediculorum genus sub cuticula latet, quod *Sirones* vel *Chirones* nominant. Nascitur autem in hisce locis potissimum, quod ichores crassiores in scabie sub cute eo loci crassiore detinentur.

Cognoscitur vermiculos hosce in pustulis latere, quod *Signa*. maior pruritus, quàm aliàs in hisce locis percipitur.

Effodiuntur Chirones plerumquæ acu. Hinc ne renascantur, locus vino, vel aceto, in quò *Sal*, *alumen*, vel *nitrum* dissolutum sit, abluitur; vel lixiuio factò ex cineribus ramorum genistæ aut quercus. Post ablutionem & exsiccationem oblinatur hoc vnguento.

*ʒ. lapathi acuti, scabiosæ, absinth. tanaceti, fol. persicorum, fraxini, byoscyami, nucis iugland. ana* M. j.

Contundantur omnia, & cum succis istis sumantur *axungie veteris porcine* lb. ij. bulliant omnia ad consumptionem succorum.

Postea *picis navalis* lb. j. ʒ. Coletur totum per pannum.

Deinde *ʒ. myrrhæ, thuris, mastichis, ana* ʒ. ij. pulverisentur subtiliter, & imponantur colaturæ, & moueantur cum spatula donec modum vnguenti acquirant. Et quando cum eo operari volueris, tunc ʒ. vj. vnguenti potest addi ʒ. j. *argenti vini* extincti cum salua, aut cum albumine oui agitati. Et intra quindenam diem omnem talem scabiem seu cirones cum pruritu curabis.

## C A P V T XXV.

De *Epinyctidibus* & *Terminthis*.

**E** *πινυκτις* ita dicitur, *ὅτι νύκτα ἐξέρχεται*, id est, quoniam *Epinyctides*. noctu oritur, vt Galenus, 2. *meth. med. cap. 2.* & Cel-  
sus, *lib. 5. cap. 28.* tradit. Paulus tamen *Ægineta, lib. 4. cap. 9.*  
& *Aëtius, tetrabib. 4. serm. 2. cap. 61.* non quod noctu obo-  
riatur, sed quoniam noctu vehementius hominem excru-  
ciet, sic dici existimât. Verùm vtraque ratio simul constare

potest, & tuberculum hoc noctu enasci, & noctu hominem excruciare. Paulus Ægineta ergo & Aëtius loco alleg. definiunt Epinyctides, quod sint vlcuscula suâ sponte erumpentia, φλυκτανοειδῆ, h. e. phlyctænis bullisve similia, subrubra, quibus disruptis cruenta sanies effluit. De die non magnopere excruciant, per noctem verò gravius magis, quàm pro ratione vlceris dolore torquent. Etsi verò Paulus & Aëtius per vlcuscula Epinyctides definiunt: tamen procul dubio pustulas in vlcuscula abeuntes intelligunt. Neque solùm ex biliosa & cruenta sanie, sed & ex aliis humoribus generatur. Ideoque Plinius, lib. 20. cap. 6. pustulas liuentes & noctu inquietantes appellat. Celsus verò, loco alleg. clarissimè eas describit, inquiens: *Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est, neque enim ea faba maior est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς impositum est.*

Nonnulli Epinyctides Effere Arabum esse putant: sed falluntur, ut ex cap. seq. patebit. Effere enim, nisi sculpatur valde, nullum humorem effundit.

*Caussæ.*

*Caussæ.*

*Caussæ.*

Caussæ huius tumoris sunt falsus & serosus humor, & pituita, cui modò sanguinis & biliosi ichoris aliquid, modò bilis atræ admiscetur. Vnde etiam color non vniusmodi est; & ob pituitam admistam pustulâ apertâ mucosa intus exulceratio reperitur. Et ominò humor ferè talis est, qualis carbunculi caussa, nisi quod nulla malignitas adest; neque etiam tumor tantus, quantus carbunculo. Neque enim, ut ex Celso dictum, faba maior. Quod verò noctu magis exacerbat, caussa est humor ater, qui noctu magis moueri solet, & frigus nocturnum, quod poros cutis adstringit.

*Signa*

*Signa Diagnostica.*

*Diagnostica.*

Notas huius tumoris addere non est opus; cum ex descriptione Celsi modò proposita satis cognosci possit.

*Prognosticum.*

## Prognosticum.

Periculosa quidem non sunt ista tubercula, roburque virtutis expellentis significant: molesta tamen sunt ob dolorem, noctuque inquietudinem pariunt & adustum ac vitiosum succum in corpore redundare significant.

## Curatio.

Ideoque vitiosus humor euacuandus; & si sanguis abundet, vena secanda. Simul etiam talis victus ratio instituenda, quæ adustum humorem non generet.

Topica quod attinet, tale balneum, vel lotio institui potest.

*℞. malvæ; violar. parietariæ; brancæ ursinæ, ana M. iij. solani M. j. sem. althææ; 4. frig. maj. contus. ana ʒ. j. Coq. in aq. dulci pro balneo.*

Paulus & Aëtius laserpitij liquorem aqua salita commendant, cum absque rosione siccat; ut & *cicutæ*, vel *hyostyami* folia cum melle trita. *Coriandrum* item viride & *solanum*, trita & mixta, vel *oleæ sylvestris* folia trita.

Ulcerebus ex pustulis natis convenit sequens medicamentum.

*℞. cerussæ ʒ. ss. lithargyri ʒ. j. ss. sem. fenigræci ʒ. ss. rosar. ʒ. ij. succi endiviæ q. s. Misceantur donec mellis vel lini-menti crassitiem acquirant. Ab acris verò, acidis & salis abstinendum.*

## Terminthus.

Nonnulli ad Epinyctides *Terminthum* referunt. Verum quid propriè *Terminthus* antiquorum fuerit, vix satis constat, nisi quantum ex Galeno habetur, qui 6. *epid. comm. 3. text. 37.* scribit: Terminthorum nomen nigras quasdam pustulas in cruribus maxime orientes, à figura coloris, magnitudinisque similitudine, quam cum terminthorum, id est, cicerum fructu, (ut vulgò vertunt, seu ut alij, & rectius, terebinthi fructu) habent, derivatum, significare.

## CAPUT XXVI.

## De Effere.

**℞** Vmoris etiam genus est, in Græcorum & Latino- rum scriptis non obuium, sed ab Arabibus propositum, nostris tamen regionibus etiam non infrequens,

quod *Effere*, *Sora*, & *Sare* nominant, cum scilicet tubercula parua, ad rubrum vergentia, duriuscula, cum insigni pruritu subito vniuersum corpus occupant, non secus ac si ab apibus, vel vespis, vel culicibus, homo demorsus, aut vrticis percussus esset; non ita tamen post longum tempus iterum euanescent, nulloque ichore vel alia humiditate affluente cutis pristinam læuitatem & colorem recuperat. Nonnulli quidem tuberculorum hoc genus ad Epinyctides Græcorum referunt: verum malè. Diuersi enim omnino tumores sunt Epinyctides & *Effere*; cum Epinyctides humorem ex se effundant, quod non faciunt *Effere*, quæ sine omni emanante humore euanescent. Præterea Epinyctides, vnde & nomen habent, noctu potissimum affligunt: *Effere* verò raro noctu erumpunt, sed plerumque de die. Curatio quoque illorum diuersa est.

An Græcis hoc tumoris genus cognitum fuerit, dubium; cum nullum huius tumoris proprium genus in eorum scriptis occurrat; nisi quis forsan ad exanthemata vlceris expertia id referre velit.

Serapio, 5. *breniary*, cap. 8. duplex huius tumoris genus constituit, pro caussarum ratione differens. Vnum ex sanguine bilioso deducit; alterum ex phlegmate falso nitrofo, sed rarius. Alij, cum nulla humiditas affluat, ab halitu vel vapore sanguinis feruidi, vel biliosorum & salforum humorum mistione, hoc tumorum genus oriri statuunt.

*Causse.*

*Causse.*

Cui serosorum humorum natura nota est, ille non negauerit, à serosis humoribus talia tubercula excitari posse, vtpote qui acres & valde mobiles sunt, & facile etiam euanescent ac discutiuntur. Quod confirmat & illud, quod venæsectione, quæ potissimum efferuescentiam serosæ partis in sanguine coërcet, hoc malum imprimis tollitur. Esse tamen huius serosi humoris non vnā differentiam, sed nunc serum hoc esse mitius, nunc acrius & feruidius, nunc tenuius, nunc crassius, pruritus, qui nunc maior, nunc minor est, docet; sicut & illud, quod sæpe obseruaui, tubercula hæc, dum ægri in calido loco sunt, tunc emergere, & dum frigido aëri sese exponunt euanescentes;

nescere; nunc contra in frigido emergere, & in calido euanescere: quorum prius ideo accidere videtur, quod humor valde tenuis & mobilis est, & ab ambiente aëre frigido statim intrò pellicitur; posterius verò, quod humor ita mobilis & tenuis non est, sed paulò crassior, qui propterea in aëre frigido transpirare non potest, in calidiore vero transpirat.

Generatur verò iste serosus & tenuis humor plerumque vitio epatis, quod ab aliqua causa p. n. ad humorem hunc generandum dispositum est. Efferuescit autem iste humor à causis procatarcticis, quæ sanguinem agitant. Hieme etiam & frigidis regionibus magis quàm calidis accidit.

#### Signa Diagnostica.

Ex notis supra nominatis facillè cognoscitur. Nimirum interdum vlcerosa lassitudo præcedit, tum pustulæ pruriginosæ toto corpore erumpunt, ac si homo ab apibus punctus, vel vrticis percussus esset.

Signa  
Diagnostica.

#### Prognostica.

1. Tubercula hæc breui temporis spatio, etiam nulla cura adhibita, spontè euanescunt, & non suppurantur, nullaque humiditas ex iis effluit. Et si id accidat interdum, id potius ratione scalpturæ, ac ob vehementem pruritum, qui ægris molestus est, quàm tumoris accidit.

Prognostica.

2. Interdum Effere febres biliosas antecedunt, & propterea ij, qui hisce tuberculis frequentius molestantur, curationem negligere non debent, ne in febres, & grauius malum incidant.

#### Curatio.

Topica vt adhibeantur plerumque opus non est, sed si feruor sanguinis & humorum venæsectione & alterantium exhibitione compescatur, tubercula euanescunt, & læuitas ac color naturalis cuti redit. Primò nimirum vena aperienda, & tantum sanguinis detrahendum, quantum corporis conditio postulat. Postea, si opus sit, biliosus & serosus humor detrahendus, tamarindis, myrobalanis, rhubarbaro. Postea exhibeatur succus & syrupus granatorum, ribes, de agrestæ, serum lactis, cum emulsione sem. 4. frigidorum,

Curatio.

*lacte acido*, & similibus. Utile etiam est ægrum balneo aquæ tepidæ immittere.

Diaeta etiam sit refrigerans & humectans.

~~~~~

CAPVT XXVII.

De Scabie.

Scabies.

S X materia adusta etiã Scabies oritur, vt & Pruritus, qui scabiei & similibus affectuum veluti præludium quoddam est. Scabies autem Latinis, Græcis *Ψωρα*, notus satis affectus est, in quo non solum aliqua corporis turpitudine & deformitas adest, sed etiam cutis intemperies cum tumore & exulceratione, vnde etiam cutis actiones læduntur. Imprimis verò in scabie summa cutis afficitur, atque ex ea, vt est apud Galenum, 4. *aph.* 17. tale quid abicitur, qualis serpentum senectus. Vnde à pruritu etiam differt: in pruritu enim tantum cutis, in qua scalpentibus nihil decidit, est asperitas; in Scabie verò non solum est cutis asperitas, verum etiam intemperies cum tumore, à qua scalpendo promptè corpora furfuracea separantur, & cum iis ichores etiam varij, & excrementa saniosa.

Causse.

Causse.

Quæ autem sit causa Scabiei, autores non planè conuenire videntur. Galen. *de tumoribus*, cap. 13. ita scribit: *Scabies quoque & Lepra melancholici affectus sunt*, & 7. *aph.* 40. melancholicos affectus esse canculos, elephantiasas, lepras, & psoras; quod aliis quoque in locis docuit. Auicennas verò 7. *quarti*, tr. 3. cap. 6. scribit, materiam scabiei esse sanguinem, cui admiscetur bilis, quæ conuersa est in melancholiam, aut phlegma falsum; cui etiam alij Arabes consentiunt. Verum enim verò etsi humor in scabie non semper sit idem: tamen in omni aliquid humoris adusti & melancholici calidi & sicci admistum est. Præterea scabies alia est humida, alia sicca. Humida, in qua materia humida & saniosa simul effluit; sicca verò, in qua parum, vel nihil eiusmodi materiæ emittitur. Atque de hac locutus videtur esse Galenus, vtpote in qua humor ille melancholicus magis exsuperat; Auicennas verò & reliqui Arabes de omni scabie. Etsi verò Scabiei causa proxima

proxima sit humor acris & falsus : non tamen planè absurdè Auicennas materiam scabiei sanguinem esse dixit. Cùm enim scabies vniuersalis corporis affectus sit , non facile ab alio humore proficisci potest, nisi sanguis etiam admisceatur. Sed tamen sanguis non potest esse simpliciter causa scabiei , quam diu nimirum suam benignam & temperatam naturam obtinet ; si quidem benignus ac bonus dum est, non pruritus, nedum vlcerosos tumores excitare potest. Quapropter sanguinem corrumpi, aliosque ipsi humores, qui mordaces & acres sint, si scabiem gignere debet , ipsi admisceri oportet. Bilis quidem flaua acris est & mordax, sed vix eâ copiâ affluit, aut tam crassa est, vt tales tumores excitare possit. Atra verò bilis & pituita falsa , ad scabiem producendam commodissimi humores sunt. Ij enim cum crassi , calidi & sicci, ac mordaces sint, si ad cutem protrudantur, in eâ hærent, atque calidam & siccam intemperiem , pruriginem , tumorem atque exulcerationem excitant.

Causas autem primitiuas quod attinet , imprimis ad humores illos falsos, mordaces & acres gignendos, efficax est victus ratio , cibi nimirum prauis, falsi, acres, & qui facile corrumpuntur : hinc pauperes , qui prauis illis cibis vtuntur , frequentius scabie infestantur , vt & pueri ac in primâ ætate constituti , vtpote qui in victu sunt incontinentiores ; vnde plura excrementa colligunt , quæ in ambitu corporis retenta corrumpuntur , atque acrimoniam acquirunt. Facilius autem ex cibis prauis gignuntur illi acres , & falsi humores , si intemperies epatis sit calida & sicca. Huc quoque pertinet corporis immundities , & negligentia in mundando corpore , si nimirum sordes à cute non abluuntur , aut vestes non mutantur, vnde sordes in superficie corporis hærentes , exitum non ita liberum excrementis permittunt , & acrimoniam acquirunt , aliosque humores corrumpunt. Oritur quoque scabies interdum post crisin , post morbos tùm acutos , tùm diuturnos , vbi scilicet natura humores prauos, quos alio modo euacuare & discutere non potest, ad cutem propellit. Contagium denique inter præcipuas

scabiei causas numeratur, quam causam etiam Galen. agnuit, *lib. 1. de differ. febr. cap. 2. & 4. de differ. puls. cap. 1.* In superficie enim cutis scabiosorum quædam viscida & tenax humiditas colligitur, quæ per vestes aut alio modo corpori communicata, humores in eo simili modo corrumpit, & similem affectionem producit, in his præcipuè corporibus quæ ad scabiem iam sunt disposita. Et quidem scabies humida magis contagiosa est, utpote in quâ plus talis humiditatis viscidæ generatur.

Differentiæ.

*Differē-
tiæ.*

Differentias scabiei aliqui plures recensent, utpote quod alia sit recens, alia inueterata, alia totum corpus occupet, alia saltem manus & crura. Sed præcipua est quæ ab humorum differentia petitur, quod aliqua ex humore atro & melancholico oritur, & sicca appellatur, in qua etsi alij humores concurrunt, humoris tamen illius maxima pars est, unde ex partibus hac scabie laborantibus, vel nihil excernitur, vel si quid excernitur, est crassum, siccum, & ulcera ac vestigia ulcerum sunt liuida & nigra. Alia est humida, in qua abundat pituita falsa, e qua nimirum sanies humida multa, subtilis, acris, aut etiam crassa, copiosius emanat.

Signa Diagnostica.

*Signa
Diagno-
stica.*

Scabies notus affectus est, facileque agnoscitur, ut & eius differentiarum, præcipuè ex iis, quæ modò dicta sunt. Quæ tamen signa nonnihil mutantur, prout maior vel minor adustio est aliorum humorum.

Prognostica.

*Progno-
stica.*

1. Etsi verò scabies ob turpitudinem & deformitatem magis molesta est, quàm ob aliud quod imminet periculum, & in ætate iuuenili sæpe ab aliis morbis præseruat, vel etiam alios morbos sanat: tamen semper tuta non est. Si enim diuturnior sit, in lepram migrare potest, & in senibus contumax est, ac curatu difficilis.

2. Et inter species curatur difficilius sicca, quàm humida. Qualiscunque itaque sit, negligenda non est, sed commoda curatione, vel ob deformitatem saltem, tollenda.

Curatio.

Principiò autè recta victus ratio habenda est, & à cibis humores adustos & falsos generantibus abstinendum, vt sunt salsa, acria, amara, olea & oleaginosa. Contrà verò cibi boni succi assumendi sunt. In genere autem hoc obseruandum, conuenientius esse, vt cibi, qui scabiosis exhibentur, potius elixi sint, quàm assi aut frixi. Assa enim & frixa præcipuè acriorem humorem & sicciorem generant.

Postea humorum acrimonia temperanda, & præcipuè epatis intemperies ad naturalem statum reducenda, humoresque falsi & acres euacuandi. Principiò itaque primæ viæ, leui aliquo medicamento sunt euacuandæ. E. g,

℞. *Elect. diacathol.* ʒ. ʒ. *pulu. senæ præpar.* ʒ. ʒ. *cum saccharo* F. Bolus.

Si adsit aliqua sanguinis copia, & humores paulò calidiores sint, etiam non inutile fuerit venam in cubito aperire. Solet enim natura humores vitiosos è maioribus illis venis internis ad ramos externos & subcutaneos expellere, qui inibi venâ apertâ cum sanguine euacuantur.

Postea in scabie humidâ ex pituitâ falsa præparantia exhibenda ex *cichorio, agrimoniâ, lupulo, capil.* ♂. Purgantia ex *agarico, rhabarb. fol. senæ.* In siccâ, præparantia ex *fumaria, borrag. bugloss, violis*; Purgantia ex *epithymo, polypodio, senâ, helleboro nigro*: vnde variæ in rem præsentem formulæ concinnari possunt.

℞. *rad. cichor.* ʒ. j. *polypodij, lapathi acut. cortic. interfrangulæ, ana* ʒ. ʒ. *ligni sassafras, glycyrrhizæ rasæ, ana* ʒ. ij. *fumar. acetos. agrimon. scabios. ana* M. j. *epithymi, flor. borrag. bugloss. ana* M. ʒ. *passular.* ʒ. ʒ. *Coq. in f. q. aq. commun. vel etiam feri lactis pro* lb. ij. *Colaturæ clarificatæ adde* Syr. de *endiu. de cichor. cum rhabarb. ana* ʒ. ʒ. *aceti sambuc.* ʒ. ij. *Misc. dentur singulis dieb.* ʒ. iiii. vel v.

Vel ℞. *rad. cichor.* ʒ. vj. *glycyrrhizæ* ʒ. iij. *fumariæ* M. ij. *endiu. M. j. flor. borrag. viol. bugloss. ana* M. ʒ. *sem. melon. endiu. ana* ʒ. j. *fol. senæ* ʒ. j. *cortic. myrobal. citr. Ind. ana* ʒ. ʒ. *polypodij* q. ʒ. v. *agarici albiss.* ʒ. iij. *rhabarb. el.* ʒ. ij. *spicæ* ʒ. j. *cinam. zinzib. ana* ʒ. ʒ. *Coq. in f. q. aq. scabios. & fumar. pro* lb. ij. *per noctem stent: postea colentur & clarificantur*

centur atque aromatisentur, ligni aloës, santal. rubr. ana \mathfrak{z} .j. Dosis \mathfrak{z} .iiij. vel v.

Vel \mathcal{L} . decocti senæ \mathfrak{z} .ix. syr. de fumar. de epithym. de cichor. cum rhabarb. ana \mathfrak{z} .ij. Misce, & aromatisetur cum cinamom. & spec. diar. abb. \mathfrak{z} .ß. Dosis \mathfrak{z} .iiij. vel v.

Vel \mathcal{L} . fumar. M.j. flor. 4. cordial. ana p. j. epithymi \mathfrak{z} .ß. glycyrrh. rasæ. \mathfrak{z} .ij. fol. sen. el. \mathfrak{z} .iiij. ellebor. nigri \mathfrak{z} .j. polypod. \mathfrak{q} . \mathfrak{z} .iiij. passul. enucl. \mathfrak{z} .j. Coq. pro \mathfrak{z} .iiij. in colatura infunde rhabarb. el. \mathfrak{z} .j. cinamom. \mathfrak{z} .ß. spicæ, schœnanthi, ana \mathfrak{g} .iiij. Colaturæ expressæ adde syr. de fumar. byzant. simp. an. \mathfrak{z} .iiij. F. haustus, qui toties repetatur, quoties opus fuerit.

Si ulteriori purgatione opus fuerit, fortiora exhibeantur purgantia.

Vt \mathcal{L} . confect. hamech \mathfrak{z} .iiij. elect. ros. Mesues \mathfrak{z} .j.ß. F. Bolus. Vel dissol. in aq. vel decoct. fumar. \mathfrak{z} .iiij. & addatur syrup. de epithym. & de fumaria \mathfrak{z} .j. Misc.

Post alias præparationes & purgationes uti licet infuso ellebori nigri hoc modo parati.

\mathcal{L} . rad. cichor. polypod. querni, ana \mathfrak{z} .j.ß. fumariæ M.ß. flor. borrag. bugloss. cichor. ana p. j. epithymi, passular. ana \mathfrak{z} .ij. Coq. pro \mathfrak{z} .v. In colaturâ infunde per noctem ellebori nigri veri \mathfrak{z} .j.ß. cinamom. \mathfrak{z} .j. sem. dauci, anisi, ana \mathfrak{z} .ß. caryophyll. \mathfrak{g} .v. Colaturæ expressæ adde syr. de fumar. de cichor. cum rhabarb. ana \mathfrak{z} .iiij. Aromatisetur cum spec. diarrhod. abbat. \mathfrak{z} .j.

Imprimis verò valde utile est serum lactis, præsertim caprini, quod quidem in scabie humidâ primò exhiberi potest cum \mathfrak{z} .ij. succi ros. ut simul purget, deinde per iv. aut v. dies saltem alteret. Si sicca sit scabies, addi poterunt \mathfrak{z} .ij. vel iiij. succi fumar. vel etiam \mathfrak{z} .ij. emulsionis sem. melonum, qua ratione efficacissimum ad scabiem & pruritus est medicamentum.

Vel etiam poterit hoc modo serum lactis parari.

\mathcal{L} . feri lactis caprin. lb. ij. myrobalan. contusor. \mathfrak{z} .j. epithymi \mathfrak{z} .j.ß. Infundantur per noctem. Manè colaturæ \mathfrak{z} .j. assumatur.

Vel \mathcal{L} . rad. cichor. fumar. acetos. cimarum lupuli, agrimon. recent. ana M.j. absinth. rorismar. ana p. j. Coq. in f. q. lactis

lactis caprini recens multū ad part. quart. absumtionem. Postea instillentur *aceti sambuc. cochl. ij. vel iij. vbi lac concreuerit*, serum purius & sincerius sumatur manè per se, vel cum *syrup. de cichor. cum rhabarbaro.*

Vbi corpus satis purgatum fuerit sudorem prouocantibus opus est: *℞. theriacæ, mithridat. ana ℥. j. succi fumar. inspissati ℥. ℞. syr. de succo acetos. 3. ij.* Dissolu. in *aq. fumar.* & manè fumantur, & in lecto sudor prouocetur. In hunc vsum sola *fumaria* poterit vsurpari, vt & *pimpinella*, *aquileg. sambucus.* Quod si scabies sit contumacior, etiam *decocto sarsaparillæ* vti possumus, quibus tamen commodè *aq. vel syr. fumar.* admiscetur.

Hæc vbi vsurpata fuerint, ad Topica accedendum. Imprimis hic commodus est vsus balneorum tūm dulcium, tūm mineralium ac calidorum, inter quæ præcipuè sulphurea commendantur: quorū tamen vsus cōtinuus cum siccet, hac ratione interdum in scabie sicca vtile est, per vires vsurparè dulcia & sulphurea, ita vt bis dulcia vsurpētur, quater autem sulphurea. Talium enim balneorum & solo feri lactis vsu etiā contumax scabies curatur. Sed cū non vbique ista balnea mineralia reperiantur, alia pro iis substituere licet, quæ facultatem digerendi, detergendi, & poros cutis extergendi atque purgandi vim habent, quæ si refrigerantibus, & dolorem ac pruritum mitigantibus admisceantur, polychrestum medicamentum efficitur.

Vt *℞. alumin. 3. j. ℞. sulphuris 3. ij. nitri 3. j. salis M. j.* F. pulu. qui in aquæ calentis labrum coniiciatur.

Vel *℞. salis commun. ℔. ℞. alum. 3. iij. vitrioli 3. iij. tartari, nitri, ana 3. ij.* Contusa coniiciantur in balneum.

In balneo etiam coqui potest *malua, fumaria, scabiosa, artemis. beta, radix oxylapathi*, & in facculo suspendi *farrina fabar. furfures.*

Potest & tale balneum parari: *℞. rad. & fol. lapathi acuti, M. iij. enulæ 3. iij. bryoniæ ℔. ℞. maluæ, scabios. fumar. chelidon. saponar. ana M. ij. hordei integri, lupinor. fabar. ana ℔. ℞. furfur. ℔. j. flor. chamæmel. M. iij.* Coq. pro balneo.

In eundem etiam vsum linimenta & vnguenta parantur,

rantur, quorum magnus numerus passim apud autores occurrit. Componuntur ex detergentibus, ut dixi, & cutem purgantibus, qualia sunt *nitrum, iris, amygdalæ amarae, abrotanum, elleborus, radix bryoniae, lil. alborum, farinar. fabar. orobi, lupinor. terebinthina, sulphur, tartarum*. His admiscantur anodyna, quæ pruritus & dolorem, qui ex aliis medicamentis excitatur, mitigant, ut *ol. rosac. aethin. chamamel. pinguedo gallin. anser. vitulin. butyrum recens, axungia porci*. Addenda quoque, quæ cutis intemperiem corrigunt, ut sunt *succus acetosæ, lac sem. melonum*. Tenuium quoque partium medicamenta admiscenda, ut *acetum, succus limonum*.

Ex quibus omnibus & similibus, prout res postulat, varia componuntur medicamenta, pro ratione corporis affecti. Neque enim vnico medicamento facile omne genus scabiei curari potest, & qui hoc tentant, vel negligentia, vel inscitia accusandi sunt. Mitiora enim in scabie mitiori, in pueris, foeminis, delicatis & mollioribus conueniunt: in aliis fortiora. Alia etiam humida, alia sicca scabies postulat.

Mitius est hoc: ℞. *litharg. aceto ros. prius diluti, rad. lil. alb. ana 3. ij. ol. ros. 3. ij. farin. fabar. 3. j. succi limon. 3. ii. camphor. ʒ. iiij. Puluerisanda subtiliss. pulueriscentur, & cum reliquis in formam linimenti misceantur.*

Vel ℞. *succi lapathi acuti, helenij, ana 3. j. limon. 3. vj. terebinthin. 3. j. litharg. 3. ʒ. cerussæ 3. ij. salis commun. 3. ʒ. ol. ros. q. s. F. Linimentum.*

Vel ℞. *axung. porcin. 3. j. ʒ. ol. ros. 3. j. terebinthinæ 3. ʒ. ol. tartari, & vitell. ouor. ana 3. j. pulu. thuris 3. ij. salis commun. ʒ. j. M. diligenter.*

Vel ℞. *butyr. rec. terebinth. ana 3. iiij. ol. ros. myrtini, ana 3. j. ouor. vitell. num. ij. cerussæ 3. j. salis 3. ij. Misc.*

Vel ℞. *succi lapathi acuti, helenij, ana 3. j. ʒ. aceti 3. ʒ. ol. ros. cera, ana q. s. F. Vnguentum.*

Vel ℞. *terebinth. lotæ aq. rosar. 3. ʒ. succi aurantior. acetos. 3. iiij. oui vitell. j. butyri 3. ij. ol. ros. q. s. F. Linimentum.*

Vel ℞. *tereb. lotæ in aq. scabios. 3. j. ol. rosac. 3. ʒ. butyri rec.*

rec. axung. porcin. 3. ij. salis 3. ℔. litharg. 3. j. vitell. ouor. ij. succi limon. 3. vj. ceræ q. s. F. Vnguentum.

Vel ℥. succi lapath. acuti 3. j. terebinth. styrac. liquid. ana 3. j. ℔. rad. helenij 3. ij. thuris 3. j. oui vitell. j. salis 3. j. aceti 3. j. ℔. axung. porcin. ol. ros. ana 3. ℔. ceræ q. s. F. Vnguentum molle.

Vel ℥. litharg. 3. ℔. cerussæ 3. ij. mastich. thuris, ana 3. j. succi ex arantio pomo cum cortice inciso expressi 3. j. ol. ros. q. s. Ducatur in mortario plumbeo. F. Vnguentum.

Pro diuitibus & delicatioribus solent componi Vnguenta è pomis, quæ Pomadas vel Pomata vocant. V. g.

℥. cinam. caryophyll. ana 3. iiij. flor. lauendul. 3. ij. nucis moschatæ 3. ij. styrac. calamitæ 3. j. benzoes 3. v. camphor. 3. j. pomorum odoratorum lb. j. ℔. aq. ros. tantundem, vini 3. iiij. axung. porcine rec. lb. j. Coq. omnia & colentur, postea adde moschi 3. ℔. F. Linimentum.

Fortiora in adultioribus & confirmatâ scabie necessaria sunt: Vt ℥. succi lapathi acuti 3. j. sulphuris citrini 3. iiij. nitri 3. ij. styrac. liquid. farinæ lupinor. ana 3. ij. ℔. ol. ros. q. s. ceræ parum. F. Vnguentum.

Vel ℥. sulphuris 3. ℔. nitri 3. j. ol. ros. nucum, ana 3. j. succi limon. 3. ij. Misc.

Vel ℥. rad. enulæ, lapathi acut. ana 3. j. Coq. in aceto, & per cribrum traiciantur. Adde sulphuris viui 3. j. salis commun. 3. ℔. succi limon. 3. vj. vnguenti albi Rhasis, vnguenti citrini, ana 3. ℔. ol. tartari, rosac. ana q. s. ceræ parum. F. Vnguentum.

Vel ℥. vini boni odorati lb. j. ℔. sulphuris 3. iiij. thuris 3. ij. salis 3. j. ℔. pingued. porci 3. iiij. ceræ 3. j. ℔. Bulliant simul ad tert. part. consumptionem; sub finem adde styrac. liquid. 3. j. ℔. Misc. ℥. rad. pimpinellæ, lapathi acuti, helenij, an. 3. ℔. Infundantur in aq. fumar. & postea coquantur. Colaturæ fortiter expressæ adde terebinthinæ 3. iiij. ol. ros. 3. ij. Bulliant ad consumt. medietatis. Deinde adde sulphuris 3. ℔. alumin. 3. ij. salis gemmæ, nitri, ana 3. ℔. ol. ouor. ceræ, ana q. s. F. Vnguentum.

Vel ℥. butyri sine sale 3. iv. terebinth. 3. j. ℔. sulphuris 3. ij. salis 3. ℔. vitell. ou. j. Misc.

Vel

Vel ℥. *tereb.* ℥. iv. *sulphuris citrini* ℥. ℞. *rad. pimpinell. belenij, lapid. calaminar. ana* ℥. ℞. *salis gemmæ* ℥. iiij. *litharg. cerussæ, ana* ℥. j. *oucr. vitell. ij. alum.* ℥. ij. *aceri vini parum. ol. ros. q. s. F. Vnguentum.*

Nonnulli etiam argentum viuum & sublimatum, vnguentis & linimentis contra scabiem admiscunt. Verum cum inde periculum ægro conciliari possit, consultius est, in scabie, quæ aliis medicamentis curari potest, ab argento viuo & sublimato, quantum possibile, abstinere.

Interdum & manuum vngendarum causa globuli, saponēs, & smegmata parari possunt. E. g.

℥. *pulu. rad. ireos* ℥. ℞. *belenij* ℥. ij. *facule bryon. gersæ, serpentariæ, ana* ℥. j. *thuris electi* ℥. iiij. *ol. tartari* ℥. iiij. *styrac. tiquid.* ℥. ij. *farin. lupinor.* ℥. ℞. *succi lapathi acuti* ℥. iiij. *sapon. Veneti in aq. ros. & fumar. dissolut.* q. s. *moschi, si libet* ℥. ℞. vel plus; Misc. F. Massa, & ex eo globuli qui inuoluantur bombace.

℥. *aq. destillat. oxylapat. lb. j. succi plantag.* ℥. ij. *aq. ros.* ℥. j. ℞. *succi limonum* ℥. j. *lithargyrj* ℥. iiij. *cerussæ* ℥. ij. *mercurij sublimati* ℥. vj. *salis commun.* ℥. ij. *sulph. viui* ℥. j. ℞. Puluerisanda pulueriscentur, & cum aquis misceantur. Stent in infus. horis xxiv. postea destillantur.

Aliud in omni scabie expertum. ℥. *rad. oxylapathi virid. belenij virid. ana* lb. ℞. *ping. porci* ℥. iiij. Contund. in mortario, & ad lentum ignem parum ebulliant, postea exprimantur fortiter, & F. Vnguent.

De malo mortuo.

Malum mortuū.

Peculiaris scabiæ generis nonnulli Medici mentionem faciunt, quod *malum mortuum* appellant, quia corpus nigrum & quasi mortificatum apparet; quæ est scabies cum liuore & nigredine, ac pustulis crustosis, nigris, foedis, sine sanie, & sine sensu ac dolore, in coxis & tibiis præsertim, ex melancholia naturali exusta ortum habens, & proinde usum ciborum melancholicorum, lienis obstructionem, retentionem hæmorrhoidum sequitur, & proculdubio scorbutica malignitate non caret. Estque malum, ut affectus melancholici omnes, satis diuturnum, & curatu difficile.

Curatur.

Curatur autem humorem melancholicum præparando, & conueniente modo purgando, ac vitium lienis, à quo pendet, corrigendo, de quo sæpius, vt de scorbuto, & passim alibi diximus. Corpore euacuato continentur medicamenta humorem melancholicum temperantia, quibus & antiscorbutica medicamenta addenda.

Deinde lauatur corpus hoc balneo parato ex radicibus polypodij, oxylapathi, belenij, ireos, cortic. sambuci, ebuli, absinthio, fumaria, parietaria, malua. Sub ingressum balnei detur conserua fumarie, vel syrupus aut aqua fumarie cum theriaca.

Postea inungatur locus affectus vnguento diapompholygos; vel tali: ℞. succi fumarie, oxylapathi, chelidonij, cochlearie, nasturtij aquatici, ana ℥. j. pingued. porci antiq. ℥. iij. Coq. ad succorum consumptionem. Adde sulphur. viui ℥. ℞. ol. nucum ℥. j. vng. diapompholygos ℥. j. ℞. thuris ℥. iij. terebinth. ℥. ℞. Misc. in mortario plumbeo. F. Vnguent.

C A P V T XXVIII.

De Lepra Græcorum.

Lepra ἀπὸ τῶν λευκῶν à squamis denominata, sūmus *Lepra.* quidam pforæ seu scabiei gradus est. Mox autem in principio, ne quis Autorum lectione turbetur, obseruandum, nos hic de Græcorum Leprâ, non de Arabum loqui. Quam autem Arabes Lepram nominant, illa Græcorum est Elephantiasis, de quâ cap. sequenti, quæ nil aliud est, quam vniuersalis totius corporis Cancer, vt ex descriptione, quæ apud Auicem. *tertia quarti, tract. 3. cap. 1.* manifestum est: dum inquit: Lepra est morbus ortum habens ex bile atrâ per totum corpus sparsa, vnde intemperies partium, forma & figura, & tandem etiam ipsa continuitas corrumpitur, & est cancer communis corpori toti.

Græcorum verò lepram nominant Arabes *Albaras nigram*, vt ex eodem Auicem. *septima quarti, tract. 2. cap. 9.* apparet. *Albaras nigra*, inquit, est illud, quod etiam Imperigo *nigra.* excoriatiua, & est scabiositas accedens cuti, aspera, vehemens, & facit squamas, sicut squamas piscium, cum

pruritu, atque est cum humore melancholico, & est de antecedentibus Leprâ: quibus verbis manifestè Græcorum lepra describitur. Est nimirum Lepra Græc. scabies in summo gradu, & à scabie solùm affectus vehementia differt. Vnde etiam Paul. Ægineta vno eodemque capite, (*lib. 4. cap. 2.*) de scabie & lepra agit. Auicennas autem, quem & nos sequimur, peculiaribus capitibus de iis agit, de scabie nimirum *septima quarti, tract. 3. cap. 6.* de lepra Græcorum autem *loc. alleg.* agit.

Maiores enim in lepra est humorum corruptio & intemperies, quam in scabie, & in scabie solùm quædam corpora furfuracea decidunt, in leprâ autem velut squamæ piscium, ita ut à pruritu per scabiem ad lepram fiat transitus. Nam pruritus est levis quædam cutis asperitas, in quâ, nisi fortè violentius scalpatur, nihil ex cute decedit. In scabie postea iam humor euidentior est, & scalpentibus furfuracea quædam corpuscula decidunt. In lepra maior tumor est, & non amplius furfuracea corpuscula, sed squamosa, seu scalpentibus, seu non scalpentibus decidunt. Etenim in scabie materia est tenuior, & summam saltem cutem depopulatur: deinde in lepra materia crassior est, & non solùm summam superficiem, sed etiam profundiora cutis depascitur.

Impetigo Celsi.

Græcorum hanc lepram proculdubio sub Impetiginis nomine proposuit Celsus, *lib. 5. cap. 28.* non verò Lichenem Græcorum, quæ aliis Impetigo dicitur, intellexit, dum ita scribit: *Impetiginis verò species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem representat. Nam & rubet, & durior est, & exulcerata est, & roditur. Distat autem ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet: videnturque esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resolvuntur, certioribusque hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est, simile papulæ ferè, sed asperius, rubicundiusque, figuras varias habens. Squamulæ ex summa cute descendunt, rossio maior est, celerius & latius procedit, certioribusque etiam, nonnunquam prior, temporibus & fit, & definit, Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est, nam & crassior est, & durior, & magis tumet, in*

summa

summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra procedit, & latè & tardè minus serpit. In temporibus aut oritur, aut definit, neque ex toto tollitur. Nigra cognomen est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: nam subalbidum est, & recenti cicatricis simile, squamulasque habet pallidas: quasdam subalbidas, quasdam lenticule similes: quibus demtis, nonnunquam profluit sanguis. Alioqui verò humor eius albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus, atque ungues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quàm quod ad scabiem quoque pertinere, sub autore Protarcho retuli. Serapion autem nitri P. ij. Sulphuris P. iiij. excipiebat resina copiosa, eoque utebatur. Hæc Celsus.

Neque enim ullus autor seu Græcus seu Latinus; tot genera Lichenum constituit: quæ tamen facilè in Lepra Græcorum inveniuntur; neque ullum caput in Celso occurrit, in quo de Lepra tractet, quæ tamen incognita ipsi, Hippocratis studiosissimo, esse non potuit. Præterea Impetigo, etiam leuissima scabie peior, à Celso ponitur: insuper cuncta Impetiginis genera squamas emittere Celsus scribit, quod Lepræ Græcorum maximè proprium est, & nomen etiam *ἀνὶ λειμῶν*, id est, squamis accepisse putatur; cùm contra Licheni Græcorum squamas nemo tribuerit.

Caussæ.

Caussa huius mali est atra bilis. Quanquam enim antiqui quidam etiam à pituitâ falsâ Lepram oriri dixerint: tamen id non ita intelligendum est, quasi à sola pituitâ falsâ Lepra oriatur, & excitari possit, sed cùm interdum falsa pituita atræ bili admiscetur. Ad Lepræ itaque generationem faciunt quæcumque atram bilem generant, & coaceruant. Quæ iâ ex priori de scabie doctrina nota sūt; ut victus incommodus, temperamentum siccum, suppressæ hæmorrhoides aut menstrua, fonticuli, qui diu fluxere, prohibiti, febris quartana. Denique etiam ad Lepram eodem modo, ut ad scabiem, facit contagium. Etsi nonnulli Lepram contagiosam esse negant: tamen id sine caussa

evidenti facere videntur. Si enim scabies contagiosa, procul dubio etiam lepra, quæ pessima scabies est, & quidem scabiei excessus, contagiosior erit.

Signa Diagnostica.

*Signa
Diagnostica.*

Cognoscitur facillè Lepra, cum eadem signa, quæ scabies, habeat. Hoc saltem peculiare obtinet, quod squamas emittit. Sudor est foetidus, & malum minus remediis cedit. Est nimirum cutis aspera, arida & sicca, adest pruritus, & seu scalpentibus, seu non scalpentibus quædam corpora squamas piscium referencia decidunt.

Prognosticum.

Prognosticum.

Est autem difficile & contumax malum. Et nisi ipsi maturè obuiam eatur, in Lepram Arabum seu Elephantiasin degenerat; si nimirum atra bilis ita coaceruetur in corpore, ut iam non solum exteriores partes, sed etiam interiores occupet.

Curatio.

Curatio.

Curationem quod attinet, cum Lepra summa sit scabies, eadem etiam, quæ scabies, medicamenta postulat; fortiora saltem. Quapropter Diæta rectè instituta euacuandum corpus, ut dictum, Epatis intemperies corrigenda & materia cutem obsidens, digerentibus ac detergentibus medicamentis tollenda. Imprimis hinc utile est sudores prouocare decocto farsæparillæ, aut ligni Guajacii. Galenus ad detergendum imprimis commendat, *lib. 6. de simpl. medic. fac.* balanum myreplicam, quæ cum validam adstringendi vim habeat, si acetum coniungatur, vi adstringente deposita egregiè munus detergendi & altius penetrandi in cutaneis affectibus præstabit. Sulphur etiam hinc commodum est, ob vim detergendi. Reliqua ex priori de scabie doctrina patent: & dicentur plura, quæ etiam huc accommodari possunt, infra, c. 40. de Elephantiasin.

CAPUT XXIX.

De Vitiligine, seu Leuce & Albo.



Vm capite præcedente Græcorum Lepra, *Albaras nigram* ab Arabibus appellari dixerimus, duas verò *Albaras* Arabes nominant, vnam albam, alteram nigram, &

Albaras

Albaras alba Arabum sit λευκή Græcorum, λευκή verò vitiliginis species : Lepræ Græcorum vitiliginem subii- *Vitiligo.*
cere placet.

Disputant equidem nonnulli operosè, an *Leuce & Alphi*, & similia, quæ proponemus posthac vitia, ad morbos, an verò ad symptomata pertineant, & varia loca ex Galeno conquirunt, in quibus nunc hoc, nunc illud afferere videtur. Verùm cum nobis hoc libro propositum sit, & de morbis & de symptomatibus partium externarum agere, de eo scrupulosè non disputabimus. Hoc monuisse sufficiat, si recessus à statu naturali siue sit in intemperie, siue in organica constitutione, tātus sit, vt actionem nullam lædat, non morbum, sed symptoma esse; quo & colores mutati cutis referuntur. Etsi verò in prioribus libris partium morbos & symptomata seorsim proposuimus: hîc tamen id commodè fieri non potuit, cum interdum idem affectus pro recessus à statu naturali magnitudine modò morbus sit, modò symptoma.

Vitiliginis autem vocabulo, vndecumque etiam deductum sit, nullum genericum respondens Græcum habetur, sed sub se tres affectus complectitur, λευκία seu leucen, alphi vtrumque, album scilicet & nigrum. Ita enim scribit Celsus, lib. 5. cap. 28. in fine: *Vitiliginis tres species sunt. Αλφει, ubi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μελαν colore ab hac differt, quia niger est, & umbra similis. Cætera eadem sunt. Λευκή habet quiddam simile alphi, sed magis albida est, & altius descendit, in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in aliis celerius, in aliis tardius.* Galenus verò, vt dictum, nullum commune nomen habet, quod leucen & alphi complectatur, sed vt diuersos affectus proponit, 2. de sympt. caus. cap. 2.

Apud Arabes occurrit vocabulum *Albaras*, quam illi in albam & nigram diuidunt, non vt morbum eundem in suas species, sed vt vocem in sua significata. Sunt enim diuersi affectus, & *Albaras nigra* nihil aliud est, quam *Lepra* Græcorum, & Celsi *Impetigo*. Alba verò Græcorum λευκή;

quam appellationem & Celsus retinet, & vitiliginis speciem constituit. Sicut & Plinius vitiliginis albæ mentionem facit, *lib. 28. cap. 15. & lib. 31. cap. 10.* nigræ verò, *l. 22. c. 25.* Nullum enim, quod speciebus vitiliginis, leucæ & alphi respondeat, nomen apud Latinos occurrit.

Αιτιώ nimirum, vt Galenus, *3. de sympt. caus. cap. 2.* scribit, Medici ita nominarūt, *ἀπὸ τῆς χροίας τῆς ὀνομασίαν ἔχοντες*, à colore nomen imponentes. Qualem enim locustæ carnem habent, fereque omnes ostrea, talem habent etiam, qui leucæ foedantur. *Ἀλφὸι* autem *ἀπὸ τῆς ἀλφαίνου*, quod est immutare, quoniam scilicet cutis color immutatur, dicuntur: non tamen totius; sed sparsim magnæ maculæ per cutem, plerumque in corpore, oriuntur. Eorum verò generatio, vt Galenus *ibid.* docet, similis est generis, nimirum ex vitioso nutrimento. Non tamen sub iis tota caro vitatur, sed in summa cutis superficie *εἰς τὴν λεπίδα πρὸς ἐπιπλάσει*, id est, veluti squamulæ quædam superfiguntur, & quidem alphi albi ex pituitoso, nigri ex melancholico succo oriuntur. Non tamen veræ squamæ sunt, sed asperitas quædam cum colore mutato in cute percipitur. In hoc enim differt Alphus niger à lepra seu Arabum *Albaras nigra*, quod in *Albaras nigra* sunt excoriatio & squamæ, quæ in Alpho nigro non sunt.

Μορφῆ. Alphus etiam appellatur Morphæa, procul dubio à *μορφῇ*, quod scilicet cutis color in album & nigrum mutetur. Celsus Græcorum appellationes in distinguendis vitiliginis speciebus usurpauit, & primam speciem leucen seu leucam nominauit; album verò simpliciter alphi appellauit, nigrum vero *μέλανα*.

Mutatio autem hæc coloris tam in leuce, quam in alphi interdum non solum in cute consistit, sed & ad pilos extenditur, & vt Celsus, *loco alleg.* scribit, in leuce albi pili sunt & lanugini similes, & alphi candidi etiam cum inueterascunt, vt Paulus, *lib. 4. cap. 6.* scribit, pilos albos producunt, nigri nigros. Scribitque Io. Philippus Ingrassias, *tract. 1. de tumorib. cap. 1. p. 142.* se non semel vidisse, canos etiam senes, aliquam vel barbæ, vel superciliorum partem (vbi scilicet inueteratus melas aterye alphi exstiterit) nigram

nigram habuisse, vt & iuuenibus ex toto nigris, quam-
piam nihilominus partem leuce, vt inueterato albo, af-
fectam candescere.

Ex his quæ hæcenus dicta sunt patet, ob colorem qui-
dem cognatos esse affectus leucen & album; aliàs tamen
non parum differre; cum leuce non solum cutis, sed &
carnis in colore; imò substantia, sit mutatio: in albo verò
cutis aut cuticula potius saltem in colore mutetur.

causæ.

De leuces enim generatione, Galenus, 3. de sympt. causis.
cap. 2. scribit: Cum caro longo tempore pituitoso simul
ac glutinoso sanguine nutritur, caro quidem adhuc ma-
net, mutatur tamen eius forma & in alteram speciem ver-
situr, fitque media quædã inter sanguineam exsanguem-
que carnem. Vbi autem talis est reddita, accidit ei, vt de
cætero allatum sibi nutrimentum non magis vel tentet
in rubram carnis speciem mutare, quàm polypodes &
locustæ. Ita fit, vt tum alba tum pituitosa è toto quàm
citissimè euadat; cum nec ipsa possit nutrimentum ad ru-
borem vertere, & simul pituitosum illud affluat. Ergo qua-
lem ab initio locustæ carnem habent, ferèque omnes
ostreæ, talem ex transmutatione habent, qui leuce fœ-
dantur. Ita enim carnis vitium nominant à colore no-
men imponentes, sicut nigræ & callosæ carni ab elephan-
te nomen ferunt.

De alborum verò generatione mox subiungit Gale-
nus, quod eorum generatio cum prædictis vitis similis
sit generis: non tamen sub iis tota caro vitietur, sed in
summo corpore veluti squamæ quæpiam insistantur.

Albus autem duplex, albus, qui à pituita fit, & Ara-
bibus *morphea alba* dicitur; & niger, qui ab humore me-
lancholico generatur, & *morphea nigra* appellatur. Non-
nulli tamen alios quoque colores constituunt, & cu-
tem quandoque ad citrinum, quandoque ad rubrum,
pro diuersitate corrupti humoris, mutari dicunt. Et om-
nino id non de nihilo est. Cutis enim non rarò ad album
solum vel nigrum, sed sæpe etiam ad citrinum colorem
mutatur.

Causæ antecedentes horum vitiorum sunt humores eiusdem generis in venis cumulati, & à natura ad ambitum corporis protrusi. Proueniunt verò isti humores ex sanguificationis vitio, quod fit seu ob victus prauam rationem, seu epatis aliquem morbum. Ad album tamen nigrum imprimis lienis vitium concurrit. Corripiuntur autem hoc malo frequentius viri, quàm foeminae. In foeminis enim cum menstrua purgatione eiusmodi vitiosi humores euacuari solent. Minus etiam pueri hoc malo infestantur, cum corpora eorum calida & humida sint, & proinde ad talium humorum generationem minus apta, ac rara, & insensibili transpirationi maximè idonea.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Vitia ista ex coloris cutis mutatione cognoscuntur. Et quidem nigri alphi signa sunt manifesta, cum maculae nigricantes latae quasi squamosae hinc inde per cutem spargantur. Quia verò in leuce & alphi albo utrobique color albus est, signis distinguenda sunt hæc duo vitia. In alphi pili in loco affecto naturalem colorem retinent; in leuce verò albi, lanugini similes exoriuntur. In leuce etiam cutis est magis depressa. Præterea in alphi si cutis acu pungatur, sanguis exit: in leuce autem ferè non sanguis, sed humor aqueus & albus effluit. Tandem etiam in alphi maculae non sunt continuæ, sed disiunctæ; in leuce vero continuæ, ob æquale subiectæ cutis & carnis vitium.

Prognostica.

Prognostica.

1. Vitiligo equidem periculum vitæ nullum infert: turpis tamen est affectio.

2. Si ab epatis vel lienis vitio foueatur, curatu difficilius malum est.

3. Leuce difficilior curatu est, quàm albus: & antiquior etiam albus facilius curatur, quàm recens leuce.

4. Leuce, quæ, dum fricatur, non rubescit, & si pungatur, sanguinem non emittit, incurabilis est.

5. Incurabilis quoque est, quæ magnum locum occupat, diuturna est, & in singulas horas incrementum sumit. Omne enim alimentum, quod affluit, corrumpitur.

6. Contra

6. Contra quæ adhuc aliquem ruborem habet, & exigua est, sanabilis est.

7. Leuce, quæ in manu aut pede est, est difficilis curationis.

8. Alphi albus facilius curatur, quam niger. Et omnino, quò color à colore corporis naturali magis recedit, eò malum curatu difficilius est.

Curatio.

Malum hoc curatur, si humor, qui ipsum excitat, absumatur, præsteturque, ne similis humor ad cutem effluat; quod fit, si & qui præsens est in corpore euacuetur, cureturque, ne novus generetur. *Curatio.*

In leuce & alphi albo venæ sectione opus non est. Neque enim sanguis, sed frigidi & crassi humores abundant: qui calefacientibus, incidentibus & abstergentibus medicamentis ex *byssopo*, *betonica*, *radicib. aperientibus*, *stæchade*, & id genus aliis paratis præparandi, postea medicamentis puitam euacuantibus, *agarico*, *mechoacanna*, *turbith*, *colocynthide*, & similibus euacuandi. Auicennas etiam utitur vomitoriis & diureticis. Tandemque ad absumendos humores frigidos & crudos theriaca adhibeatur.

Antequam Topica in leuce applicentur, locus pannis asperis prius fricandus, ut medicamenta rectius penetrare possint. Topica ipsa ita comparata sint, ut abstergant, discutiant, & sanguinem ad partem affectam trahant, qualia sunt rubificantia, quæ in alphi sunt commoda; fortiora & vesicantia, & quasi caustica requiruntur in leuce.

Abstergunt *lupini*, *semen orobi*, *radix gentianæ*, *fabæ*, *ficus*, *amygdalæ amaræ*, *radix asphodeli*, *alyssum*, *nigella*, *sulphur. pyrethrum*, *radix cucumer. asinini*, *bryoniæ*.

Sanguinem attrahunt, rubificant, atque etiam vesicas excitant, *sem. sinapi*, *erucæ*, *thlaspios*, *nitrum*, *euphorbium*, *cantharides*, *radix dracunculi*, & alia alibi explicata.

Ex his varia fiunt composita. ℞. *rad. tapathi acuti*, *cucum. asinini*, ana ℥. j. *chelidon. maj. fumarie*, ana M. j. Coq. in aqua & parte tertia aceti. Decocto locus abluatur. Postea illinatur hoc unguento: ℞. *succi chelidon. maj. tapathi acuti*,

acuti, fumar. scabiosæ, an. ʒ. j. β. pulu. sinap. ʒ. j. adipis gallinæ q. s. F. Vnguentum.

Vesicatoria siue ex sinapi, siue ex cantharidibus, siue aliis, in alphi tamdiu saltem in parte detineantur, donec mordicatio aliqua percipiatur. In leuce verò eousque dum cuticula abscedat, & vesicæ excitentur.

In alphi nigro in balneo locus illinatur puluere sem. sinapi, cum aq. in formam pultis misto, & tamdiu detineatur, donec mordicatio quædam percipiatur, vel puluis sem. sinapi cum sapone in aqua nonnihil dissoluto misceatur, & parti illinatur.

Vel ʒ. saponis albi lb. ij. Radatur & siccetur, ut possit in puluerem redigi. Addantur *farinæ fabarum, lupinor. an. ʒ. iij. sem. sinapi ʒ. j. medullæ panis albi ʒ. j. β.* Cum succo *lapathi acuti* misceantur.

Imprimis verò bona victus ratione opus est, ut sanguinis vitium emendetur. Utendum ergo cibis boni succi. Abstinentum verò à salsis, fumo induratis, acidis, crassis, viscidis. Quotidie locus affectus manè fricetur, vel lintheo aspero, vel manibus ol. amygd. amar. madidis.

*** CAPUT XXX. ***

De Impetigine & Lichene.

Impetiginem Celsi nihil aliud esse, quàm Græcorum *Lepram*, supra cap. 28. dictum. Impetigo verò apud Plinium, Latinosque alios, & de qua hoc capite agere propositum est, Græcorum *Lichen* est:

Mentagra.

Ad Lichenas pertinet & Mentagra dicta, de qua Plinius, lib. 26. cap. 1. *Sensit & facies hominum nouos, omnique æuopriore incognitos, non Italiæ modò, verùm etiam vniuersæ propè Europæ, morbos: tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum, Galliasue, aut Hispanias magnoperè vagatos, aut alibi, quàm Romæ circaque, sine dolore quidem illos, ac sine perniciè vitæ: sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset. Grauißimum ex his Lichenas appellauere, Græco nomine; Latine, quoniam à mento ferè oriebatur, joculari primùm lasciniâ (ut est procax natura multorum in miseris alienis) mox & usurpato vocabulo Mentagram, occupantem in multis toros utique*

utique vultus, oculis tantum immunibus, descendente verò & in colla pectusque ac manus, sædo cutis fursure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresque nostros. Et primum Tiberij Claudij Caesaris principatu medio irrepfit in Italiam, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensere id malum sæminæ, aut seruitiæ, plebsque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè, sædiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice, quàm morbo. Causitici namque curabatur, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellanti tædio. Adueneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum Medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Si quidem certum est, Manilium Cornutum, ex Prætoris legatum Aquitanicæ prouinciæ, HS. CC. elocasse in eo morbo curandum sese. Hæc Plinius.

Reprehendunt equidem nonnulli Plinium, statuuntque, etiam multis antequam Claudius imperaret annis lichenas fuisse Græcis notos; cum Hippocrates, 3. aph. 20. & 2. de morb. mulier. lichenum mentionem faciat, & verisimile sit, id malum etiam Italiam vexasse; cum & Galenus, 5. de compos. med. sec. loca, cap. 7. lichenum in mento mentionem faciat, neque tamen aliquid de exortu eorum sub Claudio meminerit, & plerique autores, è quibus pharmaca contra hunc morbum citat, ante Claudium vixerint. Verum sciendum, duplicem esse Lichenem, vnum cuius Hippocrates alique Græci ante Claudium Imperatorem mentionem faciunt, quemque Plinius & Latini omnes, excepto Celso, Impetiginem nominant; alterum ante Claudij tempora incognitum, quem alij λειχῆνα ἀγέλαο, lichenem feram, plerique Mentagram nominarunt. Quam distinctionem & Plinius obseruasse videtur, lib. 20. o. 1. & 9. & lib. 22. cap. 25. & lib. 23. cap. 7. & alibi, & lichenes secundum antiquos Græcos sic nominatos, Impetiginem; nouum verò hoc genus Lichenas appellasse, ne vitiosæ nomenclaturæ compositionem, Mentagræ scil. cum vulgo vsurparet. Et posteriorem hanc lichenum speciem, contagiosam & epidemiam fuisse, satis innuere videtur Galenus, dum 5. de compos. medic. sec. loca, cap. 7. ex curatione lichenum

Pamphilum Romæ plurima lucratum esse, cùm in vrbe Mentagra appellatus morbus inualefceret. Vtrumque genus huius morbi, Celsus, *lib. 5. cap. 28.* papularum nomine complexus videtur, cum scribit: *Papularum duo sunt genera; altera est, in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leniterque roditur, mediũ habet pauxillo leuius, tardè serpit; iaque vitium maximè rotundum incipit, eadem ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγέλιον, id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, ulceraturque, ac vehementius roditur ac rubet. Interdum & pilos remittit.* Hæc Celsus; quæ omnia cum iis, quæ Galenus, *5. de compos. med. sec. loc. cap. 7.* Paulus, *lib. 4. cap. 3.* Aëtius *tetrab. 2. serm. 4. cap. 16.* de Lichenibus scribunt, conueniunt.

Est verò Lichen seu impetigo cutis asperitas cum pustulis siccis, & magno pruritu, ad vicina serpens & se extendens.

Causse.

Causse.

Causa est serofus, tenuis & acris succus, cum crassiore humore mixtus. Generatur autem hic humor vel à praua victus ratione, & falsis atque acribus cibis, aut etiam ab aëris ambientis calore; qui postea ad ambitum corporis protrusus eam exasperat, & superficialiter quasi exulcerat. Idque imprimis verno tempore accidit, vnde Hippocrates, *3. aph. 20.* Lichenas inter vernos morbos numerat. Nonnunquam etiam hieme accidit, si ab aëre pori cutis constipentur, & acres falsique humores in ea detineantur. Potest tamen etiam ex contagio vitium hoc contrahi.

Differentie.

Differentie.

Est autem duplex Impetiginis genus, vt supra ex Celso dictum. Vnũ mitius, in quo minùs & per minimas pustulas cutis exasperatur, habetque medium paulò leuius, tardèque serpit. Alterum, quod ἀγέλιον, id est, ferum, Græci appellant, in quo cutis magis exasperatur & exulceratur.

Signa

Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur Impetigo, quod cutis dura, sicca, aspera, & quasi squamosa redditur, adest pruritus, & malum

malum in dies latius serpit, & ab exiguo initio sese latius diffundit.

Prognostica.

1. Affectus periculosus non est, & recens ac mitis curatu facilis. *Prognostica.*

2. Quæ verò fera est & ab humore peiore oritur Impetigo, difficilius curatur, & in lepram transire potest.

Curatio.

Vitæ ratio talis instituenda, quæ humores tales vitiosos, salios & acres non cumulet. *Curatio.*

Deinde si indicio sit, plures eiusmodi vitiosos humores in corpore abundare, conuenientibus medicamentis alterandi & euacuandi sunt.

Topica quod attinet, mitem & recentem Impetiginem sanat salua ieiuni hominis illita, vt & liquor, qui ex viridibus lignis, dum vruntur, exsudat. Parietariæ item folia, aut *radix oxylapathi* cum aceto trita: vt & *gummi prunorum* illitum; vtile est & *oleum ouorum*, & *ol. tartar. per deliq.* paratum, præsertim aliis mistum.

Vt *℥. ol. rosac. ʒ. j. terebinth. aq. ros. lotæ ʒ. iij. ol. vitell. ouor. ʒ. vj. tartar. per deliq. parat. ʒ. ij. Misc.*

Vel *℥. ung. diapompholygos ʒ. j. albi camphorati ʒ. ʒ. ol. tartar. per deliq. ʒ. ij. Misc.*

Vel *℥. ol. ceræ ʒ. j. ouor. ʒ. iij. tartar. per deliq. ʒ. ij. Misc.*

Vel *℥. thuris, ammoniaci, ana ʒ. ʒ. ol. de vitell. ouor. ʒ. ij. ceræ ʒ. ʒ. Misc.*

℥. sulph. viui ʒ. j. thuris, myrrhæ, ana ʒ. ij. camphoræ ʒ. j. Singulis subtilissimè tritis adde boracis ʒ. j. aq. ros. lb. ij. Destillentur.

Vel *℥. farinæ cicer. ʒ. j. aluminis ʒ. ʒ. mellis q. s. F. Vnguentum.*

℥. rad. raphani excauat. q. v. Impleantur sale, sinapi, & vino. Stent per noctem. Liquore Lichenes illinantur.

Vel *℥. cretam pulueris. & misceatur cum succo semperuini ad modum Linimenti, quo locus affectus inungatur.*

Si verò Impetigo fera, contumax & diuturna sit, valentiùs abstergentibus opus est. Efficax hîc est liquor ex oleo tartar. per deliq. & argent. viuo destillatus.

valde augeatur. Vixit superiori adhuc anno, non procul à Dresda, vir, cui hoc malo affecto nasus ita incrementum sumsit, vt cum in legendo impediret; quod malum ipsum eò adegit, vt anno 1629. particulas quasdam de naso sibi amputari curaret.

Nicolaus Florentinus, *serm. 7. tract. 6. summ. 2. cap. 15.* tres huius mali differentias constituit. *Aliquando enim, inquit, rubedo præter naturam absque pustulis, vesicis, vel ulceribus adest, & vocatur absolutè rubra facies; & quandoque est cum pustulis vel vesicis, & vocatur rubedo pustulosa vel vesiculosa; & quandoque est cum ulcere, & vocatur rubedo ulcerosa.* Hæc vltima differentia non multū videtur differre ab affectu, quem *Noli me tangere* vocant, quem describunt, quod in facie, præsertim supra mentum, circa os & nasum oriatur, atque ita dici putant, quia ex remediis, etiam quæ congrua videntur, irritetur potius, quàm mitigetur, ac in sanas partes depascendo feratur. Vnde etiam vno eodemque capite de gutta rosacea & *Noli me tangere* agunt. Est tamen & alius affectus, quem etiam *Noli me tangere* vulgò appellant. De quo supra cap. 20. dictum.

Causæ.

Causam agnoscit hic affectus sanguinem feruidum, *Causæ.* eumque crassum, vitio epatis, quod sanguinem talem producit, genitum; qui ad faciem potissimum delatus, vt alias, quemadmodum in erubescencia, facile ad faciem deferatur, & diffunditur, cum ob crassitiem nec remeare, nec discuti possit, eo loci hæret, & primò colorem faciei rubicundum, post etiam, si malum sit diuturnius, rubras pustulas generat. Intemperies autem ista nonnullis vitio naturæ obtingit, qui quamuis sobriè vivant, nihilominus tamen hunc affectum patiuntur. Plerumque tamen ij hunc contrahunt, qui poculis & ebrietati dediti sunt; & quidem non solum vini, sed & cereuisiæ potatores: nouique Studiosum, qui insigniter hoc malo laborabat, & faciem foedissimam habebat, in Italiam & Galliam postea profectus, vbi cereuisiæ copia nulla est, domum reuersus melius habuit. Est enim cereuisia vino crassior, & propterea etiam crassiorem sanguinem suppeditat.

Prognosticum.

*Prognosticum.**Prognosticum.*

Difficulter hoc malum curatur, & præsertim si facies sit pustulosa, & quasi exulcerata, ac plerumque hominem ad mortem usque comitatur.

*Curatio.**Curatio.*

Non autem curatur, nisi epatis & sanguinis vitio sublato. Quamvis enim causa continens huius mali in facie discutatur: tamen noua subinde materia suppeditatur. Itaque non solum sanguis, humorque biliosus, qui plerumque admiscetur, euacuandus, & cucurbitulae cum scarificatione sæpius scapulis affigendæ, sed imprimis sanguinis & epatis feruor temperandus, eius obstructions aperiendæ, de quo *lib. 3. Pract. part. 6. sect. 1. cap. 1. de epatis intemperie calida, & ibid. cap. 2. de epatis obstructione, dictum.* Imprimis hæc medicamenta è fragis & cichorio ac cichoraceis parata vtilia sunt.

Topica quod attinet, vbi facies saltem rubet, nondum verò pustulis inquinata est, sint refrigerantia; vbi verò pustulae accedunt, etiam discutientia.

Adhibentur verò forma aquarum & liquorum, vel linimentorum & vnguentorum.

Vt *℞. rad. sigill. Salomon. ʒ. iiij. fl. sambuci, lil. conuall. fungor. amaror. ana ʒ. vj. tartar. albi ʒ. j. B. vini albi lb. iiij. camphoræ ʒ. ij.* Stent in vitro in infusione dieb. x. postea destillentur. *℞. farina tritici q. v. lactis caprini lb. ij. F.* massa, è qua coquatur panis in forno, qui iterum maceretur in lacte caprino horis 12. Postea adde *album. ouor. num. xx. camphoræ ʒ. j. aluminis vsti ʒ. ij.* Destillentur. F. Aqua.

Vel *℞. fragorum lb. j. lactis caprini lb. ij. album. ouor. n. xx. sem. cydonior. ʒ. ij. camphoræ ʒ. ij. aluminis, sulphur. ana ʒ. B.* Misc. Destillentur.

Vtile est & lac Virginis è parte vna lithargyri, & tribus aceti paratum.

Efficacius est hoc. *℞. lithargyri ʒ. B. aceti ʒ. iiij. Bulliant usque ad tertiæ partis consumptionem. Et in alia olla bulliant salis, aluminis, ana ʒ. B. thuris ʒ. j. aquæ ros. lb. B.* Misc. liquorem vtrumque, & per linteolum cola, & vsui serua.

Vel ℥. sulphur. 3. ij. salis communis, camphoræ, ana 3. ℔. cerussæ, lithargyri argenti, ana 3. ij. Puluerisata misce diligenter cum aq. fl. fabar. rosar. lil. alborum, sigill. Salomon. ana 3. ij. Misce.

Vel ℥. camphoræ 3. j. Affunde sensim in mortario agitando ol. amygd. dulc. 3. iij. Postea affunde ol. tartar. per deliq. 3. ij. Deinde adde vitell. ouor. ij. Misc. Hinc adde sacch. Saturn. 3. ℔. Misce diligenter. Tandem sensim affunde aq. fl. fabarum, lil. albor. fragor. sine vino, ana 3. ij. Misc.

Vel ℥. lithargyri 3. j. alumin. 3. j. boracis 3. iij. cerussæ. 3. ℔. aceti 3. ij. aq. ros. plantag. ana 3. iij. Bulliant ad tertiæ partis consumptionem. Colentur. Colaturæ adde parum succi limonum, & mixtura hac vesperi facies illinatur.

Vel ℥. nucleor. persicor. excortic. amygd. amarar. excort. ana num. vj. Contunde in mortario cum pauco lacte, & inde lacteus succus exprimatur, cui adde alumen vstum quantitate nucis. Postea accipe argentum viuum pisi maioris magnitudinē, quod cum salina agitando, donec nigrescat & quasi mortificetur; ducatur, idque priori liquori permisce diligenter, quo sub introitum lecti facies illinatur, & manē aqua rosar. vel fl. fabarum abluatur.

Vel ℥. tartar. albi. aluminis, nitri, ana part. iij. sulphur. part. j. Contrita calcinentur, & in cella per deliquium inde oleum fiat.

Vel ℥. nucleor. persicor. excort. 3. iij. sem. cucurbit. excort. 3. ij. Contundantur & inde oleum exprimatur, quo facies manē & vesperi inungatur, & postea aq. fl. fabar. & sigill. Salomonis abluatur.

Vel ℥. camphoræ, lithargyri, aluminis vsti, ana 3. ℔. sulph. viui 3. j. ℔. vitrioli albi, thuris, ana 3. j. Pulueriscentur & cum aq. ros. & fl. fabarum diligenter misceantur.

Vel ℥. sulphur. viui 3. j. thuris el. 3. iij. myrrhæ 3. ij. camphoræ 3. j. cerussæ 3. ℔. Pulueriscentur omnia subtilissimè, & affundatur aq. rosar. lb. j. & misceantur, ac liquore isto sub introitum lecti facies illinatur, & manē aqua infusionis fursurum abluatur.

Vel ℥. ol. tartar. 3. j. sulphur. 3. ij. camphoræ 3. ℔. cerussæ, lithargyri, an. 3. ℔. aq. ros. q. l. Stent in vitro clauso ad Solem.

Vel *℥. ouum integrum* & impone quatrimum aceto fortissimo, donec cortex emolliatur. Postea albumen exime, & adde *thuris, mastichis, cerussæ, ana 3. j.* Misc.

CAPVT XXXII.

De Crusta lactea, Acholibus, Fauis, Tinea, Ficu, Helcydria, Psydriacis, & Phthiriasi.

¶ X humoribus mistis generantur & tumores ac vlcera in infantibus, eorumque caput imprimis occupantia, de quibus, *lib. 4. Pract. part. 2. cap. 3. 4. 5.* inter morbos infantum actum, quæ hic repetenda non censeo. Pauca saltem quædam monebo. Primum est, quod hic propositi, & quos proximè explicauimus, affectus quidem à plerisque ad tumores referuntur: quia tamen vlcus coniunctum est, imò vlcus magis morbi rationem habere videtur, quàm tumor, qui exiguus plane est, æquè commodè ad vlcera referri possent. Verùm coeptum filum secundum autorum plerorumque ductum cōtinuabimus. Deinde affectus propositos quod attinet, quid crusta lactea, achores, faui, & tinea sint, *allegat. loco dictum*: helcydria, psydriacia, & alia capitis exanthemata à Galeno, *1. de compos. med. s. loc. cap. ult.* simul tractantur: à reliquis verò Græcis diuersis capitibus traduntur. Haliabbas omnes tineæ nomine complecti videtur, dum *Theoricæ lib. 8. cap. 18.* scribit: *Tinea autem vlcera sunt parua, quæ capiti accidunt: quibus est vesica, quæ species habet multas. Prima est, quæ fauosa vocatur, & ex phlegmate fit salso: cuius signum est, quoniam vlcus est, quo capitis cutis perforatur foraminibus subtilibus, in quo humiditas est fauo similis. Secunda ficiosa & rotunda & dura: cuius in superioribus rubor est, & in concauitate quiddam granis simile ficuum. Est & tertia, quæ vocatur ameda: & sunt vlcera, cum quibus in capite multa sunt subtilia foramina, minora sunt foraminibus, quæ in fauosa sunt, & ab his humiditas aquæ carni similis egreditur. Est & quarta quoque species pustulæ, sed parue, rubæ: figura quarum vberibus similis est mammillarum, à quibus humiditas fluit, aquositate similis sanguinis. Quinta etiam eius est species sicca & toriore alba, lupino similis, à qua quasi cortices & squamæ fluunt alba,*

alba. Vbi quatuor humiditas, & quintam siccam tineæ speciem constituit, & sub humidis non solum achores & fauos, sed & papulas ac ficos comprehendit. Papulæ autem dicuntur pustulæ parvæ, à quibus humiditas effluit aquoso sanguini similis, sic dictæ à figura, qua papillis mammarum similes sunt. Appellantur & ἰχθυόεια. Et si enim nomen hoc in genere vlcusculum significat: tamen pustulis vlcerosis in capite in specie hoc nomen tribuit Galenus, *1. de compos. medic. sec. loca, cap. ult.* & quidem adhuc specialius, papillis dictis id tribuit Alexander, *lib. 1. cap. 7.* Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 3.* Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 70.* Celsus etiam vlcusculi nomine in specie achores & fauos intelligere videtur, dum, *lib. 5. cap. 28. tit. de pustularum generib. & ear. curat. pag. 457.* scribit. *Ex pustulis verò nonnunquam etiam vlcuscula sunt aut aridiora, aut humidiora; & modò tantum cum prurigine, modò etiam cum inflammatione, aut dolore. Exitque aut pus, aut sanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili, raro in medio corpore, sæpe in eminentibus partibus.* Σύκωσις verò seu *Σύκωσις.* ficus, est tumor à similitudine ficus sic dictus, quod in cavitate eius granis ficuum simile quid reperitur, rotundus, subdurus, rubicundus, vlcerosus, à quo aliquando exiguum & glutinosum quid effluit, in mento & barba maximè erumpens, aliquando & in capillo proveniens. Vnde Celsus, *lib. 6. cap. 3.* duas species eius constituit, dum scribit: *Est etiam vlcus, quod à ficus similitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excrescit, & id quidem generale est. Sub eo verò duæ species sunt: Alterum vlcus durum & rotundum est, alterum humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit verò utrumque in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod callosum est, & rotundum, maximè in barba: id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Nascitur & in ano, & tum Latini mariscam appellant.*

Et omnino magna, præcipuè apud Arabes, hîc occurrit nominum varietas. Neque ea tamen solum, sed & in causâ explicanda discrepantia. Galenus enim, *de tumoribus p. n. cap. 16.* pituitam falam; libro verò *1. de compos. med. s. loco*

cap. 10. humorem mistum ex tenui serosoque ac mordaci, & ex crasso glutinosoque etiam succo, cum achoris, tum faui causam esse statuit. Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 3.* nitrosam falsamque pituitam utriusque affectus causam esse scribit. Alexander, *lib. 1. cap. 8.* tres humores posuit, bilem, pituitam, & humorem melancholicum. Et omnino res eò redit, quod affectus hi ex falsa nitrosoque pituita oriuntur, cui nunc bilis, nunc sanguis, nunc humor melancholicus admiscetur.

Psydracia.

In specie Psydracia quod attinet, Autor libri *de med. facili parabilib. ad Sotonem*, definit ea, quod sint parvæ efflorescentiæ factæ in capite, similes vesicis eminentibus in superficie. Quem imitati Alexand. Trallianus, *lib. 1. cap. 5.* & Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 3.* Psydracia inter capitis affectus numerarunt, & Psydracia hoc modo definiunt: *Ψύδρακία μὲν εἰσὶ μικρὰ ὑπερῶν φλυκίτην ὁμοίαι ὑπερέμψαι πρὸς ἐπιφανείας*, id est, Psydracia exiguæ quædam eminentiæ sunt, vesiculis vel pustulis (Phlyctænis) similes, summæ cuti superpositæ. Introductorius tamen Galeni etiam toti corpori tribuit Psydracia, dum scribit *c. 15.* *Ψύδρακίον αὐτὴν κοινῶς λεγόμενον ἐστὶν, ὃ ἐκ τοῦ σώματος ἐκέρχεται ἐκ τοῦ ὤφθαλμοῦ*, quod circa totum corpus, & circa oculi album sit efflorescentia, in summo rubicunda.

Causæ.

Causæ.

Causa huius tuberculi est humor ex sanguine, bile & falso nitrosoque humore mixtus.

Signa ex descriptionibus traditis faciliè sumi possunt: nec periculum minantur Psydracia.

Curatio.

Curatio.

Curantur seqq. compositionibus, ut Al. Trallianus, *lib. 1. cap. 5.* & P. Ægineta, *lib. 3. cap. 3.* docent.

℞. spumæ argenti, cerussæ, ana *℥.* 8. alum. sol. rutæ virid. ana *℥.* ij. Cum aceto & oleo trita illine.

Vel *℞.* rutam & alumen. Tere cum melle, & capiti raso impone.

CAPVT XXXIII.

De Strumis & Scrofulis.

St deinde aliud tumorum genus, quod non ex humore simpliciter, in corporis partes externas effuso, seu per eas diffuso excitatur, sed in quo materia tumoris causa peculiari membrana concluditur, atque humor, qui hoc tumoris genus excitat, in aliam fere substantiam mutatur. Inter tumores hos primò sunt strumæ & scrofulæ; & quidem de Strumis in collo, & brôchocele, lib. 2. *Pract. part. 1. cap. 25.* egimus, ubi etiam non pauca in genere de strumis dicta sunt. Hic tamen etiam in genere aliquid dicendum; quia, ut mox dicetur, non solum collum, sed & alias plures partes occupant.

Et si verò non incommodè ad scirrhum hoc tumorum genus referri possit: tamen hoc communi nomine non appellantur, sed *ριγεῖδες*, seu scrofulæ hi tumores dicuntur, à porcis desumpta appellatione, qui frequentius hoc malo corripuntur. Paulus Ægineta tamen, lib. 6. cap. 35. aliam nominis rationem tradit, *ὡς τὸν ριγεῖδον πίπῃν* à choeradibus petris, dum scribit: Est enim *ριγεῖς* saxum sub mare nigrum asperumque, & aliquantulum eminens, ut porco nanti simile videatur. Cui quidem scopulo ob tumoris asperitatem hic morbus adsimilari potuit. Videntur quidem nonnulli aliquam differentiam constituere inter scrofulas & strumas, dum scribunt, Scrofulas esse induratos, & intra membranam aliquam conclusos in glandulis tumores, qui si ex carne generarentur, tum essent strumæ dicendæ: sed plerique hanc differentiam negligunt. Est enim struma scirrhusus glandularum tumor, ut definit Galenus, 14. *meth. med. cap. 11.* & quidem peculiari membrana conclusus. Subiectum enim strumarum sunt glandulæ, & quidem in ceruice & collo frequentissimè oriuntur, interdum tamen etiam in axillis & inguinibus. In mammis quoque subortas strumas, Meges quidam Cheirurgus, cuius Galenus etiam, lib. 6. *meth. med. cap. ult.* mentionem facit, obseruauit, ut scribit Celsus, lib. 5. cap. 28. Ita & in mesenterio strumas reperiri, lib. 3. *Pract.*

Struma.

Struma
quid sit?

part. 3. cap. 5. dictum. Si sit in gutture, peculiari nomine Bronchocelen, bocium, & herniam gutturalem nominât. Est is tumor colli grandis & rotundus, inter cutem & asperam arteriam, in quo modò caro, modò humor aliquis melli adipiue similis includitur. Differunt tamen scrofulæ ab aliis glandulosis tumoribus, primò quidem numero, quod in scrofulis plures glandulæ intumuerunt, & vna ex altera dependet in superficie cutis instar vuarum ex eodem racemo dependentium; deinde quia scrofulæ profundiores radices habent, quàm alij glandulosi tumores.

Causæ.

Causæ.

Ortum autem habent strumæ ex humore pituitoso, secundum alios etiam melancholico, aut ex pituita & melancholia misto: vnde scrofulis maximè corripuntur pituitosi, melancholici, gulosi, qui frigidis ac humidioribus cibis vesci sunt soliti, & aquas frigidas biberunt. Hinc in regionibus quibusdã, vbi incolæ crudis aquis & niualibus vtuntur, omnes ferè strumosi sunt. Generantur vero strumæ non subito & confertim, sed paulatim, & primò influit materia ad vnã glandulam, in qua excitatur tumor mollis & laxus: hinc ad aliam, in qua itidem mollis tumor excitatur, qui porrò induratur, donec tandem multæ glandulæ racematim quasi ex loco affecto dependent.

Aëtius, *tetrab. 4. serm. 3. cap. 5.* ex Leonida duplicem generationis modum proponit, dum scribit: *Strumæ sunt carnes subcandidæ, facile augescentes, in membrana contentæ, & in summa glandula indurata, quæ in collo, sub alis, & inguinibus oriuntur, vbi glandulæ vasis substratae sunt, vt in aliis quoque iam relatis glandulis. Aliquando etiam, sed rarò tamen, ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, & materie accessione augetur.* Primò enim glandulæ dictarum partium, non secus ac aliæ quæuis partes, siccata pituita, vel humore melancholico, aut utroque misto ad scirrhi modum indurescunt. Interdum verò ipsa glandulosæ carnis substantia siccata indurescit, quæ tamen humore melancholico vel pituitoso deinceps

deinceps imbuta, præter naturam increfcit. Galenus tamen, quia uterque generationis modus in idem ferè recidit, hanc differentiam plerumque neglexit, & *libr. de tumor. p. n. cap. 11.* induratis glandulis affectum Strumam nominari fcribit.

De cauffis tamen, *allegato loco*, monuimus, Platerum ftatuere, vix folam pituitam & humorem melancholicum ad strumas generandas fufficere; cum ex his folis fi effent, non tam diuturni effent, fed putredini obnoxij, vel in pus vt alij tumores mutarentur; fed è fucco partes has nutriente ortum strumas ducere. Cum enim glandulæ, quàm aliæ carnes, craffiore fucco nutriantur, fi is quantitate excedat, varios tumores generari. Verùm etiamfi hoc omnino concedendum fit: tamen impoffibile non eft, quin aliquid humoris pituitofi & melancholici glandularum alimento admifceatur.

Includitur autem strumarum materia peculiari membranæ, quam facultas formatrix, quæ omnibus partibus viuientibus infita eft, producit. Dum enim ab affluente humore fuperfluo membrana aliqua diftenditur, vel etiam rumpitur, natura eam extendit, & dilatat, ac nouæ quafi membranæ ftructuram aggreditur.

Differentia.

Diftinguuntur strumæ à nonnullis in malignas & benignas, vt benignæ fint, quæ funt citra inflammationem & citra dolorem: malignæ autem, quæ inflammationem & dolorem habent, & medicamentis magis exafperantur. Verùm sciendû, malignas dictas strumas nõ propriè strumas effe, fed tumorem ex struma & cancro quafi mixtû, vt pote qui non folùm fiat ab humore pituitoso & melancholico, fed etiam atram bilem admiftam habeat. Diftinguuntur etiam hoc modo, quod aliæ strumæ fint liberæ, aliæ infiltratæ. Liberæ dicuntur & fimplices, quæ nulli vafi funt complicatæ & colligatæ: quæ verò vel cû arteria, vel cum vena infigni aut neruo connectuntur, iisque implicantur, infiltratæ, aut forfan commodiùs implicatæ dicuntur.

Reliqua quæ de Strumis dicenda effent, *allegato loco, lib. 2. Pract. part. 1. c. 25.* propofita funt, quæ ibi videantur.

*De Ganglio, & Nodis.**Gagliö.*

Γαγγλιον Græcis, quam vocem & Latini retinent, à nonnullis inter affectus capitis numeratur. Verùm à Paulo Ægineta, *lib. 4. cap. 16. & lib. 6. cap. 39. & Aëtio, tetrab. 4. serm. 3. cap. 9.* pluribus partibus tribuitur, neruosa-
rumque partium affectus est, atque ab autore definitio-
num Medicarum definitur, quod sit *νευρῶ παρὰ φύσιν συρροφὴ
συνεχόμενη ποιομένη*, *nerui præter naturam conuolutio seu nodus,*
qui in unum corpus coaluit. Eundem tumorem Guido, *tra-*
ctat. 2. doctr. 2. cap. 4. Lupiam appellare videtur; scribitque
Tagaultius, *Institut. Chæurgic. lib. 1. cap. 13.* ex Philagrii cu-
ratione apud Aëtium patere, Recentiorum Lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum Ganglion, eundem om-
nino affectum esse.

*Vher-
bein.*

Quo nomine autem Germanis appellentur hi tumo-
res, non satis planum est. Si Græcorum & Recentiorum
Ganglij & Lupiæ, vt & glandularum Auicennæ, descri-
ptiones & signa, imò curationem perpédamus, Ganglium
est is affectus, qui Germanis *Vherbein* appellatur, ita di-
ctus, non quod os supra os sit, sed quod tumor supra os
sit, loco scilicet, vbi ossa tantùm cute reguntur, vel quod
ossis duritiem referat. Platerus tamen non eos tumores,
qui ex neruis oriuntur, quosque passim sub ganglij no-
mine describunt autores, *Vherbeine* appellat, sed peculia-
re tumoris genus, vbi periostio abrafo vel exeso, nouum
quasi os priori adnascitur. Tumor verò quem ille sub
Ganglij nomine proponit, qui scilicet circa articulos,
præcipuè genua, nascatur, aliàs angustiore, aliàs latio-
re termino, vniuersum interdum articulum comprehen-
dens, eiusque motum interdum adeo sistens, vt membrum
vel planè non, vel non integrè moueri possit, tumor is esse
videtur, quem Germani appellant *Elieschvva*, quod
scilicet quasi fungus quidā sub cute circa articulos, impri-
mis genu nascatur, qui non semper rotundus est, sed sæpe
totum genu ambiat; cùm tamen ganglion semper sit tu-
mor rotundus, vt Ambr. Paræus, *lib. 6. cap. 20.* scribit.

*Elies-
schvva.**Sed*

Sed quod supra etiam dixi, magna est in nominibus confusio. Ideoque quod Ioan. Tagaultius, *lib. 1. Institut. Chæirurgic. cap. 2.* monet, res ipsa est attendenda; nominibus verò parum fidendum: cum eadem vox sæpe apud varios autores variam ac longè dissidentem habeat significationem.

In pluribus quidè corporis partibus oritur Ganglion, præcipuè tamen in iis, quæ mouentur, secundum articulos, nempe in manibus & pedibus, iisque in locis, ubi ossa tantum cute vestita sunt, & ubi tendinum, ligamentorum, neruorumque est concursus. Aëtius tamen caput & frontem addit, ut & cubitos; in quibus tamen rarius accidat.

Causse.

Ex ictu autem vel labore originem habere docent Paulus & Aëtius; quod de causâ euidente intelligendum. Verum quomodo causæ istæ euidentes hos tumores producant, non ita planum. Vulgò plerique ex lenta & crassa pituita, vel melancholia oriri statuunt: sed rectius statuitur occasione ictus, extensionis, aut laboris nimij, à quibus nervus vel tendo nimis extenditur, vel etiam secundum membranam quasi rumpitur, partis nervosæ nutrimentum exsudare quasi & circa fibras & nervosæ partis substantiam adhærescere, & à facultate partium earum formatrice in hanc substantiam mutari, & peculiari membrana tegi. Quo modo & in ossibus eorum nutrimentum, si periostium aperiatur, in osseum nodum mutari statuit Platerus. Ut enim in arboribus si cortex vulnere-
tur, vel quocunque modo aperiatur, natura alimentum transsudans non temerè diffuere sinit, sed in nodum mutat: ita etiam si membranæ ossa vel partes nervosas inuestientes rumpantur, alimentum natura per viam apertam temerè diffuere non sinit, sed tumorem membranæ peculiari inclusum sub cute inde format.

Causse.

Ganglion verò quod Platerus describit, non ex vnus nervi vel tendinis vitio, sed iis in locis ubi tendinum, ligamentorum, neruorumque concursus est, & præcipuè circa genu accidit, cum istæ partes propter motum nimium valdè exercentur, aut dum vulnera sanantur. Si

enim succus harum partium, tendinum scilicet, nervorum, membranarum, ligamentorum occasione caussarum dictarum ex iis diffluet, ac luxuriare incipiat, earumque fibris adhærescat, in fungosam talem materiam, quæ sæpe totum articulum ambit, mutatur, & Germanis inde *der Eliedtschvram* nominatur.

Fieri tamen etiam potest, vt in partem talem debilem humor vitiosus in corpore abundans influat, & succo illi crasso partes has alente misceatur, & viâ apertâ vnâ affluat, ac tumorem augeat.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Tumor iste nascitur in partibus, quæ non carne multa, sed cute tantum teguntur; ideoque altè non delitescit; estque nunc durus, nunc mollis, nunc maior, nunc minor, interdum oui etiam magnitudinem æquat vel superat, doloris est expers; si tamen fortius prematur, torporis quendam sensum exhibet; ad latera trudi & moueri potest, sed non antrorsum & retrorsum.

Ganglium, quod Platerus describit, est tumor, plerumque in genu, mollis, sine dolore, & colore alieno, à paruis initiis increscens: qui interdum ita incrementum sumit, vt totum articulum comprehendat, vnde accidit, vt æger stare aut rectè incedere non possit, nec in incessu terram attingere, vel saltem extremis digitis possit.

Prognostica.

- Prognostica.*
1. Morbus hic diuturnus est, & sæpe multos annos durat, ægrosque vsque ad mortem comitatur.
 2. Qui in iuncturis sunt articuli, membri totius motum impediunt.
 3. Ganglium etiam circa articulum, nisi medicamentis tolli possit, incurabile est. Sectionem enim non admittit; cum facile fieri possit, vt sectione nervus, tendo, vel ligamentum lædatur.

Curatio.

Curatio. Vniuersalibus præmissis, vt tumor emolliatur & discutiatur, aut si hoc fieri non possit, supparetur, aut excindatur, opus est. Ergo si Ganglium vel Nodus sit recens, & folliculus, cui includitur, adhuc sit tener, danda opera primum

primùm, vt cystis rumpatur. Ideoque manu fricandus tumor, dum incalescat & mollior fiat, postea lamina aliqua, vel alia re solida comprimatur, tamdiu vt cystis rumpatur, & materia in eo inclusa dispergatur. Hinc lamina plumbea loco affecto imponatur, & fascia arctissimè constringatur, nec ante diem decimum amoueat. Alij ammoniacum dissolutum forma emplastri primùm illinunt, postea laminam plumbeam applicant. Oribasius hoc usus est :

℥. cerussæ, resinæ piceæ, olei veteris, ammoniaci, galbani, ana 3. j. cere 3. iiij. Misc.

Vel ℥. aloës, myrrhæ, ana 3. vj. lithargyri auri 3. j. ladanii 3. 8. ammoniaci, adipis vitulini, vulpini, ana 3. vj. ol. lil. alb. 3. ij. cere q. s. F. Empl.

Vel ℥. calcis viuæ, adipis anserin. ana 3. j. ammoniaci 3. 8. terebinthinæ 3. j. Misc.

Vel ℥. empl. oxycrocei 3. j. mucilag. sem. althææ, sœnigr. ana 3. 8. galbani, sagapeni, ammoniaci aceto dissol. ana 3. iiij. resinæ 3. vj. cere alb. 3. 8. Misc. F. Empl.

℥. gummi ammoniaci, bdellij, galbani aceto dissol. an. 3. j. 8. ol. lil. alb. chamemel. laurini, spir. vini, ana 3. 8. pulv. rad. ireos, sulphur. viui, ana 3. 8. Misc. F. Empl.

Si hisce medicamentis non cedant Ganglia, ad suppurantia accedendum.

Vt ℥. rad. lil. alb. althææ, ana 3. j. 8. filicis 3. j. caricæ ping. num. x. rad. styllæ 3. j. st. meliloti, sambuci, ana p. j. Coq. in iure pedum veruecis, addita aceti aliqua quantitate. Postea contundantur & per setaceum traiciantur, & addatur farinæ tritici, lupinorum, ana 3. j. 8. axung. suillæ veteris, anatis, anseris, ana 3. ij. facis ol. lil. alb. 3. iiij. F. Catapl.

Possunt & sectione tolli ganglia & nodi, sed non nisi *sectio.* ij, qui in capite, fronte, aliisque locis extra articulos consistunt : qui verò in articulis consistunt, non tutò secantur, cum metus sit, ne partes subiectæ neruossæ lædantur, & membri motus tollatur. Sicut nec ea ganglia secare licet, quæ circa iugulares venas sunt, ob hæmorrhagiæ metum. Modus autem sectionis hic est. Primò paruum vulnus in cute ad cystin usque faciendum, per quod specillum

specillum digitum crassum, in extremo rotundum, in medio cauum, inter cutem & cystin immittendum, & ad ganglij vsque radicem circumducendum; hinc super eocutis decussatim quantum satis incidenda, & à cysti ab angulis versus radicem diducenda; & si quæ hæmorrhagia ex vasis crassioribus circa radicem sectis suboriat, conueniente modo sistenda; hinc tumor totus cum membrana extrahendus, nihilque eius relinquendum, aut si quid relictum fuerit, causticis medicamentis absumendum.

Nodi callosi seu ossei Platero in specie sic dicti difficulter curantur, & nunquam etiam, si inueterati & indurati sunt. Qui curabiles sunt, emollientibus modò propositis curandi. Vtilia etiam hîc sunt Cataplasmata parata ex radicib. *mandragoræ*, *foliis cicutæ*, *hyoscyami*, *urticæ mortuæ*, coctis in aceto & cum axungiis emolliētibus mistis.

Si nodi isti versus articulos tendant, eorumque motum impédiant, & sint in locis nudis & ossibus saltem tectis, cutis aperienda, & ferro acuto nodus continuato ictu ab osse abscindendus, vulnusque conueniente modo curandum.

Ganglia in specie ita dicta, seu fungosi illi tumores, qui circa articulos, imprimis genua oboriuntur, idque totum interdum comprehendunt, eiusque motum impediunt, difficilis sunt curationis. Sectio enim, cum citra læsionem tendinum, ligamentorum & neruorum fieri non possit, locum hîc non habet. Ideoque tentandum, vt emollientibus & digerentibus discutiantur: cauendum tamen semper, ne suppuratio aliqua sequatur, quæ hisce in locis incurabilia vlcera, à quibus nervosæ partes circa articulos corrumpuntur, excitare solet.

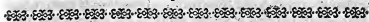
Vtilia hîc quoque sunt medicamenta antea proposita. Vel paretur fomentatio ex radic. *althææ*, *lil. albor.* *bryoniæ*, *cucumeris asinini*, *cyclaminis*, *foliis maluæ*, *althææ*, *urticæ mortuæ*, *hyoscyami*, *chamæpitryos*, *saluie*, *primulæ veris*, *fl. chamæmeli*, *sambuci*, *cheiri*, *meliloti*, *semin. lini*, *sænigræci*, *baccis lauri*.

Vel ℥. nucleor. nuc. iuglandium .℥.iiij. farin. lupin. ℥.j. β. pulu. rad. ixeos, lumbricor. ana ℥.j. mellis q. s. F. Cataplas.

De Meliceride, Atheromate, & Steatmate. 189

Vel ꝑ. picis naualis ꝓ. ij. dissolue in ol. lumbricor. irini, ana ꝓ. j. ꝑ. Adde ladani, mastichis, ana ꝓ. ij. bdellij, styracis calamitæ, ana ꝓ. j. puluer. lumbricor. terrestr. ꝓ. ꝑ. Misce.

Vtile est & emplastrum diasulphur Rulandi: imprimis verò thermæ naturales sulphuræ.



C A P V T X X X V.

De Meliceride, Atheromate, & Steatmate.

Meliceris, quæ in iis continetur, peculiari tunica aut folliculo clauditur. Accipiunt autem nomen à materia contenta. Si enim materia, quæ intus concluditur, sit mellis similis, Meliceris, (Latini mellifauium dicere possent,) si pulci frumentacæ, quæ ἀθήνη dicitur, Atheroma; si sebo, Steatoma appellatur. Meliceris enim, vt ex Galeno, 14. meth. med. cap. 6. Aëtio, tetrab. 4. serm. 3. cap. 7. Paulo Ægineta, lib. 6. cap. 36. & Celso, lib. 7. cap. 6. pater, est tumor citrà dolorem, materiam mellis similem pellícula neruosa conclusam continens. Atheroma verò est tumor concolor citrà dolorem, in tunica neruosa humorem pulciculæ similem continens. Steatoma verò est tumor itidem membrana peculiari humorem sebo similem continens.

Meliceris quid sit?

Atheroma quid sit?

Steatoma quid sit?

De meliceride autem notandum hîc, aliud morbum esse à meliceria, cuius mentionem facit Aëtius, lib. 5. cap. 28. *μελικηρία* enim, vt ipse Celsus habet, est vlceris genus, quod à faui similitudine ita dicitur, aliis etiam *κνηριον* Fauus appellatur, quem de morbis infantium, part. 2. cap. 3. explicauimus: estque vlcus foraminulentum, capiti præcipuè peculiare, è foraminibus saniem mellis similem fundens, à pituita falsa seu nitrosa ortum habens. *μελικηρίς* verò de qua hîc agimus, absque omni foramine, in quacunque parte corporis contingat, intus sub membrana neruea substantiam mellis similem continet.

Causæ.

Omnes autem hi tumores ad pituitosos referuntur, ac à pituitoso humore, qui lentè temporis progressu in materiam

Causæ.

materiam nunc melli, nunc pulti, nunc sebo similem mutatur, excitari vulgò dicuntur.

Platerus peculiarem, vt etiam, *lib. 2. Pract. part. 1. cap. 25. de strumis*, diximus, de causis horum tumorum opinionem habet. Non enim ex humoribus excrementitiis tales tumores generari putat, (ex eiusmodi enim excrementis si tale quid nasceretur, non tam stabile, sed putredini & corruptioni obnoxium futurum existimat) sed ex succo alimentari seu nutriendæ parti dicato. Si enim humor crassior sit, quàm nutriendæ parti carnosæ conueniat, tumores duriores, quàm Sarcomata existunt, interdum progigni, & quidem si is admodum crassus sit, Scirrhum generari. Sinverò tumor non adeo durus sit, tandem in abscessum desinere, in quo diuersa materia, pro succi huius, qui tumorem hunc genuit diuersitate & mistione cum aliis humoribus, generetur; qui tamen non, vt alij abscessus à sanguine geniti, suppuretur, & in pus conuertatur, sed in aliam substantiam propriæ inclusam vesiculæ. Atque hoc modo melicerides, atheromata, & steatomata generari scribit. Addit verò, ad generationem talium tumorum id non minimum facere, si succo, qui carnem nutrire debet, nutrimenti alterius partis, quæ crasso admodum succo ali debuit, portio ab ea abscedens, in carnosas sedes cum illarum nutrimento delata, talem duritiem in illis gignat. Quod eo etiam probare conatur, quod in eiusmodi abscessibus ex illis tumoribus genitis aliquid aliarum partium substantiæ simile inueniatur, nunc pilum, nunc vnguem, nunc os, nunc glandulam referens, quæ vix ex aliis, quàm ex succo hæc partes vel in cute, vel carne vicina nutriente huc cum proprio carnis nutrimento delato nasci potuissent. Ex eodem prouenire putat, si quid in abscessu repèriatur, quod fauum, pul-tem, vel mel referat. Illud enim prouenire ex pinguiore sanguinis parte, quæ pinguedinem efficit: hoc verò ex succo carneo, nondum in pus mutato, sed in talem tenacem humorem maturatione vi caloris excoctum fuisse; qui si vterius torreatur, succusque ille magis terreus sit, aliud quid, vt carbones, calculos similiaque referat. Hæc si
propriæ

propriæ membranæ inclusa sint, illa quoque à membranoso succo hinc proueniente nasci scribit.

Verùm circa hanc opinionem quædam notanda sunt. Primò enim nondum hinc causâ patet, cur non in omnibus corporibus, neque in omnibus partibus ex succo, quo nutriuntur, tales tumores fiant. Ideoque causâ reddenda, cur humor ille è partibus effluat, atque inde sub cutè tumor excitetur. Eam esse puto, quod membrana, quæ quamlibet partem tegit & ambit, à causâ siue externa & violenta, siue interna, seu rumpitur, seu eroditur & exulceratur, (quod in generatione nodorum in ossibus in periostio fieri concedit Platerus) vt ita via apertâ alimentum seu succus nutriens effluens non amplius in parte affecta sistatur & concludatur, sed per viam apertam exfudet. Quod tamen natura, quæ nunquam otiosa est, temerè fieri non permittit, sed ipsam membranam vltèrius extendere, effluentemque succum concludere incipit; sicut in arboribus fieri videmus, vbi cortice externo læso, simili planè modo nodus formatur. Deinde succum, qui materiam tumori præbet, primò parti alendæ dicatum esse faciliè concedo: quin tamen progressu temporis vitiosi humores eò non propellantur, ipse Platerus negare non potest. Nec opus est, vt statim in pus mutetur; cùm vitiosi humores alimento permisti, sine corruptione & in pus mutatione diu suam naturam seruare possint, vt in cachexia & scabie ac similibus cutaneis affectibus patet. An verò diuersa illa materia, quæ in tumoribus talibus reperitur, à partium vicinarum, pilorum, vnguium, ossium, proprio alimento in alienum locum confluente, & cum proprio partis affectæ alimento sese miscente ortum habeat, valdè dubito. Neque enim ad pilorum, vnguium, ossium, & similium formationem sufficit materia, sed imprimis facultas formatrix necessaria est, quæ in parte carnosâ carnem, in membranosa membranam, non ossa format, & suæ cuique parti peculiaris est: quæ si finem suum ob materiæ ineptitudinem assequi non possit, simile quid format, & in parte carnosâ carni, in membranosa membranæ quid simile efficit.

*Signa Diagnostica.**Signa
Diagno-
stica.*

Omnia hæc tubercula à paruulo incipiunt, & diu ac paulatim excrescunt, ac tuniculæ suæ includuntur. Et Meliceris quidem figurâ rotundior est, magisque extenditur, & ad digitorum compressionem, ob minorem humoris crassitiem, celerius cedit, & amotis digitis pari celeritate reuertitur. Et si enim P. Ægineta, *lib. 6. cap. 36.* scribit, quod meliceris tangentibus veluti corpus quoddam laxum cedat, & tardè quidem diffundatur, citò autem rursus colligatur: tamen procul dubio textus deprauatus est, aliquidque scribentium incuria omissum, quod ex eo apparet, quod signa atheromatis planè omittit. Procul dubio igitur ita legendum, & omissa ex Aëtio supplenda. Steatoma aliis durius est, & ad tactum renititur, fundumque solidius habet. Atheroma autem tangentibus velut corpus quoddam laxum cedit, & tardè reuertitur. Meliceris autem celeriter cedit, citò autem rursus colligitur. Et licet Steatoma durum sit: tamen à struma differt, quod non ita, vt struma, durum est, neque sicut struma inæqualem tumorem habet.

Quid verò intus habeant hi tumores, vt coniectura præfagiri potest, ita certò cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. Celsus, *lib. 6. cap. 7.*

*Prognostica.**Progn-
ostica.*

1. Periculum equidem coniunctum non habent hi tumores; sæpe tamen diu durant, & sine noxa circumferuntur ac negliguntur.

2. Sæpe spontè tamen in abscessum desinunt. Quod si non fiat, non tam difficulter, vt scrofulæ & scirrhi, curantur.

3. Qui sunt eleuati, & ad motum contactumque expositi, faciliè curabiles sunt. Qui verò profundius inferti sunt, & ad motum non expositi, difficiliter curantur, & in Cheirurgiæ aggressione summam diligentiam expetunt, propter imminentes sanguinis eruptiones, ac neruorum puncturas. Plerique enim Cheirurgi ob imperitiam substratos neruos cum tumoribus eiusmodi rescindunt.

Curatio.

Et si tumores hi nominibus differant, & peculiarem singuli materiam contineant: tamen eandem ferè curandi rationem habent. Vniuersalibus nimirum præmissis, & corpore à vitioso humore expurgato, materia tumoris causâ vnâ cum tunica tollenda: quod fit, si materia vel discutiat, vel si id fieri non possit, suppuretur, vel excindatur tumores. In meliceride triplex hoc remedij genus locum habet; atheroma discutientibus & suppurantibus curatur, ac ferè sectione opus non habet.

Vt ℥. *ladani, bdellij, galbani, ammoniaci, propoleos, terebinth.* partes æquales. Misc.

Vtile est & emplastrum ex *ammoniaco, pyrethro, & oleo succini* factum, quo ruptum vidi tumorem talem in maxilla, atque filamenta alba longa, qualia in cancris interdum reperiuntur, extracta fuisse.

Calx viua quoque cū axungia vel oleo mixta utilis est.

Vel ℥. *picis nauatis* ʒ. j. *ammoniacci, sulphur. ana* ʒ. ʒ. Misc.

Vel ex *radic. cyclaminis & axungia suilla* ac momento *sulphur.* F. Emplastrum.

Si spontè non aperiatur tumor, sectio instituenda, ita vt cystis, seu melleam, seu pultaceam, seu adiposam, seu quamcunque aliam substantiam continens, eximatur & tollatur. Cutis autem non transversim, sed rectâ vel sub-obliquè ad folij myrti figuram secanda, & membrana humorem continens à cute & subiecta parte liberanda, cauendo (quod fiet, si vno impetu cutis non disseccetur) ne membrana illa seu cystis lædatur, humorque, qui in ea continetur, diffuens, operationem impediat, eiusque, vel humoris aliquid, relinquatur. Et si hoc accadat, & aliquid remanserit, cathæreticis absumendum. Si enim aliquid de tunica illa relinquatur, tumor regeneratur.

Si in capite huiusmodi tumores fuerint, folliculo exempto pericranium secetur, & caluaria abradatur, ne vlla radix tumori nouo generando idonea relinquatur. Si sectionem æger admittere nolit, aut ob venas vel arterias vicinas commodè fieri non possit, medicamentis causticis

cutis perrumpenda. Folliculo exempto vlcus consolidan-
dum, & si plus æquo laxa ac extensa cutis fuerit, vt com-
modè coire non possit, superfluum abscindendum.

CA P V T XXXVI.

De Testudine, Talpa seu Topinaria, & Natta.

Ertinent hæc & tumores, qui quidem ad melicerides, atheromata, & steatomata referuntur: quia verò priuatim capiti accidunt, peculiaria iis imposita sunt nomina, quæ tamen apud antiquos Græcos vel Latinos non exstant, sed à Recentioribus Barbaro-Latinis excogitata sunt; puta *Testudo*, *Talpa*, seu *Topinaria*, *Natta*.

Testudo Testudo scilicet est tumor magnus, mollis, vel non valde durus, in capite, latiore forma in modum testudinis, à cuius similitudine accepit nomen, vel castaneæ in principio, postea verò in formam oui excrescens, in quo mollis materia, tunica quadam obducta, continetur, (vnde ab autoribus ad melicerides refertur) quæ calvaria ita inhæret, ut ipsam plerumque vitiet, ipsique cariem inducat.

Talpa. Cognatus huic tumor est Talpa, ita dictus, quod sicut talpa sub terra deambulat; ita hic sub cute cranium depascit. Nonnulli ex illis Latino-Barbaris testudinis nomine hunc tumorem comprehendunt, nec de talpa peculiariter mentionem faciunt. Alij vero de eo peculiariter tractant, & Vigo *lib. 2. tract. 3. cap. 1.* expressè Talpam à Testudine distinguit; & materia etiam differunt, quæ in Talpa est crassior, quàm in Testudine. Igitur sicut Testudinem ad Meliceridem referri posse diximus, ita Talpa ad Atheromata referri potest. Nonnulli Topinariam appellant. Alij tamen Topinariam affectum diuersum & pueris familiarem esse dicunt, qui fiat ex phlegmate dulci, quod declarat viscositas saniei & albedo eius, aliquando ex phlegmate misto cum sanguine, quod declarat color, qui non rubeus, & cito ad maturitatem deuenit, aliquando verò ex melancholia, vel cholera, vt hac de re scribit Guilielmus Placentinus, *lib. 1. Chirurg. cap. 5.* Ioan Philippus Ingrassias, *de tumoribus, tract. 1. cap. 1.* hunc tumorem

ad Hydrocephalum intrepidè reducendum cenſet. Verùm cùm Hydrocephalus fiat ex aqua, nec ſanguinem admixtum habeat, nec ſuppuretur, id concedi non poteſt.

Tandem eſt alius tumor, quem Natam, Nattam, & Natta, Napram appellant, magnus, & mollis, ſine dolore & colore, in dorſo præcipuè excrescens, quandoque tamen in humero & aliis partibus erumpens, à tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum ſumens, ut aliquot libras pendat, & melonis vel cucurbitæ quantitatem æquet; qui cùm non ſemper eaſdem figuras habeat, ideo etiam diuerſis nominibus ab autoribus appellatur. Materia quidem in eo interdum videtur carnoſa, ſed non verè caro eſt, verùm adipi ſimilis, ideoque ad Steatomata referri poteſt.

Cauffæ.

Cauffam horum tumorum ad pituitam falſam, vel cum bile mixtam referunt. Verùm cùm ad Melicerides, Atheromata, & Steatomata hi tumores referantur, commodè etiam ſtatuitur, eos eandem cauffam, quam dicti humores habent, habere: ſaltem hîc copia materiæ maior eſt, unde etiam tumores maiores ſunt.

Signa Diagnostica.

Cognoſcuntur hi tumores facilè ex descriptionibus ſupra traditis. Sunt enim tumores molles, vel non valdè duri, lati & magni peculiari tunica conclufi.

Signa Diagnostica.

Prognostica.

1. Si in capite ſunt huiusmodi tumores, periculofi ſunt, ob cranij vicinitatem, cùm cranium corrodat & corrumpant, præcipuè circa futuras.

Prognostica.

2. Si magna adſit cranij corruptio, fatius eſt finire talem tumorem, quàm curare.

3. Qui abſque cranij corruptione ſunt, tutius curantur.

4. Ut in tumoribus proximo capite explicatis, ita & in his, niſi tota tunica cum humore extrahatur, perfectæ ſanitas ſperari non poteſt; cùm ſi aliquid relinquatur, inde nouus tumor pullulet.

Curatio. Vniuersalibus præmissis & corpore euacuato, materia tumorem constituens tollenda: quod fit digerentibus & resoluentibus medicamentis, vel suppurantibus, vel Cheirurgia.

Si tumor ergo sit sine vlcere & ossis corruptione, discutientia adhibeantur. Discutientia autem talia sunt, quæ in scrofulis & tumoribus vsurpari solent. Sed raro discutientibus hi tumores curantur. Si discutientibus tumores hi tolli non possunt, maturantia & suppurantia adhibenda, qualia præcedente capite sunt proposita.

Vel *℥. capar. sub cinerib. coctar. vitell. ouor. ad duritiem coctor. ana num. iij. axung. porcin. vel butyri s. sale lb. s. rad. althææ ad mollitiem coctar. & minutim contusar. lb. j. Misc. F. Cataplasma.*

Perfecta tamen puris generatio non est expectanda, cum pus facile acredinem & malignitatem augeat ac cranium corrodat. Ideoque quamprimùm aliqua suppurationis signa adsunt, tumor maturè aperiendus. Incisura vel simplex, vel forma crucis facienda, pro tumoris magnitudine. Pure euacuato vlcus detergendum conuenientibus medicamentis, ex. gr.

℥. farine hordei 3. ij. myrrhæ 3. s. sarcocolle 3. j. melis q. s. Misc.

Mundatum vlcus carne implendum & consolidandum.

Si os corruptum sit, radendum, &, vt in carie ossium fieri debet, curandum.

Curatio verò per Cheirurgiam eodem modo instituenda, vt cap. præced. dictum.

C A P V T XXXVII.

De Verrucis.

Vnt deinde & alij tumores, qui non ex humoribus, sed ex solida substantia ortum habere dicuntur. Verùm cum iidem vel ex partes nutriente succo vitioso & luxuriante, vel humoribus excrementitiis iis admixtis ortum habeant, hoc tumorum genus illis, qui modò explicati sunt, subiungemus.

Et primò quidem oriuntur quidam parui tumores in-
 star monticulorù in cute, qui Verrucæ seu pori dicuntur.
 Latinis enim Verruca propriè est editior montis pars;
 & vt Gellius, *lib.3. cap. 7.* Catonis dictum interpretatur,
 aspera: vnde & verrucosa loca dicuntur, quæ inæqua-
 lia sunt & diuersas partes eminentes habent. A variis
 autem formis Verrucæ diuersas sortiuntur appellatio-
 nes. Alia enim dicitur *Sessilis*, Græcis *μυγμυρία*, Latinis for-
 mica, quæ altioribus radicibus fixa est, infra lata, supra
 tenuis, minusque ex cute sese exferit, & stabilis est, nec,
 vt aliæ, mobilis. Ita verò appellatam censent vel à co-
 lore subatro, qualis est in formicis, vel quod dum strin-
 gitur, sensum exhibeat moribus formicarum similem;
 nasciturque plerumque in manibus aut etiam pedibus,
 nec est sine dolore: In hac quandoque pilus vnus & al-
 ter, imprimis in facie, apparet. Alia dicitur *penilis*, quod
 exiguo quasi pediculo vt de chorda dependeat, vnde
 Græcis *ἀνροχορδών* dicitur, basin exiguam habet, longum
 & grande caput. Hanc, si non sit eiusdem coloris, sed
 thymi florem referat, minorque sit & magis inæqualis,
 ac parua, Thymum appellant. Si verò maiores sint hæ
 verrucæ, à similitudine, quam habent cum ficus fructu,
 Ficus appellantur.

Referri huc etiam possunt Condylomata, & cristæ
 ani, de quibus *lib.3. Pract. part.2. sect.1. cap.10. de morbis in-*
testini recti, dictum.

Est & aliud genus verrucæ sessili simile, quod Clauum
 appellant, Græc. *κλῶν*. Sunt illæ verrucæ albæ, rotundæ,
 clauorum capiti similes, atque in digitis plantisque pe-
 dum plerumque oriuntur, vt molestiam ac dolorem in-
 ter progrediendum excitent. Hoc Verrucæ genus, quia
 in ambitus illius cutis concoloris centro fuscam aut ni-
 gram maculam habet, pupillæ instar, ac ob id oculo
 picæ similis est, à Germanis *Elstevange*, quasi picæ oculo-
 lus, nominatur.

Nascuntur autem Verrucæ in diuersis corporis parti-
 bus: frequentius tamen in manibus & pedibus, & ple-
 rumque plures simul.

*causæ.**Causæ.*

Oriuntur autem omnes, secundum vulgatam doctrinam, ex materia crassa melancholica & pituitosa, quam cum natura non possit discutere, ex ea hoc genus tumorum format.

Platerus verò, ut cognatos tumores, ita & verrucas ex succo cuti & cuticulæ alendo destinato gigni statuit, hoc modo. Ut in illorum substantia consistens adhuc durities callosas & cicatrices gignit: sic in porum cutis vnum pluresve portio illius irrumpens, cuti adhærens, radicibusque adnascens, excrescensque, portiunculam exiguam porum adimplentem duram ac callosam generat, quæ nunc extra porum effertur, in verruca pensili, aliàs in eo permanet, in verruca sessili, uti & clauo in pedibus. Quod autem succus ille in poros se ingerat, illorum dilatatio & amplitudo causa esse potest: quod uti à variis causis prodit, in pedibus cute vno loco validius pressa, poroque sic ampliato, clauus facilè gignitur. In manibus quoque cum plerumque se verrucæ offerant, ab externis iniuriis hoc prodire credibile esse statuit.

Ex contagio etiam eas oriri statuunt nonnulli, ut si ex resecta verruca sanguis cadat in aliam partem, in ea generetur verruca, & si quis linteo fuerit usus, quo sanguis qui ex verrucis effluxit, collectus & deterfus est, in eo succrescere verrucas.

*Signa Diagnostica.**Signa Diagnostica.*

Verrucæ è descriptionibus traditis facilè cognoscuntur, ut & eorum differentia, ut peculiaria signa tradere opus non sit; vulgoque satis noti tumores sunt.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Verrucæ sæpè sua sponte desinunt, sine ullius medicamenti ope.
2. Myrmecia & clauo tamen sine curatione vix unquam desinunt.
3. Acrochordones faciliores sunt curatu; cum radices exiliores habeant: reliquæ autem cum latiore radice in tantum fortiora & efficaciora medicamenta requirunt.

4. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renascitur quidem. Thymo Clauoque excisis subter rotunda radícula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaque relicta radice rursus oritur. Myrmeciarum latissimis radicibus inhærent, ideoque ne excindi quidem sine exulceratione magna possunt. Celsus, lib. 5. cap. 28.

Curatio.

Tolluntur autem Verrucæ vel medicamentis, vel Cheir- Curatio.
urgia. Medicamenta vel occulta proprietate quadam hoc præstant, vel ipsarum alimentum exsiccant, ut verrucæ postea marcescant & evanescant.

Fallopianus commendat *folia salicis* aut succum eorum. Si verò desint viridia salicis folia, utitur puluere foliorum salicis cum aceto simplici, vel scyllitico misto. Utuntur etiam *scrofularia*, *radice dracunculi*, *ari*, *cyclaminis*. Commendant quoque *radices chelidonij* recentes, quarum succo verrucas illinunt. Alij verrucas primò aliquoties festuca adurant, & postea nasturtium & sinapi applicant. Portulaca etiam aliqui à proprietate tolli verrucas existimant. Tolluntur & verrucæ, si cum *nigella* & *urina* fricentur; si lauentur liquore ex foliis verbasci collecto, & cum floribus apposito: decocto ex *sinapi*, *sulphure*, & *sale* facto cum aceto: si *folia sabine* in vino macerata per dies tres continuos imponantur: si *herba Roberti*, *ruta* & *millefolium* simul trita applicantur. Utile est & *cichorium verrucarum*, quod inde nomen accepit; item succus lacteus è caulibus dentis leonis, & aliarum plantarum intybacearum: *Aqua è sarmentis vitium*, dum vruntur, exsudans farina cicerum.

Efficacissimum etiam est ad verrucas & clauos in pedibus, hoc emplastrum.

℞. *piceis naval.* ʒ. j. *galban.* acet. diss. ʒ. β. *sal. ammon.* ʒ. j. empl. *diachyl. magni* ʒ. j. β. M. F. Empl.

Verùm si talia non iuuent, ad fortiora, & quæ vim causticam habent, imò ipsum ignem actualem, est accedendum. Cautè tamen caustica adhibenda, imprimis in locis nervosis, & ita, ut solam verrucam attingant. Ideoque

prius pars circum circa cera vel emplastro aliquo munenda.

In hunc finem adhibetur lac ficus & tithymali, & quidem lac tithymali efficax esse in seipso compertum habere scribit Valescus de Taranta. Calx viua cum sapone mista etiam utilis est; quod medicamentum efficacius erit, si vitriolum calcinatum, vel viride æris addatur, vel cauterium ex lixiuio saponis paratum.

Vt *℥. Albumen oui cōtione indurat. viridis æris, aluminis, ana 3. j. Misc.*

Vel *allium viride* recens contusum verrucæ applicetur, & supra pileolus ex cera imponatur, & fascia inuoluatur.

Vel *℥. Auripigmentum*, & misceatur cum oxymelite vel lacte tithymali, atque apponatur verrucæ. Utile etiam est *℥ol. vitrioli & sulphuris*. Et *ol.* quidem vitrioli miris modis hîc commendat Ioan. Andreas à Cruce, atque hoc modo applicat: Cultellum exiguum ex ligno aloës aut simili parat, & in *ol. vitrioli* intingit, atque verrucam eo modo liberat, quo aliàs per scalpellum ferreū liberatur.

Cheirurgia, qua verrucæ tolluntur, describitur à Galeno, *14. method. med. cap. 17.* Paulo Ægineta, *lib. 6. cap. 87.* Rhase, *libr. diuision. cap. 124.* Fit autem ea vel extractione, vel excisione, vel adustione. Extrahuntur aut euelluntur vel penna, cuius circulus par sit verrucæ, qua vndique stringitur verruca, & postea circumagitur, atque ita cum radice euellitur. Idem fistula argentea præstare potest. Quidam suctu ac dentibus Romæ eas euellebat, vt Galen. *loc. alleg. docet.*

Excinduntur vel vinculo, pensiles scilicet verrucæ, filo nimirum serico, aut alio forti, aut seta equina, artius subinde vinculum constringendo, donec verrucæ excidant. Et si aliqua radix remanserit, cauterio absurmanda: vel ferro seu scalpello idoneo, ita, vt verruca circum circa prius scarificetur, & postea acuto scalpello vel phlebotomo radicitus excindatur.

Actu aduruntur vel bacillo betulæ accenso, vel stylo ferreo candente per canalem, ne partes vicinæ lædantur, applicato.

applicato. Vel si lamina ferrea ad magnitudinem verrucæ perforata, verrucæ ita applicetur, vt sola verruca per foramen appareat, & postea candente ferro, vel ignis flamma aduratur. Aduſtione facta eſchara tollenda, & vlcus conueniente modo ſanandum. Fallopius, ſi alia non ſint ſatis efficacia, vrit verrucam ſulphure hoc modo. Accipit mediam teſtam nucis iuglandis, & eam ad magnitudinem verrucæ perforat, atque parti, in qua eſt verruca, parte conuexa applicat, ita vt arcuè verrucam comprehendat & verruca per foramen in cauitatem teſtæ promineat. Poſtea ſulphur in teſtæ cauum imponit, atque incendit; quo liquato atque accenſo verruca tantum adurenda eſt, quantum æger ferre poteſt; atque ſi vna vice tolli tota non poteſt, ter vel quater repetenda eſt acuſtio. Vbi locus fuerit ſanatus, foliis ſalicis per aliquot dies fricandus & regendus, ne reuiuſcat verruca.

De Thymis, & criſtis ani dictum eſt, lib. 3. *Pract. part. 2. ſect. 1. cap. 10.*

CAPVT XXXVIII.

De Cornibus.

Curimi ad verrucas etiam referunt Cornua, eaque *Cornua* ſtatuunt eſſe verrucarum quoddam genus oblongum & inſtar cornu recuruum. Verum longè latius ab Aratibus, & poſterioribus Medicis, nomen hoc extenditur. Auicennas, *ſeptima quarti, tract. 3. cap. 14.* de cornibus ita ſcribit: *Cornua ſunt additiones ſpiſſæ, curua, naſcentes ſuper iuncturas in extremitatibus, propter vehementiam operationis; & cum eorum eſt incifio, vt remoueatur ex eis illud, quod non dolet; deinde adminiſtrantur ſuper reſiduum medicinae vehementer acute, ex medicinis verrucarum, donec cadat: deinde conſequatur butyrum coctum.*

Auenzoar, lib. 2. cap. 5. hæc habet: *Audiui dici à patre meo, quod cuidam viro vidit naſci in dorſo ſuo os ad ſimilitudinem vnius cornu, quod erat minoris duritie ossis naturalis. Et ipſe pater meus purgauit humores groſſos in ipſo, & poſtea poſuit medicinas exſiccatiuas ſuper os, ita quod cecidit dictum os, ſicut cadunt cornua cerui in vere. Et mihi etiam*

fuit ortum os unum super dorsum, magnum mihi inferens dolorem: & purgavi me ab humoribus grossis, & posui super ipsum resolutiva, ita quod resolutum fuit pro maiori parte, & illud modicum, quod remansit, non impediuit me in aliquo in operationibus naturalibus exercendis. Ergo ubicunque inueneris simile, facias sicut dixi. Et cum purgas istos, noli ipsos purgare solum cum virtutibus medicinarum, sed cum ipsis medicinis propriis. Et de melioribus mineris ad purgandum hos, est lapis Lazuli, sed in magnete est absque dubio magnum iudamentum in hoc, sed ego ipsum non sum operatus, quia sufficit mihi lapis Lazuli, & ego commendo opera eius.

Ex Recentioribus verò quidam inter affectus capitis cornua enarrant, de quo Lanfrancus, tract. 3. doct. x. cap. 3. scribit: Vidi quoque cranei manifestas eminentias, sicut cornua. Nam vidi hominem, qui ad me venit pro consilio, qui habebat in capite septem eminentias, unam alia maiorem, & diuersis in locis. Quarum aliqua erat ita magna, & acuta, sicut cornu capreoli, vel longitudinis pollicis, & multum ladebat cutem. Et miratus fui quomodo cutis non fuerat ulcerata. Quum ergo vidi, quod habebat à craneo suam originem, & radicem, non me volui de cura intromittere, sed agro consului, nesci poneret in manu alicuius, propter curam; quoniam mihi impossibilis videbatur. Ioan. Philippus Ingrassias verò, de tumoribus, tract. i. cap. i. refert, se vidisse Panormi nobilem quandam puellam virginem, quam plurimis recuruis, simulque in summo exacuatis excrecentiis cornuum vitulorum instar, in omnibus ferè artubus, præcipuèque manuum, cubiti, & genuum correptam, etiam in capite & fronte. Veruntamen, inquit, non sub cute, sed super ipsa oborti erant tumores illi, & quidem nouo quodam generationis ordine. Etenim velut lapidis generatio contingit in vesica, ut scilicet alia paulatim, atque alia super aliam velut tunica adueniente, in magnitudinem increseat: Ita & in illis aspeximus plurimas veluti osseas crustas, sibi inuicem inherentes, non secus etiam, ac si auellanarum cortices dimidios, alterum alteri superimponas; minorem tamen maiori, ut in acutum, pyramidisque effigiem coniungantur. Tacti autem circa basin maximopere dolebant, & in tantum firmissimè, ac summa duritie inherabant: & nemi-

nemine Medicorum aliquo remediorum genere succurrere valente, ad nos tandem, post multos iam sui morbi atque ortus horum annos, consanguinei venerint. Continuo enim & magnitudine, & aliis novis enascentibus numero etiam augebantur. Quam Dei opt. max. gratia paucissimis diebus ad sanitatem reduximus, pristinamque pulchritudinem. Cum tamen turpissima euaserit, demonium potius, quàm hominem præ se ferens usque adeo ut parentes libentius mortem quàm vitam illi optarint.

Iulius Cæsar Scaliger, Exercit. 199. sect. 5. scribit: Cornua hominibus adnasci, agritudo est, non monstrum, de qua Principi Aboali, atque maximo viro Abumero narrantibus, equidem propter eorum auctoritatem adducebar, ut crederem, donec unum vidimus in dorso remigis cuiusdam, qui in Ligurum triveme diu fuerat.

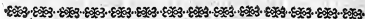
Alexander Benedictus, anat. lib. 1. cap. 14. narrat, se vidisse in Creta, vulnerato sagitta genu, cornu nigrum rupicaprae capiti similimum prodiisse, materiamque, quæ in ossis substantiam conuerti debuisset, in corneam naturam aëris afflatu facile conuersam fuisse, concinneque gummi modo indurescentem.

Et Fallopius, de partibus similaribus, cap. 7. scribit, interdum quasi cornu in integris ossibus, nō in fracturis, nasci, quod quidem cornu excrescat extra carnem & cutem, idque se vidisse Patauij in femore cuiusdam nobilis, ex cuius crure excreuit quasi paxillus longus.

Huc pertinent procul dubio Nodi Plateri, de quibus *Nodi.* supra cap. 34. dictum, qui sunt tumores durissimi, firmiter ossibus subiectis insistentes, qui ab illis loco moueri non possunt, quasi nouum os priori accreuisset: quales tumores circa tempora & frontem, tibiæque longitudinem, in nudis illis regionibus nascuntur. Incipiuntque hi tumores aliàs per se, aliàs morbi alicuius comites sunt, ut luis Venereæ, & Cephalææ cuiusdam.

Cornua hæc & Nodi difficulter curantur, & toto vitæ tempore sæpe durant. Si tamen prope articulos sint, eorumque motum impedian, aut premendo continuum dolorem efficiant, amputanda sunt. quod tutius sit, cum *curatio.* in


in nudis ossibus sola cute obductis consistunt. Cutis primò aperienda, & cornu seu nodus denudandus, postea ferro acuto ab osse abscindendus, & vulnus conueniente modo curandum.



CAPVT XXXIX.

De Fungis.

Fungi.

 Vem Latini Fungum appellant, Arabes *Fater* & *Fatera* nominant, & inter tumores cerebri referunt. Galenus obiter eius mentionem facit, dum ita *lib. 1. de loc. affect. cap. 1.* scribit: *Iam vero ex his etiam, quæ adnascuntur rebus affectæ sedis notæ petuntur. Quippe res adhærentes essentia proprietatem obtinent, quemadmodum fungi (μυκήται Græci vocant) si fracto capite meninx fuerit affecta.* Facit quoque eius mentionem Auicenna, *5. quarti, tract. 3. cap. 1.* dum inquit: *Et quando frangitur cranium, & egreditur velamen, & fit apostema, quod nominatur Fatera.* Et egimus de hoc tumore, *lib. 2. Pract. part. 1. cap. 25.* Verùm, vt ad Clariss. Guilielmum Fabricium aliquando scripsimus, vt ex *Centur. 2. obseruat. eiusdem, obs. 33.* videre est, ex membranis cerebri equidem frequentissimè, attamen etiam in aliis partibus hoc tumoris genus nascitur, vt historiarum duæ à me ibi adductæ testantur. Prior hæc est. Puer quidam annos natus circiter decem, ex saltu pedem sinistrum ad terram vehementius allisit, atque in planta è regione minimi digiti, læsit. Hinc tumor primò supra malleolum externum conspectus fuit, qui à rustico quodam imperito (forsan luxationis alicuius reponendæ gratia adhibito) postea deorsum pulsus fuit. Hinc tumor paulatim incrementum sumpsit, ita vt totum pedem prehenderet, cutemque insigniter distenderet, & pedis digiti magno interuallo ob tumorem interiectum distarent. Cutis tamen colore sanæ parti planè fuit similis. Tentata, vt fieri solet, à variis varia, sed omnia frustra. Tandem ad Cheirurgum peruentum: qui cum suppurationem, ob insignem loci molliem, factam esse crederet, & dolores crescerent, aperuit locum. Parum sanguinis, puris verò nihil effluxit: mox verò profiliit quasi pinguedo quædâ, quæ vulnus claudebat.

Historia.

claudebatur. Sequentibus diebus fungi nigro seroso sanguine pleni, copiosius erumpere coeperunt: & in planta pedis versus digitum minorem, vna nocte quasi *viuentis* incidit tanta, quæ dimidium talerum æquaret. Aperta illa, nihil tamen putridi decedit, & nihil mortuæ carnis separari potuit, sed fuit caro quasi spongia adusta, cruenta, sanguine turgens & stillans. Coeperunt & aliis in locis, ad latera, & supra talos fungi se efferre, foedo & horrendo aspectu, ut pars illa pedis magnitudinem capitis pueri superaret. Tandem ad sectionem peruentum, & pedium usque ad os naviculare & calcis præcisum est. Quod abscisum fuit, caro erat tota fungosa, partim putrida & corrupta, partim coagulata, densa, & viscidæ pinguedini porosæ similis, pondere ferè lb. iij. Verum sequentibus diebus spongiosa caro iterum magna vi prorupit, & quantum interdiu auferebatur, tantum noctu iterum succreuit. Denique tumor magnus ad sinistrum inguen, loco, quo glandulæ sunt, in femore exortus est, specie planè similis ei, qui in pedio ab initio conspiciebatur, qui & ipse postea sua sponte ruptus est, ex quo magna spongiosæ carnis copia excreuit. Non ita multò post puer vitam cum morte commutauit.

Altera historia hæc est. Puer duodecim annos natus dentium dolore vehementer laborauit. Deuentum tandem ad extractionem: extractus est vnus ex dentibus superioribus. Oritur postea tuberculum in palato propè illum dentem, magnitudine nuclei pruni. Istic cum esset molle, nec spontè aperiretur, pus subesse credebatur: apertus fuit, nihil, nisi aliquot guttæ sanguinis, effluxit. Postea verò caro spongiosa, nigricans prorupit, quæ usque adeo increuit, ut non solum per os prominere, sed & per nares excrederet, pueroque tandem mortem afferret.

Fungi quoque, ex gurgulione enati, qui totum palatum impleret, & ad anteriores dentes ferè pertingeret, historiam refert Guiliel. Fabricius, *Centur. 2. obseruat. 19.* Et alius *seq. obseru.* meminit, qui ex gurgulione ortus, cui gallinacei magnitudinem æquauit, & foramina narium in palatum

palatum definentia adeo oppleuit, ut difficulter æger spirare & verba distincte proferre potuerit.

Adhuc alium etiam ex aure pullulantem vidit & curauit Guilielmus Fabricius, *Cent. 3. obseru. 1.* Et de alio fungo ex ipso centro vmbilici nato tractat, *Cent. 5. obseru. 62.* Hoc tumoris genus ad Nattas seu Naptas referendū censet Guilielmus Fabricius, *Cent. 3. obseru. 36.* Verū quid Naptæ sint, supra *cap. 36.* dictum. Et licet fungosi quid in Natta dicto tumore contineatur, & in genere hi tumores fungosi nominari possint: tamen cure illud tegitur, fungi verò propriè dicti, de quibus iam agimus, extra cutem nudi prominent, & crescunt. Ideoque etiam integris membranis cerebri non nascuntur, sed iis vulneratis, contusis & læsis.

Subiectum horum tumorum est membrana aliquo modo læsa, seu vulnerata, seu contusa.

Causæ.

Causæ.

De Causa & modo generationis fungorum scribit Io. Philippus Ingrassias, quod fieri soleat hic fungus non secus ac in lucernis, hiemali præsertim tempore, fungus in ellychnij vertice oboriri solet, futuræque pluuiæ, vel mulierculis, prælagium; quemadmodum Virgilius, 1. *Georg.* & Plinius quoque *lib. 18. in fine*, testantur. Etenim cum aer humidus esse coeperit, fauilla, quæ cum fumo solet egredi, prohibita, ob aeris crassitatem in lucernis residet, & quasdam velut fungorum imagines imitatur. Ita igitur in discooperta reuelataque cerebri membrana quædam prius substantia gossipinæ lanuginis imaginem representat. Deinde verò per halitum discussi vapores fumigæ, ob aeris frigiditatem in ea substantia conglobati, paulatim ab interiori calore deüruntur siccanturque, donec fungo quoque similis substantia appareat, alteratam esse ab aere membranam significans.

Verū enim verò concedendum equidem est, ab humore superfluo per læsas membranas quasi exsudante huiusmodi fungos generari, sed quod materia ea ibi ab aeris frigiditate saltem detineatur, & à calore simpliciter exsicceetur, falsum est. Neque enim tam subito hoc modo

fungi

fungi generari & incrementum ſumere poſſent. Sed à facultate formatrice partium humorem exſtillantem in carnem mollem, quæ fungi inſtar eſt in arboribus, mutari, naturamque, quæ nunquam otioſa eſt, humores affluentes, quos ob eorum copiam & ineptitudinē ac partis debilitatem, in eius alimentum ac ſubſtantiā conuertere nequit, in hanc ſubſtantiā mutare & formare, vero conſentaneū eſt.

Signa Diagnostica.

Facile cognoscitur hoc tumoris genus. Ex læſa enim & contuſa ſeu vulnerata membrana caro mollis, fungoſa & pallida cute non teſta, expullulat, & ſubito incrementum magnum ſumit.

Prognosticum.

Malum hoc periculofum eſt, & curatu difficile, ac niſi rectē tractetur, facile in cancri naturam abit.

Curatio.


Vniuerſalibus præmiſſis, quæ huius loci explicare non eſt, fungus ipſe tollendus: quod fit, vel medicamentis exſiccantibus, atque erodentibus, vel exciſione.

Medicamenta exſiccantia tutiora ſunt, quàm erodentia: cùm erodentibus materia facile exaſperetur, & cancri naturam induat. Parantur autem talia ex radicibus ariſtolochiæ rotundæ, iridis Florentinæ, angelicæ, acori veri, ſol. ſabinæ, carduibened. roriſmarini, plantagin. equiſeti, geranij, fl. roſ. rubr. maſtiche, thure, myrrha, tutia præpar. plumbo. uſto, ſacch. Saturni lapide calaminari, cineribus ranarum & cancrorum.

Exſcinduntur autem vel ligatura, quæ fit filo ſerico aut alio forti, vel ferro. Vbi fungus vel ligatura, vel ferro ſublatus, pulueres ex enumeratis medicamentis inſpergendi ſunt. Vide de hiſce operationibus Guiljelm. Fabricium, *locis alleg.* nimirum *Cent. 3. obſeru. 1. & Cent. 5. obſer. 62.*

C A P. V. T. XL.

De Tumoribus malignis & venenatis; ac in ſpecie
de Elephantiæſi.

 St tandem tumorum ab humoribus oriundorum genus quoddam, quod malignitatem coniunctam habet.

habet. Inter quos primò occurrunt variolæ & morbilli. Verùm cùm de iis actum sit, *de febr. lib. 4. cap. 12.* hîc nihil addimus, sed Lectorem eò remittimus. Deinde Bubones & Carbunculi pestilentes; de quibus cùm itidem loco alleg. cap. 6. actum sit, hoc loco eo labore supersedere possumus. Pertinent tertiò huc tumores Venerei, de quibus suo loco inter morbos malignos agetur. Tandem Elephantiasis, de qua solùm hoc loco agemus.

*Elephā-
tiasis.*

Quam Arabes Lepram vocant, Græcis Elephantiasin nominari, *supra*, capite 28. dictum est. Appellatur autem *Ἐλεφας*, *Ἐλεφαντίας*, & *Elephantia* ab Elephante; ob similitudinem, quam hic morbus habet cum Elephante, nimirum, vt nonnulli putant, quod eo morbo laborantes, magni, vt Elephantes, fiant; quæ inepta est notatio, cùm Elephantiaci non maiores fiant (nisi quis non ad magnitudinem corporis Elephantiasî laborantium, sed morbi magnitudinem respiciat, quod scilicet sicut inter quadrupedâ maximum animal Elephas est: ita inter morbos hic maximus & ferè inuietissimus existit. De qua re *Ma- cer, de virib. herbar. cap. 15.* ait:

Est lepræ species, Elephantiasisque vocatur,

Quæ cunctis morbis maior sic esse videtur,

Ut maior cunctis Elephas animantibus exstat.

Vel quod id malum in crura serpens, efficiat ea Elephantis ritu ferè rigida & æqualia: vel quod inter alios morbos vehemens ac validus sit, veluti Elephas: vel, quæ commodissima videtur explicatio, quod mēbra & cutis hoc morbo laborantium tumida, scabra, rugosa, tuberosa, & inæqualis, vt Elephantum, reddatur. Galenus, *de tumoribus, cap. 14.* malum hoc, cùm incipit, etiam *στυγεράσιμον* nominari scribit, eò quod hoc morbo affectorum facies similis reddatur Satyrorum dictorum faciei. Nam labia Elephantiasî laborantium fiunt crassa, nasusque tumet, atque ideo depressus apparet; aures tabescunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc inde tumores quasi quædam cornua apparent; quanquam alij ea etiam de causa *στυγεράσιμον* hoc malum nominari censeant, quod in ortu huius mali ægri Satyrorum more sunt valde libidinosi.

libidinosi. Aliam tamen & diuersam similitudinis rationem ex Archigene refert Aëtius, *tetrab. 4. ferm. 1. cap. 120.* quoniam videlicet malæ faciei iisdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus mentum ipsum dilatatur; quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas Satyrorum, quos *ἑοικέντας* Coel. Rhodiginus, *Antiq. lect. lib. 19. cap. 25.* ita nominatos putat, quod ore hiante labiisque diductis instar ridentium cantent & ludant. Nonnulli & tertiam appellationis huius causam afferunt, nimirum quod Elephantiasi laborantes Satyris in Venerem propensione & libidine similes sint.

Αιολιαν etiam appellatur, vel quod, vt Leo, inuictum hoc malum sit, vel quod, vt est apud Aëtium, *tetrab. 4. ferm. 1. cap. 30.* frons ægrorum cum tumore quodam laxior reddatur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum Leonis; vel quia hoc morbo affectorum anima spiritusue non secus ac leonum anhelitus, quemadmodum & excrementa, foeteant; vel quoniam hoc morbo laborantes turpissimam & terribilem faciem habeant, vt leonum instar terrorem ex improviso adspicientibus incutiant. Nostris appellatur hoc malum *diui Lazari*, quod Elephantiaci ita vlceribus scateant, sicut Lazarus ille mendicus, cuius in historia Euangelica, *Luc. 16. cap.* fit mentio, vlceribus plenus fuit.

Graue autem hoc malum est, & veluti vniuersalis ac totius corporis Cancer, vnde plura morborum genera complectitur. Adest enim primò magnitudo aucta, & tumor hinc inde in corpore, præcipuè in partibus externis, quarum etiam pulchritudo & figura hinc corrumpitur; adest etià calida & sicca intemperies, qua partes ita exulcerantur, & corrumpuntur, vt tandem decidant. Totam huius mali ideam Celsus, *lib. 3. cap. 15.* describit ita: *Totum, inquit, corpus afficitur, ita vt ossa quoque vitari dicantur. Summæ partes corporis crebras maculas, crebrosque tumores habent. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur: Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi quàmvis quibusdam exasperata, corpus emarcescit, os, sura, pedes*

intumescunt. Vbi vetus est morbus, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ faciliè tot malis obrutum hominem consumit.

Causse.

Causse.

Causa continens est atra bilis, eaque malignitatis non expers in totum corpus diffusa. Disputant autem de humoris huius atri generatione autores prolixè, & in varias sententias abeunt. In eo quidem omnes consentiunt, ex aliorum humorum adustione hunc humorem generari; in eo verò dissentiunt, ex quorum humorum adustione fiat. Auicennas, *tertia quarti, tract. 3. cap. 1.* omnes complexus videtur, dum quinque species huius humoris ponit. Prima est, quæ ex sanguinis combustione fit: Secunda, quæ ex humore melancholico: Tertia, quæ à bilis amaræ adustione: Quarta, quæ ex pituita combusta fit: Quinta, quæ ex chyli, crassa, calida, & ad exustionem apta parte fiat, ut ex falsis carnibus, piscibus, & similibus. Verum etsi negandum non sit, adustionem humorum hîc adesse, & falsos humores huius mali causam esse: tamen cum plurimi alij tumores & vlcera ex adustis humoribus fiant: omnino specifica hîc causa quærenda, quæ tamen explicari faciliè non potest, sed in occulta malignitate consistit. Humor autem is per omnes venas diffunditur, & sine putredine febris inductiua per totum corpus dispergitur & alimento miscetur.

Ad huius autem humoris generationem, multa sunt, quæ faciunt. Nonnulli à primo ortu morbi huius seminaria contrahunt, qui vel ex Elephantiacis parentibus nati sunt, vel concepri fluentibus mensibus vitiosis & corruptis, atque ad atram bilem declinantibus. Deinde etiam membrorum nutritioni dicatorum, putà Epatis & Lienis intemperies calida & sicca, vnde sanguis & humores adurantur, inter mali huius causas meritò numeratur. Præterea etiam facit huc vsus frequentior ciborum salforum, acrium, crassorum; aer itidem calidus & siccus, aut crassus & nebulosus: vnde in aliis regionibus frequentius hoc malum est, in aliis rarius. Scribit quidem Lucretius *lib. 6.*

Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili

Gignitur Ægypto in media, neque præterea usquam.

Verum etsi frequentior sit hic morbus eò loci, ut etiam Galenus, *lib. 2. ad Glauc. cap. 10.* testatur, dum scribit, in Alexandriâ, ob regionis feruorem, & victum incommodum incolarum, ut qui edant farinam elixatam, & lentem, & cochleas, & plura salita, & carnes asininas, & alia quædam, quæ crassum melancholicum humorem generant, plures Elephantiaco morbo corripi: tamen etiam in aliis regionibus reperitur. In Germaniâ in quibusdam regionibus frequentes sunt Elephantiaci; in Hispaniâ verò & Africâ frequentiores; In Narbonensi Gallia & Aquitania plures reperiuntur, quàm in reliqua Gallia. Plinius, *lib. 27. cap. 1.* scribit, Elephantiasin ante Pompeij tempora non accidisse in Italiâ. Consuetudo quoque & conuersatio cum Elephantiacis hûc pertinet. Inquinatur enim aër, qui inspiratione attrahitur, ex membrorum foetore & vitiatâ spiritus exhalatione. Vnde homines meritò auersantur hoc malo laborâtes, & ipsi etiam necessarij & domestici, ægrorum conuersationem deuitant, eademque de causa ex consortio hominum separantur, & ad loca aprica, in quibus & ipsi commodiùs & sine aliorum periculo viuunt, amandantur. Imprimis autem contagiosus est coitus cum leproso aut leprosâ, aut cum eâ, quæ antea cum leproso rem habuit. Ad easdem causas pertinet etiam melancholicarum excretionum retentio, ut mensium, hæmorrhoidum suppressio, vlcerum diuturnorum exsiccatio. Humor enim talis, si diu in corpore detineatur, indies peior euadit, tandèmq; malignitatem hanc acquirit; & in corpore retentus in venas restagnat, sanguinisque massam inficit. Apprehendit præterea hoc malum frequentius viros quàm fœminas, atque inter hos illos magis, qui crassum ac viscosum, ad atram bilem tendentem sanguinem habent, & qui victu crasso atque inordinato vtuntur.

Signa Diagnostica.

Quantum autem signa attinet huius mali, etsi aliqua *Diagnostica* ex Celso antè enumerata sint: integram tamè signorum & *signa* *sympto*

syptomatum historiam enumerare utile est. Itaque ubi imminet hoc malum, adest segnities, spiratio tarda & difficilis, motus difficilis, assidua alui constrictio, vrinæ veluti iumentorum lotia, respiratio tarda, foetida, procliuitas in Venerem. Vbi malum iam ad cutem progressum fuerit, color natiuus & floridus in facie mutatur, rubræ subliuidæque pustulæ oriuntur, malæ crassiores fiunt & mentum, sub linguâ venæ varicosæ fiunt ac nigrescunt, pili defluunt, adest sitis ingens, orisque siccitas diurna & nocturna.

Sunt autem, vt aliorum morborum, ita etiam huius mali quædam tempora: Principium, cum vitiosus humor & malignitas adhuc viscera obsidet; Incrementum, quando malum iam foris se prodit, & symptomata indies augentur; Status, cum membra exulcerantur, & iam tota symptomatum syndrome apparet, quam mox subiungemus. Primò oculi apparent exactè rotundi, & obtutus eorum fixus est ac immobilis, quod accidit ob adipis consumptionem & musculorum extenuationem; palpebræ & aures contrahuntur; supercilia decidunt, nasus intumescit extra, & simus redditur, ob humoris affluxum, & intus constringitur, vnde meatus comprimitur, & respiratio impeditur, vt quasi per nares loqui videantur; color faciei est liuidus, aspectus terribilis; tubercula & pustulæ rubræ apparent sub superciliis, circa aures, variisque in facie locis, nodique instar granorum duri ac rotundi; labra fiunt crassa, ossa iuxta aures prominent, pili capitis decidunt, & si euelluntur, pars albæ cutis simul euellitur, quod certissimum est lepræ signum. Prodit & se hoc malum in aliis partibus: venæ sub linguâ intumescunt & nigricant, ac glandulæ linguæ circumiacentes tumores rotundos habent, instar scrofularum quæ suis accidunt. Anhelitus foetet, vox est rauca, clangosa & obscura, ob pulmones & partes respirationi inservientes, crassis & adustis humoribus obstitas, & arteriæ siccitatem atque asperitatem. In manibus muscoli extenuantur, præcipuè inter pollicem & indicem, cum illi muscoli naturaliter in montosum ac manifestum tumorem attollantur, ipforum

ipforum depressio ac emaciatio, quæ fit ob alimenti defectum, in ipsis manifestior est. Ungues fiinduntur: stupor adest & ἀναισθησία in tibiis & pedum furis, ita ut quamvis acubus ibi pungantur, non sentiant, ob materiam vitiosam partem opplentem & spirituum accessum prohibentem. Idem interdum etiam in digitis manuum & pedum euenit, in quibus etiam frigiditas, sensusque priuatio quædam percipitur: interdum etiam ille stupor & dormitatio, uti appellant, toti cuti, inter istos digitos, usque ad brachium accidit, & à pede se extēdit usque ad genua & coxas, imò per vniuersum corpus sensus in Elephantiacis imminuitur. Nerui enim & pori omnes à crassitie humorum obstructi & occlusi spiritui animali transitum non concedunt. Sub cute in quibusdā locis sentitur formicatio, ac si urticæ affricarentur, ac titillationes, quasi vermes ibi reperēt, ob fumos & vapores adustos sub cute ascendentes. Cutis ipsa tōta est vinctuosa, ut aqua ei affusa vix hæreat, ob adipis sub cute liquationem, & excrementorum pinguium in eam effusionem. Quibus alij & alia signa addunt. Iubent accipere aliquot grana salis & super sanguinem proicere: quod si sanguis sit infectus, statim resoluitur sal, si non infectus, non resoluitur. Iubent etiam sanguinem infundere in aquam limpidissimam, si insuper natauerit, corruptus est, si fundū petat, non est corruptus. Alij sanguinem in panno lineo positum abluunt. Si enim dum nigricantia quædam, aspera, & arenosa quasi corpora appareant, arguit Leporam. Verum sunt & alia signa, nihilque ferè incommodi est, quod non huic malo coniungatur, in quo nihil ferè intus & extra sanum est. Sed tamen præcipuè facies considerata, nullusque facilè leprosus iudicandus, nisi faciei figura corrumpatur. Et cum in quibusdam Rebus publ. annua instituatōr Elephātiacorum examinatio, atque illæ propriæ Medici partes sint, danda ei opera est, & magna cautio adhibenda ne imprudentia & præcipitato iudicio eos in exilium tradat, qui hoc malo infecti non sunt, aut eos, qui infecti sunt, cum sanis magno periculo conuersari permittat. Quod adsequetur, si signa supra enumerata omnia in conspectu

habuerit, & quæ propria & inseparabilia ex iis, quæ verò cum aliis morbis communia sint, perpenderit. In quorum examinatione diligentem operam præstitit Franciscus Valleriola, in *enarrat. med. lib. 6. enarrat. 5.* qui locus videri potest.

Non prætereundum hîc & illud, quod habet Marcus Donatus, *histor. med. memorabil. lib. 1. cap. 4.* è quo quantà sit sanguinis corruptio in leprosis, occasio cogitandi dari potest. *Annibal*, inquit, *Pedemontanus*, *Pbrygio*, cum per biennium incurabili lepra vexaretur; pleuritide correptus fuit, cui sectâ venâ hoc mirandum accidit: Aqua calida urnæ mensuram excedens, in quam sanguis ad 3. vj. pondus fluxit, cum deferbuisset, haud secus ab ipso densata est, quam si aqua lac, sanguis verò coagulum esset, ita ut consistentia coagulato lacti persimilis videretur, colorem verò proprium referret, cuius ne gutta quidem inconcreta seorsim ab alio reperiri potuit. Causam huius rei refert autor citatus in crassitiem & lentorem sanguinis, qui aquæ permistus utriusque actuali caliditate, distributioni in missione opitulante, cum deferbuisset, coagulationi occasionem præbuerit. Idem & hîc accidisse putat, quod euenit, cum rescissæ pellium partes ad glutinum parandum in aqua coquuntur. Vbi enim refrigeratur illa aqua, statim cogitur, ob succi lentorem & visciditatem; quod etiam accidit in eduliis, quæ ex pedibus animalium parantur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ex quo patet, malum hoc esse grauissimum ac difficile, & reuerà non nisi incipiens & initio curam recipere, quanquam cum difficultate. Confirmata enim & inueterata Elephantiasis curationem plane respuit. Si enim Cancer, qui particularis saltem morbus est, curam non recipit, multo minus curationem recipiet Elephantiasis, qui vniuersalis totius corporis cancer est; vixque vllum reperiuntur est remedium, quod mali huius magnitudinem superare possit.

2. Morbus nimirum ipse magnus est, magna humorum corruptorum copia, & summus in corpore ardor, tantus scilicet, ut si quis breui temporis spacio pomum recens

recens contineat, illud corrugetur & arescat, ac si aliquot dierum æstu exsiccatum fuisset. Et ipsa illa malignitas diu iam radices egit. Nam tardius se prodit hoc malum, neque ante quam malignitas humorum viscera obfederit ac corruperit. Virtus contra debilis est, ut ex actionibus omnium facultatum læsis satis apparet.

3. Quapropter quemadmodum perfectè à malo eiusque diuturnitate victis frustra manus adhibemus: ita abstinere ab iis, qui eiusmodi affectione corripì & tentari videntur, planè est hominum desperantium. Humanum enim, ut Aëtius, *tetrab. 4. serm. 1. cap. 121.* scribit, & plenum benivolentiæ signum est, in extremis malis etiam usque ad experimenta venire, ad difficultatem affectionis compescendam.

Curatio.

Curationem quod attinet, in recenti adhuc Elephantiasi curandâ, ante omnia necessarium est, ut vitiosi humores è corpore tollantur: quod tamen frustrâ tentabitur, nisi prius etiam diætâ talis instituat, qua non plures vitiosi humores colligantur, sed potius vitium, quod est in humoribus & corpore, emendetur. Faciunt id refrigerantia & humectantia, contraria nimirum intemperiei p. n. quæ est calida & sicca. Sorbitiones conueniunt, quæ temperari poterunt *acetosa, bugloss. borrag.* quibus etiam, ut & aliis cibis, admisceri poterit C. C. quod peculiarem vim eam malignitatem oppugnandi habet. Cibi sint boni succi & coctu faciles, carnes elixæ potius, quam assæ, aut si assæ sint, adhibeantur condimenta, ut & aliàs ex *acetosâ, lactucâ, succo citri, granatorum, aceto ros. capparibus.* Imprimis commendatur *crêmor hordei*, cum *lacte amygd. dulc.* Vitentur contra salsa ac sale & fumo indurata, frixa, adusta, aromatica, pisa, fabæ, coepæ, allium, sinapi, carnes leporinæ, ceruinæ, bubulæ, suillæ, pisces, quæ carnem lentam & viscosam habent, & omnia quæ humorem crassum, melancholicum, & adustum generant. Et cum ægri subinde sitiant, à vino verò caliditas & siccitas augeatur, vinum merum hîc nocet; à cereuîsiâ verò plerumque humores crassi generantur. Ideoque alium potum, quibus

Curatio

quotidie sine incommodo uti possint, excogitare necessarium est. In quo genere primas obtinet pomaceum, seu potus è succo malorum dulcium maturorum, ac deinde bene defæcatus. Hic enim potus non solum Elephantiacis, sed etiam melancholicis & hypochondriacis, aliisque quibus iecur & mesenterium morbo causam præbent, utilis-
simus est. Humorem enim melancholicum temperat, eius vapores discutit, cor recreat, & lætitiā generat, viscerumque siccitatem temperat, ac bonum alimentum præbet. Alius potus qui omnibus calidis naturis & morbis utilis est, modò ventriculus ferat, hoc modo parari potest.

℞. aq. puræ lb. vj. sacchari ℥. vj. succi limon. aut citri ℥. iij. prout ægri ventriculus, caloris robur, & sapor exigit, santali citrin. 3. ij. bulliant parum, postea adde cinam. 3. j. Colentur.

Tenuioris fortunæ homines ptisanam vel hordeum decoctum cum semine fœniculi usurpare possunt. Efficacior potus est talis :

℞. acetosæ, calendulæ, ulmarie, ana P. j. pimpinell. 3. ij. rasur. eboris, C. C. ana 3. j. passular. mundatar. 3. ij. glycyrrhizæ rasæ 3. j. hordei lb. j. Coq. in aq. lb. viij. ad duarum consumption. Colatura condiatur Syr. vel Iulepo violarum.

Vel *℞. rad. cichor. 3. j. ruar. passar. 3. iij. glycyrrh. rasæ 3. ʒ. C. C. sem. fœnic. ana 3. j. Coq. in aq. lb. viij. ad tertias ferè. Colatura condiatur Syr. violaceo.*

Deinde, prout opus est, vena secetur, corpusque purgetur pro ratione circumstantiarum. V. g.

℞. Cassiæ 3. j. elect. diacathol. 3. ij. sem. fœn. ʒ. ʒ. Cum. sacch. F. Bolus.

Vel *℞. El. diacathol. 3. ʒ. confect. Hamech. 3. j. vel 3. ij. conseru. borrag. 3. ʒ. sacch. q. s. F. Bolus.*

℞. rad. cichor. scorzon. ana 3. iij. acetos. borrag. bugloss. fumar. scolopendr. ana P. j. flor. cordial. P. ij. sem. 4. frig. maior. fœnic. ana 3. ʒ. fol. senæ el. 3. ʒ. polypod. quer. epithymi, ana 3. ij. passul. mundatar. 3. ʒ. Coq. in f. q. aq. simpl. In colaturæ 3. iij. ʒ. infundatur rhabarb. 3. j. ʒ. cinam. 3. ʒ. Colaturæ expressæ adde Syr. de fumar. borrag. ana 3. ʒ. Misc.

Vel

Vel ℥. rad. cichor. rhabarb. monach. heleny, ana ℥. ℞. acetosæ, fumar. scabios. bugloss. capill. ♀, ana M. j. flor. borrag. bugloss. ana M. ℞. glycyrrhizæ rasæ, passul. mundatar. ana. 3. vj. Coq. in suffic. q. aq. Colaturæ ℥. ℞. j. Infundantur in eâ fol. senæ, polypod. q. ana ℥. j. cortic. ellebori nigri ℥. ℞. sem. fœnic. anisi, ana 3. ij. citri 3. j. epithymi 3. v. cinam. 3. j. Postea leniter ebulliant & colentur, & cum saccharo dulcorentur, de quo sumat æger singulis vel alternis diebus 3. ij. vel iij. cum iure pulli. Vel aliæ præparationes & purgat. instituendæ, ex sero lactis, fumariâ, scolopendr. capillis ♀, borrag. bugloss. violis, cichorio, endiviâ, acetosâ, scabiosâ, thymo, scordio, glycyrrhizâ, oxylapatho & c. Ex epithymo, polypodio, fol. senæ, elleboro nigro & c. Sunt autem purgantia & præparantia sæpius repetenda, neque vnico aut altero digestiuo, aut purgatione malum tam contumax vincitur.

Sunt aptem etiam interea medicamenta vsurpanda cardiaca, & malignitatem extinguentia, vt

℥. conf. bugloss. borrag. tunicis, viol. nymphææ, rosar. ana 3. ij. fol. auri iij. vel iv. vel etiam plura, C. C. præparat. 3. j. theriacæ opt. 3. iij. Syr. è pomis vel borrag. q. s. F. Elect.

Vel ℥. conf. flor. borrag. bugloss. rosar. ana 3. j. ℞. spec. diarhod. abb. theriacæ opt. ana 3. ij. Cum Syr. de pomis F. Elect. de quo æger singulis diebus manè ad quantitatem nucis iuglandis sumat, & singulis septimanis bis vel ter, mox assumpto Electuario, descendat in labrum aqu. dulci plenum, in quo sedeat horâ j. Balneum autem ita temperatum sit, vt neque post egressum è balneo, nec in ipso balneo sudor cieatur. Si enim sudor moueatur, iam calidius balneum esse indicio est. Plerique ægros mox ad naturales & minerales aquas amandant. Verùm cum valde siccent, sæpe plus nocuenti, maximè in principio morbi, vbi calor & siccitas adhuc vigent, inde oritur. Commodius est aq. dulcis balneum, quod siccitatem temperat, excrementa discutit, & cutem laxat. Post balneum tali vel simili medicamento corpus inungatur :

℥. succi solani, scabios. ana 3. j. rad. lapathi acuti 3. vj. aceti ros. 3. j. rad. helen. pimpinell. ana 3. ℞. ol. ros. 3. iv. cortic. ellebori nigri in petia ligat. 3. iij. Coq. ferè ad succor. consumt.

Postea abiectō elleboro nigro ℥. butyri rec. ʒ. j. B. *pingued. viperæ*, vel si non habeatur, *theriac.* ʒ. j. *plumbi vsti* ʒ. B. *lithargyri, cerussæ, ana* ʒ. ij. *thuris* ʒ. j. B. *styrac. calamit. nitri, ana* ʒ. ij. Misce, & cum *succo limon.* in mortario plumbeo pistillo plumbeo agitentur, donec linimenti formam acquirant.

Post balneum hoc remedio, quod nonnulli pro secreto habent, vtantur: *Milui* deplumati abscissum caput & pedes ac viscera exemta in olla nouâ comburunt, & de puluere illo aliquid in liquore quodam exhibent, carnes verò in tres partes diuisas, tribus continuis diebus comedendas exhibent.

Solenander se hoc felici successu vsu esse scribit: Accipit duas aut tres *viperas*, aut si haberi non possint, alios serpentes, & viuos dissecat, atque adiectō hordeo multo in aqua coquit, donec hordeum crepet. Hordeo illo & ipsa etiam carne serpentum pullos gallinaceos multos alit, nullumque aliud iis alimentum præbet: quo vbi aliquot dies nutriti fuerint, implumes euadunt, & tandem rursum plumis vestiuntur. Hac postea carne & iusculis paulatim ægrum alit. Et vsitatum fuit antiquis remedium ex viperis. Corpore enim purgato, vere potissimum, acceperunt *viperas*, & cauda ac capite abscissis, ac cute abiectâ, carnes ægris comedendas dederunt. Verum monet Iulius Palmarius, Fernelium quamuis diligentissimè studuisset aliquos viperarum vsu restituere, nunquam tamen in totâ vita voti compotem factum esse. Huius monitu etiam ipse Palmarius *viperas* aliter atque aliter paratas, & ipsam etiam *Theriacam* exhibuit, sed nullo successu. Etsi enim per initia prodesse videatur hoc remedij genus: tamen saltem *Elephanticum virus* eo in cutem detrudi, atque omnia symptomata sic exasperari scribit, vt auctâ putredine membratim quasi dilacerentur. Verum cum antiqui valdè commendarint vsu viperarum, & eundem etiam recentiores prædicent, hac in re experientia consulenda.

Antiqui quoque castratione loco remedij vsi fuerunt, & multos hoc modo sanatos esse scriptum reliquerunt, quod

quod ideo existimat fieri Valescus de Tarantâ, quod cum Lepra sit nimia siccitas, per testium ablationem corpus humectetur, & quasi effoeminetur, ac humiditas re-
sineatur.

Atque ut hæc concludamus, vna Elephantia, ut scribit Palmarius, præ aliis morbis longis, remediorum varietate & vicissitudine gaudet. Suntque in hoc affectu, si quo in alio, ab omnibus ferè remediis induciæ quædam & intermissio sæpe ægro concedenda, deinde eadem repetenda, & noua addenda; cum vix vnquam conualescat, qui in vnico remedio, quamlibet generoso, spem salutis collocat. Iulius Palmarius magnam spem ponit in *Hydargyro*, quod neque viperis, neque Theriaca, neque ferro, neque igne hîc minus valere scribit. Verùm cum omnia hîc ponere longioris operæ foret, & plura talia idem Palmarius, *lib. de Elephantiasi*, annotauerit; multa etiam collegerit Aëtius *tetrab. 4. serm. 1. cap. 121. & seqq.* plura quoque in *Rosa Anglica*, apud Forestum, atque alios habeantur, & mira quoque multa de Elephantiasi collegit Schenckius, *lib. 6. obseru.* Autores istos consulere licet. Historiam foeminæ leprosæ, quam auro potabili (exuberato supra sphæram exaltato, quod ita vocat, nec reductili, & Antimonio Alexand. Suchtenij curauerit, recenset Petrus Palmarius, in *lapid. Philosophico dogmaticorum, cap. 34.*

CAP V T XLI.

De Tumore Flatulento.

ATque ita hætenus Tumores omnes ab humoribus oriundos explicauimus: proximum iam est, ut de tumoribus à flatibus ortis dicamus. Peculiates enim à Flatibus seu spiritu flatulento tumores oriuntur, quos Græci *πνευματώδεις & ἐμπνευματώδεις & ἐμψυήματα*, Latini inflationes appellât. Duplici autem modo, ut Galenus, 4. de *vict. in acut. comm. text. 21.* docet generatur, collecto spiritu flatulento in quibusdam cavitatibus, vel sensui expositis, vel ratione contemplabilibus. Per cavitates autem ratione contemplabiles, ut idem explicat, 2. ad *Glauco. c. 5.* intelligit ipsos simularium poros atque interposita simularibus spatiola.

Causæ.

*Causſæ.**Cauſſæ.*

Cauſſa proxima & coniuncta huius tumoris eſt ſtatus vel ſpiritus flatulentus. Gignitur autem ille à calore debili, vt Galenus, 3. de ſympt. cauſſ. cap. 4. ſcribit, imbecilloque. Etenim vt abſolutum frigus vaporem haudquaquam excitat: ſic vehemens calor vaporem diſcutit. Materiam flatibus præbet humor craſſus, pituitoſus, vel melancholicus. Eandem præbent & cibi ac potus flatulenti, aer frigidus humidus, nebuſoſus, vita otioſa, euacuationes ſuppreſſæ. Facit etiam ad flatuum cumulationem partis denſitas, quæ vapores tranſpirare non ſinit.

*Differentiæ.**Differē-
tiæ.*

Sunt autem tumorum flatulentorum plures differentiæ, pro partium affectarum imprimis ratione, dum interdum ſub cutē & circa membranas muſculorum ſtatus colliguntur, interdum in membranis viſcerum, interdum in iſſis viſcerum cavitatibus, ventriculi, vteri, abdominis, ſcroti.

*Signa Diagnostica.**Signa
Diagno-
ſtica.*

Flatulentus tumor cognoscitur, quod pars quidem in molem nunc maiorem, nunc minorem attollitur, ſæpe etiam ex diſtentione dolor excitatur; in partibus tamen nulla grauitas ſentitur; & niſi cavitae aliqua ſtatus concludatur, vix vno in loco ſtatus perſiſtit, ſed hinc inde vagatur. Si digito tumor premi poteſt, foueam nullam relinquit, ſed vel prementi digito tumor renititur, vel ſtatus aliò migrat, & ſi manu percutiatur, ſonitum inſtar tympani edit, & quò maior eſt cavitae, in qua ſtatus continetur, eò ſonus maior eſt.

Differt emphyſema ab Oedemate, quod Oedematis cauſſa ſemper in poris & ſpatiis partium ratione contemplabilibus hæret; Emphyſematis verò cauſſa ſæpe in cavitae aliqua colligitur. Et licet interdum etiam flatulentus ille ſpiritus per minima partium inſteritia diſperſus eſt: tamen, vt dictum, oedemata preſſa foueam relinquant; emphyſemata verò in foueam non concuantur: oedemata quoque, ſi manu percutiantur, ſonum non edunt, quod faciunt emphyſemata.

Prognostica.

Prognostica.

1. Flatulenti tumores si sint parui, & à causa pertinaci non foueantur, periculo carent. Prognostica.

2. Si flatulentus tumor sit magnus, magnam caloris debilitatem arguit, & materiae multitudinem; ideoque periculosior & contumacior est.

3. Si flatulenta materia in musculis detineatur, curatu est difficilis; cum in omnes ferè musculi partes spiritus dispergatur, constringatur, & intercludatur ab ambiens membranis, pluribusque aliis corpusculis usque ad cutem protensis, ut Aëtius, *tetrab. 4. serm. 3. cap. 2.* scribit.

Curatio.

Flatus, qui partem distendit, tollendus, & ne generetur, & ad partem confluat, præstandum, & dolor, si quis adsit, mitigandus. Ideoque talis diæta instituenda, quæ ad flatuum generationem non facit; materia, è qua flatus generatur, euacuanda, & partis, quæ flatum generat, calor roborandus & corrigendus, de quo locis, qui mox allegabuntur, pluribus dictum. Curatio.

Flatus discutjunt calida & sicca, qualia sunt, *semen carui, cumini, anisi, fœniculi, dauci, milij; bacca iuniperi, lauri; chamæmelum, anethum, ruta, calamintha, maiorana.* Ut *℞. sem. carui, fœniculi, cumini, ana ℥. j. rutæ, calaminthæ, fl. chamæmel. ana M. j. ℞. sem. milij ℥. iij. F. Sacculus vnus vel duo, qui vino calente irrigentur, & per vices imponantur.*

Vel *℞. rutæ, betonica, ana M. j. parietariæ M. ℞. Coqu. in lixiuio ad mollitiem & contundatur. Contusis adde pulu. fl. chamæmeli, farinae fabar. ana ℥. ij. Coq. F. Cataplasma.*

Vel *℞. ol. rutacei, anethini, chamæmelini, ana ℥. j. destill. carui, fœniculi, cinnam, ana ℥. ℞. ceræ parum. F. Vnguent.*

~~~~~

## CAP V T XLII.

De Tumoribus à partibus solidis aliò procidentibus, vel incumbentibus in genere.

**E**stat vltimum tumorum genus, quod partes solidæ & viuentes excitant. Ex enim si extra suum in alium locum procidant vel incumbant, partes incumbentes, imprimis cutem eleuant, & ita tumorem excitant. Faciunt autem



relaxationem : tamen proculdubio venosum pro arterioso tunc sumitur; cum notissimum sit, Veteres arterias sæpe venas appellasse.

Quid autem sit Aneurisma, & ex qua causa oriatur, non ita planum. Galenus quidem, *de tumorib. cap. ii.* ita de Aneurismate scribit : *Ore autem in arteria facto, affectio aneurisma appellatur. Fit autem vulnerata ea, cum ad cicatricem devenierit, quæ ei adiacet cutis; manet verò arteriæ vulcus, ea neque conglutinata, neque ad cicatricem simul perducta, neque à carne obstructa.* Et *5. meth. med. cap. 7.* scriptum reliquit : *Nisi producta caro prius locum, qui circa præcisam arteriam est, impleverit, sed locus vacuus aliquis superfuerit, utique aneurisma vocatum sequitur.* Eandem sententiam Græci alij sequuntur. Ita enim de aneurismate scribit Aëtius, *tetrab. 4. serm. 3. cap. 10.* *Aneurisma in qualibet corporis parte fit, sed in gutture frequentius, ubi tumorem Bronechocele appellatum producit. Accidit sæpius mulieribus in partu, propter violentam spiritus detentionem: sed & in capite circa arteriarum locos, & in reliquo corpore, ubi arteriæ vulnerantur: sicut quando imperiti Medici venam cubiti secturi, simul subiectam arteriam dissecant.* Idem Paulus *lib. 4. cap. 7.* docet.

Eandem sententiam à Græcis mutuatus est Avicenna, dum *quarta quarti, tract. 2. cap. 16.* scribit : *Et quando non desuper coarctatur locus arteriæ post solutionem continuitatis eius, & inuenit vacuitatem, pervenit res ad Emborismum, quod nominatur mater sanguinis. Et postea: Et multoties quidem non incarnatur arteria, & incarnatur illud, quod continet arteriam, & coarctatur super eam. Quare sanguis non potest facere cursum superfluum, imò egreditur ex eo aliquid usque ad fines cutis, quantitate, quam capit, & quando cum facilitate comprimitur, rodit & occultatur, sicut accidit rupturæ.*

Quam sententiam posteriores plerique Medici sequuntur. Imò Platerus, qui aliàs in examinandis Veterum opinionibus liber esse solet, scribit, non solum ex dilatione arteriæ, clausa adhuc & integra ea manente, aneurisma oriri, sed frequentius, si non semper, si in exterioribus

rrioribus fiat, ab illius apertura manifesta aliqua procedere. Tunc enim sanguinem tenuem & spirituosum ex arteria erumpentem sub cutem eam in tumorem attollere, illicque sinum sibi formare, inque arteria eo ferè modo, sicut naturaliter in sinus crassæ cerebri membranæ arteriæ sese exonerare solent, hic præternaturaliter sanguinem cum spiritu in illius diastole effundendo, & in systole rursus in se rapiendo pulsationem hanc in hoc tumore efficere.

Verùm opinionem hanc nunquam probare potui, ideoque eam iam anno 1606. cùm Galeni libellum de tumoribus interpretarer, reieci, aliamque proposui, quam etiam ex prælectionibus illis, tractatui *de Inspectione vulnerum* inseruit Clariss. Dn. D. Bernhardus Sueuus. Etenim si ex sanguinis arteriosi sub cutem effusione fieret aneurisma, certè sanguis ille in latum & longum & circumcirca sese diffunderet, cutemque alieno colore tingeret: Sicut id fieri videmus in contusionibus & venæ sectione minùs rectè peracta, quando vena vel tota pertunditur, aut vulnus venæ ob sanguinis impetum non rectè clauditur. Tunc enim sanguis sub cute sæpe ad extremam usque manum effunditur, & cutis colore rubro, viridi, flauo tingitur. Id quod multò magis arteria aperta fieri deberet; cùm sanguis arteriosus sit tenuior, & maiore cum impetu effluat: quod tamen non accidit in aneurismate, in quo tumor ille suis limitibus, & quasi in vesica continetur, neque cutis alieno colore tingitur. Deinde si ex sanguine sub cutem effuso fieret aneurisma, progressu temporis in loco alieno consistens putresceret, ut in Ecchymomate fieri solet, ut supra cap. 17. diximus.

Antonius Saporita equidem, *lib. 1. de tumorib. præternatur. cap. 43.* soluere has obiectiones conatur, dum scribit: *Sanguis si omnino sua propria vasa relinquat, & in magnum vel sensilem ventrem se reiiciat, ab influentis caloris influxu destitutus, necessariò putrescet: sed in aneurismate, quod ab aperta arteria fit, non ita ab illius calore, & à reliquo, qui in ipsa continetur, sanguine, est abalienatus, ut ipsius*

*ipſius natiuus calor & color pereat, neque in amplum ventrem eſt expulſus, ut putreſcat. Fouetur enim à vitali ſpiritu in arteria contento, cùm ipſius materiæ adhuc ſit continuus. Nam quàmuis diuiſa ſit arteria, & ſanguis tumorem faciens egrediatur, non tamen, continua exiſtente, quæ arteriam tegit, carne & cute, in amplum ſpatium ſemper ſe ita inſinuat, ut putreſcat, & à naturæ legibus deſtituatur. Verùm hoc modo Antiquos ab hiſce obiectionibus non liberat. Etenim ſi à ſpiritu vitali & calore arteriæ ſanguis, qui effluxit, foueri poteſt, cur non idem etiam ſit, ſi vena per-  
tunditur, ſanguisque, vena nondum consolidata, effluit? Neque ſolùm ſanguis, vbi in magnam & ſenſilem cavitatem effunditur, putreſcit, ſed etiam vbi ſub cutem effunditur. Præterea, ut diximus, ſanguis iſte arterioſus, non circumcirca, ut venoſus, effunditur, quod tamen multo magis facere deberet, cum ſit tenuior & ſpirituoſior. Neque enim ſufficit, quod Platerus ſcribit, ſanguinem ſub cute ſibi ſinum formare, inſtar eorum, in quos ſe arteriæ in craſſa cerebri membrana inſinuant, cutemque ſanguini extra arteriam effuſo eſſe illi loco arteriæ, & ſanguinem citra corruptionem in arteriam remeare poſſe, Etenim ſinus illi à natura facti ſunt, membranisque exactè clauſi, ut nihil omnino ex iis effluere poſſit. Talem verò ſinum ſanguis arterioſus ſibi nullo modo formare poteſt, ſed vbi ex arteria excidit, vndeque ſeſe diffundit, & cum ſub cute omnia ſint ζύψα, facilè, quæ via aperta eſt, in vicinas partes erumpit, quod & ſanguinem venoſum, qui craſſior eſt, facere videmus, ſanguisque illè in alieno loco putreſcit. Quod vel hiſtoria illa, quam Antonius Sapor-  
ta, de tumorib. præter natur. lib. I. cap. 43. pro aneurismate venditat, oſtendit. Neque enim morbus ille, quem deſcribit, aneurisma fuit, ſed ſanguinis arterioſi ex ruptura arteriæ in vicina loca effuſio, & corruptio. Ita autem ille: Cùm Ioannes Fabri acutiſſimus & ſedulus Palatii Monſpelienſis Scriba, præcipuam iuuentutis partem in comeſ-  
ſationibus, frequenti atque intempèſtino meracioris vini potu tranſegiſſet, cœpit circiter quinquageſimum ætatis annum ægrè reſpirare, & cordis moleſtiſſima palpitatione laborare. Ad huius*

morbi depulsionem fuere non solum à nobis, sed & à nostræ Academiæ præstantioribus Medicis præscripta varia præsidia. Quæ cum contumax & peruicax morbus, ob perseuerantem malam victus rationem, prorsus contemneret, deterius habuit, & transactis aliquot mensibus, quibus Medicorum consilio nullo medicamento usus est, (volebant ij curationis partem chronici affectus naturæ committere) cæpit de illius parte, quæ est sub sinistra homoplata, queri. Inspec̃ta & optimè animaduersa doloris sede, tumor insignis mihi apparuit, tactu mollis & cum pulsatione, & digitis pressus totus ferè delitescens, & his ablatis recurrens. Cum verò hic morbus iam altas radices egisset, essetque deploratus, vitam cum morte commutauit. Ut autem & constitutionis morbi, & eius causæ certiores essemus, tumore tentatam partem dissecuimus, ex quo sanguis copiosus, sed olidus profiliit, quo planè euacuato & deterso, apparuit nobis prima arteria sub corde ex magna ad caput ascendente orta, maximè dilatata & dilacerata. Hæc descendens intercostalium musculorum regionem perreptat. In musculorum spaciis coacervatus sanguis temporis diuturnitate putrescens, illius loci vertebram & costam ita labefactauit, ut cariosa à nobis visa sit.

Alius ergo generationis huius tumoris modus querendus. Autor libri definit. Medic. per arteriæ relaxationem Aneurisma definit. Fernelius quoque, *Patholog. lib. 7. cap. 3.* Aneurisma arteriæ dilatationem esse dicit, sanguine spirituofo plenam. Verùm modum non explicant. Neque enim credendū est, utraque tunica arteriæ dilatata Aneurisma fieri, sed altera saltem. Habent enim arteriæ duplicem membranam, vnā externam, quæ tenuis, rara, & mollis est, rectas fibras plurimas, paucas verò obliquas, transuersas nullas habens; alteram internam, quæ crassa est, densa ac dura, habens fibras transuersas, rectis & obliquis carens. Ideoque si vel extensione, quod facillè fieri potest, cum sit durior, tunica interna rumpatur, vel sectione aperiatur, non facillè, ut durior, coalescit, externa verò ut mollior, facillè coalescit, & quia mollior est, fibrisque obliquis & transuersis caret, à sanguine & spiritu vitali exitum imperiosè quærente extenditur, atque ita



ita hoc tumoris genus excitatur, in quo impetus sanguinis & spiritus vitalis ipso tactu deprehendi potest. Neque quod obiicit Platerus, alicuius momenti est; dum scribit, sectione sola in cute, quæ tumori obducitur, facta, sanguinem illico delituisse, & mox profiliuisse, atque tanta sæpe copia, ut nullo pacto à quodam amplius sisti potuerit, sed largius, & pæne vniuerso sanguine exhausto, mortem subitanæ ægro attulerit. Equidem si ex vtriusque arteriæ tunicæ dilatatione aneurisma fieri statueremus, aliquid ponderis hæc obiectio haberet. Verùm cum ex solius externæ tunicæ dilatatione, interna seu sectione, seu ruptura aperta, aneurisma fieri statuamus, nullo modo concedimus, sub cute tota sanguinem arteriosum delitescere, sed quia tunica externa supra modum extensa est, ita arctè cuti simul extensæ cohæret, atque cum ea coaluit, ut cutem sine arteriæ tunica externa secare ferè impossibile sit.

Atque ita proxima causa Aneurismatis est arteriæ tuni- *Aneuris-*  
cæ internæ apertio, exterioris verò dilatatio. Ape- *smatis*  
ritur autem frequentissimè sectione, dum imperiti *caussa*  
Chirurgi pro vena arteriam, vel cum vena arteriam per- *proxi-*  
forant. Id enim si fit, externa tunica facilius, utpote mol- *ma.*  
lior, & venarum tunicis cognata, coalescit, interior verò, ut durior, aperta manet: unde per foramen sanguis & spiritus vitalis erumpere conatur, atque ita externam tunicam distendit, & hoc tumoris genus efficit. Idem accidere potest, si à vehementi sanguinis arteriosi impetu, vel causa externa violenta, nimiaque arteriæ distensione interna tunica arteriæ rumpatur, externâ, quæ ad extensionem magis apta est, saluâ & incolumi.

An verò arteriarum illa pulsatio, cuius mentionem facit Platerus, de cordis palpitatione, & de qua ex Fernellio & Lud. Mercato, lib. 4. Pract. part. 2. sect. 3. cap. 9. egimus, ad aneurisma referri possit, vel debeat, dubito. Cum enim vtriusque arteriæ membrana tunc sit integra, varicibus potius in venis affectus cognatus, quam aneurisma esse videtur.

*Signa Diagnostica.*

Agnoscutur aneurisma & ab ecchymosi discernitur, quod in aneurismate color est cuti reliquæ similis, tumorque est mollis & laxus, digitorumque compressioni plerumque cedit, sanguine in arteriam recurrente, ynde mox rursus effluit. Sentitur etiam pulsus in aneurismate. Quamquam Paræus annotat, in aneurismate interdum, si magnum sit, nec pulsus percipi, nec sanguinem compressum ad interiora redire; quod ipse etiam in foemina quadam obseruauit: motus tamen & strepitus quasi bullientis aquæ tum percipitur, idque non solum cum digitis premitur, sed etiam aliàs, & sibilus ille non solum digitis sentitur, sed etiam admota aëre, quod fit ob spiritus vitalis per angusta meantis motum. Quæ signa omnia non à sanguinis sub cutem effusione, sed ab arteriæ dilatatione proueniunt,

*Prognostica.*

*Prognostica.*

1. Aneurismata omnia sunt difficilis curationis.  
 2. Ea tamen, quæ minora sunt, ac recentia, curationem admittunt. Antiqua verò & maiora, cum sanguis ille adstringentibus repelli, & arteria consolidari non possit, atque ita non nisi sectione curanda sint, vix ullam curationem recipiunt. Aperto enim tumore, & secta, quod necessarium est, arteria, sanguis arteriosus cum spiritu vitali ἀρρώστος & cum magno impetu effluit, ut æger in discrimen & mortem præcipitetur. Suntque annotata exempla, ubi ægri inter Cheirurgorum imperitorum manus aperto aneurismate exspirarunt.

3. Neque tumor aneurismati coniunctus aliquid periculi insignis habet, sed cum eo diu vita produci potest. Noui vicinam meam quædam, cui imperitus Cheirurgus, dum venam secare deberet, arteriam aperuit, quæ iam ultra trigessimum annum aneurisma nucis iuglandis magnitudine in cubiti flexura interna habet, & aliàs satis commodè hæctenus valet. Itaque præstat plerumque, leuius hoc incommodum tolerare, quam periculosa curationi se subiicere.

*Curatio.*

## Curatio.

Ergo mox in principio, dum aneurisma excitari animaduertimus, (neque enim subito fit, sed sensim dilatio illa exterioris arteriæ tunicæ fit) mox adstringentia ac repellentia imponenda, ut impetus sanguinis compescatur, & arteriæ foramen apertum claudatur. In quem usum etiam commodè adhibetur lamina plumbea, quæ repellit, densat, ac constringit arteriam laxatam. Adhibeantur quoque cataplasmata adstringentia, & emplastrum contra rupturam. Et quia aneurisma etiam interdum oritur arteria secta, danda opera, ut si arteria seu studio, seu incuria secta fuerit, mox rectè coalescat. Quod cum ob sanguinis arteriosi impetum non ita facile fiat, ut in venis, ad arteriæ vulnus conglutinandum seq. medicamentum valde utile est.

*℞. thuris part. ij. aloës part. j. ℞. Misc. cum albumine ouis conquassato, & pilis leporis excepta vulnere arteriæ imponentur. Eius generis quoque alia medicamenta parantur, ex radic. symphyti maior. mastiche, thure, malicorio, acacia, hypocythide, myrto, gallis, aloë, terra sigill. bolo Armeno, lapidè hæmatite, emplastro diachalciteos.*

Si hoc modo incrementum aneurismatis prohiberi non possit, nonnulli quidem sectionem suadent, & tumore aperto arteriam incidendam vinctisque duobus interceptiendam & dissecandam inter duo vincula, & vincula non soluenda docent, donec natura vulnus carne obduxerit, & iam omnis fluxionis ac hæmorrhagiæ metus absit. Modum autem aneurisma secandi tradit Ægineta, de re med. lib. 6. cap. 37. his verbis: Si ex apertione tumor factus est, sectionem rectam in longitudinem cuti infligimus: deinde disparatis per hamulos labiis, excoriantes, & per apta ad hoc instrumenta à membranis repurgantes, arteriam nudabimus, & acus sub ea transmissione, & per duo fila deligatione usi, ubi prius intermediam arteriæ partem scalpello punxerimus, & quod continetur in ea euacuauerimus, suppurate curatione utemur, donec deligata filorum vincula excidant. Si verò ex arteriæ ruptione dilatio facta est, totum ipsum, quantum eius fieri potest, unà cum cute, digitis prebendere oportet: deinde

acu infra apprehensum traicere, quæ duplex filum trahat: & post traiectionem, ipsam duplicis fili ansam dissecare, & sic per duo fila tumorem hac illac deligare. Quod si timor sit, ne fila dilabantur, etiam alia acus transmittenda est, quæ priorem per totum premat, similiterque duplex filum trahat, & ansa dissecta, sic per quatuor fila tumorem deligabimus: aut aperto iuxta medium tumore, post excretionem eius, quod in ipso continetur, cutem amputamus, eo quod deligatum est relicto, & splenio vino ac oleo imbuto imposito, curatione per linamenta utemur. Verum quis non videt, hanc curationem non solum crudelem valde, & quam pauci ferant; sed & esse non sine periculo; neque ægrum sanare? Etsi enim ligetur arteria: tamen postquam fila solvuntur, metus est, ne vel hæmorrhagia, vel novum aneurisma fiat. Ideoque tutius est, tumorem saltem vinculis ac medicamentis constringere ac comprimere, ut amplius augeri non possit.

CAPUT XLIV.

*De Varicibus.*

*Varix.* **V**arix Græcis κίρσος, (quod Medicorum nomen est. Aristoteles enim 3. de histor. animal. cap. 11. & 19. & Plutarchus, in vita Cæij, κίρσος nominant) ut Galenus, 10. method. med. cap. ult. definit, & ex eo transcripsit Paulus, lib. 6. cap. 82. & Aëtius, tetrab. 4. serm. 2. cap. 48. ὀνομαζέται ἢ ἀνευροσπῆρ φλὶψ, Varix nominatur, quæ venæ dilatatio est. Accidunt autem varices in variis corporis partibus, frequentissime in cruribus, aliquando tamen etiam in temporibus, ut Paulus habet, loco allegato; aliquando in ima ventris parte sub umbilico, nonnunquam circa testiculos & scrotum, qui tumor in specie κίρσος κήλη nominatur.

*Causæ.*

*Causæ.* Generantur ex sanguine melancholico copioso, quem, ut Galenus, lib. de atra bile, cap. 4. natura sæpè numero ad eas, quæ sunt in cruribus, venas transmittit, à quo distentæ ac dilatatæ varicosæ redduntur, & cutis, quæ huiusmodi venas attingit, tempore procedente nigrescit. In quibus autem copia tantum sanguinis influit, qui melancholicus non sit, incumbens quidem in venas, quæ ibi natura

natura imbecilliores sunt, eas dilatat, nullo ferè tali colore tingit, quod accidit, vbi sanguis melancholicus varices proctearit. His namque periculum imminet, si quis venas affectas excidere aggrediatur, ne melancholia corripiantur. Hoc enim sæpius fieri visum est, non modò in varicibus, verùm etiam in hæmorrhoidibus, qui ex eiusmodi humore consistunt: quemadmodum iis in insanientibus superuenientibus; solutio insanix fieri solet, 6, aphor. 21. Vix tamen bonus sanguis sola copia varices efficit, sed si is copiosus & simul crassus sit, qui pondere suo ad crura vergit. Vnde etiam non ante pubertatem fiunt varices, vt Hippocrates, in *Coacis prænot. versus finem*, docet; cùm crassior & melancholicus sanguis citius in corpore non generetur: viris etiam tantùm, mulieribus rarò varices in cruribus accidere, Plinius, l. 11. cap. 45. scribit. Qui etiam calui sunt, iis varices magni non fiunt; quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, iis rursus capillati fiunt, 6. aphor. 34. Quod tamen Galenus falsum esse statuit, in *comm.* nisi quis forsan appellatam Medicis madarosin, id est, capillorum defluuium, caluitium nomet. Hæc enim cùm à viciosis humoribus ortum habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, si ij ipsi prauis humores in crura translati varices faciant, ægri capillos recuperare & recipere possunt. Nam si prius à viciosis humoribus capillorum corruptis radicibus eorum fiebat iactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

Causæ remotiores sunt omnes, quæ ad sanguinis crassi & melancholici generationem faciunt, & imprimis lien non rectè se habens, ad varicum generationem facit. Adiuuant tamen fluxionem ad hanc partem, ictus, conatus, iter longum pedibus factum, labores, & similia.

#### Signa Diagnostica.

Varices facillè cognoscuntur; cùm in membrorum, præsertim crurum, superficie, venæ turgentes oculis conspiciantur, & pars aut liuida, aut nigra appareat, & pressus tumor retrocedat, sed mox reuertatur.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Varices per se nihil periculi afferunt, sed potius ab aliis morbis, præsertim melancholicis, præferuant & liberant; de quo Hippocrates, 6. aphor. 21. scribit: *Insanis si varices vel hæmorrhoides supervenerint, insanie solutio.* Et totum corpus à sæculento sanguine per eas expurgatur.

2. Si verò intempestivè tollantur, vt Galenus, *de venæ sect. adversus Erasistratum, cap. 6. & lib. de atra bile, cap. 4.* docet, insaniam, pleuritis, renum dolor, fluxus hæmorrhoidum, tussis, & sanguinis exspuitio, apoplexia, cachexia, hydrops, & alij morbi oriuntur.

3. Interdum varices in Elephantiam Arabum, de qua cap. seq. dicitur, transeunt.

*Curatio.**Curatio.*

Nisi ergo varices sint maximi, venæ & cutis ob extensionem extenuata, vt ruptura sanguinisque profusio, & mors metuenda sit, & nisi inflammentur, & valde doleant, aut vlcus magnum & malignum adsit: nullo modo sanandi sunt, ne iis sanatis graviora mala accendant: cum ea sanare dicantur, quæ hominem omnino liberant, non quæ alium generant affectum priore periculosiorem, vt Galenus, 6. aphor. 26. docet.

Itaque si curare libeat varices, cum cautione id faciendum, sanguis mittendus, corpus purgandum, idque non semel, sed bis vel ter; epatis & lienis vitia, si malè affecta sint, & causam varicibus præbeant, prius corrigenda. Postea adstringentibus, exsiccantibus, & digerentibus medicamentis, fasciisque & ligaturis, quæ sanguinem à partibus inferioribus ad superiores detrudant, vtendum.

Hæc si non profuerint, Antiqui ad sectionem accedebant. Caium Marium, qui septies Consul fuit, stantem sibi varices extrahi passum esse vnum hominem, Oppius auctor est, vt refert Plinius, *lib. 11. cap. 45.* Vnum, inquit, hominem, quia primus, temporèque illo solus. Post eum verò, & alij quoque stantes & absque vinculis passi sunt. Ita enim Cicero, 2. *Tusculan. quæst.* (versus medium.) *At verò Caius Marius Rusticanus vir, sed planè vir, cum secaretur, principid vetuit se alligari: nec quisquam ante Marium solutus dicitur*

dicitur esse sectus. cur ergo postea alij? valuit auctoritas. Videsne igitur opinionis esse, non naturæ malum? & tamen fuisse acrem morsum doloris, idem Marius ostendit: crux enim alterum non præbuit; ita & tulit dolorem ut vir, & ut homo, maiorem ferre sine causa necessaria noluit. Totum igitur in eo est, ut tibi imperes. De eodem in vita Caij Marij Plutarchus scribit: Exemplum est, quod cum ex ambobus cruribus laboraret, & plena varicibus haberet, ferretque ægro animo illorum deformitatem, Medicum sibi ad alterum crus adhibuit, & inter medendum nec se mouit, nec suspiria emisit; sed cum tacitus fixisque oculis incidendum se exhiberet, moras quasdam dolorum inter incidendum perferre non formidauit. At Medico alterum crus curare volenti minimè ad sensum præbuit, dicens: Nosco remedium istis doloribus indignum. Et forsan hæc sunt, de quibus Seneca, lib. II. epist. 79. inquit: Ille, qui dum varices excutandas præberet, legere librum perseuerauit. Verum hodie remedium hoc ob deformitatem auertendam nemo facillè admittet. Modum sectionis docet P. Ægineta, lib. 6. cap. 82. Lotum hominem, inquit, laqueo in superna femoris parte circumdato, ambulare iubemus, repletam autem venam atramento scriptorio aut collyrio, secundum situm ipsius, ad trium aut paulò amplius digitorum longitudinem notamus, & reclinato extentis cruribus homine, alterum laqueum supra genu circumdamus, & eleuata in fastigium vena scalpello in loco, quem notauimus, secamus, non altius, quàm per cutem, ut ne venam diuidamus: & labiis sectionis per hamulos distentis, & membranis per incurua scalpella ad herniam aquosam parata excoriatis, nudataque venâ, & undiquaque expassa, femoris vincula soluimus, & eleuato per cæcum hamulum vase, acum duplex filum trahentem subiicimus, sinumque fili dissectamus, & diuisa in medio vena per venæsectorium scalpellum, sanguinis quantum opus est euacuamus: deinde vno filo superiorem vasis partem constringimus, & crure in directum extento, manuum expressione sanguinem, qui in crure est, euacuamus: & postea rursus infernè vâs constringimus, aut partem venæ inter vincula interpositam præsectam auferimus, aut etiam manere permittimus, donec suâ sponte vnâ cum vinculis excidat: & linamentis siccis inditis, & splenio vino ac oleo

*imbuto imposito deligamus, ac ductu suppuratorio medicamentorum, quæ linamentis excipiuntur, curamus. Nec me clam est, veteres quosdam vinculis usos non esse, sed quidam statim nudatum vas excindunt, quidam ex profundo extentum ipsum, cum violentia extrahunt ac abrumpunt. Verùm optimus est relatus Cheirurgiæ modus, omniumque securissimus. Quin in imo ventre consistentes varices similiter tractamus: itemque eos qui in temporibus consistunt. Hæc Ægineta.*

*C. Celsus, lib. 7. cap. 31. duplicem Cheirurgiâ varices curandi rationem docet, dum scribit: Vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamvis transuersæ, tamen simplex: si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresque inter se inuoluuntur, utilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modicè premitur vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id interpositis ferè quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo: Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo ora excipiuntur, scalpelloque undique à corpore vena diducitur, caueturque, ne inter hæc ipsa lædatur: eique retusus hamulus subiicitur, impositoque eodem ferè spatio, quod supra positum est: in eadem vena idem fit, quæ quo tendat, faciliè hamulo extento cognoscitur. Ubi iam idem, quacunque varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde qua proximus hamulus est, attrahitur & euellitur, ibi rursus abscinditur. Ac sic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans adiicitur.*

*Auicennas, lib. 3. fen. 27. tr. I. cap. 18. scindit cutem, donec appareat varix, & quidem secundum longitudinem, non verò obliquè, vel ex transuerso. Hinc extrahit totum, qui in ea est, sanguinem; deinde mundificat scindendo in longitudine. Aliquando verò extrahi cum acu & incidi scribit. Addit etiam meliorem esse extractionem cum cauterio, quàm excisionem.*

*Verùm quia varicum per excisionem curatio nõ solùm aspera*



aspera & difficilis est, sed & plerumque propter sanguinis effluxum, qui operationem impedit, non feliciter succedit: Hieronymus Fabricius ab Aqua pendente, de operationib. (Chirurg. aliâ ratione longè meliori, nimirum absque ipso- rum extractione, varices curare docet, hoc modo. Cùm tria sint considerata, inquit, quæ ad varicem constituendum concurrunt, sanguis fluens, fluxus, & venæ dilatatio: itaque tria etiam indicantur, fluentem nimirum sanguinem intercipiendum, fluxum euacuandum, & venam ampliata adstringendam esse. Ad cursum sanguinis intercipiendum, in principio & sine varicis vinculum iniicere oportet; quod sit volsella recurvata, aut hamo, aut duobus summis digitis vena apprehensa, & eleuata, inde acu filum trahente per infernam venam transmissa & alligata, in quam partem inciditur cutis, ut vena appareat, & ligari possit, & non inciditur, cùm extra eminet. Possemus quoque eum modum ad intercipiendum administrare, quo utuntur fabri in sanguine in equis intercipiendo, ad comprimendam venam cum parua lamina ferrea ad venam forcipè adstricta. At verò ad iam fluxum sanguinem euacuandum, Hippocrates docet, quomodo id faciendum sit, in libro de vlceribus ad finem, quo loco precipit, non esse secandam varicosam venam magna fissura, ne fiat magnum vlcus propter varicis influxum; sed varicem ipsum aliàs atq. aliàs compungendū esse, ubi opportunū esse visum fuerit, ait Hippocrates, ex quibus compunctionibus sanguis, qui iam fluxit, & replet euacuatur, idque sensim fit, non autem confertim & cum periculo: euacuatur autem, si non totus, saltem pro maiori parte, ita ut vena etiam aliqua ex parte subsideat. Quo factò ad tertium scopum deueniendum est, qui est venæ dilatationem adstringere. Soleo ego medicamentum conficere ex tragacanthis in vino granatorum aut omphacio maceratis, inde verò puluere addito ex bolo Armena, mastiche, & sanguine draconis, paribus portionibus, donec liquati seu emolliti tragacanthi crassescant, ut cera, ita ut manus vola ad candela conformationem reducantur: quo factò, imponitur medicamentum per longitudinem varicis, & super id arundinis cortex, qui sua cavitare medicamento conuexitati respondeat, & medicamentum comprimat, per longitudinem apponitur, & vinculis, aut fascia angusta circum cruris adstringitur;


giturzita enim compressione tum fasciæ, tum arundinis, & medicamenti adstrictione adstricti varicis fuere, ut quasi contabescere videantur. Interdum succo hypocystidis condensato sui usus. Vltimò adhuc mitiori usus sum Cheirurgia, præsertim in exiguo varice; si quidem dimissis vinculis, & Hippocratis compunctionibus, tantummodò usus sum medicamento proposito, per longitudinem varicis, & portione arundinis desuper adstricta: aut spongia contorta oblonga crassitie, quantus varix est, filo circumducta, & in succo granatorum, aut hypocystidis expressa, & fascia angusta rectè alligata: cui rei benefaciunt quoque fructus immaturi ligni guaiaci contusi & impositi; quæ omnia adstrictione sanguinem intercipiunt, & venas adstringunt, exsiccando vero euacuant. Postremò ad preservationem caliga usus sum ex pelle canina confecta, quæ exactè circum crus adstringatur & induatur. Hæc Fabricius.

Varicis monstrosi historiam & curationem describit Guil. Fabricius, *Cent. 4. observ. 85*, quæ talis est. Vir quidam robustissimus laboravit ulcere maligno & inueterato in tibia sinistra, unà cum varice ingentis magnitudinis. Crassitie enim brachium ad carpum æquauit, & spithamam ferè fuit longa: Incepit autem in ipso poplite, & pedem versus descendendo gyrum, & circumuolutiones duas effecit. Sed quod notandum, quamprimùm tibiam in altum eleuauit, protinus retrocessit sanguis; in terrâ verò posita iterum descendit, & quidem in ipso momento: & sanguis, in summa, fluxit & refluxit, non aliter, ac si in tubulo quodam nunc in hanc, nunc in illam partem proiectus fuisset. Curationem autem sic aggressus est. Instituta optima victus ratione, aliquoties item expurgato corpore, & vena brachij eiusdem lateris incisa, ægroque in scamnum collocato, in ipso poplite cutem blandè ab ipsa vena separauit. Deinde filo reduplicato, mediante acu incuruata varicem amplexus est, & in inferiore parte varicis eodem modo processit. Sed antequam filum stringeret, nodumque faceret, tibiam ex scamno in terram collocandam iussit: idque eo fine, ut sanguis pro more deorsum fluere. Tandem filum ex superiore parte varicis primò arctè strinxit, nodumque effecit; postea quoque

ex inferiore parte. Quo facto, varicem prope nodum superiorem, ut sanguis in varice, veluti in sacculo oblongo contentus, effluere posset, scalpello incidit. Cum verò copiosior, quàm pro magnitudine varicis decebat, efflueret, & locum attentè inspiceret, repertus fuit ductus cœcus, qui ex inferiori parte ligaturæ varicem ingressus est. Ille cum filo ligari non potuerit, non nihil vnguenti escharotici ad ipsius ostium, postea puluerem suum sanguinem sistentem cum albumine oui copiosè applicuit, omniaque fascia oxycrato madida ligauit, & in sequentem diem usque reliquit. Demum vulnera aliorum more curauit, Sic penitus vir ille diuino fauore conualuit.

## CAPVT XLV.

## De Elephantiasi Arabum.

 Valis affectus sit Elephantiasis & Elephantia Græcorum, Lepra Arabum, *supra*, cap. 40. dictum est; nimirum quod sit tumor malignus totius corporis, & quasi cancer vniuersalis. Et tractant de isto Auicennas, *lib. 4. fen. 3. tract. 3. cap. 1.* Rhases, *lib. 6. ad Almanfor. cap. 35.*

Alterius verò Elephantia, cuius ne verbo quidem meminere Græci, Arabes mentionem passim faciunt, quæ Varicibus cognata sit, atque ex iis ortum habeat, & tantum pedum tumor sit. Agunt de hac Auicēnas, *lib. 3. fen. 22. tract. 1. cap. 18.* vbi etiam de varicibus tractat: Rhases, *ad Almanf. lib. 9. cap. 93.* Dissentit tamen ab his, & Græcos sequitur Haly Abbas, *lib. 8. theoric. cap. 15. & 4. pract. cap. 3.* qui Elephantem dicit esse morbum omnia corporis membra corrumpentem, & quasi cancerum vniuersalem. Verum nec ipse sibi constat, cum *lib. 8. theoric. cap. 18.* scribat: *Vlcera, quæ in pedibus & cruribus fiunt, Elephas vocantur. Et Elephanticus morbus, apostema est melancholicum, quod in cruribus fit & pedibus, & eius signum est, quod pedis figura elephanti figura similis sit.* Reliqui omnes seorsim de Lepra & Elephantia agunt, & Elephantiam pedum tumorem esse dicunt, à sanguine melancholico & pituitoso & varicibus ortum, ob quem pedes ægri pedibus elephantis figura & crassitie similes fiunt. Atque tumoris hoc genus in mendicantibus

cantibus sæpe conspicitur, qui in viis publicis stipem petendo victum quærunt.

*Signa.* Affectus ipse satis manifestus est, cum crura ægrorum sint tumida; rubicunda, liuida, nigra, vlceribus sæpe scatentia.

*Prognostica.* Rarò verò curatur, non solùm quia ægri plerumque tenuioris fortis vix medicinã adhibent, sed & quia ex toto corpore humorum melâcholicorum copia eò detruditur.

*Curatio.* Ideo nulla sanatio sperari potest, nisi humores vitiosi è corpore crebrò euacuentur, & vitiosæ viscerum dispositiones, vnde humores illi prauis suppeditantur, corrigantur; Et vt scribit Auicennas, *loco allegato*, summa curationis est assiduatio curationis. Quod qua ratione fieri debeat, hactenus sæpius explicatum.

Hoc verò vbi factum fuerit, adstringentibus & siccantibus tumoris augmentum prohibendum, & quod factum, resoluentibus fortibus discutiendum.

Si verò malum diuturnum & confirmatum sit; vix salutis aliqua spes superest. Videatur Rhases, 9. ad *Almans.* cap. 93.

*Manuum tumor.* Antonius Saporita, *de tumorib. p. n. lib. 4. cap. 25.* ista, quæ Mauritani de Elephantia dicunt, cuidam tumori manuum, sed præter eorum mentem, applicat. Neque enim cum Mauritani de Elephantia loquuntur, vnquam manuum, sed tantùm pedum mentionem faciunt. Interim negandum non est, quod aliquoties obseruavi, & *lib. 2. Pract. part. 1. cap. 25.* monui, (etsi nondum autorem viderim, qui huius tumoris in specie mentionem faciat) sæpe manus, reliquo corpore saluo, ita intumescere, vt digitis pressæ, œdematis more, foueam relinquant. Quod malum proculdubio ab humoribus frigidis & crassis ortum habet. Et nisi initio ei occurratur, rarò curatur: cum ægri vniuersales corporis euacuationes, sine quibus malum non tollitur, plerumque respuant, & tædium longioris curationis non perferant.

Vniuersalibus ergo corporis euacuationibus præmissis, & visceribus, in quibus vitiosi humores generantur, roboratis, fortiora discutientia adhibenda ex *chamamelo, radice iroidis,*

*iridis, aristolochiæ rotundæ, fl. cheiri, ammoniaco, bdellio, opopanace, & similibus.*

~~~~~

CAPVT XLVI.

De Tumoribus particularibus.

It & aliorum tumorum apud Medicos passim mentio, sed qui vel ad hæcenus enumeratos referri possunt, vel inter affectus corporis humani particulares explicati sunt, vt propterea de iis in specie plura addere opus non sit. De tumorib. cerebri egimus, *lib. 1. Practicæ, part. 1. cap. 28.* de fungis cerebri, *ibid. c. 26.* de hydrocephalo, *ibid. cap. 29.* de palpebrarum tumoribus, *ibid. part. 3. sect. 2. cap. 2. 3. 4. & 5.* de ophthalmia, *ibid. cap. 12. & 13.* de vngue oculi, *ibid. cap. 14.* de tunica adnatæ, *ibid. cap. 15.* de pustulis adnatæ & corneæ, *ibid. cap. 17.* de cancro corneæ, *ibid. cap. 19.* de suggillatione oculorum, *ibid. cap. 22.* de encanthis, *ibid. cap. 31.* de aurium inflammatione, *ibid. part. 3. sect. 3. cap. 2.* de cancro narium, *ibid. sect. 4. cap. 2.* de polypo, *ibid. cap. 3.* de labiorum tumoribus, *lib. 2. Pract. part. 1. cap. 1. & 2.* de gingivarum tumoribus, *ibid. cap. 16.* de oris inflammatione, *ibid. cap. 18.* de gurgulion. inflammatione, *ibid. cap. 21.* de tonsillar. inflammat. *ibid. cap. 22.* de angina, *ibid. cap. 24.* de strumis in collo, & hydrope gutturis, *ibid. c. 25.* de pulmonis inflammat. *ibid. part. 2. cap. 3.* de tuberculis pulmonum, *ibid. c. 9.* de mediastini inflammatione, *ibid. cap. 13.* de diaphragmatis tumoribus, *ibid. cap. 14.* de pleuritide, *ibid. cap. 16.* de gibbositate, *ibid. c. 21.* de inflammatione ventriculi, *lib. 3. part. 1. sect. 1. cap. 12.* de tumoribus frigidis ventriculi, *ibid. c. 13.* de inflammatione intestinorum, *ibid. part. 2. sect. 1. cap. 2.* de tumoribus intestini recti, & in specie de hæmorrhoidibus, condylomatibus, thymis & ficis, *ibid. cap. 10.* de mesenterij inflammatione, *ibid. part. 3. cap. 4.* de tumoribus omenti, *ibid. c. 7. & 8.* de lienis inflammatione, *ibid. cap. 5.* de scirrho lienis, *ibid. cap. 6.* de inflammatione epatis, *lib. 3. sect. 1. cap. 4.* de scirrho epatis, *ibid. cap. 5.* de hydrope Ascite, *ibid. part. 6. sect. 2. cap. 3.* de renum inflammatione & tumoribus, *ibid. part. 7. sect. 1. cap. 8. & 9.* de inflammatione vesicæ, *ibid. part. 8. sect. 1. cap. 4.* de tuberculis in meatu

*Tumores
particu-
lares.*

vrinario,

vrinario, *ibid. cap. 9. de testium tumoribus, ibid. part. 3. sect. 1. cap. 3. de hernia, & scroti tumoribus, ibid. cap. 7. de tuberculis & verrucis penis, ibid. cap. 9. de umbilici inflammatione, ibid. part. 10. c. 3. de musculorum abdominis inflammatione, ibid. cap. 9. de pustulis pudendi muliebr. lib. 4. part. 1. sect. 1. cap. 4. de vteri condylomatibus, ibid. cap. 5. de pudendi verrucis, ibid. cap. 6. de cancro vteri, ibid. cap. 11. de vteri hydrope, ibid. sect. 2. c. 11. de tumore vteri à sanguine, ibid. c. 12. de inflammatione vteri, ibid. c. 13. de vteri scirrhus, & cancro, ibid. cap. 14. de tumoribus testiculorum in feminis, ibid. cap. 20. de crusta lactea, achoribus, & fauis, *tract. de morb. infant. part. 2. c. 3. de tineas, ibid. c. 4. de phthiriasi, ibid. cap. 5. de hydrocephalo, ibid. cap. 6. de siriiasi, ibid. c. 7. de aphthis, ibid. cap. 13.**

De tumoribus flatulentis egimus etiam in specie libris prioribus. Nimirum *lib. 1. Pract. part. 3. sect. 2. cap. 2. de inflatione palpebrarum. De inflatione ventriculi, lib. 3. part. 1. sect. 1. c. 11. de dolore colico, ibid. part. 2. sect. 2. cap. 4. de lienis inflatione, ibid. part. 4. cap. 4. de inflatione epatis, ibid. part. 6. sect. 1. cap. 3. de tympanite ibid. part. 6. sect. 2. cap. 4. de hernia ventosa, ibid. part. 9. sect. 1. cap. 7. de Satyriasi & Priapismo, ibid. sect. 2. c. 3. de vteri inflatione, lib. 4. cap. 10. de capitis inflatione, tract. de morb. infant. part. 2. cap. 6.*

De tumoribus à partibus mollibus suo loco motis ortis, diximus etiam in specie, & quidem de vutæ procidentia, *lib. 1. part. 3. sect. 2. cap. 25. de hernia intestinorum, lib. 3. part. 2. sect. 1. cap. 6. de hernia umbilicali, ibid. part. 10. cap. 2. de vteri procidentia, & hernia vterina, lib. 4. part. 1. sect. 2. cap. 16. & 17.*



LIBRI QVINTI

P A R S II.

De Vlceribus.

C A P V T I.

De Vlcere natura & differentiis.

ETSI vocabulum $\epsilon\lambda\chi\omicron$, *Vlcus*, in genere accipitur pro omni solutione continui in parte molli, vt apud Galenum, 13. *meth. med. cap. ult.* videre est, & hoc modo etiam vulnus propriè dictum complectitur; quo modo Celsus, *lib. 5. & 6.* sæpe sine discrimine vulnus & vlcus accipit: tamen propriè & in specie Vlcus dicitur solutio continui cum imminuta magnitudine, in parte molli, à materia erodente ortum habens. Differunt nimirum in eo vulnus & vlcus, quod in vulnere saltem est soluta unitas, nihil verò necessariò de parte amissum est; in vlcere verò semper aliquid de parte affecta imminutum & amissum est, si non plus saltem cuticula. Etenim cum vlcus sit à caussa erodente, fieri non potest, quin aliquid à parte auferatur. Etsi enim interdum in vlcere caro aliqua superflua excrescit: tamen nihilominus cutis, imò ipsa naturalis caro deest; & vlcus illud non est morbus simplex, sed compositus, & cum magnitudine aucta coniunctus. Possuntque cum vlcere varij morbi, intemperies, inflammatio, erysipelas, caro supercrescens, & alij morbi coniungi, qui tamen ad essentiam vlcere non pertinent, sed tolli possunt, vlcere manente, cuius essentia solum

lib. V.

*Vlcus
quid propriè.*

Q in

in solutione continui cum partis affectu aliqua diminutione consistit.

Subiectum ulceris est pars mollis seu carnosâ, vocabulo carnis latè accepto, quod non solum carnem musculosam, sed eam quoque, qua intestina, vesica, & alia viscera constant, comprehendens. Ad differentiam nimirum cariei, quæ est in ossibus.

Causse.

Causa.

Causa proxima est materia quæcunque erodendi vim habet, quæ sub se non solum humores acres in corpore genitos comprehendit, sed & externas causas erodendi vim habentes, qualia sunt medicamenta & venena erodentia. Nam falsum est, quod nonnulli ulcera solum à causis internis oriri statuunt; cum experientia doceat, eadem ab externis quoque causis excitari. Ita, teste Galeno, 4. *meth. med. cap. 9.* & ipsa experientia notissimum certè est, ab igne, aqua, oleo, & aliis succis feruidis, in combustionibus non vulnera, sed ulcera excitari; quemadmodum & medicamenta, ac venena septica & caustica ulcera excitant. Sic venenosi & contagiosi vapores ulcera pariunt, quo modo scabies per contagium scabiem parit, dum scilicet contagium cuti communicatum eam erodit. Eodem modo vapores è pulmonibus phthisicorum inspiratione hausti pulmones exulcerant, & phthisin, per contagium, pariunt. Eadem ratione virus & venenum venereum corpori alicui affricatum vel communicatum, illud inficit atque exulcerat. Neque alicuius momenti est, quod talia ulcera ad vulnera potius reducere conatur Eustachius Rudins. Differentiam enim vulnerum & ulcerum hoc modo confundit, cum ulcera & vulnera in eo non solum differant, quod illa cum substantiæ amissione, hæc sine eius amissione fiant, sed etiam, quod vulnera à causa incidente, pungente, rumpente, atque contundente fiant; hæc verò à causa erodente, siue illa sit externa, siue interna. Id quod manifestum est in medicamentis septicis, (Nam quis ulcus esse neget, quod ab esulæ succo excitatur?) A quibus non multum differt contagium in scabie, lue venerea, phthisi. Quamvis enim quod

quod obiicit Rudius, talia venena etiam humores inficiendi vim habere non negamus, qui corrupti postea vlcera promoucant: tamen ipsi illi contagio vis omnis erodendi deneganda non est; quamuis postea vbi corruptio humorum in corpore accedit, vlcere incrementum promouetur.

Differentia.

Vlcerum differentia alia sunt essentialia, alia accidentalia. Essentialia sunt, quae ab ipsa vlcere forma, subiecto, & causa efficiente sumuntur. Quae ab vlcere forma sumuntur, petuntur ab eius figura, magnitudine, & similibus. Alia enim vlcera sunt magna, alia parua, longa, breuia, lata, angusta: Alia recta, obliqua, intorta, fistulosa, aequalia, in quibus caro in omnibus partis affecta partibus aequaliter absumta est; inaequalia, in quibus maior carnis pars in hoc loco, minor in illo est ablata. A parte affecta vlcera alia sunt externa, alia interna; alia superficialia, alia profunda: & quidem in hac vel illa parte. Differentia à causis è capite sequenti, in quo de causis vlcere dicetur, patebunt.

Accidentales verò vlcere differentia sunt, quae ab iis, quae extra vlcere naturam & constitutionem sunt, desumuntur; quales sunt quae vel ab vlcere situ, vel à tempore sumuntur, vt quod quaedam recentia sunt, quaedam antiqua.

Non immeritò huc referenda & ea differentia, quae à causis accidentalibus, & quae vlcere omnibus communes non sunt, sumuntur, vt quod vlcera quaedam sunt cum fluxione coniuncta, quaedam affluxu carent; quaedam sunt pura, quaedam sordida, corrodentia, depascentia, & serpentia. Hae differentia enim à causis pendent. Quò pertinent & differentia, quae ab accidentibus & symptomatibus vlcere sumuntur, quod scilicet alia sunt doloris expertia, alia cum dolore coniuncta, prurientia, pungentia, vrentia; alia curatu facilia, alia difficilia & rebellia, Græcis *δυσπλάσια*; alia benigna, alia *κακοήγη* & maligna. Quò referenda & vlcera Cheironia & Telephia dicta. Præter has tamen differentias, quae

propria vocari possunt, alia adhuc dantur impropria, & vlcera potius cum aliis morbis complicationes, quam differentia, nominanda. Quales differentia sunt, quod vlcera quedam cum dolore, intemperie, phlegmone, callo, gangraena, cancro, vermibus, esse corrupto coniunguntur.

Atque ex his quidem fontibus vlcera differentia & distinctiones petuntur. Verum cum nonnulla vlcera genera è pluribus fontibus petuntur, ne sine methodo de vlcera agamus, satis commodè hoc ordine de vlcera doctrina tractari potest: Si nimirum primò dicatur de vlcere simplici, seu in genere considerato; Secundò de vlcere cum intemperie; Tertio, de vlcere cum humorum affluxu; Quarto, de vlcere fordido; Quintò, de vlcere cum tumoribus; Sextò, de carne excrescente & luxuriante; Septimò, de vlcere liuido & calloso; Octauò, de vlcere sinuoso & fistula; Nonò, de vlcere cum vermibus; Decimò, de vlcere cum ossium carie; Undecimò, de vlcera dysepulotis, malignis, Telephiis, Cheironiis, phagedaena; Duodecimò, de dolore cum vlcere; Decimotertio, de tibiis & aliarum partium vlcera. Quibus Decimoquarto addemus de ambustionibus; & Decimoquinto de Gangraena & Sphacelo doctrinam.

~~~~~

## C A P V T II.

### *De Vlcere simplici.*

**P**rimo ergo loco agemus de vlcere simplici, & quas vlcus in genere consideratum causas habeat, quaeque eius secundum formam suam, causas, & locum affectum sint differentia: quibus signis vlcus eiusque essentialia differentia cognoscantur: quid de curatione praedicendum sit; & quid vlcus in genere indicet, quamque curandi rationem requirat.

#### *Causae.*

*Causae.*

Causam proximam vlcus esse materiam corroderendi vi praeditam, seu in corpore genitam, seu corpori extrinsecus aduenientem, capite praeced. diximus.

Illam autem vel in corpore generatur, vel extra illi obvenit. Prioris generis sunt humores quicunque acres & erodendi

erodendi vi præditi in corpore geniti. Generatur autem iste humor vel extra partem affectam, vel in ipsa parte affecta. Extra partem affectam generatur humor biliosus, pituita salsa, serum falsum, nitrosum & acre, atra bilis. Hi enim si in corpore sint geniti, & ad partem aliquam confluant, eam erodere & exulcerare possunt. Quibus autem de causis tales humores in corpore generentur, *libr. 2. Institut. de causis morbor.* & alibi diximus. Fluunt autem ad partem affectam, vel per transmissionem, vel per attractionem, quorum utrumque, quibus de causis fiat, supra, *part. 1. cap. 5. de Inflammatione*, dictum. Et imprimis ex interno humorum vitio tempore verno ulcera varia, ut & ex intempestivis exercitationibus, oriri solent. Si enim, ut Galenus, 3. *aphor. 20.* scribit, tempus vernum impurum corpus suscipiat, tale quiddam vere contingit, quod in exercitationibus fieri videmus. Etenim quamvis ex se sint saluberrimæ: attamen si hominem vel pituita, vel flava bile, vel atra, vel etiam ipso sanguine plenum, volueris ad exercitationem perducere, ei aut comitalem, aut apoplexiam, aut, si non hæc, vasis in pulmone ruptionem, aut acutissimam febrem exercitatione efficies. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cæcochymiam, id est, pravorum humorum copiam euocans & spargens, ulcera & scabiem excitat. Nam & hoc innuit Hippocrates, cum dicit, Impurgatum si exerceas, ulcera exorientur. Sic sanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutem persimili exercitationum effectum. Nec verò exercitationum effectus solum, sed ipsius etiam naturæ operibus similia sunt veris effecta. Illius si quidem partes sunt, tum occultam illam toto corpore perspirationem efficere, qua corporis excernantur supernacanea, tum etiam per morbos variis modis corpus expurgare. Hæc Galenus. In ipsa verò parte acrimoniam acquirunt humores, ob aliquam eius intemperiem, & hoc modo cum pus ipsum, coctione & mora in parte acrius euadit, & quidem eò acrius, quo humor, è quo generatur,

acrior est, tum sanguis, qui à parte affecta corrumpitur & putrescit.

Causæ verò extra corpori aduenientes sunt: medicamenta septica & caustica. Imò nec ipsum ignem actualem hinc excludo: cum eschara relicta ad vlcera potius, quàm vulnera pertineat. Referendum hùc & contagium, quo modo vapores è phthisicorum pulmonibus exhalantes ab aliis inspiratione attracti pulmones exulcerant, phthisique excitant; & sordes, atque inquinamenta scabiosorum, leproforum, & lue venerea laborantium, cuti communicata, eam exulcerant, ac simile vitium generant. Non recte verò inter causas proximas & immediatas refertur illa attritio, quæ fit in intertrigine, & attritione à calceis. Ab attritione enim solum humor attrahitur, qui cutem postea erodit, aut vesicam in ea excitat. Quæ autem specialium vlcera specialia causæ sint, suo loco postea dicetur, ubi suæ cuiusque vlcera causæ explicabuntur.

*Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagnostica.*

Vlcera externa visui & tactui patent, nec signis, quibus cognoscantur, opus habent. Interna verò, cum sæpe lateant, cognoscuntur specillo, si ad ea via detur, tactu, vel ab excrementis, dolore, actione læsa. Excrementa enim partem affectam indicant, & si per quemcunque corporis meatum, seu anum, seu vesicam, seu nares, seu aures, pus aut sanies effluat, vel vomitu aut tussi & sputo reijiciatur: vlcus aliquod intus latere indicio est. In qua autem parte lateat, doloris proprietas & situs, ac partis læsæ actio docebunt. Pungens dolor nervosæ partis læsæ signum est; pulsans arteriæ. Situs doloris similiter ipsam partem exulceratam manifestabit. Si in parte exulcerata sensus vel motus læsus fuerit, nervosæ partis affectæ indicium est. Si mordicatio à sumto cibo sentiat, ventriculum exulceratum esse, indicatur. Causæ etiam externæ hîc signa suppeditant. Si quis cantharides hauserit, vesicam exulceratam esse; si medicamentum, vel quid vrens, ut aquam fortem biberit, fauces & ventriculum exulceratum esse, indicio est. Vide *Instit. lib. 3. part. 2. cap. 4.*

An vlcus magnum vel paruum, rectum vel obliquum, vel alterius figuræ sit, vt & reliquæ similes differentiæ, in externis vlceribus visu & specillo cognoscuntur. In internis verò facilè cognosci non possunt. An tamen vlcus magnum vel paruum sit, & puris copia docebit, quæ in magnò vlcere maior est, in paruo minor.

Causas quod attinet, & quidem internas, si ab humorum affluxu vlcus originem habeat, signa cacochymia vel in toto, vel vitiosa epatis, lienis, aut alterius visceris constitutionis aderunt. Quæ si absint, & contra intemperies & imbecillitas partis affectæ adsit, in ipsa parte affecta causam vlceris generatam fuisse indicio est. Qui autem humor vlcus efficiat, an bilis, an pituita falsa, an serosus humor, an atra bilis, è cuiusque vlceris signis, & imprimis pure ac sanie, quæ effluit, vt & colore vlceris ac dolore, punctione, mordicatione patefiet; & docebunt id signa specialium vlcerum.

Externæ verò causæ ex relatione ægri cognoscuntur, qui docebit, an ab acri & erodente medicamento, aut veneno, vel ipso etiam igne læsus fuerit, an cum aliquo vlceribus contagiosis laborante conuersatus & ab eo infectus fuerit.

Vlcerum tempora etiam sua signa habent. Dum enim sanies aquosa, cruda, & tenuis copiosior primùm effluit, principium est, quod & ipsum tamè sensu, tactu, & visu, vt & ex causis vlcerum cum externis, tum internis præsentibus, & subsequētibus symptomatibus, dolore, pruritu deprehenditur. Vbi pus postea & sanies melius coqui incipit, eiusque copia minuitur, incrementum est. In statu pus optimum est, & in declinatione maximè minuitur. Eadem tempora tamen etiam ex dolore, pruritu, actionibusque læsis cognoscuntur, quæ si augeantur, vlcus augeri; si remittant, & omnia ad naturalem statum redeant, vlcus imminui & in declinatione esse indicant. Quod ipsum & visus & tactus in partibus externis docebunt. Specialium verò vlcerum signa suis locis postea proponentur.

*Prognostica.**Prognostica.*

I. Quid de curatione vlceris sperandum sit, ex ipsius

ulceris magnitudine ac grauitate, & partis affectæ conditione cognoscitur.

2. Nam si vlcus saltem cutem occupat, & superficiale est, facilius & breuiori tempore curatur. Quanto verò profundius est, & quo pars, quæ afficitur, cute nobilior est, eò difficilius curatur.

3. Ob id vlcera, quæ in extremitatibus musculorum sunt, periculosiora sunt, quàm quæ in musculorum medio.

4. Hac ipsa de causa periculosiora sunt vlcera, quæ in parte nobili sunt, & ad partem nobilem, vt neruum, venam, arteriam, pertingunt. Et omnino interiora exterioribus magis periculosa sunt.

5. Vlcerà, quæ partem principem, aut principi vicinam in consensum trahere possunt, sæpe ægro mortem afferunt.

6. Facilius curantur vlcerà, ad quæ medicamenta, quæ adhibenda sunt, facilius pertingunt, iisque facilius adhærent: Difficilius verò curantur, quibus medicamenta rectè applicari non possunt, & quibus non facile adhærent.

7. Difficiliter curantur vlcerà in partibus, quæ naturaliter multis humiditatibus & excrementis scatent.

8. Vt & ea, quæ sensum exquisitum habent, & partes sensu exquisito præditas in consensum trahere possunt.

9. Sicut & illa, quæ ab aëre externo vel aliis de causis necessariò alterantur.

10. Periculosa etiam & diuturna sunt vlcerà, in quibus ossium caries metuenda est.

11. Vlcus magnum, cæteris paribus, difficilius curatur, quàm paruum. In vlcere enim magno multæ partes aëri externo obliciuntur, & subiectæ partes, venæ, arteriæ, nervi magis læduntur. Item angusta & oblonga vlcerà facile, rotunda difficilius curantur.

12. Si corpus purum sit, & viscera præcipua bene constituta, ipsaque pars affecta aliàs rectè sese habeat, de facili ulceris curatione spes est. Contrà si corpus sit cacochymicum,

micum, viscera præcipua malè affecta, & pars exulcerata malè item affecta, difficilem curationem, & vlcus diuturnum futurum, meritò conicitur.

13. Hinc vlcera, quæ aliis morbis succedunt, plerumque difficulter curantur, cùm natura vitiosos humores qui in corpore sunt, ad partem externam depellat & transmittat.

14. Vt & quæ ad viriditatem vel nigredinem tendunt; cùm partis affectæ calorem debilem & pæne extinctum id significet. Et morituris paulò ante mortem vlcus palidum, liuens & aridum apparet, propter caloris nativi extinctionem.

15. Vbi post longum saniei prauæ fluxum pus bonum apparere incipit, bonam sanitatis recuperandæ spem præbet, signumque est, & naturæ robur sese iam colligere, & materiam in melius mutari.

16. Et omnino ipsum pus, quid de vlcere curatione sperandum sit, indicium suppeditat. Si enim pus, quod quotidie excernitur, bonum sit, facilis curationis spem præbet: Malum verò pus contrarium significat. Pus enim bonum & humorum, è quibus generatur, bonam conditionem, & partis affectæ robur significat. Malum vero contrarium indicat. Pus autem bonum mediæ est inter crassum & tenue consistentiæ, album, læue, æquale, ac quàm minimè foetidum. Malum verò est, quod valde tenue, & fluidum est, pallidum, liuidum, sæculentum, mali odoris.

17. Sanies & ipsa, quæ humor est pure tenuior, & aquosior, ex vlcerebus, vt & vulneribus quandoque effluens, quid de curatione sperandum sit, indicat. Sanies enim multa, tenuis nimis, pallida, liuida, nigra, mali odoris, & quæ cutem vicinam erodit, vlcus difficile curatu indicat. Si verò sanies sit mediocriter crassa, non multa, subrubra, aut subalbida, faciliùs curari vlcus indicat.

18. Si vlcera annua fiant, aut diuturniora, os abscedere necessarium est, & cicatrices cauas fieri. Hippocrates, 6. aphor. 45. Si enim Medicus ex arte curationem vlcere instituat, nihilque necessarium intermittat, nihilominus vlcus longo tempore non curetur, aut cicatrice

obductum recrudescat, in osse corrupto causam, cur vlcus non sanetur, esse significat: assiduus quoque excrementorum in vlcere diuturno generatorum affluxus, os subiectum facile corrumpere potest. Ob partis enim diuturno vlcere obsessæ intemperiem, & os abscedens, vlceris cavitatis non repleri, nec satis carnis excreescere potest, vnde cicatrix caua efficitur.

19. Si vlcus, postquam carne impletum est, ipsique cicatrix induci debet, recrudescit, metus est, ne in fistulam abeat.

20. Vlcera, quæ sunt in pedibus & manibus, glandularum sub axillis vel inguinibus inflammationes, & tumores in corporibus plethoricis & cacochymicis accersere interdum solent. Defluxuram enim ad vlcus in manu vel pede materiam, ipsæ etiam laxiores & imbecilles prius recipiunt & imbibunt.

21. Vlcera crurum plerumque difficilia curatu sunt, imprimis si lienis vitio foueantur. Tum enim crassi & melancholici humores ad vlcus affluentes eius curationem impediunt.

22. Vlcera diuturna & inueterata non sine periculo curantur, nisi corpus diligenter purgetur, & victus ratio bona obseruetur; cuius rei exemplum habet Guil. Fabricius, *Cent. 3. obseru. 39.* de quodam viro, cui cum vlcus inueteratum in crure sinistro ab Empirico *ἀμπειρικός* curatum fuisset, post menses aliquot pleuritide in sinistro latere correptus, atque inde mortuus est, & morbo durante talia exspuit, qualia antea ex vlcere effluere solebant. De pure etiam ex vlcere in brachio per vrinam euacuato videatur Ambros. Paræus, *lib. 17. cap. 51.*

Reliqua prognostica in specialibus vlcerum differentiis tradentur.

#### *Indicationes.*

Cum vlceris essentia in soluta vnitate, & magnitudine partis affectæ imminutæ consistat: soluta vnitas vnionem; id, quod amissum & imminutum est, sui instaurationem indicat. Vlcus nimirum vt vlcus replendum carne, & vniendum, ac cicatrice claudendum. Quando verò  
vlcus



vlcus cum caussa cōiungitur, quæ vel vlcus ab initio excitauit, vel eius fine quo non, in curatione rationem obtinet, caussa primò remouenda. Partis verò affectæ temperiem, vt & sanguinem affluentem, bene se habere oportet. Si verò vitium aliquod in his sit, id corrigendum; de quo postea in specialibus vlcerum differentiis dicetur.

Si itaque humor, qui vlcus excitauit, adhuc adsit, is euacuandus. In omni enim affectu, in quo caussa adhuc præsens est, à causæ remotione curatio inchoanda. Deinde, quia in principio sanguinis aliquid extra propria vasa excidit, imò sæpè cum eo alij humores vitiosi in corpore eò fluunt, ne quod in poris partium hæret, putrescat, & inflammationem pariat, sanguis is concoquendus, & in bonum pus mutandus, Vnde etiam Galenus, *libro de tertius morbi temporibus, cap. 3.* vlcera sua tempora habere scribit, & in principio saniem tenuem, incoctam, & aquosam excerni, quæ in augmento coctionis beneficio crassior fit, & in statu tandem in pus bonum & album mutatur. Ac propterea in principio vlceris concoquentibus, quæ vulgò digestiua appellant, opus est. Sordes præterea, quæ in vlcere generari solent, cùm eius curationem impediunt, abstergendæ. Vbi vlcus mundum fuerit, cauitas carne replenda. Tandem vlcus cicatrice claudendum.

Partium tamen affectarum etiam habenda ratio. In vlceribus enim partium externarum, ærugo, æs vstum, vitriolum, antimonium, & similia locum habent, quæ non admittuntur in partibus internis. Si etiam pars ita comparata sit, vt aliis rebus transitum præbeat, qualis est gula, medicamenta ita paranda sunt, vt parti adhæreant. Partes exquisito sensu præditæ acria medicamenta non ferunt, quæ ea, quæ sensum hebetiorem habent, sustinent. De quibus passim in vlceribus particularibus dicetur.

Quomodo autem vlcus carne repleatur, docet Galenus, *3. meth. med. cap. 3.* Ad carnis nimirum generationem necessaria est efficiens, & materia. Efficiens Natura est, quæ vti in toto corpore, ita etiam in singulis partibus

partibus necessarium alimentum attrahit, retinet, concoquit, apponit, assimilat. Materia est sanguis purus & sincerus, qui ex cibo & potu generatur. Verum quia in omni coctione duplex excrementum generatur, vnum tenuius, quod insensibiliter exhalat, vel per sudorem discutitur, alterum crassius: id etiam in carnis in vlcere generatione accidit, & si in parte relinquantur, eam humectabunt & carnis generationem impediunt. Ideoque excrementa hæc in vlcere abstergenda & siccanda sunt. Atque id est, quod vulgò ex Galeno, 3. *meth. med. cap. 4.* & 4. *meth. med. cap. 5.* ac aliis locis passim dicitur, omne vlcus exsiccationem requirere. Et Hippocrates, in *princip. lib. de vlcerib.* scribit: *Quod siccum est, ad sanum: quod madet, ad vitiatum propius accedit.* Et sic vlceris curatio naturæ opus est, quæ ex affluente sanguine carnem amissam instaurat, & vlceri repleto cicatricem inducit. Medicus saltem impedimenta, quæ naturæ in opere suo obstaculo sunt, remouet, dum excrementa abstergit, & exsiccatur, & dum hoc facit, carnem generare & cicatricem inducere dicitur.

## Curatio.

Curatio.

Principio ergo, si corpus sit plethoricum vel eacochymicum, sanguinis copia imminuenda, vel corpus euacuandum, ne humores ad partem affectam amplius fluant. Simul quoque victus ratio bona instituat, ne prauis humores in corpore generentur. Rerum etiam reliquarum non naturalium ea ratio instituat, ne vlceri aliquid incommodi afferatur.

Deinde cum vix fieri queat, quin in poris partis ex venis sanguinis effusi & humorum aliquid hæreat, ut illud coquatur & in pus mutetur, digestiua seu suppurantia medicamenta vsurpanda, quæ in corporibus mollioribus mitiora esse debent, qualia parantur ex oleo rosar. & vitellis ouor. in minùs mollioribus ex *terebinthina*, oleo *ouorum*, *rosarum*, *maslicbin.* *vitell. ouor.* in siccioribus ex *resina terebinthina*, vel *abietina*, *pulu. thuris*, *sem. lini*, *tritici*, *fœnigræci*, *pingued. gallinæ.*

Deinde abstergentia vsurpanda. Sæpe, tamen accidit,

vt vno medicamento duobus scopis satisfacere, & coque-  
re scilicet, & abstergere, possimus. Vnde tum miscenda  
sunt suppurantia cum detergentibus, atque ita suppuran-  
tia fiunt calidiora & sicciora, quàm aliàs solent. In mistio-  
ne tamen hac temporum habenda ratio; cùm in princi-  
pio suppurantia, in fine detergentia prævalere debeant.  
Et quidem tutius est, statim à principio abstergentia cum  
suppurantibus miscere, quàm solis suppurantibus vti. Na-  
tura enim nunquam otiosa est, sed in principio etiam ad  
carnis generationem sese accingit & excreméta segregat,  
quæ propterea abstergenda sunt: neque facilè solis suppu-  
rantibus vtendum, cùm facilè fieri possit, vt eorum vsu  
vltus humidum & sordidum reddatur. Quæ forsan causa  
fuit, quod Galenus suppurantium in vlcere curatione  
mentionem non facit. Ideoque commodissimè suppuran-  
tibus seu digestiuis dictis adduntur statim thus, resina  
terebinthina, & abietina, oleum mastichinum, succus apij,  
& similia.

Talia autem medicamenta variè pro variorum corpo-  
rum constitutione parari possunt. In corpore molli &  
humido tale fiat.

*℞. ol. rosacei 3. j. terebinth. 3. ij. vitell. oui j. Misc. Siccus  
est sequens. ℞. ol. mastich. terebinth. ana 3. ℞. oui vitell. j. M.  
Adhuc fortius ℞. resinæ abietinæ 3. j. ol. rosacei 3. vj. pulu.  
thuris 3. j. Misc.*

Si maiore absterfione opus sit, *℞. mellis rosac. 3. j. tere-  
binth. 3. ℞. succi apij 3. j. pulu. thuris, farin. bord. ana q. s. Misc.*

Vlcere mundato Sarcotica vsurpanda, de quorū facul-  
tate, in *Institutionib. lib. 5. p. 1. sect. 1. c. 9.* dictū. Sunt autem ea  
triplicis ordinis. In primo ordine est *farin. bordei, sennigraci,  
fabarū, thus, manna thuris.* In secundo ordine est *resina tere-  
binth. abietina, laricea, mel despumatū, mel rosatum, aloë, farina  
lupinorum, orobi, pompbolyx.* In tertio ordine est *farina erui,  
mel crudum, rad. aristolochiæ, iridis, myrrha, ☩, chalcitu.*

E compositis vnguentum basilicum maius & minus Gale-  
ni, vnguentum aureum, de tutia, de matrisylua. De emplastro,  
quod ex hydrelæo & argenti spuma præparatur, videatur  
Galenus 1. de comp. med. s. gen. cap. 6.

Vel ℥. *myrrhæ*, aloës, ana ʒ. ʒ. *thuris* ʒ. j. *maſticb.* ʒ. ʒ. *gummi elemi* ʒ. ij. *terebinth.* ʒ. j. *colophon.* ʒ. ʒ. *ol. q. ſ. F. ſ. a.* Vnguentum.

Ex his ergo elige Medicus, quæ cuique corporis conſtitutioni conueniunt: ſiquidem corpus, quo eſt humidius, minùs ſiccantia, & abſtergentia; contra verò ſiccius, valentiùs ſiccantia requirit.

Frigidioribus quoque anni temporibus paulò calidiora, calidioribus minùs calida uſurpanda. Si enim imbecilliora, quàm par eſt, medicamenta applicentur, ſanici magna copia in vlcere colligitur, & caro mollis ac flaccida generatur. Si vero validiora & nimis ſiccantia adhibeantur, vlcus aridum redditur, labia eius rubicunda euadunt, caro conſumitur, ſanguinolenta quandoque excernuntur, & mordicatio quædam in parte percipitur. Si verò pars exulcerata & ſicca redditur, ſicut naturaliter eſſe ſolet, & ex vlcere neque ſanies, neque pus effluat, bonusque color in carne appareat, medicamenti ſarcotici commodi ſignum eſt.

Forma medicamenti ipſius etiam hîc attendenda videtur. Vel enim liquida & humida, vel ſicca applicari ſolent. In corporibus duris & ſiccis, & ubi caro durior generanda, pulueres ſarcotici, qui vlceri inſperguntur, commodiſſimi ſunt.

Vt ℥. *thuris* ʒ. ʒ. *ſang. dracon. colophon. ana* ʒ. ij. F. puluis. Vel ℥. *thuris* ʒ. ʒ. aloës ʒ. ij. *ſang. dracon. ſarcocollæ, ana* ʒ. j. F. puluis.

Si verò corpora ſint molliora, humidis utimur. De linimentorum tamen & vnguentorum præparatione obſeruandum, ne nimis ſint mollia. Talia enim à calore partis liquantur, & facilè diſſoluunt. Ideoque ſi vlcera non ſint profundiora, (in talibus enim, quæ eò penetrare poſſunt, requiruntur) ſed in ſuperficie corporis hæreant, medicamenti craſſiore conſiſtentia prædiſtis utendum. Præterea vnguenta nimis humida propter oleoſam naturam emolliunt, & carnem nimis laxam & ſubiectæ diſſimilem, præſertim in corporibus ſiccis, generant.

Vbi vlcus carne repletum fuerit, cicatrice claudendum, cutis seu eius loco cicatrix generanda, eiusque beneficio continuitas soluta vnienda. Vt verò in carne generanda natura est opifex, materiam sanguis suppeditat; ita etiam in cute generanda idem accidit. Medicus saltem impedimenta per medicamenta remouet. Quod verò vulgò docetur, materiam, ex qua fit cicatrix, esse carnem, quæ ita ope medicamentorum alteranda, & siccantium ac adstringentium vsu densanda sit, vt cuti similis euadat; si de principali agente intelligatur, falsum est. Vt enim vis *στυγεροποιητικὴ* in carne solùm carnem generat, & amissam instaurat: ita solùm vis cutifica, vt sic dicam, in cute cutem generat. Vnde nunquam vilius epulotici vsu, vel solo sarcoticorum vsu, in medio vlcere cicatrix producitur, sed ex vicina cute circa vlcus labia oriri incipit, & sensim extenditur, donec tandem tota caro cicatrice obtegatur. Hinc etiam vlcera non rarò absque villo Epuloticorum vsu ad cicatricem perducuntur. Epuloticorum tamen vsu natura adiuuari potest. Si enim soli naturæ actio hæc permittatur, tardè cicatrix generabitur; non, vt Fallopius putat, quod caro, ex qua cicatrix generanda sit, tam humida sit, vt à natura partis cutaneæ non possit sicari: sed quod vis cutifica in cute vicina non possit sanguinem affluentem, qui est humidus, nisi tardè, in cutem, substantiam scilicet siccā, mutare, quòd facilius præstabit adiuta à medicamentis epuloticis, quæ vim siccandi habent. Qualia autem sint Epulotica medicamenta, qualesque facultates habeant, docet Galenus, 3. *meth. med. cap. 4. & 5.* & 4. *de compos. med. sec. gen. cap. 1.* Dictumque est ea de re etiam in *Institutionib. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 9.* Quanto nimirum cutis siccior est carne, tanto etiam epulotica sarcoticis sicciora esse debent. In actiuis verò cùm calida, tùm frigida esse possunt.

Sunt autem Epulotica etiam trium generum, mitia, mediocria, & fortiora. Mitia sunt, *cadmia lota, cortex thuris, aloë, cyperi radix, plumbum vstum & lotum.* Composita, *unguentum de lithargyro, de minio, de cerussa,*

*cerussa, diapompholygos, ceratum de minio. Mediocria, fl. ros. rubr. balauſtia, galla immatura, malicorium, bolus Armenus, terra Lemnia ac ſigillata, myrobalani, ſanguis draconis, minium, plumbum. E compoſitis, unguentum de tutia, diapompholygos, emplaſtrum diapalma, gryſeum, de lapide calaminari. Fortiora ſunt, chalcitis, ſarcocolla, alumen ſciſſile, aſtuſum, eris ſquama. E compoſitis ſunt, unguentum de tutia, cerotum de bolo Armeno. In iis verò eligendis, & vlceris conſtitutio, & corporis natura conſideranda. Accidit enim, vt vlcera, quæ cùm eſſent ſordida, nihil mordicationis à medicamentis, percipiebant, poſtea pura reddita ab iis mordeantur. Quapropter tunc, & cùm vlcus planè purum eſt, à valentioribus abſterſoriis ad mitiora deueniendum: ſicut ruſum in ſordidis ad magis abſtergentia tranſeundum, niſi ex mordicatione ſordida facta fuerint. Hoc ipſum enim interdum Medicis imponere ſolet, vt ad abſterſorium valentius ſe conferant; vnde iterum vlcus eroſum & ſordidum apparet, carne medicamento colliquata ipſum foedante. Nam in prauam ſaniam degenerat caro colliquata. Itaque diligenter perpendere oportet, vtrum vlcus carne, quæ ſubeſt, exeſa ac colliqueſcente ſordidum eualeſcit, an quia medicamentum ſordibus auferendis aptum requirat, impoſitum autem tale non ſit. Indicat autem vlceris maior facta cavitās, tum oræ rubentiores calidioresque, cum medicamenti acrimonia ſordidius redditur. Deinde conſiderandum, an conſtitutio corporis ſit mollis & hūmida, an verò ſicca. Molli enim mitiora; ſicciori fortiora applicanda.*

Uſurpanda vero Epulotica, vt Galenus, 13. *meth. med. cap. 5.* docet, quando vlcus carne non omnino repletum fuerit, ſed adhuc parum deeſt. Etenim cùm natura nunquam ſit otioſa, ſed etiam tum cùm cicatricem producere incipit, ſimul caro adhuc incrementum ſumat, ſi Epulotica tum demum adhiberentur, cùm vlcus iam carne planè repletum eſſet, metuendum, ne antequam cicatrix abſoluatur, interim caro adhuc incrementum ſumat, & ita cicatrix eminentior fiat. Cùm enim cutis

neruoſa

neruosa sit substantia, non ita regenerari potest, vt caro, sed loco eius simile quid cuti generatur, quod cicatricem appellamus.

Notandum & hoc, medicamenta epulorica, & actu & potestate siccandi vi prædita esse debere; ideoque emplastra ad cicatricem inducendam commodissima esse.

Gabriel Fallopius, lib. de vlcereib. cap. 13. hoc unguentum proponit, quod de tutia magistrale nominat, & optimum inter omnia, quæ ipse viderit, esse scribit.

℞. ol. rosac. omphacini, ana ʒ. vj. myrtin. unguenti populei, ana ʒ. iij. fol. plantagin. solani hortens. ana M. ij. Incisis herbis omnia misceantur per octo dies, & quotidie agitentur. Hoc facto colentur, & colaturæ adde ceræ ʒ. iij. Misce super igne, donec lique scat: postea baculo misce, & cum tepidum est, adde lithargyri auri vel argenti ʒ. vj. cerussæ ʒ. ij. tutiæ præp. ʒ. ij. plumbi vsti ʒ. vj. æris vsti rubri ʒ. iij. camphoræ ʒ. j. β. Ducantur in mortario per duas horas.

Pulvis Epuloticus. ℞. rad. tormentill. bistortæ, aristoloch. rotundæ, cupularum glandium, testar. ouor. combust. thuris, sanguin. draconis, ana ʒ. β. lapidis calaminaris ʒ. j. lithargyri ʒ. ij. F. pulvis.

Vtile est & sequens Emplastrum, sæpissimè vsu à me probatum. ℞. unguenti diapompholygos, empl. diapalma, grisei, ana ʒ. j. gummi elemi ʒ. ij. sacch. Saturn. ʒ. j. ceræ parum. F. Emplastrum.

\*\*\*

## CAPVT III.

De Vlcere cum intemperie.

✚ Erùm sæpe accidit, vt vlcus non sit solitarium & purum, sed alij p. n. affectus ipsi coniungantur, vnde etiam curatio variatur. Itaque de hisce vlcerebus in specie agendum.

Et primò quidem sæpe intemperies cum vlcere coniungitur, quod cum accidit, curatio vlcis impeditur. Cum enim caussa efficiens curationis vlcis sit natura partis, & materia sanguis: si pars intemperata sit, neutrum sese rectè habere potest; nec vlcus carne impleri, nec

Vlcus cum  
intem-  
perie.

cicatrice claudi potest, nisi caro subiecta naturaliter sese habeat, vt Galenus, 3. *meth. med. cap. 8.* docet.

Quæ autem intemperierum sint differentiæ, in *Institutionib. lib. 2. part. 1. cap. 3.* dictum, quæ etiam hic locum habent, potestque cum vlcere concurrere intemperies calida, frigida, humida, sicca; calida humida; calida sicca; frigida humida; frigida sicca. Et quidem potest esse intemperies vel cum, vel sine materia. Verum de intemperie cum materia dicetur capitibus sequentibus. Hoc itaque de intemperie sine materia saltem agemus.

*Causæ.*

*Causæ.*

Talis autem intemperies vel ante vlceris exortum adfuit, vel ipso vlcerationis tempore excitata fuit. Quæ autem intemperierum sint causæ, itidem *loco allegato* dictum. Quæ vt vlceribus applicemus; Intemperies calida in vlceribus excitatur ab aëre calido, fasciarum & inuolucrorum nimia copia, medicamentis nimis calidis. Frigida contra ab aëre frigido, si vlcus fasciis & inuolucris contra externi aëris frigiditatem non satis muniatur; vt & a medicamentis frigidis. Humidam intemperiem inducunt aër ambiens humidus, vnde in nonnullis locis aër vlceribus valde inimicus est, affluxus humorum, de quo capite sequenti. Siccam aër siccus, medicamenta nimis siccantia & alimenti penuria. Compositarum intemperierum compositæ causæ sunt.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.*

Calidæ intemperiei signa sunt, quod causæ calefacientes præcesserint, & quod non solum labia, sed & ipsa caro vlceris rubicundior apparet, atque ipse æger calorem in vlcere percipit, quem plerumque dolor sequitur; frigida medicamenta applicata iuuant, calida nocent; vlceris excrementa acria sunt, & mordicant.

Frigidam intemperiem causæ frigefacientes præcesserunt, in ea labia vlceris ad albedinem vel liuiditatem deflectunt, & mollia sunt, atque vlceri calida vtilia, frigida noxia sunt.

Si intemperies sit humida, causæ humectantes præcesserunt, caro mollis, flaccida apparet, & aliquando  
nimium



nimum excrescit; excrementa vlceris sunt multa; siccantia iuuant, humectantia nocent.

Sicca tandem intemperies ex eo cognoscitur, quod causæ exsiccantes præcesserunt, labia vlceris sicca & squallida ac dura apparent; excrementa vlceris sunt pauca vel nulla. Humectantia sunt vtilia, siccantia nocent.

*Prognostica.*

1. Cum, vt Galenus, 4. meth. med. cap. 1. docet, tempera- *Prognostica.*  
tam carnem subiectam ad vlcera sananda prorsus esse  
oporteat, ægrè sanabilia vlcera euadunt propter partis  
subiectæ intemperiem.

2. Vlcera cum intemperie calida, frigida, humida, non  
ita difficulter curantur. Vna enim opera, & eodem tem-  
pore iisdemque medicamentis & intemperiei occurrere,  
& vlcus curare possumus.

3. Vlcera verò cum intemperie sicca curatu sunt diffi-  
cilima; quoniam, posthabita vlceris aliquandiu cura,  
soli intemperiei auertendæ Medicum intentum esse  
oportet.

*Curatio.*

Intemperies alterationem per contraria indicat. Cura- *Curatio.*  
tio tamen ita instituenda, vt vlcus, quantum fieri potest, non  
negligatur. Si tamen vtrique simul succurri non possit, ei,  
quod magis vrget, magis intentum esse oportet. Cum au-  
tem intemperies causæ ratione habeat, & ea præsentē vl-  
cus curari non possit: Intemperies prius tollenda, nisi  
vna opera intemperies tolli, & vlcus sanari possit. Si in-  
temperies sit cum materia, etiam vniuersalibus opus est,  
de quibus cap. seq. dicetur.

Intemperiem verò sine materia, de qua hoc capite agi-  
mus, quod attinet, & quidem calidam, calida refrigeran-  
tia indicat, mitiora vel valentiora, pro excessu caloris.  
Et quamuis vlcus siccantia medicamenta requirit: quia  
tamen ipsa caliditas etiam humores absumendo vlcus  
siccius reddit, mitioribus siccantibus vtendum. Eadem  
tamen simul adstringendi vi prædita sint, vt fluxio, quam  
calor facile excitare solet, inhibeatur. Præterea cum ca-  
lor dolorem parere soleat, simul vim dolorem mitigandi,

aut certè nullam facultatem, quæ dolorem exciter, obtineant, ideoque ficcandi & abstergendi facultate careant. Quapropter vtilia sunt medicamenta ex succo & aqua rosacea, plantaginis, endiuie, aceto, santalo, bolo Armeno, solano, plumbo vsto, cadmia, saccharo Saturn. ol. rosaceo, violaceo, terebinthina, aq. plantag. sæpius lota. Vel adhibeatur vnguentum rosaceum, refrigerans Galeni, de cerussa, de solano, santalinum, album.

Vt ℥℥. ol. rosac. terebinth. aq. ros. vel plantag. sæpius lota, ana ʒ. j. farinæ bordei q. s. f. Linimentum.

Vel ℥℥. plumbi vsti, pompholygos lotorum, ana ʒ. j. ℞. ol. ros. viol. ana ʒ. j. ℞. cera q. s. f. Vnguentum.

Medicamenta autem refrigerantia non solum ipsi vlceri, sed etiam partibus circumiacentibus & vicinis imponi poterunt. Ideoque iis non solum vnguenta dicta illiniri, sed & fascia posca, vel succo plantaginis, lactuca, aut solani, vel decocto ex myrto, corticibus granatorum, balaustiorum, santalo, plantagine, bolo Armeno, & similibus cum vino austero paratis madefacta imponi.

Intemperie calida ablata, vlcus, ut solet, sarcoticis curandum: quæ tamen minùs calida & sicca esse debent, ne calida intemperies reuocetur.

*Frigide.* Frigida vlceris intemperies calefacientia requirit, qualia sunt oleum hyperici, nardinum, irinum, chamæmelinum, rutaceum, anethinum, syrupus & mel rosatum, resina abietina, laricea, spiritus vini, ceratum de betonica. Et quidem linimenta & vnguenta ex his parata ipsi vlceri imponuntur. Extra verò & partibus vicinis imponantur fomenta ex decocto saluie, byssopi, absinthij, origani, rutæ, menthe, fol. lauri, fl. chamæmeli, parata cum vino generoso; vel eadem inungantur oleis calidis modò dictis, aut ceratum de betonica imponatur.

*Sicca.* Intemperies sicca humectantia requirit. Vtilis est hic aqua tepida, si ea vlcus, vel potius vlceris vicinæ partes perfundantur aut fomententur. Quanquam enim Hippocrates, in lib. de vlceribus, docet, quod vlcera vniuersa humectare non oportet, nisi vino; & addat: siccum sano esse propius, humidum non sano; & Galenus, 3. meth. med.

cap. 4. & 1. de compos. med. sec. gen. cap. 6. scribit, nullum humectans vlceribus conuenire, minimè verò aquam: tamen hæc omnino intelligenda sunt de vlcere, quatenus vlcus, cui nullo modo humectantia vtilia sunt. Si verò intemperies sicca, quæ curationem impedit, vlceri coniungatur, neglecta ad tempus quasi vlceris curatione, sicca intemperiei occurrendum, donec parti affectæ pristina intemperies restituatur.

Humida tandem intemperies siccantia indicat. Et quia aliàs vlcus siccantia requirit, sarcotica fortiora, quàm in vlcere simplici, vsurpanda: qualia sunt *radices cyperi, marubium, spuma argenti, plumbum vstum, chalcitis, ferri squama, æris squama*, & his similia, è quibus pro intemperiei magnitudine idonea cuique vlceri medicamenta paranda. Quò enim vlcus humidius, eò fortiùs exsiccantia requiruntur: contrà si minùs humidum sit, mitiora exsiccantia adhibenda; quod fit *oleo, resina, cera* addita. Quò enim plus horum medicamentis exsiccantibus additur, eò magis eorum vis retunditur: quò minus, eò magis eorum vis integra manet. Lauari verò prius potest vlcus ad sordes detergendas vino, vel posca, in quibus adstringentia & siccantia, vt *rad. cyperi, hypericum, absinthium, rosæ, betonica, salvia* cocta sint: postea ex dictis medicamentis aliquid inspergi, vel ex iis cum oleo & cera vnguentum parari, quod sine calefactione super linamentum extendi possit, (Græci *ἔμπλαστρον* vocant) atque huic tandem emplastrum aliquod durius, vel ceratum imponi. Composita & Emplastra habet Galenus, 1. de compos. med. sec. gen. cap. 13. Modus autem humectationis sit, vt vbi pars rubescere attollique incipit, à perfusione desistas. Si enim ultra continuetur, quod attractum est, dissipabitur. Modus autem, quo aqua tepida parti applicatur, triplex est, sitque foris, perfusione, balneo. Forus fit spongia, panno, stupa, aut gossipio. Modusque hic maximè commodus est. Perfusio autem & balneum ita commodè non adhibentur. Vtilius quoque est, si hydrelæo tepido pars foueatur, quæ aqua, imprimis tempore hiberno. Etsi enim aqua tepida actuali calore calefaciat: tamen post foris partem

refrigerat, simulque caloré dissipat, quod prohibet oleum admistum, lentore suo poros cutis obstruendo. Post fortum aliquod Cataplasma humectandi vi prædictum imponatur.

Vt ℥. sol. maluæ ad mollitiem coctior. 3. ℞. farina bordei, tritici, ana 3. ij. amygdal. contusar. 3. j. ℞. mellis cocti 3. j. croci 3. ℞. pingued. porci q. s. M. in mortario. F. Cataplasma.

Vel oleo dicta pars foveatur. Vel fiat vnguentum ex succi maluæ part. j. olei dul. part. ij. ceræ alb. q. s.

Si verò vlcus siccum sit, & pars atrophica laboret, neque aquæ perfusio sufficiat, danda opera primò, vt æger boni & multi succi cibis, & qui facile distribuuntur, alatur, vt alimentum parti affectæ abundè suppetat; deinde si opus sit, etiam dropacibus & aliis modis ad partem trahatur.

Intemperie ablata sarcoticis vtendum, & quidem minùs siccantibus, ne pars affecta in intemperiem siccam relabatur, vt docet Galenus, 4. meth. med. cap. i. Ideoque sarcoticis pulueribus pinguedines & olea quædam ac cera admisceri debent.

Vt ℥. thuris, mastich. ana 3. j. terebinth. 3. j. ol. rosac. 3. j. ℞. ceræ q. s. F. Vngu. molle.

~~~~~

C A P V T IV.

De Ulcere cum humorum affluxu.

Vlcus cū affluxu humorū. **V** Erum rarò intemperies sola vlceri accidit, sed plerumque ea intemperies est cum materia & humorum affluxu.

Quot autem causæ sint affluxus humorum, suprà, part. i. cap. i. de tumoribus in genere, dictum. Nimirum ad partem exulceratam humores confluunt vel à toto corpore, aut à parte aliqua vitiosos humores generante, dum natura, vel copia, vel qualitate humoris, stimulata eos expellit, & in partem exulceratam deponit; vel dum pars ob dolorem aut calorem humores attrahit; vel dum ad partem loco inferiore positam humores sua sponte defluunt, aut aliàs ad partem imbecilem & ignobilem mouentur: quæ omnia quibus modis accidunt, alleg. loco dictum.

Ex affluxu humorum ad partem ulceratam excrementorum varietas prouenit. Galenus, in lib. de totius morbi temporibus, hæc excrementa diuidit in saniem & pus. Celsus quoque, lib. 5. cap. 26. præter sanguinem omnibus notum, etiam saniem & pus ex vulneribus & ulceribus exire statuit, scribitque, quod sanies sit sanguine tenuior, variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, albissimumque; glutinosius & sanguine & sanie. Exit, inquit, sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere iam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quedam sanies, quæ vel ἰχὴρ, vel meliceria nominatur. Est pus, quod ἰλιώδες appellatur. Ἰχὴρ tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior & glutinosior, subalbida, mellique albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis ulceribus, ubi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maxime ex genibus. ἰλιώδες tenue, subalbidum, quasi unctum colore atque pinguedine, oleo albo non dissimile, apparet in magnis ulceribus sanescentibus. Alij tamen aliter his nominibus vtuntur. Si tamen propriè loqui velimus, pus, Græcis πύον, est illud ulceris excrementum; quod ex sanguine vel carne contusa, aut liquata ortum habet, & apparet in ulceribus aliis excrementis vacantibus, vel iam ab excrementis aliis mundatis. Reliqua excrementa omnia, quæ ab aliis humoribus proueniunt, etsi ichoris seu saniei nomine comprehendi possint: plerique tamen saniem & sordes distinguunt, saniemque, quam nonnulli virus quoque appellant, excrementa tenuia & aquosa, sordes verò excrementa crassiora nominant; vt ita ex tenui excremento vlcus humidum, ex crasso sordidum reddatur.

Signa Diagnostica.

Vlcera cum humorum affluxu cognoscuntur primò ex tumore, qui non solum in labiis, sed & vicinis partibus apparet. Deinde ex dolore, qui, si præcipuè neruolæ partes afficiuntur, ægro molestus est. Tertiò, è copia excrementorum, quæ maior, quàm pro magnitudine ulceris esse solet. Tandem etiam, licet omnia, quæ ad curationem neces-

Signa
Diagnostica.

faria sunt, adhibeantur, sanatu difficilia sunt; cùm humores affluentes curationem impédiant.

Prognostica.

Prognostica.

1. Omnia, vt modò dictum, vlcera cum affluxu humorum difficulter curantur; cum ex humorum affluxu vlcus humidum reddatur, incrementumumat, intumescat, dolorque excitetur.

2. Quò affluxus humorum maior est, & quò humor, qui affluit, deterior est, eò vlcus difficilior curatur.

Curatio.

Curatio.

Principio ergo cùm vlcus curari non possit, nisi fluxio tollatur, fluxio ipsa eiusque causse tollendæ, & proinde siue in toto, siue vitio epatis, aut lienis humor vitiosus generetur, eius generatio prohibenda, humorque, qui affluit, conuenienti modo præparandus & euacuandus; de qua re alibi sæpius dictum. Deinde, ne humor ad partem affectam confluat, reuellendus, intercipiendus, repellendus. Inter reuulsoria auxilia imprimis locum habent fonticuli in parte contraria excitati, qui humorem, qui ad partem affectam confluit, alio loco euacuant. Et hi fonticuli sæpe necessarij sunt in vlceribus diuturnis. Cùm enim natura iam diu adfueuerit humores vitiosos per partem exulceratam euacuare, si vlcus planè claudatur, & aliquid humorum vitiosorum cumuletur, facile fieri potest, vt in venas regurgitet, & in nobiliorem aliquam partem ruat, quod fonticulo præcaueri potest.

Intercipiunt verò Defensiuæ dictæ, quæ supra partem exulceratam in parte sana versus vasorum radicem, in locis vbi venæ maiores & magis conspicuæ sunt, imponuntur, quæ vasa, per quæ humor affluit, constringunt, humorem retrò pellunt; & parantur è siccis & adstringentibus, *bolo Armeno, sang. draconis, fl. ros. rubr. balaustris, cortic. granat. myrto, alumine cum albumine oui, ol. myrtino, rosaceo, posca, vino austero, aquis adstringentibus*: è quibus Cataplasmata vel alia medicamenta parantur.

Ipsi verò parti affectæ repellentia apponenda, vt humores, qui in vasis partis affectæ adhuc fluctuant, repellantur. Ideoque pars exulcerata vel ei vicinæ abluendæ

aqua

aqua aluminosa, aqua vel decocto plantaginis, rosar. balau-
stior. radic. cyperi, pentaphylli, & similibus; vicinæ verò in-
ungendæ unguento de bolo. Medio verò ulceris pulvis ex-
siccans imponendus, è lithargyro, tutia, plumbo, coralliis,
bolo Armeno, chalcitide, unguentum album Rhafis, diapompho-
lygos. Summa, farcotica hîc debent esse fortiora, quàm in
ulcere simplici & fluxione non tentato, vt humorem in
partis poris hærentem exsiccent, citra mordicationem
tamen, ne dolor excitetur.

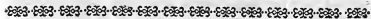
Vt ℞. terebinth. ʒ. j. sebi taurini ʒ. ʒ. plumbi vsti ʒ. j.
tutiae præp. ʒ. ʒ. Misc.

Si tamen materia sit cruda & mordax, aliquid thuris
ad coctionem humoris promouendam addendum.

De forma medicamentorum hoc obseruandum, ne
sint consistentia humida, non oleosa & pinguis; cum par-
tem magis laxent & humectent, vt Galenus, i. de compos.
med. sec. gen. cap. 6. & 4. de compos. med. sec. gen. cap. 1. & 13.
docet. Non tamen in eodem medicamentorum genere
semper persistendum. Sæpe enim accidit, vt quod semel
atque iterum profuit, postea, humore aliquo modo ex-
siccato, amplius vtile non sit, sed mordicationem excitet,
atque ideo tum medicamentum mutandum, & mitius ad-
hibendum.

Postquam vlcus carne repletum fuerit, epuloticis tan-
dem cicatrix inducenda.

Guido, tractat. 4. cap. 2. laminam plumbi tenuem per-
foratam talibus ulceribus imponit. In laminam enim
plumbum redactum refrigerat, & in talibus ulceribus vti-
le est, si commoda ligatura accedat, quæ humorem ex
parte affecta exprimit, eiusque in partem exulceratam in-
fluxum prohibet.



C A P V T V.

De Ulcere sordido, putrido, & corrosiuo.

℞ Lcera humida & cum affluxu humorum plerumque *Ulcus sordidum.*
sordida, Græcis, *ῥυπαρὰ* dicta, sunt, si nimirum illud
crassum & mucosum excrementum, quod in specie for-
des appellant, effluat; & putrida, si idem grauem & cada-

nerosum odorem expiret. Sordida enim & putrida vlcera, vt Guido, *tract. 4. cap. 3.* ait, saltem secundum magis & minus differunt. Si enim excrementa vlceris simpliciter crassa & sordida sint, sordidum vlcus dicitur; Si verò etiam putredinem concipiant, vt subiectam carnem & partes molliores putrefaciant & corrumpant, vt inde graueolens vapor expiret, vlcus putridum dicitur.

Causse.

Causse.

Causse huius vlceris proximæ sunt humores prauis, malignis, & calorem extraneum ac humidum, putredinemque concipientes. Et quidem hi vel aliunde ad partem affectam confluunt, vel in ipsa parte tales euadunt, ob partis intemperiem, vel debilitatem, vsum intempestiuum humidorum & vinctuosorum ac emplasticorum medicamentorum, debiliter exsiccantia adhibita, & omissa, quæ requirebantur, siccantia. Contra tamen etiam vlcera redduntur sordida ob abstergentia fortiora, quæ sanam carnem colliquant.

Interdum humor tantam acrimoniam acquirit, vt non solum partem exulceratam, sed & vicinam sanam erodat, atque indies latius serpat, quæ vlcera corrosiua, serpentia, & depascentia nominantur.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Vlcera sordida visu facile agnoscuntur; cum sordes quædam copiosæ, viscidæ in iis appareant, caro flaccida & mollis reddatur, & sæpe nimis excrescat. Si putredo accedat, foetor grauis & cadauerosus percipitur. Si vlcus corrosiuum & serpens sit, pruritus & dolor percipitur, & vlcus continuò maius euadit.

Causarum signa quod attinet, si à toto corpore vel parte aliqua humores affluant, id è signis *capite præcedente* propositis apparet. Si pars sit debilis & intemperata, id etiam è suis signis cognoscitur, & viuus partis color non apparet. Si à medicamento debili vlcus sordidum factum fuerit, vlcus albidum apparet, & albedo illa, sicut tela quædam, totum vlcus ambit. Contrà si vlcus à fortiore abstergente sordidum factum fuerit, vlcus cauum magis efficitur,

De Ulcere sordido, putrido, & corrosiuo. 267
citur, & rubicundius indies euadit, & pus subtile, paucum
ac calidum effluit.

Prognostica.

1. Si ob sordium copiam & crassitiem transpiratio im- *Progn-*
pediatur, partis corruptio sequitur, & ex sordido ulcere *stica.*
postea depascens & putridum euadit.
2. Si putredo in ulcere augeatur, tandem gangræna &
sphacelus sequitur.

Curatio.

In sordidis & putridis ulceribus primò victus ratione *Curatio.*
opus est, & corpus ab omnibus prauis & vitiosis humori-
bus purgandum. Ipsis verò detergentia medicamenta ad-
hibenda, qualia sunt *mulsa, aqua salsa, & quæ parantur ex*
succo apij, absinthij, farina hordei, orobi, myrrha, melle rosato.
Imprimis verò *spiritus vini* in putridis ulceribus deter-
gendis & mundandis egregiè prodest, qui propterea reli-
quis medicamentis admiscendus.

Vt *℥. ligni Guaiaci, cortic. eiusd. ana ʒ. j. rad. aristol. long.*
centaur. min. absinth. agrimon. ana M. j. cortic. thuris, myrrhæ,
ana ʒ. ʒ. Coq. omnia in s. q. vini. Col. adde mellis despumati
ʒ. iij. spir. vini ʒ. j. Misc.

Vel *℥. rad. aristol. longæ ʒ. j. absinth. centaur. min. agri-*
mon. ana M. ʒ. Coq. in vino. Col. adde farinæ orobi ʒ. ʒ. pulu.
myrrh. ʒ. ij. mellis ros. col. ʒ. ij. spir. vini ʒ. j. terebinth. q. f.
F. Linimentum.

Si saltem ex vinctuorum & oleaginosorum medica-
mentorum usu vlcus sordidum euaserit, & nulla grauior
sorditiei causa adsit, leniora abstergentia sufficiunt. Sicciori-
bus enim medicamentis adhibitis, vlcus faciliè mundatur.

Si ex validiorum medicamentorum usu vlcus sordidum
euaserit, mitiora & frigidiora imponenda, vt *unguentum*
diapompholygos. Fortiora sunt *unguentum Apostolorum,*
Ægyptiacum.

Vel *℥. decocti hordei ʒ. j. mellis ros. col. ʒ. ij. Misc.*

Vel *℥. terebinth. mell. ros. ana ʒ. ʒ. farinæ bord. orobi,*
myrrhæ, ana ʒ. j. pulu. rad. ireos ʒ. ʒ. Misc.

Vel *℥. succi apij, absinth. ana ʒ. j. farinæ hordei, orobi, ana*
ʒ. j. terebinth. ʒ. j. myrrhæ ʒ. ij. mellis ʒ. j. Misc.

Vel

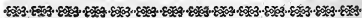
Vel ℥. agrimonie, centaur. min. ana M. ℞. Coq. in vino. Colaturæ adde succi apij ℥.ij. mellis ros. col. ℥.j. farine bord. orobi, ana 3-j. ℞. terebinth. spir. vini lotæ ℥.ij. Misce. F. Limentum.

Si putridum sit vlcus, abluendum oxycrato, lixiuio, muria, ac imponenda medicamenta ex farina orobi, rad. aristoloch. longæ, scylla in vino coctis & cum melle mistis.

Cauum verò vlcus, sordidum & putridum unguento de bolo Armeno, vel alio refrigerante inungendum, ne ex calidorum medicamentorum vsu & mordicatione humorum affluxus concitetur.

Si putredo maior fiat, metuendumque, ne pars ipsa corumpatur, medicamenta fortiora, quæ in capite de gangrana & sphacelo proponuntur, vsurpanda.

Si vlcus corrosiuum sit, & partes sanæ etiam corrumpantur & corrodantur, quod corruptum est, auferendum, vel incisione, vel cauterio seu actuali, seu potenciali, donec ad sanam carnem peruentum sit, & viuum à corrupto separetur. Verùm de hisce infra plura de phagedæna & gangræna ac sphacelo dicentur.



CAPVT VI.

De vlcere cum tumoribus.

Ulcera
cum tu-
more.

¶ X affluxu humorum ad partem vlceratam non solum intemperies generatur, sed & tumores sæpe accidunt.

Causse.

Signa.

Nulla vero alia horum tumorum causa est, quàm quæ antea de vlcere cum affluxu humorum, & supra, part. i. de tumoribus, explicata est. Pro diuersitate autem humorum affluentium varij tumores excitantur, inflammatio, erysipelas, oedema, cancer. Qui autem humores hos tumores excitent, supra, de tumoribus, dictum.

Signa.

Causse.

Qualis etiam tumor sit, & quid periculi portendat, ex allegatis locis patet; neque ea, quæ ibi dicta sunt, hic repetere opus est.

Curatio.

Curatio.

Curandi ratio etiam ibi tradita est; quæ ita tamen hîc *Curatio.* instituenda est, ne vlcus negligatur. Si ergo vel sanguis copia peccet, vel vitiosi humores in corpore abundant; ij primò euacuandi sunt. Deinde ipsius partis affectæ habenda est ratio. Postea loco affecto applicanda medicamenta, quæ humorem tumoris causam vel discutiant, vel in pus mutant.

Itaque in inflammatione primùm applicandum Cataplasma ex *malis cydoniis coctis cum myrti puluere*, vel *coctis lentibus cum farina hordei & cortic. granator. ac rosis rubris.* In augmento addantur *fl. chamæmel. farina fabar.* In statu, *malua, althæa, farina sem. lini, sênigræci.*

Vt \mathcal{L} . *farina hordei* 3. ij. *pulu. fl. chamæmel.* 3. j. *farina sem. lini, sênigr. ana* 3. vj. F. Catapl.

Si tumor ad superficiem tendat, adiuuanda suppurationio cataplasmate ex *malua, althæa, sem. lini. sênigr. tritici,* & aliis maturantibus.

Vt \mathcal{L} . *malua, althæa, ana* M. j. Coq. in aq. ad mollitiem, & contundantur. Contusis adde *farina sem. lini, sênigræci, ana* 3. j. *tritici* 3. 8. *pingued. suillæ, ol. rosac. ana* 3. j. Misc.

Si erysipelas coniungatur, extra & in vicinis locis ea medicamenta imponenda, quæ de erysipelate supra, *part. 1. cap. 7.* proposuimus. Vtiliter hîc imponitur partibus externis *aq. flor. sambuci & solani.* Hoc salté addimus, interdum accidere, vt in erysipelate, si non rectè curetur, & poros obstruentia, ne humor diffari possit, intempestiuè adhibeantur, aut humorum nimius affluxus fiat, pustulæ interdum, imò maiores vesicæ in parte affecta excitentur, è quibus ruptis sanies aquosa effluit, parsque postea exulceratur, & nisi rectè tractetur, affectus in diuturna & cacoethe vlcera, præsertim in cruribus, imò in gangrænam sæpe degenerat. Quod si accidat, refrigerantibus, siccantibus & adstringentibus opus est.

Vt \mathcal{L} . *fol. plantag. M. j. fl. ros. rubr. M. 8.* Coq. ad mollitiem & contundantur. Contusis & per setaceum traiectis adde *farina hordei* 3. j. 8. *pulu. balaustior.* 3. 8. Cum *ol. ros.* F. Cataplasma.

Imprimis hîc vtile est *unguentum diapompholygos*, cui si libet aliquid adhuc *sacch. Saturn.* addere licet.

Si tumor sit frigidus, tale Cataplasma imponi potest.

*℞. fol. malua, althæa, ana M. j. Coq. in lixiuo ad mol-
litiem, & contundantur. Adde pulu. rad. althæa 3. j. fl.
chamemeli 3. x. ol. lil. albor. q. s. F. Catapl.*

Si cancer vlceri accedat, nulla alia cura adhiberi potest, quàm quæ de cancro vlcerato tradita est.

Reliqua quæ de his dici possunt, petantur è *part. 1. de tumoribus.*



C A P V T V I I.

De Carne in vlceribus excrescente & luxuriante.

*Carnis
excre-
scētis in
vlcerib.
caussæ.*

Non rarò accidit, vt in vlceribus caro luxuriat, & ni-
mis, quàm par est, excrescat, quod malum *improportio-
nis* nominatur; quod vbi accidit, impedimento est, ne vlcus
cicatricè claudi possit.

Accidit autem hoc vel ob abundantiam sanguinis ad
partem affectam confluentis, vel ob sarcotica nimis debi-
lia, & minùs, quam par est, exsiccantia, adhibita. Prius si
accidat, caro ipsa sese rectè habet, & saltem copiosior est.
Ex posteriore causa si proueniat caro nimia, ipsa caro
non solida, sed laxa & spongiosa est.

Curatio.

Curationem quod attinet, prius si accidat, inedia ægro
imperanda, & siccantia imponenda. Si ab sarcoticorum &
detergentium nimis debiliùm vsu caro luxuriare incipiat,
valenter detergentia, cicatricem inducentia, & si opus sit,
etiam septica vsurpanda. Talia sunt *spongia vsta, sicca lina-
menta imposita, cortex rburis, galla, aloë, tutia, alumen vstum.*
Et quidem in pedum digitis, quando ex vnguium excre-
centium compressione caro luxuriare incipit, vt sine do-
lore nec calceos induere, nec incedere homo possit, solù
alumen vstum inspersum carnem illam tollit. Fortiora sunt
æruo, thalcitis, mercur. præcipitatus, & mercur. sublimatus.
Ideoque vbi minore exsiccatione opus est, imponentur
linamenta sicca, vel hoc decocto imbuta.

*℞. gallarum, cortic. rburis, mastich. ana 3. j. fl. ros. rubr. ba-
laustior. rutæ, ana M. ʒ. aluminis 3. ij. Coq. in vino.*

Vel

Vel ℥. gallar. cortic. granat. spongiæ combustæ, ana. F. pulvis inspergendus.

Imprimis utilis est hæc aqua viridis, quæ carni luxurianti illita, vel per linamenta imposita, eam sine dolore tollit, & cicatricem generat.

℥. aluminis crudi, virid. aris, an. 3. ij. Coq. in vini 3. xvij. ad quartæ partis consumptionem. Coletur. Deinde ℥. camphoræ 3. j. Soluatur in spir. vini 3. j. & priori adde. Aqua viridis.

Fortiora sunt hæc. ℥. aq. plantag. rosar. ana 3. v. mercur. sublimat. 3. j. Bulliant & colentur per linteum crassius. In colatura madefiant linamenta concepta, vel pannus lineus, iterumque exsiccentur, & vsui seruetur.

Vel ℥. gallar. balaustior. ana 3. j. sang. dracon. cerussæ, æruginis, ana 3. ss. alumin. vsti, thuris, myrrhæ, ana 3. j. f. pulvis.

CAPVT VIII.

De Vlcere liuido & calloso.

Nterdum accidit, vt vlceris labia fiant dura, callosa, & liuida. Fit autem hoc à nimis siccantibus, vel aëris externi refrigeratione, vel humorum calidorum affluxu. Vlcus callosu.

Quacunque autem de causa id accadat, vlcus curari non potest, nec cicatrice claudi, nisi durities illa tollatur, & pars vlcerata ad naturalem statum reducatur. Itaque si durities sit minor, emollientia & discutientia vsurpanda, ex mucilag. sem. lini, sænigræci, ol. amygd. d. lumbricor. pingued. gallinæ, anatis.

Vt ℥. mucilag. sem. albæ, sænigr. ana 3. ij. terebinth. 3. j. ol. amygd. d. lil. alb. ana 3. iij. ceræ q. s. F. Vngu. molle.

Vtile est & emplastrum diachylon simplex.

Si verò durities maior fuerit, & medicamentis emollientibus ac discutientibus non cedat, qua ratione curandum sit tale vlcus, docet Galenus, dum 4. meth. cap. 2. ita scribit: Cùm labra tantùm vlceris decolorata durare plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad sanam vsque carnem. Cùm verò amplius progressus eiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendum ne omne id sit, quod præter naturam visitur,

an spatium potius curandum. Proculque dubio est, ægri animum hoc casu consulendum esse. Alij enim longiori tempore curari citra sectionem malunt: aliqui quidvis subire, dummodo citius sanentur, sunt parati. Citissimè enim, imò tutissimè talia vlcera sanantur, si caro dura & liuida conueniente instrumento vsque ad sanam excindatur. Nam & dolor breuior est, nec parti vlla praua qualitas, vt fit erodentibus medicamentis, inducitur. Commodè etiam durities eiusmodi cauterio actuali absumitur.

Si verò æger nec incisionem, nec vſionem ferre velit, caro dura erodentibus medicamentis abſumenda, quæ alibi ſunt propoſita. Vtilis eſt & *aqua viridis* præcedent. capite deſcripta, & pulvis *ibidem* traditus. Fortius eſt *oleum vitrioli*.

In partibus tamen nervosis cautè fortioribus medicamentis utendum : vicinis verò partibus, ne dolor excitetur, & novus affluxus fiat, defensiva medicamenta applicanda.

Si labia vlceris sint liuida & nigra , scarificanda sunt, & sanguis vitiosus extrahendus : postea spongia sicca imponenda, & tandem medicamenta exsiccantia, vt *Aqua viridis*, vel *pulvis* capite præcedente descriptus, aut simile medicamentum.

CAPVT IX.

De Ulceribus sinuosis.

*Ulcus si-
nuosum.* **S**I pus ac sanies diu in apostemate vel abscessu con-
tineatur, atque acris sit, aut ob moram talis euadat,
cuniculos quasi agit, & Sinum, Græcis *χάλπον* dictum, ef-
format. De sinibus autem, quia supra, *part. 1. cap. 6.* dictum,
actum hîc agere opus non est. Pauca saltem adhuc mone-
bimus. Primum est, nō solum vlcera sinuosa fieri, sed etiam
sæpe vulneribus vlcera sinuosa succedere; quod impri-
mis Cheirurgorum negligentia accidit, & quidem non
rardò in cruribus. Si enim in locis eiusmodi, vbi maiores
musculi sunt, vulnus non ita deligetur, vt per vulneris
orificium pus expellatur, pondere suo secundum du-
ctum musculorum descendit, & cuniculos agit, imprimis si
diutius

diutius retentum acrius euadat. Atque in tali sinu, cum pus omne ligatura versus superius orificium vix pelli possit, necessarium est, sinum in parte inferiore aperire, quo facto & puri exitu parato, talia vulnera postea facile sanantur.

Ideoque secundo notandum, ne vel in vulneribus vel vlcerebus fistulæ generentur, ligatura expressiua vtendum esse, quæ scilicet à vulneris vel vlcere fundo incipiat, & in eius orificio desinat, ita tamen, vt quanto propius ad orificium accedit, tanto laxior sit.

Tertio & hoc monendum, cum talia vlcera sinuosa plerumque sordida euadant, vtiliter spiritum vini admisceri, qui maximam vim eiusmodi vlcera mundandi & detergendi habet. Felicem periculosi sinuosi vlcere curacionem habet Franciscus Valleriola, *observat. lib. 5. observat. 1.* & aliam *ibid. observat. 7.* quæ ibi videatur. Medicamenta tamen (nam ob multas rationes sectionem instituere noluit) quibus vsus est, apponere liber. *Primum*, inquit, *post vniuersalia & totius habita ratione ad procuracionem vlcereis venientes, quoniam & sordidum, & cauum, & sinuosum erat, deterfione & impletionem indigebat: at quoniam impleri cautitas nequit, non prius deterfio vlcere, detergendum prius vlcus fuit. Neque enim impleri aut agglutinari vlcus potest, nisi purum sit, vt Galenus ait. Ad mundificandum itaque ichores ac sordes, quorum onustum vlcus erat, variis processimus auxiliis, à debilioribus ad fortiora progressi.*

℞. decoctionis bordei integri lb. ij. mellis rosat. col. 3. iiij. Misce, fiat iniectio intra vlcus per syphonem rectum: absque mordicatione detergit & eluit vlcereis ichores. Verum cum & crassa sanies sordida multa inesset, maiore deterfione nobis opus habere visum est. Itaque hoc altero fortiore vsi sumus, nempe Egyptiaco unguento prefato decocto admixto, adiecta portiuncula aquæ vitæ, nempe 3. ij. Interdum & post dies aliquot, ubi hoc secundo decocto vsi essemus, nec satis pro voto deterfio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtendum censuimus.

℞. ligni sancti subtilissime pulverisati, corticis eiusd. an. 3. ij. aristol. long. cer. aur. minor. absinth. agrimon. caudæ equinæ, fol. oleæ, myrti, pimpinellæ, consolidæ maior. ana M. j. cortic.

thuris, myrrhæ, sarcocollæ, ana ℥.℞. vini rubri odoriferi ℔. iiij. mellis despumati ℥. iiij. Fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aqua vitæ el. ℥. j. pro qualibet vice: ubi id animaduersione dignum & obseruatione visum est, aquam vitæ cum præfato decocto potentissimam esse & efficacissimam in detergendis sordidis ulceribus sine morfu, iisdemque exsiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin si cum præfato decocto adiiciantur aqua vitæ opt. libræ duæ, & in alembico vitreo in M. B. destillentur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera sordida & caua tum detergenda, tum glutinanda: quod crebro experimento nobis exploratum est. Mira namque profectò aqua vitæ vis est in detergendis ulceribus & glutinandis, præsertim neruosa-rum partium, ut diuturna obseruatione nobis est comprobatum, ut qua nihil est præstantius. Cùm verò carnem regenerare vellemus in hoc ulcere, altera hac iniectione vsi sumus, cuius est vis & modicè detergere, & carne cauitatem implere, unde sarcotica dici meritò potest.

℥. fol. plantag. M. ij. agrimon. herbæ Roberti, fol. pentaphylli, ana M. j. summitat. absinth. num. iiij. consolidæ utriusque, caudæ equinæ, ceterach, hyperici, ana M.℞. betonica M. j. F. decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adstringentis ℔. ij. ros. rubr. fol. myrti, hordei integri, ana p. ij. De colatura cape ℔. iiij. quibus adde farinæ fabar. ℥. j. orobi ℥.℞. thuris, mastich. sarcocollæ, resinæ pini, ana ℥. j. myrrhæ, aristol. rotund. ana ℥. vj. irid. Fl. ℥.℞. mellis ros. col. ℥. iiij. Misc. & ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus; detergit enim commodè, & carnem generat, ut ex ingredientium natura intueri licet, & docuit euentus. Hoc sequente unguento post iniectionem intra vlcus cum turundis, splenis, ac liciniis utebamur commodè:

℥. succi plantag. ℥. iiij. agrimon. ℥. ij. absinth. ℥. j. vini rub. ℥. iiij. ol. rosati omybacini ℔. j. Coq. simul ad vini & succorum consumptionem, in fine addendo farinæ fabar. ℥. ij.℞. orobi ℥. j.℞. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ℥. j. myrrhæ el. iridis Fl. aristol. rotund. ana ℥.℞. terebinth. in vino albo lotæ ℥. iiij. mellis despumati ℥. iiij. ceræ q. s. F. Unguentum, quo linamenta liciniæq. impleta ulceri imponi iubebamus.

Pulvere item sarcotico hoc post completam ulceris deterfionem intra ulcus feliciter vſi ſumus :

℞. aloës el. ʒ.ij. thuris, cortic. eiſd. myrrhæ, ſarcocollæ, ana ʒ.ʒ. rad. irid. Fl. ʒ. iiij. F. omnium pulvis tenuiſſimus, admo- uendus cauo ulceri ad impletionem cavitatis. Quin & ſotu exſiccando ulceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, poſt præſata utendum duximus.

℞. ſol. plantag. M.ij. abſinth. M.ʒ. ſol. olea, lentiſci, ſummit. rubi, ana M.ʒ. ſol. betonica M.ʒ. fl. chamamel. meliloti, hype- rici, ſtæchad. roſ. rubr. anthos, ſol. ac gran. myrti, ana M.ʒ. F. decoctio in aq. ſ. q. Adde in fine vini rub. adſtringent. ℔. iiij. F. fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, cùm primùm non ſatis prodeſſe vi- deretur, vſi ſumus.

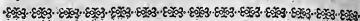
℞. centaur. min. M.ʒ. roſ. rub. p. ʒ. ʒ. myrrhæ groſſo modo contrita ʒ. iiij. alumin. rupin. ʒ.ʒ. Bulliant omnia ſimul in vino rubro craſſo pro ſotu cum filtris infuſis & expreſſis, ut decet. Fotum hunc conſequebatur iniectionis adſtringens & epulotica:

℞. ſol. plantag. hedera recent. fl. roſ. rubr. ana p. ʒ. granor. myrti conquaſſator. p. ʒ. ʒ. ſol. & fl. centaurij min. p. ʒ. alumi- nis rupini ʒ. ʒ. cortic. granator. ʒ. ʒ. ʒ. F. omnium decoctio in vino rubro. Coletur. De colatura iniici in ulcus cum ſyphonẽ recto iubebamus, probè iam mundificato ulcere: quæ ſanè mun- dificatio cum præordinatis iniectionibus, tam verò maximè ſe- quenti unguento celerrimè omnium perfectæ eſt; miram nam- que in detergendis ab ichoribus & ſorde ulceribus vim haberi conſtat autem his: ℞. ſucci apij ℔. ʒ. (mirabile eſt in deter- gendis ulceribus) mellis el. ʒ. iiij. ſarinæ hordei ʒ. ij. orobi ʒ. ʒ. myrrhæ el. ʒ. ij. terebinth. ʒ. ʒ. ʒ. Decoquantur omnia ſimul. F. Unguentum, quo licinia imbuantur, & in ulceris cavitati- bus indantur: optimè ulcera & citra morſum purgat.

Ad carne implendum ulcus hoc ſumus emplaſtro vſi:

℞. lithargyri auri ʒ. vj. ol. roſati omphacini ℔. ʒ. ʒ. aceti ro- ſati ℔. ʒ. Coq. ſimul lento igne, perpetuò cum baculo agitando, donec acquirat nigrum colorem, ad bituminis & cerati conſi- ſtentiam. F. magdaleon, ex quo fiat emplaſtrum ſupra ulcus ponendum. In fine verò curationis emplaſtro diachalciteos cum emplaſtro è pompholyge vſi ſumus: in quo tanto curando

ulcere cauo nihil magis profuisse post illius deterfionem deprehendimus, quàm ut pulvis paulò crassioribus undique ad ulcus admotus, quà cavitates suberant, carnem dissitam & biulam fortiter institis pressis subdita carni apprimeremus: id enim glutinationem maximè procurat, si quid aliud, ut nos experientia docuit.



CAPUT X.

De Fistulis.

Fistula. Sinuoso ulcere fistulæ saltem eo differunt, quod præterea callosæ & duræ sunt. Ideoque post ulcera sinuosa de fistulis agemus. Si sinus non celeriter curetur, pus cuniculos porrò agit, pars callum contrahit, duriorque efficitur, nec subiectis agglutinari potest: quod malum Fistula postea dicitur. Est enim Fistula sinus angustus & longus, seu ulcus sinuosum, angustum & callosum plerumque, ac proinde non facilè curam recipiens.

Causæ.

Causæ. Ortum autem habent Fistulæ plerumque ex abscessibus. Hi enim si vel ob corporis impuritatem & humorum pravorum copiam, vel Medici imperitiam nimis diu producantur, & non bene curentur, profundiores, pure cuniculos agente, & callosi euadunt.

Differentiæ.

Differentiæ. Porro Fistularum magna est diuersitas. Aliæ enim profundæ sunt, aliæ minùs; aliæ rectæ, aliæ per carnem transfuersim tendunt; aliæ simplices, aliæ verò ab vno orificio incipientes duplices, aut etiam triplices sunt, seu plures sinus habent; aliæ desinunt ad os, aliæ ad partem neruosam, aliæ ad venas vel arterias.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Cognoscuntur autem Fistulæ in genere imprimis stylo immisso in sinum, quo & quò tendat, & quàm altè pertingat, discimus. Simul extracto stylo cognoscimus, an humidior, an verò sicciior sit fistula. Quod si obliqua fuerit, ut stylus rectà adigi nequeat, plumbeam virgulam, aut potius ceream candelam, quæ flecti possit, immitteremus. Apparet præterea caro, quæ fistulam circumdat, alba,

alba, sicca, dura & sine dolore; aut cum dolore paruo, nisi iuxta neruum sit; pus, quod egreditur, est crudum, interdum etiam cum foetore. An verò vnus, aut plures sinus tales sint, specillo explorandum est; quod pus etiam, quod emittitur, aliquando testatur. Nam si plus puris, quam probabile sit vnico sinu contineri & generari, effluat, aut si, vbi æger situm mutauit, pus, quod antea substiterat, iterum fluere incipiat, plures sinus adesse, altiusque fistulam penetrare indicio est. Sed si plura sunt orificia fistulæ, per stylum non ita facile explorari potest; an sit vna fistula, vel plures: sed tunc per syringam, fistulam aut syphonem liquor per vnum orificium iniiciendus est, qui si per orificia omnia effluit, vna fistula est. Si verò per omnia non redditur, plures fistulæ sunt. Quod color quoque illius, quod effluit, testatur. Si enim humiditas, quæ effluit per plura orificia, eiusdem coloris sit, vnâ fistulam adesse indicat: Si verò diuersi coloris sit, plures arguit. Sed quo pertingant fistulæ, & in quam partem desinant, ita cognoscitur. Si illud, quod stylo tangitur, molle est, & pus, quod effluit, est album & copiosum, in solâ carne tunc hæere fistulam indicat. Si verò ad neruum pertingit, magnus dolor percipitur; cum exploratur profunditas sinus, & pus, quod euacuatur, album quidem est, sed tenuius, & in minore copiâ, & actio illius membri, ad quod nervus tendit, difficilior redditur. Si ad os penetret, dolor in exploratione adest, & illud, ad quod extremitas specilli tendit, durum est, ac renititur. Quod quidem æquale & leue percipitur, si os nondum cariosum & corruptum sit; si verò putredo ipsum etiam os aggressa fuerit, asperum & ad tactum inæquale percipitur, ac pus effluens nigricat, & mali odoris est. Si verò ad venam vel arteriam pertingat sinus, & quidem illa non sit erosa, quasi fæx egreditur. Sanguis enim per poros venæ vel arteriæ transudans miscetur cum humiditate vlceris, atque inde, quod emanat, fæculentum apparet. Si verò vena vel arteria fuerit erosa, sanguis quandoque erumpit & effluit: rubicundior, cum saltu & titillatione, si fuerit ex arteriâ; crassior & obscurior, si fuerit ex venâ.

Prognostica.

Prognostica.

1. Fistulæ simplices recentes, quæ in carnosissimis solum sunt partibus, non profundæ, in corporibus iuuenilibus & boni habitus, facilius curantur; difficilius vero, in quibus plures partes sunt erosæ, quæ sunt antiquæ, sensu non præditæ, profundæ, flexuosæ & varios sinus habentes, membris nobilibus vicinæ, & in corporibus senilibus, ac quæ malis humoribus abundant.

2. Sicut & ex malæ sunt, ac difficulter curantur, imò ferè insanabiles sunt, quæ ad musculorum capita, venas, arterias, nervos, ossa, articulos, vertebrae dorsii pertinent; quæ ad ventrum cavitates, ut thoracem, aut abdomen, aut etiam ad viscera, ut pulmonem, uterum, intestina, item in vesicam penetrant. Tales enim fistulæ vel medicamenta non ferunt, vel etiam ad eas medicamenta pertingere non possunt.

3. Imò quædam fistulæ ne curari quidem debent, quæ nimirum antiquæ sunt, & a partibus nobilibus remotæ, ac per quas humores superflui ac vitiosi expurgari iam diu consueverunt. Tales enim fistulæ, cum homines à multis morbis præseruent, claudendæ non sunt; cum clausæ multorum morborum fiant causa, ut est apud Hippocratem, lib. 6, Epid. comm. 3. text. 39. verum etiam si claudantur, rursus aperiendæ sunt.

Curatio.

Curatio.

Est autem curatio illarum duplex: Una vera & perfecta; altera palliativa saltem, quam vocant imperfecta, quæ nimirum fistula exsiccat intus, & extra consolidatur, manente nihilominus sinu. Quam curam innuisse visus est Galenus, lib. de tumorib. cap. 4. dum inquit: *Coercetur tamen sinus siccatus à medicamentis, ut habere sanitatem irreprehensibilem pars videatur. Siquidem perpetuo quis accurato victu vivens, salubre fere & superfluitatibus vacans corpus habet, cohibitus manet sinus. Superfluitate vero aliquâ collectâ rursus repletur, iterumque fit, qui ab initio fuit abscessus: rursus vero ut convenit, medicamentis euacuatur, siccaturque & coercetur, & semper longè faciliora ei hæc omnia fiunt, quam illis, quæ primò abscedunt. Neque enim quæ diuellantur, dolent partes:*

partes : etenim iam distant , celerrimeque replentur , facile fluorem suscipiente sinu. Atque hanc curationem non omnino spernendam esse existimat Hieron. Fabricius ab Aquapend. sed interdum bene sibi successisse scribit , etsi non semper. Perficitur autem hæc cura purgato primùm corpore & diætâ ordinatâ , postea ablatiis turundis ac fistulâ , & alligatâ nouâ spongiâ imburâ liquore valdè exsiccante ; vt aqua thermarum , lixiuij , aq. calcis & similibus. Hoc enim modo os fistulæ coalescit , vt sana videatur fistula , quæ quidem interdum operâ natiui caloris planè coalescit , sed plerumque tamdiu solùm clausa manet , quamdiu superflui humores in corpore non colliguntur. Postquam enim iterum aliquid humoris in sinu colligitur , fistula etiam iterum aperitur.

Vera autem curatio fistulæ hoc modo perficitur. Vniuersalia primò non prætereunda , sed diætâ rectè instituenta , corpusque ab humoribus superfluis expurgandum , & præcauendum , ne plus humoris affluat. Quo facto , antequam ad topica descendatur , nonnulli potiones exhibent , quæ partes interiores siccent , roborent , & fistulam ad consolidationem præparent ac expurgent. Tales potiones duas descripsit Tagaultius :

℥. agrimon. part. iij. plantag. part. ij. fol. oliuæ part. j.
Concisa & contusa coqu. in vino albo : propinetur singulis diebus cyathus vnus.

Vel *℥. osmunde part. iij. gentianæ part. ij. centaur. part. j.*
Coq. eodem modo in vino albo , quæ potio etiam corrupta ossa expellit.

Alij hanc commendant potionem :

℥. saniculæ , artemis. veronic. consolidæ Sarracenicæ , pyrolæ , ana ʒ. j. sabina ʒ. j. ʒ. equiseti ʒ. ʒ. Coq. in vino albo ,
F. potio , quam si efficaciorē reddere velimus , possumus inter propinandum singulis dosibus miscere *ocul. cancræ præpar. ʒ. ʒ.* Nam sabina & oculi cancror. ad expellenda ossa , pus , corrupta venas & similia valdè vtilia sunt.

Vel *℥. consolidæ Sarracenicæ , sanicul. veronicæ , ana ʒ. j. rad. tormentill. ʒ. ʒ. caryophyllatæ , carduibened. ana ʒ. j. ʒ.*
Coq. in vino .

Postea ante omnia danda opera est, ut callus remoueat-
 tur. Cum autem medicamentorum pro calli amotione
 adhibendorum applicationem plerumque impediat ori-
 ficij fistulæ angustia, illud dilatandum est: quod fieri potest
 vel igne, vel ferro, vel commodius & absque dolore per
 penicillos ex *spongiâ, medullâ sambuci, radicib. gentianæ, ari-
 stolochiæ, bryoniæ*, vel etiam *rapi* exsiccati. Hæc enim in py-
 ramidalem figuram efformata, & parte acuminatâ in fi-
 stulam immisâ, humiditatem fistulæ imbibunt, & crassio-
 ra redduntur, atque ita pedetentim orificium absque do-
 lore dilatant: quæ etiam interdum cum callus dilatatio-
 nem impedit, imbuuntur & illinuntur medicamentis,
 quæ callum auferre apta nata sunt. Callus enim in orifi-
 cio præcipuè fistulæ externo oritur, in ipsâ nimirum cute,
 utpote quæ facilius durefcit, & tenuior redditur, quàm
 caro, quæ mollior est, & excrementa illa ac humores af-
 fluentes facilius recipit. Interdum tamen etiam ipsa caro
 in cauitate fistulæ occalluit. Callus, qui est in orificio
 fistulæ, & tactu & oculis patet. An verò in ipso etiam sinu
 sit callus, stylo explorari potest. Cum enim stylus immit-
 titur, nullus aut exiguus plane dolor sentitur, & sanguis
 nullus exit, duritiesque quædam percipitur, si callus adest.
 Qui si absit, dolor excitatur, sanguis exit, & durities nulla
 sentitur.

Vbicunque autem sit callus, remouendus est: quod fit
 vel medicamentis, vel ferro, vel igne. Medicamenta autem
 aliàs mitiora sunt adhibenda, qualia sunt emollientia, &
 digerentia; aliàs fortiora, qualia sunt detergentia. Aliàs
 etiam fortissima, qualia sunt caustica. In ætate puerili &
 carne molliore sola emollientia & digerentia sufficiunt,
 quæ illum & parti infarctam ac impacram materiam,
 quæ callum constituit, dissipant; quibus aliquid etiam
 tum abstergentium admiscere licet. Talia sunt *cipus ficum*,
cum pingued. anser. mistus: decoctio *rad. filicis, agrimonie*,
fol. oliuæ, diachylum magnum, unguentum *apostolorum*. Sed
 plerumque fortioribus opus est, quæ detergendo, aut
 etiam vrendo callum absumunt. Valentiora sunt *spondy-
 li radix* circumcirca abrafa, *asphodeli, serpentariæ, bryoniæ*,
decoctum

decoctum lupinorum, & imprimis *centaurium minus*. Utinur etiam aliqui radice *hellebori nigri*, eamque tribus diebus fistulæ imponunt. Verùm de hac monet Antonius Chalmeteus, eam non satis tutum esse remedium, maxime si fistula sit in aliquâ thoracis parte. Cùm enim aliquando semel tantum fistulam in spinâ dorsi propè cordis regionem helleboro impleuisset, ægrum in frequentem incidisse lipothymiam. Fortiora adhuc sunt *unguentum Ægyptiac. vitriolum vstum, præcipitatum, ol. sulphuris, trochisci de minio, chalcitis, misy, sery*; è quibus in vsum præsentem composita efficere licet.

Expertissimum esse sequens scribit Celsus, *lib. 5.* quod etiam Paul. Ægineta, *lib. 4. cap. 49.* habet: quo loco etiam plura videre licet.

℞. *æruginis* ʒ. xij. *ammoniaci* ʒ. ij. Dissoluatur aceto ammoniacum, eique ærugo miscéatur.

Vel ℞. *lixiviij fortis* ʒ. iiij. *decocti lupinor.* ʒ. j. *mellis ros. colat.* ʒ. j. *ß. alumin.* ʒ. ß. Misce, cuius vim si efficaciorẽ velimus reddere, mercurij præcipitati ʒ. ß. addenda.

Vel ℞. *aceti vini opt.* part. iiij. *olei antiquiss.* part. ij. *lithargyri* part. j. Teratur lithargyrum cum aceto in mortario. Postea omnia coquantur, donec picis colorem & consistentiam acquirant, ex quo deinde penicilli fieri possunt.

Vel ℞. *lithargyri* lb. ß. Bulliat in aceto & aq. ros. deinde coletur per filtrum. Postea

℞. *tartari calcinati* q. s. Dissolu. in aceto destillato. Misce aquas & F. Lac Virginum.

Vel ℞. *Unguenti Ægypt.* ʒ. ß. *sublimati* ʒ. ß. *lixiviij* ʒ. j. *aq. ros.* ʒ. ij. *plantag.* ʒ. iiij. Bulliant non nihil.

Utilis etiam est aqua viridis supra descripta.

Si tamen horum medicamentorum commodam applicationem, quod plerumque fit, impedit angustia & altitudo fistulæ, ea vel tota aperienda est, vel medicamenta in profundum vsque iniicienda sunt. Dum animus est, aperire fistulam, primò stylus immittatur, & super ipsum ea aperiatur. Si autem non licet totam fistulam aperire, medicamenta iniicienda sunt, eaque vel liquida,

vel sicca. Liquida iniiciuntur per syphonem, & diluuntur *lixivio, mulso, aquâ marinâ, calcis, aquis thermarum, aq. vitæ* seu *spiritu vini*, de quo obiter hoc notandum, eum, si aliis conuenientibus medicamentis admisceatur, valde vtilem esse ad detergenda & exsiccanda sordida vlcera, vt est videre apud Valleriolam *lib. 4. obseruat. 10. & lib. 5. obseruat. 1. 7. & 8.*

Sicca autem in puluerem rediguntur, & calamo ori fistulæ admoto insufflantur; imprimis si fistula breuior sit, & intra carnem: si tamen longior sit, ex parte oppositâ etiâ aperiri potest, vt vtrinque medicam. immitti possit. Vbi hoc non est prætereundum, de quo in curatione sinus antea monuimus, dandam esse operam, vt orificium fistulæ pateat versus inferiora, vt humores liberius effluere possint, aut si non patet, eò loci aperiendam esse fistulam, nisi obstat insigne aliquod impedimentum.

*Fistulæ
apertio.*

Sed cum semper medicamentis non cedant fistulæ, atque interdum hac in re plus auxilij & commodi afferat manuum opera, nonnunquam etiam ad ferrum & ignem accedendum. Aperiendus nimirum totus sinus est, quod tamen in illis fistulis, quæ ad magnas arterias, vel nervos, vel tendines, vel membranam costas succingentem, vel alias partes similes pertingunt, tentare tutum non est. Vbi autem id facere licet, sinu per specillum aut liquorem immissum explorato, totus, qualis quidem est, aperiatur. Apertâ fistulâ callus seu medicamentis, seu acie scalpelli aut nouaculæ, vsque ad carnis probæ præsentiam detrahi debet: quod non solum ex colore, sed ex sanguine etiam & doloris sensu percipitur. Iidem calli præduri potissimum ferro candente expeditius & minori dolore tolluntur. Veruntamen ignis ita homines terret, vt pauci hoc remedium admittant. Interim autem dum hæc seu per medicamenta caustica, seu per ferrum aut ignem fiunt, circumcirca munienda est pars defensiuo aliquo refrigerante ac repellente, ne dolore excitato fiat inflammatio.

Resiccata iam atque adusta fistulâ mitigatorio aliquo medicamento, & quod crustam resoluat atque delicit, vtendum.

utendum. Si autem fistula in os desinat, id sectione detectum diligenter abradendum est, si quid in eo corruptum est & nigrum. Et quidem saltem in superficie. Nam si altius caries os corruerit, terebra squama excindenda est, nisi spontè secedat: Quod si ad medullam usque penetrarit, forcipe incisario eximendum est, quod corruptum est. Si denique os planè corruptum sit, totum eximendum est, quod in parvis quidem ossibus fieri potest, in aliis verò non item. Osse iam purgato, postea exhibenda ea, quæ dicuntur incarnantia. Quibus si fistula non cedat, signum est, nondum omne, quod corruptum erat, ablatum fuisse. Profundius itaque aperienda fistula, & os diligentius abradendum, ac mundandum: quod si neque tùm sanatur fistula, procul dubio ad profunda corporis penetrat, ut eius terminum inuenire non sit possibile. Naturæ itaque tunc negotium relinquendum est: quam tamen etiam medicamentis adiuuare possumus, in quem usum sequens præscribit Nicol. Florentinus, quod ossa fracta & corrupta extrahere, malam carnem erodere, & fistulam sanare dicit.

℞. *Salem tostum, tartarū, agaricum.* Pulueriscentur, & pulvis melle excipiat, atque fistulæ imponatur.

Ablato iam callo, si adhuc quid sordium restet, medicamentis detergentibus & sarcoticis est utendum. In quem finem *pimpinella, virga aurea, centaurium minus, radix aristol.* & similia adhibenda.

℞. *terebinth. spiritu vini lotæ, ℥. iij. succi apii Drach. iij. pimpinellæ ℥. ℞. mellis rosar. colati, ℥. j. ℞. Coqu. ad dimid. ferè succorum consumptionem. Postea adde aristol. rot. Drach. ij. farinæ lupinor. Drach. iij. myrrhæ Drach. j. Mis.* Quod medicamentum vel turundis inungatur, vel alio modo fistulis adhibeatur.

Miraculosa & lectu digna per preces deuotas fistulæ curatio exstat apud Augustinum, *libr. 22. de Ciuitat. Dei, cap. 8.*

CAPVT XI.

De vlcere verminoso.

*Vermes
vulcerū.*

Nonnunquam & vermes in vlceribus generantur. Quæ autem caussa sit generationis vermium, in *Institutionib. lib. 2. part. 2. cap. 9. & lib. 3. Pract. part. 2. sect. 1. cap. 5.* dictum; quæ & hic locum habent. Oriuntur enim vermes in vlceribus sordidis, & quæ non, vt fieri debebat, mündantur, & à pure ac sanie purgantur; præcipuè æstate & aere calido ac humido.

Signa Diagnostica.

*Signa
Diagno-
stica.*

Si vulnus sit patens, vermes visui patent. Si verò ob vlceris angustiam vermes videri non possint, ex aliis tamen signis cognoscuntur, morsu & punctiōis ac doloris quodam ac motus sensu. Plerumque etiam foetor quidam in talibus vlceribus percipitur.

Curatio.

Curatio.

Curandi ratio in eo consistit, vt vermes tollantur, & putredo vlceris inhibeat. Si ergo in propatulo sint vermes, idoneis instrumentis extrahendi. Si verò in abscondito lateant, aut pertinaciter parti adhæreant, necandi sunt medicamentis, quæ simul etiam putredinem & humiditatem nimiam partis tollere possunt: quod præstant medicamenta ex *absinthio, marrubio, dictamno, filice, scordio, matricaria, centaur. min. fol. persicor. lupinis, gentiana, felle taurino, aloë, myrrha* parata.

Vt *℥. absinth. centaur. min. marrubii, ana M. ℞. Coq. in aq. s. Col. ℥. ℞. ℞. mellis 3. ij. aloës 3. ij. Misc.*

Vel *℥. rad. gentian. 3. ℞. elleb. albi 3. ij. dictamni Cretici, absinth. centaur. min. ana M. ℞. Coq. in aq. s. Col. ℥. 3. vj. elixir. propr. 3. ij. Misc.*

Vel *℥. calceus vinee q. s. Extinguatur cum aceto vini. Postea teratur cum oleo rosac. vt fiat Cataplasma.*

Vel *℥. aloës 3. ij. myrrhæ pulueris 3. j. farine lupinor. 3. ij. sel. taurini 3. ℞. flor. aris 3. j. mellis q. s. F. Linimentum.*

Vel *℥. farine lupinor. 3. iij. elixir. propr. 3. ij. fell. tauri 3. iij. mellis q. s. F. Linimentum.*

CAPVT XII.

De Vlcere varicoso.

DE Varicibus equidem supra, *part. i. cap. 44.* dictum est: Accidit tamen interdum, ut vlcus cum varicibus coniungatur, quod vlcus varicosum nominant. Quod malum ex signis varicis & vlceris facile cognoscitur. Vlcus varicosum.

Non potest autem sanari vlcus varicosum, nisi prius varices sanentur, ut docet Galenus, *4. meth. med. cap. 2.* Ideoque si tale vlcus aggredi libeat, primum curatio ad varicem est dirigenda. Quæ quomodo perficienda sit, *alleg. loc.* dictum. Vlceris autem varicosi curati historia exstat apud Guil. Fabricium, *cent. 4. obseruat. 85.* quam hisce verbis refert. Anno 1589. inquit, cum ex Gallia ad paternos lares reuersus essem, ad quadragenarium quemdam, hinc in vicinia, virum robustissimum & optimo corporis habitu præditum, Adolphus auffs dem Bruch nomine, vocatus fui. Laborabat ille vlcere maligno & inueterato in tibia sinistra, vnde cum varice ingentis magnitudinis: crassitie enim brachium meum ad carpum æquabat, & spithamam ferè erat longa: incipiebat autem in ipso poplite, & pedem versus descendendo gyrum, & circumuolutiones duas efficiebat. Sed quod notandum, quamprimum tibiam in altum eleuabat, protinus retrocedebat sanguis; in terram verò posita tibia, iterum descendebat, & quidem in ipso momento; & ut verbo dicam, sanguis fluebat, & refluerebat non aliter, ac si in tubulo quodam, nunc in hanc, nunc in illam partem proiectus fuisset.

*Historia
varicis
mōstrosi.*

Porro cum vlcera varicosa, nisi prius abscisso varice, consolidari nequeant, curationem sic aggressus sum. Instituta optima victus ratione, aliquoties item expurgato corpore, & vena brachij eiusdem lateris incisa, agroque in scamno collocato, in ipso poplite cutem blandè ab ipsa vena separavi. Deinde filo reduplicato, mediante acu incuruata varicem amplectebat: in inferiore parte varicis eodem modo processi. Sed antequam filum stringerem, nodumque facerem, tibiam ex scamno in terram collocandam iussi: idque in eum finem, ut sanguis pro more deorsum flueret. Verebar enim, ne sanguis ille propter fluxum & refluxum subtilior factus, incommodum aliquod procrearet.

procrearet. Tandem filum ex superiori parte varicis primò artè strinxi, nodumque effeci; postea quoque ex inferiori parte. Quo facto, varicem prope nodum superiorem, ut sanguis in varice, veluti in sacculo oblongo contentus, effluere posset, scalpello incidi. Cùm verò copiosior, quàm pro magnitudine varicis decebat, efflueret, & locum attentè inspicerem, repertus fuit ductus cæcus, qui ex inferiori parte ligaturæ varicem ingrediebatur. Ille cum filo ligari non posset, nonnihil unguenti escharotici ad ipsius ostium, postea puluerem nostrum ad sanguinem sistendum albumine oui copiosè applicui, omniaque fasciâ oxycrato madefacta ligavi, & in sequentem diem usque reliqui. Demum vulnera aliorum vulnerum more curavi. Interim quoque circa vlcus nihil, quod necesse videbatur, prætermisi, & corpus per intervalla expurgavi. Sic diuino fauore conualuit, & ab eo tempore in hodiernum diem usque optima sanitate fruïtur: vlcus quinetiam clausum remansit. Hæc Fabricius.

CAPVT XIII.

De Ulcere cum ossis carie.

Vlcus cū esse corrupto.

Accidit interdum etiam, ut vlceri os corruptum subfit. Corruptuntur autem ossa & cariem contrahunt, vel à causis internis, humorum nimirum excrementiorum lōgo ad ossa affluxu, vel saniei prauitate & acrimonia, aut etiam occulta proprietate, sicut in lue venerea sæpe accidit, ut ossa cariosa fiant, cute integra manente. Externæ causæ sunt aer ambiens, frigidus imprimis, contusio, incisio, medicamenta acia.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Si os in propatulo sit, corruptio eius facilè patet, quia, ut Celsus, *lib. 8. cap. 2.* scribit, quod vitiatum est, primò ferè fit pingue, deinde vel nigrum vel corrosum. Et si verò os lateat & in abscondito sit: tamen signis eius corruptio sese prodit. Et si fistula præcesserit, aut vlcus diuturnum adfuerit, puris & saniei contactu os corrumpitur, de quo Hippocrates, *6. aphorism. 45.* Si vlcera annua, aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri. Deinde quod vlcera talia ad cicatricem quidem perducuntur, sed paulò post iterum renouantur, cicatrice rupta

rupta: Humor etiam & sanies, quæ ex osse corrupto exsudet, cicatricem erodit, & vlcus renouat. Itaque si vlcus aliquod sæpius renouatur, semper de osse corrupto suspicionem præbet, vt ait Galenus, 6. aph. 45. & Paulus Ægineta, lib. 4. cap. 10. Idque sæpe videre est in dentium carie, è quibus sanies per foramina ossis maxillæ exstillat, & extra in maxilla vlcus excitat: quod etsi sanetur, tamen post temporis aliquod intervallum iterum cicatrix rumpitur. Tale ergo vlcus si in maxilla appareat, sæpiusque renouetur, dentes inspiciendi, & si aliquis cariosus sit, extrahendus est. Non enim integrè sanescit vlcus, antequam dens, qui vlceri causam præbet, extrahatur. Tertiò, caro vlceri superposita est flaccida & mollis. A sanie enim ab osse exsudante emollitur: aliquando etiam ob humorem vitiosum ex osse affluente liuida euadit, 3. aph. 2. Quartò, sanies ex vlcere effluens copiosior est, quam pro vlceris magnitudine, tenuis etiam, foetida, & praua; Galenus, 3. de fract. t. 18. & si linamentum siccum vlceri immittatur, vt ad os vsque pertingat, altero die extractum foetet. Tandem, si specillum in vlcus vsque ad os immittatur, id non glabrum, læue, & durum, sed inæquale, asperum ac molleprehenditur.

An autem caries profunda vel superficialis saltem sit, explorare docet Celsus, lib. 8. cap. 2. hoc modo: Si specillum, inquit, tenue in foramen, demittatur, quod magis vel minus intrudendo, vel in summo cariè esse, vel altius descendere testatur. Nigrities quidem etiam colligi potest ex dolore, & ex febre; quæ ubi mediocria sunt, illa altè descendisse non potest: ubi verò magna, altè descendit. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitij est, ubi scobis nigra esse desit. Hæc Celsus.

Prognostica.

1. Omnis ossium caries curationem vlceris impedit, nullumque vlcus perfectè sanari potest, cui os corruptum subest. *Prognostica.*

2. Propter os ægrotans caro liuida, malum, 7. aphorism. 2. Nam, vt Galenus in comm. explicat, non mediocrem ossium labefactionem, sed insignem corruptionem significat.

3. Si iuxta nervosas partes, ut in manibus & pedibus; vel in iuncturis & magnorum ossium capitibus, sit ossium caries, vel circa musculorum capita ac nervos & tendines, non facile curatur; cum operationes Cheirurgicæ tantò institui non possint.

4. Eodem modo sese res habet circa magnas arterias & venas.

Curatio.

Præter indicationes, quas vlcus præbet, caries ossis indicat, id, quod corruptum est, esse auferendum. Neque enim quod emortuum est, corrigi & emendari potest. Nam quod in partibus carnosiss & mollibus est sphacellus, in ossibus est caries.

Ut verò os corruptum tolli possit, primò detegendum & denudandum est, si carne operiatur, vlcere abscisso. Sectio tamen, ut modò dictum, sæpe fieri non potest, ob nervos, musculos, tendines, arterias, & venas maiores. Tum ergo os, quantum fieri potest, detegendum est, *radice gentianæ* vel *rapi* immissa. Caro superiacens etiam caustico medicamento seu cauterio potenciali absumi, & os detegi potest, eo modo, quo fonticuli excitari solent.

Os corruptum ubi detectum fuerit, auferendum, vel cheirurgia, vel medicamentis. Cheirurgia necessariò utendum, quando corruptio ossis est profundior: in superficie, aut quando citam curationem expetimus, ut in ossibus thoracis. Natura enim tardè, & vix 35. aut 40. dierum spatio ossa corrupta separat. Aliàs separatio ossis corrupti à sano medicamentis tentari potest.

Medicamenta autem, quæ os corruptum à sano separant, valde siccantia esse debent, ut humiditates superfluas in osse corrupto absumant, ipsumque os sanum siccant, ut virtus expultrix ab eo, quod vitiosum est in eo, separet, & vis ossifica os seu callum generet, qui os corruptum protrudat.

Medicamenta ad ossa corrupta. Mitiora sunt, *rad. peucedani, vitis albæ, iveros, myrrha, aloë, alumen.* Fortiora, *radix aristoloch. rot. dracontij, cortex panacis, pini, pumex ustus, scorja aris, chrysocolle, spiritus vini.* Fortissima, *euphorbium*, quo nullum præstantius, & quod

quod citius os corruptum tollat, se inuenisse scribit Fallopius; *chalcanthum vstum, cinis ficulneus, calx, aqua fortis, oleum vitrioli, sulphuris.*

Ex istis medicamentis composita fiunt, quæ vel forma pulueris, vel cum melle, resina, cera, vnguento Ægyptiaco, vel alio mista, forma vnguenti applicantur.

Efficax est hic puluis. ℞. *rad. aristol. rot. ireos, myrrhæ, aloës, cortic. panacis, terræ erythridis vstæ, scorie æris, cortic. pini, partes equal.* Mista omnia melle excipiantur. F. Vnguentum.

Vtilissimus est & hic puluis. ℞. *mumia, sarcocolla, ana 3. ℞. euphorbii 3. j.* F. puluis.

Vel ℞. *rad. aristol. rotund. peucedani, ana 3. ℞. cortic. pini 3. ij. agarici alb. lumbricor. terrestr. præp. ana 3. j. ℞. euphorbii 3. j.* F. puluis, aut cum melle rosato vnguentum.

Vt & hoc oleum. ℞. *sulphur. citrini lb. j.* Ponatur ad ignem lentum, vt lique scat, cui adde tartari vsti pulueris. lb. ℞. Misce diligenter, donec frigida euadant. Postea pulueriscentur, & super lapide in locum humidum ponantur, donec lique scant. Hoc oleo ossa corrosa inungantur.

Vel ℞. *rad. aristoloch. long. bryon. peucedani, iridis Fl. ana 3. j. euphorbii 3. j.* F. puluis, qui ossi inspergatur.

Vel ℞. *pulu. rad. peucedani, aristoloch. rot. opopanacis, euphorbii, ana 3. ℞. terebinth. 3. j. ℞. ceræ 3. ℞.* Coq. ad cæroti consistentiam.

Vel ℞. *rad. aristol. vtriusque, bryon. peucedani, iridis Fl. ana 3. ℞. centaur. min. cortic. pini, ana 3. ij. aloës 3. ij. fl. æris 3. j. ℞.* Affunde spir. vini q. s. Extrahatur tinctura.

Si verò tanta sit ossis corruptio, vt medicamentis tota tolli non possit, Cheirurgia opus est, & vel abrasione, vel vstione os corruptum tollendum. Duo autem ad abrasionem hîc sunt instrumenta: scalprum, & terebra. Scalpro locus est, vbi os non ita altè corruptum est. Terebra verò vtendum, si caries profundius penetret. De racione Celsus, lib. 8. cap. 2. scribit: *Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam rx carie*

manifestum est. Accedere etiam aliquid cruoris, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit, utrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minusve intrando, vel in summo caviem esse, vel altius descendisse testatur. Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore & ex febre. Quæ ubi mediocria sunt, illa altè descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitij est, ubi scobis nigra esse desit. Igitur si caries altè descendit, per terebram virgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim posthac & resoluetur ab inferiore osse, quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transsit, oportet excidi. Atque idem in carie quoque ad alteram partem ossis penetrante, fieri potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariota est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est. Hæc Celsus.

E quibus patet, Antiquos post abrasionem, os etiam adussisse; cum vsitio præstantissimum ad excrementitias humiditates absumendas sit remedium.

In cauterio tamen adhibendo cauendum, ne caro vicina simul aduratur. Ideoque per fistulas ferreas, quibus caro defendatur, cauteria applicanda, quarum plures in promptu habere oportet, ut postquam una incaluit, alia frigida adhibeatur, vel si una uti libeat, postquam incaluit, in aquam frigidam immittenda. Quidquid humoris ex isto osse exsudet, sponsia vel linteo abstergendum, ne vicinas partes corrumpat. Post vsitionem ad inflammationem prohibendam & dolorem leniendum, primò aqua rosacea cum albumine oui imponenda, hinc oleum rosaceum cum oui vitello, postea butyrum cum melle rosaceo. Ipsi verò ossi adusto, pulvis ex rad. peucedani, aristoloch. euphorbij, aut aliud ex antea propositis medicamentum imponendum, donec os corruptum separetur & abscedat.

Post

Post corrupti ossis ablationem pulvis aliquis exsic-
cans, quales sunt cephalici dicti, inspergendus: Hinc vlcus
carne replendum, & tandem cicatrice claudendum.

CAPVT XIV.

De ulcere dyssepuloto, cacoëthe, Telephio, & Cheironio.

N Ominantur quoque passim à Medicis Ulcera dys- Ulcerata
sepulota, cacoëthe, Telephia, Cheironia, & Phagedæna: dyssepulota.
quæ qualia sint, hoc & sequenti capite explicandum. Ul-
cera *δυσσεπούλωτα* seu ægrè sanabilia in genere omnia di-
cuntur ea, quæ ægrè sanationem recipiunt, & cicatrice
clauduntur. De quibus rectè curandis Galenus tum quar-
tum librum methodi medendi, tum quartum de com-
positione medicamentorum secundum genera conscrip-
sit. Et quidem id quatuor de causis accidit, ut Galenus,
4. meth. med. cap. 1. docet. Nam ægrè sanabilium rebellium-
que ulcerum alia propter ulceratæ partis intemperiem,
alia propter affluentem humorem talia fiunt. Intemperies
autem ipsa rursus bifariam diducitur, cum aliàs in qua-
litate sola naturæ modum egressa subdita caro sit, aliàs
etiam cum necessario quodam tumore. Pariter affluxus
humorum bifariam diuiditur, nempe in confluentis succi
tum prauam qualitatem, tum quantitatem. Interim ve-
rò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui, aut pariter
omnes. Idem Galenus tamen, *6. aph. 45.* quintam causam
addit, dum scribit, ulcera longo tempore manere
non solum propter humorum affluxum, aut propter dis-
positionem in membro contractam ex humoribus in-
fluentibus, verum etiam ob aliquam passionem ossis eo
in loco corrupti. Quanquam enim ulcera, quibus os cor-
ruptum subest, interdum curentur, & cicatrice obdu-
cantur: tamen ea sanitas firma non est, sed vlcus postea
iterum renouatur; atque id tamdiu accidit, quamdiu os
cariosum non sanatur.

Galenus tamen, *1. de compos. med. sec. gen. cap. 18.* inter vl-
cera *δυσσεπούλωτα*, seu quæ ægrè ad cicatricem perducun- Ulcerata
tur, & *κακῶς* seu maligna distinguit, & dyssepulota ea mali-
nominat, quæ ex humorum confluxu vel multorum, vel gna.

acrium oriuntur, sine eo, quod locus affectus huiusmodi iam dispositionem habuerit, ut licet bonum sit, quod influit, tamen ipsum corrumpat: quæ verò dictam dispositionem iam obtinent, cacoëthe seu maligna nominantur. Ut ita dysepulota ulcera in genere dicantur omnia, quæ ægrè, quâcunque etiam de causa, sanantur; nunc verò in specie ea, quæ sine prava partis affectæ dispositione ex humorum affluxu talia fiunt. Quia verò ulcerum ægrè sanabilium omnes differentia & causæ hæctenus exposita sunt, ut de iis plura addamus, opus non est.

Vnam saltem ulcerum difficulter sanabilium causam, quam aliquoties observaui, non prætereundam puto. Non rarò accidit, ut in diuturnis ulceribus cutis extenuetur, & panniculus carnosus ac pinguedo absumatur: quod si fiat, vlcus non sanatur, cum cutis subiectæ carni nullo modo agglutinari possit. Cum enim venæ capillares ad cutim tendentes sint erosæ, sanguinem consolidationi necessarium ad cutem deferre non possunt.

Cognoscitur hoc, quod cutis non solum ad tactum extenuata percipitur, sed & color in liuidum & obscurum mutatur, & cutis quasi arefcit.

Medicamentis verò nihil perficitur, sed cutis vel caustico medicamento erodenda, vel quod aliquoties fieri curavi, vlcus secundum longitudinem ferro, quod facile, aperiendum.

*Cheironia
ulcera.*

Cheironia & Telephia ulcera quod attinet, *χειρὸνιον ἔλκος*, à Chirone Centauro nomen accepit: Appellationis tamen rationem alij aliam tradunt. Zenodotus, ut refert Erasmus Roterodamus, *Chil. 2. centur. 8. pron. 21.* existimavit, Chironem ictum ab Hercule vulnus immedicabile accepisse in pede, unde & perierit, ut ita immedicabilia ulcera Chironia dicantur. Plinius verò, *lib. 25. cap. 6.* & Ovidius, *Fastor. lib. 5.* non ab Hercule, ut amico, vulneratum Chironem putant, sed Chironi hospitio ab Hercule excepto fortè sagittâ Herculis in pedē incidisse, ipsique vulnus periculosum & venenatū intulisse, & Centaurea, quæ inde à posteris Cheironiū dicta est, Chironem semetipsum sanasse; atque eum fuisse primum Cheirurgiæ antiquioris

antiquioris Medicinæ partis inuentorem, & à manibus manuumque opere nomen accepisse. Vt ita Cheironium vlcus dicatur vlcus contumax & malignum, quod ob contumaciam Chirone aliquo in curando opus habeat, quodque à Chirone primò curatum sit.

Celsus, lib. 6. cap. 28. definit *vlcus Chironium*, quod magnum est, & habet oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies, non multa, sed tenuis. Odor malus, neque in vlcere, neque in eius tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est; nihil serpit; ideoque nullum periculum affert, sed non faciliè sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, vlcusque renouatur. Fit maximè in pedibus & curribus.

Idem Celsus, cùm Telephiorum vlcerum mentionem non fecerit, procul dubio eadem cum Chironiis esse putauit. Quod & Paulus facit, dum lib. 4. cap. 46. scribit: *Inueterata, & quæ vix cicatricem recipiunt vlcera, nonnulli Chironia nominarunt, tanquam Chirone ipso ad sanitatem indigentia: alij Telephia, propterea quod Telephus in tali vlcere diutius perseuerarit.* Qui cùm Chironium & Telephium vlcus non in erosione, verùm in eo, quod malignum & contumax est, vt consenescere cum ægro soleat, consistere putarint, dissentiant à Galeno, qui, 2. meth. med. cap. 2. & 14. meth. cap. 17. phagedænam in erosione consistere, huiusque species Cheironium & Telephium esse putauit.

Vbi sciendum, vt Galenus, 6. aphor. 45. docet, vlcerà, quæ semper maiora & deteriora fiunt, omnia Phagedænas Antiquos nominasse, quo modo accepta Phagedæna, Chironia & Telephia Phagedænae species dici possunt: Quidam verò posteriores ea distinguere cogitarunt, propriam singulis dantes appellationem, & quædam eorum Chironia nominantes, quædam Telephia, quædam Phagedænas. Vt ita Phagedæna pro vlcere corrodeute accepta, modò genus sit ad Chironia & Telephia vlcerà; modò erodentis vlceris quædam determinata species, à Chironio Telephioque differens; quæ scilicet carnem ipsam præter cutem exedit, non adeo tamen maligna, vt Chironia, Telephiaue, aut cancer est.

Telephia nimirum vlcera eadem sunt cū Chironiis, ita dicta à Telepho, qui tali vlcere longo tempore afflictus est. Et quod de Chironiis Galenus, 4. de comp. med. sec. gen. cap. 4. scripsit, *nominant Chironia vlcera non mediocriter maligna contumaciaue, sed maximè talia; id etiam de Telephiis accipiendum.*

*Causse.**Causse.*

Ortum autem habent talia vlcera ab humore melancholico, atræ bilis nonnihil admixtum habente.

*Signa Diagnostica.**Signa Diagnostica.*

Cognoscuntur talia vlcera, quod labia sunt malè colorata, & plerumque rubent, ac pruriunt; & licet vlcus leuissimè tractetur vel abstergatur, dolor percipitur; circumjacentes partes tument, vlcusque indies dilatatur, & non solū cutis, sed & caro subiecta eroditur.

*Prognosticum.**Prognosticum.*

Hoc vlcerum genus omne contumax & curatu difficile esse, iam antea dictum.

*Curatio.**Curatio.*

Curationem quod attinet, vniuersalibus præmissis, & humore vitioso euacuato, ac diætæ recta ratione instituta, vlceri medicamenta applicanda ex frigidis, siccis, adstringentibus, & simul discutientibus composita, qualia sunt *plantago, solanum, summitates rubi, flor. rosar. nuc. cupressi, balaustia, cortex granator. mastiche, cortex thuris, plumbum vstum, lithargyrum, & similia.*

Primò ergo lauetur & foveatur vlcus hoc vel simili decocto.

℞. plantag. M. j. fl. ros. rubr. balaustior. nuc. cupressi, ana ʒ. ss. baccar. myrti, cortic. granator. sumach. ana ʒ. iiij. alumin. vsti ʒ. ss. Coq. in aq. Colatura vlcus abluatur.

Vel *℞. succi rubi, plantag. solani, virgæ pastoris, ana ʒ. iiij. album. ouor. num. vj. aluminis ʒ. iiij.*

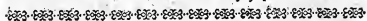
Destillentur in alembico plumbeo. Aquâ vlcus abluatur & foveatur. Partes etiam vicinæ defensiuo aliquo illinendæ.

Post vlceris ablutionem imponatur vnguentum diapompholygos, vnguētum album camphoratum, de minio.

Vel


Vel ℞. tutiæ præp. ʒ. ʒ. plumbi vsti, cerussæ lotæ, ana ʒ. j. Misceantur in mortario plumbeo, affundendo sensim succum vel aqu. plantag. donec fiat massa. Postea adde boli Armeni ʒ. iij. ol. ros. ceræ, ana q. s. F. Vnguentum.

Plura huiusmodi medicamenta cap. seq. videantur.



CAPVT XV.

De Phagedæna.

 Via etiam, vt dictum, Phagedænæ fit mentio inter Phagæ-
vlcera; quid ea sit, explicandum. *Φαγέδαινα*, δὲ τὸ φα-
γεῖν, ab edendo, dicitur, nomenque hic seu tumor seu vl-
cus ab exedendo & erodendo accepit, quod vicinas par-
tes erodat. Et quidem propriè vlcus est. Quia tamen vl-
ceris oræ atra bile turgidæ in tumorem attolluntur, à
nonnullis etiam ad tumores refertur, & à Galeno, in lib. de
tumorib. cap. 14. eius fit mentio. Nos inter vlcera hîc expli-
cabitur. De nomine tamen notandum, id non semper
eodem significatu accipi. Interdum enim, vt Galenus, 6.
epid. comm. 3. t. 37. testatur, Phagedæna multorum ciborum
appetitum & esum significat; vnde ab Autore definition.
Medicar. definitur, quod sit constitutio, in qua multum
appetentes cibum, sumentesque immodicum, non ipsum
retinent, sed vbi eiecerint, rursus appetunt; quo modo &
ab Aureliano, lib. 3. Chronic. cap. 3. definitur. Vt ita hoc modo
accepta Phagedæna nihil sit aliud, quàm caninus appeti-
tus: & propterea Plinius, lib. 20. cap. 5. & 13. lib. 30. cap. 9.
lib. 35. cap. 15. distinctionis gratia, quâdo de vlcere loqui-
tur, vlcerum nomen addere, & Phagedænas vlcerum ap-
pellare solet. Præterea Phagedænæ nomen interdum apum
quamdam luem significat, de qua Columella, lib. 10. cap. 13.
Verùm Phagedænam hoc loco de vlcere accipimus, de
quo Galenus, de tumorib. cap. 14. ait: *Quæcunque ex vlceribus*
depascuntur, atque circumiacentia corpora attingunt, quod
sanum est ea continens erodentia, omnia hæc à Grecis Φαγέδαι-
νæ nuncupantur. Quæ verò ex virisque compositæ sunt, ab
vlcere scilicet & tumore carnem ambiente, Φαγέδαινα vo-
cantur. Depascitur quin etiam & herpes circum vicinas

partes; verum solius cutis exulceratio existit : phagedæna verò vnà cum cute, quæ subiecta sunt, attingit.

Diuerfus etiam affectus est Νομήν à φέρονται, quod pascere significat, dicta propterea, quod pergere pascendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sunt, so- leat, atque harum semper aliquid ægris adiicere, atque ita non à substantia rei indicatæ, sed ab accessorio, quod est pascere, appellatio indita, vt Galenus, 5. meth. med. cap. 4. docet. Nome enim putredinem depascentem significat, etiam si vlcus minimè serpat. Phagedæna verò ab acribus erodentibusque humoribus est, etiam sine putredine.

Quid autem Phagedæna sit, iam dicendum. Est autem Phagedæna, in specie & propriè sic dicta, vlcus, quod depascitur & erodit subiectam carnem, & quæ circa sunt, & ex sanis partibus subinde aliquid depopulatur, atque ægris adiicit; vt ex 6. aph. 46. videre est; & Galeno, de tumorib. cap. 12. Phagedæna nimirum, quam Barbari Vlcus ambulatiuum appellant, vlcus est tumidum, profundum, partes vicinas & carnem subiectam erodens. Habet enim tumorem circa labia, quo δὲ τὸν νομήν distinguitur, quæ sine tumore vicina exedit. Quanquam & aliter distinguitur à Nome, quod in Phagedæna erosio fit à maligna qualitate & acrimonia humoris solum: in Nome verò simul putredo coniuncta est. Est quoque vlcus profundum, & non solum cutem, verum etiam carnem erodit; qua ratione differt ab Herpete, qui solam cutem erodit.

Causse.

Causse.

Ortum habet hoc malum ab humore adusto & bilioso ferè iam in naturam atræ bilis degenerante, vel à bile cum pituita falsa, humoreque seroso & acri mixto: qui humor non tam tenuis est, vt ille, qui Herpetem efficit; neque tam crassus, vt ille, qui Cancrum. Proueniunt autem hi humores vel ab aliquo membro præcipuo, calida & sicca intemperie laborante, vel in ipsa parte affecta calida & sicca p. n. intemperie prædita aduruntur.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Signa iam explicata sunt, & ex hoc & anteced. capite colligi possunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ulcera hæc difficilis sunt curationis, unde & in genere cacoëthe nominantur. Prognostica.

2. Alia ramen aliis sunt maligniora; qua de causa necesse est, in promptu esse varia medicamenta viribus differentia. Neque enim vnico medicamento omnia talia ulcera facile quisquam curauerit.

3. Exedentia ulcera, cum intemperie epatis calida & sicca, vel lue venerea coniuncta, difficulter curantur.

4. Depascentia ulcera, nisi rectè & maturè sanentur, sæpe in exulceratum cancrum degenerant.

Curatio.

Circa curationem huius ulceris notandum est, ut aliàs Curatio. etiam sæpe dictum, nihil in eo, ut & in aliis morbis profici, manente adhuc causa. Itaque primò ea victus ratio instituenda est, quæ tales humores adustos non solum non generat, sed etiam eorum acrimoniam retundit atque corrigit: postea humores illi prauis à corpore educendi sunt.

Deinde & hoc obseruandum, quod annotat Galenus, *alleg. loco, cap. 4. lib. 4. de compos. med. s. gen.* ad Asclepiadis medicamentum, dum inquit: *Rectè Asclepiades ad finem scripti medicamenti hæc verba adiecit: & hanc triduo soluito, fomentisque mitigato, idemque Emplastrum ablutum emollito, rursumque imposito. Nisi enim diutius cuti pharmacum adhaferit, nihil efficit. Quod plerosque Medicos latuit, arbitranter, si ter de die sanjem ab ulcere deterferint, melius se facturos iis, qui bis idem faciunt.* Et certè hac in re vulgò sæpe peccatur, dum plerique existimant, se quam optimè ægris consulere, si de die ter aut quater tale vlcus absterferint. Verùm cum medicamentum non agat, nisi à calore natio in actum deducatur; atque in malignis & diuturnis ulceribus partis affectæ calor sit valde debilis, multo tempore eget ad vim medicamenti excitandam. Unde medicamentum idem loco affecto diutius inhærere debet, neque ubi à calore partis affectæ vix eius vis excitata est, ut iam agere incipiat, eius actio interturbanda, & nouum medicamentum applicandum est. Qua in re tamen conditio

humoris vlcus excitantis consideranda. Si enim is valde acris fit, sæpius abstergendus, ne vlceratæ parti inhærens eam magis corrumpat.

C A P V T XVI.

Dé Ulcere cum dolore.

Non solum autem causæ vlcera fouent & augent, ac morbi quidam iis coniunguntur, sed & dolor vlceribus sæpe accidit: qui propterea statim leniendus; cum dolor attrahat, vlcus augeat, ac vt inflammationes & erysipelata accedant, in causa est. De dolore autem in genere, *lib. 1. Practic. part. 3. sect. 1. cap. 2.* dictum. Vt hinc saltem de dolore vlcerum agamus, oritur dolor in vlceribus plerumque ab humore acri & erodente. Cum verò, vt in *Institutionib. lib. 5. part. 2. sect. 3. cap. 8. & loco alleg.* dictum; dolor auferatur, vel tollendo causam, vel dolorem propriè leniendo, vel sensum auferendo: vltimus modus non adeo tutus est, & non sine partis detrimento adhibetur, ac non nisi maxima urgente necessitate eo vtendum. Propterea tutissimum est, causam doloris auferre, aut si id non nisi longiore tempore fieri possit, & metuendum sit, ne interea vlcus augeatur, & deterius reddatur, anodyna vsurpanda. Quæ qualia sunt, *allegato loco* dictum. Vtilia hic sunt, vitellus oui, crocus, terebinthina, ol. rosaceum, abietis resina, è quibus mistis linimenta fiunt; vlceri imponenda. In ambitu verò vlceris, pinguedo gallinæ, anseris, anatis, mucilago semini, sennigr. althææ, ol. amygd. dulc. chamæmelinum, anethinum, violarum, imponenda.

Vel *℥. malvæ, althææ, ana M. j. Coq. ad mollitiem & contundantur. Contusis & per setaceum traiectis adde farinæ hordei ℥. j. sem. lini, fœnigr. ana ℥. j. ol. rosar. ℥. ij. chamæmelin. lil. alb. ana ℥. j. mucilag. sem. althææ aq. fl. sambuci extr. ℥. j. β. croci ℥. j. vitell. ovor. ij. F. Cataplasma.*

Vel ℥. micar. panis albi ʒ. ij. Macerentur lacte. Adde
farinæ hordei, sem. lini, ana ʒ. j. pulu. fl. chamæmet. ʒ. ʒ. ol. rosar.
ʒ. j. ʒ. nymphaeæ ʒ. ʒ. vitell. oui j. Misc. F. Cataplasma.

Si ad caussam verò medicamenta accommodare li-
buerit, cum frequentissime à calidis & acris humoribus
dolor

dolor in vlceribus oriatur , ad eum tollendum adhiberi possunt succus vel aq. destill. solani, plantag. hyoscyami, semperuiui, oleum ros. albumen oui cum aq. ros. Hinc Cataplasmata ex malua, plantagine, solano, oleo rosac. imponi ; vel vnguentum ex albumine oui, ol. rosar. & lithargyro , diligenter in mortario plumbeo tritis, & postea cum succo semperuiui ad succi consumptionem coctis ; vel ouum integrum cum oleo rosaceo & terebinthina in mortario plumbeo diligenter mistum; vel vnguentum album camphoratum.

Si ad narcotica accedere necessitas cogat , oleum papaueris, hyoscyami, mandragoræ, de ranis; vel succus hyoscyami cum lacte applicari poterunt.

~~~~~

## CAP V T XVII.

*De Tibiarum, & aliis particularibus Vlceribus.*

**A**Tque hæc in genere de vlceribus per compendium dicere volumus, quæ quis faciliè ad priuatarum partium vlcera applicare poterit. Neque opus esse putamus, vt de singularum partium vlceribus dicamus , cum de iis in libris superioribus actum sit, vt mox dicetur. Hoc ergo capite in specie saltem de tibiæ vlceribus dicemus. Frequenter enim accidit, vt humores prauis, præsertim melancholici, tum pondere suo ad crura tendentes, tum à natura eò, vt ad partes extremas, depulsi, vlcera excitent, idque præsertim post Erysipelata crus frequentius instantia accidit , & præsertim in foeminis, vbi procul dubio vteri vitium concurrit; & scio quibusdam familiis talia vlcera familiaria esse, vt omnes foeminæ in ea, etsi aliàs bene habere videantur , vlcera talia diuturna in cruribus habeant. Et omnino maturè hisce vlceribus occurrendum est. Nisi enim statim sanentur , natura adsuescit ad has partes vitiosos humores in corpore cumulosos amandare , qui postea , si vlcus occludatur, & corpus non diligenter & sæpius purgetur, alios morbos grauiore, præcipuè in senescentibus , excitant. Solent etiam neglecta incrementum sumere, partes vicinas corrumpere, callosa fieri , vt ita , si iis non maturè succurratur , incurabilia postea fiant.

*Tibiæ  
vlcera.*

Vt autem vlcera hæc rectè curentur, primò corpus diligenter ab humore vitioso purgandum, & lienis, quod plerumque subest, vitium corrigendum, ac purgatio aliquoties repetenda.

Postea ipsi vlceri *unguentum diapompholygos* imponendum, quod in hoc vlcerum genere, semper efficacissimum deprehendi, eo vsque, donec pus bonum & album appareat.

Deinde hoc Emplastrum. *℥. unguenti diapompholyg. empl. diapalma, grysei, ana ʒ. j. gummi elemi ʒ. ij. sacch. Saturn. ʒ. j. M. in mortario plumbeo.*

Quibus duobus medicamentis sæpe feliciter diuturna crurum vlcera sanauit.

Vel *℥. cerussæ ʒ. ij. lithargyri ʒ. j. ol. ros. lb. j. cera ʒ. ij.* In mortario plumbeo diligenter misceantur. Postea addatur *aq. solani præp. thuris, plumbi vsti, ana ʒ. j.* Iterum in mortario ducantur. F. Unguentum.

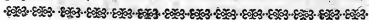
Vel *℥. cera, resina, ana ʒ. j. seni castrati ʒ. ij. picis naualis, olei, ana ʒ. iij. mastich. thuris, myrrhæ, ana ʒ. iij. lithargyri ʒ. j. ʒ. cerussæ ʒ. ʒ.* Olea, resina, cera, & sebum simul liquefiant, & ad iustam consistentiam coquantur: postea addantur reliqua.

Vel *℥. cera albæ, terebinth. resina, ana ʒ. j. thuris, mastich. ana ʒ. ij. styrac. calamit. ʒ. iij. gummi elemi ʒ. vj. aristol. rot. ʒ. ij. succi millefol. betonicæ, ana ʒ. ʒ. ol. ros. q. s.* F. Unguentum. Primò autem cera, resina, terebinthina, & olea simul dissoluantur: postea affundantur succi, & cum infrigidari incipit, pulueres.

Vel *℥. ol. rosar. ʒ. xij. cerussæ ʒ. iij. lithargyri ʒ. iij. ʒ. thuris, mastich. ana ʒ. ʒ. sang. dracon. ʒ. ʒ. myrrhæ, sarcocollæ, ana ʒ. ij.* Coq. parum vsque ad rubedinem; postea ab igne amoueantur, & immergatur linteam antiquum, quod materia emplastri imbutum eximatur, & extendatur. F. Sparadrapus.

De reliquarum partium vlceribus, iam in prioribus libris Practicæ actum. Nimirum *Lib. I. part. 3. sect. 2. cap. 18.* de vlceribus adnatæ, & cornæ tunicæ: *Ibid. sect. 3. cap. 3.* de vlcere aurium: *Ibid. sect. 4. cap. 1.* de narium vlceribus.

*Libro I I. part. 1. cap. 3. de labiorum vlceribus : ibid. cap. 16. de gingiu. vlceribus : Ibid. cap. 18. de oris vlceribus : Ibid. cap. 21. de gurgulionis exulceratione : Ibid. cap. 22. de tonsillar. vlceribus : Part. 2. cap. 1. de asperæ arteriæ vlceribus : Ibid. cap. 12. de pulmonis vlceribus : ibid. cap. 18. de fistulis thoracis : Part. 4. cap. 3. de vlceribus cordis. Lib. I I I. part. 1. sect. 1. cap. 1. de vlceribus œsophagi : Ibid. cap. 17. de vlceribus ventriculi : part. 2. sect. 1. cap. 9. & 10. de vlceribus intestinorum : part. 3. cap. 5. de abscessibus & vlceribus mesenterij : ibid. cap. 7. de vlceribus pancreatis : ibid. cap. 8. de vlceribus omenti : Part. 4. cap. 8. de lienis vlceribus : ibid. part. 6. c. 8. de vlceribus epatis. Part. 7. cap. 11. de vlceribus renum. Part. 9. sect. 1. cap. 6. de vlceribus vesicæ : ibid. cap. 9. de vlceribus meatus urinarij : Part. 8. cap. 5. de testium vlceribus : ibid. cap. 6. de scroti vlceribus : Ibid. cap. 8. & 10. de penis vlceribus : Part. 10. cap. 3. de umbilici vlcere : ibid. cap. 7. 11. de abdominis vlceribus. Lib. I V. part. 1. sect. 1. cap. 4. 8. de vlceribus ceruicis Vteri : Ibid. cap. 10. de fistulis colli vteri : Ibid. cap. 11. de cancro vteri : Ibid. cap. 12. de gangræna & sphacelo vteri : sect. 2. cap. 14. de vteri cancro : Ibid. cap. 19. de vlceribus vteri : Ibid. cap. 20. de testium muliebr. vlceribus : Part. 3. sect. 1. cap. 7. de cancro mammarum : cap. 8. de vlceribus & fistulis mammarum : Ibid. cap. 11. de vlceribus papillarum.*



## CAPVT XVIII.

## De Ambustionibus.

**V**lceribus non immeritò subiungimus Ambustiones, *Ambustio,* quæ etiam vlcera excitant. Sæpe enim accidit, vt casu aliquo fortuito, vel aqua, vel oleo feruente, vel metallo liquefacto membra perfundantur, vel in ignem, aquam, vel oleum feruens aliquis incidat. Quod vbi accidit, dolor, vesicæ, exulcerationes excitantur.

Sunt enim Ambustorum tres gradus seu differentia *Differētia eiuſdem*. Aliquando enim ardor & dolor saltem in parte affecta ab ambustione excitatur, & nisi statim remedia adhibeantur, cuticula à vera cute separatur, & abscedit, ac vesicæ excitantur,

excitantur, in quibus aqua limpida cōtinetur: Aliàs etiam statim & in momento vesica attollitur, ipsa que cutis aduritur, exsiccatur, torretur, & contrahitur, nulla tamen crusta vel eschara inducitur. Aliàs verò ipsa cutis, imò interdum subiecta caro, aduritur, exsiccatur, & eschara inducitur, & cutis nigra euadit, sensum nonnihil amittit, & postquam eschara decidit, vlcus satis profundum relinquitur. Ignis enim continuum soluit, doloremque excitat: & quia partes humidæ in cute vi ignis resoluuntur, & exspirare conantur, cuticulæ verò densitate retinentur, eam attollunt, & vesicam excitant. Interdum verò vi ignis aliquid humidi in parte remanet, unde cutis contrahitur: aliquando verò humidum partis planè dissipatur & exsiccatur, eschara que inducitur. Id quod accidit pro rerū comburentium varietate. Minus enim comburit aqua, & quidem magis vel minus, prout magis vel minus feruida est. Non etiam magnam ambustionem efficiunt stipulæ, stramen, linum, & similia, nisi ambustio continetur. Plus oleum, pinguedines, vernix, pix, mel, cera. Adhuc vehementius comburunt plumbum, stannum liquefactum, ferrum & alia metalla ignita, vt & ipse ignis actualis, pulueris tormentarij, & ignis fulminaris. Quò enim ignis est in subiecto densiore, & ita plures eius atomi concurrunt, visque eius est condensata, & quò diutius actio ignis continuatur, eò maior fit combustio. Si verò ignis sit in subiecto rariore, atque ita eius atomi dispersæ & parum vnitæ, actio quoque eius breuius duret, minor sit ambustio.

*Prognostica.*

*Prognostica.* De signis Diagnosticiis aliquid dicere opus non est; cùm ipsa ambustio per se manifesta sit. Gradus etiam eius, & quousque peruenerit, ex iis, quæ modò dicta sunt, patent.

Prognostica quod attinet: 1. Quò leuior est ambustio, eò facilius curatur & minora mala affert: quò verò grauior est, eò difficilius curatur, & grauiora mala excitat. Sæpe enim partis inflammatio, imò *inflammatio*, humido radicali absumto, & calore natiuo dissipato inde oritur, vlcera

ulcera difficilia excitantur, partis motus aboletur, ac turpes cicatrices relinquuntur.

2. Ambustio à fulmine etiam periculosa est, & plerumque lethalis.

3. Quò corpus purius est, eò faciliùs curatur ambustio. Si verò sit vel plethoricum vel cacochymicum, faciliè ex dolore & calore affluxus fit humorum, & inde inflammationes, ulcera putrida, & alia mala excitantur.

4. Ambustio etiam nunc magis, nunc minùs periculosa est, pro affectarum partium ratione. Si enim vna pars saltem amburatur, minus periculi adest, quàm si plures, aut totum corpus amburitur. Vbi enim plures partes vel totum corpus ambustum est, rarò ægri conualescunt, sed vehementia symptomatum miserè moriuntur.

5. Si ambustio ita profunda sit, vt ad maiores venas, arterias, nervos penetret, periculosa est. Cùm enim vasa exsiccata contrahantur & claudantur, sanguis ac spiritus ad partem affectam confluere non possunt, vnde atrophia, gangræna, sensus & motus ablatio excitatur.

6. Abdominis combustiones difficulter curantur. Cutis enim ibi est mollior, & muscoli illi varios ob motus variè extenduntur & contrahuntur.

7. Si ambustio ad intestina vsque penetret, lethalis est.

8. Periculosa quoque est inguinum ambustio; cùm loca ea sint humida & humorum affluxui opportuna.

9. Oculorum combustiones quoque periculosæ sunt. Quanquam enim leues sint: tamen vel cæcitatem, vel visus depravationem, aut certè imminutionem inducere possunt.

10. Si partes capillatæ paulò grauiùs comburantur, glabræ manent, & in cicatrice duriore inducta nulli pili generantur.

#### *Curatio.*

Equidem quidam, extrito illo Medicorum axiomate, contraria contrariorum sunt remedia, ambusta refrigeranda, & propterea ambustis partibus statim refrigerantia imponenda esse censent. Verùm ex vulgari, sed falsa, opinione, sententia hæc ortum habet, nimirum ambustionem

*Curatio.*

stionem esse saltem alterationem, & qualitatis calidæ inductionem; cùm tamen ipse ignis eiusque atomi parti ambustæ communicentur, & empyreuma, vt omnes confiteri necesse habent, inducatur. Quid enim aliud est empyreuma hoc, quod omnes euocandum docent, quàm minimæ ignis particulæ, quæ in partem ambustam sese penetrarunt? Et ipsa experientia docuit, frigidâ ambustiones non curari, sed iis summopere, igneis particulis in penitiora retrusis, dolorem augeri, inflammationes, imò gangrænam & sphacelum excitari; calida verò, quæ empyreuma euocant, prodesse, vnde etiam vulgo notum est, partes ambustas non frigidæ immergendas, sed potius igni parumper admouendas esse. Quod etsi reprehendere videatur Platerus: tamen vsu edoctum vulgus id facit, annotauitque iā olim illud Aristoteles, *sect. I. probl. 56.* Neque quæ applicantur calida, vt anodyna applicantur; cùm non quæuis anodyna id præstent, vt mox ex cura patebit, sed ea saltem, quæ empyreuma euocandi vim habent. Attractionem verò facit similitudo, atque ignis externus intrinsecum & inustum à se parti ignem foras euocat, vt rectè loquitur Ambrosius Paræus, *lib. II. cap. 9.*

Prima ergo in ambustionis curatione cura sit, empyreuma euocare. Eodem nimirum modo, sicut *part. I. cap. 15. de Pernionib.* diximus, vt partes refrigeratæ non rectè curantur, si igni admoueantur, vel aquæ calidæ immergantur; cùm dolor inde longè intensissimus, imò sæpe gangræna & sphacelus excitetur; sed si niue primò fricentur, vel aquæ frigidæ immergantur, frigus extrahatur: ita si calidis empyreuma euocetur, quod similitudinis ratione fit, malum hoc tollitur. Quod vt rectè fiat, secundum gradus ambustionis supra propositos curatio instituenda.

*Ambu-  
stionis  
levis cu-  
ratio.*

Primò ergo si levis combustio sit, præcauendum, quantum fieri potest, ne pustulæ oriantur. Id enim si fiat, ab omni malo æger iam liberatus est. Faciendum autem id maturè, ideoque quidquid medicamenti ad manus est, statim vsurpandum, & propterea membrum, si ita eius conditio

conditio fert, igni parumper admouendum est, vel in aquam calidam immergendum, vel spongia aut linteo duplicato aqua calida madido fouendum, vt empyreuma ratione similitudinis extrahatur; vel statim linteum vernice tinctum membro ambusto imponendum; vel linteum lixiuio aut aqua, in qua calx viua extincta sit, madidum. Mox cœpæ in mortario cum sale contusæ membro ambusto imponendæ. Vel hoc vnguentum;

℞. cœpæ crudæ ʒ. j. ℞. salis, saponis Veneti, ana ʒ. ℞. Misceantur in mortario, affundendo ol. ros. q. s. F. Vnguentum. Vel ℞. saponis Veneti ʒ. iij. cœpæ crudæ ʒ. j. salis ʒ. vj. ol. ouor. ʒ. ℞. rosac. amygd. dulc. ana ʒ. j. ℞. mucilag. sem. cydon. ʒ. j. Misc. F. Vnguentum. Vel ℞. corticem viridem sambuci, aut prima sambuci germina, contundantur, coquantur in butyro rec. s. s. Colentur. Vel ℞. calcem viuam aqu. ros. sæpius lotam, & cum ol. ros. F. Linimentum.

Vel ℞. ol. lini, oliuar. ana ʒ. j. ℞. salis ʒ. ℞. album. ouor. num. ij. Misc. Vel ℞. butyri mai. s. sale, saponis Veneti, vernicis, ana. Misc. Vel ℞. ol. rosar. ʒ. iij. camphor. ʒ. iij. album. ouor. num. iij. Misc. Vel ℞. succi cæpar. ʒ. iij. ol. ros. butyri rec. s. sale, ping. porci ʒ. j. calcis lotæ, aq. ros. ʒ. ℞. mucilag. sem. cydonior. aq. ros. extr. ʒ. j. terebinth. parum. F. Linimentum. Vel ℞. cortic. medij viridis sambuci ʒ. j. ℞. succi germinum primor. sambuci ʒ. j. ol. lini, rosac. ana ʒ. vj. vernicis, ping. porci, ana ʒ. j. cera ʒ. j. ℞. thuris pulueris. ʒ. j. Coq. in aq. aliquandiu; & cum refrigerata fuerint, pinguedinem collige, & loco vnguenti vsurpa.

E calce sæpius, & vel duodecies, lota, & aqua priore semper abiecta, varia vnguenta ad combustionem vtilissima fiunt. Miscetur enim vel cum butyro sine sale, vel ol. rosar. aut hyperici. Interdum alia adduntur, vt mucilago sem. cydonior. psyllij, album. oui, cera alba.

Vtilia sunt & hæc. ℞. succi cortic. med. sambuci ʒ. j. ℞. cremoris lactis lb. j. Coq. ad consistent. iustam. Adde mucilag. sem. cydon. aqu. solani extr. butyri s. s. cerussæ, ana ʒ. ℞. Misc. F. Vnguent.

Vel ℞. ol. lini ʒ. iij. cera noua ʒ. ij. album. ouor. q. s. Misc. super igne. F. Vnguentum.

Ad omnia ambusta sananda etiam maximè valet hoc:

*℥. ol. oliuar. part. j. album. ouor. part. ij.* Conquassentur diligenter & exactè misceantur, vt F. Vnguent. album; quo locus ambustus cum pluma gallinæ sæpius de die illinendus, vsque dum crusta spontè decidat, nec vlla ligatura externa adhibenda.

Ambrosius Paræus in Nosocomio Parisiensi hoc feliciter vsurpari scribit.

*℥. lardi concisi lb. j.* Liquefiat in *aq. ros.* & coletur per linteum rarum. Lauetur quater *aq. plantag.* vel altera conueniente. Postea adde *vitell. ouor. rec. num. iij.* F. Vnguentum.

Vel *℥. cancras q. v.* Contunde viuos in mortario. Postea sume *butyrum recens s. sale*, feruescat, & despumetur. Calefacto iniice cancras contusos, & coq. donec rufescant. Postea coletur, & vnguentum vsui seruetur, quod est efficacissimum.

Omnibonus Ferrarius, *de arte medic. infant. lib. 4. cap. 25.* hoc tanquam secretum, & quod sæpius felicissimè expertus sit, commendat, etsi iam pustulæ eleuatæ sint: *℥. album. ouor. ij. ol. rosar. 3. ij. aq. ros. 3. j.* Misce diligenter. Postea panniculus albus lineus vel sericus, raræ texturæ, isto linimento madefactus parti ambustæ imponatur, & nunquam auferatur, donec malum sanatum sit, sed quotidie bis aut ter saltem linteum iterum illinatur & madefiat. Quarto die elapso, loco albumin. ouor. vitelli eorum sumantur, & ita vsus continuetur, donec videatur nouæ cuticulæ regeneratio fieri: Tunc verò forfice paulatim de die in diem, vbi noua cuticula generata fuit, panniculus abscindendus, donec totus ablatus sit: quo ablato, nullum vestigium læsionis apparebit.

Vel *℥. cortic. medij sambuci q. v.* Coq. in oleo oliuarum. Col. adde *cerussæ part. ij. plumbi vsti, lithargyri, ana part. j.* Misce diligenter in mortario plumbeo.

De omnibus tamen vnguentis hoc notandum, ita comparata esse debere, vt tenaciter parti non adhæreant, sed faciliè abstergi & remoueri possint. Neque enim vlcera hæc ferunt, vt fortiter abstergantur, sed ferè linteo subtilissim o



lissimo parti admoto à pure mundari debent. Si verò vnguenta tenaciter adhæreant, & ægro dolorem, & Medico molestiam in abstergendo pariunt.

Vesicæ & pustulæ si eleuentur, nec tamen malum grauius, non statim aperiendæ. Si enim statim aperiuntur, ob cutem denudatam dolor excitatur, & curatio tardius perficitur. Sed tertio demum die, vbi cuticula regenerari iam incipit, aperiendæ, non verò diutius apertio protrahenda, ne humor contentus acrior fiat, & cutem erodat.

Ad primum hunc gradum plerumque pertinet. ( Nam si sit maior pulueris tormentarij copia, vehementius lædit ) ambustio, quæ fit à puluere tormentario, quæ hoc sæpe peculiare habet, vt grana huius pulueris cuti faciei infixæ mancant, & deformitatem pariant. Quod si fiat, ( aliàs enim si pars saltem à flamma pulueris læsa sit, nec grana cuti immixta & impacta, vt aliæ combustiones sananda ) statim acu aut alio instrumento commodo grana extrahenda. Quod si omnia statim extrahi non possint, permittendum, vt pustulæ eleuentur; ita enim faciliùs reliqua grana extrahentur. Si verò Cheirurgus non statim in principio vocetur, & combustionem iam sanatam maculæ relictæ fuerint, vesicatorium è cantharidibus & fermento imponendum, & vesicæ excitatæ forcipe incidendæ, puluis eximendus, & locus ( quod aliàs etiam in talibus combustionibus faciendum ) decocto sennigræci & fl. chamæmeli à nigredine diligenter ablucendus. Postea hoc vel simili linimento vtendum.

*℞. gummi elemi 3.j. Dissoluatur in ol. ouor. rosar. lil. alb. ana 3.ij. vng. basilici 3.ij. butyri s. sale. 3.j. Misc.*

Guil. Fabricius, *lib. de Combustionib. cap. 6.* etiam puluere præcipitati vtitur.

Sed rectè monet Paræus, puluerem pyrium, ita sæpe in cutem & carnem penetrare, iis non insigniter læsis, vt nullis remediis, non phœnigmis, non vesicatoriis, non scarificatione, non cucurbitulis, aut corniculis eximi, & inde elici queat, adeo vt sæpe eius impressa mancant vestigia, vt ipsa experientia testatur.

Ad dolorem verò leniendum partes vicinæ hoc vnguento illinantur.

*℞. ol. amygd. dulc. rosar. cereæ albæ, ana ℥. j. Liquefiant super igne, & adde camphoræ ℥. j. mucilag. sem. cydon. parum. Misc.*

*Ambustio à fulmine.*

Pertinet huc & ambustio, quæ fit à fulmine. Cum verò fulmen malignam & venenatam qualitatem coniunctam habeat, id quod ex tetro odore & summa vi nocendi & interficiendi patet, ut & ex eo, quod carnes animalium fulmine occisorum canes non attingunt: statim homini à fulmine tacti pulu. aliquis bezoardic. vel theriaca, vel aqua bezoardica, exhibenda, sudorque prouocandus. Arteriæ quoque, labia, lingua, nares, inungendæ vino, in quo theriaca dissoluta sit, & carpis ac cordi epithema cordiale imponendum: loco verò ambusto applicanda vnguenta ex capis, foliis rutæ, & theriaca. Exhibendi etiam sunt syruipi, conseruæ, & pulueres cordiales.

Si eschara inducta sit, ea scalpello maturè remouenda, & tale vnguentum adhibendum.

*℞. pulu. rad. vincetoxici, angelicæ, ana ℥. ℞. sol. rutæ, scordij, ana ℥. j. theriacæ ℥. ij. spir. theriacalis ℥. iij. mell. rosac. ℥. ij. Misc.*

Vlcere mundato puluis hic sarcoticus inspergendus.

*℞. rad. angelicæ, vincetoxici, ana ℥. j. myrrhæ, mastich. zburis, folior. scordij, ana ℥. ℞. aloës succotrinæ ℥. ij. F. puluis, qui irroretur succo Nicotianæ veræ & saniculæ, & F. Trochisci, qui in vmbra siccentur, atque, vbi opus, iterum in puluerem redigantur.*

Si qua ossa etiam fracta sint, non illa vulgata Cataplasmata adstringentia vsurpanda, ne veneni euaporatio impediatur, sed aliud ex farina fabar. bordei, lupinor. rad. angelicæ, vincetoxici, sol. rutæ, scordij, theriaca. Idque singulis diebus renouandum, donec veneni vis victa & discussa sit. Supra verò locum defensuum apponendum, ne vapores venenati per vasa sursum ad cor adscendant.

*Secundus gradus combustio.*

Si verò combustio tam vehemens sit, ut non solum venicæ excitatæ sint, sed & cutis combusta, exsiccata & contracta sit, medicamenta empyreuma tantum extrahentia non

non sufficiunt, nec solum adhibenda, sed talia applicanda, quæ cutem exsiccatam emolliunt. Ideoque statim omnes pustulæ incidendæ, vt humor calidus & acris effluat; hinc statim loco affecto tale vnguentum imponatur.

*℞. vnguenti basilici ℥. j. ol. rosac. amygd. lil. albor. ana ʒ. iij. vitell. ouor. num. ij. Misc. Vel ℞. butyri s. sale rec. pingued. gallinæ rec. ana ʒ. j. ceræ nouæ, ol. lil. alb. ana ʒ. ʒ. Liquefiant super igne, & admiscere croci ʒ. j. mucilag. sem. cydonior. ʒ. j. Misc. Vel hoc Fabricij. ℞. butyri rec. s. sale, aq. ros. lotiæ ʒ. iij. ol. violar. de vitell. ouor. amygd. dulc. ana ʒ. ʒ. farinæ bordei ʒ. j. ʒ. croci ʒ. j. mucilag. sem. cydon. ʒ. j. ceræ q. s. F. Vnguentum. Vel aliud ex antea propositis.*

Vel *℞. lithargyri, cerussæ, vel minij q. v. Ebulliant in aceto. Aceto per filtrum traiecto adde ol. viol. vel ouor. q. s. & diligenter misceantur. Postea ℞. pulpa maior. dulc. sub prunis cōst. ʒ. ij. farinæ bord. sem. fenigr. ana ʒ. ʒ. Cum lacte fiat Cataplasma; cui adde croci ʒ. ʒ. Misc.*

Supra verò locum ambustum tale defensiuum imponatur.

*℞. pulu. boli Arm. sang. dracon. balaust. fl. ros. rub. ana ʒ. ʒ. ol. ros. ʒ. iij. ceræ ʒ. j. ʒ. aceti parum F. Vnguentum.*

Ipsam membrum postea fascia oxycrato madida inuoluentum, aut linteam oxycrato madidum imponendum, vt dolor leniatur, & influxus humorum prohibeatur. Vulgò muria illa acida, in qua brassica capitata seruatur, vti solent.

Si tandem cutis non solum exsiccata nonnihil, sed & omne humidum radicale in ea absumptum, & calidum innatum, dissipatum sit, imò in ipsa caro venæ, arteriæ, nervi & combusti, vt gangræna partis metuenda sit; primò pustulæ & vesicæ omnes incidendæ, & aqua in iis contenta exsiccanda. Postea danda opera, vt eschara statim primo vel secundo die separetur, aut si id fieri non possit, pluribus in locis scalpello incidenda, vt humori exitus, medicamentis verò ad partem aditus detur. Statim ergo linimentum Guil. Fabricij proximè descriptum imponendum.

Vel *℞. butyri s. sale aq. ros. loti ʒ. iij. vngu. basilici ʒ. j.*

*mucilag. sem. cydon. aqu. ros. extr. ol. amygd. dulc. lil. alb. ana*  
*℥. ℞. vitell. oui j. Misc. Vel ℥. butyri s. sale, ol. ros. ping.*  
*porci, ana ℥. j. vitell. ouor. ij. Misc.*

*Vel ℥. mucilag. sem. cydon. aq. pariet. extr. ℥. ij. ol. lil.*  
*alb. ℥. j. vitell. oui j. ceræ q. s. F. Vng. molle.*

Supra linteum verò de seq. emulsione modicum imponendum.

*℥. sem. cucurbitæ excortic. ℥. ij. cydon. ℥. ij. sænigr. ℥. j. aq.*  
*puræ lb. vj. F. Emulsio. Adde saponis Veneti albi ℥. ℞. cam-*  
*phoræ ℔. ℞. Misc.*

Defensiuâ hîc, præcipuè si pars iam intumescere incipiat, non adeò commoda sunt, præsertim si gangræna immineat; cùm transpirationem prohibeant.

Si gangræna iam incipiat, curatio instituenda, vt capite seq. dicetur; & si quid planè combustum, maturè separandum, ne putredo partes sanas corripiat.

Vbi eschara, & quod combustum est, separatum fuerit, vlcus mundandum, carne implendum, & cicatrice claudendum, vt hætenus de vlcerum curatione dictum, & cap. seq. dicetur. Cicatricem tamen inducentia non nimis sicca sint, ne turpis & rugosa cicatrix fiat.

Guil. Fabricius ad cicatricem in ambustis inducendam his vsus est.

*℥. empl. palmei ℥. ij. pingued. gallinæ, anser. ana ℥. ℞. Li-*  
*quefiant simul. Deinde admisce aluminis vsti, plumbi calcin-*  
*ati, lithargyri auri, lapid. calaminar. ana ℥. j. Terantur in*  
*mortario plumbeo, addendo mucilag. sem. cydon. sænigræ,*  
*ana q. s. F. Vnguentum.*

Unguentum alabastrinum etiam hoc in casu sæpissimè magno emolumento vsurpauit, cuius hæc est descriptio:

*℥. lapid. alabastrit. calcinati ℥. j. ℞. pumicis albi calcin.*  
*℥. ℞. alumin. vsti ℥. ij. F. omnium tenuissimus puluis. Postea*  
*℥. ceræ albæ, sebi hircini, ol. amygd. dulc. lil. alb. ana ℥. j.*  
*è vitell. ouor. ℥. ℞. F. Vnguentum; quod emollit, dolorem*  
*lenit, & cicatricem pulchram inducit.*

Si venæ & arteriæ, vt & nerui combusti sint, ne pars atrophia ob defectum alimenti corripatur, sed  
 vasa

vafa constricta aperiantur, sequenti vnguento illinenda.

*℥. succi lumbricor. 3. ij. pingued. human. gallinæ, vrsi, ana 3. j. spir. vini 3. ij. Misc.*

Si partes natura diffitæ combustæ sint, vt palpebræ, labia, digiti, ne coalescant, sicca linamenta aut laminæ plumbeæ subtilissimæ interponendæ.

Tandem etiam partium affectarum habenda est ratio in eligendis medicamentis. Faciei enim ambustæ non conueniunt medicamenta ex cœpis, sapone liquida, vt & vernice; cùm facilè oculi inde lædi possint. Ideoque faciei Vnguentum Omniboni Ferrarij antea propositum, vel ex sapone aliquod spissius, ne diffuat, imponendum.

Vt *℥. ol. rosar. amygd. dulc. ana 3. s. saponis Veneri 3. j. Misc.*

Si oculi sint læsi, statim lac muliebre vel aliud tepidum instilletur; aut tale collyrium:

*℥. aq. ros. 3. iij. plantagin. 3. j. sem. cydon. sænigr. ana 3. j. Stent in loco calido & colentur.*

Si combustio sit vehemens & crusta excitata, cauendum, ne palpebræ retrahantur, quod magnam deformitatem afferret. Ideoque fomentatio per emollientia instituenda.

Vt *℥. rad. althææ, maluæ, ana 3. vj. fol. althææ, maluæ, fl. meliloti, sambuci, ana M. s. sem. sænigr. lini, cydonior. ana 3. s. Coqu. & decocto palpebræ foueantur. Postea inungantur hoc vnguento:*

*℥. mucilag. sem. cydon. sænigr. ana 3. ij. ol. amygd. d. ping. human. ana 3. j. gummi elemi 3. j. Liquefiant super igne, & colentur.*

Vel *℥. ol. lil. alb. ouor. ana 3. s. pingued. humanæ 3. vj. gummi elemi 3. ij. ceræ nouæ 3. j. croci 3. j. F. Vnguentum.*

Sæpius verò cutis vtraque manu extendatur.

Articuli & iuncturæ si comburantur, cùm sint partes ferè excarnes, nervosæ, & magno sensu præditæ, ne affluxus humorum fiat, & grauius malum excitetur, vniuersales euacuationes non omittantur. Topica verò non sint acria, cœpis, sapone, & similibus; sed lenientia &

Oculorū  
cōbustio.

Articulorum  
cōbustio.

anodynæ: ac præcauendum, ne nerui contrahantur, & articulus incuruetur.

Vt *℥. ol. lil. alb. amygd. dulc. lumbricor. ana 3. j. pingued. gallinæ, human. ana 3. ℞. vngu. dialthææ 3. vj. gummi elemi 3. ij. Misce. F. Vnguent.*

Ferulæ quoque vel alia instrumenta blandè & sine dolore membro adaptanda, vt contractio impediatur.

Si verò nerui contracti sint, & iuncturæ incuruatæ, vniuersalibus præmissis, pars affecta primò fouendâ decocto emolliente, parato è *rad. althææ, bryoniæ, lil. alb. fol. althææ, maluæ, chamæpytios, fl. chamæmeli, hyperici, semin. lini, sænigræc.*

Postea inungatur hoc vnguento: *℥. vngu. dialthææ 3. j. pingued. gallinæ, human. anseris, ana 3. ℞. succi lumbricor. 3. j. Misc.*

Et imponendum *empl. diachyl. f. & de meliloto.*

Simul etiam membrum contractum idoneis instrumentis sensim extendendum, quæ depinguntur in *Cheirurgia Gualtheri Ryff, & apud Guil. Fabricium, in tract. de combustion.* quæ ibi videantur.

*Inguinũ  
cõbustio.*

Si inguina comburantur, cùm sint loca illa humida, laxa, & fluxionibus opportuna, ac ob glandularum vicinitatem facilè humores confluant, & gangræna excitetur, medicamenta magis sicca sint, quàm in aliis partibus. Ideoque si pustulæ nullæ eruperint, medicamenta ex sapone, coëpis, & calce vtilia sunt. Pustulæ verò si iam sint eleuatæ, maturè aperiantur. Postea imponatur hoc vnguentum.

*℥. vngu. rosacei 3. j. basilici 3. vj. ol. vitell. ouor. lil. alb. ana 3. ℞. myrrhæ, aloës, ana 3. j. Misce.*

Super vnguentum tota pars tali cooperiatur cataplasmate:

*℥. farinæ hordei, fabar. orobi, ana 3. j. pulu. rosar. 3. ℞. Cum mell. ros. vel oxymel. f. F. Cataplasim.*

Si verò combustio magna sit, & gangræna metuenda, medicamenta, quæ *cap. seq. de gangræna* proponentur, vsurpanda.

Cicatrices etiam turpes sæpe post combustionem relinquuntur,

inquantur; ob nimiam ab igne exsiccationem. Quod si metuatur, id præcauendum emollientibus toto curationis tempore adhibitis: valde verò sicca cicatricem inducentia non vsurpanda. Fouenda nimirum pars decocto modò de contractura membrorum proposito. Postea inungenda hoc linimento:

*℞. ol. ouor. lib. alb. ana ʒ. ʒ. pingued. human. gallinæ, piscis thymali, ana ʒ. iij. ol. myrrhæ ʒ. ʒ. succi lumbricor. ʒ. ʒ. Misc.*

## Dieta.

Diætæ simul recta instituat ratio. Victus sit refrigerans & humectans, vraturque æger iusculis, in quibus endiuia, acetosa, lactuca, borrago cocta sint: contrà à calidis, acribus, salsis abstineat. Vinum non bibat, sed aquam hordei, vel cereuisiam tenuem. Si opus sit, etiam venæ sectio & corporis purgatio institui potest.

Dieta.

## CAPVT XIX.

## De Gangræna &amp; Sphacelo.

**G**Angræna equidem & Sphacelus, nec tumores, nec vlcera sunt: imò nec morbus Sphacelus est, sed ipsa partis *νεκρωσις* & mortificatio; gangræna verò intemperies insignis, ad mortificationem tendens, quæ etiam sine tumore inuadere potest: quia tamen frequentissimè tumores subsequitur, & præsertim inflammationes, nonnulli inter tumores de gangræna & sphacelo agunt; alij, quia vbi pars gangræna corripitur, necessariò vlcus accedit, & post sphacelum vlcus relinquitur, inter vlcera de gangræna & sphacelo tractant: quos & nos sequimur, ac propterea sub finem tractatus huius de vlceribus, de gangræna & sphacelo agere volumus.

Est autem Gangræna, quam vulgò *den heißen Brandt*, Gangræna quid sit. & Ignem S. Antonij vel Marcelli nominant, partis imperfecta mortificatio aut corruptio, ad *νεκρωσιν* seu mortificationem tendens, cui nisi celerrimè succurritur, membrum planè emoritur, omnemque sensum ac vitam amittit, nihilque, seu secetur seu vratur, percipit; quæ *νεκρωσις* iam ita perfecta, à Latinis appellatur *Syderatio*, à Græcis *σφάγις*, à Germanis *der alte Brandt*, adedò vt hæc

*Differētia Gangrænæ & Sphaceli.* mala non nisi magnitudine differant. Nam in sphacelo pars omni sensu & vitâ destituta est, planeque emortua: In gangrænâ verò nondum adest perfecta partis corruptio. Et cum in gangrænâ nondum sit tanta corruptio, neque perfecta mortificatio, solû molliores partes inuadit: sphacelus verò, utpote qui est perfecta ac integra partis corruptio, non solû molliores partes, putâ cutem, carnem, venas, arterias, neruos inuadit, sed & ipsa ossa intacta non relinquit. In sphacelo tamen etiam primò molliores partes corrumpuntur, & non solû ossa, sed & venæ, arteriæ, ac nerui salui relinquuntur: si tamen pars putrida non separetur, fieri non potest, quin & partes solidiores putredine inficiantur.

*Causse.* Cum ergo in gangrænâ & sphacelo membri fiat mortificatio, in gangrænâ quidem incipiens, in sphacelo verò perfecta; atque mortificatio partis à destructione caloris natiui dependeat, sicut contra ex huius integritate vita: quidquid calorem natiuum partis destruit, illud etiam causa gangrænæ & sphaceli esse potest. Calor autem natiuus destruitur, cum vel à contrario corrumpitur, vel suffocatur, vel dissipatur, vel ob defectum alimenti extinguitur. Destruitur à contrario vel agente qualitate manifestâ & frigore, vel occultâ, ut à veneno. Suffocatur prohibita transpiratione. Dissipatur à maiore calore. Extinguitur, si pabulum necessarium denegetur: ut ita quinque causse sint generationis gangrænæ & sphaceli. Nimirum frigus nimium, venenata qualitas, prohibita transpiratio, calor externus vehemens, alimenti & caloris influentis defectus.

Primò enim videmus non rarò tempore hyberno per niues & glaciem iter facientibus extrema pedum, manuum, aures, nares emori, ob frigoris externi vehementiam: Ita euenit interdum ob medicamenta nimis refrigerantia in phlegmone aut erysipelate incautiùs adhibita partem gangrænâ aut sphacelo corripì. Quanquam hunc casum malim ad transpirationem prohibitam referre.



Maxima quoque vis calorem innatum destruendi est iis, quæ venenosa sunt, & occultâ vi corpus nostrum destruunt. Etenim interdum humores in corpore nostro adeo degenerant, & tantam malignitatem acquirunt, ut iis partibus, in quas à natura detruduntur, *væpores* inducant, quod videmus fieri in carbunculis. Ita & morsus & ictus venenatorum animalium partes corrumpunt & putrefaciunt. Quod præstant quoque medicamenta septica, quæ carnem corrumpendi vim habent, non satis prudenter adhibita, præcipuè in locis calidis & humidis, ut in emunctoriis, pudendis, & similibus locis.

Tertiò, prohibita transpiratio etiam gangrænam excitat. Cum enim calor noster perpetuâ ventilatione indigeat, si illa denegetur, suffocatur à copiâ vaporum. Hac de causa non rarò in magnis inflammationibus, præcipuè in partibus humidis, gangræna accidit, calore natus extincto; ut aliàs etiam videmus exiguam flammam aqua aut oleo copiosiore affuso extinguì, & sub cucurbitulâ non perforatâ aut vase quocunque recto flammam suffocari, quæ sub perforatâ & vase aperto servatur. Idque in primis accidit, si in febribus, præcipuè malignis, cum impetu humores ad aliquam partem seu protrudantur, seu ruant. Ita memini hîc cuidam cui febre maligna laboranti, ex humoribus ad scrotum protrusis, scrotum totum inflammatum & sphacelo corruptum fuisse, ut necessariò totum auferretur, & testes nudi propenderent, qui tamen gangræna sedata postea carne ex inguinibus succrescente iterum recti sunt. Inflammationem etiam, quam gangræna sequitur, excitant interdum vulnera, eaque non solum magna, sed & sæpe exigua, quæ nullius momenti videntur. Ita refert Henricus ab Heer, *lib. 1. observat. med. in rar. observat. 12.* se virum ætatis annum quinquagesimum nonum agentem, qui cum ungues pedum resicaret, & ad viuum usque penetrasset, mox gangræna correptum interire vidisse: Et alios duos illustres viros, qui cum callum pedis amputandum curassent, gangrænam, quam mox excepit mors, incurrisse. Quod etiam faciunt medicamenta emplastica, in magnis inflam-

mationibus,

mationibus, præcipuè in locis humidis intempestiuè applicata, quæ frequenter suffocationem caloris natiui inducunt.

Quartò etiam calor præter naturam & extraneus gangrænam inducit, humidum radicale & calorem natium absumendo. Sic interdum post magnas vstiones gangræna sequitur.

Denique alimenti, sanguinis scilicet, spiritusque influentis, qui ad insitum fouendum necessarius est, defectu, oritur gangræna. Cùm enim calidum innatum perpetuo nutrimento, ceu flamma oleo, indigeat, si illud de negetur, marcescit & extinguitur, vt flamma in lucernâ deficiente oleo. Atque hoc modo gangræna externis corporis partibus accidit, interdum in atrophia, tabe, & similibus morbis diuturnis corpus extenuantibus. Eadem de causa, si maiores articuli luxati non bene reponantur, os luxatum comprimit vicina vasa, & sanguinis ac spirituum in partes subiectas influxum prohibet, vnde tabes & macies earundem sequitur & procedente tempore non rarò gangræna. Ita compertum est, ex magno tumore circa venam cauam, qua diuaticata in crura descendit, comprimente illam, & sanguinis descensum in crus impediante, gangrænam ortam esse. Hoc modo etiam gangræna accidit, si pars aliqua nimis arctè & diu vinculis constringatur, aut nimis adstringentia parti alicui imponantur.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Cognoscere gangrænam non difficile est. Nam color in parte mutari, & ad nigrum conuerti, caro flaccescere, pulsus & sensus imminui, calor aboleri incipit. Quæ symptomata, quò magis ad perfectam corruptionem & sphacelum gangræna tendit, magis augentur & euidentiora fiunt. In perfectâ enim corruptione & sphacelo vita & sensus planè abolita sunt: nullus percipitur pulsus, pars, siue secetur, siue vratur, non dolet, caro frigida apparet, fit mollis & flaccescit, vt digitis cedat, dum premitur: quæ tamen postea exsiccatur, fit nigra, liuida & planè emortua, ac graueolens est instar cadaueris, cutis,

cutis, si digitisprehendatur, à subiectâ carne separari videtur. Monet autem hoc loco Ambrosius Paræus, ne Medicus, vbi ex signis his gangrænam & spacelum deprehendit, ea, quæ agenda sunt, amplius differat, deceptus motu, qui interdum aliquis in membro etiam emortuo reliquus est. Mouentur enim spacelo corruptæ partes non integri musculi motu, sed quia saltem musculi caput adhuc integrum est, quod dum mouetur, viâ continuum sibi tendinem, & caudam suam, etsi iam emortuam, trahit.

Atque hæc signa, quæ in perfectâ corruptione & sphacelo apparent, in omni eadem sunt, ex quacunque etiam causâ, siue ex frigore, siue ex venenatâ qualitate, siue prohibitâ transpiratione, siue calore extraneo, siue alimenti defectu originem traxerit, nisi quod talia symptomata in sphacelo ab occulta causâ & venenatâ orto, vt delirium, syncope, & similia, sint grauiora. At in gangrænâ & mortificatione adhuc incipiente, signorum & symptomatum, prout gangræna ex diuersis causis ortum habet, notatur diuersitas. Nam in gangrænâ, quæ ex frigore oritur, subitò acutus & pungens dolor oritur, rubor in parte apparet, qui paulò post in nigrum colorem mutatur, calorque, qui in parte erat, extinguitur, ac frigus & stupor cum horrore quasi per quartanas percipitur. Deinde in gangrænâ, quæ ex venenato & maligno humore in corpore, quem natura ad externa protrudit, proficiscitur, adest febris continua, maximusque naturæ cum morbo conflictus, vnde syncope, delirium, & similia ortum habent. Oriturque talis gangræna plerumque in partibus extremis, vt digito magno pedis, cum pustulâ quadam seu vesicâ, sub quâ est macula nigra, quæ sæpe subitò in tibiam totam & coxam deriuatur.

Quæ autem ingentes inflammationes, plerumque ob prohibitam transpirationem, sequitur gangræna, ex eo cognoscitur, quod color ille floridus, qui solet adesse in inflammationibus, in pallidum & liuidum mutatur. Dolor ille pulsans, qui antea infestabat, cessat, sensus hebetatur, oriuntur pustulæ grandiores, plenæ ichore referente carnis

carnis loturam. Quæ ferè eadem apparent vbi à calore extraneo ortum habet gangræna. Si denique ob defectum alimenti, aut intemperiem siccam gangræna partem corripit, nullus adest dolor, inflammatio, tumorque, sed potius macies, corpusque statim refrigeratur, & accidit hæc gangræna plerumque in partibus extremis, vt in tibiis & pedum digitis. Vbi autem pustulæ tandem exoriuntur, & pars liuida euadit, tùm dolores accidunt, & febris excitatur. Si autem ex constrictione & ligaturâ eueniat gangræna, pars tumet & distenditur, atque exoriuntur pustulæ maiores, ichore loturæ carnis simili plenæ. Sed causas euidentes faciliè possumus ab ægris percipere.

*Prognostica.*

*Prognostica.*

1. Gangrænam periculosum esse malum, cuius facile patet. Nisi enim citissimè auxilium feratur, in sphacelum breui degenerat, & pars planè emoritur. Quâ de causa nullus hic cunctationi locus est, sed statim suppetiæ ferendæ. Quod non ita difficulter fiet in vegeto adhuc & iuuenili corpore, vbi spiritus vitales adhuc sunt integri, imprimis vbi muscoli & nerui nondum sunt læsi.

2. Gangræna autem, quæ fit cum affluxu venenosorum humorum & occulta qualitate, difficilioris curationis est, quàm quæ fit sine affluxu. Pauci enim à tali gangrænâ euadunt.

3. Sunt & illæ gangrænæ periculosiores, quæ in partibus humidis incipiunt. Citius enim calidum innatum à copiâ humorum in talibus partibus abundante suffocatur.

4. Quâ de causa etiam gangræna quæ in hydropicis oritur, rarò sanatur, sed plerumque degenerat in sphacelum; & quæ à causa antecedente oritur, etiam periculosior est, quam quæ à primitiuâ, vtpote in qua viscera magis afficiuntur.

5. Sphacelus verò longè adhuc periculosius malum est. Nec enim pars sphacelo correpta in integrum restitui potest, sed & mox excindenda & à viuâ separanda est. Quod nisi fiat, etiam partes sanæ vicinæ inficiuntur, & putredo

putredo tandem in reliquum corpus serpit, vnde præsentissima mors imminet, quam præcedunt deliria, vigiliæ, syncope, conuulsiones, ructus, singultus, totoque corpore frigidus erumpens sudor, aliique inter loquendum, alij veluti somno oppressi moriuntur.

## Curatio.

Curatio Gangrænæ vt rectè instituatur, primò diætæ *Curatio.* & causæ antecedentis; si adest in corpore, habenda est ratio, antequàm ad topica accedamus. Diætam plerique refrigerantem & siccantem præscribere iubent; quod etsi verissimum sit de gangrænâ, quæ cum affluxu humorum fit, & magnas inflammationes sequitur: tamen varianda quoque interdum diætâ est, pro varietate causarum, vt mox in specie dicetur.

Ita quoque sanguinis euacuatio & humorum vitiosorum præparatio ac purgatio institui debet, pro ratione humorum peccantium. Hoc generale est, vt cordis habeatur ratio, illudque contra vapores malignos, ex parte putrescente exhalantes, muniatur. Hinc medicamenta cor confortantia ex *borrag. buglosso, carduo benedict. acetosellâ, bolo Arm. terra sigillat. lap. Bezoar, citro, theriacâ, Mithridatio, spec. diamarg. frigid. Elect. de gemmis, confectiõne de hyacintho, alchermes, & similibus exhibenda.*

Vt ℞. aq. scabios. acetos. ros. borrag. cardui ben. ana ℥. j. ℞. syr. acetos. citri, granator. ana ℥. j. spec. diamarg. frig. boli Arm. terræ sigill. ana ℥. j. Misc. F. potus.

Vel ℞. conf. ros. ℥. ij. acetos. borrag. tunicis, ana ℥. j. cortic. citri condit. rob. ribes, ana ℥. ℞. margarit. præparat. boli Arm. terræ sigill. spec. cordial. temperat. ana ℥. j. syr. acetos. citri q. s. Misc.

Topicis quoque extra cor muniatur.

Vt ℞. aq. ros. ℥. ij. borrag. acetos. ℥. j. ℞. card. bon. ℥. j. aceri scordij ℥. vj. spir. ros. ℥. j. macis, ligni aloës, cortic. citri, ana ℥. ℞. croci ℥. ℞. campb. ḡ. vj. Misc. F. Epithema, quod cordis regioni applicetur.

In gangrænâ etiam plerumque pars sana muniri debet, & danda opera semper, ne putredinem ipsa concipiat. In hunc usum defensiuâ dicta è *bolo Armen. & terrâ sigill.*

*figill.* adhibeantur, quibus propter malignitatem *scordium* admisceri potest.

*Vt ℥. boli Arm. ʒ. j. terre sigill. ʒ. B. C. C. preparat. ʒ. j. campb. ʒ. B. cere ʒ. vj. ol. ros. ʒ. iv. aceti ros. ʒ. j. succi scord. ʒ. B. album. oui j. Misce. F. Vnguentum.*

*Vel ℥. boli Armen. terre sigill. ana ʒ. B. M. cum aceto scordij.*

Sequenti Guilielm. Fabricius frequentius utitur.

*℥. farinae hordei ʒ. iv. boli Arm. ʒ. ij. pulu. gallar. nuc. cupress. cortic. granat. ana ʒ. j. B. Cum oxymel. simpl. q. s. F. Cataplasma.*

*Gangræna à nimia refrigeratione.* Sed ut iam ad specialem curationem veniamus, primò qua ratione gangræna à refrigeratione nimia ortum habens curanda sit dicemus. Verùm ut notum fiat, quomodo omnes tractandi sint, qui nimium refrigerati sunt, siue iam sit gangræna præsens, siue saltem immineat, à principio rem breuiter persequemur.

*Refrigeratorum curatio.* Si itaque nimium quis refrigeratus sit, ita tamen, ut gangræna nondum præsens sit, neque tùm pars sit liuida & frigida, sed potius rubor sit in parte, dolorque vehemens & vrens, tùm non mox igni admouendus est homo, sed paulò remotius ab eo collocandus, ut sensim sese calor colligat. Quin imò, modò pars planè frigore non rigeat, ut nullus amplius sanguis subsit, mox niue fricanda, aut etiam frigidâ abluenda sunt membra refrigerata, vnde sensim incalescere, & pristinum calorem recuperare incipient. Quod incolæ regionum septentrionalium in usu habent, qui homines refrigeratos rigidos & pænè emortuos primò aquæ frigidæ solent immergere, & manus, pedes, nasum, & alia membra refrigerata, antequam hospitium ingrediuntur, niue abluere & fricare. Et ut ab internis partibus calor fortius ad exteriora se pandat, frigusque omne expellatur, vtile est sorbitiones ex vino confectas exhibere & vinum cum Theriacâ propinare. Septentrionalium regionum incolæ *Hydromel* cum *pulu. cinam. caryophyll. zinzib.* & similium aromatum exhibent, vnde sudor in lecto prouocatur. In quem finem etiam nonnulli lagenas aquâ calida plenas corpori extra applicant.

Postea

Postea ubi dolor & refrigeratio nonnihil mitigata sunt, lenes frictiones manibus, ol. chamæmel. amygd. amarar. anethino inunctis, adhibendæ sunt, & partes fouendæ lacte dulci, in quo etiam coqui possunt folia & baccæ lauri, rosmarinus, chamæmel. salvia, origanum, stœchas & similia. *Raparum* etiam decoct. utile est, & vulgò ad membra ex refrigeratione dolentia vtuntur decocto rapar. prius frigore congelatarum.

Postea ad calidiora accedendum, vt *oleum de lateribus, de terebinth. de cerâ, semen urticæ, nasturtium*. Si autem non solum metus sit de gangrænâ, sed etiam ea iam præsens, membrumque iam emori incipiat, danda opera vt calor in parte conseruetur, & ab aliis ad eam reuocetur. Vnde hic defensorum vix aliqua utilitas, sed potius scarificationes adhibendæ, & fouendæ partes calidis medicamentis modò enumeratis, quibus addere possumus *scabiosam, scordium, radicem vincetoxici, & similia*. Adhibentur quoque partibus *theriaca, Mithridatium, trochisci de viperâ, lixiuium*, in quo *scordium* sit coctum, *aque theriacales*.

Secundò si ex affluxu humorum malignorum aut malignâ qualitate gangræna originem habeat, diætâ refrigerante & siccante instituta, & cibus citro, limonibus, granatis conditis exhibitis, euacuatis quoque per venæsect. aut medicamenta purgantia, si opus sit, & morbi natura ac vis id ferant, humoribus prauis (fortia tamen hic semper cauenda) malignitas depellenda est, & ab interioribus ad exteriora materia praua propulsanda, & talis ferè curatio instituenda, qualis in malignis febribus solet, nimirum exhibenda medicamenta ex citro, acetosâ, rosâ, borragine, scordio, carduo ben. dictamno Cretico, vincetoxico, angelicâ, theriacâ etiam & Mithridatio. Dandaque opera, vt sudor his medicamentis prouocetur, & venenum à membris nobilibus ad exteriora propellatur. Quod vt felicius & facilius fiat, per topica quoque materia maligna ad exteriora trahenda.

Vbi etiam, si venenum extra corpori adhæserit, vt ab ictu venenatorum animalium, defensiva adhibenda, ne

venenum latius ad partes interiores & nobiliores serpat. Si autem materia maligna in corpore genita sit, nullo modo defensiva adhibenda sunt, sed solum ea ad exteriora euocanda, in quem finem scarificationes parti affectæ adhiberi, cucurbitulæ etiam & hirudines applicari possunt, atque præterea pars ablui decoctis ex medicamentis malignitati & putredini resistentibus, vt *absinthio, ruta, dictamno, vincetoxico, angelic.* imprimis *scordio*, quod in omni gangrænâ vtilissimum est, & à putredine præseruandi magnam vim habet. Alij ad attrahendum vtuntur *radice raphani, semine nasturtij, & similibus.*

*Gangrena à morfu venatorum animalium.*

Si verò extra corpori aduenerit venenum, & per ictum, morsum, aut alium contactum in partem affectam transfusum sit, medicamenta, quæ fortiter venenum attrahunt, exsiccant, & absumunt, sunt vsurpanda; In quem finem commodissimè cauterium actuale adhibetur. Parte affectâ seu scarificatâ, seu adustâ, amplius medicamenta putredini resistentia & *viscosum* prohibentia, materiamque prauam porrò attrahentia sunt applicanda, vt Emplastrum ex iam enumeratis medicamentis, cui fermentum, alliumque sub prunis coctum admisceri potest. Tandemque sedatâ gangrænâ, si quod ex scarificatione aut vitioue vlcus adest, medicamentis ex *succo apij, melle rosato*, quibus aliquid *spiritus vini* addi potest, mundificandum, & cætera, quæ vlceri conueniunt, porrò agenda.

*Gangrena ab inflammatione.*

Tertiò gangræna, quæ magnas inflammationes subsequi, & à copiâ sanguinis ac humorum partis natium calorem suffocantium oriri solet, curatur hoc modo. Diæta primò tenuis & refrigerans instituenda. Sanguis & humores, qui in partem influunt copiosius, venæ sectione, scarificatione, cucurbitulis, purgantibus, aliisque commodis remediis, è toto corpore euacuandi, & ne in partem affectam confluant, aliò reuellendi & deriuandi sunt, circumque partem affectam defensuum aliquod applicandum, vt supra, *part. 1. cap. 5. de Inflammatione* dictum.

Mox sanguis & humores, qui in parte corrumpuntur, natiumque calorem suffocant, euacuandi sunt ex parte affecta



affectâ , vt caussa tollatur , & membro pristinus calor atque vigor restituatur.

Quapropter pars statim , cùm periculum in morâ sit , & sanguis qui iam corrumpi incipit , ob copiam & crassitiem per medicamenta vix digeri ac discuti possit , scarificanda est multis sectionibus , & iis satis profundis , ac sanguis corruptus satis copiosè euacuandus. In magnitudine tamen & profunditate incisionum respiciendum ad ipsius affectus magnitudinem , & prout affectus putredini & sphacelo vicinior fuerit , eæ sunt moderandæ. Aliqui etiam hirudines admouent ; aut cucurbitulas minores , si sanguis satis copiosè per scarificationes solas non euacuatur. Factâ incisione pars abluenda est *aq. salsa* , aut *lixinio* , cui etiam *lupini* aut *aloë* addi possunt , simulque coqui , vt si qui adhuc hæreat in parte sanguis crassior , abluatur , materiæ putridæ reliquæ euacuentur , & omnino putredini resistatur. In hunc vsum hæc decoctio usurpari potest , quâ membrum affectum , quoties noua medicamenta applicantur , abluendum.

*℞. lixiij fortiss. aceti opt. ana ℔.ij. scordij , absinth. lupinor. contusor. ana M. ℔. rad. ireos, aristol. rot. vincetoxic. ana ʒ. ℔. Coqu. omnia ad tertiæ part. consumptionem Colat. adde aloës, myrrhæ, puluerisator. ana ʒ. ℔. Rursum semel atque iterum ebulliant. Tandem adde mellis rosat. colat. ʒ. j. spir. vini opt. ʒ. iij. Misce.*

Vbi pars ablata fuerit , imponendum *Vnguentum Ægyptiacum* , quod primas hîc obtinet , & efficacissimum est ad putredinem tollendam , & separandam carnem mortuam à sanâ. Quod si maior corruptio sit , tale , quod etiam malignitati resistit , componit Guil. Fabricius :

*℞. ærug. ʒ. iij. mellis opt. & cum decocto absinth. & scordij despumati ℔. j. aceti scyll. ʒ. vj. alum. salis Arm. ana ʒ. ℔. succi rutæ , scordij, ana ʒ. ij. Coq. ad spissitudinem. Postea adde theriac. opt. Mithrid. ana ʒ. ℔. campb. ʒ. j. Misce.*

Vtilis est & hæc aqua , si in ea pannus madefiat , & loco affecto imponatur , quæque in gangrænâ scroti , de qua supra dictum , feliciter adhibita fuit :

324 *Lib. V. Pars II. Cap. XIX.*

*℥. vitrioli ʒ. j. summit. querc. M. j. thuris ʒ. ss. camphoræ ʒ. ij. vini lb. ij. ss. Coqu. ad tertiæ part. consumptionem, Colentur.*

Non solum autem Ægyptiacum vnguentum applicandum est, sed & supra vnguentum insuper Cataplasma, quod resoluat, exsiccat, & putrefactionem inhibeat, quale Iohan. de Vigo, *tract. 1. lib. 2. cap. 17.* describit, & commendat, quo etiam alij plerique Cheirurgi vtuntur. Atque hæc omnia tepidè sunt applicanda, & quidem eò vsque, donec putredo sedetur.

Quod si malum his remediis non cedat, ad valentiora medicamenta accedendum, caustica nimirum, vtpote *troschiscos Andronis, Polyidæ, Musæ, Pasionis*, qui aceto & vino soluti parti imponuntur. Multi quidem hic ante omnia commendant arsenicum: verum reiiicit & improbat illud non sine causa in curatione gangrænæ Guil. Fabricius, vtpote quod non solum vim septicam, & putrefaciendi ac carnes quasi liquandi habet, sed & grauia inducit symptomata, dolorem ingentem, deliria, syncope, & similia, vaporibus malignis partibus principibus communicatis. Tutius est cauterium actuale, vtpote quod inhibet putredinem, partem exsiccat & roborat, vsurpare.

Commendatur & hoc: *℥. mercurium*, soluatur in aqua forti, soluto adde *salis Saturni. & vngu. rosati camphorati q. s. F. Vnguentum.*

*℥. mercurium*, solue in aqua forti, solutum præcipitacum *ol. tartari*, præcipitatum ablue. Vel solum mercurius solutus cum aq. fl. Trinitatis misceatur & panni in eo liquore madefacti imponantur.

Crusta quocunque modo inducta tollenda est iis medicamentis, quæ supra, *part. 1. cap. 12. de Carbunculo*, fuere tradita. Neque tamdiu expectandum, donec natura corruptum a sano planè separet, sed summa pars crustæ, vel cultelli vel scalpelli acie incidatur ad partem sanam vsque, vt medicamentis ad penitiora & reliqua corrupta via pateat. Nam si expectemus donec spontè crusta liberetur, fieri posset, vt sub crustâ noua putredo contrahatur.

Reliqua

Reliqua deinde cura ordine, vt vlceribus conuenit, instituenda est.

Quartò, à calore nimio si eueniat gangræna, frigida *Gāgræna à calore nimio.* diæta præscripta, & calidis humoribus attemperatis atque euacuatis, si à causâ internâ malum originem trahat; membrum affectum scarificandum, & decoctione tali abludendum:

*℞. aq. endiu. acetosæ, lactucæ, solani, aceti, ana ℥. j. syr. acetos. f. ℥. ij. lupinor. ʒ. ss. scordij M. ss. salis ʒ. iij.* Coq. ad tertiar partis consumptionem.

Post *Ægypt. Unguentum* & dictum modò Catapl. imponendum, & reliqua, quæ modò præscripta, expedienda sunt. Vbi tamen hoc obseruandum, non nisi maximâ urgente necessitate ad cauterium actuale accedendum esse, ne vi ignis caliditas extranea, gangrænæ causâ, augeatur.

Quintò, si denique ex alimenti & sanguinis ac spirituum defectu, & primò quidem ob siccitatem & atrophiam, denegato necessario parti nutrimento, oriatur *Gāgræna ob atrophiam trophiæ partis.* gangræna, cibi calidi & humidi, concoctu faciles & plurimum ac bonum sanguinem generantes exhibendi, & extra quoque corpus vnctionibus ex oleo dulci, aut amygd. dulc. humectandum, atque omnia vitanda, quæ corpus exsiccant. Ad ipsam verò partem iam gangrænâ affectam omnibus modis attrahendum est alimentum. Vnde defensus hîc locus non relinquitur; cùm sanguine ac spiritibus ad partem affectam aditum præcludant. Non solùm igitur supra partem affectam *succo lumbricorum terrestrii*, qui ex lumbricis primò aquâ, postea vino lotis, atque in vas magnum cum copioso oleo amygd. dulc. & viol. inditis, ac super cineribus calidis calore lento liquatis, & postea colatis conficitur, & ad atrophiam atque extenuationem partium summè efficax est, membra vngenda sunt, sed & ipsa pars affecta eo leniter fricanda cui etiam cucurbitulæ non scarificatæ apponi debent. Commodissimum autem est, si putredo iam adsit, ea adhibere, quæ similiter & attrahunt, & putredini resistunt, qualia sunt *aqua salsa cum farina lupinorum, orobi, scordio, myrrha &*

similibus. Quod si iam processerit gangræna, scarificanda pars est, & *Ægyptiacum vnguentum*, atque illud, quod ex pice, & modò enumeratis componitur, apponendum est.

*Gāgræna ex interceptione sanguinis & spirituum.*

Porro si ex interceptione spirituum, vel etiam sanguinis, gangræna contingat, quæcunque etiam causa sit, quæ sanguinem & spiritus interceptit, ea protinus tollenda, ut si à vinculo sit illa interceptio, illud laxandum & postea medicamenta putredini resistentia, & simul illud, quod est corruptum, discutientia ex *farina fabar. orobi, lupinor. aloë, scordio, &c.* imponenda. Et si iam inualuerit gangræna, locus scarificandus, & cætera quæ in gangrænis requiruntur, agenda. Si adstringens & repellens medicamentum sit in causa, illo sublato, frictionibus, lotionibus, & inunctionibus. calor reuocandus. Ita & in gangræna ab aliis causis spiritus intercipientibus orta procedendum. Ipsius enim gangrænae curatio vix quicquam variat, causarum remotio saltem diuersa est.

*sphaceli  
Curatio.*

Sed si malum eò usque deuenerit, ut iam membrum planè emortuum & sphacelo correptum sit, ex quacunque etiam causa ortum habuerit malum, vna curandi est ratio. Cum enim quod planè emortuum est in corpore, vitam recuperare non possit, & iam rei præter naturam planè habeat rationem, vna indicatio est, illud è corpore tollendi & amputandi. Quod si fieri ob loci incommoditatem non possit, iam desperata res est. Etenim sunt partes aliæ aliis aptiores, ut abscindantur, v.gr. digiti, pedes, manus, genitalia, cum minori periculo abscindi possunt. Verùm si in thorace vel ventre malum sit, excindi partes non possunt, atque imprimis si plures particulæ inficiantur. Nam interdum non totum membrum tollendum est, sed aliquid saltem ex eo. Interdum verò membrum planè amputandum est, cum nimirum putredo omnes illius membri partes circumcirca corripuit: quod in quibusdam expeditè & sine periculo præstare licet, ut in scroto; in aliis difficultate & periculo amputatio non caret, ut in pedibus, brachiis & manibus. Sed qua ratione ea amputatio & corrupti ablatio institui debeat, iam doceamus. Fit autem hoc pluribus modis. Aliqui defensiuo supra partem

partem sanam prius applicato carnem mortuam propè sanam multis sectionibus rectis & obliquis scarificant, & quidem satis profundè, vsque ad os. Vulneribus postea puluerem ex arsenico & sublimato inspergunt, vt pars emortua à sanâ separetur. Verùm in hac carnis corruptæ extirpandæ ratione, vt nuper etiam monuimus, arsenicum suspectum est, & loco eius alia vrentia medicamenta ex cinere sarmentorum & calce viuæ adhibenda. Crusta facta scalpello tollenda, neque expectandum, donec spontè separetur. Vt tamen mortuum siccetur, & à sano facilius separetur, Fallopius hunc sparadrapum applicat;

*℥. aloës, myrrhæ, acaciæ, galliæ mosch. aliptæ mosch. santal. omnium, ligni aloës, cymini, alumin. ana 3. j. F. puluis. Cuius ℥. 3. j. picis naualis, resinæ pini, colophon. ana 3. ij. thuris, mastiches, styracis liquid. ana 3. j. β. gummi arabici, tragacant. ana 3. β.* Liqueuntur omnia, in liquatura impone linteum, donec omni ex parte medicamento imbuatur. Reliqua postea peraguntur vt in alijs vlceribus. Alij cauterio actuali, quod corruptum est adurunt, vsque dum dolor percipitur in parte, & reliquæ deinceps, vt artis, peraguntur.

Verùm monet Fallopius, ne, dum multa caro emortua est tollenda, vtamur solo cauterio actuali, cum maximus ex adustione illâ excitetur foetor. Alij sectione & nouacula amputant corrupta, & postea ad euitandam hæmorrhagiam & exsiccandas atque absumendas reliquias etiam cauterium actuale, si opus est, applicant. Sed hætenus hæc curandi ratio procedit, cum membrum totum non corruptum, neque etiam os auferendum est.

Nam si totum membrum sit corruptum atque amputandum, neque cauterio actuali, neque potenciali, neque nouacula id expediri potest, sed integri membri, nempe pedis, manus amputatione opus est. Verùm qua ratione hæc amputatio fieri debeat, non vna est autorum sententia. Celsus, lib. 7. cap. 33. suadet, vt sectio fiat inter carnem sanam & mortuam, ac potius aliquid ex sano tollatur, quàm de mortuo relinquatur, ne malum, quod relinquitur, sanum corruptat. Quam curandi rationem plures ex

*Abcissio  
membri  
corrupti  
ubi san-  
cienda.*

recentioribus improbant, ob pericula, quæ sectionem in parte sanâ sequuntur, sanguinis nimirum immodicam profusionem & dolorem ingentem, atque hinc dependentia animi deliquia. Hæc itaque ut vitarent, sectionem instituere iubent in parte corruptâ. Fallopius quidem distantia vnius digiti à sanâ parte nouaculâ incidit carnem mortuam vsque ad os; quod postea ferrâ mox tollit, & amplius ferramenti ignitis vasa magna & carnem vsque ad doloris sensum adurit. Hieronymus Fabricius itidem portionem sanæ carnis, quanta est latitudo vnius digiti, relinquit, & nouaculâ etiam in carne mortuâ sectionem instituit, & partem postea ferramenti adurit eodem modo ad hæmorrhagiam prohibendam & reliquias putredinis absumendas.

Verum hoc loco monendum est, aliquando adhuc serpere putredinem, & partes vicinas inficere, aliquando vero iam putredinem cessare, neque in vicina amplius serpere, quod ubi fit, circum partem corruptam circulus exactè rubeus & exquisiti sensus apparet. In casu posteriore quidem non incommoda videtur esse illa curandi ratio in parte corruptâ & mortuâ. Hoc modo enim pericula illa, quæ comitantur sectionem in parte viuâ, sanguinis profluuium, dolor & deliquia animi præcauentur, cum per partem corruptam sanguis non effluat, atque eadem nullum sensum habeat. Si quid autem carnis mortuæ reliquum est, id, cum putredo non amplius serpit, etiamsi cauteria non adhibeantur, spontè postea abscedit, & à natura separatur, idoneis medicamentis adhibitis. Sed si adhuc serpat putredo, neque dum natura spontè sanum à corrupto separare incipiat, non sine præsentis periculo in parte corruptâ solùm instituitur sectio. Nam non rarò in partibus interioribus & imo membri corruptio longè altius & longius penetrat, quàm in cute apparet. Musculi enim & eorum vasa in interioribus partibus, cum sint calidiora, quàm extra, facilius putredinem concipiunt. Quapropter si quis incisionem adhuc in parte mortuâ instituere velit, cum multum putredinis relinquat in interioribus, vel ægro mortè relicta putredine,

putredine, quæ semper latius serpit, accersit, vel eundem iteratâ sectione temerè cruciat. Neque refert, quod dolor excitatur in parte sanâ. Nam vt Celsus ait, *alleg. loco*, non quicquam interest, an satis tutum sit præsidium, quod vnicum est. Et: extremis morbis extrema sunt adhibenda remedia. Veruntamen dolor aliquo modo leniri, & sensus obscurari potest arctis ligaturis, spiritum animale aliquandiu intercipientibus, vt postea dicitur: & vt nouaculâ acutissimâ sectio ferè peragitur, antequam æger id percipiat. Sed nec omnem dolorem cauere illi ipsi possunt, qui in parte corruptâ sectionem faciunt. Nam vbi os ferrâ resecatur, tùm dolores acutissimi accidunt, periostij seu membranae ossa ambientis causâ, quem dolorem si quis vitare velit, eâ in parte ferrâ incisionem faciat necesse est, qua ipsa membrana emortua sit: quod si faceret, procul dubio eò loci ipsum etiam os corruptum est, & putredo in vasis & musculis, quæ facilius putredinem concipiunt, tanta relinqueretur, quæ nec cauterio postea extingui posset. Neque ipsi cauteris sine dolore corrupta tollunt, quorum certè plures adhiberi debent, si omnis, quæ relicta est, caro mortua tolli debet. Cauteres præterea habent etiam hæc incommoda, vt vehementi illo calore adipem & humores liquefaciant, partes vehementer calefaciant, vnde in sentientibus partibus insignis dolor excitatur, & caro plerumque vi ignis ita absumitur, contrahitur & corrugatur, vt magna pars ossis nuda emineat, quod non raro nouam sectionem requirit. Hæmorrhagia etiam non tantoperè est extimescenda. Nam si vinctis vasa intercipientur, vt dicitur, non tam multum sanguinis profluit. Et quamuis copiosius nonnihil sanguis efflueret, id ex ægri commodo potius, quam incommodo esset. Hâc ratione enim sanguis, qui in vasis aliquid putredinis fortè concepit, euacuatur, atque hoc modo omne periculum tollitur, & præcauetur, ne putredo latius serpat, aut iterum inualescat.

Quâ ratione igitur sectio institui debeat, vt breuiter complectamur, vniuersalia, si malum ferat inducias, non prætermittenda, atque imprimis virium habenda est ratio.

Æger itaque primo ouum sorbile cum buccellâ panis tosti vino imbuti assumat, & odoramentis ac epithematibus aliisque medicamentis cordialibus roboretur. Alii qui antequam sectionem aggrediuntur, medicamentum aliquod narcoticum exhibent ad sensum sopiendum. Quos tamen reprehendit Fallopius, atque leuia soporifera nihil prodesse existimat, valida autem esse periculosa. Hinc ægro collocato & ab adstantibus vel vinculis etiam comprehenso, tractisque sursum versus sanam partem musculis, supra illam partem, in quâ sectio fieri debet, arctissimè membrum vinculis constringendum. Quâ ligaturâ primò sanguinis fluxus nimius prohibetur, secundò sensus partis, spiritu animali intercluso, nonnihil sopitur; tertio musculi sursum attracti, sectione peractâ & vinculis solutis, deorsum iterum deuoluuntur, vt extrema ossium contegant.

*Locus  
amputa-  
tionis.*

Locum amputationis quod attinet, in digitis manuum pedumque rectissimè in articulo fit sectio. Nam in articulo, si ita fert malum, minore cum periculo fit amputatio, & minore cum dolore. Nerui enim & tendines incisi sursum contrahuntur, carne conteguntur, neque vlla sequitur conuulsio. Sin autè in pedibus malleolum transcendat sphacelus, paulò infra genu crus abscindendum, vt ægro tibia lignea commodius possit adaptari. Quâ de causa in tibiâ non semper proximè partem emortuam amputatio est facienda, sed sæpè plus etiam de parte sanâ amputandum. Si enim multum de tibiâ relinquatur, id ægro onerosum est, & in motu impedimentum affert. Contra vero in brachio quàm minimum sanæ partis amputandum, sed propè locum corruptum sectio instituenda.

Locus igitur conueniens vbi fuerit electus, nouaculâ acutâ vsque ad os sectio facienda, & si fieri potest, ipsum etiam periostium dissecandum, ac si musculorum quædam portio aut quid carnis inter duo ossa lateat, ne postea sectioni, quæ per ferram fit, impedimentum afferat, cultro idoneo illa etiam caro discindenda. Mox ferrâ (nisi sectio in articulo fiat: tùm enim membrum nouaculâ solum amputari potest,) quantâ fieri potest celeritate os amputandum.



tandum. Peraçtâ membri amputatione proximum est, vt sanguinis, vbi satis fluxerit, profluuium sistatur. Plerique cauterio vasa adurunt. Verùm hoc valdè reprehendit Paræus. Nam crudele id esse existimat, cùm summum dolorem inferat, si in viuâ carne, vt debet, sectio facta fuerit; & nervosis partibus praua accidentia superueniunt: cui accedit, quod illa vstione plurimum sanæ carnis absorbitur, vnde ossa denudâtur, & caro ac cicatrix cum summâ difficultate, aut etiam planè non obducitur. Ille igitur aliam viam sistendæ hæmorrhagiæ init, rostro nimirum coruino vasa comprehendit & attrahit, & quàm arctissimè ligat. Vasis constrictis seu ligaturâ, seu, si ita libet, cauterio, soluenda vincula, & membro stuppæ albumine oui imbutæ, & puluere sanguinem sistendi vim habente conspersæ imponendæ. Plerumque tamen etiam sine cauterio & ligaturâ tali sanguis hoc modo sisti potest.

Vt ℞. *farinæ volatilis* ʒ. iiij. *sang. dracon. thuris, aloës, ana* ʒ. ij. *bol. Arm. terræ sigill. gypsi, ana* ʒ. j. *ranarum aquatiliū preparat.* ( alij arboreas illas in hunc vsum magis commendant ) ʒ. j. *pilor. lepor. minutissimè incisor. spongiæ rare torrefactæ, ana* ʒ. ij. F. puluis.

Potest etiam vasis sanguinem fundentibus commodè fungus ille, Cheirurgis ad sanguinem sistendum vñtatus, qui *Crepitus lupi* dicitur, imponi. Alij Emplastra ex *sang. dracon. bolo Arm. terræ sigill. farinâ volat. & simili-*bus cum *pice* conficiunt.

Postea defensusiuis, qualia supra recensuimus, truncus membri amputati muniendus, quale & sequens est, quod cum stuppis ac fasciis oxycrato imbutis applicatur:

℞. *bol. Arm. terræ sigill. sang. dracon. mastich. gypsi, ol. ros. myrtini, ana* ʒ. j. *album. ouor. num. iij. aceti q. s. F. Vnguentum.*

Atque hic primus apparatus est, seu prima obligatio, quæ ante secundum aut tertium diem æstate, hyeme ante quartum non est soluenda, nisi quid valdè vrgeat.

Interim membrum collocandum figurâ mediâ in puluinis, pilis ceruorum, aut farinâ frumentacea infarctis. Primâ ligaturâ solutâ, primoque apparatu ablato iterum cum

cum albumine ouor. vt antea, puluis sanguinem sistens est applicandus, & ossium extremitates linamento arido concerpto tegendæ, tandemque digestiuo aliquo vulnus obligandum.

Atque hæc curâ eousque continuanda, donec non amplius quid mali metuendum est ab hæmorrhagiâ, & vulnus iam purulentum euadat. Tum enim his medicamentis relictis, mundificantibus vtendum. Guilielm. Fabricius hoc ex succo apij vnguentum commendat, non solum ad gangrænâ, verum etiam ad alia vlcera fordida & maligna.

*℞. succi apij, scordij, arnogloss. rutæ, ana ʒ.ij. mellis ros. colati lb.j. Coq. ad consistent. Syrupi. Postea admisce farine lupinor. pulu. rad. aristol. rot. angelic. vincetoxici, theriacæ, ana ʒ.ß. aq. vitæ ʒ.j. F. Vnguentum.*

Interim danda opera, vt labra vulneris contrahantur, vt postea caro ossa tegat, ipsisque quasi puluinaris loco sit. Paræus & alij decussatim suunt labra vulneris: Sed commodior videtur futura, quam siccam vocant, seu per glutinum, quæ hoc modo fit. Linteum conuenientis figuræ & magnitudinis glutino ex medicamentis adstringentibus, emplasticis & viscosis, vt sunt *Bolus Arm. sanguis draconis, gummi tragac. sarcocolle, mastiche, oui album, &c.* inducitur. Vt *℞. mastich. sang. drac. boli Arm. sarcocolle, farine volat. ana ʒ.ß. resin. pini ʒ.ij. Misc. cum album. oui.* Ex hoc linteo fiunt Emplastra, quæ vtrinque extremitati vulneris applicentur.

Vbi Emplastra siccata fuerint, atque cuti tenaciter adhæserint, ansulas ex filo duplicato vel triplicato applicamus, iisque labra contrahimus; quod etiam futurâ rariore fieri potest.

Tandem danda opera, vt extrema ossium, quæ à ferri & aëris contactu læsa fuere, decidant. In quem finem alij ferro candente extremitates eorum (cauendo tamen, ne caro, & aliæ partes sentientes lædantur) adunt: alij *Emplastro de betonicâ* vtuntur, & aliis catagmaticis medicamentis. Atque ita 30. vel 40. diem quidquid de osse corruptum est, abscedet. Caro si luxuriat, aluminis puluere & similibus reprimenda, & tandem cicatrix inducenda.

Cum

Cùm autem interea dolores ægrum infestent, & metuedum sit, ne conuulsiones superueniant, partis recisæ truncus, imò ceruix & tota spina inungenda est medicamentis, quæ alias nervosi generis affectibus solent applicari, confectis è *saluiâ, roremarino, maioranâ, rutâ, lauend. anetho, chamæmelo, hyperico, baccis lauri, oleo lumbricor. vulpino, ceruebinth. & similibus.*

Non prætereunda hic Gangræna scorbutica, de qua *Gägræna scorbutica.* lib. 3. Pract. part. 5. sect. 2. cap. 4. dictum. Quæ incipit plerumque circa pedis extremum, cum nigris & purpureis maculis, & lituris quasi, & hinc paulò post vlcus crustosum & gangrænosum, siccum, neque saniem, neque pus reddens apparet, digitusque vnus vel alter pedis emori incipit, & lineæ rubræ, ac purpureæ lituræ supra iuncturam pedis, secundum tibiam longitudinem, apparent. Exempla huius morbi aliquot vidi. Differunt autem gangræna hæc & sphacelus, à gangræna & sphacelo vulgò noto non paucis. Gangræna enim illa vulgò nota ferè ex causis manifestis ortum habet, & è membro tali sphacelo emortuo foetidus ac aquosus humor effluit, membrum molle ac putridum redditur, & grauem ac cadauerosum de se foetorem emittit, multùque breui tempore serpit, & plerumque hominem cirò iugulat. Gägræna verò scorbutica ferè sine causâ manifesta inuadit, lentè ac tardè serpit, ac non nisi longo tempore hominem trucidat. Vidi enim nobilem Virum vltra menses tres: Pædagogum quemdam verò vltra sex menses cum malo hoc vitam protrahentem. Pars hac gangræna affecta planè sicca est, nihilque effluit, & cùm corrupta ferro aufertur, licet caro rubra offeratur, color tamen ille ruber paulò nigrior est, & sequenti die & ipsa planè emortua deprehenditur, nullus quoque foetor percipitur. Præterea vbi malum primò vnum saltem pedem apprehendit, postea, absque omni causâ manifesta, in altero etiam crure & pede maculæ, ac lituræ rubræ vel purpureæ apparere incipiunt, & paulò etiam post illius pedis digitus vnus vel alter liuidus redditur, & planè emoritur, tandemque homo plerumque apoplexia, quod Nobili illi accidit, vel epilepsia accedente moritur.

Aliquando

Aliquando tamen subitò hoc malum inuadit, quando humores prauī, ira, terrore vel simili caussa agitati ad digitos pedum, & primò quidem vnum saltem, subitò & in momento quasi detruduntur, eodem modo vt erysipelas seu rosa exoriri subitò solet; humorque is, cū prauam qualitatem habeat, vel etiam eam ab aliquo animi affectu acceperit, partem quam occupat, emori facit subitò, vnde à nonnullis hæc gangrænæ & sphaceli species Syderatio in specie appellatur, cū aliàs in genere etiam gangræna Syderatio appellari soleat. Occupat autem iste humor tendines ferè, vnde acerbissimi dolores oriuntur, diu noctuque affligentes, qui cū non ita facilè, vt caro, putrescant, lentè etiam serpit illa gangræna, & ad aspectum externum interdum vix mensis spacio alium articulum occupat, etsi intus ferè omnes pedis tendines iam infecti sint; duratque hoc malū sæpe ad anni quadrantem, antequam hominem iugulat, ac rarò curatur, cū humor ille prauus tendinibus sese penitus insinuauerit, atque ideo facilè tolli non possit. Ita vir quidam Nobilissimus, aliàs corpore cacochymico præditus, ac erysipelati obnoxius, ex terrore, natura subitò vitiosos humores ad digitum pedis minimum detrudente, gangræna correptus est, quæ postea sensim & reliquos digitos, ac ferè totum pedem cum summis doloribus apprehendit, vnde post tres menses diem suum obiit.

Eius generis fuit & gangræna, qua quidam ciuis hic, annos supra 30. natus, mense Ianuario anni 1633. correptus fuit. Conquestus est is primò de dolore brachij sinistri circa cubitum, quem cū non magni faceret, dolor ad manum descendit, eaque frigido tumore correpta, & tandem subitò puniceo colore infecta est, vt manifesta iam mortificationis & gangrænæ apparuerint indicia. Idoneis tamen, de quibus postea dicam, medicamentis adhibitis, manui calor & color naturalis restitutus est, & tumor euauit, ac tantum in minimi digiti apice cuticula rugosa euasit, qua aperta parum humoris effluxit, & cutis subter pallida apparuit, atque ita digiti apex gangrænâ correptus est, quæ tamē ipsa sine articuli diminutione curata fuit.

fuit. In cuius curatione hoc notatione dignum, quod ab eo digito in totam manum exquisitissimi dolores extendebantur, ut nullo modo lecto æger se committere auderet, sed noctu sedens dormiret. Dum etiam à Cheirurgo digitus tractaretur, tanti dolores aderant, ut ne minimum attractum ferre posset. Intumescebant præterea pedes, & facies nonnihil tumidior erat.

Nec verò is mirabitur, tumorem aliquem prauum ad membrum aliquod à natura detrusum id subito mortificare posse, cui, quæ aliàs in Medicina fiunt, nota fuerint. Certè cauterium potentiale è lixiuio, è quo sapo paratur, intra vnus, vel ad summum duarum horarum spacium, partem, cui imponitur, mortificat; cum tamen saltem è sale lignorum & calcis viux paretur. Quid ergo mirum, humorem aliquem similis naturæ, falsum, acrem, malignum, à cæteris, quibus diluebatur & temperabatur, ut Hippocrates, de *pristina Medicina*, docet, seorsim existentem simile quid efficere?

Gangræna scorbutica affectorum, quorum exempla recensui, nemo conuuluit, præter illum ciuem, cui gangræna digitum minimum manus sinistrae apprehenderat; quem & ipsum pro scorbutico non sine causa habui. Medicamenta autem quibus ille curatus est, hæc sunt.

℞. aq. apoplect. spir. bac. iunip. ana ℥. ij. absinth. cerasor. ana ℥. ℞. aq. saluiæ, lauendulæ, ana ℥. j. Misce.

Hæc aqua sæpius præparata, qua pars affecta illita, vel lintea ea madefacta imposita fuere.

℞. conf. cochlear. ℥. ij. ℞. betonic. saluiæ, ana ℥. j. ℞. spec. cordial. temp. pleres arch. ana ℥. j. rob iuniper. ℥. ij. syr. de betonic. ℥. j. F. Elect. ℞. conf. cochlear. ℥. iij. saluiæ ℥. ij. spec. diaxyloaloës ℥. j. cort. citri condit. ℥. ℞. rob iunip. ℥. ij. Cum syr. betonicæ. F. Elect. ℞. ol. è bacc. iunip. ℥. j. lumbricor. ℥. ij. irini ℥. j. Misce. ℞. essent. cardui bened. absinth. ana ℥. ij. cochlear. ℥. ℞. elix. propr. ℥. j. spir. nasturt. aq. ℥. j. Misce. ℞. rad. fœniculi, asparagi, ana ℥. ℞. pimpinellæ ℥. ij. herb. ling. cernuæ M. j. chamædr. chamæpit. cuscute, ana M. ℞. sem. anisi, fœniculi, ana ℥. ij. bacc. iunip. ℥. ij. ℞. flor. bugloss. epaticæ, ana p. j. passul. min. ℥. j. Coq. in aq. ad ℥. viij. Colat. adde sacch. ℥. ij. ℞.

Rursum

Rursum semel atque iterum ebulliant ad consistentiam syrupi liquidi. Adde aq. cinamomi ʒ.ß. Misc.

℥. rad. asparagi, fœniculi, ana ʒ. ß. pimpinell. cichor. ana ʒ.ij. ß. herb. capill. † agrimon. ling. ceruina, chamædr. ana M. ß. sem.anisi, aquileg.ana. ʒ.ij. fl. borrag. bugloss. ana p. ß. Coq. in aq. s. q. ad lb. ß. Col. adde sacch. albiss. ʒ.ij. Rursum semel atque iterum ebulliant. F. Syrupus liquidus. Adde aq. cinamomi ʒ.ß. Misc.

℥. trochisc. de capparib. de rhabarb. ana ʒ. j. ß. extr. absinth. gentian.ana ʒ.j. ol.cinamomi gutt.ij. F.pilulæ. ℥. trochisc. de rhabarb. cappar. lacca, ana ʒ. ij. extr. absinth. gentian. ana ʒ.j. ceterach. q. s. F.pilulæ. ℥. pil. tartarear. cum scammon. de rhabarb. ana ʒ. j. extr. pil. aggreg. ʒ. ß. ol. caryophyll. gutt.j. Cum aq. betonica. F.pilulæ ℥. elixir. propr. cum succ. ʒ.j. essent. cochlear. ʒ. ij. chamædr. ceterach, absinth. ana ʒ. j. Misc. ℥. fol. lauri, betonic. saluie, maioran. ana M.ij. Dentur in charta pro lotione manus.

℥. trochisc. de rhabarb. capparib. ana ʒ.j. extr. cichor. ʒ.ß. centaur. minor. cardui bened.ana ʒ.ß. F. pil. xlv. ℥. fol. betonica, lauri, maioran. saluie, rorismar. ana M.ij. fl. sambuci, lauendula, ana M. j. stœchad. Arab. ʒ.ß. Coq. in vino pro fomentatione manus. ℥. empl. neruini ʒ. iij. ol. stillat. saluie ʒ.j. maioran. ʒ.ß. Misc. F. empl. ℥. elixir. prop. ʒ. ij. essent. cochlear. chamædryos, ana ʒ.ij. extr. belenij, ligni aloës, ana ʒ.ß. Misc. ℥. fol. lauri, betonic. ana M.ij. maioran. saluie, origani, ana M. j. fl. stœchad. Arab. ʒ.ß. Coq. in vino pro fomentatione manus.

℥. rad. aperient. ʒ.ß. agrimon. M. ß. sol. senæ el. ʒ.j. mechoacanna ʒ.ß. zinzib. ʒ.j.ß. Coq. in aq. s. In Col. ʒ. iij. Dissolve mannæ ʒ.ß. Iterum coletur. Adde sacch. ʒ.j. F. Syrupus. Fuit & hoc Cataplasma vsurpatum :

℥. farine fabar. ʒ. j. pulu. scord. rutæ, saluie, absinth. ana ʒ.ß. F. Cataplasma.

Digitus etiam minimus cum annulari sæpius inunctus fuit oleo lumbricorum, quod paratur, si lumbrici loti indantur vitro, idque massæ panis includatur, qua in forno cocta liquor è lumbricis resolutis colligitur, & filtratur.

Ad vlcus verò post gangrænâ in minimo digito sanandum hoc vnguentum adhibitum fuit.

*℞. ol. laurini, mellis, terebinth. ana 3.ij. butyri mai. gummi elemi, ana 3.j. Misc.*

*Alia Cura.*

Nobili cuidam, cui calceus pedem attriuerat, pustula nigra in planta pedis dextri eo loci oborta est. Quam cum negligeret, mox gangræna secuta est, quæ eo loci carnem Imperialis magnitudine apprehendit. Quod ubi animaduersum, statim caro affecta scarificata, & pustula forcipe incisa, & vnguentum Ægyptiacum loco affecto impositum fuit. Hinc defensusium Vigonis pedi applicatum, quod hoc modo paratur.

*℞. ol. rosar. omphacini, myrtini, ana 3. iij. succi plantag. solani, ana 3.ij. Coq. ad succor. consumt. & colentur. Adde cereæ albæ 3.j. ℞. farina lentium, fabar. hordei, ana 3. ℞. santal. omn. ana 3.ij. ℞. boli Arm. 3.j. baccar. myrti, fol. eiusd. ana 3.j. Misc. F. Vnguentum, quo locus affectus inungatur.*

Huic vnguento panni linei seq. aqu. madefacti superimpositi fuere, & sæpius repetiti: *℞. lixiuij tonsorum lb. iv. lupinor. crassiusculè contritorū M. iij. Coq. vsque dum lupini mollescant. Lixiuuū coletur, & in col. dissolu. croc. 3.ij. Misc.*

Scarificatio loci affecti, & vnguenti Ægyptiaci cum defensiuo appositio prima die ter repetita, aqua etiam applicata fuit.

Sequenti die caro corrupta excisa fuit, & eadem præsidia adhibita.

Tertio die carne putrida in totum amota, sequens digestium impositum fuit.

*℞. mellis puri 3. ij. farina fabar. 3. vj. myrrhæ el. 3. ℞. album. onor. ij. croci 3. vj. Misc. F. Vnguentum.*

Vnâ etiam adhibitum fuit Emplastrum Vigonis tale:

*℞. farina fabar. orebi, lentium, lupinor. ana 3. iij. succi absinth. 3. vj. salis commun. 3. ℞. oxymel. simpl. q. s. Coq. lento igne, & F. Emplastrum. Horum medicamentorum, per aliquot dies vsu continuato, æger perfectè sanatus fuit.*



# LIBRI QVINTI

## P A R S III.

*De cutis, capillorum, & unguium vitiis.*

### S E C T I O I.

*De cutis vitiis.*

#### C A P V T I.

*De cutis colore mutato in genere, & in specie de nigredine à Sole contracta.*

**N**ATVRA de salute corporis humani sollicita id, quod optimum est, semper agit, & propterea vitiosos humores, qui in corpore cumulantur, à membris principibus & vasis maioribus, ad ambitum corporis expellit; unde varia tumorum, tuberculorum, & pustularum, vt & vlcerum genera; sicut etiam variæ maculæ & coloris mutationes oriuntur. Cùm verò de tumoribus, tuberculis, pustulis, & vlceribus, parte prima & secunda egerimus, & simul exanthematum & macularum quarundam mentionem fecerimus, quæ ibi videantur: de iis, quæ restant, hac parte agemus, simulque de capillorum & unguium vitiis tractabimus.

*Coloris cutis mu-  
tationes.* Et quidem primò cutis vitia quod attinet, coloris eius mutationes variæ fiunt. Primò vniuersales & totius corporis, vt in cachexia, scorbuto, ictero, febre alba Virgini-  
num,



num, de quibus alibi diximus. Deinde particulares, in fuggillatione, erysipelate, gutta rosacea, impetigine, lichene, vitiligine; de quibus omnibus, de tumoribus, actum est; ut Nigredo à Solis adustione contracta, Maculæ gravidis in facie apparentes, ut Ephelides & Lentigines, quæ sunt maculæ fusci coloris, quæ lentes colore & figura referunt. Præterea & Nævi seu maculæ ab ortu contractæ; de quibus iam dicendum. Et primò quidem inter maculas hæc est affectus ille, qui Ephelis nominatur. Vbi tamen, quod supra quoque dictum, monendum, multa tuberculorum & macularum eiusmodi genera vulgo etiam nota esse, quibus tamen nominibus ab Antiquis appellati sint tales affectus, non satis constare. Id quod vel ex Celso apparet, qui, lib. 6. cap. 5. scribit: *Pæne ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas & ephelidas. Sed eripi tamen sæminis cura cultus sui non potest. Ex his autem quas supra posui, vari, lenticulaeque vulgò notæ sunt: quamvis rarior ea species est, quam φάκς Græci vocant, cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Εφελίς verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quadam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, lenticulae etiam in alia parte nonnunquam nasci solent.* Et omnino puto vel mulierculis nostris etiam hos affectus notos esse: qui tamen affectus Antiquis vari, lenticulæ, ephelides fuerint, non satis constare. Si φάκς vel εφελίς Galeno, de simpl. med. fac. lib. 7. §. Costus, per n scribitur, procul dubio à Sole nomen habet, ut sint maculæ quædam à Sole contractæ. Verùm Celsus εφελίς (nisi vitium codicis sit) per scribit, & asperitatem ac duritiem mali coloris esse ait; quod maculis illis non convenit. Eustachius Rüdus, de affectib. part. extern. tract. 2. lib. 2. cap. 4. Ephelida Græcorum Panum esse dicit, & panum quidem quamcunque corporis partem inficere posse, præsertim inguina, abdomen, dorsum, collum, & mediam pectoris regionem, ut plurimum tamen ipsam frontem deturpare, scribit. Verùm quia Celsus Ephelida inter eos affectus refert, qui non nisi in facie apparent, eas maculas latas, quæ circa inguina, pectus, abdomen, dorsum, & collum apparent, easque fuscedine quadam, modò subcitrina,

modò subrubra , modò ad nigrum vergente tingunt, vulgoque notæ sunt , ad alphum nigrum commodius referri posse, supra, *part. I. cap. 29.* diximus. Panum etiam malè Ephelida appellat , & panum ac ephelida eundem affectum esse falsò statuit Rudius , cùm ex Celso , *lib. 5. cap. 18.* Plinio , *lib. 24. cap. 4. & 9.* aliisque Medicis clarum sit , papum esse Græcorum Phygethlon , & interdum etiam Phymata sub Pani nomine comprehendi. Verùm & alij quidam , autoritate antiquorum neglecta , maculas illas in facie præsertim in foeminis, Panos appellant. Hippocrates hoc macularum genus *ἰφῆλις* nominari scribit, in libro, de his, quæ uterum non gerunt , pag. 245. in codice Fœsij, dum ait : *ὅσων ἐν γαστρὶ ἔχουσιν ἰφῆλιν ἐπὶ τῇ προσώπῳ ἴσχυουσιν ἡλίου ὡς ἐν πλεονὸν κύουσι* : Quæ utero gerentes maculam in facie veluti ex Solis adustione habent , eæ famellas plerumque gestant. Vbi rectè additur, *ὡς ἐν πλεονὸν* ; cùm sæpe observatum, etiam gravidas, quæ masculos gestarunt, hisce maculis in facie foedatas fuisse, ut potius conceptionis in genere , quàm sexus concepti hæ maculæ sint indicium; unde etiam *Rindesflecken* Germani nominant.

Cùm autem duplex Ephelidum genus sit, vnum à causis externis, alterum ab internis, de hoc sequenti, de illo verò præsentī capite agemus. Et quidem Ephelidum primum genus est notus ille affectus , nigredo scilicet illa, quam Germani *Sommerbrandt* appellant, in facie, manibus, & partibus aliis radiis Solis expositis , ab ardore Solis contractus. Et patiuntur hunc affectum tam viri quàm foeminæ ; imprimis tamen foeminæ, quæ cutem teneriorem habent ; ac præcipuè verno tempore. Cùm enim cutis tempore hiberno calori non sit ita adsueta, si tempore verno subitò Solis radiis exponatur, quæ antea erat alba, rubescere cum nigredine quadam incipit.

Cognoscitur hic affectus per se ex causâ quæ prægressa est. Et non maculis quibusdam facies conspergitur, sed totius color mutatur.

*Præservatio.* Præcauetur autem à Sole adustio & nigredo , si à facie umbraculis & aliis tegumentis radij Solis auertantur, manus verò cheirothecis tegantur ; vel facies & manus inungan

inungantur albumine oui cum aq. ros. conquassato, vel mucilag. sem. cydonior. vel psyllij aq. ros. extracta, aut gumi fragacanth. aq. ros. soluto. Vel illinatur facies emulsione sem. 4. frigid. maiorum. Vel vngatur hoc Vnguento.

*℞. vnguenti pomati 3. ij. cerussæ in aqu. ros. dissolu. 3. j. mastiches 3. B. mucilag. sem. psyllij 3. j. F. Linim.*

Atque talibus medicamentis præcipue opus est tempore verno, vbi facies tenera vix satis à calore Solis & aeris muniri potest.

Si autem facies à calore Solis iam ambusta quasi & nigredo contracta sit, natura quidem spontè, dum nouam cuticulam in adustum locum reponit, hoc vitium temporis progressu mutare solet, si interea facies à radiis Solaribus tegatur. Verùm cum mora ista foeminis plerumque tædiofa sit, medicamentorum opera pristinum colorem sibi maturè restitui postulant. Vulgò foemina foliis cerasi recentibus faciem abstergere solent. Aliæ vtuntur aqu. ros. in qua camphora dissoluta est. Aliæ gummi cerasorum in aceto dissolutum cum paxillo farinæ auenaceæ vsurpant.

Vtiles hîc etiam sunt aquæ fl. fabarum, malux, lil. albor. & paratæ ex seminibus quatuor frig. maior. cum lacte destillatis. Amygdalæ amaræ quoque vtilis sunt.

Vel *℞. succi plantaginis, solani, ana 3. j. lithargyri auri, argenti, ana 3. j. plumbi vsti 3. B. tutiæ præp. 3. vj. camphoræ 3. B. ol. rosac. ceræ, ana q. s. F. Vnguent.*

*℞. rad. lil. alb. sub cinerib. coct. 3. ij. rad. serpentariæ, sigill. Salomon. sem. melon. ana 3. ij. mucilag. sem. psyllij 3. j. vng. citrini 3. B. F. l. a. Vnguent.*

~~~~~

C A P V T II.

De Ephelidibus in gravidis.

Eterum genus Ephelidum est, quod gravidis imprimis accidit, & ortum habet ex sanguine menstruo retento, qui, cum ex retentione plerumque aliquid vitij contrahat, varia symptomata in gravidis excitare solet, cum etiam has in facie maculas ex vitioso humore eò protruso genitas.

Ephelides gravidarum.

Nonnunquam tamen Virginibus, & foeminis non grauidis, maculae tales in facie erumpunt, si tempore menstrui fluxus cibos quosdam colorandi vim, ut loquuntur, habentes, ut radices carottae & betae rubrae & similes comedant, quas maculas tales parere experientia docuit.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Ephelides in grauidis cognoscuntur, quod sint maculae fuscae, frontem imprimis deturpantes, & in longum ac latum sese extendentes, saepeque palmi longitudine aequantes, omnis asperitatis expertes.

Prognosticum.

Prognosticum. Ephelides in foeminis conceptionis signum sunt, ut supra ex Hippocrate, de iis quae utero non gerunt, dictum, & raro curantur, & si tollantur, subinde recurrunt, & quibusdam usque ad partum durant, & post partum euanescent; nonnullis etiam post partum remanent; nonnullis etiam ante partum, ubi foetus iam grandior sit, ut alia symptomata, quae grauidas in principio conceptionis infestare solent, euanescent.

Curatio.

Curatio. Equidem opus esset, ut humores prauis, qui antecedens huius affectus causa sunt, eumque fouere solent, euacuantur; sed cum in grauidis istas euacuationes instituere non liceat, topicis medicamentis contentum esse oportet. Vtiles hic sunt *bacca lauri*, si decorticentur, in puluerem redigantur, & cum melle in formam unguenti miscantur, quo facies in balneo illinantur.

Vel \mathcal{L} . *pulu. bacc. lauri* q. v. & cum *aqu. fungorum* in formam pulmenti redigantur, quo facies in balneo illinatur.

Vel \mathcal{L} . *camphora* 3. j. *nitri* 3. ij. Misc. cum melle & facies mistura inungatur.

Vtilis est & emulsio ex *sem. cannabis* facta.

Ad maculas in Virginibus, eo tempore, cum menses fluunt, \mathcal{L} . *succum* ex incisa *radice buglossi* expressum, & eo maculas illine.

CAPVT III.

De Lentiginibus.

Hæc pertinent & Lentigines, quas Germani. *Sommer-* *Lenti-*
sprossen, Sommerflecken, & Laubflecke, à foliorum ari- *gines.*
 dorum colore, nominant, & sunt maculæ lentes colore
 referentes, quibus in foeminis præcipuè, facies imprimis,
 interdum & manus, brachia, & thoracis pars superior
 aëri exposita, nunc densius, nunc rarius, quasi guttatim,
 conspersa est, sine omni dolore & molestia, in quibusdam
 ætatis solùm tempore apparêtes, hieme verò euanescentes,
 in quibusdam etiam perennantes.

Causse.

Ortum autem habent ex sanguine adusto epidermi- *Causse.*
 dem occupante. Et accidit hoc imprimis in corporibus
 rubeis & temperatura biliosis, & maximè ætate, vbi va-
 por ille sanguinis magis aduritur. Vnde maculæ istæ ple-
 rumque tempore hiberno euanescent, ætate iterum ap-
 parent. Erumpūt quoque maximè iis in partibus, quæ aëri
 externo expositæ sunt, facie, collo, manibus, superiore par-
 te thoracis; quia & cuticula à Sole magis aduritur, & aër
 ambiens vapores illos adustos in cute detinet.

Platerus existimat, succum, qui pilos cuti infixos alere
 debebat, ad poros cutis delatum, eos efficere. Hic enim,
 inquit, illis prius assimilatus, coloreque antequam illo-
 rum radicibus apponitur nonnihil correspondens, si ab
 iis vltèrius in pororum ambitum aliquousque disperga-
 tur, maculas eiusmodi colorem fuscum plus minusue
 ad pilorum colorem, dum illis assimilatur, adipiscitur,
 nonnihil inclinantem procreat. Quæ diffusio hu-
 ius succi in poros, à calore externo nimium illum attra-
 hente, porosque simul dilatante, interdum proficiscitur,
 si tunc succus pilos enutrens non tantum pilorum
 radicibus se affigat, sed & vltèrius diffusus, illicque subsi-
 stens maculas illas subfuscas plus minusue, pro cutis co-
 loris diuersitate, efficiat. Verum cum facies pilis careat,
 non credibile, succum pilis nutriendis dicatum ma-
 culas tales efficere, sed sufficit sanguinis adusti portio

in melancholicum quasi humorem degenerans ad maculas producendas. Platerus quoque pororum nimiam à natura laxitatem opitulari existimat, ut illorum causa succus non solum pilos alat, sed & maculas has producat: Verum malo hic assentiri Eustachio Rudio, qui potius ob densitatem cutis lentigines oriri putat, & propterea quia genæ aliis partibus rariores sunt, ideo quamuis ad eas plures adusti vapores perueniant, non tamen in iis detineri, sed leniter euaporare, atque ita in iis lentigines non ita copiosas fieri: quia verò frontis cutis est densior, & vapores in ea non facile recipiuntur, recepti verò magis retinentur, ideo in fronte copiosiores sunt.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Cognoscuntur Lentigines facile, quod sint maculae lentis magnitudine, colore fusco, crebris quasi guttis dispersæ, & his familiares, qui ruffo sunt pilo; & faciem, collum, manus, & corporis partes Soli & aëri expositas corripunt.

Prognosticum.

Prognosticum. Lentigines ut nihil periculi habent, ita plerumque hiberno tempore evanescent. In nonnullis tamen corporibus æstate semper redeunt; in quibusdam etiam perennes sunt.

Curatio.

Curatio. Galenus ad has maculas laudat costum cum melle & aqua; ut & brassicæ semen. Amygdalæ quoque amaræ utiles; ut & oleum onorum. Efficacissima est aqua scrofulariæ à tota planta destillata. Item aqua à florib. Satyrj maculosi; & oleum tartari per deliquium paratum.

Vel ℥. fl. sambuci, fabar. part. equal. Affunde lac caprinum tepidum. Stent in loco frigido per diem. Postea destillantur. Deinde ℥. farinæ fabar. q. v. Humectetur cum ista aqua, & vesperi facies mistura illa illinatur.

Manè facies abluatur aq. fl. sambuci & fabar. cui aliquid camphoræ in spir. dissol. additum sit.

Vel ℥. mellis ʒ. iv. ol. amygd. dul. ʒ. j. pulv. rad. iridis ʒ. ij. boracis ʒ. ß. Misc. F. Unguentum.

Utile est & Lac Virgineum dictum quod ita paratur.

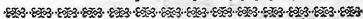
℥. libbargyræ

℥. lithargyri ʒ. iv. Coqu. in *aceti opt.* lb. iij. ad tertiæ partis consumptionem. Refrigeratum coletur per filtrum. Postea *℥. salis gemmæ* ʒ. iij. Coq. in aqu. clara ad tertiæ partis consumt. Coletur. Tandem *℥. aquæ huius* part. ij. *aceti prioris* part. j. Misc.

Vel *℥. unguenti citrini recentis* ʒ. iij. *amygd. dulc. diutiss. pistatarum, farinæ fabar. ana* ʒ. j. *ossis sepia, C. C. farinæ hordei, ana* ʒ. ij. Incorporentur cum melle & misceantur.

Vel *℥. fl. fabar. rec.* q. v. Affunde *lact. capr.* q. f. Stent in infus. per diem & noctem. Postea colentur & exprimantur atque in colaturam noui flores iniiciantur, iterumque per diem & noctem in infusione stent & colentur. Id quinquies repete. Postea adde *medulla panis recentis* q. f. vt fiat instar pultis, & *lacte caprino* addito destill. Aqua ista facies manè & vesperi abluatur. j

Vtilia etiam sunt quædam, quæ *cap. seq.* proponentur.



CAPVT IV.

De Cosmetica.

¶ Tsi verò hætenus de variis cutis maculis tollendis *cap. præced.* dixerimus: foeminæ tamen pulchritudinis studiosæ hisce non contentæ sunt, sed præterea & nitorem ac pulchritudinem quâdam expetunt. Quapropter & de Cosmeticis medicamentis quædam adiiciemus. Sunt autem medicamenta illa duplicia, alia obsoletum, opacum vel nigricantem colorem emendant, cutemque elegantiorē & nitidiorem reddunt; quæ improbanda planè non sunt, cum id, quod aëris iniuria, vel alia de causa pulchritudini decessit vel deest, reuera homini præstent, coloremque pulchrum & stabilem inducant, atque ea propriè Cosmética dicuntur: Alia sunt palliatia, quæ Fuci dicuntur, cum naturali colori albus vel rubicundus acquisititiis obducitur, & applicitur, qui aliquandiu saltem durat, & spectantium oculos fallit. De prioribus saltem medicamentis dicemus. Posteriora verò usurpare cum nec honestum, nec pium putemus, non attingemus. Nam primum genus quod attinet, id reiiciendum omnino non videtur, cum nihil fuci inducat, sed saltem

346 *Lib. V. Pars III. Sect. I. Cap. IV.*
naturalem corporis nitorem, quacunque de causa amis-
sum, restituat. Præcipuè in foeminis id conceditur, quæ
cùm viris prudentiâ, robore corporis & fortitudine, &
aliis quibusdam, nonnihil inferiores sint, pro illis, ut
Anacreon canit,

Φύσις δίδωσι κάλλος,
Ἄν' ἀσπίδων ἀπασῶν,
Ἄν' ἐρχέων ἀπάντων.
Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον,
καὶ πῦρ καλὴ τις ἔσται.

*Natura donat illis
Decoram habere formam,
Pro parmulisque cunctis,
Pro lanceisque cunctis,
Nam flamma cedit illi,
Ferrumque, si qua pulchra est.*

Et Plato, in Phædro, καλὴν ἐκφανίστατον καὶ ἐροσιώτατον
εἶναι, pulchritudinem omnium rerum illustrissimam & maxi-
mè amabilem esse dicit; & pulchram faciem θεοειδὲς πρῶτον
πρῶτον, diuina quadam forma illustrem nominat. Alterum
verò à foeminis, præcipuè Christianis, omnino reiicien-
dum; recteque scribit Cyprianus, tract. 2. de habitu Vir-
gin. Non virgines, inquit, tantùm, aut viduas, sed & nuptas
puto, & omnes fœminas admonendas, quod opus Dei & fa-
ctura eius & plasma adulterari nullo modo debent, adhibito
flauo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet deni-
que lineamenta natina corrumpente medicamine. Et post: Ma-
nus Deo inferunt, quando illud, quod ille formauit, reformare
& transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei est omne,
quod nascitur, diaboli, quodcunque mutatur.

Prioris generis autem medicamenta ferè detergentia
sunt, quæ succum, cuti fuscum colorem conciliantem,
ex ea extergunt, nouumque, qui nitidum colorem illi con-
ciliet, alliciunt. Quibus interdum & emollientia qua-
dam adduntur, quæ cutem duram, crassam & asperam,
emolliunt

emolliunt & læuiorem reddunt, & manibus præsertim molliorem conciliant.

Vtrique scopo lac satisfacit, præcipuè *asininum* & *caprinum*: cuius vires cum non ignoraret Poppæa, Domitij Neronis Imperatoris coniux, infano luxu ducta, quingentas secum per omnia trahebat foetas asinas, & balneorum folio totum corpus illo lacte macerabat, vt erugaretur, teneresceret, & candidius seruetur, referente Plinio, lib. II. cap. 41. & lib. 28. cap. 12.

Detergunt, *radices serpentariæ seu draconij maioris, sigilli Salomonis, scrofulariæ, cucumeris asinini, lil. alb. iridis, cyclaminis; flores fabarum, lil. alb. sambuci; amygdale amara, pinæ, semin. 4. frig. mai. phaseoli, oryza, farina fabarum, cicerum, lupinorum, amyllum, albumen ouorum, lac, camphora, sal, & ol. tartari, thus, myrrha, mica panis albi, glans vnguentaria.*

E radicibus *Serpentariæ* fit *gerfa* dicta, quæ nihil aliud est, quàm *fæcula* vulgò vocata. Eodem etiam modo è radicibus sigilli Salomonis & *Scrofulariæ* *fæcula* seu *gerfa* parari potest. E glande *vnguentaria* seu *balano myrepica* oleum exprimitur, quod *oleum de been* appellatur.

Ex enumeratis etiam modò simplicibus plerisque fiunt *Aquæ destillatæ*, & varia composita.

Vt ℞. rad. sigill. Salomon. serpentariæ, scrofular. ana ʒ. j. β. ireos ʒ. j. fl. fabar. ʒ. ij. mastich. ʒ. j. boracis ʒ. ij. Destillentur.

Vel ℞. medullæ panis triticeï lb. iij. album. ouor. conquassat. num. xij. lactis caprini lb. iij. Destillentur.

Vel ℞. oryza lb. j. Maceretur in aq. fl. fabar. donec rumpatur; postea adde mastichis el. ʒ. vj. boracis ʒ. ij. Destilla.

Vel ℞. medullæ panis albi lb. j. rad. sigill. Salomon. lb. β. lactis caprini q. s. Destillentur.

Vel ℞. fl. sambuci, fabar. partes æquales. Affunde lac caprinum, & cola. Stent in loco frigido per octiduum; postea destillentur. In vsu ℞. fabas excorticatas, redigantur in pollinem, & aquæ immergantur, & aqua postea facies abluatur, ac per se exsiccari sinatur. Tandem dissolue *Camphoram* in spiritu vini & misce cum aq. sambuci, & aqua ista facies abluatur.

Vel ℥. album. ouor. num. xxiv. cinamomi ʒ. ij. lactis asinae vel caprini lb. ij. Destillentur.

Vtiles sunt & emulsiones è seminibus quatuor frigidis maiorib. amygdalis amaris & pineis paratæ.

Decocta quoque fiunt, quibus facies abluitur, ex fabis, ciceribus, lupinis, oryza.

Vel ℥. rad. lil. alb. sigill. Salomon. borrag. ana ʒ. j. malua, saponaria, parietaria, violar. ana p. ij. fabar. excort. M. j. fl. malua M. ʒ. F. decoctio, qua facies abluatur.

Linimenta præterea & vnguenta vsurpantur, inter quæ sunt pomacea seu Pomata vulgò dicta. *Oleum Talci* hodie in multorum ore est, & præcipuè in gynæceis magnarum in vsu. Verùm ad fucos potius pertinere videtur, quàm ad vera Cosmetica; nisi ad abstergendum adhibeatur, & post usum, quando in publicum prodeundum est, abluatur.

Manus dealbata.

Non solum verò faciei, sed & manibus foeminae delicatiores & laboribus non adueta, ut molles & albæ fiant, adhibent medicamenta quædam, parata ex medulla panis albi, farina hordei, cicerum, lupinorum, melle, quibus aqua subactis, vel cum sapone molli & melle mixtis manus abluunt.

Vel ℥. farina cicerum, fabar. amygd. dulc. ana ʒ. ij. rad. iridis Fl. ʒ. ij. mellis, aq. ros. ana q. s. Misc.

Vtile est & hic vnguentum pomaceum.

Vel fiat talis sapo. ℥. saponis Veneti lb. j. Dissoluatur in aq. ros. Adde pulv. rad. ireos Fl. ʒ. j. farina cicerum ʒ. j. ʒ. Misc.

Pleraque etiam alia medicamenta, quæ ad faciem nitidam reddendam modò proposuimus, & hic vtilia sunt.

Plura talia videantur apud Rondeletium, in tractatu de Fucis.

De cicatricibus turpibus emendandis.

Cicatrice turpes emendantia.

Ad Cosmeticam non immeritò refertur cicatricum turpium emendatio. Cùm enim ex solutione continui vel vulnere vel ulcere facta, ex succo cutem nutriente ad partem vniendam simile quid cuti generetur, quod cicatricis nomine venit, ea toti quidem cuti similis est, ab ea tamen colore, sæpe etiam figura, discernitur, quod nunc altior

altior euadit & eminet, nunc depressa est, & foueam quasi, atque ita æqualitatem quandam relinquit, ac deformitatem parit, quæ progressu temporis nonnihil immutari solet, dum cicatrix cuti similior indies redditur. Quod tamen si citius experatur, medicamentis quibusdam id præstari potest, qualia sunt *oleum myrrhæ*, quod fit si ex ouo duro vitellus eximatur, & myrrha impleatur, atque in locum humidum ponatur, donec in liquorem abeat; quod & *oleum myrrhæ* destillatum præstare potest. Vtilis est & humor, qui ex ouis, dum affantur, exsudat, *oleum* item è *vitellis ouorum*, *pinguedo thymali piscis*, quem vulgò *asciam* vocant, *oleum expressum è nucleis persicorum*, *amygd. amar. ol. de been*. Vel fiat unguentum ex *borace*, *camphora*, & *pingued. humana*; aut ex *lithargyro* & *oleo rosaceo*, *ol. amygdal. amar.* cum *melle* mixto; vel fiat unguentum ex succo vel radice *cucum. asinini*, & *melle*, eoque per diem cicatrix inungatur, sequenti verò die lacte, idque ita per vices fiat.

Vel *℥. mucilag. sem. sænigr. psyllij, ana 3.ij. ol. tartar. per deliq. 3.℔. rosac. 3.j. cerussæ, boracis, ana 3.j.* Misc.

Vel *℥. rad. serpentariæ, sigill. Salomon. ana 3. ij. amygd. amar. nucl. persicor. ana 3.j. testar. ouor. combustar. 3.℔. thuris, myrrhæ el. ana 3.j. sacch. candi 3.iiij. mucilag. sem. sænigr. 3.j. ol. è vitell. ouor. pingued. hum. ana q. s.* Misc. F. Liniment.

Quod si cicatrix nimis profunda sit, medicamentis emendari non potest, ut cuti reliquæ æquetur, sed sectione vel medicamento aliquo corrodente cicatrix tollenda, & cauitas, quantum opus, carne replenda, & postea noua cicatrix inducenda est.

In primis verò post variolas sæpissimè turpes cicatrices in facie relinquuntur, quæ insignem turpitudinem pariunt, & propterea, ut emendentur, sæpe Medicorum opera imploratur.

Cicatrice post variolas.

Vtilia verò sunt ad eas tollendas, medicamenta modò proposita, ut & illa, quæ hoc ipso capite antea, ad faciem nitidiorem reddendam, sunt tradita. Imprimis commendatur ex iis *pinguedo thymali seu ascia piscis*.

A Foresto feliciter usurpatum fuit hoc:


℥. ol.

℞. ol. amygd. dulc. ʒ. j. β. lil. alb. ʒ. j. axungia capī, ping. birci, ana ʒ. β. sarcocollæ ʒ. β. farina oryze, lupinor. ana ʒ. j. lithargyri auri ʒ. β. pulu. rad. bryoniae, ireos, ana ʒ. j. sacchari thabernet ʒ. j. Conterenda conterantur in pollinem, & cribro tenuissimo excipiantur, & gummi dissoluta addantur si libet, tandem commisceantur in mortario, superinfundendo *aq. ros. lil. alb. fabar. ana q. s.* Continuo agitando & incorporando, per pannum laneum manibus emulcendo, traiciantur, & exhibit vnguentum molle.

CAPUT V.

De Nævis maternis.

Nævi
materni.

 St & aliud macularum genus, quod cutem defœdare solet, idque à prima origine contractum, quodque infans in vtero contraxit, vnde Nævi, Maculæ, & Notæ maternæ atque originales nominantur, Germanis *Muttermahl oder Vnamahl*. Sunt autem maculæ hæ variae, coloris nunc rubri, nunc fusci, nunc alterius; huius vel illius figuræ, nunc in hac, nunc in illa corporis parte.

Causæ.

Causæ.

Equidem reperiuntur, qui à fortuito humorum concursu tales maculas in corpore excitari credunt. Verùm talia fortuito non fiunt, sed ab imaginatione matris maculas istas pendere; & ab ea foetum signari, ut loquuntur, ipsa experiētiā docet. Autoritates Philosophorum & Medicorum varias congerere non est necesse, neque etiā omnia conformationis vitia, quæ occasione imaginationis fiunt, hic recensere opus est. Mulierculis enim notum, infantes nonnullas maculas fragorum vel ceraforum instar, vel rubras instar vini rubri vel ignis habere, quod talibus rebus matri oblatis imaginatio tales colores foetui impresserit. Et ipse noui foeminam, cui grauidæ sub moro stanti, mora aliquot in dorsum inciderunt, vnde infans ex ea natus totidem excrescentias mororum figuræ similes in dorso habuit. Qua ratione autem imaginatio id præstet, pluribus in tract. de consensu & dissensu Chymic. cum Aristotel. & Galen. cap. 14. & lib. 4. Pract. part. 2. sect. 4. cap. 7. hac de re actum est, quæ hic repetere opus esse non puto.

Prognostica.

Prognostica.

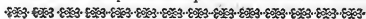
1. Difficulter hoc macularum genus curatur; & quam- *Prognostica.*
uis interdum nonnihil obscurari videatur: tamen solet
recrudescere. Et referunt nonnulli, eas, quæ occasione ce-
rasorum, fragorum, vuarum contractæ sunt, eo tem-
pore, quo fructus isti maturescere solent, quasi effloresce-
re rursus.

2. Si ramen mox foetu edito medicamenta adhibean-
tur, interdum tolluntur.

Curatio.

Vulgò foeminæ ad maculas tollendas vtuntur sanguine *Curatio.*
secundinæ & ea adhuc calente maculas has abstergunt.
Alij etiam postea sanguine menstruo vtuntur.

Possunt tamen & alia medicamenta detergentia, ha-
stenus ad alias faciei maculas tollendas proposita, hic
vsurpari. Alij saliuam matris ieiunæ adhibent; alij sæpius
ex matris vbere lac instillari præcipiunt. Quæ si non suf-
ficient, ad erodentia & caustica quoque medicamenta,
vel etiam manualem operationem & abrasionem cuticu-
læ accedendum. Vtile etiam est, si mater sem. sinapi sin-
gulis diebus manè mastiget, & eo maculam fricet. Qui-
dam eam partem vmbilici, quæ infantulo post vmbilici
debitum nexum decidit, adseruant, hancque exsiccant,
ac deinde ex aq. herbæ Christophorianæ madentem ma-
culæ imponunt, ter in die, tamdiu, donec ea penitus eua-
nescat. Commendatur etiam aqua destillata è garyo-
phyllata montana, si ea infans ex vtero egressus lauetur,
& maculæ deinceps eadem aqua abluantur.



CAPVT VI.

De Maculis volaticis infantium.

Ibelli Practici Germanici, vt in Gabelchoueri *Præ-*
ctica, & *Promptuario Medico* VVittichij, & aliis vi-
dere est, faciunt inter morbos pueriles mentionem affe-
ctus, quem *den Flug* appellant; quem, quia nunquam vidi, *Der Flug*
in tractatu de morbis infantium præterii. Quia autem non- *junger*
nulli sunt, qui eum se vidisse scribunt, eius hoc loco men- *inder.*
tionem faciam. Describunt autem, quod sint maculæ
quædam

quædam volaticæ, rubræ, vel purpureæ in cute hinc inde serpentes, quæ si orificium aliquod, os puta, nares, oculos, aures, nates attingant, & eousque penetrent, malum lethale fieri. Ideoque ut id præcaueatur, recipiunt *aquam rosarum* & pauxillum *croci* admiscunt, atque ea omnia orificia illinunt, & maculas etiam ipsas circumcirca. Saltem versus pedes corpus non illinunt, ut per pedes maculæ istæ evanescant. Quæ maculæ, si dantur, proculdubio Erysipelatis species sunt, & propterea non solum istud linimentum ad orificia corporis adhibendum, sed & expulsiua medicamenta, quæ aliàs in Erysipellate usurpari solent, usurpanda essent.

~~~~~

### CAPUT VII.

*De Maculis à Germanis Epaticis dictis.*

**Q**UOD sæpe monui, nec hic præterire possum, multa tuberculorum & macularum genera vulgò etiam passim apud omnes Nationes hodie nota esse, quæ quibus nominibus à Græcis vel Latinis appellata sint, ignoratur: cum tamen credibile non sit, apud Antiquos ea non exstitisse. Siquidem causæ iisdem seculis viguerunt.

*Leber-  
flecke.* Vulgò notus est affectus, quem Germani *Leberflecke* nominant, proculdubio, quod ex epate ortum habere credant, maculæ scilicet fusæ, vel ex flauo nigricantes, latæ, palmi magnitudine, inguina imprimis, & pectus ac dorsum occupantes, imò totum pectus interdum obtegentes, cum cutis quadam leui asperitate, quæ squamas aut furfures quasi emittit, quæ tamen non vno loco hærent, sed hinc inde disseminantur, & modò evanescent, modò rursus emergunt. Eas vnicus, quantum memini, clarè describit, Reinerus Solenander, *sect. 3. conf. 11.* sed sine nomine. Platerus etiam earum mentionem facere videtur, dum scribit; dari maculas fusci coloris, palmæ amplitudine, interdum certis sedibus corporis, & quidem certis temporibus obortas, certisque desinentes. Verùm rem obscurat, dum causam & curam in Lentigine quærere iubet. Sunt enim Lentigines & hæ maculæ diuersi affectus, & diuersas causas habent, ut ex iis, quæ supra c. 3. de Lentiginibus, dicta

dicta sunt, & hoc capite dicentur, patebit. An ad Vitiliginem & Alphum nigrum, quod suspicor, referri possint, penes Lectorem esto iudicium. Nos rem istam hoc capite, sine nomine Græco vel Latino (Germanicum enim, ut ipsæ istæ maculæ, vulgo notissimum est) explicabimus.

## Causæ.

Causa harum macularum est humor siccior & melancholicus, cum alimento partium ad cutem delatus, seu sanguis sæculentior & crassior, qui cum totus assimilari non possit, id, quod excrementitium est, ad cutem extruditur. Et si verò ab epate siccior sanguis ille sæculentior generetur, unde etiam à Germanis *Leberflecke*, *Epaticæ maculæ*, dicuntur: tamen lien proculdubio, cum & ipse suo modo sanguificet, non extra culpam est. Unde observavi, post maculas istas, si diu durent, quartanas obortas fuisse. Facit etiam ad macularum harum generationem victus ratio & vitæ genus ad sanguinem siccum & sæculentum, & humorem melancholicum generandum apta, de qua alibi diximus.

## Prognostica.

1. Ipsæ quidem maculæ per se nihil periculi coniunctum habent, neque aliquam molestiam, aut visui obuiam deformitatem pariunt, cum non in facie & manibus, ut lentigines, sed in locis vestibus tectis oboriantur.

Prognostica.

2. Ratione tamen causæ, à qua pendent, & vitiosæ epatis ac lienis constitutionis, alios morbos præagiunt, & non rarò tertianæ & quartanæ febres maculas has sequuntur.

3. Et si quoque istæ maculæ faciliè, ut dicetur, tolli possint, tamen nisi vitium sanguinis & viscerum, à quibus vitiosus sanguis generatur, tollatur, paulò post iterum efflorescunt & redeunt.

## Curatio.

Cum ergo maculæ istæ semel sublatae, nisi causa, à qua pendent, tollatur, redeant, humor vitiosus ille euacuandus, medicamentis paratis ex *radic. polypodij, cichorij, borrag. ceterach, cuscuta, capillo ♀, agrimonja, foliis senæ,*

*rhubarbaro*, *rad. gialapa*: idque aliquoties repetendum. Si opus sit, etiam vena aperiri potest.

Verum cum purgantia saltem humores, qui in venis collecti sunt, tollant, eorum verò generationem non præcaueant: imprimis danda opera, vt illa vitiosa epatis & lienis constitutio, à qua generatio istorum humorum pendet, emendetur: id quod optima victus ratione perficitur, qua sensim illa sicca epatis & lienis constitutio in meliorem restituitur. Itaque vtendum cibis boni succi, carne hœdina, agnina, vitulina, gallinacea, ouis, & similibus, hordeo, tritico, pomis bene maturis, prunis, passulis, amygdalis. Vitandi verò crassi, falsi, acres, & mali succi cibi, vt carnes fumo induratae, & similes. Bonorum enim ciborum vsu viscerum constitutione in meliorem statum redacta, vitiosi humores amplius non generabuntur, sed sanguis bonus & temperatus.

Topica verò quòd attinet, manè partes maculis istis  
foedatas fricare vtile est. Imprimis verò ante balnei in-  
gressum, *aquam* vel *syrupum fumariæ* cum pauxillo *theriacæ*  
sumere commodum est. Post sudorem locus illinatur  
sem. sinapi cum aqua calida in formam pultis redactò,  
quod tam diu ibi relinquatur, donec in parte feruor &  
punctio quædã percipiatur, postea aqua calida abluatur.

Vel hac massa illinatur: ℞. saponis albi ℥b. β. radatur & siccetur. Postea adde sem. sinapi ʒ. j. β. farinæ fabar. lupinor. ana ʒ. ij. medullæ panis albi ʒ. j. Cum succo fumarie vel lapathi acuti. Misce, & utere.



C A P V T V I I I.

*De Pruritu.*

**T**fi Pruritus cum aliis affectibus pluribus consum-  
gatur, vt scabie, impetigine, lepra, & similibus, eo-  
rumque ablatione & ipse tollatur: aliquando tamen so-  
lus homines vexat, & adeo molestus est, vt etiam Medici  
auxilium implorare cogat, de quo hoc capite agemus.

Est autem Pruritus dolor, ab excremento tenui & acri  
inter cuticulam & cutem hærente excitatus. Etsi enim  
dum pars pruriens scalpitur, voluptas quædam percipitur  
tamen



tamen illa voluptas non ad pruritus naturam pertinet, sed scalpturam sequitur, dum partes, quæ à materia acri mordebantur, ad statum naturalem & pristinam æquabilitatem confertim redeunt. Vt enim dolor excitatur à subito motu ad statum præternaturalem: ita voluptas percipitur à subito motu ad statum naturalem. Ipse verò pruritus post scalpturam cessat, quod materia, quæ causa doloris erat, euacuatur, & quia solutio continui, quæ dolorem excitat, ad solum esse & quietem, si fortior fiat scalptura, deducatur.

*Causæ.*

Causa nimirum proxima pruritus est excrementum falsum, mordax, & acre, sincera scilicet aut atra bilis, vel pituita falsa. Quod excrementum etsi in scabie quoque adsit: in pruritu tamen est tenuius, & per minimas particulas sese insinuat. Hæret autem inter cutem & cuticulam, & propterea acrimonia sua sentientes in cute particulas stimulat, & ad scalpendum irritat. Et quidem ut excrementum istud in cute hæreat, facit cum excrementi natura, quod etsi sit tenue, tamen lentorem quandam & visciditatem habet, qua partibus pertinacius adhæret; tum ipsius cutis densitas, ob quam exhalare non potest.

Colligitur autem istud excrementum ob epatis caliditatem & siccitatem, ciborumque acrium & multorum aromatum usum. Hinc senes, qui præcipue in iuuentute epar calidius habuerunt, & cibo ac potu calidiori usi sunt, in senectute pruritus, & tandem scabiem sentiunt. Vide Galenum, 2. de sympt. caus. cap. 6.

*Differentiæ.*

Pro humoris autem varietate, & locorum affectuum ratione, quædam pruritus est differentia. Prout enim materia magis vel minus acris est, eo maior vel minor ac contumacior pruritus excitatur. Interdum pruritus in cute totius corporis percipitur, interdum in partibus quibusdam.

*Prognostica.*

1. Pruritus plerumque scabiei futuræ prodromus est. Nam si pruritus diu duret, materia tandem copiosior colligitur,

356 *Lib. V. Pars III. Sect. I. Cap. VIII.*  
colligitur, & putredinem concipiens acrior redditur, cuticulamque erodit, & pustulas excitat.

2. Quò humor, qui pruritus excitat peior, eo deterius est malum. Nimirum qui ex sanguine adusto aut bile excitatur pruritus, citius finitur: qui ex falsa pituita provenit, durat diutius: diutissimè verò qui à melancholia adusta ortum habet.

3. Pruritus, in quo magna in scalpendo est voluptas, malus est; quia à bile acri oritur.

4. Pruritus in senibus rarò curatur; præsertim decrepitis. Nam cùm ea ætas talibus humoribus falsis, cumulandis apta sit, corporis illa dispositio vix mutari & in meliorem statum traduci potest. Si tamen diligens cura adhibeatur, quandoque sanatur; refertque Mercurialis, *de morb. cutan. cap. 3.* Leonellum Pium, octuagenarium à maximo pruritu beneficio medicamentorum fuisse liberatum.

5. Hippocrates, in *Coactis*, pruritus in tabescentibus, si alui suppressioni succedat, esse lethalem scribit. Etenim ob pruritus molestiam tabidi neque dormire, neque quiescere possunt; unde coctio nulla fit, morsque ipsis acceleratur.

#### *Curatio.*

*Curatio.* Pruritus cùm dolor sit, ipse, si vehementior sit, & vigilias excitet, viresque prosteruat, mitigationem & anodynum: causa verò, à qua pendet, sui euacuationem indicat. Et quidem causa proxima, cum sit humor falsus in cute hærens, is è cute euacuandus. Quia verò causa ista proxima fouetur ab humore simili in venis contento, & is euacuandus. Et cùm is generetur ob pravam & vitiosam viscerum dispositionem, ea emendanda, atque ita generatio talium humorum præcauenda.

Pruritus tollunt humectantia, quæ materiam illam acrem pruritus causam mitigant. Humores verò excrementitios è cute euacuant detergentia, discutientia, emollientia, & rarefacientia. Antecedentem causam tollunt purgantia. Vitiosam viscerum dispositionem emendant alterantia, & imprimis bona victus ratio.

Itaque

Itaque primò humor falsus, nitrosus, & acris præparandus & euacuandus. Præparant cum medicamenta refrigerandi & humectandi vi prædita, quæque simul viscidum humorem attenuant: qualia sunt, cichorium, endiuia, borrago, buglossa, fumaria, lupulus, capillus Veneris, rad. asparagi, polypodij, epithymum, & ex his parati Syrupi, imprimis de lupulo, fumaria, cichorio, byzantinus s. capillor. Veneris.

Euacuantur verò humores foliis senæ, polypodio, el-leboro nigro, rad. gialapa, syr. de polypodio composito, el. diacatholico, confectioe Hamech, extr. ellebori nigri, melanagogo. Formulæ alibi, vt & *capite de scabies*, sunt propositæ.

Nonnunquam & venæ sectio, si ætas & vires ferunt, instituenda. Et quia non rarò accidit, vt vel hæmorrhoides, vel menses detenti malo huic occasionem præbeant, hæmorrhoides vel menses prouocare tum vtile est.

Ad humorum verò adustorum, vt & ipsorum viscerum feruorem temperandum, nihil vtilius est sero lactis capri-ni, quod ad libram j. vel etiam ij. aut iij. exhiberi potest. Efficacius erit, si aliquid succi vel syrupi fumarie addatur. Imprimis verò ad viscerum intemperiem corrigendam, & sanguinis boni generationem facit bona dietæ ratio. Aër sit temperatus, ad frigidum & humidum declinans. Cibus boni succi, facilis concoctionis, & qui non faciliè corrumpatur, potestque alterari borragine, endiuia, imprimis lactuca, quæ præterea & somnum conciliat, qui in hoc affectu maximè vtilis est. Viten-tur verò acria, falsa, amara, acida, dulcia, pingua, præfer-tim frixa.

Topica quod attinet, ad ipsum pruritum leniendum ac mitigandum, & humoris acrimoniam temperandam, ac humores etiam nonnihil discutiendos, est vtilissimum aquæ dulcis tepidæ balneum, in quo æger manè ante ci-bum per dimidiæ vel integræ horæ spacium sedeat: quia simul viscerum calorem & siccitatem temperat, porosque rarefacit. Ad materiam verò potentiùs discutendam vtilia sunt balnea medicata, scilicet sulphurea; atque vtile

fuerit, alternis vicibus vti balneo modò aquæ tepidæ dulcis, modò falsæ & sulphuræ. Ita enim & pruritus mitigabitur, & pori laxabuntur, atque excrementa in cute abstergentur & euacuabuntur. Ad discutiendum verò usurpari potest oleum commune vel amygd. dulc. cum sulph. & sale; item oleum costinum. Vel abluatur corpus decocto apij, parietariæ, rad. oxylapathi, sem. orobi, lupinor. cicerum alborum, furfurum.

Vel ℥. *farinæ lupinor.* ʒ. iiij. *sulphuris* ʒ. ij. Misce cum aceto & corpori illine. Vel ℥. *lithargyri, sulphur. terebinth. ana* ʒ. j. *℞. succi malvæ, parietariæ, ana* ʒ. j. *salis* ʒ. j. *ol. communis* q. f. Misc.

Post usum verò talium balneo tepido aquæ dulcis utendum.

Plura petantur è *part. i. cap. 27. de scabie*, cum pleraque medicamenta, quæ scabiem, præcipuè siccam, curant, etiam in pruritu utilia sint.

~~~~~

CAPVT IX.

De malo odore.

Malus odor.

¶ Andem inter affectus cutis non prætereundus videtur malus odor, qui interdum è partibus externis corporis per cutem exspirare, & cum adstantibus, tum ipsi homini, cui id accidit, molestus esse solet. Corpus enim humanum, dum secundum naturam se habet, non olet, neque vllum odorem exspirat, qui quidem ab homine percipiatur. Nam animal quodcunque odorem aliquem sui generis exspirare, docet Theophrastus, *lib. de odoribus*, & probat id experiètia, dum videmus canes heri vestigia odoris beneficio legere, & feras inuestigare. Si verò odorem ab aliquo exspirare percipiatur, id præter naturam est. Et quod de Alexandro Magno, in *vita eius*, refert Plutarchus, eum bonum odorem emisisse, id rarum est; nisi vestibus potius id fuerit tribuendum.

Prauos verò & foetidos odores sæpe è corpore humano exspirare non rarò obseruatur. Loca autem, è quibus foetor ille exspirat, sunt os, alæ, pudenda, & pedes præcipuè. Quod verò aures & nares etiam foerent interdum,

terdum, id fit ex eorum vlceribus. Nonnunquam tamen & ex toto corpore eiusmodi foetor exhalat. De oris foetore, *lib. 2. part. 1. cap. 19.* dictum.

Non autem hic in genere, quæ odoris sit natura, tum etiam qua ratione suavis vel ingratus odor generetur, disputare libet, cum id ex Phycis peti possit. Hoc loco scire sufficit, odorem insuauem & foetorem ex superflua humiditate putrescente, vaporemque talem exhalante prouenire.

Alarum foetor *Hircus* appellatur. Auicennas *septima Hircus.* *quinti, tract. 3. cap. 23.* scribit, quod causam huius foetoris nonnulli statuerint esse reliquias seminis, quæ in generatione superflua fuerint, & in hunc locum delatae sint. Quam sententiam etsi Auicennas reiicit, & ab aliis huius odoris causa ponitur pororum cutis eo loci adstrictio, ob quam vapores liberè nequeant transpirare & exhalare: tamen constrictio pororum non sufficit; aliàs enim senibus esset hic affectus magis familiaris. Et non videtur esse absurda ista ab Auicenna reiecta opinio. Animaduertimus enim hunc affectum virginibus nubilibus, si motu incalescant, esse maximè familiarem. Et omnino testes & semen talem odorem sanguini imprimendi vim habere, cognosci potest ex hircis, & castratis animalibus. Imprimis tamen hic foetor iis familiaris est, qui corpus habent humidius, quod putredini maximè est obnoxium. Licet enim totus sanguis non putrescat, circa emunctoria tamen excrementitij vapores facilè putredinem concipere possunt.

Eadem de causa & pudenda nonnullis olent, ob humores excrementitios, qui ab epate venisque ad emunctoria in inguinibus sita deponuntur, è quibus vapores foetidi exhalant. *Pudenda dorum foetor.*

Foetent & pedes nonnullis. Cum enim natura ad extremas hæc partes humores excrementitios detrudere soleat, pedes verò vestibus & calceis tegantur, ut vapores inde exhalantes liberè exspirare non possint, putredinem concipiunt, atque inde iste foetor contrahitur. *Pedum foetor.*

Tandem, sed rarius, totum corpus (nisi id fiat à sudore, quod frequentissimum est) foetet, & qui toti corpori interdum adscribitur, potius alarum est. De Thaide tamen existat epigramma Martialis, lib. 6.

*Tam malè Thais olet, quàm non fullonis avari
Testa vetus, medià sed modò fracta via.
Non ab amore recens hircus, non ora leonis,
Non detracta cani translyberina cutis.
Pullus abortiuo nec cùm putrescit in ouo,
Amphora corrupto nec vitata garo.
Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
Deposita quoties balnea veste petit:
Pfilothro nitet, aut acida latet oblita creta,
Aut tegitur pingui terque quaterque faba:
Cùm bene se tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.*

Prognostica.

Prognostica.

1. Turpe hoc vitium est, & adstantibus molestum, & quod conuersationi incommodum est, ac vxores maritis sæpe ingratas reddit.

2. Idem tamen etiam corporis nimium humidi, & multa humida excrementa cumulantis indicium est, quale in febribus & aliis putredine ortis morbis facile est obnoxium.

Curatio.

Curatio.

Curatio vel ipsum foetorem respicit, qui suauis odore regi & palliari potest, vel ipsam causam, quæ vera curatio est. Itaque eorum, qui hoc vitium patiuntur, corpus, conueniente modo, venæ sectione, si opus, & purgatione euacuandum, & nimia eius humiditas exsiccanda. Vtilis imprimis hîc est *alaë rosata*, quæ corpus siccet, & potenter à putredine præseruat.

Diæta etiam ita comparata sit, ut ad siccum vergat, & putredini resistat. Cibi propterea condiantur *aceto, succo citri, aurantium, aq. rosar. aceto rosaceo*. Abstinendum verò à cibis, qui faciliè corrumpuntur, quales sunt

cucumeres,

cucumeres, melones, melopepones, ficus, & similes. Piscium quoque, præsertim mollium, vsus nimius vitandus. Exercitationes corporis etiam non neglegantur. Somnus non fit nimius.

Postea animaduertendum, è qua parte foetor exhalet, & propterea pars ea sæpius mundanda & abluenda, decocto bordei, scabiosæ, rad. ireos, aloës, myrrhæ, ligni guaiaci, cortic. citri, santali, ligni aspalathi; & postea imponendum ceratum ex styrace calamita, benzoe, cinamomo, garyophyllis, myrrha, aloë, cum resina & ol. lauendulæ subactis.

Cum verò etiam antequam caussa planè tollatur, foetor ille omnibus molestus sit, suaueolentibus obscurari, deprimi, & quasi palliari potest. Alæ ergo & inguina, prout opus, linimento vel vnguento aliquo suaueolente inungi possunt, parato ex rad. irid. Fl. cinamom. ligno aloës, garyophyllis, gallia mosch. styrace calamita, ol. lauendulæ, vel balsamo citri, garyophyllorum, cinamomi, vel pluribus mistis, addito moscho & ambra, si libet. Sub alis etiam pila odorata seu pomum ambræ gestari potest. Si pedes singulis diebus lauentur aqua vel lixiuio, in quo folia lauri, origani, saluie, fl. rosar. chamæmeli, rad. irid. cocta sint, foetor ille facilè tollitur. Vel abluantur pedes vino, in quo alum. dissolutum sit.

Post lotionem etiam *Alga nigra* Græcis dicta adhibere licet, quæ ut Plinius, lib. 13. cap. 2. scribit, siccis odoratis constant, suntque aspergines medicamenti alicuius sicci & in puluerem triti, quibus & pedes fricare, & aliquid de iis inter digitos pedum inspergere licet.

Vt ℞. fol. lauri, origani, ana ℥. j. fl. ros. rubr. rad. iridis Fl. cypri, ana ℥. ss. farinæ fab. lupin. ana ℥. ij. salis siccati ℥. j. F. pulvis.

Eadem ratio est, si totum corpus foetidum odorem exspiret. Tunc enim frequenter balneis ex herbis odoratis modò dictis vtendum. Et nisi hic foetor superari possit, vestimentis odoratis, pilis odoratis, balsamis, & similibus vtendum. Verùm præstat causam foetoris tollere, quàm odoribus foetorem obfuscare velle; cum odoramenta, nisi planè fortia, sese foetori misceant eiusque vehiculum fiant, & ingratum odorem efficiant. Et omnino ille optimè olet, qui nihil olet.

Memorabilis verò historia foetoris totius corporis exstat in *epist. Med. Clar. Dn. Gregorij Horstij, lib. 2. sect. 10.* vbi D. Sigismundus Snitzerus ad D. Andream Libauium scribit, quod virgo quædam Augustana, annorum 17. Bambergam in monasterium S. Sepulchri missa fuerit, ut ordini isti manciparetur. Hanc verò monasterium vix ingressam, foetorem cæteris monialibus summè aduersum instar putrescentis cadaueris emisisse, siue in eodem cum cæteris versata fuerit contubernio, siue in sua crypta (cellam vulgò vocant) latuerit: hanc enim prætereuntes odorasse. Diligenti verò habita inquisitione, se intellexisse scribit, foetorem illum non ab oris, ventriculi, vteri, aut alterius corporis partis vitio, manare, sed eam esse vniuersi corporis *ιδιουρκογονίαν*. Libauius tamen in epistola responsoria *ιδιουρκογονίαν* illam non admittit, cum eius causam reddere sit supra humanum captum; sed accessorium quiddam forinsecus istam substantiæ alterationem induxisse, vel talem adpersisse labem putat. Et quidem eam labem in vtero contractam esse, ex contaminato sanguine semineque, & constitisse & nutritum esse intra parentem: vel aliquid passum esse matris nausea, & consternatione affectuque graui, in vtero latitantem embryonem. Præterea putat, consternatam forsan fuisse matrem sepulchro, superuenisse vnctioni cadaueris, sordibus putridis. ex aluo decumbentium redditus nauseam concepisse, aut similibus fuisse grauiter affectam. Plura videantur in allegata Libauij epistola.

Aliud exemplum foetoris totius corporis habet Libauius, in *seq. epistola*, vbi scribit compertum sibi esse, quandam iuenculam in matrimonio viuentem tempore fluentium mensium ferè peius cloacis olere, maritumque tunc afflictim degere.



LIBRI QVINTI

PARS III.

SECTIO II.

De Capillorum, & Unguium vitis.

CAPVT I.

De Pilorum natura.



O S T cutis vitia. meritò capillorum vitia subiungimus. Sunt enim pili cuti infixi, nec vllibi extra cutem reperiuntur. Neque pilorum vitia prætereunda sunt, cùm & ipsi corporis partes sint; etsi ignobiliore. Cùm enim vngues, vngulas, & cornua in animalibus, & pennas in auibus, partes corporis esse nemo facillè negauerit, neque facillè quis dixerit, pauonis caudam & varias auium variè coloratas & figuratas pennas quid excrementitium esse: pilos etiam corporis partes esse, negandum non est. Id quod eorum conformatio, figura varia, coloresque varij satis docent. Probat idem & eorum vsus: vt & morbi, de quibus postea dicitur, ac imprimis Plica illa Polonica: & tandem ipsa vis effectrix & conformatrix, quam pili, vt aliæ partes, habent, vt mox dicitur, euidenter id ostendit. Et licet pili abscissi regenerantur, ideo tamen partes non esse, negandum non est. Nam & vngues, & vngulæ, in cancris chelæ, in brutis quibusdam cornua amittuntur, ac renascuntur: imò in homine etiam dentes.

Equidem

Equidem vulgò docetur, pilos generari, dum à calore corporis nostri fuliginosi crassique vapores è tertia coctione in corporis nostri partibus eleuantur, & ad poros cutis pelluntur, in quorum angustiis dum hærent, conglutinentur, donec tandem poro repleto alius atque alius vapor subiens hunc impellat, quem vicissim alius atque alius, atque ita è poro extrudatur, & pilus formetur, qui postea, similibus vaporibus succedentibus, pilum protrudentibus, eiusque radici sese agglutinantibus, prolongetur.

*Pilorum
genera-
tio.*

Verùm si hoc modo pili generarentur, causa reddi non posset, cur non in omnibus corporis partibus pili nascerentur, & in quibus nascuntur, in aliis copiosiores, in aliis pauciores, & cur alij semper augeantur, alij nihil augeantur. In collo & facie nulli pili naturaliter nascuntur, in capite & genis copiosi, ut & in pudendis, sub alis, in palpebris, & supra palpebras. Pili in capite & barba semper crescunt, & prolongantur: qui verò in palpebris sunt, eandem longitudinem seruant, & præterea semper recti manent. Deinde causa dari non posset, cur viri saltem barbam, non verò foeminae etiam habeant; cum tamen foeminae in capite prolixissimos sæpe capillos alant. Præterea pili ex Aristotele, 3. *de histor. animal. cap. 12.* distinguuntur in congenitos, quales sunt capitis, ciliorum & superciliorum, & postgenitos, qui demum ætatis progressu proueniunt: cuius rei ratio dari nulla posset, si ex vulgata doctrina è vaporibus erumpentibus orirentur.

Alia ergo ortus pilorum causa quærenda est, in qua inuestiganda etiam Galenus curiosus fuit, ita ut hæc Dei opt. maximi rerum omnium opificis, quod alias rarissime facere solet, mentionem fecerit, eiusque hac in re omnipotentiam & sapientiam examinare, Moïsemque refutare conatus sit, ut 11. *de usu part. cap. 14.* videre est.

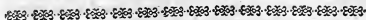
Si rem verò diligenter pensitemus, nullo modo concedere possumus, quod pili saltem fiant ab excrementis vel vaporibus è corpore exhalantibus, & in certis locis hærentibus, sed à facultate formatricè & pilifica pilos generari statuendum est, ob causas modò enumeratas.

Et capillos non saltem ex fuliginibus quibusdam, sed ex materia longè solidiore, & vnguibus ac cornibus cognata generari, docet vel illud, quod pili non faciliè corrumpuntur, sed post mortem etiam diu integri conseruantur. Cuius rei historiam refert Gabriel de Zerbis, in libro *anatomie corp. hum. titulo, anatom. capillor. fol. 105.* his verbis: *Nos vidimus & tetigimus Romæ cadauer mulieris in via Appia ex opposito viæ, ubi erat sepultura Ciceronis: & ideo existimatum fuit à pluribus illud esse tunc cadauer Tulliolæ, Ciceronis filie dilectissimæ, sicut per inscriptionem potuit intelligi; quod cadauer de tumulo extractum, in quo maxima parte myribæ & demum mumie præseruatum creditur à corruptione, à temporibus Ciceronis usque ad Sixtum IV. Pontificem maximum, quod tempus subsequenter fuit usque prope annum millesimum quingentesimum; cuius cadaueris inerat capilli conseruati & ornati in insula aurea, ut moris erat eo tempore, in ea etate. Quod quidem cadauer, quod etiam à tota communitate curialium visum fuit, remotum à loco illo, & Romam delatum, in tribus diebus, remoto conseruante, putruit, & ad demixtionem elementorum deuenit. Et omnino sicut ungues in hominibus, ungulæ & cornua in quadrupedibus, pennæ variegatæ & coloratæ in auibus, à facultate formatrice formantur, & si decidunt, eodem modo regenerantur: ita & pili à facultate formatrice seu pilifica partibus certis à Creatore insita generantur. Vnde etiam pilorum illa varietas prouenit. Pili enim, ut diximus, in capite & barba indies augentur & prolongantur: non verò ita, qui in palpebris & superciliis sunt, qui ferè semper eandem longitudinem seruant. Præterea pili in palpebris semper recti stant, eorumque si vel longitudo augeatur, vel rectitudo incuruetur, visui incommodum afferunt. Viri habent barbam; scæminæ non habent. Vtui nimirum certo Creator eos omnino destinauit, itaque facultatem pilificam aliis partibus dedit, aliis non dedit, quæ pilos certa quantitate, figura, & colore format. In hominibus & aliis animantibus sub pedibus pili nulli sunt, vni verò lepori sub pedibus pili sunt, ut testatur Aristoteles, 3. de hist. anim. cap. 12. Insuper & istud pilos in animalibus à facultate*

facultate formatrice prouenire arguit, quod vi imaginationis pilorum forma & coloratio mutari potest, vt ex historia Iacobi, *Genes. 30.* patet.


Materia pilorum. Materia pilorum, vt omnium aliarum corporis partium, sanguis est, vt etiam Adrianus Spigelius, *de hum. corp. fabrica, lib. 5. cap. 10.* statuit; Id quod vel in plica Polonica apparet, in qua pili secti sanguinem fundunt: sed is ignobilior. Natura enim boni œconomi, suum cuique in familia distribuentis, officio fungitur, & nobiliore sanguinis parte nobiliores corporis partes alit, reliquum in ignobiliores distribuit, in ungues scilicet & pilos in hominibus, in brutis in pilos, ungulas, cornua, pennas. De quo etiam in *Institut. lib. 3. part. 1. sect. 2. cap. 3.* dictum. Etsi verò ex ignobiliore sanguinis parte pili proueniunt, vntuosa tamen ea est, & si cum Chymicis loqui libeat, oleaginosa, & quasi sulphurea, vt ex eorum accensione apparet, & nescio quam cum semine cognationem habet: vnde salaces & lasciuui pilosi sunt; ad Venerem inepti glabri, eunuchi & effœminati barbam non producant. Qui Veneri frequenter vtuntur calui fiunt, contrà eunuchi non caluescunt.

Pilorum vsus. E quibus etiam facilè, quis pilorum vsus sit, colligere licet. Equidem quosdam suos habere vsus certum est; cum pili in capite, eius quasi naturale tegumentum sint; pili in palpebris suo modo visioni inserviant, atque euulsi vel excidentés visioni incommodent, capilli capitis & barba, præcipuè in Viris, homini ornamentum præstent, virumque venerandum quasi reddant. Verùm cum pili sub alis, in pudendis, in cruribus, neque ad tegumentum, neque ad ornamentum facta sint, alium adhuc vsum in procreatione pilorum natura quæsiuit, vt scilicet quod est ignobilius in sanguine, in iis generandis absumeretur; vnde etiam in aliis pili copiosius, in aliis parcius proueniunt, vt & infantes in plerisque partibus pilis nudi sunt, qui ætatis progressu generantur, materia pilorum cumulata.



CAPVT II.

De Pilorum vitiis , & primò de Caluitie & Barbæ defectu.

 Vm ergo pili à facultate formatrice seu pilifica generentur , habent suam naturalem constitutionem , quæ in naturali magnitudine & copia , figura , & colore consistit : quam si amittant , variis vitiis laborant ; quæ si morbos appellare libeat , nō repugno. Et primum quidem vitium in defectu est , qui vel naturalis est , & secundum ætatem plerisque accidit , vel præter naturam. Prius appellatur *Caluities* ; secundi generis sunt *pilorum defluuium* , *Alopecia* , *Ophiasis*. Equidem in his omnibus vitiis est pilorū , qui antea aderant , defluuium , atque ita in genere omnia hæc vitia sub nomine defluuij comprehendi possent : verum vsus obtinuit , vt nomen defluuij pro quadam pilorum decidentia specie accipiatur , vt postea dicitur.

Primò caluitium quod attinet , quale ~~nātū~~ est in arboribus foliorum decidentia , tale in animalibus caluities , imò & ipsis arboribus : vnde Aristoteles , 5. de gen. animal. cap. 3. scribit : Calui omnium maximè animalium homines aperte efficiuntur. Quod genus affectionis generale quodammodo est. Nam & plantarum aliæ semper frondent , aliæ frondem amittunt. Et aues , quæ certo tempore se abdunt , & latent , pennas amittunt. Qualis affectus caluitium in hominibus est , quibus accidit , vt caluescant. Cū enim paulatim & frondes , & pennæ , & pili defluant , ubi vniuersim hic affectus euenerit , vocabula accipit hæc caluescere , defrondescere , depennescere. Et Columella , de re rustica , lib. 4. cap. 33. nouellam castaneam muribus & talpis infestatam sæpe caluescere ait. Est autem Caluities in homine glabrities seu defectus pilorum in sincipite , ex defectu alimenti ortum habens. Atque is plerumque ætatis progressu naturaliter , nonnullis tamen præter naturam accidit , quod tum præternaturale & vitiosum habetur.

*Caluities
quid ?*

Causæ.

De causis caluitiei equidem Medici valde dissentiunt ; verum si generationis pilorum in capite modum perpendamus ,

Causæ.

damus, res non difficilis videtur. Cùm enim materia & alimentum pilis præcipuè à cerebro suppeditetur, pilorum equidem huius defluuij proxima causa est, alimenti necessarij defectus; ille tamen à cerebri constitutione prouenit, si nimirum illud ficcius euadat. Id quod Hippocrates docuit, *6. epid. comm. 3. t. 1.* ubi scribit: *Cerebri consumptio; & propterea caluitium.* Vbi, ut Galenus, *in comm.* docet, per cerebri consumptionem, ea diminutio eius intelligenda, quæ ex siccitate in senescentibus accidit. Si enim cerebrum ficcius euadat, nihil superflui in eo relinquitur, quod pilis alendis sufficiat. Idem docet Aristoteles, qui *5. de gener. anim. cap. 3.* scribit, caluitiem fieri ob inopiam humidì calidi pinguis, id est, humidì alimentalis. Excrementitia enim humiditas in senibus potius superat, quàm deest. Et quidem, ut dictum, caluitium naturale plerisque est, quia ætatis progressu in omnibus cerebrum ficcius redditur: Nonnullis verò præmaturè caluitium accidit, quibus ex causa aliqua præternaturali vel violenta cerebrum præmaturè exsiccatur; quæ causæ plures esse possunt. Præcipua inter eas est nimius Veneris usus, qui potenter cerebrum exsiccatur. Vnde ante Veneris usum nemo caluescit, & Eunuchi caluitium non patiuntur, *6. aph. 18.* quia semen non excernunt, ut & pueri. Fœminæ etiā nunquam aut raro caluescunt, (duas tamen mulieres caluas se vidisse testatur Albertus Magnus, *lib. 19. de animalib. cap. 6.*) quia humidiores corporis constitutionem habent, ideoque & cerebrum in iis tam facile non exsiccatur, & fœminæ semen non ita copiosum, ut mares, emittunt. Exsiccant etiā cerebrum præmaturè vigilæ nimix, studia, curæ.

Quod verò Actuarij sententiam attinet, qui *lib. 2. met. cap. 5.* nimiam humiditatem caluitiei causam ponit, eam si cum Hippocratis, Galeni, Aristotelis sententia conciliare libeat, commodius explicari non potest, quam si dicatur, humiditatis quidem alimentalis defectum caluitiei causam esse; excrementitiam tamen humiditatem facere, ut facilius accidat: Eodem modo sicut arborum folia quidem decidunt, ob alimenti necessarij defectum; facilius

facilius tamen & copiosius decidunt, si aduentitia humiditas accedat.

Signa Diagnostica.

Caluitium equidem per se oculis patet. Qua ratione tamen ab alijs pilorum decidentia speciebus differat, explicandum. Differt caluitium ab Alopecia & Ophiasi seu Area, quod vitia hæc vaga sint, neque in certis capitis partibus pili decidunt; caluitium verò semper in sincipite accidit. A defluuiò verò capillorum in specie dicto differt caluitium, quod in defluuiò capillorum pili omnes, vel maxima eorum pars passim in vniuerso capite decidunt in caluitie verò saltem in capitis parte anteriore.

Prognostica.

1. Caluitium equidem per se nihil periculi adfert, nisi, quod facit, ut caput externis aëris iniuriis facilius lædatur, & naturæ nostræ mortalis ad interitum properantis prodromus & indicium sit: turpitudinem tamen, præsertim si maturius accidat, parit, plerisque ingratam; ferturque Caium Iulium Cæsarem Imperatorem, literis & armis clarum, caluitium tam iniquo animo tulisse, ut post plurima frustra pertentata remedia, postremò à Senatu obtinuerit perpetuam Laureæ gestationem: qui si hodie viueret, facile capillitio tegumento ex alienis pilis confecto, quod hodie non paucis in vsu est, caluitium tegere posset.

2. Caluitium autem siue senectute ætatis progressu, siue præmaturè oriatur, curationem non admittit; sicut nec dentium casus in adultis, cum alimentalis illius humidi defectus restitui nullo modo possit.

3. Qui calui sunt, iis varices magni non fiunt: quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, ij rursus capillati fiunt. 6. aphor. 34. Verùm aphorismus hîc vel falsus est, ut Galenus, in comment. docet: cum nemo ignoret, caluitium esse affectionem insanabilem; falsum etiam esse, magnos varices caluis nunquam superuenire, sicut & varicibus ortis caluitium cessare: nisi fortè, ut nonnulli aiunt, appellatam Medicis madarosin, id est, capillorum defluuium, caluitium nominet. Hæc enim cum à vitiosis

humoribus ortum habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, iisdem ipsis prauis humoribus in crura translatis varices facere, & homo capillos recuperare & recipere potest. Nam si prius à vitiosis humoribus, capillorum corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

Curatio.

Curatio.

Etsi verò Caluities iam facta curari non possit: quia tamen & valetudini incommodat caluitium, & deformitatem parit, danda opera, vt, quantum fieri potest, præcaueatur & retardetur. Quod alia ratione fieri non potest, quàm alimenti pilorum, quod deficere incipit, refectione, & ad cutem capitis attractione. Ideoque danda opera, vt humidum pingue ac calidum, quo pili nutriuntur, conseruetur, & ad cutem attrahatur. Quidam etiam moderatè adstringentia addunt, si à calore capitis cutis rarefiat. Verùm cum ex alimenti defectu caluities oriatur, & ob siccitatem aliàs cutis meatus subsideant, & conniueant, adstrictione opus non est, sed si adstringentia adhibeantur, alimentum pilorum affluens reprimetur.

Quæ autem medicamenta intemperiem capitis & cerebri siccitatem corrigant, *l. I. Pract. part. I. cap. 4.* proposita sunt. Vt verò alimentum ad capillorum radices attrahatur, frictiones medicamentis præmittendæ sunt, quæ tamen moderatæ esse debent, vt alimentum solum attrahant, non discutiant. Debent autem calida esse & ita attrahentia, cum moderata adstrictione, quibus alimentum ad capillorum radices attrahatur & detineatur. A Dioscoride, *lib. I. cap. 110.* & Galeno, *7. de simp. fac. §. Cistus*, commendatur Ladanum, magis tamen ad pilorum defluuium, quàm caluitium: plerique tamen eo etiam ad caluitium vtuntur, præsertim eius oleo, quod hoc modo parant:

℞. Ladani opt. in tenuissimas partes concisi ℥. j. Affunde aq. ros. ℥. vj. ol. amygd. dulc. ℥. iiij. Coq. & coletur toties, vt clarum fiat. Vel dissoluatur Ladanum in ol. mastichino & coletur. Vtilis est & lotio capitis cum decocto fœnigræci.

foenigræci. Plura in hunc vsum medicamenta videantur apud Galenum, i. de compos. med. sec. loca, cap. 1. Et in capp. seqq. plura proponuntur.

Dieta.

Imprimis verò ad caluitiei retardationem facit recta *Dieta.* diætæ ratio. Cibi nimirum sint boni alimenti, & pinguis succi, facilisque concoctionis. Abstinendum verò à salis, acribus, acidis, austeris, vt & fructibus horariis, qui paucum & fluidum alimentum præbent. Potus etiam sit talis, qui bonum succum præbeat. Abstinendum verò à vino potenti & antiquo exsiccandi vim habente. Venus in hoc affectu maximè nocet. Noxiæ sunt & vigiliæ, mœror, curæ, & animi sollicitudo.

De Barbæ defectu.

Barbam viri ornamentum esse: supra diximus. Ea ergo *Barba* si in viris desit, insignem turpitudinem parit. Deficit autem *defectus.* vel omnino, vt in eunuchis, & quibusdam, qui corpore planè foemineo sunt præditi; vel tardiùs erumpit, aut non ea copia, qua solet, erumpit. Quæ omnia accidunt, vel ob materiæ defectum, vel ob cutis, è qua erumpere debet, densitatem, aut aliam constitutionem, quæ barbæ ortum impedit.

Cùm autem in viris barbæ defectus, ea ætate, qua barba prouenire debet aliquam turpitudinem & deformitatem pariat, & qui ætate iam sunt adultiore, ad autoritatem aliquam conciliandam barbam expetant; non rarò Medicorum opera eo nomine imploratur. Verùm successus rarò voto respondet, aut certè tardiùs, cùm scilicet natura eam spontè molitur. Vnum tamen atque alterum medicamentum apponere libet: plura ex seqq. capp. peti possunt.

℞. ol. in quo abrotanum sit coctum ℥. ij. cineris apum vel vesparum 3. j. stercoris murium ʒ. j. mellis 3. j. ladani 3. iij. pingued. vrsi q. s. F Liniment.

Vel artemisia in oleo coquatur, & oleo locus illinatur quod prodest ad barbæ tardiùs prouenientis ortum.

Vel ℞. pulu. sem. nigellæ q. v. ol. ouor. q. s. Misc.

Vel lauetur locus frequenter decocto abrotani, capill. ♀,

in quibus cerebro simul affecto ægri delirio tentantur. Nam & in his febribus ægri valde extenuantur, & necessarium corpori alimentum deest, & humores prauī capillorum radices erodunt. Ob humoris etiā prauitatem iis, qui Venerea lue laborant, capilli decidunt; quod & nonnullis accidit, qui venenum hauserunt, ferturque, ei, qui salamandram attingit, pilos decidere. Ob raritatem verò cutis interdum etiā capilli decidunt, quod foeminis, præsertim tempore æstiuo, accidit. Vnde & iis, qui ex Germania in Italiam vel alias regiones calidas peregrinantur, capilli quandoque defluunt. Ab ambientis enim calore cutis rarefit, acciditque, vt materia, è qua pili generari debent, simul transpiret.

Signa Diagnostica.

Capillorum defluuium in specie sic dictum, facile ex pilorum decidentia cognoscitur. A caluitie verò, Alopecia, & Ophiasī distinguitur, quod in Caluitie solum in scincipite capilli defluunt, in Alopecia verò & Ophiasī areatim decidunt: in defluuiō verò in vniuersa corporis regione æqualiter, modò plures, modò pauciores excidunt. Ob quam causam verò decident, è causis, quæ præcesserunt, cognoscitur. Si enim morbus præcesserit, qui alimentum corporis absumere aptus natus est, ex alimenti inopia pilos decidere credibile est. Si verò humores prauī & maligni morbum aliquem excitant, etiā à prauitate humorum defluuium capillorum prouenisse argumento est. Si denique causæ cutem rarefacientes præcesserint, à cutis raritate pilorum defluuium prouenire probabile est.

Prognostica.

1. Inter reliquas decidentia capillorum species defluuium hoc in specie ita dictum faciliè curatur, nisi causa talis sit, quæ amoueri non possit. Cutis enim aliquam difficulter curabilem dispositionem p. n. nondum contraxit. Itaque capillorum defluuium, quod accidit post febres acutas & malignas, facile sanatur, vbi febre sanata alimentum corpori iterum suppeditatur; & capilli, qui defluerunt, plerumque etiā sine medicamentis restituantur.

2. In tabe verò talis alimenti defectus, & tale humorum vitium, nullo modo emendari potest. Ideoque capillorum vitium tunc non solum non tollitur, sed & ægri moriuntur. Ideoque in tabidis capillorum defluuium, instantis mortis indicium est. *5. aph. 11.*

3. Si capilli ex cutis raritate deciderunt, densantium usu non difficulter restituuntur.

Curatio.

Curatio. Capillorum defluuium curatur, causa, à qua pender, sublata. Si ergo ex alimenti inopia pili deciderint, indicatur, dandam esse operam, ut alimentum sufficiens in corpore generetur, & generatum ad cutem capitis trahatur. Si ab humoribus prauis sit defluuium, & ii quidem à toto corpore suppeditentur, sunt euacuandi; si verò saltem sint ad capillorum radices, discutiendi. Si humor sit venenatus, ut in lue venerea, veneno illi occurrendum. Si à cutis raritate proueniat capillorum defluuium, cutis densanda.

Si ergo ex inopia alimenti capillorum defluuium ortum habeat, imprimis laborandum, ut bona victus ratione instituta sanguinis boni sufficiens copia generetur. Ut is verò ad locum affectum trahatur, imprimis frictiones præstant. Imò verò ante omnium ferè topicorum usum capitis frictiones adhibendæ, ut docet Galenus, *lib. 1. de compos. med. sec. loca, cap. 2.* Frictio enim & alimentum ad caput attrahit, & cutem roborat ac densat.

Si ex prauitate humorum proueniat defluuium capillorum, præmissis, si opus vniuersalibus purgationibus, caput sæpius fricandum, & discutientia adhibenda. Discutientia tamen moderata sint, imprimis si alimenti inopia concurrat, ne nimio eorum usu alimentum quoque dissipetur & cutis nimium rarefiat. Ideoque & ladanum vnguentis commodè admiscetur.

Si à cutis raritate dependeat defluuium, cutem densantia applicanda. Galenus imprimis ladanum, oleum lentiscinum & myrtinum mixta commendat. Vel soluatur ladanum in vino & usurpetur.

Et omnino ladanum in omni ferè capillorum defluuiio
utiliter

utiliter adhibetur. Verum quia crassioris consistentia est, ut per se inungi non possit, in liquido aliquo, vino vel oleo dissoluendum; & quidem tale oleum eligendum, quod causae satisfaciat.

Verum cum vnguenta & olea multis molesta sint, nec caput vnguento aut oleo delibutum gestare placeat, lotiones capitis gratiores sunt, quae parantur ex *abrotano, capillis ♀, polytricho aureo, lentisco, rosae, roremarino, ladano.*

Et quod sub finem capitis praecedentis monuimus, id hic omnino repetendum, nonnullos, nec sine causa, statuere, medicamenta quaedam facere, ut pili regenerentur, non solum manifesta qualitate causas pilorum defluuii tollendo, sed & occulta & peculiari vi ad capillorum generationem faciendo; qualia experientia saltem cognita sunt. Talia sunt, *herbae capillares omnes, abrotanum, radix arundinis, lappathi acuti, lappa maioris, asarum, ladanum, mel, & aqua inde destillata; apes contritae cum alueolis, vel puluis & cineres illarum, ut & vesparum, muscarum, talparum, murium, erinacei terrestres; pinguedo ursi, serpentis.* E quibus varia parantur composita.

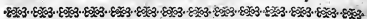
Ut ℥. cort. rad. arundin. vstor. cinerum apum; ana 3. ij. abrotani combusti 3. j. ladani 3. ij. mellis 3. ℔. ol. amygd. dulc. pingued. ursinae, ana q. s. F. Linim.

Ad defluuium capillorum post morbos hoc utile est.

℥. capill. ♀, abrotani, polytrichi aurei; ana M. ℔. sol. myrti, rosar. absinthij, ana part. ij. Coqu. in ol. comm. & vini rubri s. q. ad vini consumptionem. Colentur & exprimantur. ℥. olei huius 3. iiij. ladani 3. j. mastich. 3. ℔. Misce s. a.

Vel ℥. rad. bardanae 3. vj. capill. ♀. M. iiij. abrotani M. j. Affunde vini albi q. s. Destillentur in Vesica. Destillato, si libet, addatur aqua mellis.

Vel coquantur radices bardanae in lixivio, & eo caput abluatur.



CAPVT IV.

De Alopecia, & Ophiasis.

Alopecie & Ophiasis. **A**lopecie capillorum decidentia genus est, quod *Ἀλωπεκία* & *Ὀφίασις* nominatur. Alopecia quidem, quod vulpibus familiaris sit hæc pilorum decidentia: Ophiasis verò à figura, quod partes glabræ & pilis destitutæ tortuosæ instar serpentum videntur. Vtrique huic affectui commune est, quod areatim pili decidunt; vnde etiam in genere hoc malum Area vocatur. Celsusque eodem capite, de areis, alopecia, & ophiasis agit. Arearum autem nomen ab areis rusticis impositum. Vt enim illæ certis locis distinctæ, & ubi plantis vacuæ sunt, nudæ sunt: ita etiam in areis cutis, cutis certis locis glabra apparet. Differunt hi affectus saltem figura. Nam Alopecia nullam certam figuram habet, sed, vt Celsus ait, sub qualibet figura dilatatur: Ophiasis verò serpentis modo tortuosè serpit, & modò ab occipitio extenta, vtrinque ad aures vsque serpit, latitudine serè duorum digitorum; modò aures præteruecta ad ipsam vsque frontem serpentis instar progreditur. Præterea in Ophiasis maius causæ vitium est, vt non solùm radices capillorum, sed & cuticula erodatur, eousque scilicet, quò pilorum radices pertingunt. Atque ita Alopecia & Ophiasis definiri possunt, quod sint capillorum defluuium areatim factum, à prauo & corrupto humore pilorum radices erodente ortum habens.

Autor libri de medicamentis facilè parabilibus, Alopeciam & Ophiasin ad affectiones refert, quæ pilorum colorem vitient. Verùm sciendum, hoc non proprium esse arealis pilorum defluuij, sed coloris in pilis mutationem, vel Alopeciam & Ophiasin præcedere, cum scilicet ex vitiosa nutritione pili primum albi euadunt, postea verò decidunt; vel post Alopeciam & Ophiasin colorem pilorum mutari. Vbi enim post areas pili renascuntur, albi vel flauï nascuntur; sicut in equis, postquam pili ex vlcere attritione nato deciderunt, pili albi renasci solent, quod ob vitiosam nutritionem & cutis imbecillitatem accidit. Monet & hoc Celsus, *lib. 6. cap. 1.* Ophiasin ad

Alope-
cia.
Ophia-
sis.

Area.

Alope-
cia &
Ophiasis
defini-
tio.

ad vnum capitis capillum, Alopeciam ad ipsam quoque barbam extendi.

Causæ.

Causa vtriusque mali est humor prauus & acris, capil-
lorum radices erodens; cuiuscunque etiam ille sit gene-
ris. Plerumque tamen fit hoc malum à pituita salsa, adusta,
vel putrefacta. Vnde Galenus, *de differ. sympt. cap. 4.* hæc vi-
tia deprauatam capitis cutis nutritionem sequi scribit.
Quod autem nunc Alopecia, nunc Ophiasis excitatur, seu
pili nunc aream rectâ, nunc tortuosam constituunt, caus-
sa est materiæ copia & qualitas. Si enim sit copiosior &
tenuior, in pluribus & maioribus locis æqualiter pilos
erodit, si paucior & mista cum crasso humore, inæqualiter
ac tortuosè fit pilorum defluuium, quia humores, cum
sint inæquales & misti, non expeditè & rectâ fluunt, sed
obliquè serpendo pilos erodunt.

Causæ remotiores sunt epatis & capitis caliditas, &
imprimis primæ & secundæ coctionis vitium, ob quod
falsi & acres humores generantur; quod licet omni ætati
accidere possit, in puerili tamen magis accidit, & tineam,
achores, ac fauos sequitur, ob causas *de morbis infantium*
explicatas.

Interdum & externæ ac malignæ causæ ad morbi hu-
ius generationem faciunt: inter quas Galenus, *libr. 1. de*
compos. med. sec. loc. cap. 2. fungos refert; cum ad vitio-
forum & corruptorum humorum generationem mul-
tum faciant. Pertinet huc & venenum Gallicum, quod
& ipsum pilorum radices erodit; quod & alia venena
peræstare possunt.

Signa Diagnostica.

Qua ratione hæc pilorum decidentia à caluitie & ca-
pillorum defluuiio differat, iam ante dictum: Alopecia
verò ab Ophiasis ipsa areæ figura cognoscitur, & quod in
Alopecia solum pili decidunt absque cutis læsione: In
Ophiasis verò non solum capilli decidunt, sed & cutis ex-
coriatur. Ipse etiam cutis color mutatur, & in quibus-
dam albidior, in quibusdam pallidior, in quibusdam ni-
grior apparet, & si pungatur, sanguis serosus exit. De

Signa
Diagno-
stica.

differentia Alopeciae & Ophiasis Celsus, *lib. 6. cap. 4.* hæc habet : *Ea area, quæ ἀλωπικία nominatur, sub qualibet figura dilatatur : fit & in capillo & in barba. Id verò, quod à serpentis similitudine ὀφίασις appellatur, incipit ob occipitio, durrum digitorum longitudinem non excedit ; ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est, hoc ferè in infantibus.*

A tinea verò, Alopecia & Ophiasis differunt, quia in Ophiasis excoariatio in cute est superficialis, & cùm sanatur, pili renascuntur. In tinea verò excoariatio & vlceratio profundior est, & ita sæpe cutis corrumpitur, vt pili non renascantur.

Caussarum signa quod attinet, qualis humor peccet, color cutis ostendit : qui vt accuratiùs cognoscatur, capilli, qui reliqui sunt, abradendi, & cutis leuiter fricanda : alia quoque signa, quis humor in corpore abundet, docebunt. Pili quoque, qui renascuntur, colore, quem habent varium, pro humoris peccantis natura, quis humor mali huius caussa sit, docebunt.

Prognostica:

Prognostica.

1. Alopecia & Ophiasis etsi periculi multum non afferant, turpitudinem tamen pariunt ; & apud Romanos serui, qui area detinebantur, & potissimùm alopecia, viliori precio vendebantur ; & nostra ætate aræ, quia suspicionem luis Veneræ pariunt, pro turpibus habentur.

2. Vtrùm autem Ophiasis, an verò Alopecia, faciliùs vel difficiliùs curetur, autores dissentiunt. Celsus & Auenzoar faciliùs curari scribunt Ophiasin, quàm Alopeciam. Contrà Alexander, *libro 1. cap. 2.* & Serapio, *lib. 1. cap. 1.* Alopeciam faciliùs, quàm Ophiasin curari docent. Verùm Celsus de Alopecia infantium ferè loqui videtur, quæ ætatis decursu & mutatione per se sæpe sanatur. Si verò in adultis vel etiam in eadem ætate per se comparentur alopecia & ophiasis, omnino ophiasis difficilioris curationis esse videtur, vtpote quæ à materia & crassiore & deteriore ortum habet, & quæ non solum capillorum radices,

radices, sed & ipsam cutem erodit, quod non fit in Alopecia.

3. Quò tamen malum vtrumque antiquius est, eò difficiliùs curatur; quò recentius, eò faciliùs.

4. Si per frictionem locus rubescat; curationis spes est; & quidem quò citius, eò facilioris: si verò non rubescat, nulla curationis spes superest.

5. Peius quoque est arearum genus, quod densam cutem & subpinguem, & ex toto glabram fecit.

6. Alopecia & ophiasis à lepra incurabilis est; quæ verò est à morbo Gallico non curatur, nisi morbo hoc curato.

7. Spes futuræ sanationis affulget, si arearum extremitates capillis restantibus finitimæ iterum pilos emitte-re incipiant. Partes enim sanis vicinæ minùs à naturali statu recesserunt, ideoque etiam citius ad naturalem statum redeunt, & capillos producere incipiunt.

Curatio.

Si humor vitiosus in toto corpore abundet, is primùm *Curatio.* euacuandus: aliàs continuò malum fouet. Ita si lues venerea coniuncta sit, ea primùm curanda; cùm areæ, nisi ea sublata, tolli non possint. Sicut etiam viscerum intemperies, à qua vitiosorum humorum generatio pendet, corrigenda. Causa antecedente sublata, continens arearum causa tollenda; quod Galenus facit per reprimentia & digerentia. Simul verò danda opera, vt naturalis temperies cuti restituatur.

Primò ergo vniuersum corpus conuenientibus medicamentis pro peccantis humoris natura est purgandum. Deinde Galenus ad particularem capitis euacuationem apophlegmatismos quoque adhibet, qui alibi explicati sunt.

Ad materiam verò, quæ adhuc in fluxu est, & in principio, dum areæ nondum factæ sunt, Galenus quoque repellentia vsurpat. Id quod & Auicenna docet, & medicamenta ad Alopeciam etiam moderatè adstringendo capitis cutem roborare debere scribit, dum *septima quarti, tract. I. cap. 6.* inquit: *Et oportet, ut sit in illis medicinis*
confortatio

380 *Lib. V. Pars III. Sect. II. Cap. IV.*
confortatio, & prohibitio, ut non recipiat caput materiam ma-
lignam. Aliàs, etsi iam præsens sit alopecia & ophiasis, re-
pellentia locum non habent, sicut nec in scabie.

Si verò areæ iam factæ sint, & materia cuti impacta, digerentibus vtendum. Sint autem illa calida, tenuium partium, & non valdè sicca. Si enim nimis ficcantia vsurpentur, non solum vitiosi humores, sed & ipsum pilorum alimentum discutitur: Imò cum intemperies cutis in confirmatis areis sit calida & sicca, frigida & humida medicamenta reliquis admiscenda.

Medicamenta autem ista, quæ causam proximam huius mali tollunt, *μεισυνεστική* nominantur, de quorum apparatu Galenus, *lib. 1. de compos. medic. sec. loc. cap. 2.* & *lib. 14. method. medic. cap. 12.* agit. Primò nimirum si pili corrupti adhuc adsint, sij extrahendi vel vossellis, vel dropacismo, vel locus nouacula radatur. Deinde lauetur caput lixiuio, in quo *capill. ♀, polytrichum, abrotanum*, & similes plantæ coctæ sint. Post lotionem locus fricetur linteo neque nimis molli, neque nimis sicco, donec cutis rubere incipiat. Quod ubi factum, topica adhibeantur. Sunt autem talia medicamenta, *sinapi, nasturtium, rad. lil. albor.* quæ etiam locis combustis depilatos capillos restituere feruntur, *semen erycæ, nitrum, oleum laurinum, pix liquida, sulphur, puluis & cinis abrotani, radix cyclaminis, ellebori, sem. staphidis agr. fimus columbinus*, & quæ potentissima sunt, *thapsia atque euphorbium*; quæ ipsa tamen quò sunt recentiora, eò sunt acriora, quò vetustiora, eò magis acridinem deponunt. Eligenda autem ex his cuique affectui conuenientia, eaque rectè adhibenda. Neque enim modò enumerata medicamenta omnia omnibus areis, & quocunque tempore, modo, ætate conueniunt, sed cuique sua, suumque cuique tempus est & modus; & incipienti ac prauo malo debilia, inueterato verò fortiora adhibenda; corporibus mollioribus, vt pueris & foeminis debilia, adultis & viris fortiora applicanda.

Composita longa experientia examinata & probata habet Galenus, *lib. 1. de compos. med. sec. loca, cap. 1.* vt Heræ, Critonis, Orestini, Orthonis Siculi, Cleopatrar, Archigenis,

Archigenis, Afclepiadis, Dionysidori, Sorani, aliorumque. Galenus ipse hæc commendat.

℞. fol. arundinis Græcæ vstor. ʒ. β. erinacei vsti ʒ. j. muscerdæ ʒ. ij. Cum aceto trita illine.

Vel *℞. cineris arundinis vstæ, pilor. capræ vstor. adianthi, adipis vrsini, picis liquid. cedriæ partes æquales.*

Et hoc admirabile vocat. Vel *℞. murium domesticor. panniculî linei vsti, dentium equin. vstor. adipis vrsin. medullæ ceruinæ, cort. arundin. partes æquales, mellis q. s. F. Vnguentum.*

Vel *℞. euphorbii, thapsiæ, olei laurini, ana ʒ. ij. sulph. viui, ellebori vtriusque, ana ʒ. j. Adde ceræ ʒ. vj. Quod oleo laurino aut veteri vel pice liquida liquetur, & misceatur, quod medicamentum omnium fortissimum est, & inueterato malo conuenit.*

In mitiori malo, sufficit medicamentum paratum ex abrotano, vel radicibus arundinis vstis, oleo veteri, laurino, vel pice liquida exceptis.

Vel *℞. sem. erucæ, nasturtij, nitri, partes æquales, & cum oleo laurino vel pice liquida misceantur.*

Est & hoc mitius, quod pueris & foeminis conuenit.

℞. abrotani, cineris radicis & corticis arundinis, thuris, partes æquales, adip. vrsini, ol. amygd. amar. ana q. s. F. Linimentum.

Quod si fortius expetatur, addatur spuma maris, sulphur viuum, fel taurinum, semen erucæ, nitrum, vel etiam thapsia.

Vel *℞. sinapi, thapsiæ, sem. nasturtij, part. æqual. Subtiliter puluerisatis adde ol. laurini, resinæ, ana q. s. F. s. a. ad ignem emplastrum.*

Et exstant talia medicamenta passim plurima apud Vallescum de Taranta, Rondeletium, Hollerium, Trincauellium, & alios Practicos.

In vsu etiam fortiorum hoc obseruandum, vt in principio liquidiora & molliora, & oleorum admixtione, quæ fortiorum vires nonnihil exsoluunt, temperata adhibeantur; & post primi medicamenti vsu videatur, quam alterationem in parte affecta effecerit, & prout opus, postea eius

cuius vehementia vel minuatur vel augeatur. Alteratio autem facta ex eo præcipuè deprehenditur, si attendatur, an cutis post medicamenti usum rubicundior sit facta nec ne, aut an cum leui vel fortiore frictione rubescat. Cauendum enim omnino, ne repetito fortiorum medicamentorum usu cutis exuratur. De compositorum usu hoc etiam monendum, si capilli planè derasi sint, conueniunt magis medicamenta forma solidiore, qualia sunt emplastra: Si verò non sint derasi, liquida, & mollia, qualia sunt linimenta & vnguenta.

Detinenda autem sunt topica medicamenta debiliora in capite diu noctuque, ut vim suam exserere possint. Si verò sint fortiora, eousque, dum in cute aliqua alteratio ab iis percipitur, & dolor aliquis oriri incipiat. Ideoque in usu fortiorum quotidie locus affectus semel atque iterum inspiciendus, & si fortiùs locum medicamenta affecerint, ad mitiora redeundum, & locus adipe anserino, oleo anethino, vel simili anodyno medicamento illinendus. Si enim diutius fortiora detineantur, cutem adurunt. Scribitque Christophorus à Vega, se vidisse non paucos ex usu validorum medicamentorum deductos ad perpetuam caluitiem, & ad mortem usque mansisse imberbes.

Dieta.

Dieta.

Plurimum quoque ad Alopeciam & Ophiasin curandam bona diætæ ratio, quæ talis sit, ut bonus sanguis generetur, & prauorum humorum prouentus prohibeatur. Itaque cibi sint boni succi, qui prauos humores ad benignitatem deducant. Vino æger, antequam corpus purgatum sit, abstineat; cum prauos humores in corpore detentos secum in venas rapiat. Vbi verò corpus sufficienter purgatum fuerit, vinum concedi potest temperatum & subdulce, cum bene nutriat, & bonum sanguinem generet. Aër, in quo versatur æger, sit calidus.

CAPUT V.

De Tinea capillorum.

T Nter affectus, in quibus capilli decidunt, non prætereundus & is, in quo capilli quidem non integri, sed particularim & frustillatim, à vermiculis quibusdam erosi & absumpti decidunt. Pauci quidem autores affectus huius mentionem faciunt: neque is Platero, experientissimo aliàs Medico, notus fuisse videtur; cum scribit, à vermiculis visum pæne effugientibus capillos capitis & barbæ radi & findi, aliquos dicere. Est tamen affectus vulgo apud nos notus, & mihi sæpe visus ac ad curandum oblati. Germani nostri *Haar milben oder Milen* nominant, quale genus vermiculorum vix visu obuiorum, & quos vivere non nisi ex motu cognoscitur, in caseis, melle, si panis aliquid ei admisceatur, cera vetusta, prunis & cerasis exsiccatis & aliis rebus nascuntur. Estque procul dubio vermiculorum hæc species ex eorum genere, quod Aristoteles omnium minimum esse, & in cera vetusta & lignis nasci scribit, ac *ἀνγελὴ* nominat, 5. de histor. animal. cap. 32. Latinum vocabulum cum nullum aliud suppetat, *Tineam* appellare libet, quod sicut vestes à tinea, ita & ab his vermiculis capilli, in quibus nascuntur, erodantur.

Causæ.

Vt pediculis & aliorum vermium generibus sua certa, è qua nascuntur, materia est, neque quoduis è quolibet generatur, quæ non nisi experientia cognosci potest: ita & hoc vermiculorum genus nascitur, ut diximus, in cera, melle, caseis vetustis, cerasis & prunis exsiccatis, ut & capillis, & frequenter in barba. Procul dubio autem ab excrementitio quodam humore, qui cum alimento pilorum in capillos penetrat, atque in iis à calore capitis foras in vermiculos abit, qui postea capillis adhærentes, (cum vnde generati sunt, inde ali cupiant,) pilos corrodunt, ut frustillatim decidunt.

Signa Diagnostica.

Affectus hic per se manifestus est. Pili enim breuiiores fiunt, & inæquales, dum alij magis, alij minùs decurrantur.

Vermiculi

Tinea capillorum.

Causæ.

Signa Diagnostica.

Vermiculi hi in extremitatibus eorum hærent, eosque in dies arrodunt, & decurtant; an verò etiam in medio hæreant, visus consulendus. Color etiam capillorum, si sint ij nigri, mutatur, & propter vermiculos istos adhærentes, quasi cinereus in quibusdam locis euadit.

Prognosticum.

Prognosticum.

Affectus equidem hic nihil periculi habet: turpitudinem tamen parit, præcipuè in barba, dum pili inæquales, alij breuiiores, alij longiores sunt, & barba ipsa sordida videtur. Curatu tamen non ita facilis est.

Curatio.

Curatio.

Ad curationem opus est medicamentis, quæ vermiculos istos abstergunt, materiam, vnde generantur, digerunt & discutiunt. Neque abs re videtur, vniuersum corpus purgare; cum ab humore vitioso alimento pilorum permixto vermiculi hi oriantur.

℞. genistæ ʒ. j. myrræ ʒ. ij. aceti q. s. Coq. parum, & Colatura pili illinantur.

Vel *℞. sem. urticæ pulueris. Maceretur in aceto, & eo pili madefiant.*

Vtile est & decoctum *sænigræci & scabiosæ* cum lixiuio paratum. Vt & *scylla* cum *foliis myrti & saluæ* in oleo cocta.

Vel *℞. allij, centaurij min. part. æqual. Coq. in aceto. Adde fel bubulum. Vel ℞. urticam maiorem, coquatur in lixiuio, & eo caput abluatur.*

Vel *℞. abrotani, rad. garyophyllatæ, absinth. Coq. in aceti & aquæ s. partibus æqualibus, & cum decocto, capilli abluantur.*

~~~~~

C A P V T VI.

*De Pilorum fissura.*


*Fissura pilorum.*

**N**terdum quoque capilli in capite & barba finduntur, & diuiduntur, vt qui antea simplices erant bifidi appareant. Quod vitium procul dubio accidit ab humore acri capillos in extremitate findente. Cum autem deformitatem aliquam pariat, emendandum hoc vitium. Quod fit, si pars illa, quæ fissa est abscindatur, atque ea quæ remanet, circa extremitates felle inungatur; postea rursus

rursum decocto herbarum capillarium, abrotani, arundinis, & similibus abluatur.

## CAPVT VII.

## De Canitie.

 Anum hominem in senectute reddi, naturale est: *Canities.* Interdum tamen præmaturè & intempestiuè canities, etiam nondum senibus, imò interdum nec viris oboritur. Accidit præterea canities sèsim & lentè. Obseruatum tamen est; quosdam subito canos euasisse. Ita refert Scaliger, *Exercit. 312.* historiam, quæ sub Francisco Gonzaga accidit. Is affinem suum suspectum coniurationis cum in turri ad quæstionem & supplicium adseruari iussisset, nunciatum est manè, totum eum repentè canum factum. Et ex Lemnio, *lib. 2. cap. 2. de complex.* Hadriano Iunio, *comm. de coma.* Lud. Viue, *in somnium Scipionis*; Coelio Rhodigino, *antiqu. lect. lib. 3. cap. 24. & lib. 13. cap. 17.* Cuspinianus plures historias eorum, qui subito ex metu cani facti sunt, recenset, sicut refert Ioan. Schenckius, *lib. 1. obseruat.* Atque de ista, quæ ante legitimum tempus aduenit, canitie, hoc loco nobis est agendum. Hæc enim quia & pulchritudinem naturalem homini eripit, & valetudinis non satis rectæ indicium est, meritò Medici curæ subicitur. Canitiem, quæ senescentibus accidit, & naturale senectutis decus est, fucis & pigmentis tegere & dissimulare velle, meretricium est & luxuriosum.

## Causse.

Naturalem canitiem accidere ex temperamenti corporis, & sanguinis, qui pilos alit, mutatione extra dubium est. Qui autem fiat, ut hæc in sanguine & alimento mutatio in iuuentute vel viridi ætate quandoque eueniat, hic inquirendum. Aristoteles, *5. de gen. animal. cap. 5.* alimentum, quod capillos canos producit, cum non concoquatur, putrescere, & albam canitiem esse scribit, quod situs carnosus ferè albus est. Canitiemque ita ex defectu caloris natui deducit, qui cum non possit humores concoquere, illi à naturali calore deserti magis ab externo & alieno calore tententur, atque ita putrescant; ex qua putredine

albi fiant. Aristotelis sententiam sequi videtur Galenus, qui, *lib. 2. de temperam. cap. 5.* docet pilos albos fieri, quod alimentum, quo nutriuntur, veluti situs est pituitæ, quæ spacio computruit. Et quod Aristoteles putredinem appellat, ipse situm, quem nos mucorem vel muciditatem dicimus, (qualis affectio pani in diebus canicularibus accidit, qui inde mucidus appellatur) appellat. Et eam ob causam quoque in temporibus homines magis canescere scribit; quoniam sicciput ob siccitatem pronius est ad caluitiem: tempora verò ob humiditatem, & proinde ex putredine, ad situs generationem proniora sunt ad canitiem. In eo saltem Galeni sententia ab Aristotelis discrepare videtur, quod Aristoteles in genere loquitur, & nullius humoris mentionem facit; Galenus verò ex solius pituitæ putredine canitiem provenire scribit. Et omnino tutius est, hic per pituitam, humorem simpliciter crudum, quàm propriè dictam pituitam intelligere, & cruditatem quamdam potius, quàm putredinem propriè dictam canitiei causam esse. Nimirum, ut nostram sententiam de hac re, de qua alij prolixè disputant, breuiter proponamus, cum capilli, ut supra dictum, non generentur & alantur ex vaporibus seu excrementis vaporum forma eleuatis, sed ut aliæ partes ex sanguine: extra dubium est, sanguinem in senectute non tam floridum ac temperatum, ut in iuuentute, generari, sed corpore iam ad mortem properante, eum etiam minùs probum provenire, quod vel coloris corporis floridi, quæ in senibus accidit, mutatio, & marcor ille indicat. Itaque non mirum est, cum sanguis, qui pilos nutrit, etiam deterior reddatur, capillorum quoque colorem mutari; neque pilos, cum naturalem suam conformationem & nutritionem ad mortem hominis usque habeant, ex situ saltem aliquo, qui putrescentibus rebus accidere solet, tale aliquid pati. Præter naturam verò hic color mutatur in Vitilagine & Leuce, procul dubio, quod in iis alimentum non probum, sed excrementis, præcipuè pituitosis, repletum pilis suppeditatur. In iis verò, qui præmature canescunt, procul dubio etiam aliquod vitium est in humoribus;

si non



si non in toto, tamen in capite, & cerebri temperie. Neque impossibile est, eos, qui præmaturè canescunt, ob semen, aut in testibus dispositionem aliquam tale quid pati; & omnino semen ac testes ad capillorum mutationem aliquid facere, supra diximus. Cum verò affectus animi, præcipuè metus & terror insignes in humoribus mutationes efficere possint, & cerebrum quoque valde afficiant: non mirum est, ut brevi temporis spacio ex illa in humoribus facta mutatione canities producat. Si enim ex nebula, vel aëre, aut vento vitioso arbores afflante foliorum color mutatur, & ea exarescunt, ipsa arbore & partibus aliis salvis manentibus, non impossibile est, capillorum etiam, ut corporis nostri partium ignobilissimarum, colorem ex humore vel spiritu eos subito peruadente mutari. Id quod vel illud confirmat, quod Hollerius, *Perioche* 1. scribit, derepentè pilos exalbuisse vapore hydrargyri.

*Signa Diagnostica.*

Mutatio coloris capillorum in album per se patet, nec signis opus habet. Et si ætate iam inclinante capilli canescant, naturale est, & mutatio hæc sensim & lentè progressu ætatis fit. Si verò ante ætatem senilem id accidat, etsi sensim, præternaturale est. Multo verò magis præternaturale est, si homo subito canescat.

*Signa Diagnostica.*

*Prognostica.*

1. Naturalis canities, quæ in senectute accidit, emendari non potest; sicut nec senilis marcor. Imò nec à Medico tentari debet, ut supra dictum: cum canities senibus potius ornamentum, quàm turpitudine sit.

*Prognostica.*

2. Præternaturalis verò corrigi & debet; cum affectum aliquem p. n. & vitiosam, imprimis in cerebro, dispositionem significet: & potest; cum si illa vitiosa dispositio emendetur, pilorum etiam color mutetur.

3. Canities, quæ à vitilagine est, curato illo morbo, etiam emendatur.

*Curatio.*

Canities senilis, ut diximus, emendari non potest, neque etiam fuco pallianda; & meritò qui id tentat, ridetur. De quo Martialis, *lib. 5. Epigram.*

*Curatio.*

*Mentis iuuenem tinctis, Lentine, capillis,  
Tâm subito coruus, qui modò cygnus eras.  
Non omnes fallis. scit te Proserpina canum,  
Personam capiti detrahbet illa tuo.*

Quæ verò à vitilagine & alphi fit canities, morbo illo sublato tollitur, & præcipuè si medicamenta capillos prolongantia adhibeantur. Tum enim nouis pilis è probo alimento succrescentibus, veteres illi cani abolentur.

Si verò intempestiuè & immaturè canities immineat, aut subito inuadat, vt præseruetur & curetur, danda opera, vt bonus sanguis in toto corpore & capite proueniat, qui pilis probum alimentum præbeat, simulque vitiosi humores, si qui adsint, vacuentur. Nec præmittatur particularis capitis euacuatio per sternutatoria & errhina. Postea vsurpentur medicamenta calorem natiuum corporis, & imprimis cerebrum, roborantia, de quibus suo loco dictum.

Ab Arabibus hæc confectio commendatur.

*℞. myrobalan. nigror. absque nucleo ʒ. v. zingib. ammeos, ana ʒ. x. Irrorentur butyro. Deinde adde saccharum penidium ad quantitatem mediæ partis. Detur huius medicamenti sæpe Drach. j.*

*Topica.*

Topica quod attinet, Galenus quidem, i. *de compos. med. sec. loc. cap. 3.* proponit medicamenta calida & tenuium partium; cum illi propositum sit situm illum discutere, & superfluas in cute humiditates exsiccare. Verum nisi subinde tale alimentum affluat, quod capillos naturalis coloris iterum generet, talia parum profunt. Alij ergo saltem capillos tingentia & denigrantia medicamenta vsurpant. In qua re tamen, quid honestas permittat, attendendum, simulque cauendum, ne cerebro aliquid damni afferatur. Cum enim medicamenta denigrantia pleraque vim adstringendi habeant, & sint frigida, apoplexiam, epilepsiam, soporem grauem, catarrhos, & similia mala inducere possunt, idque mulieribus quibusdam accidisse obseruauit Galenus.

Inter talia autem medicamenta præ cæteris laudat Galenus *cadmiam*, vtpote quo medicamento capilli denigren

denigrentur, situs discutiatur, & mala dispositio capitis emenderetur. Commendatur & *oleum de costo, de colocynthide, de nigella, de sinapi.*

Post inunctionem aliquot horis, lauetur caput lixiuio ex cinere fabarum, cortic. nucum, in quo lithargyrum sit coctum, vel lixiuio, in quo pulpa colocynthidis sit cocta, quæ ab omnibus commendatur. Laudatur & *oleum oliuarum sylvestrium, myrobal. omnis generis*, quæ tum sumæ, tum extra adhibitæ canitiem retardare feruntur, *gal- læ, acacia, sænum græcum, semen hyoscyami, ladanum, succus corticum nucum ingland. virid. folia & rad. cappar. cum la- cte coctæ, tritæ, & cataplasmatibus forma applicatæ per no- ctem; cortex radicis ilicis ad mollitiem coctus & imposi- tus, salvia, calcanthum.*

Sunt autem talia medicamenta continuanda, & licet primis diebus non profint, ab eorum usu tamen non est desistendum, sed in eo perseverandum.

De tincturis eiusmodi etiam hoc notandum, si stabi- les esse cupias, commodum esse, ut lotio capitis præmit- tatur, decocto eiusmodi facta, quæ tincturæ ingressum dat, & ut firma maneat facit; sicut tinctores pannorum nigros pannos tincturi eis primò rubia rubrum colorem, vel isatide coeruleum inducunt. Pili ergo tingendi prius abluantur lixiuio, in quo alumen rochæ solutum sit. In eligendis etiam medicamentis danda opera, ut talia me- dicamenta eligantur, quæ odore non ingrata, sed potius suauia sunt.

Certum & multò usu probatum est hoc.

*℞. lixiuij lb. ss. Coq. in eo lithargyri auri ℥. iij. deco- cto hoc spongia imbuatur, atque eo per quartam horæ partem capilli cani madefiant in loco calido. Mox caput madidum linteo per horam tegatur; postea capilli & ca- put abluatur lixiuio simplici non forti. Idque bis in septi- mana faciendum.*

Mercurialis sequens medicamentum intra mensem, & paucioribus etiam diebus capillos omnes denigrare scribit.

*℞. myrobalan. nigror. ℥. j. passul. nigr. ℥. ij. vini nigræ adstringent.*

*adstringent.* ℥.iij. Coq.in duplici vase lento igne, ad consumptionem duarum tertiarum. Deinde adde *succi cortic. nuc. iugland. virid.* ℥.℞. *sumach, acacia, ana* ℥.j. *garyophyllor.* ℥.j. *℞. moschi* ℥.j. Coqu. iterum in duplici vase per dimid. diem. Hoc medicamento sub noctem capilli illinantur, caputque panno nigro tegatur. Manè verò abluitur vino nigro, in quo myrobalani nigræ ebullierint. Scribitque Auicenna, si *caryophylli* huiusmodi medicamentis addantur, eos satis strenuè tingere, & prohibere, ne tinctura cerebro noceat.

Vel ℥. *folia vitis & cortic. radices eiusd. & parietariam.* Coq.in aqua, deinde adde *alumen, gallas, & vitrioli.* Misc.

Vel ℥. *nuces virides.* mense Iunio, easque contunde & admisce *aluminis scissi* ℥.℞. & in olla noua affundantur *olei* ℥.iij. & stent in digestionem dieb.20. Postea colentur, & oleo caput illinatur.

Vel ℥. *pomum colocynthidos,* perforetur, & semina eximantur, ac repleatur *ol. laurino & semine hyoscyami.* Stent per noctem, & oleum exprimatur, quo capilli illinantur.

Vel ℥. *lixuij mensuras v. lithargyri* ℥.ij. *sol. saluæ* M.ij. Coqu. ad consumt. quartæ partis pro lotionem capitis.

℥. *tartari* ℥.j. *lithargyri* ℥.℞. *succi saluæ* q. s. Misc in mortario plumbeo. F.Vnguētum, quo cum pectine plumbeo capilli illinantur. Verùm plura addere operæ pretium non est, cùm passim existent plurima.

Solent autem denigrantia non solum ad canitiem tegendam vsurpari, sed in Germania nostra à nobilibus quibusdam virginibus, vt seu exoticum & peregrinum quid habere videantur, seu à plebeiis puellis, quibus capillorum color flauus vel aureus gratus est, differant, niger capillorum color expetitur. Sic suum cuique pulchrum. Et perinde mihi hæ Virgines facere videtur, ac ille Æthiops, qui in aula Principis cuiusdam Germani erat, qui sæpe dum in Gynæceo virginem candidam, simulque catellum nigrum videbat, virgini dicebat; non tu pulchra es, sed canis iste pulcher est; *Gaudet sic concolor atro,* vt Iul. Cæsar Scaliger ait.

flauum seu aureum capillorum expetunt. Conciliatur *flauos* autem flauus capillorum color, si capilli abluantur, vel *reddenda* potius scopæ setacæ madesiant aqua vel lixiuio, in quo *flor* flores genistæ, vel verbasci lutei, stœchadis citrinæ, chamæmelis, cortex citri, rad. curcumæ, gentianæ, infusa fuerunt. Lupini etiam in aqua cocti capillos flauos reddunt; vt & aqua & oleum mellis. Utuntur etiam vulgò ad capillos pectinandos lixiuio è cineribus sarmentorum vitis, quod efficacius erit, si in eo flores stœchadis citrinæ vel verbasci infundantur. Verùm passim talia plura existant.

## CAPVT VIII.

## De Furfuratione &amp; Porrigine.

**N**Eque hic prætereunda vitia, quæ quidem ipsis capillis non accidunt, sed tamen circa capillos & in cute capillata fiunt, cuiusmodi sunt Phthiriasis, & Furfuratio. Verùm cum de Phthiriasi, lib. 4. de Morb. infantium, cap. 5. actum sit, restat, vt de Furfuratione agamus.

Furfuratio, Græcis *πρωγιάσις*, Latinis etiam Porrigo, *Furfuratio* affectus est, cum scalpentibus furfuribus similia ex capitis cute decidunt, & quidem plerumque cute ea, quæ sub capillis est, interdum etiam è barba & superciliis.

## Causæ.

Causa huius affectus sunt humores serosi & ichores, *Causæ* non solum pituitosi, sed & biliosi, cum humore, qui pilis materiam præbet, ad caput elati, vnde & solum in locis pilosis capitis furfuratio oritur. Materia enim hæc per poros cutis exitum quærente, partes tenuiores discutiuntur, crassiores verò & lentæ in cute & circa pilos hærent, & in materiam furfuribus seu squamis similem abeunt. Causæ antecedentes sunt ex omnes, quæ humores serosos in capite generare possunt. Attrahitur autem materia ad caput, in iis præcipuè, qui cerebrum habent calidius.

## Signa Diagnostica.

Ipsæ affectus se prodit faciliè, dum caput scalpitur, fricatur, pectinatur. Tunc enim squamulæ quædam quasi *Signa Diagnostica* furfures decidunt.

*Prognosticum.**Prognosticum.*

Affectus hic nihil periculi coniunctum habet, imò à nonnullis pro sani cerebri, excrementa à se expellentis, indicio habetur: turpitudinem tamen & molestiam aliquam parit.

*Curatio.**Curatio.*

Vitiosi humores si in corpore abundant, euacuandi sunt, & ne rursus generentur, præcauendum. Ad ipsum verò caput discussoria & abstersoria medicamenta adhibenda sunt. Nonnulli & quædam adstringentia admittent, ut pars affecta roboretur, ne humorem affluentem faciliè recipiat. Verùm metuendum, ne transpiratio in capite impediatur, & excrementa in eo grauiora mala excitent.

Itaque, ut Galenus, 1. de compos. med. sec. loca, cap. 5. docet, caput cum decocto *fenigræci*, *betæ* succo ac nitro lauandum. Vel caput decocto ex *semine melonum*, *sarina cicerum*, *lupinorum*, & *fabarum* abstergendum. Vel lauatur decocto *cicerum* & *maluæ*, addito *aceto*. Dum caput lauatur, *saponis loco amygdalæ amaræ* contritæ usurpari possunt.

Si malum sit pertinacius, caput primò abluatur modò dictis medicamentis; hinc panno aspero fricetur, & postea hoc vnguento illinatur.

*℞. hyssopi viridis*, *adip. anatis*, ana *℥. ʒ. ʒ.* *β. pulpæ colocynthidis*, *ol. cheirini*, ana *℥. ʒ. ʒ.* *thapsiæ* *℥. ʒ. ʒ.* *ladani* *℥. ʒ. ʒ.* *F. Vnguentum.*

Vel caput decocto *betæ* & *centaurij minor.* lauatur, addito *aceto* & *melle*.

Vel *℞. rad. althææ*, *sol. betæ*, ana *M. ʒ. ʒ.* *pulpæ colocynthidis*. *℥. ʒ. ʒ.* *nitri* *℥. ʒ. ʒ.* *Coq. in s. q. aquæ ad quartæ part. consumptionem.* Sub finem adde *vini lb. ʒ. ʒ.* Post ablutionem caput inungatur seq. vnguento.

*℞. calcantb. fellis tauri*, ana *℥. ʒ. ʒ.* *β. nitri*, *sulphuris*, ana *℥. ʒ. ʒ.* *ol. rosac.* *℥. ʒ. ʒ.* *Misce super igne lento, & addita ceræ s. q. F. Vnguentum molle.*

Plura videantur apud Galenum, loco allegato, ut & apud Paulum Æginetam, & Alexandr. Trallianum.

## CAPVT IX.

## De Plica.

**P** Andem inter capillorum vitia non prætereundum id, quod quidem non in omnibus locis notum, facile tamen primarium est, quod Plica appellatur, quod scilicet capilli planè inter se complicantur, Polonis *Guvordzice*, quod *Clauum*: Roxolanis *Koltun*, quod *paxillum* significat, dicitur; vnde quoque à nonnullis *Helotis* nominatur. Alij vocant *morbum cirrorum*. Germani *Vvichtelzopffe*, quod superstitiosè crediderint, ab infantibus non baptizatis (hos enim Antiqui *Vvichteln* appellarunt) tales cirros necti: item *Marenflecht*, *Marenvvirchtung*, *Marenloft*, *Schroettlinzæpfse*, *Iudlezæpfse*, quod ab Incubo Iudæi specie necti putentur, appellantur.

Familiaris hic morbus & quasi endemius imprimis Polonis est, ita quidem, vt necessitas eos coëgerit, consilium & auxilium Medicorum Patauinorum implorare. Eius ergo historiam malo illorum, quàm meis verbis describere. Ita autem D. Laurentius Starnigelius, Academiæ Zamosciensis Rector, & Eloquentiæ Professor, ad Academiæ Patauinæ Professores Medicos scribit, vlt. d. Octobr. Anni 1599.

Excellentes & Magnifici Domini, amici  
carissimi & obseruandissimi.

**P**ro coniunctione ea, quæ nobis in vltima Sarmatia versantibus, propter optimarum artium commune vinculum cum Excell. & Magnif. D. V. intercedit, nouellæ Zamosciensis Academiæ Rector, scribendum esse duxi, ad Excell. & Magnif. D. V. vetustate quidem & præstantia, nobilissimæ Academiæ Patauinæ claros, eruditione tamen ac vsu maiores & clariores. Causam autem scribendi attulit mihi nouitas apud nos morbi & summa eius medendi difficultas. Peto, vt epistolam hanc meam & legant beneuolè, & lecta consilium iudiciumque suum amice perscribant; qualem morbum existiment, quæ præcepta dent:

huiusmodi medicinam faciendam putent eius depellendi. Res ita habet. Inter Ungariam, & Pocutium, provinciam regni Poloniae, quæ montibus, ex quibus fluvij complures erumpunt, inter se distinctæ sunt, eueniebat, ut plerisque hominibus unus & alter cirrus excresceret, cum vicinis sibi crinibus, in se introrsus implicatus & densus. Et tum quidem nulla re molestus erat. Nunc serpere cæpit is morbus, & latè per totum Regnum Poloniae, magno omnium malo; magnoque cruciatu diuagatur. Infringit ossa; laxat artus: vertebrae eorum infestat: membra conglobat ac retorquet: gibbos efficit: pediculos fundit; caputque aliis atque aliis succedentibus ita opplet, ut nequaquam purgari possit. Si cirri radantur, humor ille & virus in corpus relabitur, & affectos, ut supra scriptum est, torquet: caput, pedes, manus, omnes artus, omnes iuncturas, omnes corporis partes exagitat. Expertum est, qui tales fasciculos implicatorum perarctè inter se crinium deraferint, eos oculis capi: aut defluxibus ad alias partes corporis gravissimè torqueri. Purgationibus usitatis si illi medeare, egrescit & exsuperat magis, quod noxios humores nequeat superare purgatio, sed commotos per totum corpus dispergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum hac affecti peste ardent, ut ad cruciatus acerbissimam nihil possit esse acrius. Maximam partem fœminas inuadit: viros etiam, qui Gallicum in morbum propendent: tum liberos ab his procreatos, qui lue Gallica fuerunt infecti. Eos etiam, qui porriginem capitis, quam vulgus tineam vocat, medicamentis repercutientibus represserunt: præterea fœminas, quæ menstruis temporibus non satis purgantur. Quarum quedam, dum in ætate adolescentiore fluxum sanguinis per nares, menstruo modico, nimis profusum, identidem habuissent, ætate prouectiore, eo fluxu per nares cessante, in ipsum morbum cirrorum delapsæ sunt. Quidam, quamquam perrari, cum aliquot annis hoc genere morbi cruciati exagitatiq; fuissent, nec caput rasisent; vexationemque eius omnem, & pedorem & spurcitiem, non sine summa molestia, & nausea pæne intolerabili pertulissent, tandem virulentis illis cirris deciditibus conualuere; maxima tamen pars perit. Quæsitæ sunt & tentata varia remediorum genera, sed nullum est satis idoneum adhuc repertum: quæsitæ etiam vis & natura morbi,



morbi, & caussa: sed ne de hac quidem etiamnum quidquam liquet. Homines agrestes, Erinacei discerpti circumligatione releuari compererunt: & ad auertendum penitus morbum, ex Erinaceo ipso escam sibi conficiunt; sed ne hoc quidem tanti est. Lotionem præterea sibi parant ex decoctione foliorum Ursi branca, qua cum abluunt caput, cirri, de quibus est supra scriptum, erumpunt, magnaue vis pediculorum. Cum exhalatione fuliginosa, ex qua nascuntur crines, communicat, videturque cum tineâ affinitatem habere: atque cruciatu ossium, cum Gallica lue: cum phthiriasi redundatione vermium: cum arthritide, artuum dolore: cum spasmo, contractione miserabili membrorum. Vt nihil aliud dicam, Excell. & Magn. D.V. hoc in genere artis eruditi & sapientes, facile colligent, quàm necessaria sit hæc deliberatio: & quanto beneficio amplissimum Regnum Poloniae sibi obstringent; cum eiusmodi virosæ pesti, qua violentissimè diuexatur, solerti suo ingenio, remedium præsens inuestigauerint, inuentumque literis mandarint. Multi variarum medicinarum primi auctores in perpetuitatis laude viuunt, huius medicinae ab Excell. & Magn. D.V. inuentæ gloria, vestra propria erit, vos illustrabit, & cum omni consequentis posteritatis ætate florescet. Exspecto humanissimum responsum; sed si minus, quàm par est, neque verbis, quibus opus fuit, morbi vim expressi, peto ignoscant Excell. & Magn. D.V. homini alio artis in genere versanti. Adumbratio quædam hæc morbi est; interiora illius, acri ingenij sui acie, Excell. & Magnif. D.V. dispicianz & contemplentur. Bene valere Excell. & Magnif. D.V. opto. Zamoscij, die ultima mensis Octobris, Anno Domini M. D. XCIX.

Referunt tamen alij, etiam aliis regionibus hunc morbum esse familiarem. Ex obseruationibus Schenckij enim videre est, Brisgoiis & Alsatis hunc etiam morbum notum esse. Ita enim Schenckius, obs. med. lib. I. obs. 13. scribit: Horridum quoddam, impexum, adeoque intricatum capitis atque barbae capillitium, apud nostros haud infrequens, ceterum veteribus cuiuscunque ætatis Medicis incognitum obseruare licet, quo affecti prælongas capillorum tricas & cincinnos mirificè intricatos, digiti sæpe crassitie, ex reliquo capitis & barbae capillitie, ad humeros, pectus, & aliquando ad umbilicum

*Umbilicum usque demissos, propendere videas, aspectu plane horrifico, & Gorgoneum caput præferente. Quos illi magna religione prorsus incultos, nec ferro præscindere, nec pectine explicare sustinent. Persuasi omnino grauiissima capitis morborum fomenta, velut apoplexiæ, paralyseos, mania, & cum primis cephalalgia pertinacis, consimiliumque materiam iisdem alendis absumi. Qua siue superstitione, siue multa hominum observatione ducti, quiduis potius quam eorundem culturam aut præfectionem, velut prorsus infaustram & lethalem admittunt; factisque de experimento & historia periculis, sententiam suam mordicus tuentur. Qui ex his elegantiores haberi volunt, tricas huiusmodi, capitis quidem intra pileum, barba vero subtus pectorale conuolutos prius recondunt, ne conspiciantur. Alij verò etiam inter congressus publicos, nec si celare velint, possunt, nec si possunt, volunt. Adeo & gestantium & conspicientium animis indubitata fide insedit, ut citra opprobrium aut vituperium, velut rem maximè ad vitam sustinendam necessariam, conspiciendos sinant. sed enim quosdam per vniuersum vitæ suæ cursum eo modo aluisse adnotatum est: sperantes sese à difficilimis impendētibusque sibi morbis vindicari posse. Sunt qui ad eosdem subnatos, nunquam, ubi inniolatos custodiuiſſent, recidiuam se passos fuisse constanter affirmant. Vulgus etiam, si in tales incidere cōtingat, statim de occulto aut latente atque difficili aliquo capitis malo eosdem suspectos habet. Qua in re num superstitio experiētiā, an verò experientia superstitionem conuincat, ad iudiciū meum nunc non reuoco. Ego certè, ut nihil dissimulem, ut in vulgi sententiam propendeo: ita seminarium huiusmodi morborum non tam inde argui, quam ali, atque ne inuadant, hoc modo præueniri posse, de pilorum generationis causſis, euentibus, & curationibus, receptā Medicorum sententia, doceri posse, accedente, quæ ex vulgo constat, & quasi per manus tradita est, attestatione, sentio. Europæis aliis innotuisse hoc capillorum vitium nondum comperi: ut nec plerisque Germaniæ partibus omnibus Brisgois, Alsatis, Belgis, nonnullisque Rheni tractibus quasi endemium, ut popello nostro notum est satis. Ciues hic ipsi nouimus supra triginta, quorum aliqui vel hodie quoque supersunt hoc capillitio insignes. Vulgus Marenflecht, Marenvyerctung, vnd Schroettlinszœpf, quasi*

quasi dicas contorfiones pilorum, vel Incuborum tricas, seu cincinnos, vocat, quod putet Incubos & Faunos noctu eosdem sugendo tractare. Alij Marenlœct, hoc est, scrofarum tricas nominant, quod his similes à scrofarum collo enatas & pro-pendentes aliquando obseruent.

Quod historias in specie attinet, duas ipse recenset, vnam ex Ioan. Stadlero, Medico, alteram ex Moccio, & quidem propriis illorum verbis. Prima est talis. In memo-riam mihi reuocas Nobilem Casparum ab Hornstein, Commendatoris Sigismundi in Alsatia, & in Burgundia Prouincialis, piè defuncti fratrem, quem cum Commendator ob impexam, contortam, & inexplicabilem barbam, quam horrificam præ se fe-rebat, aliquando acrius reprehenderet, suaque à mensa, vi-rum 50. circiter annos natum, nisi eam præcideret, remouen-dum minitaretur, non tam mensa priuari, & aula excedere se-velle liberè tum respondit, quàm inexplicabili planeque Gor-gonea sua barba carere velit. Accidit hoc anno Christi 1564. quum Friburgo Alschusam ob pestem concederem. Hæc ex Stadlero.

Altera talis est. Nuper dum temerè quidam huiusmodi tricas absecat vetula, tridui decursu supremum clausit diem. Vsq̃ue enim adeo fatale clamitant iis, quibus inconsultò & fri-uolè leduntur. Licet alij alia quoque obtendant: Scimus enim cui Comitissa innotuerat, quæ monstroso hoc capillitio donata, sæpiusculè ceruicetenus resciderat. Hæc ex Moccio. Atque hucusque Schenckius.

Audiui ego à quodam duce militum, Vngaris hoc ma-lum etiam non ignotum esse, atque hoc morbi genere non solùm homines, sed & equos laborare; seque addu-xisse ex Hungaria Dresdam vsque equum, qui talem cir-rum seu plicam ad pedes vsque pendulam habebat.

Ad epistolam illam Rectoris Academiae Zamosciensis, respondet peculiari libro, quem de Plica inscripsit, Her-cules Saxonia. Consultationem quoque, Patauij 15. Ca-lend. Ianuar. anno 1599. habitam, edidit Ioan. Thomas Minadous, eamque de Helotide inscripsit. De eadem quo-que consultationem edidit Rodericus à Fonseca, quæ in 1. consult. eiusd. tom. 1. est: quæ omnia apud autores istos

istos videri poterunt. An verò multùm Poloni his Italo-  
rum consiliis adiuti sint, penes ipsos sit iudicium. Inge-  
nuam puto confessionem Viri Clarissimi, Domini D. Ioan-  
nis Preuotij, Medic. Professoris in Gymnasio Patauino  
primarij, qui in consilio. Illustr. & Generos. Dn. Nico-  
lao Sapieha, Magni Ducatus Litvaniæ supremo Vexilli-  
fero, & Comiti in Coden. &c. dato, quod paulò post sub-  
iungam, ita scribit: Veneni huius natura ignoratur, vt verè  
mihi dixisse videatur vir Illustrissimus, rusticis prædia sua  
incolentibus plura comperta esse de Plicæ origine, pro-  
gressu, & curatione, quàm autoribus, qui de ea scripse-  
runt, quorum nulli hætenus contigit, Plica laborantem  
perfectæ sanitati restituisse. Patauij plurima certè Profes-  
sores ibidem Medici tentarunt remedia; sed omnia fru-  
stra. Ipse idem Dn. Comes mihi retulit, quemdam Me-  
dicum Patauinum, signatura morbi quasi adductum (qui  
enim Plica perfecta laborant, quasi serpentes pendu-  
los è capite, & caput Gorgonis quasi habere videntur)  
sibi aliquot vyperas comedendas exhibuisse; sed nullo  
successu. Alium Psilothrum parasse, idque lixiuij loco  
clam sibi suggerere voluisse, sed monitum à Germano,  
Medicinæ Studioso, cui morbus hic planè incognitus  
non erat, & qui periculum, quod ex pilorum omnium  
eradicatione sequuturum fuerat, agnoscebat, illud re-  
spuisse. Etsi verò perfectam huius morbi cognitionem  
mihi arrogare non ausim, atque aliàs morborum à causâ  
occulta pendentium perfectâ cognitio non detur: tamen  
quæ ex conuersatione cum Domino Comite antea no-  
minato, qui eodem morbo laborabat, de eius natura co-  
gnoui, & quid de eius causâ mihi videatur, breuiter pro-  
ponam, atque hoc modo iis, qui in regionibus, quibus  
morbus hic familiaris est, viuunt, ansam dabo, vt quæ de  
hoc morbo cognita habent, in publicum proferant.

Nouus morbus mihi esse non videtur. Etsi enim  
Italiæ & plerisque Europæ regionibus hætenus igno-  
tus fuerit: tamen nullam video esse causam, cur Polo-  
niæ non multis retrò seculis familiaris esse potuerit:  
cùm causæ, quæ eum hodie producant, & tum adesse  
potuerint,

potuerint, Medici verò, qui eum describerent, tum defuerint.

De natura autem eius principiò hoc monendum, morbum hunc nominetenus quidem à capillorum intricatio-  
ne notum esse: Plicam tamen istam saltem criticum quasi quiddam esse, ortum ex materiæ vitiosæ è corpore expulsionè, & Plicam istam nihil periculi ægro afferre, sæpeque sine omni damno ad mortem vsque circumferri: id verò, quod maximum ægro periculum minatur, est humor ille vitiosus, qui in corpore adhuc hærens, grauissima illa symptomata, quæ in historia huius morbi supra enumerata sunt, excitat, quæ postea materia ad capillos detrusa cessant.

Deinde & hoc historiæ addendum, in iis, qui eo grauiter laborant, non saltem capillos vitiari, sed & vngues, præcipuè in pedibus, & maximè pollicibus, qui scabri, longi & nigri fiunt instar cornu hircini, quod in nominato Domino Comite obseruaui, & aliis eadem etiam accidere audiui.

Vitium autem hoc non sine causa ad morbos refertur, cum pili è partium numero planè excludendi non sint. Et quidem inter morbos conformationis; cum pili nec figuram, quam naturaliter habere debent, retineant, nec singuli seorsim, vt debebant, existant, sed inter se variè complacentur, & ex multis pilis vnus cirrus fiat. Intemperiem tamen pilorum etiam mutari, negandum non est; cum humor præternaturalis affluat, & pili tales secti sanguinem fundant.

Causas quod attinet, primò quæ de incuborum, infantium non baptizatorum, & aliorum spectrosum in texendis hisce plicis opera vulgò creduntur & traduntur, fabulosa & superstitiosa esse, quiuis faciliè perspicit. A veneficio, vt alios morbos plurimos, ita & hoc capillorum vitium interdum prouenire posse, vel obseruatio Dn. D. Christophori Rumbaumi, ciuis mei, quâ in obseruationibus Ioan. Schenckij Senioris, lib. 7. exstare, Hercules Saxonia refert, his Rumbaumi verbis. Anno 1590. uxori viri cuiusdam, qui ex facibus cereuisiæ vinum adustum arte elicere solebat,

*solebat, Vratislaviae, dum nimio subitoque terrore propter incendium vicinarum aedium puerpera, ex mensum & lochiorum retentione peripneumonia corripereetur, in pulmonis abscessum phibisique ipsius incuria terminante, dum diu à me frustra curaretur, unus quædam empeirica accessit, suamque operam offerens auxiliū præsens pollicita est. Quam cum ipsa non admitteret, indignabundam diraque comminantem domo excluderet, sordes capitis, pexis, plicatis, compositisque prius pro more capillis satis prolaxis, aqua calida eaque simplicissima ablueretentavit. Verūm ad primam aquæ affusionem, lateris alterius cinnini omnes, quasi obducti adeo intricati sunt subitò, ut nullo postea modo ingeniosè extricari possent, donec vitam cum morte commutauit. Atque hoc non nisi fascino factum opinamur.*

Verūm rarum hoc esse puto, & à causâ interna vitium hoc prouenire, vel id docet, quod etiam bruta iis in locis eo corripiantur. Qualis autem ille humor sit, explicatu difficilimum est. Plerique ad humorem quemdam viscidum huius mali causam referunt: Verūm rem non tangunt. In multis enim corporibus & multis regionibus viscidum humores generantur, qui tamen talem morbum non producant. Neque enim dolores artuum, conuulsiones, & alia symptomata, saltem in humorem viscidum referri possunt, neque ratio reddi, cur solūm ad capillos materia hæc detrudatur, & non ad alias partes. Quæ autem huius humoris natura sit, corporis nostri nutritio, & aliorum morborum generatio, nos aliquo modo docere poterit. Etsi enim omnes partes nutrantur sanguine: tamen ut diuersæ plantæ ex eadem terra quælibet sibi familiare alimentum attrahit, teste Hippocrate, lib. de natur. human. text. 31. ita etiam ex eadem massa sanguinis in venis contenta, singulæ partes sibi familiare nutrimentum attrahunt. Accidit præterea, ut si sanguis minùs purus sit, excrementitium illud magis ad vnam quàm ad alteram partem feratur. Id quod vel in Arthritide videre est, ubi materia illa serosa, salsa, tartarea aut quomodocunque appellare libeat, magis ad articulos, quàm ad loca carnosâ fertur. Documentum huius rei

etiam

etiam præbet lapis osteocolla, qui in fracturis ossium commodè exhibetur, quum eum ipsa ossa attrahant, adeo ut compertum sit, ex eius nimio usu callos nimis magnos excreuisse. De qua re vide Guil. Fabricium, *cent. 1. obs. 91.* Ideoque existimo, in iis locis, ubi morbus hic endemius est, vitium genio loci & aquis inesse, quæ in Poloniam ex montibus Vngariæ defluunt (in Brisgoia, si ei regioni familiare hoc malum est, ex Alpibus) quod copiosum pilis nutrimentum suppeditat, reliquis verò partibus corporis inutile, imò noxium, quod cum natura expellit ad pilos, reliquum corpus ab omni molestia liberatur, pili verò saltè vitiosi fiunt. Atque id in mea sententia me confirmat, quod Illustris Dn. Comes Nicolaus Sapieha mihi retulit, sibi notum fuisse in Polonia rusticum, qui hoc morbo laborantes balneo curabat, cuius usu primis septem diebus ægri plane hirsuti toto corpore euadebant, pilis undique erumpentibus, qui eiusdè balnei usu adhuc septem diebus continuato, iterum decidebant, atque ita ægri sanitatem recuperabant. Et quidem aquarum nonnullarum admirandas vires esse, passim ex naturalis historiæ scriptoribus patet. Ita in Alpibus Rheticis, Stiria, & Carinthia, aquarum vitio, bronchocelæ & strumæ incolis adnascuntur, materia vitiosa ad glandulas in collo, & non in alium locum detrusa.

Non tamen aërem planè exclusum velim, qui & ipse magnam in corporibus nostris alterandis vim habet, facitque ut in hisce vel illis regionibus & corporibus, hi vel illi humores generentur. Licet is hanc vim non ex se, sed ex vaporibus, qui ex aquis & terra, quam aqua alluit & perluit, attolluntur, accipiat. Atque hac ratione malum hoc non Poloniæ toti, sed certis eius locis endemium est, cum ibi semper grassetur, neque in alias regiones inde disseminetur; nullo verò modo epidemium, ut vult Hercules Saxonia, *Præst. Medic. lib. 10. de Plica, cap. 7.* quem morbi epidemij & endemij naturam non rectè adsequi & describere, iam in *Instit. lib. 2. part. 1. cap. 11.* dictum.

Defertur autem ad pilos ista materia, non forma vaporum, ut nonnulli volunt, sed cum ipso sanguine, qui,

vt aliarum partium omnium, ita etiam pilorum nutrimentum est, vt supra, *capite 10.* docuimus. Quod vel ex eo patet, quod pili in plica dissecti sanguinem fundūt. Quod tamen etiam interdum in vicinis regionibus quidam hoc morbo laborant, id vel à genio illius loci cognato, vel à parentibus prouenire potest. Vt enim arthritici arthriticos generant: ita & plica laborantes vitiosam ad eundem morbum generandum dispositionem, in sobolem transfundere posse, impossibile non est, docetque id experientia. Filius prædicti Domini Comitis sexennis primū, iam plicas aliquot in pilis capitis habebat; idemque etiam aliis accidit. Noui militem senem, qui plicam in occipite habebat, & de causa morbi interrogatus (nā Germanus erat è Thuringia ortus) respondebat, morbum hunc sibi hereditarium esse, matrem enim suam septem plicas duarum vlnarum longitudine ad mortem vsque habuisse. Idem referebat, cum in Vngaria militasset, & à Turcis captus fuisset, herum, pro more gentis, omnes pilos, & vnā plicam abscindi curasse, indeque se cœcum euasisse. Cū verò per interpretem hero cœcitatatis causam exposuisset, & impetrasset ab eo, vt pilos renasci sine-  
ret, visum postea recuperasse.

*Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagno-  
stica.*

Signa addere opus non est; cū illa satis ex historia huius morbi supra recensita pateant. Vt causas eorum, quæ in hoc morbo accidunt, paucis reddamus, primò, si materia ista morbi huius, siue maligna sit, siue simpliciter ad alendas corporis partes reliquas, præter pilos, inutilis, copiosius in venis cumuletur, à natura, cui molesta est, à partibus nobilioribus ad exteriores protruditur, vnde ossa infringuntur, artus laxantur, caput, pedes, manus, omnesque artus & iuncturæ dolore infestantur, conuulsiones excitantur, & membra contrahuntur. Si verò natura fortior victrix sit, tandem eam ad capillos, capipræcipuè, cum quibus materia hæc maximam cognationem habet (sicut in arthriticis causa arthritidis cum articulis) protrudit, vnde furfures & pediculi in capite copiose generantur, & ex materiæ nimia copia & luxurie ipsi



ipsi capilli inter se complicantur; ut nulla arte vel labore separari queant, secti etiam sanguinem fundant.

*Prognostica.*

1. Ipsum malum, nisi materia ad capillos detrudatur, *Prognostica.* satis periculosum est, & grauissimi morbi ac symptomata, in omnibus pæne partibus, ad quas materia detruditur, excitantur, ut modò dictum.

2. Si verò natura rectè agens & quasi per crisin materiam hanc ad capillos detrudat, vitium quidem istud capillorum excitatur, ab aliis verò malis homo immunis est, cum quidquid vitiosi eiusmodi materiæ in corpore superest, natura ad capillos detrudere soleat, & multi cum talibus plicis satis commodè ad finem usque vitæ viuunt.

3. Si verò tales plicæ temere præcidantur, cæcitas & alia grauissima mala inde excitantur, neque id fabulosum est, sed ipsa experientia sæpe id docuit; ut vel militis illius, cuius supra *de causis* mentionem feci, exemplum docet. Accidit autem hoc, non, quod nonnulli volunt, quod plicis istis resectis, caput aëri frigido exponatur: cum id pileo, vel alio tegumento imposito facile præcaueri possit: sed quia locus, in quem natura vitiosos humores protrudere solita erat, tollitur, materiæque exitus denegatur, eiusque euacuatio impeditur. Atque idem accidit hic, quod in vlceribus antiquis. Hæc enim, nisi corpus bene mündetur prius, non sine periculo sanantur; sicut & fonticuli, si aliquandiu fluxerint, non sine periculo occluduntur.

4. Si tamen in corpore vitiosa talis materia nulla amplius reliqua sit, temporis progressu ipsæ plicæ spontè decidunt; & propterea etiam tali amplius materia non præsentē, quod tamen cognoscere difficile est, plicas refecare liceret.

*Curatio.*

Curationem huius morbi perfectam omnino incognitam esse puto. Quod ideo procul dubio accidit, quod in illis Poloniæ locis, quibus morbus iste endæmius est, pauci Medici hætenus vixerint, qui ex iis, quæ vulgo

*Curatio.*

de hoc morbo eiusque curatione nota sunt, methodum artificiosam constituere potuerint. Hoc primò certum est, purgationes & venæ sectionem parum in hoc prodesse, sed sæpe nocere. Ita enim Rector Academiæ Zamoscensis ad Medicos Patauinos scribit: Purgationibus visitatis si huic morbo medeare, ægrescit & exsuperat magis, quod noxios humores nequeat superare purgatio, sed commotos per totum corpus dispergat. Tanto enim dolore omnium deinceps membrorum, hac affecti peste ardent, vt ad cruciatus acerbitem nihil possit esse acrius. Idem confirmat Hercules Saxonia, qui *loco alleg.* ex epistola Illustrissimæ cuiusdam matronæ Polonæ, quæ hoc morbo laborabat, scribit, illam vena in cubito secta, confestim saeuissimos in eo brachio dolores cum tumore oedematoso passam esse: pari quoque ratione in pedibus vena aperta, dolores acerbissimos in utroque cture ad malleolos excitatos fuisse. Idem, *ibid.* scribit, Illustrrem quemdam Capitaneum Polonum, Ioachimum de Ociesno, sibi retulisse, se multos vidisse coecos, quosdam claudos, alios aliter affectos, qui in hos affectus purgationibus in initio adhibitis inciderant. Id quod etiam in scorbuto accidit, cuius symptomata plerumque purgantium usu exasperantur.

Tutissimum ergo fuerit, experientia duce, operam dare, vt materia illa vitiosa quamprimum ad capillos, quò tendit, euocetur. Qua in re tutissimū fuerit, ipsam iterum experientiam sequi, qua constat, lotiones è planta, quæ Brancæ vrsinæ nomine nota est, paratas plurimum posse.

An internis medicamentis idem præstari possit, mihi sanè incognitum est. Brancæ tamen vrsinæ mentio in memoriam mihi reuocat potum, qui in patria mea vrbe Vratisslauiæ, procul dubio ex Polonia eò delatus, in usu est, & ex branca vrsina paratur. Et vulgo nomine Polonico *Barszcz*, seu vt Germani pronunciant *Barbsch* appellatur, quo febricitantes, & in primis helluones post pocula hesternæ in iusculis & potu ad sitim sedandam, vtuntur. Paratur autem hoc modo. Folia branca vrsinæ siccata coquantur in aquæ s. q. vt decoctum saltem colorem flauum,

flauum, non puniceum, contrahat. Decocto fermenti aliquid, vel panis biscocti ex puluere brancæ vrsinæ cum fermento acido panis filiginei parati, additur, & in loco tepido aliquot diebus efferuescere & fermentari permittitur, donec saporem acidiusculum contrahat. Potus verò iste an aliquid ad expellendam materiam in hoc morbo præstet, experientia consulenda est. Eorum autem qui in istis locis viuunt, fuerit, medicamenta, quæ vsus profuisse docuit, in publicum conferre, vt experientiis collatis tandem methodus hunc morbum curandi constitui possit.

Cæterum cum plica nonnulla symptomata cum Scorbuto habeat communia, vt sunt artuum dolores, contractiones, & similia, & vtroque morbo laborauerit Illustrissimus Dn. Comes Nicolaus Sapieha, historiam eius morbi hic apponere libet, quæ iis, quæ modò de Plica, & lib. 3. *Pract. de scorbuto*, diximus, lucem aliquam addet.

*Historia morbi Generosi & Illustrissimi Dn. Nicolai Sapieha, Comititis in Coden, Vexilliferi supremi Magni Ducatus Litvanie &c.*

**P**Licam Illustr. Dn. Comes, procul dubio in patria, ex causa cum popularibus communi contraxit: scorbuto verò ex variis in diæta erroribus, in variis & molestis per totam pæne Europam itineribus commissis, & hos sequente Quartana. Cum enim æstate, vt ipse mihi retulit, per montes Pyrenæos è Gallia in Hispaniam iter fecisset, & in eo vinum corruptum & verminosum ex vtribus bibisset, sequente autumno in Hispania in Quartanam incidit. Cuius longitudinis cum esset impatiens, methodicæ curationis peræsus, militi cuidam se curandum commisit, qui sumsit aliquot pocula vini Hispanici fortissimi, & in id puluerem omnis generis aromatum coniecit, vinumque id ipsi ad satietatem, imò pæne ad ebrietatem bibendum præbuit, quo febrem continuam accendit,

406 *Lib. V. Pars III. Sect. II. Cap. IX.*  
quæ quidem non diu duravit, & Quartanam sustulit, ta-  
lem tamen visceribus & humoribus dyscrasiam impressit,  
è qua postea Scorbutus ortus est. Qui cùm ipsum in pa-  
tria grauer affligeret, nec tamen, quid morbi esset, satis  
intelligeret, Patauium profectus, Medicorum clarissimo-  
rum curæ ibi se commisit. Verùm valetudinem, quam  
sperauerat, non recuperauit, ideoque in patriam cum  
sequenti Consilio dimissus est.

---

Consilium Clar. & Excell. Dn. D. Io-  
hannis Preuotij, Professoris Medi-  
cinæ in Gymnasio Patauino  
Primarij.

**D**E morbis, quos multiplices patitur vir Illustrissi-  
mus, prolixè agere neque est mihi consilium, cùm à  
præstantissimis viris fusissima oratione de iis disceptatum  
esse non nesciam; neque permittit ratio aut mea valetu-  
dinis nondum confirmata, aut exoptata salutis à viro Il-  
lustrissimo, cui auxilia magis, quam verba, necessaria  
esse, non dubito. Perstringam ergo rem totam breuissimè,  
& quid de ea sentiam ingenuè eloquar, non ut iudicium  
meum interponam grauissimorum virorum sententiæ, sed  
ut Illustrissimi viri petitioni morem geram, & si quare il-  
lius salutem adiuuare possum, Christiani hominis officio  
non desim. Duplex igitur ægitudinum genus Illustrissi-  
mum Dominum malè afficere videtur; alterum manife-  
stissimum à causis vulgo notis & confessis pendens; alte-  
rum occultum, cuius causæ adhuc obscuræ, neque satis à  
quoquam explicatæ esse videntur. Manifestus est Catar-  
rhus materiæ crassæ, tenacis, albæ, sæpius insipide, raro  
mordacis ad oris partes, interdum etiam ad stomachum  
defluentis. Præterea dolor eximius infimi ventris per longa  
internalla

interualla repetens cum ventris adstrictione, & quodam tensionis sensu circa umbilici, hypochondriique, praesertim sinistri, nonnunquam etiam lumborum regionem molesto, qui quidem copiosi flatus, mucosique excrementi euacuatione desinere consuevit. His addenda nephritis, & vigilia; haec quidem satis familiaris & frequens, cum plurimas noctes ducat insomnes; illa verò iam olim valde molesta, cum urina rubore, ardore, & arenularum excretionem. Quorum omnium malorum causas à praua internorum viscerum constitutione, indeque ortis varij generis excrementis deriuari manifestum est. Cerebrum quippe humidius non sine aliqua innati caloris imbecillitate, ab ingenti vulnere Parisiis accepto contracta, plurimum pituita progignit; accedente potissimum consensu viscerum naturalium; hinc iecoris caliditate sua multos vapores eleuantis, hinc ventriculi frigidi, & aduentitia humiditate affecti alimentum totius corporis crudiori succo inquinantis, caputque replentis; hinc lienis, & mesenterij obstructi sursum effumantis. Itaque pituita in capite congesta partim sua copia & pondere viam sibi ad decliues partes parat; partim expultricis conatu deturbatq; ad os stomachumque ruit, dentium alueolos laxat, molestiamque in deglutiendo subinde excitat. Eadem in ventriculo magis adaucta ob propriam ipsius intemperiem, infert inappetentiam, & ex agitatione debiliq; calore in flatus versa, dolorem intestinorum cum alui stypticitate, ob impeditam praecipue fibrarum transversarum flatu distentarum contractionem, qua faecum deseensus adiunatur. At feruidior halitus adusti sanguinis, & utriusque bilis à iecore locisque obstructis exsurgens somnum perturbat, nocturno potissimum tempore, quo ex spirituum & sanguinis ad interna recursu maiores fieri contingit euaporationes. Nec mirum; aliquando succendi febrem non modò ephemeram ex doloris vehementia, sed etiam periodicam tertiana spuria naturam

referentem; siquidem auctis interdum obstructionibus, copiosa ac difformia excrementa omnis generis sibi permixta nullo negotio corrumpuntur. Ex hac porro multiplici colluie renibus calidioribus communicata, ibique retenta & concrefcere potuerunt arenula, tenuiorum partium à valido calore absumptione, & generari nephriticus dolor, copiosa materia ad vretes impacta, facilemque ac citum exitum non habente.

Occultarum verò agritudinum alia simpliciter sunt tales, de quarum existentia dubitari potest: alie sunt solummodo occulta quo ad essentiam & naturam, cum reuocari non debeat in controuersiam, an Illustrissimus Dominus illis detineatur. Simpliciter occultum est veneficium, de quo habet vir Illustrissimus non irrationabiles dubitandi causas; cum in suis lectis saepe repertas referat admirandas figuras magicas, osseas, cereas, alteriusque materia; signa item & characteres, quibus venefici ad hominum perniciem abutuntur; habuerit denique potentissimos & iniquissimos hostes, à quibus propriam salutem omni insidiarum genere oppugnatam fuisse non dubitat. Cum itaque veneficio variè immutari posse corpora confessum sit, ac iidem frequenter ascendant effectus, quos etiam naturales humorum motus in malè affecto corpore edere consueuerunt: sit, ut medici nulla habeant propria signa, quibus constanter explorare & affirmare possint, abesse, vel adesse veneficium. Quod in casu Illustrissimi viri omnino fatendum est. Neque enim audeat ullus, nisi proteruus & de Philosophia Christiana malè sentiens, dubitare, an relate suspiciones veneficium frequenter comitentur; ut propterea veneficium non adesse, nullo euidenti argumento conuinci possit. Ac si fortasse quispiam dicat, superuacaneam esse hanc dubitationem, cum in varia & satis manifesta humorum vitia referri possint omnia, que patitur accidentia; sciat à causa supernaturali variè affectos, licet

licet naturales effectus edant, non ita corrigi & compesci posse medicis auxiliis, quemadmodum vitiiati prauumque impetum à naturali & sensibili causa sumentes corriguntur; ut si veneficii cognitio ad proximam morbi causam assequendam non valde referat; plurimum tamen faciat ad prædicendam curationis facilitatem, morbi que exitum præfagiendum. Utinam à viro Illustrissimo absit hac infectio, quæ sanè pertinacissimam omni ex parte atque impeditissimam redderet curationem. Duo verò alia sunt occulta mala, quibus affici virum Illustrissimum planè affirmo; scorbutus, & plica; quorum natura uti abstrusa est, & à nemine hæcenus demonstrata; ita manifestissima sunt accidentia. Ac plicam quidem ex capillorum cirris inexplicabilibus (ut alias notas breuitatis studio prætermittam) omnes agnoscunt & fatentur: causam verò propriam omnino ignorant, licet de communi aliquid probabiliter dicant, quod ad perfectam mali curationem constituendam satis esse non potest. Certum est, lento aliquo excremento tertia coctionis capitis, per suturas & poros exsudante capillos conglutinari atque calamistrari, quo per capillorum abscissionem cohibito, incidente liberius aëre in apertos poros, grauiissima subsequantur accidentia. Certum quoque est, vitiosarum aquarum potu, aut halitibus aëri permixtis longa mora eam labem tandem contrahi, ut propterea fontium fluminumque Illustrissimo viro notissimorum incolis endemum sit hoc malum. Neque dubitari potest, eos, qui capite sunt imbecilliori, citius grauiusque infici. At illud planè occultum esse videtur, cuius generis sit illud excrementum, quo veneno infectum; qua ratione capiti potius, quam aliis partibus infestum; cur tractu temporis sponte euanescat; remediis autem euocantibus & alexipharmacis non cedat, unde eximiam illam & planè admirandam conglutinandi vim obtineat. Neque enim in manifestas cuinsuis humoris qualitates primas aut secundas

referri hæc possunt ; licet pro maiori aut minori prauorum humorum generatione magis aut minus serpere posse , atque confirmari luem fatendum sit. Hoc totum dici potest, quod in omnibus aliis venenis explicandis usu venit ; eas aquas, earumque halitus veneno infici hæc proprietate donato , quod capiti sit infestius , capillorum radici tenacius insigatur, eos mire vinciat & intorqueat, remediisque omnibus pertinacissimè resistat, ob ignoratam peculiarem eius veneni naturam & generationem, ut verè mihi dixisse videatur vir Illustrissimus , rusticis prædia sua incolentibus plura comperta esse de plica origine, progressu & curatione, quàm autoribus, qui de ea scripserunt, quorum nulli hæcenus contigit, plica laborantem perfectè sanitati restituisse. At Scorbutus paulò grauius malum censendum est, cum in totum sanguinem serpat , eiusque corruptione inualecente inferre tandem possit interitum, quem incurata intactaque plica nulli fortasse unquam attulit. Vt meritò sollicitus sit de hoc malo vir Illustrissimus ac seriò doleat, vix aliquam illius haberi rationem in hac vrbe , ubi scorbutus infectus vix aliquando comparuit. Ego licet duos Hollandos , & vnum Anglū scorbutus exquisito affectos partim Venetiis, partim Patavi viderim; nullā mihi adhiberi cupio fidem: sed ex iis, quæ Forestus, Eugalenus, Sennertus de Scorbutus verè & oculata fide innumerisque historiis comprobata scripserunt, absque dubio affirmo Illustrissimum Dominum Scorbutus detineri. Nam si labiorum tumorem, & putidarum gingiuarum flaccescentiam, confirmati scorbuti accidentia, excipias , omnia alia adsunt scorbuti indicia, nempe multus & diuturnus olim usus salitarum fumoque induratarum carniū, quibus militaris vita in septentrionali tractu valde addicta est; adhæc vacillatio dentiū cum aliquo gingiuarum pruritu; partium, præcipuè internarum, continua & ingens lassitudo ; sinistri hypochondrii atque mesenterij tensio; lataque exanthemata, modò subliuida, modò rubra,



rubra, toto corpore hinc inde continuo efflorescentia sine febre, quod pathognomonicum scorbuti symptoma esse censetur. Accedit, virum Illustrissimum abhinc triennium manifestè laborasse scorbuto, & medicum, qui eius praeerat curationi, in scorbuti cognitione exercitatissimum discedenti liberè dixisse, non contemnendas esse scorbuti reliquias, quibus opportunè occurrendum esset. Caterum scorbuti nomen ideo fortasse parui faciunt Italia medici, quod dicta omnia accidentia in evidentes neque insolentibus & olim inauditis nominibus appellatas causas referri posse animadvertant. Nam adusta ichoribusque contaminata melancholia redundantia (qualè in Illustrissimo viro adesse ostendunt iecoris astus, lienis imbecillitas, familiaris haemorrhoidum fluxus, multusque falsi ac terreni cibi usus) lassitudinem parere potest, magis autem in partibus internis, ad quas humor sua gravitate procumbit: adhuc vires infringit, corpusque eneruat & extenuat alimenti corruptione: viscera naturalia sui copia atque crassitie tendit, obstruitque: diffusi ichoris cum sanguine feruido permixtione varias exoriri maculas non est mirandum, cum & sua tenuitate feruidior illa exusti humoris pars ad ambitum corporis facillè feratur; & irritata internorum viscerum expultrice facultate per cutem laxam, porosam, imbecillem haud agrè expurgetur. Itaque nihil causae esse videtur, cur nouo & inusitato Scorbuti nomine in rebus notis explicandis abutamur. Verùm quàm multos agros huiusmodi ratiocinatio perdiderit, legere est apud Scorbuti Scriptores, qui passim & uno ore affirmant, nullum scorbuto affectum, qui remediis manifesta qualitate duntaxat agentibus, melancholiamque adustam enacuantibus, contemperantibus, viscerumque obstructions tollentibus, tametsi à Celeberrimis viris administratis curatus fuerit, persanatum fuisse; eo quod melancholicus sanguis peculiarem & propè indicibilem in Scorbuto contrahat corruptionem, qua

qua propriis Alexipharmacis melancholiam adustam alio-  
 quin irritantibus & efferantibus, si manifestas qualita-  
 tes spectes, expugnari debeat. Nam cochlearia, beccabun-  
 ga, quedam nasturtij & sij genera omnia acerrima, qui-  
 bus solis cedit Scorbutus, cum tertium caliditatis gradum  
 attingant, ac desiccant, vitia melancholiae adusta, omnes-  
 que eius causas vehementer auferent, nisi alexipharmaca  
 qualitate scorbutica sanguinis corruptioni aduersarentur.  
 Atque huius corruptionis comitem esse dictam macula-  
 rum efflorescentiam in cute, ex eo colligitur, quod in aliis  
 regionibus meridionalibus, in quibus adusti humores saepe  
 dominantur, tales efflorescentiae non apparent sine febre.  
 Cum itaque Scorbuti vox aliquid utile designet ad cura-  
 tionem; non est explodenda tanquam insolens & inaudita  
 veteribus medicis, quibus aequè incognitum fuit plica, luis  
 venerea, & morbillorum nomen. Quod si haec ita sunt, con-  
 cipere potest vir Illustrissimus aliquam spem melioris sa-  
 nitatis ratione catarrhi, doloris ventris & vigiliae, ope re-  
 mediorum Italicorum: in Plica autem & Scorbuti cura  
 proficere quid possit non intelligo. Plica remedium est in-  
 cognitum, & scit vir Illustrissimus neminem hactenus vel  
 hic, vel alibi medicorum ope ab hoc malo perfectè libera-  
 tum esse. Et quod Illustrissimus Vir à Medicis expectare  
 non potest, beneficio naturae fortasse consequetur intra 4. vel  
 5. annos; cum observatum sit, adultos vel 14. vel 17. anno  
 plica per se decidente, neque amplius renascente liberari.  
 Scorbuti verò alexipharmacis caret Italia, in quam illata  
 agerrimè propagantur, & vix in alterum annum conser-  
 vantur. Quid ergo faciendum? Id nempe, ut optima cum  
 ratione inchoata curationi, quae ventriculum potest corro-  
 borare, caput siccare, virulentum plicae excrementum ut-  
 cunque foras trahere, ope decocti, & externo aquarum  
 thermalium usu, nec non calidorum oleorum ad stoma-  
 chum stillicidio insistant ferè usque ad Aprilis finem, aut  
 initium

initium Maij, si tamdiu vim perferre poterit horum exsiccantium medicamentorum: Tum verò curando scorbuto incumbat, id est, utatur herbarum aperientium decoctis, admixta alexipharmacorum ea copia, quam indicauerit medicus in hac curatione exercitatus. Omnino curatio Scorbuti in eo erit præcipuè posita, ut quæ obstructions reserant (quorum delectus medici, qui curæ præerit, iudicio relinquendus est) antiscorbuticis remediis perpetuò contemperentur. Quorum causa proficiscendum puto ad Septentrionalia loca, & maturè proficiscendum, ut herbas adhuc vigentes & succi plenas reperias: aiunt enim antiscorbuticas herbas succo magis, quam decocto aut alia ratione opitulari. Medicum nostræ ætate celeberrimum, atque in Scorbuti cognitione atque curatione exercitatissimum, Danielem Sennertum adeat; huius consilio se committat, atque ab eo, post Deum, salutem periculosissimi mali speret. Viuit Vuiteberga, ubi nota & familiaria sunt Scorbuti antidota. Quod si ante hyemem hydrotico capitali decocto rursum decreuerit uti ad capitis ventrisque roborationem, & crassi cuiuscunque excrementi euocationem, id spontanea plica curationi acceleranda proficuum fore arbitror. Iecur quantumvis æstare videatur, atque valida refrigerantia postulare: satius est tamen æstivo tempore victu refrigerante uti, quam medicamentis; siquidem languidus & excarnis ventriculus horum usu nullo negotio exsoluitur; & refrigerantium usu efferari plicam observatum est. Atque hæc sunt, Illustrissime Domine, quæ mihi scribenda visa sunt, ut petitioni tuæ satisfacerem. Abstini à remedium censu, quod omnia in Italia sumenda iam prudentissimè præscripta & continuè usurpata, vixque ulla mutatione facta continuata esse sciam: quæ verò in Saxonia vel alibi ad Scorbuti curationem præscribentur, explorato statu, in quo Vir Illustrissimus esse comperietur post itinerum labores, & continuandæ adhuc curationis periculum

*periculum faciendum, varia ratione accommodanda erunt ad corporis necessitatem, viroque expertissimo ne insinuari quidem sine arrogantia possunt. Faxit Deus Opt. Max. ut Illustrissimi viri vota atque itinera bene fortunet.*

*Iohannes Preuotius.*

Verum in patriam reuersus, cum nullam morbi alleviationem sentiret, sed is in dies ingrauesceret, Consilium Clarissimi Domini Preuotij secutus, literas ad me 28. die Maij Anno 1628. Codnâ scripsit, suumque propositum de itinere VVittebergam, valetudinis gratia, suscipiendo, iis mihi aperuit. Cum verò cognati & amici in tanta corporis imbecillitate iter dissuaderent, nec vium huc venturum putarent, iter ad autumnum vsque distulit. Verum cum morbus in dies inualesceret, tandem viæ se accinxit, & mense Nouembri eiusdem anni, lectica gestatus, itinere per Poloniam & Silesiam circiter centum milliar. Germanic. confecto huc VVittebergam venit, sed vix semiuivus. Nam cute tantum & ossibus hærebat, nec manus, aut pedes mouere poterat, imò nec caput. Verum malo historiam eius status & morbi Medici eius domestici, quem secum ex Italia duxerat, Viri Excellentissimi, Domini *Francisci Mistrucij*, Forojulienensis, Med. Doctoris, verbis, quam meis, recensere: qui morbum Domini Comitissæ hoc modo descriptum mihi exhibuit.

*Inter eximia illa, quibus olim singulari cum admiratione floruit antiquitas, præclara semper & laudabilis ea fuit consuetudo, Vir Clarissime, cum Delphos proficiscerentur, ut de re ancipiti aliquando ab Apollinis Pythij Oraculo toto terrarum orbe celeberrimo responsum acciperent. Veterum more Generosus ac Illustrissimus Comes, Dominus Nicolaus Sapieha, generalis Vexillifer Magni Ducatus*

Ducatus Litvania, de propria incolumitate sollicitus, post tot tamque varia medicamenta experta, post tot responsa accepta, & in propria patria Polonia, & in Italia, tandem hoc tempore VVittenbergam ( non Delphos, sed alteras mehercule Athenas ) confugit, ut Vos iam consulat, pene dixerim, sapientissima medicina oracula; à vobis omnino, si humanitus unquam opem, quam studiosè implorat, consecuturus. Historiam ego ( postquam id mihi imponitur ) summam profectò, distinctè tamen recensebo, & pauca illa, quæ ad malum huiusmodi profligandum in mentem venient, ea qua decet modestia prescribam, omnia alioquin ad iudicium tuum perspicacissimum referens; tanquam ad lydium lapidem elegantius expolienda.

Principalis affectio, de qua valde sollicitatur Illustrissimus, tanquam illa qua bis aut ter mortem præ foribus esse denunciauerit, est pertinax & crudelis dolor totius ventris inferioris, modò in dextro, modò in sinistro hypochondrio, modò circa umbilicum persistens. Iam septimus agitur annus, ex quo immanes isti cruciatus suos habent recursus adeò pertinaces, ut & agrum & medicum ( liberè dicam ) iam ferè in desperationem egerint, tantum abest, ut hætenus ullo medicamento cesserint. Iam annus cum dimidio est elapsus, ex quo ego cura Illustrissimi sum addictus, in quo tempore, qualiter morbus se habuerit, tantummodo dicam, ne fiat inanis repetitio antecedentium, quæ ( uti mihi relatum fuit ) eundem ferè semper seruarunt tenorem. In isto itaque temporis spatio ita ferè res se habuit. In mense Iulij ex Italia venimus Cracouiam, ubi Illustrissimus statim cura cuiusdam Medici scorbuti curationem profitentis se commisit, qui postposito Hippocratis consilio, quod sub cane & ante canem difficiles sunt medicationes, nullo habito respectu, quod Illustrissimus tunc temporis potius indigebat quiete, propter multa ex tam longo itinere perpeffa incommoda, quam noua medica-

mentorū

mentorum agitatione, capit illi medicamenta ista scorbutica exhibere, veluti syrupum cochlearia, succum eiusdem herbae, & alia huius ordinis, additis pulueribus & potionibus aliquibus purgantibus, in quibus medicamentis, sine ullo apparente beneficio, per sex hebdomadas perseueravit Medicus iste. Tandem videns Illustrissimus, quod nihil boni cum illo ageretur, cogitauit de discessu, & ita circa finem Augusti Lublinum venimus; ubi quamprimum immanes isti cruciatus adorti sunt illum in toto ventre inferiori, lumborum regionem pertingentes, qui non nisi post longas difficultates, & multam educationem, tum per superiora, vomitus spontanei beneficio, tum per inferiora, clysterium frequenti usurpatione, materia cuiusdam mucosa, alba, insipida, modò tenuis, amara, flaua, aliquando fusca, & copia flatus intermiserunt: in quo dolore aluus adeò erat adstricta, ut nec clysteria, alioquin purgantia, nisi maxima cum difficultate redderet: vrina pariter rubra maximo conatu excernebatur, cum ingenti dolore circarenes, quae postea mitescente dolore copiosior fluebat cum multa excretionem arenularum rubearum. Ita sedato dolore circa finem Octobris Lublino venimus Codnam, quae est ciuitas Illustrissimi. Sed non longè post nostrum aduentum redeunt obstructions, recrudescent dolores cum frequenti animi deliquio, (veluti & modò illi contigit in itinere,) ut de salute penitus desperaretur, in quibus etsi subitus adhibitis mollientibus & superius usurpatis vacuantibus, aluus recludatur, ac excrementa omnis generis, veluti supra dictum est, eiiciantur aliqua euidenti leuatione, non minori vehementia redit tamen morbus, nouis semper succedentibus obstructionibus, nec hucusque extirpari potuit. Immo in mense Augusti proximè praeterito, post assumptum decoctum Chinae per dies quadraginta circiter, adeo inualuit morbus, ita dolores crudeliter illum torserunt, ut nec lecto dimoueri, vix loqui, vix spiritum

spiritum trahere posset; & in isto itinere inter tussendum ter adeo interturbata fuit respiratio, ut de suffocatione omnino dubitaretur. Sciendum præterea est, quod præter intolerabiles dolores, qui in omnibus ventris partibus sentiuntur, alij etiam aliquando in toto dorso extenduntur, & ad extremos artus, maximè verò ad brachiorum & pedum articulos transeunt; immo in isto itinere tantos ac tales sensit dolores circa istas partes, post ventris inferioris cruciatus, ut antebac nunquã tales passus fuerit. Nam, veluti & modò potuisti observare, vir Excellentissime, vix somnum capere, vix illas loco mouere potuit. Ad quos dolores tandem sequuta est paralytis, non quidem legitima, manuum ac pedum, cum tabe & squalore omnium membrorum, uti inspicienti apparet. Observandum etiam est, quod isti dolores frequentius modò recurrunt, quàm facerent præteritis annis, quibus modò, veluti & antea, occurrebat aliquando: adnectitur pruriginosa flavescentia ac excrescentia gingivarum, cum maculis quibusdam rubris, instar morsus pulicum, in dorso præcipuè & cruribus apparentibus, quæ sensim ad liuorem tendentes, tandem evanescent. Et quamvis dolores abdominis aliquando intermittant; nihilominus perseverat macies & ingens lassitudo totius corporis, stat paralytis & dolor iuncturarum cum tanta alui adstrictione, ut nec tantillum quidem spontaneè excernat: quare sæpe aloë rosata, & interpositis diebus clysteribus est stimulanda, quod si vel unica dies intermittatur euacuatio, iam cruciatus emergunt; & mirabile est, videre, quantam copiam excrementorum omnis generis, sed præcipuè bilis & phlegmatis mucosi singula die indeficienter beneficio horum medicamentorum excernat: nihilominus tamen morbus obstinatè persistit. Istis purgantibus medicamentis & roborantia adnectimus, veluti rotulas ex speciebus aromat. rosat. diarrhodonis abbat. additis coralliis & margaritis, confectionem hyacinthi,

Alchermes, & alia huius ordinis, nec propterea aliquid hactenus profecimus. Quantum verò ad dubia illa, quæ per litteras tibi enodari significasti, istud habet. Quantum ad hemorrhagiam illam, quam ante quatuor annos est passus, non ex vlla viscerum debilitate, non enim post illam iterum forsân conualuisset, veluti satis commodam duxit valetudinem per annum ferè cum dimidio in Italia; non ex hemorrhoidum retentione: simul enim & hemorrhoides suas habebant periodos singulo mense, quæ à medio anno tantummodo omnino intermiserunt, unde arte illas debui prouocare ter, aut quater. Restat itaque ut hemorrhagia ista ex sanguinis acredine & tenuitate à capite supercalefacto contracta occasionem habuerit. Quantum ad plicam, quam in capite gestat, post annum ferè se manifestauit, quam isti dolores inciperent, nec est hereditaria, nam nullus ex prosapia ante illum talem habuit affectionem. Quantum ad capitis destillationem, illa continua fuit, & adhuc perseverat in maxima copia, veluti apparet ex iis, quæ per nares & palatum continuo excernuntur, cuius maxima pars ad ventriculum delabitur, inde ad intestina, unde forsân non leuem suscipiunt fomitem dolores supra dicti. Pulsus alioquin semper obscuri cum aliqua frequentia, pro intensiōe, & remissione dolorum suscipiunt variationem. Victus ratio ut plurimum, præcipue in paroxysmo dolorum, ad libitum assistentium potius, quam medici consilio fuit instituta ex contuso caponis, ouis sorbilibus recentibus, ex iusculis aromatibus conditis. Vinum bibit Italicum bonæ substantiæ. Appetitum habet adeo deiectum, præcipue in doloribus, ut vel odor carniū illi pariat nauseam: sitim gestat continuam, propterea ferè semper excedit in vini potu. Noctes ut plurimum ducit vigiles, & si quid dormit, id totum est inquietum, & phantasmatum plenum. In Italia quomodo fuerit medicamenti tractatus, iam scripta vidisti omnia. Hac itaque sunt



sunt symptomata, quæ sæuissimè affligunt virum hunc Illustrissimum. Ab eis quoad fieri licet vindicari exoptat, & si humanitus unquam auxilium est expectandum, non aliunde profectò, quàm abs te in tantis ærumnis exoptat & sperat, abs te, inquam, Sennerte præstantissime, quem ego inter densiora difficultium morborum dumeta (vt ita dicam) in prouincia ista Saxonica, tanquam in horto amœnissimo fragrantissimam candidioris medicinæ rosam florere video, & pro virili parte imprimis admiror. Hactenus D. Franciscus Mistrucius.

Atque omnino his malis omnibus Illustr. Dn. Comes tenebatur. Et quidem maximè ipsum affligebat pertinax alui obstructio, quæ nisi vel clysteribus, vel medicamentis purgantibus moueretur, planè subsistebat. Ad aluum mouendam magnam aloës rosatæ copiam secum ex Italia attulerat. Verùm cùm eius vsu aluum magis siccari scirem, eius vsu vt continuaret dissuasi. Cùm aluum deiciebat, pituitam viscidam & tenacem magna copia egebat. Simul ventris dolores acerbissimi sæpissimè ipsum infestabant, qui in dolores articulorum, & hi rursus in illos terminabantur. Quod si doloribus ventris ingruentibus copiosè vomeret, quod non rarò accidebat, dolores mitiores erant, & citius remittebant. Aderat præterea membrorum omnium paralyfis, vt & linguæ quandoque, vt satis commodè loqui non posset. Paralyfin tamen, vt dictum, articulorum dolores grauissimi cum tumore aliquo comitabantur. Per interualla etiam ipsum infestabat symptoma, quod illum valde terrebat, suffocationis & strangulationis cuiusdam quasi metus, cuius de scorbuto cap. 4. mentionem fecimus, quæ proueniebat à vapore styptico musculos laryngem mouentes contrahente & quasi conuellente. In corpore, dorso præcipuè, maculæ liuidæ apparebant, dentes vacillabant, imò etiam quidam iam exciderant. Conspiciebatur quoque in volis manuum perpetua rubedo, procul dubio à caliditate & siccitate epatis proueniens, inducta ab intempestiuo medicamentorum calefacientium & siccantium vsu. Non enim solum decocto Chinæ 40. diebus, sed & aliis huiusmodi medicamentis vsus fuerat. Noctes

plerasque totas insomnes agebat. Aderat febris nullum typum obseruans, quales ferè scorbuticæ esse solent. Talem cum acciperem hunc ægrum, de sanitate perfecta recuperanda vix aliquid, imò ne de vita certam spem facere potui. Cùm tamen valetudinis gratia tantum iter suscepisset, ei, quantum potui, mea opera prodesse conatus sum, atque Dei beneficio & ope, tantum effeci, vt alius suum officium rursus faceret, fæces naturalem consistentiam acquirerent, dolores ventris & articulorum cessarent, brachiis quoque & manibus motus restitueretur, vt non solum alia iis officia præstare, sed & literas scribere posset. Venter quoque, qui planè extenuatus erat, iterum augeri, imò pinguescere cœpit.

Restabat tamen & pertinaciter perseuerabat pedum paralysis, & contractio, quæ nullis medicamentis, vt nec thermarum Teplicensium vsu, in quas Anno 1629. mense Iunio delatus est, tolli potuit, &, vt mihi videtur, vix vnquam integrè tolletur.

Medicamenta autem, quibus vsus sum, in hos scopos directæ fuerunt, vt scilicet alius laxa iterum redderetur, cacochymia sensim euacuaretur, vitium humorum & dispositio viscerum scorbutica antiscorbuticis medicamentis emendaretur, & symptomata vrgentia tollerentur.

Materiam medicam quod attinet, formulas omnes medicamentorum, quæ singulis ferè diebus adhibita fuère, apponere, prolixum nec operæ pretium foret, cùm, stantibus iisdem Indicationibus, eadem medicamenta, formulis tamen non rarò mutatis, sæpe repetenda in morbo diuturno & contumaci fuerint. Materiam ergo saltem medicamentorum Indicationibus respondètem è formulis extractam subiungemus: quæ tamen nec omnia in omnibus medicamentis, sed pro re nata & circumstantiarum ratione, nunc hæc, nunc illa adhibita adfuère. Formulam tamen vnâ atque alterâ addemus.

Ad aluum leniendam, quæ nisi irritata vix suum officium faciebat, magnam quidem, vt antea dixi, aloës rosatæ copiam ex Italia secum adduxerat: verùm cùm eius

usu intestina potius exsiccare animaduverterem, eius usum dissuasi. Itaque clysteribus, quibus valde adfuetus erat, sæpius usus est, paratis è rad. *althææ*, *polypod. q.* *foliis parietariæ*, *mercurialis*, *brancæ ursinæ*, *maluæ*, *althææ*, *centaurio minore*, *fl. chamæmeli*, *sambuci*, *sem. anethi*, *scenigr. lini*, *cuminis*, *el. diacathol. diacarthamo*, *bened. laxatiua*, *hierâ s. syr. ros. sol. ol. chamæmel. sambuci*, *lilior. albor. vitellis ouorum*.

Syrupi verò laxatiui parati fuere è radicib. *polypod. q.* *flicis*, *cichorij*, *cortic. tamarisci*, *rad. cappar. fumar. agrimon. endiuia*, *chamædry*, *ceterach*, *sem. carthami*, *passulis*, *fol. senæ*, *agarico*, *zedoaria*, *galanga*, *cortic. citri*, *fl. cordial. manna*, *cremore tartari*, *sacchari s. q.*

*Pilulæ*, ex *massa pil. Aquapend. cum spec. diacaribami*.

Ad vitium humorum & dispositionem Scorbuticam emendandam, antiscorbuticis & aperientibus usus est.

Vt  $\mathcal{L}$ . *aquæ scorbuticæ nostræ*, lib. 3. *Prætic. descriptæ*  $\mathfrak{z}$ . iij. *cochleariæ*, *borragin. ana*  $\mathfrak{z}$ . j. *conseru. cochleariæ*  $\mathfrak{z}$ . j. *fl. betonicæ*  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . Stent per noctem. Manè colentur. Adde *tartari*, *vitriolati*, vel *misturæ s. 3.  $\beta$ . Milc.*

Item,  $\mathcal{L}$ . *succi rec. expressi cochleariæ*, *beccabungæ*, *nasturtij aqu. ana*  $\mathfrak{lb}$ . ij. *rad. cichor. recent. cond.*  $\mathfrak{z}$ . vj. *Salis tartari*  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . Stent in digestionem vase clauso diebus aliquot. Postea colentur. Colaturæ adde *sacch. albi*  $\mathfrak{z}$ . iij. *cons. borrag. betonicæ*, *sumariæ*, *ana*  $\mathfrak{z}$ . ij. Stent iterum in digestionem per diem & noctem. Postea colentur.

Item,  $\mathcal{L}$ . *misturæ s. 3. j.  $\beta$ . rob. iuniperi*  $\mathfrak{z}$ . j. *succi cochleariæ*, *nasturtij aquat. beccabungæ*, *ana*  $\mathfrak{z}$ . vj. *spec. diarrhod. abb.*  $\mathfrak{z}$ . ij. *syr. borraginis*, *tunicis*, *acetos. citri*, *ana*  $\mathfrak{z}$ . j.  $\beta$ . *aq. cinamom.*  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . Stent in digestionem. Postea quod clarum est effundatur.

Item,  $\mathcal{L}$ . *misturæ s. 3. j.  $\beta$ . rob. iunip.*  $\mathfrak{z}$ . ij. *extr. calami aromat.*  $\mathfrak{D}$ . j. *croci*  $\mathfrak{D}$ .  $\beta$ . *cons. cochlear.*  $\mathfrak{z}$ . iij. *sumariæ*, *acetosæ*, *ana*  $\mathfrak{z}$ . j.  $\beta$ . *succi citri rec.*  $\mathfrak{z}$ . iij. *aq. scorbuticæ*  $\mathfrak{z}$ . vj. *cochleariæ*  $\mathfrak{z}$ . iij. *cinam.*  $\mathfrak{z}$ .  $\beta$ . Stent in digestionem. Postea colentur.

Usus est & pil. è *trochisc. de cappar. extr. cichor. ceterach, gentianæ*.

Item *cremore tartar. tartaro vitriolato.*

Præscriptæ fuere quoque rotulæ, è *spec. aromatici ros. diarrhod. abb. plives archont. extr. ireos, helenij, eryngij, pulu. bezoardico.*

Vt & hic pulvis. *℥. spec. diaireos 3. j. calami aromat. sem. nasturtij, erucæ, croci, ana ʒ. j. cinam. 3. j. crem. tartari 3. ij. F. pulvis.*

Electuaria vsurpauit, parata è *conserua cochlear. betonica, saluæ, cichor. chamædryos, chamæpityos, cortic. citri conditis, rad. condit. scorzonæræ, rob. iuniperi, confect. alchermes, syr. borrag. tunicus, acetos. citri.*

Vsurpauit & *vinum cochleariæ*, quod paratur, si *cochleariæ viridis* manipuli aliquot minutim contundantur, & affundantur Vini Rhenani libræ aliquot, & stent in cella in vitro diebus tribus, & postea colentur.

Item hoc: *℥. absinthij part. iij. conseruæ cochleariæ 3. iij. nasturtij aquat. viridis contus. M. j. cortic. citri siccor. 3. vj. Affunde Vini Rhenani lb. iij. Stent in vitro diebus aliquot. Postea, quod clarum est, effundatur.*

Tandem cum à Dn. Ioan. Büttnero, Pharmacopœo Gorlicensi industrio, nactus essem *spiritum cochleariæ*, quem, vt & ex aliis plantis plerisque per fermentationem & destillationem artificiosè parat, vt plantæ odorem & saporem retineat, & vt spiritus vini flammam concipiat; æger verò aliorum medicamentorum ferè tædium & nauseam concepisset, frequentissimè & cum commodo eo spiritu vsus est.

Vt leni quoque prospiceretur, qui non parum laborabat, emplastrum ad lienem impositum fuit.

Dolores ventris & articulorum ferè reciprocè oriebantur; & cum dolores ventris remitterent, dolores articulorum inchoarent, contrà, vbi dolores articulorum cessarent, ventris oborirentur: Vtrique auertebantur maxima ex parte, cum copiosè, quod sæpissimè accidebat, humorem acidum, falsum, amarum, pæne incredibili copia, reiiceret.

Ad dolores ventris leniendos præscripti sunt clysteres ex *althæa, chamæmelo, sem. fœnigr. anethi, lini, ol. amygd. dulc. anethini, chamæmel. melle rosac. el. de baccis lauri.* Et fomenta

fomenta ac cataplasmata ex iisdem & similibus ventri imposita, & emplastrum de baccis lauri. Vsurpauit & decoctum fl. chamameli cum manna & ol. amygd. dulc.

Ad dolores articulorum in manibus & pedibus usurpatæ sunt fomentationes & cataplasmata è rad. althææ, fl. chamameli, hyperici, absinthio, betonica, nasturtio aquat. farina sem. lini, sænigraci, lumbricis terrestr. ol. sambuci, chamameli, unguento dialthææ.

Vxor generosa Illustrissim. Dn. Comitissæ ad dolores eiusmodi leniendos in patria in usu esse dicebat cataplasmata è radicibus raphani rustici tuis & coctis, idque aliquoties, cum ratione non careret, non sine fructu impositum.

Vsurpatæ etiam fuerunt fomentationes è radicibus belenij, althææ, bryoniæ, fol. lauri, saluie, rorismarini, chamæpityos, fl. cheiri, lauendulæ, primulæ veris, stæchad. Arab. baccis iuniperi. Vt & inunctiones ex rad. althææ, & bryoniæ ac lumbricis terrestr. ad molliem coctis, addito succo cochleariæ, & nasturtij aquatici, unguento de bdellio, terebinthina, ol. lil. alb. chamamelino, vt & unguento Valleriolæ, quod habetur lib. 4. obseruat. 4. eiusdem; Vt & hoc:

℞. succi beccabungæ, nasturtij aquat. ana ʒ. j. β. ol. lilior. alb. ana ʒ. ij. Coq. ad succor consumt. Adde ol. terebinth. ʒ. β. destillati è baccis iunip. vngu. è bdellio, ana ʒ. j. gummi elemi, bedexæ, ana ʒ. iij. pingued. human. ʒ. β. Misc.

Item unguentum paratum è rad. ireos Flor. fol. saluie, primulæ veris, tanacetij, artemisiæ, betonicæ, baccis lauri, iuniperi, semine erucæ, fl. lauendulæ, spicæ, coctis in vino & olea lumbricor. vulpino, rutaceo, succo nasturtij aquat. & colat. atque additis ol. destill. iuniperi, sagapeno, bdellio, styrace calamita, gummi elemi, pinguedine vulpina & humana, cera.

Emplastrum etiam meum neruinum additum fuit, cuius hæc est descriptio:

℞. fol. lauri, betonic. rorismar. chamæpit. primul. veris, ana M. j. fl. lauendulæ M. β. summit. hyperici M. j. lumbricor. vino lotor. ʒ. iij. Coqu. in vino bono. Colaturæ adde ol. chamamel. ʒ. iij. irini ʒ. j. β. Coqu. ad Vini consumt. Deinde

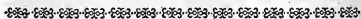
D d. adde

adde terebinth. claræ ʒ. iiij. seui hircini ʒ. j. B. gummi elemi ʒ. ij. tacamahacæ dissol. picis naval. resinæ, ana ʒ. j. Iterum coqu. Adde lithargyri ʒ. iiij. ceræ q. s. F. Emplastrum, cui sub finem adde ol. terebinth. è baccis iunip. ana ʒ. j. B. rorismar. saluæ destillator. ana ʒ. j. Misce.

Ad linguæ paralyssin vsurpatæ fuerunt oris collutiones ex aqua saluæ, rorismarini, extr. calami aromatici, oxymel. scykitico, ol. destillat. nuc. moschatæ. Inunctiones linguæ ex theriaca, extr. castorei, calami aromat. ol. nuc. mosch. saluæ, sem. sinapi. Trochisci ex iisdem etiam parati fuerunt.

Ad gingiuarum vitia & dentium vaticillationem præscripta vnguenta è sol. aquilegiæ, saluæ, menthæ, nuc. mosch. fl. ros. rubr. alumine, melle; collutiones oris ex decocto radic. filicæ, bistortæ, sol. nasturtij aquat. virid. saluæ, menthæ, aquilegiæ, thuris, aq. saluæ, menthæ, alumine, melle rosato.

Atque istis quidem medicamentis, etsi, vt supra dictum, scorbuti vitium maxima ex parte expugnatum sit, nisi quod pedum paralyssis fixa maneret; Plica tamen antiquum obtinuit, nisi quod vnus pedum vnguis ad meliorem statum rediit.



## C A P V T X.

### *De Vnguium vitiis.*

**P**rimò, cùm vngues naturalem suam constitutionem, vt aliæ corporis partes, habeant, læues & plani sint, coloremque habeant ex albo rubentem, & duritiem ac crassitiem debitam: si hæc naturalis eorum constitutio mutetur, morbosum est.

#### *Vngues inæquales, crassi, rugosi.*

*Vngues  
inæqua-  
les &  
rugosi.*

Et primò quidem vngues interdum inæquales, crassi, ac rugosi euadunt. Quod accidit ex succo, quo vngues nutriuntur, copiosius affluente. Tum enim nō solùm elongantur, sed & crassi, inæquales & rugosi euadunt. Id quod accidit ex validis laboribus, quibus vngues circa radices quasi commouentur, atque alimentum ita copiosius attrahunt.

Vitium hoc facilè emendari non potest; nisi caussa externa illa cesset. Tum enim temporis progressu, vnguibus illis



illis crassis & inæqualibus sensim resectis, alij meliores succedunt.

*Vnguium scabrities.*

Deinde & vngues scabri ac malè colorati & crassi euadunt; quod vitium vnguium scabrities & lepra appellatur, in quo vitio & magnitudo, & figura ac conformatio eorum vitatur.

*Vnguium  
scabri-  
ties &  
lepra.*

Generatur autem istud vitium, ex humoribus vitiosis & excrementitiis alimento vnguium sese permiscen- tibus. Sunt autem ij imprimis melancholici, quod vel ipse vngu- ium color docet, aut tartarei quiddam habentes, vnde durities illa prouenit.

Vitium hoc oculis patet & turpitudinem potius, quàm periculi aliquid affert; apprehensionem tamen, quæ vnguibus fit, lædere potest, simulque etiam indicat, vitiosi humoris aliquid in corpore delitescere, quod Natura ad vngues detrudit, sicut iis, qui plica Polonica laborant, vitium hoc etiam accidere diximus.

Curatur autem hoc vitium, si, quod emendari non potest, abradatur sensim, & humor excrementitius discutia- tur. Recenti vitio decoctum orobi & lentium conuenit; vel cataplasma ex eorum farina paratum: vel sulphur cum oleo & aceto imponatur. Atriplicem vngues sine vlcere eximere scribit Plinius, lib. 20. cap. 20. Chelidonium minus cum pice idem præstat. Vel imponatur vnguentum aut emplastrum factum ex pice, cera, resina, mastiche, colophonia; vel passula cum opoponace imponantur: Vel nasturtium cum semine lini. Fortiora sunt radices & folia ranunculi.

Vel ℥. resinae 3. ℔. terebinth. 3. ij. cera nouæ, sebi hircini, ana 3. v. mastich. 3. j. ℔. tburis 3. ij. F. Emplastrum.

Plura videantur apud Paul. Æginetam, lib. 3. cap. 81. Aui- cennam, 7. quarti, tract. ult. cap. 14.

*Vnguium color mutatus.*

Nonnunquam verò solus color vnguium vitatur, lique liuidi, flauī, nigri euadunt. Quod vitium accidit, non so- lùm ob subiectæ carnis coloris mutationem, vt nonnulli existimant, sed quia ipsorum vnguium alimentum vitio- sum & tali colore præditum est. Nonnunquam etiam

*Vnguium  
color mu-  
tatus.*

vngues maculis quibusdam albis exilibus in iunioribus præcipuè, hinc inde notantur, quæ plerumque circa radicem exortæ, vñà cum vngue crescente locum mutant, donec tandem cum vngue refecantur, habentque ortum à crasso succo alimento se permiscente.

In coriariis quoque ob calcis & lixiuij, & in tinctoribus ob tincturarum tractationem frequenter color vnguini naturalis in alienum mutatur, qui sæpe diu perseverat.

Vitium hoc quidem periculum nullum adfert: turpitudinem tamen parit, & hominibus, præsertim foeminis, ingratum & molestum est.

Vt verò tollatur hoc vitium, humores vitiosi, si in toto lateant, euacuandi; deinde ex ipsis vnguibus tollendi. Fiet hoc, si vngues succrescentes frequentissimè refecantur, donec omne illud, quod vitiatum est tollatur. Ipsi verò vngui emplastrum, modò *de lepra vnguium* propositum imponatur.

Peculiaris verò est coloris vnguium mutatio cum ex contusione sanguis sub vnguem effunditur, & per vnguem translucens colorem rubrum vel nigricantem, vt in suffusionibus fieri solet, parit. Quod si accidat, Auicennas vnguem perforare, & sanguinem suffusum educere iubet. In qua re tamen cautione opus est, ne in perforatione cutis subiecta neruosa lædatur, & dolor exciteretur. Vngue perforato, vel etiam non perforato, imponatur *dictamnium Creticum* cum piscium glutine. Vel *emplastrum basilicum*, vel *radix sigilli Salomonis* contrita. Vel  $\mathcal{Z}$ : *sagapeni* q. v. Misceatur in mortario cum *oleo nucum*, vt fiat *emplastrum*, & supraponatur.

*Curuatura vnguium.*

*Curuatura vnguium.*

Curuaturæ vnguium inter vnguium vitia etiam nonnulli mentionem faciunt, & quidem eius, qua in extremitatibus vngues curui & adunci quasi, vt in auibus, redundantur, eamque à siccitate nimia vnguium substantiam contrahente deducunt. Verum rarus hic affectus est, neque vbi datur, à siccitate prouenit, sed à vitiosa materia, ob quam copiosius affluentem, vngues ita vitiosi crescunt; id quod in *Plica Polonica* accidere diximus. Ideoque

eorum



eorum alia curandi ratio non est,quàm vnguium scabrorum & leproforum.

Hoc non infrequens est , præcipuè in pedibus , vt vngues ad latera nimium excrescant , & subiectam cutem perforent,vnde caro eò loci luxuriare incipit, quæ impedimentum & in calceis induendis , & in incessu affert. Quod si accidat , *alumen vstum* inspergendum , quod carnem superfluam tollit ; postea vnguis , qui nimium excreuit, resecandus.

*Fissura vnguium.*

Nonnunquam & soluta vnitas vnguibus accidit, vt vel *Vnguis* in longum findantur,vel per transuersum , velut in duas *fissura.* laminas dissecti sint.

Id quod vel à caussis externis , vt vulneribus accidit, vel ab humorum vitio , quod interdum in lue Venerea & lepra euenit.

Si à vulnere sit fissura,vulnus curandum.Vngues tamen secti vniri nequeunt , sed dum crescunt integer vnguis fisso succedere solet ; modò caueatur , ne , qua parte vnguis fissus est , cute subiecta coalescat. Hoc enim si fiat, nunquam integer vnguis, sed semper bifidus succrescit. Si ab alio morbo & vitiosis humoribus sit fissura , morbus ille curandus, & topica, ac vngui ea adhibenda , quæ scabritiei conueniunt.

*Vnguium casus.*

Tandem etiam interdum vngues decidere solent, digiti extremitate nuda relicta : quod vitium ad morbos in *Vnguium casus.* numero meritò refertur ; cùm sine causa vngues à partium numero excludantur , vtpote qui suam naturalem conformationem & vsum habeant , & vt aliæ partes nutriantur, totique cohæreant. Cur autem vngues decendant, id primò , & præcipuè, ex vitio alimenti prouenit , quod vbi in alienam naturam declinat, ita quidem , vt non solum simpliciter vitiosum sit alimentum, id quod in scabritie, & asperitate vnguium accidere solet, sed vt acre simul sit, ac radices vnguium erodat , eodem modo, quo in alopecia, ophiafi, ac pilorum defluuiio, pilorum radices erodi solent, vngues decidunt. Sic non rarò post vlcera & vulnera circa

circa radices vnguium decidere solent vngues, pure eorum radices erodente. Et vbi vnguium radices à pure erosi fuerint, etsi vngues spontè non decidant, tamen ab vngue nouo succrescente protruduntur. Ita compertum est, post febres malignas & pestilentes non solum capillos defluxisse, sed & vngues decidisse: id quod & post venena sumta, & in lue Venerea accidisse obseruatum est. Deinde idem ex inopia alimenti prouenire potest, quomodo iter per niues facientibus & in aqua gelida manus diutius detinentibus vngues decidisse compertum est, vel constipatis manuum poris alimentum vnguis aduehentibus, vel calore natiuo eorum extincto.

Vitium autem hoc, quod visui obuium est, non solum deformitatem parit, sed etiam apprehensionem, cui vngues inseruiunt, lædit: præterea, cum vngues digitorum apices contra externas iniurias quasi muniant, inermes quasi & externis iniuriis faciliè obnoxij hoc modo digiti redduntur. Itaque curationem hoc malum non immeritò postulat. Non tamen omnes vngues decidui restitui possunt. Etenim si à prauo humore tota vnguis radix exesa sit, & malum iam diu durauerit, aut si propter inopiam alimenti vngues deciderint, vix restitui possunt. Si verò radix tota erosa non sit, & malum recens, curationis spes superest. Tum igitur vngues tegere oportet pileo ex ladanò, ammoniaco, bdellio, & cera parato.

*Reduuiæ.*

*Reduuiæ.*

Tandem non ipsorum vnguium, sed cutis vnguibus proximæ vitium est, quod Latini Reduuiam, Græci *παρωνυχία* nominant, quod iuxta vngues sit. Longè verò aliud vitium est hæc *παρωνυχία* Græcorum, quàm ille morbus, qui supra, *part. I. cap. 14.* descriptus est, atque inter inflammationes numeratur, & Arabibus etiam Paronychia dicitur. Ista enim Paronychia, vt ibi dictum, grauis & periculofus morbus est: Paronychia verò Græcorum, de qua iam agimus, seu Reduuiæ, leuissimus est affectus, qui nihil damni affert, & Medici cura pæne indignus videtur; quod patet ex Galeno, qui *comment. 2. de nat. hum. sub finem*, disputans, an ille liber sit Hippocratis, scribit; Sabinum &

reliquos,

reliquos, qui librum illum reiiciunt, in eo exigua pauxillaque peccata animaduertere, maiora autem & consideratione digna negligere, ritu illorum prauorum Medicorum, qui cum *παρονυχία* ægrotantium considerant, magna deinde & difficilia mala per inscitiam negligunt.

Neque est vt quis putet, Paronychiam Græcorum & Arabum esse eundem affectum, & quod Reduuiā sit parua & incipiens Paronychia, qualem Græci describunt, sine tumore, sine inflammatione, sine insigni dolore, quæ species quædam *παράδου* sit, & à Græcis describitur. Si verò iam facta sit, in inflammationem & abscessum periculosum mutari, qualis ab Arabibus describitur, & Panaritium ipsis nominatur. Experiētiæ enim hæc non respondent. Neque enim Panaritium Arabum à talibus fissuris incipit, neque Reduuiā & Paronychia Græcorum vquam in Panaritium mutatur.

Est igitur Paronychia seu Reduuiā leuis quædam cuticulæ ad vnguium radices fissura.

Prouenit autem ab humore salso cuticulam eo loci erodente.

Vitium ipsum per se patet, neque quid periculi habet coniunctum, nisi quod leui quodam dolore molestum est, cum cuticula fissa cutis nudetur.

Curatur autem *portulaca*, *maluæ radice* & *semine*, oleo *violarum*, *rosaceo*.

#### *Fissuræ manuum.*

Vltimo loco mentionem facere libet fissuræ manuum, quæ accidit præcipuè sub initium hiemis, cum manus teneriores frigori, cui nondum assuetæ sunt, exponuntur, vnde imprimis circa iuncturas fissuras contrahunt; id quod tamen interdum etiam pedibus accidit.

*Fissuræ  
manuum.*

Curantur autem felicissimè hoc vnguento.

*℞. lithargyri argenti, myrrhæ, zingib. partes æquales.*  
Pulueriscentur subtilissimè & cum *cera virginæ*, *mellis*, &  
*ol. commun. q. s. F.* Vnguentum, cui odoris gratia *moschus*  
& *ambra* addi potest.



# LIBRI QVINTI

## PARS IV.

### *De Vulneribus.*

#### CAPVT I.

#### *De Vulneris natura, causis, & differentiis.*



**I**NTER affectus p. n. corporis externos, & qui sensibus obuij sunt, restant Vulnera, Fracturæ, & Luxationes; de quibus iam ordine dicemus. Et primò vulnus quod attinet, esse solutionem continui in parte osse & cartilagine molliore, extra dubium est. Interdum tamen latè, interdum strictè accipitur. Latissimè sumit Celsus, dum lib. 3. cap. 6. scribit: *Peius vulnus est, quod etiam collisum, quàm quod totum discissum est, adeo, vt acuto quoque, quàm retuso, telo vulnerari commodius sit.* Latè dum solutæ vnitati, factæ à re acuta, tribuitur, & quidem omni, siue punctim, siue cæsim ea facta sit, quomodo Galenus, 6. meth. med. cap. 1. & seqq. & nervos punctos vulneratos nominat. Strictè, dum à punctura distinguitur, vt vulnus sit soluta vnitas in parte molli à re secante cæsim facta; punctura verò soluta vnitas in parte molli à re secante punctim facta. E quo patet, solutionem continui in parte molli latius patere, quàm vulnus seu cæsim seu punctim factum. Potest enim in parte molli quoque vnitas solui à re non acuta, sed dura & graui, idque vel cute integra apparente, vel etiam rupta, quod fit in vulneribus à sclopetorum globulis

globulis inflitis. Deinde quoque partis mollis vnitas solui potest à tensione, quæ Ruptura in specie in partibus similaribus appellatur, in compositis verò *ἀντιστοιχίᾳ*, vbi abruptis ligamentis filamentisque illis fibrosis, quibus partes inter se connectuntur, rumpuntur. E quibus patet, vulnus esse solutam vnitatem in parte molli à re secante & acuta factam.

Si verò, vt rectè Guido, *lib. 2. cheirurg. & Fernelius, lib. 7. meth. medend. cap. 6.* monet, vulnus sordidum fiat, atque aliquid de vulneratæ partis substantia à pure erodatur, tunc vulnus in vlcus abit, aut certè vulneri vlcus coniungitur. Impugnat quidem hanc sententiam Rudius, *lib. de vulneribus, cap. 1.* sed frustra. Neque enim, quod ille sine ratione putat, absurdum est, vnum morbum in alium mutari, aut vnum alij accedere. Vulnus & vlcus vtrumque est soluta vnitas in parte molli, sed vulnus sola sectione absoluitur, vlcus verò fit ab erosionem, & proinde in vlcere aliquid de substantia partis amittitur. Si ergo in vulnere à parte aliquid de substantia carnis erodatur & absumatur, omnino concedendum est, iam etiam vlcus adesse. Quod tamen non ita accipiendum est, quasi quamprimum quarta die pus in vulnere apparet, vlcus adesse dicatur. Pus enim illud prouenit à sanguine extra venas effuso, aut alimento in venis capillaribus & spatiis partium hærente, neque aliquid tunc de substantia partis erosum est. Si verò quacunque de causa tanta puris copia colligatur, vt aliquid de substantia partis erodatur, vlcus adesse negari non potest; cum omnia, quæ ad essentiam vlceris requiruntur, tum adsint, & tum curatio non amplius vt in vulnere simpliciter, sed vt in vlcere instituenda.

Cæterum cum vulnus sit è morborum numero, quæ actiones ab eo lædantur, non sine causa disquiritur. Rectè autem respondetur, omnes partis actiones & vsus, ad quos destinata est ea pars, à vulnere lædi, siue pars illa eas perficiat, seu vt similis, seu vt instrumentalis. Actiones organicas à vulnere lædi sæpissimè (si nimirum pars motui destinata vulneretur) manifestum est; cum membrum

vulneratum debito modo moueri amplius non possit. Vena etiam dissecta amplius sanguinem ad partem alendam aduehere non potest, nec arteria sanguinem vitalem & spiritus, aut neruus spiritus animales.

Temperamentum verò partis equidem proximè & immediatè à vulnere non læditur, mediatè tamen, dum nimirum vasis dissectis & sanguine effuso simul calor partis dissipatur, & sanguinis ac spiritus & caloris influentis, qui ad partis temperamentum necessarius est, influxus impeditur. Quibus de causis omnibus partis attractio, coctio, nutritio, & expulsio læditur. Atque hinc accidit, vt partis temperamento mutato, plura, quàm aliàs consueuerunt, in ea generentur excrementa. Ideo etiam prouenit, vt pus non statim in vulneris principio, sed postea, circa quartum scilicet diem, generetur, vbi scilicet calor partis dissipatus iterum restituitur.

Vfus quoque in partibus vulneratis læditur. Cutis vulnerata partes subiacentes amplius tegere non potest, peritonæum dissectum, intestina, cornea tunica oculi humores non amplius continet; venæ & arteriæ dissectæ non amplius sanguinem, nec nerui spiritus animales vehere possunt.

#### *Differentiæ.*

*Differē-  
tia.*

Differentiæ vulnerum aliæ sunt essentielles, aliæ accidentales. Essentiales ab ipsa vulneris natura sumuntur, nimirum à forma, cuius ratione secundum figuram aliæ sunt recta, alia obliqua, & quidem variæ figuræ; secundum magnitudinem, alia parua, alia magna, alia profunda, alia superficialia. Quò referri potest & illud, quod vulnere inflicto vel aliquid de substantia partis abscissum, vel nihil abscissum est. Quanquam si rem accuratè æstimare velimus, nec hæ sunt propriæ & essentielles differentiæ; cùm non ab ipsa vulneris essentia, sed potius quibusdam vulnerum accidentibus, vt magnitudine, figura petantur. A parte affecta, quæ nunc est caro musculosa, nunc neruus, nunc ligamentum, tendo; nunc hæc vel illa pars afficitur. Et quidem in vna parte multum refert, in qua particula partis vulnus sit, v. g. an in principio, an in medio



medio musculi sit vulnus; an in viscere aliquo parenchyma, vel vasa in eo sint vulnerata. A causa, quod vulnus inflictum est vel cæsim, quod in specie vulnus appellatur, vel punctum, quod punctura in specie dicitur; vel cum punctura adest incisio; vel simul adest incisio & contusio; vel omnia hæc tria, incisio, punctura, & contusio coniunguntur.

Accidentales verò differentiæ sunt, quæ ab iis, quæ extra definitionem vulneris sunt, petuntur. Galenus, 3. *meth. med. cap. ult.* ad tria capita eas redigit, & eas desumi docet, vel à generationis modo, quod scilicet totum sit incisum, vel totum disruptum; vel pars incisa, pars disrupta. Secundò, à vulneris situ, vbi scilicet in vulnere oblique inflicto altera pars vulneris in conspectu est, altera sub cute later. Tertiò à tempore, quod aliud vulnus est recens, aliud vetus.


Sunt & accidentales seu potius improprie quædam, ab iis, quæ vulneri coniunguntur, petite differentiæ, quod scilicet vulnus est venenatum, quod gladio venenato, vel morsu venenati animalis est inflictum: quod vulneri inflammatio vel erysipelas accessit, aut fractura vel luxatio coniuncta est: vel hæmorrhagia, dolor, aut aliud symptoma coniunguntur.

#### Causæ.

De causis vulnerum multa dicere opus non est. Vulneris cæsim facti causæ sunt omnia, quæ incidendi vim habent, ensis, vitrum, & similia. Puncturæ, quæcunque acuta sunt, sagittæ, acus, dentes animalium. Rumpunt, quæcunque partem mollem distendunt, & in partes contrarias diuellunt, vt vehementis ponderis eleuatio vel gestatio, casus, percussio, vociferatio, & similes. Contundunt, grauiæ ac dura & retusa, vt lapis, lignum, plumbum, & inter hæc globi plumbei è sclopetis emissi perforandi vim habent.

#### C A P V T II.

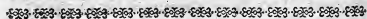
##### De Signis Diagnosticiis.

 Quidem vulnus ipsum per se sensibus manifestum est, nec signis, quibus cognoscatur, opus habet.

Verum etsi qui locus in cute vulneratus sit sensui pateat: tamen si vulnus ad interiora penetret, quæ intus partes vulneratæ sint, sæpe obscurum est. Id autem cognoscitur primò ex partium situ, deinde actione læsa, & vlu, tertio symptomatibus superuenientibus; quartò excretis. Si enim capitis vulnus profundius sit inflictum, cerebrum esse vulneratum: si thorax totus gladio transossus, pulmones vulneratos esse indicio est, & ita de reliquis partibus. Ad quam rem cognoscendam partium situs ex Anatomia discendus est. Secundò actiones læsæ partem vulneratam monstrant. Ita vulnere in pube accepto, si vrina spontè profluat, sphincterem vesicæ læsum esse indicat. Videndum tamen hic an actio aliqua per consensum alterius partis lædatur. Ideoque alia signa coniungenda sunt. Si vulnere in abdomine accepto, intestina procidant, peritonæum dissectum esse argumento est.

Excreta quod attinet, si chylus excernatur per vulnus, ventriculū, vel intestina tenuia: si fæces alui, intestina crassiora: si vrina, vesicam vulneratam esse signum est; si per vulnus thoracis aer egrediatur, pulmones vulneratos esse significat. An vena vel arteria vulnerata sit, sanguinis effluxus indicat; cū qui ex arteria profluit, saliendo effluat, & magis rubicundus sit.

Ab accidentibus quoque superuenientibus pars vulnerata significatur. Ita dolor vehemens statim superueniens neruum vulneratum esse indicat.



### C A P V T III.

*De Prognosticis & euentu vulnerum prædicendo.*

**N**tequam Medicus curationem vulneris aggrediat, omnino de Prognosticis prius sollicitus esse debet. Primò nimirum præcognoscendum, an vulnus sanabile sit, vel insanabile. Et quidem si sanabile, an facilis an difficilis curationis, & an ægro integra & pristina sanitas possit restitui, an verò sanatus alicuius membri actionem læsam sit passurus. Sæpe enim accidit, vt tendine aliquo dissecto, partis alicuius motus amittatur; cerebro vulne-

rato



rato memoria aut ratiocinatio lædatur. Præterea an breui, an longo tempore vulnus possit sanari.

Si verò vulnus sit insanabile, an lethale sit, & ad mortem vergat, an verò in vlcus longum sit degeneraturum.

Tandem etiam mutationes vulneris, siue ad bonum, siue ad malum, & quando futuræ, sunt prædicendæ.

Primò autem diligenter explicandum,

*Quæ vulnera sint lethalia, quæ non.*

Etenim magni momenti est hæc quæstio, & Medico diligenter atque accuratè pensanda ac cognoscenda. Cùm enim non rarò in iudiciis & foro vita nonnullorum ob vulnera aliis inflicta periclitetur, & à iudicibus Medicorum sententia hac de re requiratur, danda diligens opera, vt Medicus talem sententiam de qualitate vulneris ferat, quæ innocens non condemnetur, nec reus absoluator.

Principio autem tenendum, non omne vulnus, quod mors sequitur, lethale esse dicendum, sed id solùm, quod suapte natura mortem adfert. Talia autem vulnera sunt duplicia. Nam lethale, vt Galenus, 5. aph. 2. & 6. aph. 18. docet, interdum accipitur de iis, quæ ex necessitate, interdum verò de iis, quæ ferè, & vt Hippocrates loquitur, *ὡς ἐπὶ τὸ πολλὸν*, sunt lethalia, ac ob quæ, vt Hippocrates per aphor. 18. sect. 6. in Coacis, limitat, vulnerati *ἀποθνήσκουσιν μάλιστα*, moriuntur plerumque seu ferè; quomodo lethale Galenus, 5. aph. 2. pro eo, quod periculosum, ac sæpe morte terminatur, accipi scribit. De priore autem genere imprimis quæritur. Quod enim vulnus in aliis aliquando curatum est, id pro simpliciter lethali haberi non potest. Quando autem pro lethali, vel non lethali habendum sit, postea dicetur. Ideoque secundò, vulnera simpliciter lethalia haberi non possunt, vbi superuenientibus grauibz symptomatibus (quæ tamen non necessariò & semper vulneribus talibus superueniunt) æger moritur, vt cùm vulneribus articulorum & neruofarum partium inflammatio, delirium, & alia symptomata accidunt, aut ob cachymiam in corpore latentem febris occasione vulneris accenditur. Et omnino multa sæpe incidunt, quæ

morbos suapte natura sanabiles insanabiles reddunt, Sicut nec ea, quorum sanatio diu protrahitur, quorumque occasione tandem accidit, ut æger læta morte pereat, pro lethalibus simpliciter habenda. Id quod accidit, ubi pulmone vulnerato vlcus & phthisis subsequitur, aut thorace vel ventriculo vulnerato; quæ sæpe post longum temporis spatium ægro mortis causæ fiunt. Cum enim talia vulnera in aliis sanata fuisse obseruatum sit, pro simpliciter lethalibus haberi non possunt. Sed ea demum vulnera simpliciter lethalia sunt, quæ paucarum horarum vel dierum spatio, necessariò ægro mortem inferunt, nec vlla arte sanari possunt. Ideoque distinguendum inter vulnera lethalia, & insanabilia. Lethalia enim omnia insanabilia sunt, sed non omnia insanabilia lethalia. Insanabilia enim, ut dictum, ea fiunt, quæ quidem sanari non possunt, nec tamen ægro subitò mortis causæ sunt, cum, etsi non sanentur, æger tamen non solum multas septimanas, sed & annos viuere potest. Tale vulnus fuit illud, quod describunt Matthias Cornax, in *epistola responsoria ad D. Ægidium Hertogh*; & Iul. Alexandrinus, in *annotat. ad Galeni lib. 6. meth. med. cap. 4.* Cum enim rusticus quidam in Bohemia, in venatione lato venabulo vulnus in ventriculo accepisset, illud consolidari non potuit, sed labia vulneris tractu temporis occalluere, ut vulneratus per multos annos supervixerit, & per instrumentum applicatum, quando liberet, ventriculum euacuare potuerit.

Quæ autem vulnera simpliciter lethalia sint, iam discernendum. Cum verò mors à calidi natiui defectu & extinctione accadat; calor autem natiuus dupliciter extinguatur, vel sensim, quod fit in morte naturali, & morbis diuturnis, ut phthisi, & similibus; vel subitò & violenter: posteriore modo vulnera mortem, utpote violentam, asferre necesse est.

Exstinguitur autem calor innatus, vel quia spiritus vitales dissipantur, vel quia suffocantur. Ergo omnia vulnera, quæ lethalia, & ex necessitate mortem violentam inferunt, spiritus vitales subitò vel suffocant, vel dissipant &

corrum

corrumpunt. Quia verò cor spirituum vitalium & caloris nativi officina est, primò cordis vulnera omnium maxime & celerrime mortem violentam afferre possunt. Et quidem, vt Galenus, *5. de loc. affect. cap. 5.* scribit, si ad ventriculum cordis, sinistrum præcipue, vulnus penetret, hominem statim interire necesse est; si verò vulnus non ad ventriculum vsque pertingat, sed in cordis substantia vulnus constiterit, vivere quidem aliquandiu homo potest, sed tamen mori morte hac violenta necesse est.

Secundò, hominem mori, necesse est, si in vicinis pulmonibus vas aliquod vulneretur, & ex eo sanguis copiosus ad cor effundatur, idque obruat, & calorem eius suffocet.

Tertiò, omnia vasorum magnorum vulnera interna, quæ nulla arte occludi possunt, quia faciunt, vt sanguine seu ex venis seu arteriis copiose effuso, spiritus subito dissipentur, hominem citò iugulant.

Quartò, omnia vulnera lethalia sunt, quæ respirationem subito tollunt, cordisque ventilationem impediunt, & ita vt calor natus in corde suffocetur, ac vt homo eo ferè modo, quo Apoplectici mori solent, moriatur, faciunt. Talia vulnera sunt primò vulnera cerebri, sed non omnia, cum multa vulnera cerebri non sint lethalia, vt postea dicetur, & *lib. 2. Pract. part. 1. cap. 23.* dictum: Verùm magna & ea, quæ in causa sunt, vt spiritus animales subito dissipentur, vel sanguine è vasis effuso principium neruorum occludatur, atque ita spirituum animalium influxus prohibeatur, vel ex eodem inflammatio cerebri aut febris excitetur. Idque non solum præstant ipsius cerebri vulnera, sed & capitis percussiones aut contusiones vehementes, quibus vasa cerebri & circa cerebrum rumpuntur, sanguisque ex iis ad principium neruorum effunditur, ibique subsistens influxum spirituum animalium prohibet. Quod & fieri potest, si sinus cerebri lædantur, & ex iis sanguis ad basin cerebri effundatur: vt & in vulneribus oculorum, si tam profundè penetrent, vt vel vasa cerebri, vel quæ sunt in basi vel circa basin cerebri aperiant, & vt sanguis ad basin cerebri effusus influxum spi-

rituum animalium, principio neruorum compressio, impedi-  
diat. Et si enim, si sanguis supra cerebrum effundatur, cra-  
nio perforato & aperto effundi possit: tamen si ad basin  
effundatur, euacuari non potest.

Videtur tamen adhuc alius esse modus, quo in cere-  
brum vel circa cerebrum effusus sanguis, mortem intra  
paucos dies affert, si euacuari non potest. Cum enim sit  
extra vasa, ferè circa quintum diem putrescere incipit,  
vnde febres, deliria, conuulsiones excitantur, vt homo, vt  
in phrenitide ferè, moriatur.

Quod à cerebri vulneribus fit, idem à spinali medulla,  
si in parte superiore, & quidem tota disseccetur, accidit.  
Tum enim motus partium inferiorum omnium, atque ita  
thoracis etiam aboletur, ægrique suffocantur.

Atque ad hos quatuor modos omnia vulnerum lethali-  
um genera referri posse existimo. Ideoque si quod vul-  
nus in aliquam corporis interiorum partem penetret,  
atque inde æger breui temporis spatio moriatur, vulnus  
illud lethale fuisse iudicandum est, & si diligenter inqui-  
ratur, ad aliquod horum lethalium vulnerum genus re-  
ferri posse censeo: siue vulnus illud facultatem vita-  
lem ipsam immediatè, siue alio morbo vel symptomate  
interueniente lædat. Nam vt Nicolaus Boërius, *decis.* 323.  
*num.* 10. è Felino scribit, par est, aliquem ex vulnere,  
& ex infirmitate ab ipso caussata mori. Quod tamen ita  
accipiendum, si vulnus morbum illum vel symptoma,  
quod mortis causa est, necessariò attrahat.

Reliqua verò vulnera, quæ ad horum modorum ali-  
quem referri non possunt, non simpliciter, nec necessariò  
lethalia esse puto. Quod vt clarius fiat, omnium partium  
vulnera, quæ lethalia perhibentur, iam in specie perpen-  
dere libet.

*Vulnera  
lethalia  
ex Hip-  
pocrate.*

Septem verò partium vulnera lethalia esse censet  
Hippocrates, dum 6. *aph.* 18. scribit: Κῶς τιν δὲ κεφαλῇ,  
ἢ ἐν κέφαλον, ἢ καρδίῳ, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐστέρων τὶ τῶν  
λεπτόων, ἢ κοιλίῳ, ἢ ἥπαρ, θαναλώδες. Cui vesica perfecta  
fuerit, aut cerebrum, aut cor, aut septum transversum,  
aut

aut tenue quoddam intestinum, aut ventriculus, aut iecur, lethale est. Quem tamen aphorismum tum limitat, tum ampliat, in Coacis, aphor. 509. in Cod. Foësi, dum inquit: ἀποθνήσκουσιν μάλιστα ἐκ τῶν τραυμάτων, καὶ τις ἐγκέφαλον τραυτῇ, ἢ ῥαχί πῶ μυελόν, ἢ ἥπαρ, ἢ φρένας, ἢ καρδίαν, ἢ κύστιν, ἢ φλέβα τῶν παχέων. θνήσκει δὲ, καὶ ἐς ἀρτηρίαν καὶ πλεῦμονα μεγάλα σφόδρα αἱ πληγαὶ ῥιζύνται, ὥς τὸ πλεῦμον ὁ πληγυῖται, ἔλαστον παρερχόμενον πνεῦμα κατὰ σῶμα γίνεσθαι, ἢ τὸ ἐκπύρον ἐκ τῆ τραυματίας. θνήσκουσιν δὲ καὶ οἱ ἐς τὰ ἐνθὺς νῦρα, καὶ τέ τι τῶν λεπτῶν τι τραυτῶσιν, καὶ τε τῶν παχέων, καὶ ὀπιστέραι ἢ πληγὴ ῥιζνται ἢ μεγάλη. εἰ δὲ μικρὰ καὶ εὐθεῖα, θεωγίνονται ἔνιοι. μάλιστα δὲ θνήσκουσιν οἱ τι τραυσιόμενοι ἐν οἷσι τὰ ὕα μὴ ἐν τῶν τῶ σώματι μερῶν, ἢ τῶν προσηγμένων. Ex vulnere ferè mors contingit, si cui vulneratum fuerit cerebrum, aut spinalis medulla, aut iecur, aut septum transversum, vel cor, aut vesica, aut quaedam grandis vena. Mors quoque subit, si in arteriam & pulmonem insignes valde plagæ inflictæ sunt, ita ut percusso pulmone, minor sit qui per os prodit spiritus, quàm qui per vulnus excidit. Intereunt verò, quibus nervi interiores, siue tenuis aliquis, siue crassus, vulnus acceperit, si plagâ transversa fuerit & magna: quod si parva & recta, nonnulli periculo eximuntur. Minimè autem ab his vulneribus mors impendit, quæ in corporis partes, in quibus hæc non sunt, aut ab his quàm longissimè absunt, infliguntur. Limitat quidem, dum non simpliciter talia vulnera lethalia esse scribit, sed μάλιστα, maximè, ferè: Ampliat verò, dum addit medullam spinalem, venas, quæ crassiores sunt, asperam arteriam, & pulmonem, ac interiores nervos. Ideoque harum partium vulnera ordine considerabimus. Reliquarum enim minimè per se lethalia esse, extra dubium est, idque ipse Hippocrates, allegato aphor. 509. in Coacis, docet. Celsus, lib. 5. cap. 26. sententiam Hippocratis ad hunc modum expressit: Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est, quique, aut pulmo medius, aut ieiunum, aut re-

nuius intestinum, aut ventriculus, aut venes vulnerati sunt, cuius circa fauces grandes venæ vel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lien, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intusque conditas venas, in alis vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam sunt vulnera, ubicunque venæ maiores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque euenit non in alis tantum, atque in poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Quia verò, quod Hippocrates, 6. aph. 18. dixit esse θανάτους, lethale, id in Coacis, aphor. 509. per ἀποθνήσκουσιν μάλιστα, moriuntur ferè, explicat; quæ harum partium vulnera lethalia sint simpliciter, quæ non, videndum.

Primò, Cerebri vulnera inter lethalia refert Hippocrates, 6. aph. 18. In Coacis tamen id limitat, & μάλιστα id fieri scribit. Neque enim omnia cerebri vulnera lethalia sunt. Vidit ipse Galenus vulnera talia curari, 8. de usu part. 10. 6. aph. 18. Exemplum quoque habentur apud Valleriolam, lib. 4. obseruat. 10. lib. 5. obseru. 9. lib. 6. obseruat. 4. Guil. Fabricium, cent. 4. obseru. 1. 2. & 3. longum catalogum Medicorum, qui vulnèra cerebri sanata viderunt, recenset Ioan. Andr. à Cruce, de vulnerib. lib. 1. tract. 2. cap. 14. de cerebro sauciato. Imò obseruatum est, particula cerebri amissa, ægrum nihilominus conualuisse: cuius rei variæ historiæ annotatæ à Medicis, Anton. Musa Brasauolo, comm. in Hippocr. aph. 18. sect. 6. Nicolao Massa, lib. 1. epist. 11. Fallopio, de curand. vulnerib. cap. 45. Francisco Arcæo, de curand. vulner. lib. 1. cap. 6. Ioan. Andr. à Cruce, libr. 1. de vulner. tract. 2. cap. 14. Ambros. Paræo, lib. 9. cap. 22. & aliis, quæ pleraque collegit Schenckius, lib. 1. obseru. 40. & 42. Notatu etiam dignæ sunt historiæ de periculosissimis cerebri vulneribus, quæ exstant apud Cabrolium, obseru.

obseru. 16. 22. & 34. Henricum Petrum, tom. 2. disp. harmonic. disp. 36. quæst. 10. Guil. Fabricium, passim in centuriis observationum, Matthiam Glandorpium, in spec. Cheirurg. cap. 22. obs. 5. Et ipse cum Cheirurgo curauit fabrum lignarium, qui in osse sinistro ad futuram coronalem, securis ex alto proiectæ acie vulnus pollicis ferè longitudine in cerebrum penetrans acceperat, ita ut particula cranij effracta statim eximi posset, & cerebri portio nucis iuglandis ferè magnitudine propenderet. Conualuit tamen, cerebri illa portione extra propendente sensim abscedente. Et quod mirum, toto morbi decursu, nec de dolore capitis, nec de vilo symptomate conquestus est, & ambulare sine impedimento potuit. Et tot huius rei exempla passim nota sunt, ut plura congerere superuacaneum sit. Contrà ex vulneribus cerebri plurimos mori, quotidiana testatur experientia.

Ad cerebri vulnera pertinent & illa, quæ seu ipsi cerebro, seu partibus vicinis cranio conclusis, per oculi orbitam insiliunt, ut postea dicetur.

Cur autem vulnera cerebri interdum sint lethalia, interdum non, inquisitione dignum est. Nonnulli censent, ea vulnera, quæ in ventriculos non penetrant, non esse lethalia, ea verò quæ in cerebri ventriculos pertingunt, esse lethalia, idque ob spirituum, qui in ventriculis contineantur, dissipationem subitam. Ac videtur id sensisse Galenus, dum 6. aphor. 18. scribit, adolescentem Smyrnæ in Ionia, accepto in altero ventriculorum anteriorum vulnere, superstitem fuisse, sed ne ad temporis quidem momentum viuere potuisse, si vtrumque simul cerebri ventriculum vulnus violasset. Verum etiam cerebri ventriculis violatis homines superuixisse, historiæ allegatæ docent; nec ratio bona est. Neque enim in cerebri ventriculis spiritus animales generantur & continentur, ut Recentiores satis demonstrarunt; nec cerebri ventriculi ita interstitiis separati & distincti sunt, ut vno vulnerato, spiritus, si in ventriculis continerentur, non ex altero quoque exire possent.

Sententiam meam ut aperiam, cerebri, etsi sit pars nobilis, vulnera esse lethalia non existimo, quatenus cere-

brum lædunt, sed quatenus ob vulnera cerebri, cordi & facultati vitali, quæ ad vitam vnicè necessaria est, vis infertur. Cerebrum enim non est sedes & instrumentum facultatis vitalis, sed animalis. Vnde, vt testatur Brasauolus, *in comm. aph. 18. sect. 6.* & alij, ex vulneribus cerebri sensus interiores interdum læduntur, homoque memoriam amittit, & stupidus euadit, salua manente vita. Si verò ob cerebri vulnera facultas vitalis periclitetur, mortem sequi necesse est. Fit autem hoc vbi neruorum principium (vnde Celsus, *alleg. loc.* non simpliciter vulnera cerebri esse lethalia dixit, sed cùm basis cerebri vulnerata est) occluditur, seu obstructione, seu compressione, seu dissectione, atque ita homo denegato spirituum animalium influxu, apoplecticorum more, moritur; vel membranæ cerebri & neruis vellicatis conuulsio excitatur. Nam & ipsa conuulsio, si sit vehemens, grauissima symptomata, continuos dolores, vigilias, lipothymiam & syncopen, difficilem respirationem, & tandem suffocationem excitat, vnde tandem homo iugulatur. Quò modo in capite vulnerati, non quidem primo die statim moriuntur, sed postea, vbi sanguis è vasis suis effusus in cerebrum, vel circa cerebrum putrescere incipit, cerebrique inflammationem, febrem, delirium, conuulsionesque excitat, atque ita ægrum è medio aufert.

Faciunt autem hoc vulnera, quocunque modo & via cerebro infligantur, siue nimirum per cranium, siue per oculi orbitam, siue alia via ad cerebrum penetrent. Allegatur quidem ex Paræi *lib. 9. cap. 9.* historia Henrici I. Regis Galliæ, qui anno Christi 1559. in hastiludio, à fractæ & dissultantis lanceæ trunco vulnus supra dextrum supercilium in cute musculosa frontis ad minorem vsque oculi sinistri angulum accepit, multis eiusdem trunci frustulis in oculi substantiam depactis, ossibus tamen integris. Verùm cùm oculi orbita integra fuerit, nec vulnus oculi ad cerebrum penetrarit, non ex oculi vulnere, sed ex commotione cerebri mortuus est, quod ipsa cranij apertio demonstrauit. Cùm enim vndecimo ab ictu die mortuus esset, cranium aperto, in parte ictui opposita ad mediâ occipitis



occipitis suturam, effusi inter crassam & tenuem meningem sanguinis copia reperta est, quæ putrescens & cerebrum corrumpens, procul dubio Regi mortis causa fuit.

Oculi verè lethale vulnus nuper in ciue quodam hic vidi, qui gladio acuto, ad externum dextri oculi angulum, vulnus, salvo oculo, per orbitam, quæ nervus opticus oculum ingreditur, in cerebrum usque profundè penetrans accepit, vnde vasis passim discissis, magna sanguinis copia in cerebrum effusa est, è quo vulnere ipse apoplecticorum more statim attonitus concidit, & circiter horam nonam postea mortuus est.

Secundò, *spinalis medulla* vulnera quod attinet, cum *Vulnera spinalis medullæ* spinalis medulla, in partibus sub cerebro sitis, cerebri vices gerat, & cum cerebro substantiam & membranas communes habeat: eodem modo, vt cerebri vulnera, spinalis medullæ vulnera lethalia esse possunt; si nimirum superiore parte vulneretur, qua læsa, spirituum animalium in totum corpus influxus lædi, & hinc in omnibus capiti subiectis partibus, quæ à spinali medulla nervos accipiunt, sensus & motus tolli, & per consequens etiam respiratio aboleri potest. Noui lanium quendam, qui boves mactaturus, eos non securi, quod vulgò fieri solet, percutiebat, sed exiguum cultellum, eo in loco, quo caput vertebrae colli coniungitur, in spinalem medullam adiebat, vnde bos attonitus quasi statim concidebat. Faciunt autem hoc præcipuè ea vulnera, quæ transversim totam spinalem medullam dissecant; atque ita influxum spirituum animalium in partes inferiores omnes prohibent, vel vniuersalem & lethalem corporis conuulsionem pariunt. Qualia vulnera sunt præcipuè, quæ infliguntur collo parte interiore, qua vertebrae quodammodo sunt disiunctæ, neque alitè admodum vniuntur, sed tanquam vinculo quodam mucoso nervosoque ad faciliorem motum alligantur: quo fit, vt dum vulneratur collum ictu vehementi, medulla ipsa attingi queat. Si verò inferiore loco vulnera spinali medullæ infligantur, non necessariò sunt lethalia, & quò dispositiones p. n. plus sunt in spinæ parte

parte inferiore, eò minùs noxiæ, vt Galenus, 4.<sup>o</sup> *de loc. affect. cap. 3.* docet. Etsi enim & tum dolor, vigiliæ, inflammationes, & alia, quæ mortem ægro asferre possunt, superuenire queant: tamen ea vulnera simpliciter lethalia non habentur; cùm fieri possit, vt talia symptomata non superueniant.

*Cordis  
vulnera.*

Tertiò, *Cordis vulnera* inter lethalia recensentur, & quidem rectè; cùm cordis vulnera omnia necessariò vel simpliciter sint lethalia, vtpote quæ caloris natiui officinam & fontem lædunt; idque in confesso apud omnes esse scribit Galenus, 6. *aph. 18.* Et quidem cordis vulnus magnum & profundum, & quod in ventriculos eius penetrat, subitò necat; quod verò exiguum, & in carne saltem cordis subsistit, neque ad ventriculos penetrat, non ita multo post ægrum tollit. Ventriculis enim apertis subita fit sanguinis arteriosi effusio, spirituumque vitalium dissipatio; idque imprimis sinistro ventriculo aperto. Si verò vulnus in cordis substantia subsisterit, neque ad ventriculos penetrauerit, homo quidem totam diem interdum viuere potest, mox tamen, vtpote in loco calidissimo, & sanguine ac spiritu turgente, inflammatio, & hinc syncope ac mors sequitur. Neque compertum est, vnquam quemquam corde vulnerato euasisse. Etsi verò obseruatum sit, in corde tumores & vlcera reperiri: tamen ista cum sensim fiant, vita aliquandiu cum iis persistere potest, etsi tandem & ipsa homini mortem asferant. Vulnera verò, cùm subitò œconomiam cordis turbent, cum iis vita diu persistere non potest. Et quanquam Galenus, *de decret. Platon. & Hippocratis, cap. 4.* refert victimas ad aras, corde exsecto, clamasse: tamen id tandiu saltem durat, quamdiu spiritus vitales in arteriis supersunt, quibus exhaustis, paulò post animal concidit & moritur. Nam, vt Aristoteles, *lib. 3. de part. animal. cap. 4.* scribit, cor solum viscerum atque omnium corporis partium nullum vitium patitur graue; idque recta ratione. Cùm enim principium corrumpitur, nihilest, quod cæteris, quæ inde pendent, præbere possit auxilium. Et imprimis, vt dictum, sinistro cordis ventriculo, qui sanguinis & spi-

ritus

ritus vitalis officina est, vulnerato, æger mox perit. Si autem dexter ventriculus vulneretur, ægrum aliquandiu vitam protrahere posse, historia mira, attamen vera, in Bibliotheca Academiae Groningensis, tabulae pensili inscripta, comprobatur, ut eam describit Gothofredus Hegenitius, in *Itinerario Friso - Hollandico*, pag. 16. his verbis :

*Nicol. Mulerius, Lectori Sal,*

Creditum hactenus fuit, corde vulnerato non posse quemquam vel ad unius horulae momentum vitam producere. Quam sententiam ratio firmat & experientia. Cum enim vita nostra à spirituum incolumitate dependeat, quorum officina fabricaque in ipso corde sita est, corde vulnerato, spirituum generationem impediri, ac prorsus cessare necessum est. Verum historiam valde memorabilem hoc loco proponere usum fuit : historiam, inquam, militis, qui in corde faucibus, vitam ultra quindecim dies sustentavit ; qualis nec in veterum, nec in recentiorum Medicorum observationibus nulla nobis hactenus occurrit. Andreas Haeservanger, Illustriss. Comitis Wilhelmi à Nassau, Frisiae, Groningae, Omlandiae, &c. Gubernatoris cohorti praetoriae adscriptus, vulnus in pectore à commilitone accepit Anno 1607. die 22. Augusti, sub vespere ; obiit die 8. Septembr. hora una post exortum Solis, qui erat dies decimus sextus à vulnere inflicto. Defuncti cadaver praetoris militaris iussu, vulneris explorandi gratia, à me & duobus Chirurgis, Caspares & Luca Hulteno apertum & examinatum fuit, praesente & spectante Viro Strenuo & Nobilissimo Bernardo Hoornkens, spectantibus etiam nonnullis aliis imae ac melioris sortis militibus. Ecce, aperta pectoris cavitate, euacuataque baud parva materiae purulenta minimè foetentis copia, deprehendimus admirabundi, vulnus in cordis usque sinum dextrum penetrasse, istamque cordis partem ferè totam contabuisse, sinistra parte manente incolumi, in qua continetur primaria spirituum vitalium officina. Huius igitur unius beneficio vita Andreae ad decimum sextum diem conservata fuit. Et ne fortè huius narrationis dubia esset apud nonnullos fides, eam testimonio suo manuumque subscriptione muniverunt Viri nobilissimi & amplissimi, Bernardus Hoornkens, praesidij urbani praefectus,

*præfectus, & Petrus Pappus, Prætor militaris. Qui etiam huius luculentam fecit mentionem, in eruditis suis ad disciplinam militarem commentariis. Actum Groningæ, die 22. Iunii, Anno 1627.*

BERNHARDVS HOORNKENS. *Attestor ut supra. Actum 22. Iunii, 1627.*

PETR. PAPPVS von Tratzbergk, *historiam hanc veram, & de ea mihi bene constare attestor.*

Ideoque, quod refert D. Matthias Glandorpius, in *spec. Chæirurg. cap. 33. de Sanctorio* Sanctorio Professore Patauino, quod cor cuniculi instrumento acuto perforarit, viuo permanente cuniculo ad multos menses; id procul dubio de dextro cordis ventriculo accipiendum, accedente eo, quod instrumentum sine dubio non latum, sed angustum & acutum fuit.

*Pulmonis vulnera.*

Quartò *Pulmonis vulnera* inter lethalia refert quidem Hippocrâtes, loco *alleg. in Coacis*, non tamen simpliciter omnia pulmonis vulnera lethalia esse pronunciat, sed ipse limitationem addit, si nimirum vulnus sit magnum, ut pulmone sauciato minùs spiritus per os prædeat, quàm excidat è vulnere. Atque omnia vulnera pulmonis lethalia non esse, sæpe docuit experientia, qua constat, multos per thoracem totum & pulmones fuisse perfossos, & nihilominus conualuisse. Et ipse vidi exemplum in Studiofo quodam, qui anno 1623. mense Iulio, noctu vulnus accepit, gladio angusto in dextro thoracis latere, circa costam tertiam prope axillam in pectus adacto, & è regione prope spinam exeunte, ita ut spiritum cum sono magno per vulnus emitteret, qui tamen intra mensis spatium conualuit, & nunc etiam, anno 1634. quo hæc scribo, bene valet. Imò longè periculosius pulmonis vulnus curatum fuisse refert Guilielm. Fabricius, *Cent. 2. observ. 32. ex historia ab Abele Roscio sibi communicata, quæ talis est. Erat apud Delphinates in urbe Calmuntij quidam secundum pectus grauiter sauciatus, vulnere punctim facto, inter pectoris costas quintam ac sextam, non procul ab ossæ sternæ,*

sterno, cui cum gladius lato mucrone pulmonem ipsum leuissime perfodisset, in sua extractione & exitu, nescio quomodo in gyrum facto, secum pulmonis portiunculam per vulnus foras eduxit, quare statim à cunctis adstantibus morti proximus adiudicatus fuit æger. Interim Medicus cum Cheirurgo accersitus iussit quamprimum eam lobì pulmonis partem, quæ foras prominebat, prius bene vino lotam in pectus retrudere. Sed eam dum tractaretur leuiter liuescere animaduertens, amputare fecit ferreo candente instrumento. Reliquum verò in pectus benignè retrusit Cheirurgus, dilatatis prius cuneo ad id ex tempore parato ligneo costis. Deinde vulnus ex arte & Medici præscripto curatum fuit, simul externis adhibitis, & intra propinatis quibusdam pectoralibus ex vulnerariis decoctis per aliquot dies, conualuitque æger, qui deinde in multos annos vitam protraxit pulmonibus ac thorace semper sanis, & ab omni noxa prorsus immunibus. Pulmonum itaque vulnera per se incurabilia semper, aut lethalia non existere patet; nisi inflammatione vulnus profundum sit effectum; vel ubi magna vasa aut bronchia læsit, aut prope cor attigit. Et plures tales historias è Francisco Valleriola, lib. 4. obseru. 10. Nicolao Massa, Fr. Arcæo, Fallopio, Foresto, collegit Schenckius, lib. 2. obseruat. extantque similes apud Guiliel. Fabricium, Cent. 3. obseru. 36. & Cent. 1. epistol. 52. & alios 3. quas omnes recensere hinc prolixum foret. Similem etiam historiam refert CL. Dn. D. Gregorius Horstius, lib. 3. obseru. 11. his verbis: *Vir nobilis iuuenis Abraham à Schleinitz, Eq. Misnicus, studiorum gratia nobiscum Gießæ viuens, anno 1613. in feriis Natalitiis ciuis cuiusdam ædes aggreditur, aliis in ipsa domo conuitiis atque comminationibus huic tumultui occasionem præbentibus, & per ianue rimam acutiori gladio transfoditur, introeunte vulnere non procul à sterno circa 3. vel 4. costam superiorem, eodemque rursus sub scapula non procul à spina exeunte. Vocatus ego circa horam primam noctis, pulsum maximè debilem, respirationemque difficilem adesse video, quam ob causam parum spei, propter grauem pulmonis vasorumque magnorum læsionem, superesse puto. Sed quid sit? vomitu spontè superueniente symptomata graua desinunt, vires sensim recolliguntur, nihil sputi purulenti sese offert, tussis etiam*

etiam difficilisque respiratio non-urgent, nec admodum calor & sitis per primam septimanam agrum afficiebant, vulneribus interim more solito tractatis, optimè cotti puris copia mediocris quotidie profluebat. His ad mensem secundum continuatis, & vulneribus externis perfectè purificatis & consolidatis, imminens suffocatio laborantem prehendit, ita ut asthmate quasi periclitaretur, tussi etiam, atrophia & hectica febris plurimum affligitur, donec tandem vomica pulmonum rumperetur, & cum tussi 5. vel 6. libræ purulentæ materiæ reiicerentur: quo factò, conuenientibus remediis pulmonum exulceratione curata, tabes, febris hectica, reliquaque symptomata remiserunt, & ager perfectæ sanitati restitutus est.

Ea nimirum pulmonis vulnera lethalia non sunt, in quibus saltem pulmonis substantia, non verò magna vasa læsa sunt, neque adeo magna sunt, ita, ut nec respirationem aboleant, nec facultatem vitalem subito prosternant, seu insigni hæmorrhagia spiritus dissipando, seu sanguine in pulmones & cor effuso, cor suffocando. Contrà, si vulnus pulmonis sit magnum, & non solum substantia pulmonis, sed & magna in eo vasa, venæ scilicet arteriosæ & arteriæ venosæ insignes rami vulnerentur, vulnera ea lethalia sunt, utpote in quibus sanguis & spiritus vitalis profunditur & dissipatur, vel à copia sanguinis pulmones & cor opprimuntur, & homo suffocatur. Hippocrates *allegato loco in Coacis*, aliam adhuc mortis causam addit, quæ tamen tam subito, ut in priore & modò enumerato casu, homini interitum non affert, ubi vulnere magno, non quidem vasa sanguinem continentia læduntur, sed aspera arteria, ut propter vulneris amplitudinem copiosior exspiratio per vulnus, quàm per os, fiat; tum enim cor ob sympathiam afficitur, spiritus vitales dissipantur, pulmo & cor ab aëre ambiente alteratur & offenditur. Afferunt quidem mortem & ea vulnera pulmonis, in quibus vel pulmonis substantia exulcerari incipit, & phthisis excitatur, vel in quibus sanguis in thoracis cavitatem effusus, ibi putrescere incipit, & vel febrem, vel empyema excitat. Verùm quia hoc non semper nec in omnibus vulneribus pulmonis accidit: neque etiam  
cùm

cùm accidit, ægri necessariò moriuntur, ista de causa vulnera ea pulmonis lethalia necessariò habenda non sunt. Refert enim Felix Platerus, *lib. 3. observat. p. 690.* quemdam à vulnere pulmonis phthificum factum, nihilominus curatum fuisse & conualuisse. *Arcularius quidam, inquit, civis noster, cùm à famulo in thoracis infima sede vulnus profundum punctim cultro factum accepisset, fetidissimum pus, cuius tetro odore tota vicinia inficiebatur, & pulmonum portiunculas aliquot, in quibus asperæ arteriæ rami cartilaginei manifestè patebant, per vulnus reddidit. Quibus diu perseverantibus, licet penitus contabesceret, tandem tamen, puris effluxu remittente, vulnus occlusum est, ipseque sanitati restitutus. Tabellarij munus deinceps multos annos obiens, quadraginta annos supervixit incolumis, etsi, uti verisimile, magna pulmonum parte in vno latere careret.*

Quintò asperæ arteriæ vulnera non lethalia esse, sed sanari posse, vel laryngotomia, de qua *l. 2. Pract. part. 1. cap. 24.* dictum, docet. Nimirum ea sanantur, quæ magna non sunt, & in quibus membranæ saltem, quibus annuli asperæ arteriæ connectuntur, vulnerantur, cuius rei exempla collegit Schenckius, *lib. 2. observat.* Ipse quoque bis talia vulnera sanata vidi. Si verò ipsi annuli cartilaginei vulnerentur, ob duritiem pars coalescere non potest, ut docet Hippocrates, *6. aphor. 19. & 7. aphor. 28.* & Galenus, *5. meth. med. cap. 7.* Non tamen subitam, sed lentam mortem talia vulnera afferunt, dum vel ab aëre per vulnus confertim in pulmones ingrediente pulmones alterantur & debilitantur, vel caruncula aliqua vulnere succrescit, quæ spiritum intercipiendo tandem hominem suffocat. Ea verò arteriæ asperæ vulnera saltem ægrum iugulant, in quibus venis & arteriis iugularibus læsis, sanguis confertim in pulmones irruit, respirationem intercipit, atque ita hominem suffocat: quod tamen accidit non ob vulnus arteriæ asperæ, sed ob vulnus venæ iugularis, vel arteriæ soporalis vicinæ.

Sextò, diaphragmatis vulnera inter lethalia refert Hippocrates. Distinguit autem Galenus, *5. meth. med. cap. 9.* inter vulnera diaphragmatis, quæ nervosæ eius parti, & quæ

Asperæ  
arteriæ  
vulne-  
ra.

Diapbra-  
gmatis  
vulnera.

quæ carnosæ infliguntur, & illa statuit esse lethalia, hæc sanabilia. In 6. *apb.* 18. tamen nervosæ diaphragmatis partis vulnera non semper lethalia, sed magna solùm talia esse scribit. Planè enim grauia tum superueniunt symptomata delirium, respiratio difficilis, febris, conuulsio, & quod Aristoteles etiam, 3. *de partib. animal.* cap. 10. annotauit, risus Sardopius, vt ridendo ægri moriantur. Cùm enim diaphragma nervos ex tertia & quarta ceruicis vertebra accipiat, hi verò cum ramulis in musculos, qui maxillas & labia mouent, propagatis permisceantur, si, qua parte ad diaphragma perueniunt, fuerint conuulsi, secum ramulos illos musculorum faciei contrahunt, quibus maxillæ & labia hinc inde præter voluntatis imperium agitata, speciem risus excitant, qui inter signa lethalia, exemplo Tichonis, 5. *epid.* ab Hippocrate refertur.

Neque tamen ipsa diaphragmatis in parte nervosa etiam vulnera semper lethalia sunt, ita quidem, vt homo eo loci vulneratus statim intereat: etsi integrè sanari & diu superuiuere isto modo vulneratos sit impossibile. Notabilem huius rei historiam, quam etiam *lib. 2. Instit. part. 2. cap. 13.* & *lib. 2. Pract. part. 2. cap. 15.* recensui, Socer meus, Dn. D. Andreas Schato, primarius quondam in hac Acad. VVittebergenfi Medicinæ Professor, annotauit, quæ nec hîc prætereunda est. Anno 1582. 20. Septembr. Studiosus quidam Henricus Buscherbouius, Renaliensis Liouonus, è Saxonia inferiore VVittebergam reuertens, & melancholia laborans, ante portam suo se gladio confodit. Ex vulnere tamen illo intra menses duos sanus euasit. Verùm anno sequenti, 28. Aprilis, iterum malè habere cœpit, vomuitque sequentibus diebus crebrò, primò aquam, & quidquid assumpisset cibi, postea viridia, tandem die 2. Maij planè nigra, magna copia, & post vltimum vomitum eodem die 2. Maij exspirauit. Corpus apertum est, deprehensumque, vulnus per pulmonem & diaphragma penetrasse, & vt videbatur, transfossus erat diaphragma in neruo circulo. Pulmonis ferè nihil repertum est in sinistro latere confosso, præter exiguam portiunculam, quæ suprâ costis adnata erat; reliquum procul dubio per vulnus cum pure exierat. Ventrîculus totus adscenderat in sinistram thoracis latus, & cor



cum capsula de sua sede depulerat in dextrum latus, ubi & viuis ille ac post vulnus sanitati restitutus, manu imposita, cordis pulsationem obseruari iusserat.)

Non absimilem habet Ambros. Paræus, lib. 9. cap. 30. cuiusdam Capitanei, glande è manuario tormento emissâ, in diaphragmate, sed parte eius carnosâ vulnerati & transfossi, qui octauo demum ab accepto vulnere mense mortuus est, in cuius cadauere aperto animaduersum fuit, magnam coli intestini partem flatu multo turgidam ipsi per diaphragmatis vulnus in thoracem irrepsisse,

Septimò, *ventriculi vulnera* quod attinet, inter lethalia simpliciter, & quæ hominem subito iugulant, plerumque recensenda non sunt: cùm passim exempla vulnerum ventriculi curatorum existent. Notissima est, & à Iul. Alexandrino, in cap. 4. lib. 6. *therapeut. meth. Galeni*, & Matthia Cornace, in *epistola responsor. ad D. Ægid. Hertogh*, recensita, de rustico Bohëmo, qui vulnus, & quidem lato venabulo, in ventriculum accepit, qui tamen superuixit; quam supra etiam retulimus. Nec ignota est historia alia de rustico Bohemo, quam cùm alijs, tùm Crollius, in *præfat. Basil. Chymic.* his verbis annotauit: Anno 1602. Praga vidimus in noua vrbe, in quodam Bohemo rustico nomine Matthæo, circiter 36. annos nato: qui dum per biennium mira & inaudita quadam gutturis dexteritate multoties apud bibulos iuste magnitudinis ferreum cultrum in guttur suum satis amplum, ceu vaginam, corneo manubrio prius intrudendo, instar præstigiatoris dedita opera occultaret, superbibendo bonum hoc nomine impetratum cereuisiæ haustum, & postea eundem iterum pro libitu (singulari arte) cuspidē retraheret, nescio qua sua infelici & dementi temeritate postridie Paschatos eiusdem anni, eundem eatenus deglutierit, ut planè in stomachum descenderet, & ab ipso nullo amplius artificio retrahi posset: & postquam ex apprehensione indubitata mortis subsequaturæ quasi semimortuus dictum cultrum septem integras septimanas & duos dies in suo ventriculo hospitatus esset, usu & adiuumento emplastrorum attractiuorum è Magnere & alijs, cuspidis eiusdem, naturali impulsu, iuxta orificium stomachi exitum moliri cœpit, quo deprehensò, instanter petatum fuit à

patiente, ( multis tamen propter imminens vitæ periculum factum dissuadentibus ) ut incidendo extraheretur, quod tandem precibus, in omnis fortune & valetudinis dubiæ tamen euentum, à primario Regni & Urbis Cbeirurgo Floriano Matthijs Brandeburgensi, die Iouis post festum Pentecostes hora septima matutina impetratum, & feliciter Dei nutu præstitum fuit. Color excisi cultri pollices transversos novem longi, nunc inter rariora Caesaris repositi ( compluribus hominibus tam in aula Imperatoris, quàm in urbe incredibilis miraculi instar demonstrati ) ita fuit immutatus in stomacho, ac si per illud tempus in igne iacuisset. Rusticus autem spatio paucarum septimanarum adhibitis legitimis ab experto Cbeirurgo remediis, sine ulla ulteriori ægritudine & molestia semper bene comedens, bibens, & dormiens, ut mihi aliquoties referebat, Dei auxilio, & multorum erga egenum liberalitate, contra determinatam aphorismorum medicorum assertionem, pristinam sanitatem integram gratis recuperavit, & paulò post nuptias celebravit.

Ea autem ventriculi vulnera præcipuè sunt lethalia, quæ orificio eius superiori infliguntur; cum nervos habeat insignes à sexta cōiugatione cerebri oriundos, & maximum cum cerebro & corde consensum obtineat, eoque affecto, facillè lethalia symptomata excitari possint. Refertque Beniuenius, *de abditis morb. cur. cap. 110.* fullonem quemdam pugno vnico stomacho cuiusdam iuuenis violentius impetito hominem interemisse.

*Intest-*  
*inorum*  
*tenuiū.*

Octaud, *Intestinarum tenuiorum vulnera* ab Hippocrate inter lethalia referuntur. Et præcipuè ieiuni intestini vulnera inter omnia intestinarum vulnera maximè lethalia sunt, ob vasorum magnitudinem, & tunicæ illius intestini nerueam ferè substantiam, vnde plerumque magna sequuntur intestinarum tormina & dolores, singultus, animique defectus, ut videre est ex historiis, quas habet Valleriola, *lib. 2. observat. 8. & 9.* Et quidem maximè insaniabilia sunt tenuiorum intestinarum vulnera, si per transversum tota dissecentur, cum nullo modo labia inter se dissidentia coniungi & coire possint.

Crassiorum verò intestinarum vulnera minùs periculosa sunt, & præcipuè si non sint magna, & sæpe talia vulnera

vulnera curata fuisse, passim obseruationes Medicorum exstant, quas Schenckius in suis obseruationibus collegit.

Nonò, *Epatis vulnera* etiam inter lethalia numerat Hippocrates; quod tamen limitatione indiget. Nam vulneratò epate, & abscissa eius parte, hominem seruari posse, tradit Ægineta, lib. 6. cap. 28. Et Hispanum iuuenem, cui magna epatis portiuncula per ilei dextri vulnus erumpebat, sanatum fuisse, refert Gemma, *Cosmocritic. lib. 1. cap. 6.* Et nobilem post inflictum circa epatis regionem vulnus, & particulâ, ex eius substantia abscissa & extracta, sanum euasisse, scribit Bertinus, lib. 13. cap. 7. Idem etiam alij obseruarunt. Guiljel. Fabricius, *Cent. 2. obseru. 34.* refert, quod Heluetius quidam triginta annorum ætatis, in conflictu quodam gladio Heluetico è regione hepatis percussus fuerit, maximumque vulnus longitudinis spithamæ acceperit, eique frustum hepatis ablatum fuerit. Qui tamen, quamuis sæuissimis superuenientibus symptomatis, Dei beneficio integrè conualuit. Et Matthias Glandorpius, in *specul. Chæirurg. obseru. 34. pag. 166.* habet historiam iuuenis in epate insigniter vulnerati, qui tamen conualuit. Li tamen saltem conualescunt, quibus superficies tantum, aut substantia epatis sine magnorum vasorù læsione vulnerata est. Si enim vas aliquod maius vulneratum sit, æger non euadit, & ob largam sanguinis effusionem, homo, antequam vulnus glutinetur, moritur. Et alij quidem vitam nonnihil protrahunt: alij breui interuallo moriuntur. Nam, vt refert Hippocrates, 5. *epidem.* cuidam iaculo percusso in epar, statim color cadauerum sese sparsit, oculi intrò cesserunt, difficultas ferendi ac æstuatio consecuta est, & eadem die vitam cum morte commutauit. Alter puer à mulo in epate percussus, quarto die mortuus est, qui spiritum densum habuit, nec quicquam intellexit, & febre detentus fuit.

Decimò, *Lienis vulnera* eodem ferè modo sese habent, vt Epatis. Equidem si parenchyma saltem lienis, sine vasorum læsione, vulneretur, ægri euadere possunt. Si verò vasa lienis vulnerentur, vulnera talia non solum periculosa, sed & lethalia sunt. Cùm enim lien venas, & im-

*Epatis  
vulnera.*

*Lienis  
vulnera.*

primis arterias copiosas habeat, iis vulneratis ob sanguinis effusionem & spirituum dissipationem ægros perire necesse est.

*Vesica  
vulne-  
ra.*

Vndecimò, *vesica vulnera* in catalogo vulnerum lethalium apud Hippocratem reperiuntur. Distinctione tamen & hic opus est. Nam exiguum vulnus carnis interuentu coalescit, vt Galenus, 6. *aphor.* 18. & experientia docet. Si verò vesica tota perfoffa sit, quod vulnus est Hippocrati *Ἀλγυον*, periculosius est. Et quidem id imprimis, quod fundo vesicæ, & parti eius neruæ infligitur: ob doloris enim acerbitem, superuenientem inflammationem, & febrem continuam, homo paulò post moritur. Quæ verò collo eius, quod carnosum est, infliguntur, sanabilia sunt, vt vel lithotomia docet. Obseruatum tamen est, etiam vesicam in fundo vulneratam sanatam fuisse, cuius rei exempla habentur in *obseruat.* Schenckij. Neque enim vesica tota neruea est, sed exterior eius membrana carnosior est, vnde Hieron. Fabricius ab Aquapendente, & Spigelius eam pro musculo vesicæ constrictorio habent. Rarò tamen integrè sanatur tale vulnus vesicæ, etsi æger non moriatur, sed callo inducto fistula manet, per quam vrina excernitur. Diu tamen cum eiusmodi vulnere homo superstes esse potest. Ideoque, quod suprà quoque dixi, aliud est vulnus lethale, aliud insanabile.

De omnibus tamen viscerum, quorum hætenus mentionem fecimus, vulneribus hoc obseruandum, etsi exempla curatorum talium vulnerum aliqua obseruata sint: tamen rarò id accidit, & inter ea illa numeranda, de quibus Auerrhoës ait, in curatione morborum interdum miracula fieri. Cum enim talibus vulneribus internis idonea medicamenta applicari non possint, sed totum negotium naturæ committendum sit, si ea non planè fortis sit, vix æger sanatur, sed plerumque inflammatione, conuulsionibus, animi deliquiis & eiusmodi symptomatibus superuenientibus moritur. Ideoque rectè Hippocrates, 6. *aph.* 18. talia vulnera lethalia esse, & in *Coacis* *μάλιστα*, id est, maxima ex parte & plerumque ex talibus vulneribus homines mori dixit. Ideoque si ex tali vulnere æger paulò post moriatur,

moriatur, caussa mortis vulnere imputari debet; cum à Medico multum opis sperari non possit, ut postea etiam dicetur.

Tandem *venarum grandium vulnera* Hippocrates inter lethalia recenset, & quidem rectè. Per *φλέβας* autem venas & arterias intelligit; per *μαχῆς*, grandes intusque latentes, quas alibi *αἰμορροῖς*, id est, sanguinem fundentes nominat, quales sunt, vena caua, magnaue arteria, & earum grandes rami. Tales enim venæ & arteriæ cum ligatura constringi non possint, sanguine & spiritibus copiosius effusis, vires subito deiiciuntur, vel sanguis extra vasa sua elapsus, si exitum non habet, in corpore detentus in grumos concrevit, putrescit, prauamque & malignam naturam induit, febrem, gangrænam, & grauissima symptomata excitat, & tandem mortem affert. Et quidem in arteriis periculum hoc grauissimum est; cum sanguine & spiritu vitali effuso, vires deiiciantur, homoque de vita periclitetur, nec arteriæ ob perpetuum motum & substantiam duriores facili coalescant.

Atque hæc sunt vulnera, quæ Hippocrates lethalia esse rectè scribit. Quorum tamen, ut dixi, quædam sunt simpliciter vel omnino lethalia, quæ Prosper Farinacius, *tit. de homicid. quæst. 125. part. 1.* definit, quæ non requirunt curam & consilium Medicorum, sed sunt talia, ex quibus vulneratus statim moritur, id est, ob quæ, quamuis omni arte & industria à Medico curentur, nihilominus æger statim moritur: Alia non omnino mortalia, vel ad mortem certa, quæ idem Prosper Farinacius definit, ex quibus vulneratus non statim moritur, & ex quibus quandoque etiam non moritur.

Quæ autem vulnera posterioris generis lethalia sint, id est, è quibus etsi aliqui interdum conualescunt, hic vel ille tamen ex iis reuera mortuus esse dici possit: ex superioribus, quæ de singularum partium vulneribus lethalibus diximus, quidem patet: hoc tamen addendum, ex euentu maxime iudicari, an vulnus aliquod tale actu lethale fuerit. Etsi enim rusticus aliquis robustus, aut homo aliàs exactè sanus ex vulnere aliquo conualuerit: tamen non

necessarium est, ut inde ex simili vulnere senex, puer, foemina, vel alius debili corpore praeditus conualescat, sed etsi ille à simili vulnere sanatus fuerit, hic ex eo necessario mori potest. An autem talia vulnera periculosa in hoc vel illo lethalia fuerint nec ne, sex coniecturis inuestigare docet Nicolaus Boërius, *decis. 323. num. 11.* Prima est breuitas temporis, si scilicet paulò post æger moriatur: de quo termino etsi plures sint opiniones: principalem tamen esse dicit, si æger intra triduum mortuus fuerit. Alij tamen hunc terminum ad diem quintum vel etiam octauum extendunt. Quod verò aliqui terminum hunc ad mensem octauum vel annum etiam extendunt: id mihi probabile non videtur; Et tempus etiam respectisse viderur lex Mosaica. *Exod. cap. 21.* Secunda coniectura est, perseverantia vomitus & febris & aliorum symptomatum ab initio significantium mortem. Et rectè ac ex Medicorum & ipsius Hippocratis sententia. Habent enim vulnera magna & lethalia decretorios suos dies, instar morborum acutorum, ut docet Hippocrates, 2. *Prophet.* in quibus bona vel mala accidere solent. Itaque si graua symptomata, qualia sunt, conuulsiones, vomitus, singultus, delirium, syncope, & similia, quæ aliàs in vulneratis mortem praefagire solent, statim ab initio ægrum inuadant, vel die critico superueniant, & postea continuò perseuerent, indicio est, ea vulnere necessario inducta fuisse, ideoque vulnus omnino lethale fuisse. Tertia coniectura est, latitudo & profunditas. Equidem vulnus magnum per se periculosius: potest tamen magnum non esse vulnus, in quo pars nobilis nulla læditur. Quarta coniectura est, qualitas instrumenti, quo instructus quis vulnus intulit, & ex eo animum occidendi habuisse conuincitur. Verùm cōiectura hæc ad forum Iuridicum pertinet, cum Medici non de animo vulnerantis, sed simpliciter de vulneris qualitate sint solliciti. Quinta & sexta est, continuus dolor, vnde superueniat conuulsio. Verùm hæ coniecturæ ad secundam pertinent. Atque ita an quis ex vulnere periculoso, & illorum genere, quæ *μέγιστα & ὡς ἐπὶ τὸ πλεόν*, id est, ferè semper sunt mortalia, mortuus sit, Medicus ex  
sex

sex istis propositis coniecturis duabus præcipuè utitur & concludit, quod vulnus illud per se fuerit lethale. Primò ex temporis breuitate, quo vulneratus mortuus est. Deinde ex ægri statu, qui semper, postquam vulneratus est, in deterius vsque ad mortem vergeret, & symptomatibus grauib. ac lethalibus, quæ vel statim, vel die critico, vulneri superuenerunt, & continuò ægrum affligerunt. Quibus non immeritò tertia addi potest, nimirum si nihil commissum vel omissum sit, quod vulnus lethale reddere potuerit. Ex his enim colligere est, & vulneris conditionem talem fuisse, vt ægro mortem afferre potuerit, ægerque eam dispositionem habuerit, vt vulneri superando par non fuerit.

Atque hæc & harum partium vulnera meritò lethalia habentur.

Reliquarum partium lethalia non esse, rectè pronunciat Hippocrates, & docet experientia, maxima interdum & periculosissima vulnera curari, cuiusmodi historia recensentur à Valleriola, *lib. 4. obseruat. 10.* & passim similes in observationibus Guil. Fabricij, aliisque Medicorum scriptis existant.

Accidit tamen sæpe, vt vulnera, è quibus alij conualescunt, nonnullis sint lethifera, & non pauci ex leuissimis etiam vulneribus moriantur; scribitque Hippocrates, *2. Prorrh. ex cuiusvis generis vulneribus mori hominem contingere: cuius rei exempla passim occurrunt.* De Philæ puero, *lib. 7. epid.* scribit Hippocrates, quod ex sola ossis denudatione in fronte, vno die febre superueniente, & in osse liuore contracto, mortuus fuerit. Idem refert, Theodori cuiusdam puerum ex ossis denudatione nullius pæne momenti, vigesimo tertio die mortuum esse. Et magnæ nauis præfectum quendam, cum anchora manus dextræ indicem & os collisisset, inflammatione ac conuulsione superueniente, decimo tertio die vitam cum morte commutasse. Telephantem etiam ex Harpeli liberata filium, plagam in pollice pedis accepisse, ex qua inflammationem & vehementem dolorem consecutum fuisse, quo remittente, ægrum in conuulsione incidisse, & tertio

die mortem obiisse. Sic & Æmiliū Lepidum, incusso pollice limini cubiculi, exspirasse animam scribit Plinius, *lib. 7. nat. histor. cap. 53.* Caium Aufidium in Senatum euntem, offenso dumtaxat pede, in Comitio mortem obiisse. Petrus Forestus, *lib. 6. obseru. Cheirurg. obseru. 50.* refert Consulem quendam Alcmarianum, cum pedes more solito lauaret, & cultello scriptorio callum sub planta pedis abradere studeret & excindere, se vulnerasse, & statim subsequente spasmo extinctum fuisse. Sæpe etiam vulneribus gangræna superuenit, eaque lethalia facit. Ita refert P. Forestus, *obseruat. Cheirurg. lib. 6. obseruat. 49.* quemdam tibiam ad rem duram allisisse, ipsamque cum contusione & vulnere læsisse, quem deinde gangræna superueniens sustulit. Et Guil. Fabricius, *obseru. cent. 5. obs. 2.* duo exempla recenset, vnum de operario quodam, qui spina pedem punxit: alterum de foemina, quæ spina apicem indicis dextri vulnerauit, qui ambo gangræna superueniente mortui sunt. Et Iohan. Matthæus, *in quæst. Medic. quæst. 27.* scribit, Freudébergæ, oppido ditionis Nassouicæ, quemdam grassatorem, in humero haud adeo profundè vulneratum, mortuum fuisse: Alium quoque in Comitatu Oldenburgico, in media femoris regione, cultello leuiter vulneratum, confestim interiisse. Et Lemgouix ciuis filium à Studioso in brachio gladio percussum, præter omnium opinionem post horam exspirasse. Et Horatius Augenius, *1. tom. epist. lib. 9. epist. 2.* plures historias recenset eorum, qui ex paruo & leui vulnere perierunt. Atque huius rei exempla alibi etiam passim nota sunt.

Accidit autem id ob varias causas, quas etiam Hippocrates, *2. Proorrh.* attingit his verbis: *Qui de vulneribus cognoscere volet, quemadmodum singula finient, primum quidem eum hominum species scrutari oportet: tum eas, quæ meliores sunt ad vulnera, tum quæ deteriores. Deinde etates noscere, in quibus singula vulnera curatu difficilia existunt. locos item in corporibus perspectos habere, quantum alij ab alijs differunt: sed & alia qualia in singulis accidunt, tum bona, tum mala nosse oportet. Si quis enim omnia hæc nouerit, is sanè sciet, etiam quomodo singulorum euentus continget.*



*Qui verò non nouerit hæc, non nosse poterit, quales fines vulnerum erunt. Nos eas hoc ordine recensēbimus.*

Primò enim, si gladius vel telum, aut quodcunque, quo vulnus infictum est, sit venenatum, leue etiam ad speciem vulnus mortem asferre potest.

Secundò, *ἡδὴ τὸν ἀνθρώπον*, vt Hippocrates loquitur, perpendere oportet, qui enim robusto sunt corpore & sani, ij etiam grauissima vulnera perferunt, & ab iis sæpe non magno negotio sanantur: & licet grauiā superueniant symptomata, vt morituros putes, tamen præter spem & expectationem euadunt. Quò pertinet apparatus & corporis dispositio vitiosa, & præsens cacochymia. In tale enim corpus si vulnus aliquod incidat, natura irritata, vitiosos humores ad vulnus detrudere solet, vnde accedentibus aliis morbis ac symptomatibus, vulnus, quod in corpore sano ac puro sanabile fuerat, lethale euadere potest. De quo Galenus, 6. de loc. affect. cap. 2. Fingamus, inquit, aliquem ad nos venire, cui tantum cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit, cui facilè vulnera sanescunt, etiam si citra medicamentum, nudoque membro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin cui vulnera difficulter sanantur, quique vel plethoricus sit, vel vitiosis succis prematur, primùm quidem dolebit, post eum tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone: & compertum est, ex talibus leuibus vulneribus conuulsiones, inflammationes, gangrænā; imò mortem secutam fuisse.

Tertiò, consideranda est ætas, cuius ratione etiam vulnerum euentus variè se habet. Quæ enim grauiā ac difficilia, imò lethalia sunt in sene vel puero, ea in iuvene aliquo non lethalia, imò vix mediocria esse possunt.

Quartò, vulnus aliàs sanabile lethale fieri potest, ob Cheirurgi defectum, vel eius negligentiam & imperitiam. Ita ob hæmorrhagiam, in defectu Cheirurgi, qui illud obligare debebat, homo de vita periclitari potest, etsi vulnus aliàs non fuerit lethale. Sic si vulnera cerebri, neruorum, articulorum, imperitè & negligenter tractentur, accedente inflammatione, conuulsione, gangræna, &

similibus

similibus malis, homo iugulari potest, etsi vulnus, si rectè tractatum fuisset, fuerit sanabile.

Quintò, interdum tam subitò grauia accedunt symptomata, vt quamuis Medicus, & Cheirurgus omnem diligentiam adhibeant, antequam sedari possint, alij morbi & symptomata, quibus homo iugulatur, accedant. Ita dolor sæpe in parte exquisiti sensus vulnerata humorum affluxum concitat, humorum affluxus inflammationem, inflammatio febrem, gangrænam, & inde mortem. Idque eo facilius accidit, si vulnus sit in parte quidem per se ignobili, sed quæ nobilem facilè in consensum trahere possit.

Sextò, & aëris constitutio, ac loci proprietas, hîc peculiarem vim habent. Ita vulnera capitis, quæ in plurimis locis lethalia non sunt, in aliis lethalia sunt, quæ tamen alij aliter recensent. Vidus Vidius *lib. 6. de curat. morb. cap. 100. pag. 249.* scribit, Florentiæ vulnera capitis plerisque esse lethalia, causamque in aërem frigidum tenuem refert: Pisis verò & Lugduni paucos ex iis interire, cum coelum ibi sit crassius. Amatus Lusitanus, *cent. 6. curat. 100.* scribit, Florentiæ & Bononiæ capitis vulnera esse periculosa, non ita verò in saxo Ragusæ. Et Ambrosius Paræus testatur, Lutetiæ, quàm Auenioni capitis vulnera esse difficiliora.

Septimò, diætæ mala ratio, vulnera non adeo periculosa lethalia reddere potest; si nimirum æger vel prauis succi cibis vescatur, vel ira commoueatur, terrore consternatur, rideat immoderatiùs, vtatur Venere. Exempla huius rei, tum apud alios occurrunt, tum quædam recenset Guilielm. Fabricius, *cent. 1. obseruat. 22. cent. 5. obseru. 75. & cent. 1. epist. 1.*

Atque ad hoc causæ genus, & in specie ad terrorem subitum, vel iram vehementem, referenda sunt illa minima vulnera, ob quæ tamen intra paucas horas multi expirarunt. Etsi enim neruis punctis, & conuulsione excitata, homo subitò mori possit: tamen cum in his nulla conuulsio, aut simile graue symptoma apparuerit, credibile est, ob iram vehementem, aut terrorem mortuos esse; cum hi

hi animi affectus magnam corpus afficiendi vim habeant. Cuius rei passim exempla existant. Suidas scribit, quemdam natura timidum, audita Herculis fama, se abdidiſſe metu in specum; deinde, cum aliquando prospectaret, & Herculem forte fortuna prætereuntem videret, exanimatum concidiſſe. Ita Iulia, Pompeij vxor, conſpecta veſte mariti ſanguine maculata, mortua ſubito fuit. Lenulus quoque inſperato morte Pompeij audita, ſubito exanimatus eſt, teſte Plutarcho. Nonnulli conſpecto ſuo ſanguine in venæ ſeſſione vel vulneribus, in animi deliquium incidunt. Et Manlius, in *loc. comm. ſub. 5. præcept.* hanc hiftoriam refert: *Morio, inquit, propter exceſſum aliquem commiſſum, ad conſectum ſupplicium productus fuit, quaſi capitis ſupplicio afficiendus foret. Adeſt liſtor, gladium quidem ſtringens, vt terrorem illi iniiceret, bacillo verò cervicem morionis leuiter percutiens, miſerum hominem exanimatum non ſine ſtupore adſtantium concidere facit.* Et Io. Matthæus, in *qu. Med. qu. 27.* hanc recenset. *Cum, inquit, in aula Illuſtriſſ. Principis Erneſti Friderici, Marchionis Badenſis, eius Ceſtitud. cubicularius Iohan. Beckler, iuuenis plethoricus, gladio obtuſo, vt eſſe ſolent, quibus pugiles ſe exercent, ab imberbi adolescente, in palpebra inferiore leuiter contundere-tur, irâ & indignatione percitus, ægerrimeque ſerens, quod à puero & diſcipulo ſuo vinceretur, in grauiffimam conuulſionem epilepticam incidit, quæ quatuor vel quinque horarum ſpatio vitæ ſinem fecit.* Ipſe etiam memini Studioſum quen-dam, aliàs ſatis animoſum, cui Cheirurgus, me præſente & iubente, venam aperire debebat, dum is pro more brachium ligaret, & ſcalpellum venæ admouere vellet, in lipothymiam incidiſſe, & de ſella, in qua ſedebat, decidiſſe, antequam ſcalpellum venæ admotum eſſet: cum tamen neque febre, neque alio morbo, qui ipſi lipothymiam inducere potuiſſet, laboraret.

Oſtaud tandem & inflammatio ſuperueniens vulnera interna lethalia reddit. Equidem vulnera inflammatio neceſſariò non comitatur: quia tamen in internis, ea, quæ externis, medicamenta adhiberi non poſſunt; ſi pars aliqua interna, præcipuè neruoſior & exquisiti ſenſus, vulneretur,

vulneretur, excitatur dolor, hinc fit humorum affluxus, ex hoc inflammatio, febris, gangræna & alia mala oriuntur, quæ vulneratum intra paucos dies iugulant. Vnde fit, ut vulgus etiam septimum & nonum diem in vulneribus obseruet, cum intra hos ista superuenire, & istis diebus maximum periculum ægro afferre soleant.

Nonnulli adhuc aliam causam addunt, nimirum stellarum influentiam. Ita Fr. Vallesius, *in comm. ad text. 94. lib. 5. epid.* causam, cur vulnera leuia etiam interdum fiant lethalia, dicit, esse malignum siderum adspectum. Quod & Quercetanus, *in sclopet. cap. 3.* docet, Ferrariæ & Florentiæ hac de causa vulnera capitis plerumque esse lethalia. Verum causa hæc admitti non potest, neque ratio facile reddi, cur Ferrariæ vulnera capitis sint lethalia, non verò in vicino Rhodigio aut Bononia.

Atque ex his fundamentis procul dubio etiam Icti pronunciant, quæ vulnera per se lethalia sint. Nicolaus Boërius, *alleg. loco, num. 18.* sex coniecturas proponit, ex quibus colligi possit, vulnus per se lethale non fuisse, sed culpa superueniente tale factum esse. Prima est, si vulneratus decessit post longum tempus, ad quod non consuevere vulnerati vitam præcisè extendere. Secunda est, si nulla periculosa symptomata adfuerunt in principio, aut si quæ adfuerunt, remanseruntque, ægerque ita valuit, & actiones omnes perfecit eo modo, quo non solent, qui lethaliter vulnerati sunt. Nam si iam reconualescere visus sit, & postea moriatur, alia causa & culpa mortuum esse, credibile est. Quæ tamen omnia de vulnere per se non lethali intelligenda sunt. Tertia coniectura est, si æger non eam vitæ rationem instituit, quam vulnerati debent, sed se aëri frigido exposuit, poculis indulgit, ira commotus, vel terrore consternatus, Venere usus est. Quarta est, si Medici iudicauerint, vulnus non esse lethale, quibus tanquam expertis in sua arte credendum est. Quinta est, quando vulneratus non adhibuit Medicum, vel Medicum imperitum, quæ paria sunt. Quod tamen, ut dictum, de vulnere simpliciter non lethali intelligendum. Si enim vulnus per se sit lethale, etsi non vocetur

vocetur Medicus, tamen inde non licet colligere, quod æger sanari potuisset. Sexta est, si æger fortis naturæ fuerit. Hac enim bene custodita rarò perit. Vulnera verò non lethalia quod attinet; quando constat ac certum est, vulnus per se non fuisse lethale, vulneratus verò moriatur, etiam breui tempore, illum non ex vulnere, sed alia de causa mortuum esse colligitur.

Atque hæc Medicorum de vulneribus lethalibus & non lethalibus doctrina est. Alia verò quæstio est apud Ictos, an vulnerans homicidij reus agi & condemnari possit. Illi enim non solum qualitatem vulneris, vt Medici, sed & intentionem ac animum vulnerantis, & alias circumstantias perpendunt, de quibus Ictorum libri consulantur.

*Reliqua prognostica.*

Etsi verò ex hæcenus dictis facile pateat, quid de cuiusque vulneris euentu prælagiri possit: tamen adhuc quædam addere libet. Quamuis enim vulnera, præter ea, quæ diximus, hominem non subito iugulant: tamen alia aliis periculosiora, vel curatu faciliora aut difficiliora sunt. Id quod æstimandum primò ex ipsa partis substantia. Partes enim carnosæ omnium facillimè coalescunt, reliquæ, vt venæ, arteriæ, nerui, tendines, membranæ difficiliùs. Vniuntur tamen & renascuntur, sed tardius. Galenus venas in capite, easque satis multas & magnas renasci vidit, 1. *de semine*, cap. 13. Arteriam quoque vniri, 5. *meth. med.* cap. 7. Secundò ex partis actione & vlu. Quò enim pars nobiliorem & toti corpori magis necessarium vsum & actionem præstat, eò eius vulnera sunt periculosiora. Quæ etiam partes continuò mouentur, difficulter coalescunt. Quò etiam pars exquisitiore sensu est prædita, eò faciliùs ei vulneratæ dolor, inflammatio, delirium, conuulsio, & alia symptomata accidunt. Tertio, ex ipsa vulneris magnitudine. Quarto, ex iis quæ vulnere accedunt. Nimirum.

1. Quò pars nobilior afficitur, aut quæ nobiliorem in consensum trahere potest, eò vulnus est periculosius.

2. Vulnera, quæ sunt in musculis longè ab articulis & temporibus,

temporibus, facilius curantur, quàm ea, quæ sunt in nervis, tendinibus, partibus membranosis & articulis. Nervorum enim & nervosarum partium vulnera sunt plerumque periculosa, cum ob dolorem, inflammationes, convulsio, & alia gravia symptomata iis facile accidunt: & propterea peritum & diligètem Cheirurgum requirunt.

3. Vulnera partium internarum omnia sunt periculosiora vulneribus partium externarum.

4. Vulnera magna sunt periculosiora parvis, cæteris paribus.

5. Quin etiam, inquit Celsus, *lib. 5. cap. 5. cap. 26.* confert aliquid ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus: quia facilius sanescit puer vel adolescens, quàm senior; valens, quàm infirmus; neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quàm si alterum ex his est; integri habitus, quàm corrupti. Item: facilius sanescit exercitatus, quàm iners; sobrius & temperans, quàm vino Venerique deditus.

6. Facilius curantur vulnera tempore verno, quàm hyeme aut æstate.

7. Vulnus quoque periculosius est, quod contusionem coniunctam habet. Ideoque acuto, telo vulnerari tutius est, quàm obtuso.

8. Tutissima & facillima curatu vulnera sunt, quæ secundum lineam rectam facta sunt; difficilius verò curantur, quæ sunt obliqua; difficillimè, quæ sunt orbicularia.

9. Si nervus, aut vena, aut arteria ex toto fuerit incisa, minus periculum impendet, quàm si ex parte sit incisa. Modò non sint venæ & arteriæ notatu dignæ, & in profundo corporis sitæ. Si enim nervus sit totus præcisus, convulsions periculum nullum est: quod imminet, si nervus ex parte saltem incidatur. Ita si vena & arteria præcipua sit tota præcisa, hæmorrhagiæ periculū tollitur, cum vas contrahatur. Si verò arteria vel vena vulneretur, & non tota disseccetur, hæmorrhagiæ periculosa sæpe suboriuntur. Si tamen insignis arteria vel vena disseccetur, pars illa, in quam fertur, caloris penuria laborabat, & interdum etiam atrophia corripitur.

10. Vulnere, quæ ultimum acutorum terminum, præcipuè diem quadragesimum, transierunt. per se lethalia non sunt, sed si æger moriatur, fit id vel ob prauam corporis dispositionem, aut ægri in diætâ, aut Medici in curatione errores. Difficulter tamen talia vulnera curantur; cùm causam grauem subesse indicent, quæ vulneris conglutinationem impedit.

11. Malum vulnus est, ex quo aliquid excisum est, & ex quo caro alia parte abscissa est, alia dependet.

12. Quibus cum ulceribus tumores conspicui, non admodum conuelluntur, aut insaniunt: quibus verò repente euanuerint, siquidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt; si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema, & dysenteria si rubicundi fuerint tumores, 5. aphor. 65. Et ibid. aphor. 66. Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum. Quod Celsus, lib. 5. cap. 26. ita reddidit: Nihil verò intumescere vulnus, periculosum; nihil intumescere, periculosissimum est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis.

13. Magno vulnere inflammationem superuenire mirum non est, quæ propterea terrere non debet, modò non diu duret. Paruo verò vulnere inflammationem superuenire, eamque diu durare, periculosum, vtpote quæ conuulsionem & deliria excitare soleat.

14. Quinto iam die, quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere considerandus color est. Qui si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet, malum vulnus esse, idque quandocunque animaduersum est, terrere nos potest. Cornelius Celsus, lib. 5. cap. 26.

15. Conuulsio in vulnere perniciosa. Hippocrates, 5. aphorism. 2.

16. Vomitus quoque biliosus non voluntarius & non consuetus, vel statim, vbi quis vulneratus est, vel dum inflammatio manet, malum signum est, quoniam neruorum partium vulneratarum indicium est.

17. Si vulnus in brachio, manu, vel alia parte tantum sit, vt ob præcisas venas & arterias amplius epatis &

cordis influxum suscipere nullo modo possit, pars extrema emoritur, & propterea, ne gangræna sanæ parti communicetur, maturè abscindenda.

18. Vulnera, quæ hydropicis & cachecticis accidunt, difficulter sanantur: quoniam, ut Hippocrates, *de ulceribus*, ait, quod siccum est, ad sanum magis accedit, quod humidum, ad vitiatum.

19. Quò vulnus maius est, eò plus temporis, cæteris paribus, ad sanationem requiritur, quò minus, eò breuius; ita quidem, ut quædam 24. horarum, alia plurium dierum spatio sanentur.

20. Vulnus, quod difficulter expurgatur, difficiliùs & tardius sanatur; quoniam id, quod sanationi impedimento est, difficulter tollitur.

21. Vulnus in parte, quæ ad suscipiendum humorum influxum prompta est, difficiliùs curatur.

22. Omnia vulnera, quæ alios affectus complicatos habent, difficiliùs curantur. Natura enim à pluribus affectibus plus læditur, & facilius ei est, vnicum affectum tollere & corrigere, quàm plures. Et quidem, quò affectus, qui coniungitur, plus partis temperamentum lædit, eò vulnus difficilius curatur.

23. Extranea omnia in vulneribus hærentia, si à principio statim extrahi non possint, curationem retardant.

24. Habent & vulnera suos dies criticos. De quo Hippocrates, *in Coacis prænot.* ait: *Incipere febrem in capitis vulnere quarta die, aut septima, aut undecima, valde lethale: iudicaturque autem plerumque si quarta vulneris die inceperit, ad undecimam; si septima, ad decimam quartam, aut decimam septimam; si undecima, ad vigesimam.* Et *lib. de cap. vulneribus*. Vbi commissum fuerit erratum in curatione, ut plurimum in hyeme superuenire febrem ante decimam quartam asserit, æstate verò post septimam: item aliquos perire aut æstate ante septimam, hyeme verò ante decimam quartam. Et 4. *de popular.* refert, filio Metrophanti capite vulnerato duodecima febrem superuenisse, & circa vigesimam quartam mortuum esse. Et 5. *popular.* refert, Autonomum ex capitis vulnere mortuum decimo



decimo sexto die : & famulam in Imila decimo quarto, cui febris octauo die superuenerat : & filiam Nerei ab amica ludente percussam lata manu in sinciput, quæ tunc vertigine capta est , & sine spiritu erat , & cum domum venisset , statim vehementi febre correpta est , & capitis dolore ac rubore circa faciem, nona periisse, cum septima die circa aurem dexteram pus processisset graueolens subrubrum amplius cyatho. Et filio Philes ex vulnere capitis nona die febrem superuenisse, & dein mortuum esse : & Aristippum in supernum ventrem violenter & grauius ictu sagittæ percussum septem diebus mortuum. Et passim ex Hippocrate videre est , eum etiam in vulneribus dies criticos obseruasse. Equidem vulnera , vt vulnera , dies criticos non habent ; cum vulnus sit morbus sine materia : quatenus verò ipsi aliquid materiæ , quæ coqui debet, accedit , aut quædam humorum turbatio occasione vulneris contingit , eatenus quiddam crisis etiam habere potest. Natura enim & ipsa statis diebus & quod coqui debet coquit , & turbationem humorum sedat. Ideoque ubi in diebus criticis nulla in peius fit mutatio , sed omnia rectè procedunt , & symptomata, quæ prius aderant, sedantur , felicitis sanationis spem præbet. Si verò contra hisce diebus aliquid mali , vt dolor , inflammatio , febris superueniat , aut quæ antea aderant, non minuantur , sed intenduntur , vel mortis , vel difficilis sanationis signum sunt. Et rarè omnino motus eiusmodi in vulneribus ad bonum tendunt ; cum indicium sit , naturam non potuisse motum humorum, qui ex vulnere accidit , sedare , sed irritatam humores vel ad partem vulneratam, vel principem aliquam expulsuram. Ideoque ubi motus eiusmodi in vulnere animaduertitur, potius malum, quàm bonum aliquod præfagiendum est. Quapropter dies istos criticos in vulneribus obseruare utile est, vt per eos vtiles naturæ actiones cognoscamus , easque non impediamus. Abstinendum etiam hisce diebus ab omnibus, quæ motum aliquem humorum istis diebus excitare possunt.

\*\*\*

## CAPVT IV.

*De Curatione Vulnerum, & primò de Indicationibus.*

**S**olutæ vnitatis prima communisque Indicatio est vnio ; seu soluta vnitas, partes, quæ seiunctæ sunt, vniendas esse indicat, quatenus quidem vulnus simplex affectus est. Si verò alij affectus, seu causæ, seu morbi, seu symptomata coniungantur : tot Indicationes dantur, quot ea sunt, quæ vulneri coniunguntur, & ita affectum compositum constituunt. Quæ quidem multa esse possunt. Aliquando enim telum vel aliud corpus in vulnere hæret, quod quia extraneum est, causæ rationem habet, & vt ea, quæ è causis internis sunt toto genere p. n. sui ablationem indicat.

Si aliquid de carnis substantia amissum sit, duplex datur Indicatio, scilicet, quod diuisum est, vniendum est, quod deest, regenerandum. Si cutis & caro contusa sint, quod contusum est, in pus mutandum, vt abscedat. Ita etiam de reliquis, qui vulneri coniunguntur, affectibus sese res habet.

Primò autem agemus de simplici vulnere, & solutione continui, quæ telo illata est, cui nihil adhuc alterius mali superuenit : quia tamen interdum telum vel aliud peregrinum corpus cum vulnere inflictum in eo hæret, de iis tollendis simul agemus.

Vulneris autem simplicis, vt diximus, communis Indicatio est vnio, vt docet Galenus, *art. med. cap. 90.* & vt idem, *3. meth. med. cap. 4.* habet, vulnus simplex agglutinari tantùm postulat. Est autem agglutinatio ista & vnio solius naturæ opus, huiusque vnus opera partes vulneratæ, vt & fractæ, disiunctæ iterum coalescunt & conglutinantur. Cùm autem ad id medium quoddam & quasi gluten requiratur, vitur natura ad eam rem ipsa materia, qua partes nutriuntur, sanguine scilicet. Hic enim ad partem nutritionis gratia attractus, & in poris parietum & labiorum vulneris hærens, in substantiam parti vulneratæ similem, carnem scilicet, mutatur, atque ita eius beneficio, quæ disiuncta erant, coalescunt, atque ex duobus

vnum

thum fit. Perficit autem hoc in carne vis *σκληροποιητικὴ*, in cute vis cutifica, & in qualibet parte Natura medium eiusdem generis ad glutinandum, quod disiunctum est, generat.

Atque hoc quidem opus etsi solius Naturæ sit: Medicus tamen hac in re Naturæ minister est; ac nisi Medicus Naturæ subsidio veniat, ipsa in multis sine suo frustratur, nec conglutinationem moliri potest.

Ea autem quæ Medico hac in re agenda sunt, ad quatuor capita reduxit Galenus, *art. med. cap. 90.* Coalescere facit, inquit, ea, quæ inuicem distant, & pristinam unitatem restituit ipsa Natura: nostrum verò opus est, applicare extrema distantium partium, atque in unum coacta conseruare; & tertio, hoc cauere, ne quid labii vulneris incidat, & quarto ipsam partis substantiam salubrem conseruare.

Atque ita in vulnerum curatione quatuor à Galeno præcipuè Medici officia recensentur. Primò videndum, ne quid incidat in partem affectam, quod conglutinationem impedire possit. Secundò, ut extrema in unitate soluta iterum rectè coniungantur, & sibi mutuò applicentur, & extrema coniuncta seruentur. Tertio, ut ipsius partis temperamentum & calor innatus conseruetur, ut is in agglutinatione Naturæ necessarium auxilium præstet. Quibus non immeritò Quartum addimus, scilicet ut symptomata, quæ superuenire possunt, præcaueantur & corrigantur, & omnia, quæ Naturæ in glutinando vulnere impedimento esse possunt, tollantur.

Verùm cum unitatis solutæ magna possit esse differentia, hi scopi non semper in omnibus partibus eodem modo perficiuntur. Primò vulnera, de quibus iam agimus, quod attinet, si quid extraneum, ut grumi sanguinis, vel pili, vel aliquid ex armorum genere, aut ossium particulæ, aut aliud quid alienum in vulnere hæreat, illud eximendum & extrahendum est. Vnum enim fieri non possunt, inter quæ aliquid diuersi generis intercedit. Et quidem non solum in principio aliena è vulnere extrahenda, sed etiam postea cauendum, ne quid alieni in vulnus incidat.

Vbi iam aliena, si quæ affuerint, extracta, labra vulneris committenda & coniungenda sunt, quod quomodo fieri debeat, mox dicetur.

Coniunctis, quæ distabant, partibus, reliquum opus, ut scilicet vniantur & coalescant, Naturæ est. Hæc enim sola illa conglutinat. Cum verò natura in glutinando partis temperie & calore innato eius vtatur, danda opera, ut temperies & calor innatus partis conseruetur, aut si debilitatus sit, restituatur. Materia autem carnis, per quam partes coniunguntur, cum sanguis sit: danda opera, ut sanguis, qui affluit, nec qualitate, nec quantitate peccet. Si enim sanguis vitiosus est, carnem bonam generare non potest. Si verò sit copiosior, caro nimis luxuriat, & multa excrementa generantur: si sit parcius, non sufficiet materiam suppeditat. Cum verò pars vulnerata tum ex dolore, tum ex vulnere fiat imbecillior: necessariò in parte vulnerata aliqua excrementa & sanies proueniunt: & si sanies in medio adductorum labiorum prouenit, aut etiam locus quispiam medius interfuerit, qui sanie quidem sit vacuus, sed aëre plenus, non potest vulnus eiusmodi sola dissidentium partium coniunctione conglutinari, sed ut coëat, carne prius impleri postulat. Tum itaque medicamento sarcotico opus est.

Atque ita in curatione vulnerum perficienda laborandum, 1. ne quid extranei in vulnere & inter labia eius hæreat, vel relinquatur.

2. Ut dehiscences vulnerum partes coniungantur.
3. Ut coniuncta ita seruentur.
4. Ut inter se coalescant.
5. Quod præstare cum naturæ opus sit, imprimis requiritur, ut vulneratæ partis temperies & robur conseruetur.
6. Ut omnia symptomata, & quæcunque coalitum impedire possunt, tollantur. Atque ita etsi vulnus, quatenus vulnus saltem consideratum, simplex affectus est, & vnâ saltem vnitionem indicare videtur: tamen reuera plures indicationes adsunt, ut modò dictum.

CAPVT V.

*De rebus alienis è vulnere eximendis. †*

**P**rimò ergo danda opera , ne alieni quid in vulnere sit , quod eius vnionem & glutinationem impediat. Ideoque primò sanguis non statim suppressendus , & quidquid in venis minoribus discissis hæret, vt effluat, permittendum. Ita enim & minùs puris generatur, & putredinis ac inflammationis periculum aueritur. Quod etiam vulgo notum est, qui ex simplicibus vulneribus vel sugendo sanguinem extrahere , vel digito partem vulneratam premendo exprimere solet. Deinde, quando pili sunt circa vulnus, abradendi, ne intra labia vulneris incidant. Tertio, si arena vel terra , vel simile quid intra labia vulneris hæreat, vino austero abstergendum. Quarto, si grumi sanguinis sint in vulnere, cum vnitionem impediant , dolorem excitent , & putrescentes febrim pariant , lana vel linteo molli abstergendi , vel etiam ferreo instrumento eximendi. Qua in re tamen vis non adhibenda primo apparatu, neque totus sanguis concretus simul eximendus , imprimis si hæmorrhagia metuatur; cum grumi sanguinis venarum orificia obstruant , & sub iis vasa eualescant : sed ad secundam vel tertiam deligationem id differendum , vbi postea naturam ipsam , quæ , quod alienum est, expellere incipit, adminiculantem habemus. Quintò , ossicula etiam fracta, si in vulnere sint , eximenda. In prima tamen deligatione non nisi ea , quæ planè libera sunt , vt sine vi eximi possint : quæ verò adhuc aliis ossibus adherent , in iis Naturæ conatus expectandus , & videndum, an ea iterum cum reliquo osse vnitura, an verò separatura sit. Sextò, si vitrum fractum sit in vulnere , illud eximendum ; quod & faciendum , si aliud teli vel armorum genus, quo vulnus inflictum est, in vulnere hæreat. Antequàm verò telorum extractionem tentemus , videndum , an æger telo extracto victurus sit , necne. Si enim nulla vitæ spes supersit , teli extractio non est tentanda , ne Chirurgus ægro mortem accersisse videatur, & in ipsis Chirurgi manibus æger expiret: quod fit in vulneribus cordis,

cerebri, & quidem basis eius, venæ cauæ, vel arteriæ magnæ. Obseruatum enim est, tales ægros telo in vulnere relicto, integrum diem adhuc vixisse: telo verò extracto ob hæmorrhagiam subito exspirasse. Vbi verò spes est, ægrum ex vulnere conualiturum, vt primùm telum extrahatur, laborandum. Tela enim, vt & globi plumbei, etsi aliquando satis diu in corpore hæreant: tamen rarissimè vulnus integrè, telo in corpore adhuc delitescen-  
te, sanatur.

*Telorum  
extra-  
ctio.*

Tela autem rectè extrahere satis difficile est, oriturque illa difficultas potissimùm ex loco, in quem illa in corpus immissa penetrauerunt. Ideoque ei, qui rectè tela ex corpore extrahere aggredi voluerit, duo sunt imprimis necessaria, singularum corporis partium substantiam & naturam, figuram, situm, & connexionem perspectam habere: Deinde telorum diuersitatem ex materia, magnitudine, & figura cognoscere: & omnino necessarium, in telorum extractione cauere, ne venæ, arteriæ, nerui, tendines lacerentur. Turpe enim fuerit & parum artificiosum, vt Ambros. Paræus rectè ait, si plus manus Cheirurgi, quàm ferrum noceat. Vt autem expeditè tela extrahantur, æger ea figura constituatur, quam obtinebat, cum vulneraretur. Quod si fieri non possit, iacens ita colloce-  
tur, vt quàm maximè ad eam figuram accedat.

*Quot  
modis  
eximan-  
tur tela.*

Eximuntur autem tela duobus modis, vel extractione, vel impulsione, id est, vel ea via, qua telum venit, vel ea, qua tendit. Extrahitur per partem, qua immissum est, vel nulla facta sectione, vel facta quidem sectione. Etenim si telum non altè penetrauit, si vasa magna & loca nervosa non transiit, & è regione, seu qua tendit, os, venas, arterias, aut nervos habuerit, & si non metus sit à magna laceratione: ea via, qua in corpus penetrauit, & quidem sine sectione, retrahi potest.

Si verò periculum est, ac metuendum, ne corpus laceretur, si telum eadem via, qua ingressum est, retrahatur: dilatandum vulnus, vel sectione, vel etiam sine sectione, eo scilicet instrumento, quod ὀψιλοειδὲς Celsus, lib. 7. cap. 5. nominat, aut rostro olorino, aut ciconiæ, aut aliis dilata-

toriis

toriis instrumentis, quò faciliùs telum retrahatur. Extrahitur autem telum vel manibus, si id fieri potest, vt cum exstat, & in sola carne infixum est; vel volsella, cum altiùs hæret, quàm vt manibus apprehendi possit, vel aliis instrumentis, quæ Græcis *βελονæ* dicuntur, cuiusmodi sunt forcipes longæ, denticulatæ, rectæ, incuruæ, extrema parte latæ, rotundæ: quibus recentiores Cheirurgi varia nomina à figura indiderunt, & rostrum coruinum, ciconiæ, anatis, anseris appellarunt: quorum figuræ exstant apud Ambrosium Paræum, *libr. 10. cap. 18.* & Iohann. Andream à Cruce.

Si verò teli mucro in membro maiorem, quàm mediam partem, penetrauit, & spatium, per quod telum retrahendum est, sit maius, quàm quod adhuc transeundum fuerat, & neque os, neque nervus, neque vena aut arteria id prohibeant: commodius est, ea parte, in quam tendebat, sectione facta, eò telum impellere, atque per vulnus recens factum extrahere. Hoc enim modo faciliùs extrahitur, & vulnus faciliùs sanatur; cum vtrinque medicamento locus pateat. Si tamen telum nimis latum sit, ab altera parte educere non expedit; ne ingenti vulnere ipsi quoque ingens vulnus adiiciamus. Si quoque inter duo ossa telum injectum sit, proxima membra habenis in diuersas partes diducenda, vt laxius ad euellendum inter ossa detur spatium.

Si verò carni frustulum aliquod ossis, vel spina, vel festuca, vel simile quid inhæserit, quod nec manu, nec instrumentis extrahi valeat, medicamentis hac vi præditis id extrahendum. Commendantur in hunc vsum *lacertarum capita* contrita & imposita, à Dioscoride, *lib. 2. cap. 58.* *anagallis*, *dictamnium Crætic.* *aristolochiæ rotundæ radix*, *anemone*, *radix narcissi*, *gladioli*, *arundinis*, *sagapenum*, *galbanum*, *ammoniacum*, *pix*, *resina pini*, & similia emplastri forma adhibita.

Commendatur & *emplastrum Auicennæ*, quod componitur ex fermenti, mellis aut propoleos ana lb. ss. visci q. ʒ. iij. ammoniaci ʒ. ij. olei antiquiss. ʒ. iij.

*Vt & vnguentum ex betonica & leporis pinguedine.*

Vel ℥. *cera noua* ℔. j. *colophon. resina flaua*, ana ℥. iij. *ammoniacy* ℥. ij. *bdellij* ℥. j. *succini citrini* ℥. iij. *ol. è vitell. ouor.* ℥. iij. *lapid. magnetis* ℥. v. F. s. a. *Emplastrum.*

Vel ℥. *cera virgin.* ℥. iij. *terebinth.* ℥. ij. *lap. magnetis* ℥. i. ℔. *fabar. excort.* ℥. j. *axung. lepor.* ℥. ℔. F. s. a. *Emplastrum.*

Vel ℥. *resina pini* ℥. ij. *pice arida* ℥. j. *ammoniacy*, *sagapeni*, *gummi elemi*, ana ℥. ℔. *rad. aristol. rot. dictamini albi*, ana ℥. j. ℔. *dictamni Cretici* ℥. iij. *ol. veteris*, vel *fecis ol. lil. alb.* q. s. F. *Ceratum.*

Vel ℥. *olei oliuar.* ℔. j. ℔. *cera noua* ℔. j. Liquefiant simul. Adde *lithargyri auri* ℔. j. ℔. Coquantur. Postea admisce *galbani, opopanax, ana* ℥. j. *ammoniacy, bdellij, ana* ℥. ij. (*Gummata hæc aceto dissoluuntur.*) Deinde adde *rad. aristol. rot. mastich. myrrha, thuris, lapid. calaminaris, ana* ℥. ij. Denuò lento igne coquantur. In fine adde *ol. laurini, terebinthina, ana* ℥. iij. Agitando coq. Denique per linæum traiciantur in *aqu. frigidam*, & malaxando cum *ol. chamemelino* vel *terebinthina.* F. *Emplastr.*

Vel ℥. *cæpas narcissi* num. ij. *rad. arund.* ℥. j. *gladioli* ℥. ℔. *fol. verbasci, M. j. stercoris columbini putrefacti* ℥. j. *rad. cucum. agrest. aristol. rot. dictamn. alb. ana.* ℥. iij. *dictam. Cretici* ℥. ℔. *farina erui parum, mellis* q. s. F. *Empl.*

Vel ℥. *cera, terebinth. ana* ℥. vj. *colophonie, picis naualis, ana* ℥. j. *cerusse, vitrioli Romani, ana* ℥. iij. *lapid. hamatite, magnetis, ana* ℥. ij. *mastich. ℥. ℔. thuris, camphora, mumie, sang. dracon. ana* ℥. j. *ol. iuniper. ℥. j. ℔. ouor.* ℥. vj. *caryophyllor. ℥. ij. hyperici* ℥. ℔. *tumbricor. ℥. j.* F. *Emplastr.*

Plura de telorum extractione videantur apud Celsum, *lib. 7. cap. 5.* & Paulum Æginetam, *lib. 6. cap. 38.*

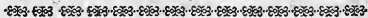
Si verò nullo artificio telum, vel quidquid armorum est, è vulnere extrahi possit, totum negotium Naturæ est committendum, quæ sæpe in hoc genere miracula quasi patrat, & p. n. corpori immissa, per vias quasunque potest, expellit. Cuius rei passim historiarum occurrunt. Hippocrates, s. *epidem.* cuidam, qui iuxta inguina sagitta percussus fuerat, cuspidem post sex annos eduxit. Guiliel. Fabricius cuidam cultrum, qui spinæ dorsii infixus erat, post biennium extraxit, *Cent. 1. obseru. 62.* Simile quid & memorabile



morabile fatis hîc VVittebergæ accidit. Cùm enim Studiosus quidam ad nasi radicem internumque dextri oculi angulum cultro vulneraretur, cultri vi fracti dimidia pars digiti ferè longitudine inibi in osse infixa inhæsit; quod & cùm nec ipse, nec Cheirurgus animaduerneret, neque etiam autor vulneris aliquid de fracto cultro significaret, vulnus citò consolidatum est. Accidit tamen, vt post anni quadrantem in superiore parte palati ante columellam æger quemdam dolorem perciperet, & postea vlcus ibi aperiretur; de cultro tamen latente nec æger, nec Cheirurgus quid cogitabant, sed fortasse à carie ossis vulnerati vlcus illud apertum putabant. Euenit tamen paulò post, vt post columellam nigri quid promineret, quod laminam ossis cariosi esse putabant. Cùm verò æger consilij causa ad me accederet, iussi, vt Cheirurgus lima, quid esset, exploraret, qui mox ferrum id esse deprehendit, atque ita cuspidem cultri prominere animaduersum est. Vlcus verò illud ante columellam procul dubio acies cultri motu suo aperuerat. Etsi verò Cheirurgus extractionem tentaret: tamen cùm latiore sui parte culter adhuc ossibus inhæreret, extrahi non potuit, sed naturæ negotium committendum fuit, cuius opè accidit, vt culter indies magis promineret. Tandem cùm cultri cuspis articuli digiti ferè longitudine in faucib. promineret, motumque aliquem eius, quod ante non factum, (cùm sensim saltem ipso non animaduertente quotidie sese demitteret) æger manifestè perciperet, atque in magno periculo se constitutum animaduerneret, ac metueret, ne cuspidem culter in viscera irrueret, cum Cheirurgo ad me accurret, & consilium petit. Subitò verò tum cultri fragmentum, suoapte motu liberatum ac decidens, à Cheirurgo cuspidem apprehensum & extractum est, parumque absuit, quin in gulam delaberetur. Cùm verò osse eroso foramen in parte superiore palati relinqueretur, quod sermoni impedimentum afferebat, præter medicamenta idonea abstergentia & exsiccantia, tandem laminam auream, instar clypei, quæ in dorso prominentiam & globum habebat, parari, & spongiolam illi alligari curavi, qua per spōgiam foramini

foramini imposita, & hærente ac foramen claudente, satis commodè locutus est. Caro tamen postea in labiis vulneris, licet tardè, augeri, & foramen angustius nonnihil fieri cœpit. Qua lamina instructus ipse hinc abiit. Foramen tamen illud maxima ex parte carne expletum esse, ipsumque iam concionatorem, etiam sine aurea illa lamina, agere, mihi relatum fuit. Et apud Guil. Fabricium, cent. 2. observat. 74. Claudius Deodatus vulneris historiam refert, quod acuto gladio, seu pyloro seu intestinorum tenuium principio (ut Cheirurgi præsentibus quidem putarunt: quod tamen Guiliel. Fabricius negat, & intestinum colum, quod parte sinistra reni annexum est, vulneratum fuisse existimat) inflictum, & miraculosè sanatum fuit. Cum verò, post vulnus cicatrice obductum, æger circa partem affectam dolorem pungitium & tumorem perciperet, accidit, ut cum sub finem anni expeditis negotiis domum rediturus medio in itinere aluum exonerare cogeretur, inflicti ensis extremum apicem per aluum excluderet.

Verùm cum nunc rarius sagittis vulnera infligantur, Cheirurgica etiam sagittarum extractio hodie raro requiritur: sed cum ferè sclopetorum globis infligantur, maior hodie necessitas Cheirurgis incumbit, globulos plumbeos sclopetis corpori immisos extrahendi, de quo postea dicetur.



## CAPUT VI.

*De apparatu ad vulnera obliganda necessario.*

**S**I in vulnere nihil alieni hæreat, aut quod in eo hæsit, extractum est, danda opera, ut labra vulneris coniungantur. Cum verò ad id præstandum quidam apparatus necessarius sit; qui tamen in fracturis etiam curandis maxima ex parte requiritur: primò aliquid in genere de deligatione ex Institutionibus repetemus.

Ad deligationem pertinet fasciatio, spleniorum injectio, ferularum adaptatio, illaqueatio seu laquei injectio, obligata partis recta collocatio.

Est autem fascia longum & latum vinculum : fasciatio *Fascia.*  
commoda fasciarum circa membrum curandum circum-  
ductio & conuolutio.

De fasciis verò prolixè satis egit Galenus, *in lib. de fasciis*, qui hac de re cognoscendus est. Ut pro instituti nostri ratione quædam breuiter dicamus; Fasciæ fiant ex linteis prius aliis vsibus ex parte attritis, ut sint tractabili-  
liores: validis tamen, ne rumpantur. Quanquam enim materia fasciarum triplex esse possit, lineæ, lanea, membranacea, seu coriacea: linearum tamen hodiè ferè tantum vsus est. Sint autem munda, leues, molles, quæ neque confusiones habeant, neque exstantias.

Sunt autem variæ fasciarum differentiæ, quæ sumuntur *Fasciarum differentia.*  
à figura, longitudine, latitudine. Figuræ ratione differunt, quod quædam glomeratæ sunt, longè & æqualiter lata, & in orbem conuolutæ: aliæ scissæ, quæ vno quidem constant linteis, sed eo vel extremis vel mediis partibus scisso: aliæ assutæ, quæ ex fasciis & habenis in varia capita desinentibus & varias figuras referentibus constant. Longitudine fasciæ differunt, quod aliæ sint longiores, aliæ breuiores: ita & latitudine.

Sunt autem deligationis, quæ fascia fit, duæ differentiæ, vna simplex, altera composita, siue multiplex. Simplex est æqualis vel inæqualis. Simplex æqualis est tantum rotunda, quæ membrum affectum in orbem vndique sine vllâ in partem alterutram declinatione complectitur. Simplex verò inæqualis in Asciam & Simam diuiditur: quæ tamen saltem ratione maioris & minoris differunt; quod ascia parum à rotunda declinat, sima verò multum. Variæ fasciationis multæ sunt differentiæ, sumtæ à partium, quæ vincuntur, vel quorundam animalium, vel aliarum rerum similitudine; de quibus Galen. *lib. de fasc. & comm. 2. in lib. de iis, quæ in Med. sunt. l. 7.*

*Deligationis differentia.*

Ut autem rectè fasciatio instituatur, primò considerandum, vnde deligatio incipienda. Aliàs enim à parte affecta, aliàs à loco sano parti affectæ vicino, aliàs à parte opposita deligatio inchoanda. Deinde quæ ratione *Fasciatio quomodo instituitur.*  
fascia

fascia sit circumducenda. Aliàs enim fasciatio incipiendâ ab extremo fasciæ, aliàs à medio fasciæ. Tertiò videntum, ut fascia partem neque nimis comprimât, neque nimis laxa sit. Laxior enim partem non satis continet; nimia compressione dolorem & inflammationem parit.

Hæc autem ut rectè peragantur, fasciationis usus docet. Fasciationis usus autem duplex est, unus per se, alter ex accidente ad sanationem facit. Per se ad sanationem facit fasciatio, quæ partes disiunctas adducit, dilatatas contrahit, distorta dirigit, membrum conformatum & partes coniunctas continet, humorem influentem repellit, aut qui influxit, exprimit. In sinuosis enim abscessibus à fundo inchoatur deligatio, & desinit ad orificium ulceris. Extenuatæ partes ita obligandæ sunt, ut partes sanæ comprimantur, & sanguis ad extenuatas compellatur: quod fiet, si à parte sana vel opposita inchoetur fasciatio, unde versus partem attenuatam paululum laxetur, tandem circa partem extenuatam laxissimè circumvoluatur. Contra in dilatatis, & ubi influxum humorum reprimere opus est, in loco affecto deligatio inchoanda, & conuolutiones primæ duæ aut tres arctiores sint.

Ex accidente autem inseruiunt fasciæ, dum, ut medicamenta contineant, quæ curationis gratia applicantur, adhibentur. De hisce videatur Hippocrates, *libr. de fract. comm. 1. t. 21. lib. 2. de iis, quæ in medicatr. fiunt, t. 30. 31. 32. 33.*

*De Splenis.*

*Splenia.* Ad deligationem quoque adhibentur Splenia, quæ sunt panni linei complicati, à splenis figura sic dicti. Antiquis, quia ex pluma inter duos pannos confuta parabantur, plumaceoli nominabantur; dicuntur & puluilli, quod puluinaris formam referant; & plâgulæ. Differunt autem ratione figuræ, longitudinis, latitudinis, & crassitie. Figura triplex est, pro positionis scilicet eorundem modo. Aliàs enim parti secundum longitudinem rectè, aliàs obliquè, aliàs transuersè imponuntur. Et quidem nunc duplicia, nunc triplicia, nunc quadruplicia, nunc singula, nunc plura; pro usu, quem præstare debent, ad deligatio

deligationem firmandam, membra crassitudine inæqualia, aut partes graciles & concauas æquandas, vt tota deligatio æqualis euadat; partes item à fasciarum & vinculorum onere defendendas, & saniem ichoresque exprimendos & imbibendos. Et imponuntur nonnunquam sicca; nonnunquam liquore aliquo, morbo & affectu parti idoneo, imbuuntur & madefiunt. De quibus vide Hippocratem, 3. de iis, quæ in medicatr. fiunt, t. 1. 2. 1. de fractur. t. 32. & 3. de fractur. t. 21. & Galenum in comment.

*De Ferulis.*

Ad deligationem nonnunquam & adhibentur ferulæ; *Ferulæ*, assulæ scilicet leues, quæ ossibus fractis & luxatis, postquam restituta fuerunt, adaptari solent. Hippocrates & alij antiqui parabant ex ligneo ferulæ fruticis cortice; vnde & nomen habent. Hodie in defectu ferulæ ex tenuibus ligni assulis, vel arborum corticibus, vel conglutinata papyro & corio duriore conficiuntur. Monet tamen hic Guiliel. Fabricius, *centur. 4. obseruat. 98.* cortices arborum, imprimis recentes, loco ferularum in fracturis adhibendas non esse. Cum enim exsiccantur, circa fracturam contrahi, doloresque excitare, ossaque nonnunquam suo loco iterum mouere.

Hippocrates requirit ferulas leues, æquales, planas, in extremitate simas, id est, ex inferiore parte extremitatum leuiter derasas, vtrinque subiecta fasciatione paulò breuiore, ne partem vltra fasciationem comprimant. Fracturæ autem circumquaque imponuntur, vt non minori, quàm digiti spatium, distent, & ita adaptantur, ne ferularum fines supra prominentia articulorum capita, aut neruos articulis vicinos collocentur, aut cutem nudam attingant. Vide Hippocratem *de iis, quæ in medicatr. fiunt, t. 11. 1. de fract. t. 40. 2. de fract. text. 5. 7. 11. 64. 69. 71. & Galen. in comm. P. Æginet. lib. 6. cap. 99.*

Partibus quoque extremis vulneratis grauiter, aut fractis, aut luxatis, præcipuè manibus, nonnunquam capsulæ ex leui ligno ita fabrefactæ, vt membri figuræ respondeant, vel ex ferri albis laminis, aut corio duro, carthâ conglutinata, adaptantur, vt partes adductas & coniunctas

coniunctas conineant, ne nutent, & rursum diffiliant atque excidant.

*De Laqueis.*

*Laquei.*

Ad deligationem quodque pertinet laqueorum iniectio seu illaqueatio. Est autem laqueus propriè vinculum ita nexum, vt attractum vel pondere pressum claudatur. Vfusque eius est ad fracta & luxata extendenda, ad reposita suo loco continenda, ad partes constringendas & arctè vinciendas. Differentiæ laqueorum sunt variæ, nomina sortitæ vel ab inuentoribus, vel ab vfu, vel alicuius rei similitudine & figura, vel nectendi modo, vel effectu: quæ cum sine delineatione vix ex sola descriptione percipiuntur, consulatur ea de re libellus *de laqueis*, qui vulgò *Oribasij* perhibetur.

*De Membri deligati apta collocatione.*

*Membru  
deligatū  
vt collo-  
candum.*

Postquam membrum affectum ritè deligatum est, superest, vt aptè collocetur. Apta autem collocatio in eo consistit, vt pars eam positionem habeat, quæ naturalem eius figuram conseruat, sine dolore est, & ad morbi curationem apta. Collocabitur autem ita membrum, si omnes eius partes, ossa, muscoli, nerui, venæ, arteriæ eum situm habeant, vt neque distendantur, neque comprimantur: si molliter & æqualiter situetur membrum: si in cauo vlcere vel vulnere orificium, quantum fieri potest, deorsum spectet, vt sanies expurgetur: si denique deligationis modus in collocatione seruetur, & deligatio nec laxetur, nec stringatur. Et quidem vt in collocatione fiat apta membri figuratio, ad duo imprimis respiciendum, ad articulos & ad musculos, vt scil. respectu articulorum membrum mediam, quam Galenus passim appellat, figuram habeat, quæ sine dolore est, in qua scil. & nascimur, & singula membra, cum otiamur, continere consueuimus, & in qua muscoli nulli agunt, quæque æqualiter distat ab extremis articulorum motibus seu extensionibus. & inflexionibus: respectu verò musculorum, vt scil. ex vna parte musculos & eius fibras habeat integras, nec fibræ aut totus musculus distorqueatur.

Collocatio autem fit vel repositione, vel suspensione.

Reponitur

Reponitur aptè membrum, quando stabilimentis quibusdam, plumis, velleribus aut pannis mollibus ita fulcitur, vt quietum sit, & accliuè, æqualiter ac molliter semper iaceat, ne vel motu concutiat, vel fluxione tentetur, aut in eo sanies & ichor retineatur. Hinc cruri fracto atque deligato canalem extento poplite à coxa ad pedem Hippocrates supponit: nostri Cheirurgi ex stramine quædam fulcimenta, aut ex charta instar canalis conuoluta & intus stupâ repletâ, ac panni linei vtriusque extremitati inuoluta, applicant, quibus totum membrum firmiter continetur, ne incautè moueri possit.

Suspenditur verò membrum vel ægro iacente, vel ambulare iam incipiente. Etsi enim, dum in lecto iacet æger, sufficiat, si vigilans manum molliter accliuem habeat: tamen ne dormiens eam incautius moueat, fasciâ suspensam habere conuenit. Imprimis verò vbi iam æger ambulare incipit, opus est, vt brachium *capula*, quam Celsus mitellam vocat, inuolutum gestet, cuius capita angusta collo iniiciantur, latitudo verò, qua parte brachium inuoluit, tanta sit, vt totum continere possit, ne vlla eius pars sit, quæ non æqualiter fulciatur. Atque hic ad manus rectè fulciendas sæpe opus est capsulis illis, quarum modò facta est mentio, in quas manus deligata collocatur, & hinc cum capsula fasciæ imponitur.

~~~~~

CAP V T VII.

De vulneratarum partium fasciatione.

ATque vt hæc vulneribus applicemus, Cheirurgus vulnus obligaturus, primò de sanguine, si copiosius fluat, sistendo, sollicitus sit. Verùm cum non omnibus vulneribus hæmorrhagia insignis accidat, sed solùm, vbi vasa maiora vulnerata sunt, de hæmorrhagia sistenda *infra cap. 14.* dicemus. Iam ipsam vulnerum fasciationem quod attinet, vulnerum labia, cum sint disuncta, adducenda & coniungenda sunt, & vbi adducta, coniuncta seruanda, quod sine solutione continui fit duobus modis, vel fasciatione, vel glutine, aut futura per glutinum.

*Fascia-
tio.*

Primò fasciationem quod attinet, ea vulneribus secundum longitudinem membri factis, & non admodum profundis conuenit; & vbi speramus, sola fasciatione labia coniungi posse, non temerè instituenda est futura. Sit autem fascia linea, nec dura nimis, nec mollis, cuius latitudo ea esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantum, sed etiam vtrinque aliquid ad oras eius comprehendat. Si verò vulnus longius fuerit, melius angustâ & strictâ fasciâ, id est, trium digitorum, deligatio perficitur. Deligatio autem hæc absoluitur fasciâ duorum capitum vel gemini principij, & in vulneribus non admodum longis medium fasciæ vulneris parti oppositæ primùm imponitur, & circumductio ab ea inchoatur, & versus vulnus ducitur, ac supra vulnus stringitur, quo modo labia vulneris rectè adducuntur: postea ambo fasciæ capita hinc inde obuoluuntur, ita vt inferior pars per inferiorem membri partem circumducatur, superior verò per superiorem, vt ab affecta parte humores exprimantur. Ligatura hæc supra affectum locum arctior sit, quàm in partibus vicinis: & sit nec nimis laxa, nec nimis arcta. Si enim nimis laxa esset, non contineret adducta vulneris labia: si nimis stricta, dolorem, affluxum humorum & inflammationem pareret. Terminus ergo adstrictionis sit bona ægri tolerantia. Et hyeme ob frigus plures circumuolutiones fieri possunt: æstate pauciores, ne pars propter plures fasciæ circuitus incalescat. Nodus longè à vulnere faciendus, vel potius fasciæ capita consuenda sunt. Vt autem in magnis vulneribus facilius fiat labiorum adductio, plumaceolus seu puluillus vel lintea multiplicata, de quibus supra dictum, vulgò quadrata adhibent, sed ex doctrina Auicennæ, quarta quarti, tract. i. cap. 8. commodiores sunt puluilli triangulares, qui bini, vtrinque vnus apponuntur, ita vt amborum latera secundum vulneris longitudinem disposita (quos proinde vulneris longitudinem excedere oportet) sese respiciant. Fascia enim super triangularis puluilli angulum ducta, impellit puluillum vnà cum subiecto labio ad contrariâ partem, & vt Auicennas loquitur, coarctat

coarctat super fissuram tantum; quod non ita fieret, si puluilli isti quadrati essent.

De Sutura vulnerum per glutinum.

Cum verò in transversis & longis vulneribus sola fasciatio ad vulneris labia adducenda & continenda non sufficiat, suturâ opus est. Verùm cum in vulneribus faciei puncturæ deformitatem pariant, & in aliis longis ac magnis vulneribus ante glutinationem vulneris suturæ rumpantur; corpora etiam tenera futuram, quæ acu fit, non ferant: quædam glutinatio seu sutura per glutinum inuenta est, quæ sine partis vulneratæ vlla per acum diuisione & punctura labia vulneris adducit.

Sutura per glutinum.

Est autem apparatus talis. Lintea comparantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, vel triangularis, vel alterius figuræ, prout vulneris situs & membri, cui applicari debent, natura requirit, quæ in parte, quâ vulnus respiciunt, complicantur aut suantur subtiliter, & fila per latitudinem eorum aliquoties traiciantur. Linteis istis annectuntur ansulæ è filo duplicato vel multiplicato & contorto cerâ obliquo, ea distantia, quam futuræ habere solent, aut etiam minore. Linteis istis inducatur glutinum, è medicamentis adstringentibus & viscosis compositum, qualia sunt albumen oui, bolus Armenus, thus, mastiche, sarcocolla, farina volatilis, gypsum, tragacantha, corallia, resina pinguis.

Vt *Boli armeni, sarcocoll. mastich. sang. drac. ana 3. j. cum alb. oui misceantur.*

Vel *℥. farin. volatilis, mastich. ana 3. ℥. bol. armen. corallior. sarcocollæ, an. 3. j. sang. drac. ʒ. ij. M. cum alb. oui.*

Et si metuamus, ne glutinum separetur, quod fit imprimis ob faniem è vulneribus effluentem, resina pini vel piceæ reliquis admiscenda, quæ humiditatem non admittunt.

Vt *℥. sang. dracon. thuris, mastich. boli armen. resinæ pini, ana q. v. cum alb. oui commisceantur.*

Lintea hoc modo glutine inducta, & ansulis suis instructa, duo vtrinque ad latera vulneris, pollicis distantia, ita apponenda, vt ansulæ sibi recta respondeant, & tam

diu relinquenda, donec glutino siccato lintea cuti firmiter adhæreant, quod 4. vel 5. horarum spatium fieri solet. Linteis cuti iam tenaciter inhærentibus, ansulæ seu fila mutuò colliganda & constringenda, ut vulneris labia rectè uniantur. Quo modo sine omni dolore, sine cicatrice & deformitate, quæ fit ex punctura acus, labia vulneris adducuntur, & longiore temporis spatio, quam futura, quæ fit acu, adducta & unita seruantur. Hoc saltem incommodi habere videtur hoc futuræ genus, quod ante sex vel septem horas (citius enim non exsiccatur ac firmiter adhærescit) nullius usus est. Vnde nonnulli prius futuram adhibent, postea glutinum. Verùm mora ista multum damni afferre non potest. Et si aliquid damni metuatur, pro glutino emplastrum parari potest, quod statim adhærescit, quale à Cæsare Magato, *lib. 1. de vuln. cap. 59.* describitur:

℞. lacrymæ abietinæ ʒ. iiij. liquoris ulmini ʒ. iij. resine pini, picis Græcæ, navalis, ceræ, ana ʒ. j. ammoniaci, mastich. tacamahacæ, ana ʒ. x. sarcocollæ, sang. dracon. gummi iunip. bederæ, ana ʒ. iij. rad. consolidæ maj. aristol. rotund. bistortæ, tormentillæ, ana ʒ. ij. Gummi, quæ liquari patiuntur, cum portione lacrymæ abietinæ ad ignem liquefiant, deinde reliqua, quæ ad ignem liquari solent, s. a. liquefacta addantur, & optimè ac diligenter commisceantur, ut in vnum corpus redigantur. Omnia deinde in alembicum coniicito, ac balnei calore liquorem extrahito; cumque existimabis faeces omni humore aqueo esse exutas, ipsis adhuc præ calore liquefactis pulveres reliquos addito, ac diligenter commisceto: rursus destillato, donec omnis prorsus humor exierit; dein balneum, detracto igne, refrigerari permittito. Accidit enim, ut materia, quæ in vase continetur, in solidum veluti ceratum coëat, quod est valdè tenax, neque calore humani corporis funditur, ut muneris sui obliuiscatur.

Sequenti & ego uti soleo, quod minori opera parari potest. *℞. boli Armen. mastich. sanguin. dracon. thuris, ana ʒ. j. gummi tacamahacæ ʒ. ij.* F. pulvis, qui pistillo calido alutæ inducatur, ut F. Emplastr.

Suturam hanc per glutinum applicandi modum etiam peculiarem habet Cæsar Magatus. Cerati talis partem extendit super linteam ex tela noua tenui, deinde forcipe ex linteo hoc tot partes longitudine digitum æquantes, vel etiam longiores, latitudine verò ligulam adstrictoriam, in extremitatibus verò paulò latiores, quot puncta requiri in vulnere videntur, vel non multò pauciores, abscindit, primamque in vulneris medio applicat, ita tamen vt vni saltem lateri vulneris dimidia sui parte adhæreat, reliqua libera sit. Huic è latere, sed ex opposito, aliam applicat, atque ita per vices procedit, vnam in dextra, alteram in sinistra parte applicando: postea partes, quæ liberæ sunt, nec dum cuti adhærent, vnam quidem dextra, alteram sinistra manu apprehendit, & vtramque versus oppositum labium contrahit, donec labia ad mutuum contactum adducantur. Postea vtramque portionem, quam manu continebat, opposito labio, cui non adhærebat, applicat, & vt rectè adhæreant omni ex parte, curiosè studet, & sic in reliquis etiam procedit, ita vt inter vnam & alteram tantum sit interuallum, quantum aliàs inter puncta intercedere solet.

Et omnino exercitatus Cheirurgus, qui emplastris talibus cuti tenaciter adhærentibus, quorum varia componi possunt, labia vulnerum coniungere nouit, is futura illa cruenta & dolorifica, quæ acu fit, in omnibus ferè vulneribus, etiam in primo apparatus, facillè carere potest. Et certè præstaret, Cheirurgos ad hunc futuræ modum assuescieri, qui in cruenta illa futura sæpissimè multos errores committunt, dum consuendo plus doloris excitant, quàm quod vulnus fecerat, & crassioribus acubus vsi, plus ex carne apprehendunt, quàm satis erat, & ita sæpe labra vulneris contorta & conuoluta relinquunt, ita vt non cutis cuti, & caro carni committatur, sed cutis inter carnem media constitutur; aut si hæc vitare velint, vix summo margine cutem apprehendunt, vt vulnus cauum relinquatur, & futura paulò post dissoluatur.

De Sutura & Fibulis.

Atque hæ omnes partium carnosarum & mollium

anulorum sine ipsarum vulneratione fiunt. Est deinde & alia, quæ sit ipsarum continuitatem soluendo. Non solum enim antiqui, sed & hodie Cheirurgi in vulneribus transuersis & magnis, & omnino in iis, in quibus sola fasciatio ad oras vulneris adducendas non sufficit, futurâ & fibulis vtuntur.

Ad futurâ quæ requiratur.

Acus.

Filum.

Ad futuram tribus instrumentis opus est, acu, filo, & canali extremâ sui parte fenestrato. Acus ob faciliorem penetrationem requiritur triangulari cuspe, qualibus pelliones ferè vtuntur, mediocriter crassâ, ne rumpatur, aut difficilius penetret, & caudâ parum excavatâ, ne filum eius transitum remoretur. Filum nonnulli ex serico requirunt: alij tamen reiiciunt, quod cutem facilè rumpat, & ex lino eoque duplicato sumunt, vt firmum sit, & non rumpatur, idque non nimis tortum, ac cerâ oblitum, æquale, & consistentia mediocri. Et cum acus per alterum vulneris labrum est transacta, per alterû etiâ traicienda sit, ne labrum, per quod secundo loco acus traicienda est, subsequatur, & ab altero nimis diducatur, instrumentum extra apponitur, quod cannulam aut canaliculum appellant. Canalis nimirum aurichalceus aut argenteus, in extremo fenestratus, vt per fenestram acus transeat, & canali obnitenti, & opposito vulneris labrum innitatur, ne dum acus adigitur, commoueatur, nec ad fili & acus protractionem diducatur. Potest tamen & summis digitis, indice scilicet & medio, labium contineri, & cum altero confui, modò filum expedite transeat, quod fiet, si in cauda acus circa foramen sit excavatâ, vt dictum, & filum secundum crassitiem proportionem cum acu habeat.

Sutura primus modus.

Sutura autè hoc modo fit: In medio vulneris acur duplex filum trahente, si vulnus sit magnum, vulneris labia transfiguntur, & factò nodo filum paulò supra nodum refecatur. Deinde in mediis vtrinque spatiis alij punctus simplici filo fiunt, & factò nodo similiter filum abscinditur; idque continuandum, donec labia vulneris rectè confuta sint. Quæ sutura interscissa vocatur, quod post singulos punctus factò nodo filum abscinditur. Videndum autem, ne nimis rara, nec nimis crebra sit sutura. Nimis enim

Sutura interscissa.

rara

rara non continet: nimis crebra dolores & inflammationes parit. Itaque tale interuallum inter vnum & alterum punctum relinquatur, vt cutis ducentem quasi subsequatur. Nonnulli statuunt, inter singulas futuras intercedere debere latitudinem digiti transuersi. Verùm raro tot futuris opus est: neque omnia vulnera eundem numerum futurarum requirunt, sed vt vulnera magis vel minus dehiscunt, ita crebrioribus & rarioribus opus est futuris. Comprehendi tamen nonnunquam non cutem solam, sed aliquid etiam ex carne, vbi subest, vtile est, quo futura fiat firmior, neque cutem abruptat. Cauendum tamen sedulo, ne acu tendines pungantur.

Atque hic modus ferè vulgatissimus & commodissimus est, in quo, quod tamen in reliquis etiam locum habere potest, illud saltem adhuc ex Celsi *lib. 5. cap. 26.* monendum, futuras ita faciendas esse, ne oræ ipsæ quidem inter se ex toto se contingant, vt si quid in eis humoris concreuerit, sit, quâ emanet. Vnde Cheirurgi etiam turundas seu penicilla, vnguentis conuenientibus illita, immittere solent: vt humores, qui in parte vulnerata colligi solent, effluere possint; deinde vt medicamenta ad fundum vulneris penetrare queant.

Turundarum quidem vsum in vulneribus articularum & manuum reicit Felix VVirtzius, *lib. 2. Cheirurg. cap. 11.* Verùm non sine caussa istam opinionem refutat Guiliel. Fabricius, *cent. 4. obseruat. 76.* eamque absurdam & periculosam esse quatuor exemplis docet. Primum est ciuis cuiusdam Colonienſis, cui neglectis turundis vulnus, quod manu acceperat, superficie clausum fuit, vnde circa quartum diem dolor exortus fuit, quem secuta febris, inflammatio, & phlegmone, itaut vartis in locis exulcerata sit manus, & non nisi magno labore restituta fuerit.

Secundum est ciuis Laufannensis, qui scalpello volam manus punxit. Et quia vulnus propter sui angustiam turundis apertum minimè retinuit Cheirurgus, grauissima secuta sunt symptomata, & æger vix post diuturnos cruciatus sanitati restitutus fuit.

Tertium est rusticæ cuiusdam Hildanæ, quæ spina

summum indicem punxit. Cùm verò propter caussam antea allatam vulneris superficies coaluisset, & pus circa partes neruofas collectum fuisset; exortus est dolor, inflammatio, atque gangræna, hincque sphacelus. Quæ tamen abscisso ad metacarpum digito conualuit.

Quartum est rustici prope Lausannam, qui malleolo spinam sibi infixit. Morbo autem neglecto, & punctura nimis citò clausa, exortus est dolor, mox secuta inflammatio & gangræna: tandem sphacelus totam tibiā inuasit & occupauit. Cùm verò abscissionem tibiæ recusasset, intra paucos dies extinctus fuit.

Patet ergo, vulnera angusta, etiā si in partibus neruosis sint, turundis tantisper, donec vulnus fuerit satis expurgatum, aperta retinenda esse. Cùm enim in quolibet vulnere, vt postea dicetur, pus colligatur, si ei exitus non patet, retinetur, paulatimque incalescit, & acre fit, vnde in parte vulnerata, præcipuè neruosa, sequitur dolor, qui sanguinem & humores attrahendo grauissima symptomata excitat.

Monet tamen hic Fabricius, turundas, ea industria, vt ad minimum superficiem vulneris, donec reliquæ partes fauciatae, veluti caro & nerui, satis expurgatae fuerint, hiantem retineant, adaptandas & fabricandas esse, ita tamen, ne partes neruofas compungant. Quapropter profunditatem vulneris diligenter obseruandam esse, & ne acies turundæ fundum vulneris, præcipuè si neruus aut neruosum quid detectum fuerit, comprimatur, operam dandam esse. Angustissimis autem vulneribus, quia turundam crassam non excipiunt, exilis verò, vt nimis flexibilis, hinc & inde reflectatur, & fundum vulneris minimè attingat, se frustum fili aurei aut argentei, pro vulneris profunditate longum, carbaso inuolutum, & vnguento aliquo anodyno & digestiuo inunctum imponere scribit.

Vbi vulneris labia hoc modo coniuncta fuerint, vulgò, nec malè, qui albumen agitaturn, stupa exceptum, cum sequi puluere imponere solent.

℞. thuris part. ij. sangu. dracon. part. j. F. puluis.

Vel ℞. boli Armeni, terræ sigill. ana 3. vj. thuris, mastich.

sarcocolla,

sarcocollæ, ana 3.ij. *ß. myrrha*, aloës, ana 3. j. *ß. tragacanth.*
sangu. dracon. ana 3. j. *farina bordei*, *sabat.* ana 3. *ß.* Fiat
 pulvis, qui cum albumine oui agitato misceatur, & stupa
 excipiat, vulnerique imponatur, supra quod alia stupa
 solo albumine oui madida imponenda. Neque sine ra-
 tione adhibetur hoc medicamentum, cum sanguinis pro-
 fluvium supprimat, dolores sedet, & inflammationem
 prohibeat. Si tamen fluxus sanguinis nimij, vel affluxus
 humorum metus non sit, non est opus isto apparatu; cum
 stupæ & medicamenta ista tenaciter parti adhæreant, &
 siccata eam contrahant, ac ei molestiam pariant, & cum
 remoueri debent, dolorem faciant.

Et si verò hæc, quæ diximus, de futuris sufficere possunt: *Sutura-*
 libet tamen & alios, qui apud autores occurrunt, futura- *rum mo-*
 rum modos addere. Nam est deinde & alius futuræ mo- *di alij.*
 dus, qui prorsus eâ ratione perficitur, quâ pelliones pel-
 les consueve solent, vulneratis intestinis & venis & arte-
 riis dissectis accommodatus.

Est adhuc alia futura, quæ fit duabus acubus, quæ vtitur
 Celsus, eamque describit, *lib. 7. cap. 16.* quæ ibi videatur.

Fit & Fibularum apud antiquos mentio. Si enim in *Fibula.*
 carne, ut Celsus, *lib. 5. cap. 26.* scribit, vulnus est, hiatque,
 neque in vnum faciliè oræ attrahuntur, futura quidem
 aliena est, imponendæ verò fibulæ sunt, *αὐτῶν* Græci
 nominant, quæ oras paulum tantum contrahant, quò mi-
 nus lata postea cicatrix sit. Et cum notissimus fuerit mo-
 dus vniendi vulneris oras per fibulas, factum, ut fibula-
 rum nec materia, nec forma satis ab antiquis descripta
 sit. Guido, quem plurimi sequuntur, factas fuisse fibulas
 scribit è ferreis quasi circulis aut semicirculis ab utraque
 parte recuruis, quorum hami labris vulneris utrinque in-
 fixi sibi ad amussim respondeant. Verum cum hoc modo
 insigere & infixos tenere eiusmodi hamos in sentiente
 carne & cute nihil aliud fuisset, quàm tot aculeos pun-
 gentes cum intolerabili dolore ibi seruare: non est credi-
 bile, antiquos per fibulas tale instrumentum ferreum cuti
 infixum summos dolores excitans intelligere. Probabilior
 est Gabrielis Fallopij opinio, qui, *tractatu de vulneribus in*
 H h 5 genere,

neceſſe eſt. Primò equidem cùm facultas quidem per ſe non lædatur, ſine tamen ſuo fruſtretur, niſi inſtrumentum, quod hîc temperies partis & calor innatus eſt, ſeſe rectè habeant: vt pars vulnerata temperiem ſuam naturalem habeat, curandum. Deinde vt ſanguis in iuſta quantitate affluat, & nec deficiat, nec abundet, & bonus ac purus ſit. Qui enim vitioſus affluit, tantùm abeſt, vt ad glutinandum aptus ſit, vt etiam multa praua ſymptomata exciter. Ideoque ſi impurus ſit, corrigendus, & vitioſi humores euacuandi. Recta quoque victus ratio inſtituenda, & omnes prauſ ſucci cibi, è quibus vitioſus ſanguis generari poſſit, vitandi. Hæc vbi ita curata ſunt, iam in ſanando vulnere Naturæ duo ſunt officia. Primò, vt pus debitum generet; deinde, vt ea, quæ diſiuncta ſunt, conglutinet. Primò enim, etſi Galenus eius rei expreſſam mentionem non facit, dum de vulneribus curandis in genere agit: tamen Rhæſes, 13. *continentis*, c. 14. Auicenna, *quarta quarti*, 47. 3. *cap. 2.* & Cæſus, *lib. 5. cap. 26.* pus ex vlcere iam ad ſanitatem ſpectante fluere, primoque pus mōuendum, hinc purgandum & implendum, tandemque cicatrice vulnus claudendum docet. Atque felix experientia iſtā curandi rationem approbauit, & medicamenta, quæ eo fine applicantur, Digēſtiua vulgò nominantur. Neque deeſt ratio. Cùm enim è venis minimis in parte vulnerata diſſectis aliquid affluentis pro parte nutrienda ſanguinis effluerit, & in poris partis hæreat, neque tamen parti apponi poſſit: in pus à natura mutatur. Præterea ipſa vulneratio contuſionem aliquam adiunctam habet, & pars diſſecta ab aëre ambiente alteratur. Itaque quod alteratum eſt, abſcedere & in pus mutari neceſſe eſt. Medicus ergo naturæ hac in re ſuccurrere debet, & medicamenta, quæ puris illam generationem adiuuent, adhibere, quæ vulgò Digēſtiua vocant, poſtea Sarcotica ſeu glutinantia applicare. In praxi tamen hîc diſcrepare videntur autores. Alij enim, digēſtiuis dictis & ſuppurantibus neglectis, ſtatim ſiccantia adhibent, Baſama ſcilicet vel naturalia, vel artificialia, de quibus poſtea dicetur, quibus & vulnus illinunt, & quæ in profundum inſtillant, & per

turundas

turundas imponunt. Alij pus mouentia, quæ digestiua vocant, præmittunt. Videturque Hippocrates ipse vtramque viam approbasse, dum *lib. de vlcerib.* scribit: *Recentiora vulnera omnia cum ipsa, tum circumscriptæ partes, minimè inflammatione tentantur, si quis quàm citissimè suppuret, neque pus vulneris osculo interceptum supprimatur: aut si quis inhibeat, ne ad pus nisi necessarium, idque paucissimum deueniat, sed quàm maximè siccet medicamento non molestò.* Et ipsa experientia docuit, vtramque curandi rationem finem suum assequi. Non tamen sine discrimine vtraque medicamenta vsurpanda videntur.

Nam cum digestiua illa vulgaria sint humidiora, si incautè & nimis diu adhibeantur, materia non solum digeri, sed & putrescere incipit, & vulnus in vlcus sordidum degenerat. Etenim cum Natura & coctionis & carnis generationis autor sit, calor natiuus, & temperies partis, eius instrumentum, conseruanda, dandaque opera, vt medicamenta temperiei partis respondeant. Et præinde licet prior curandi ratio in partibus carnosis locum habere possit, vtpote quæ sint humidiores, & in quibus plus sanguinis in pus mutandi in poris partis hæret, qui vt dolor & inflammatio præcaueatur, quamprimum in pus mutari debet; quod naturæ opus faciliè sicciora medicamenta impedire possent: In partibus tamen siccioribus, sicciora illa commodiora videntur, quæ cum temperamentum partis conseruent, ipsa etiam necessariam puris generationem promouent. Itaque tutissimum est, non semper vni medicamento confidere, sed pro natura & temperie partis ea componere, & digestiua sarcoticis & glutinantibus miscere, cum experientia testetur, talia longè felicius, quàm mera suppurantia vsurpari, sicut Fr. Arcæus, Balsamo seu vnguento suo, quod mox proponetur, mox inter initia adhibito grauissima vulnera se felicissimè curasse scribit, cuius vsum & ego feliciter sæpe expertus sum. Ideoque digestiua talia iam subiungam, quæ non merè suppurantia sunt.

Parentur nempe digestiua seu pus mouentia medica-
menta

menta è vitellis ouorum, butyro, ol. rosac. mastichino, resina terebinthina vel abiegna, farina triticea, thure, mastiche.

Vt ℥. terebinth. vino albo lotæ ʒ. ij. vitell. oui j. farine bordei, mellis, ana q. s. F. Vnguent.

Vel ℥. terebinth. vino lotæ, butyri maiialis s. sale, ana ʒ. j. thuris, mastich. ana q. s. Misc.

Vel ℥. terebinth. ʒ. ʒ. thuris ʒ. j. butyri s. sale ʒ. j. vitell. oui j. Misc.

Vel ℥. ceræ citrin. ʒ. j. ol. ʒ. iiij. thuris, mastich. ana ʒ. ij. butyri s. sale q. s. vitell. ouor. ij. Misc.

Vel ℥. ol. ros. ʒ. ʒ. terebinth. ʒ. j. vitell. oui j. Misc.

Vbi iam pus bonum apparet, proximum est, vt quod vulneratum & disiunctum est, conglutinetur.

Partium autem disiunctarum in vulneribus vnionem duplici modo fieri, ex Galeno, *artis med. cap. 91. & 3. meth. med. cap. 4.* docetur, nimirum vel vnione vera, quæ est per medium eiusdem generis, non alterius substantiæ interuentu, vel per medium diuersæ substantiæ. Vnionem priorem appellant *καὶ πρῶτον σκοπόν*, secundum primam intentionem; quoniam talis vnio & à Medicis & à Natura intenditur; alteram *καὶ δεύτερον σκοπόν*, secundum intentionem secundam; quoniam Medicus & Natura cum non possint, quod primariò intendunt, assequi, agunt, quod possunt.

Priore modo coalescunt partes molles & caræ, duræ verò altero, ossa scilicet & cutis, quorum illa per callum, hæc per cicatricem vniuntur. Ad priorem vnionem requiritur substantia eiusdem generis, ac facultas agens fortis, quæ in altera defunt. In partibus enim carnosiss & mollioribus sanguis copiosus adest, calorque in iis est fortis, ac propterea leui mutatione sanguis in carnem, qua vulnus coalescat, mutari potest. In partibus verò spermaticis dictis & durioribus, utpote quarum natura à sanguine longius abest, & quarum partium calor est debilior, idem non regeneratur, sed simile. Pro cute enim fit cicatrix, cuti quidem quàm simillima, sed ea durior & densior, pro offe callus.

Atque hanc Galeni & vulgatam distinctionem etiam suo

fuo modo secutus sum *lib. 5. Instit. part. 2. cap. 4.* Verùm declaratione quadam omnino opus habere videtur. Nititur autem illa imprimis diuisione partium in spermaticas & sanguineas, qua statuitur, partes quasdam ex semine, quasdam ex sanguine generari. Imò sunt quidam, inter quos Cæsar Magatus, *lib. 4. cap. 15.* qui sanguinem partium spermaticarum immediatum alimentum esse negat, sed necesse esse scribit, si sanguis spermaticas partes nutrire debet, ut prius semen fiat.

Verùm quæstionem istam, de qua prolixè cùm alij, tum Andr. Laurentius, *lib. 1. anatom. cap. 21. quæst. 7.* agit, pluribus hoc loco agitare non libet. Veriorem sententiam hanc esse puto; partium omnium primam in vtero delineationem fieri à facultate formatrice è semine, vnde Hippocrates, *libello περὶ γένεως*, scribit, quod genitura in 7. diebus habeat, quæcunque habere debet, *πάντα μέγιστα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς χοίρας, καὶ τὰ ὤτια, καὶ τὰ γῆνα, καὶ τῶν χειρῶν οἱ δάκτυλοι καὶ τὰ σκέλεα, &c.* omnia membra, oculorum regiones, aures, manus, manuum digitos, crura, pedes, pedum digitos, pudendum, &c. Cùm verò seminis moles sit exigua, impossibile est, quod totius corporis moles ex semine eam, quam debet, magnitudinem acquirat. Ideoque postea partes nutrimentum & incrementum sumunt ex sanguine materno in vtero, & postea foetu in lucem edito ex sanguine augentur, & ad finem vsque sanguine nutriuntur. Id quod manifestè apparet ex eo, quod etiam ossa, vbi raduntur, sanguinem, qui ipsorum alimentum est, effundunt.

Quod verò nonnulli spermaticas dictas partes semine nutrirī aiunt, falsissimum est. Quomodo enim ex tantillo seminis corpore tanta moles corporis formari, nutrirī, & augeri potest? Et semen nullibi generatur, nisi in suis propriis vasis. Imò pueri, quorum tamen ossa nutriuntur & augentur, nullum semen generant. Nec sufficit, quod dicit Laurentius, sanguinem variè immutatum & diuersas alterationes passum, dealbatum, incrassatumque, nihil aliud, quàm semen esse. Falsissimum enim hoc est. Neque enim vllibi semen, quàm in suis organis generatur, neque

neque aliæ substantiæ, etiamsi albedine semini similes sunt, semen sunt.

Ideoque etsi partes illæ albæ & sicciore, quas vulgò spermaticas vocant, ex sanguine plures mutationes passo generentur & nutriantur: tamen reuera ex sanguine generantur & nutriuntur. Itaque verum quidem est, carnem quæ ad vulneris partis carnosæ glutinationem generatur, esse priori planè similem, vtpote in quam sanguis facillimè, ob materiæ cognitionem, & partium carnosarum robur mutatur: quod verò cutis & ossa ac reliquæ partes spermaticæ per heterogeneous quid vniantur, non facile dixerim, sed sine absurditate dici posse puto, cicatricem esse cutem, & callum os. Etsi enim diuersitas quædam inter cicatricem, cutem, callum, & os apparet: tamen diuersæ substantiæ non sunt, sed dissimilitudo illa inde prouenit, quod sanguis multis & operosioribus mutationibus indigeat, vt fiat cutis, neruus, os, quàm vt caro fiat, & calor harum partium sit debilior, quia à vulnere debilitatus fuit. Quapropter facultas formatrix quidem cutem & os generat; sed non tam bonæ notæ, vt ea sunt, quæ in prima formatione sunt generata. Interim etiamsi cicatrix & caro nonnihil à priore cute & osse discrepant, alterius tamen generis appellanda non sunt. Idque etiam ideo, quod cicatrix non nisi à facultate cutifica, callus non nisi ab ossifica generatur, & propterea etiam, vt supra, *part. 2. cap. 2.* dictum, nunquam ex carne cutis, sed ex cute cutis generatur, & quidem sæpe magna eius portio, vt in membris abscissis videre est. Quis enim illud, quo caro manus amputatæ tegitur, non cutem, sed quiddam diuersum nominare velit? Etsi verò partium disiunctarum coniunctio & conglutinatio solius Naturæ opus sit: vt tamen Natura id facilius præstet, Medicus ipsi subsidio venit, medicamenta quædam adhibendo, cum externa, tum interna. Externa sunt *σκληρωτικὰ* seu carnem generantia, & *κολλητικὰ* seu glutinantia, de quibus, *lib. 5. Institut. part. 1. sect. 1. cap. 9.* pluribus actum. Etsi verò vt diuersa, vt eo loco dictum, proponantur: tamen cum vulneratarum coniunctio carnis medio fiat; idem, vt ibi dictum,

dictum, medicamentum, pro diuersitate corporum & partium vulneratarum, nunc sarcoticum, nunc glutinatum, nunc epuloticum esse potest.

Sarcotica.

Qua vi autem ista medicamenta in vulnerum sanatione profint, dispiciendum. Galenus, 3. *meth. med. cap. 4.* prolixè hac de re agit, docetque, quod in corporis nostri partibus duo excrementa proueniant. alterum tenuius, quod plerumque per insensibilem transpirationem, nonnunquam etiam per sudorem euacuatur; alterum crassius, quod extrinsecus corpori adhærescit, & sordium nomine indigitatur. Crassius itaque si in vlcere hæreat, illud fordidum reddere, tenue verò vlcus nimis humidum efficere, & ita Naturæ in carnis generatione impedimento esse: ac proinde sordes detergendas, & humiditatem exsiccandam esse. Atque ita sarcotica esse, quæ moderatè calefaciunt & siccant, & sordes citra morsum detergunt, ac nullo modo adstringunt: Sarcoticorumque & glutinantium medicamentorum finem esse, nullam inter partes iungendas, nasci humiditatem permittere, ut idem Galen. 2. *de compos. med. sec. gen. cap. 21.* docet. Adstringere non debere, ne id, quod influit, repellant, sordesque parti affectæ impingant; non nimis verò siccare, ne, quod influit, absument, sed modicè saltem, ut, quod affluit, in carnem concreascit. Et hæc communis ferè est de sarcoticorum & vulnerariorum medicamentorum sententia.

Recentiores verò quidam vi Balsamica id præstare statuunt, (vnde & linimenta quædam, quæ ad vulnera sananda adhibentur, *Balsama vulneraria* appellant.) Quæ verò ista vis sit, non satis explicant: quod si rectè explicetur, non ita absurda hæc opinio videtur. Nam docet Galenus, aliique Medici passim, Cheirurgus maximè in eo laborandum esse, ut partis vulneratæ naturalis temperies conseruetur. Cum enim vulneratarum partium glutinatio Naturæ opus sit; Natura verò, ut instrumento, in hac, ut & in aliis actionibus naturalibus, partis calido nativo & temperie utatur: si illud rectè sese habeat, & vegetum ac robustum sit, vulneris sanatio felicissimè perficitur, & calidi huius nativi beneficio interdum nonnulli

ex periculosissimis vulneribus conualescunt. Si verò partis temperamentum vitietur, & pars debilior fiat, natura nec alimentum affluens rectè concoquere, nec assimilare, nec excrementa expellere potest, vnde ad partem affectam fit humorum confluxus, excrementa in ea cumulantur, & inde multa mala ac symptomata attrahuntur. Vnde Hippocrates, *lib. de ulceribus*, scribit: *Quod siccum est, sano; & quod humidum, vitiato & non sano propius est.* Itaque mihi verisimile videtur, medicamenta sarcotica & glutinantia, & in summa vulneraria equidem siccare, non tamen istam eorum vnicam & primariam operationem esse; cùm multa vulnera, modò temperamentum partis saluum sit, etiam sine talium medicamentorum ope sanentur, & Natura excrementa, quæ in debita quantitate proueniunt, spontè expellat. Sed probabile mihi videtur, medicamenta ista ideo vulneribus sanandis prodesse, quod non solùm siccent & humiditatem nimiam in vulnere absument, sed & temperamentum & calidum natium partium, quod recentiores quidam Balsamum vocant, vi sua cuique parti cognata & familiari, quam itidem Balsamicam nominant, conseruent. Hinc adeo fit, vt quia partium omnium non est idem temperamentum, & calidum natium cuique parti proprium, non eadem medicamenta vulneraria omnibus partibus vulneratis sint vtilia, sed alia carnosæ parti, alia neruosæ vulneratæ conueniant; sicut gummi elemi omnibus partibus neruosis, & inde etiam capitis vulneribus est vtilissimum, vt aliquoties dictum.

Quod vel illud etiam mihi persuadere videtur, quod in vulneribus, præcipuè articulorum, vbi symptomata praua imminet, Cheirurgi nostri, qui peritiores sunt, non solùm vnguentis & emplastris contenti sunt, sed & supra ista Cataplasmata felici successu imponunt, quæ quia ipsum vulnus non attingunt, excrementa in eo non exficcare possunt, sed partis temperiem & calorem natium saltem fouent & conseruant. Et vidi sæpe in vulneribus neruorum, in quibus ob partis temperiem debilitatam fit humorum affluxus, & ob alimenti affluentis

coctionem imperfectam magna excrementorum copia colligitur, (Germani Cheirurgi appellât *das Gliedwasser*) talium cataplasmatum vsu vulnus ad meliorem statum reductum fuisse, & amplius tantam excrementorum copiam non effudisse. Parantur autem ista cataplasmata è *radic. althææ, farina sem. lini, sænigr. fabarum, pulu. st. chamemeli, & meliloti, betonitæ, & similibus.*

Neque tamen ex hoc, quod diximus, medicamentorum vulnerariorum præcipuum officium esse, vt calorem natium partis conferuent, & roborent: sequitur, quod vno medicamento omnium partium vulnera sanentur. Sed vt Galenus, ratione siccitatis, quæ ipsi præcipua est, pro vario variarum partium temperamento varia adhibet siccantia; ita etiam pro varietate temperamenti partium singularum temperies & calor diuersa requirit medicamenta: ita quidem, vt quod vni parti vtile & commodum est, alteri noxium esse possit, & quod carnosæ parti vtile est, nervosæ damnum afferre possit. Partes enim carnosæ multo calore præditæ sunt, ideoque etsi minùs calidis foueantur, nihilominus satis roboris habent: partes verò exsanguis calidum debilius habent, ideoque magis calidis fouendæ, imprimis cum vulnere magis debilitentur. Imò accidere potest, vt etsi in qualitatibus primis quædam medicamenta similia videantur, substantiæ tamen modo, ob quem vires suas alia citius amittunt, alia diutius conferuant, discrepent, imò tota substantia & occulta proprietate differant. Dari autem talia medicamenta, Galenus, *1. de compos. med. sec. loca, cap. 1.* docet, atque in eos inuehitur, qui talia medicamenta dari negant. Talium autem medicamentorum ratio facile reddi non potest, sed experientia docet, alia ad vulnera, & præcipuè harum vel illarum partium aliis esse vtiliora, etsi qualitatibus primis non multum discrepent. Interim manifestas qualitates in talibus medicamentis, quæ à tota substantia simul operantur, non planè esse inutiles existimo, sed ad humiditatis nimix in vulnere exsiccationem commodas. Et sicut dantur medicamenta, quæ totius substantiæ proprietate certis partibus sunt accommodata, alia epati,

alia

alia cerebro, alia pulmoni: ita etiam non absurdum est, dari medicamenta vulneraria, quæ certis partibus sunt dicata, alia carni, alia nervis, alia cerebro, &c. Et certum est atque experientia constat, gummi elemi omnibus partibus nervosis vulneratis, ut & cerebro, esse utilissimum: betonicam capiti. Ita non inutile fuerit & in vulnerariis medicamentis eligendis delectum quendam habere: in qua re & ægri natura perpendenda; cum experientia doceat, etiam in vulneribus quædam medicamenta quibusdam naturis esse magis utilia, quædam noxia. Quod quidem sola experientia inuestigatur; & quod Galenus, 3. medic. meth. cap. 8. de ficcantibus habet, id de omnibus vulnerariis medicamentis verum est, nimirum ad excrementa & statum vulneris respiciendum esse. Si enim pauciora excrementa in vulnere generantur, & alias vulnus sese bene habet, utilis hoc & accommodati medicamenti indicium est: si verò multa excrementa cumulentur in vulnere, medicamenti non accommodati signum est. Interim manifestas medicamentorum qualitates non negligendas, sed eas etiam corporis totius partisque temperamēto idoneas eligendas esse putamus; nec in hac re aëris constitutionem negligendam, sed temporibus calidioribus frigidiora, frigidioribus calidiora usurpanda esse.

Medicamenta autem vulneraria & sarcotica ac glutinantia parantur è radice consolidæ maior. bistortæ, tormentillæ; foliis alchimillæ, bursæ pastoris, virgæ aureæ, balsaminæ, verbenæ, veronicæ, hyperici, millefolij, saniculæ, caudæ equinæ, ulmi, plantaginis, betonicæ, cupressi, pilosellæ; flor. rosar. rubr. hyperici, balaustris; fructibus, nucibus cupressi; gummi, lacrymis, succis, thure, aloë, mastiche, lacryma abietina, resina terebinthina, pini, laricis, pice arida, liquore follic. ulmi; gummi elemi, iunip. hedera, tragacanthi, tacamahacæ, carannæ, sarcocolla, sanguine draconis; terris, sigillata, bolo Armeno; corticibus thuris; lapidibus, hæmatite, coralliis;

E quibus parantur varia composita.

Linimenta & vnguenta. Utilissimum est hoc Fr. Arcæi:

*℥. terebinth. claræ, gummi elemi, ana ℥.j. ℞. ping. castra-
ri ℥. ij. porcine antiquæ ℥. j. Liquefiant ad ignem. F. Li-
nimentum.*

*Vel ℥. resinæ, cere, terebinth. ol. ros. ana ℥. ij. thuris, masti-
chis, myrrha, ana 3. ij. F. Vngu.*

*Vel ℥. terebinth. ℥. ij. resinæ albæ, olibani, colophon. ana
℥. ij. ℞. mastich. ℥. j. croci 3. j. cere tb. ℞. olei commun. tb. j. ℞.
F. f. a. Vnguent.*

*Vel ℥. succor. recent. alchimilla, sanicula, consolidæ Sar-
racenica, q. v. Ad ignem positis adde pingu. suilla veteris,
butyri maial. ana q. s. F. Vnguent.*

*Vel ℥. resinæ albæ ℥. iij. butyri maial. ℥. vj. succi alchi-
milla ℥. j. sanicula, pyrolæ, ana ℥. ℞. tragopogi, ol. oliuar. ana
℥. iij. Succī primò cum oleo coqu. ad consumt. humidi-
tatis: deinde adde resinam, postremò butyrum, Denique
colentur, & agitentur, donec refrigescant.*

*Vel ℥. herb. pyrolæ, serpentaria, sanicula, veronica, ana
℥. j. fl. hyperici, centaur. min. ana 3. vj. Conscindantur mi-
nutum, & lagenæ vitreæ includantur. Adde ol. oliuar. ℥. ij.
medullæ bubulæ ℥. j. pingued. porcine ℥. iij. butyri s. s. ℥. iij.
Stent in loco calido aut B. M. per 8. dies. Postea coqu. ad
consumtionem humiditatis. Colentur. Hinc adde tere-
binth. ℥. j. mastich. thuris, myrrha, ana ℥. ℞. aloës epat. ℥. j.
F. Vnguentum.*

Utile est & vnguentum Cæsaris Magati tale:

*℥. ol. nostri ex hyperico tb. j. cere aq. balsami lotæ ℥. iij.
Liquefiant simul in vase vitreo stricti orificij. Liquefactis
adde Balsami nostri tb. j. gummi elemi ℥. iij. balsami Peru-
niani, tacamabata, carannæ, ana ℥. ij. (quæ quidem gummi
seorsim solui debent oleo nostro de hyperico,) ammoni-
ci, galbani, itidem dissolutor. ana ℥. ℞. myrrha, thuris, aloës,
gummi bedera, ana 3. ij. rad. consolidæ, aristoloch. bistortæ,
torment. ana 3. j. ℞. dictamni Creici 3. iij. scordij 3. ij. huma-
næ pingu. præp. 3. ij. pingued. cygni ℥. j. Misc. F. Vnguent. As-
seruetur ita vase vitreo vel argenteo stricti oris.*

*Olea & Balsama. naturalia, vt de Tolu, de Peru, & simi-
lia; Et artificialia.*

*Vt ℥. ol. laur. ℥. ij. mastich. olibani, sebi bircini, an. ℥. j. Misc.
Vel*

Vel ℥. antheræ, ros. alb. rubr. lil. alb. ana q. f. Affunde ol. oliuar. ad sufficientiam, & radiis Solis in vitro bene obturato exponere per 14. dies.

Vel ℥. terebinth. ol. laurini; ana ℥. iij. ouor. è vitell ℥. ij. rosac. ℔. β. Misce & Soli exponantur, vsque dum flauum colorem acquirant.

Vel ℥. terebinth. ℔. j. galbani, gummi elemi; bedera; thuris, mastich. myrrhæ; ana ℥. ij. aloës, xyloaloës; galangæ, caryophyllor. cinam. nuc. mosch. cubebæ. ana ℥. j. aquæ vitæ ℥. iij. Macerentur simul per diem & noctem. Postea bis destillentur, & oleum illud stillaticium tanquam balsamum preciosum asservetur.

Vel ℥. liquoris vesicarum vlmi depurati & præparati ℔. j. mellis opt. depurati ℥. iij. succ. tormentillæ, consolidæ mai. consol. mediæ, ana ℥. iij. Misce, & coq. lento igne ad fucorum consumptionem; deinde infra scriptos pulueres adde, ℥. sangu. dracon. boli Armeni orient. manne thuris, equiseti, mastich. ana ℥. ij. Misce, & fiat pulvis tenuissimus, quem supradictis adde.

Præparatio liquoris vesicarum vlmi ita fit: Mense Maio huiusmodi vesicæ colliguntur, antequam intus vermiculi oriuntur, & hoc liquore vitrea phiala impletur, linteoque obturatur, postea facienda fouea in terra, per altitudinem duorum palmorum, vel trium, & fundo foueæ sal communis per altitudinem trium digitorum inspergitur, super quem phiala ponenda, dein fouea terra explenda, ita, vt phiala non appareat, & sic per spatium 15. dierum relinquenda, deinde fæces à substantia clara separandæ, & quod clarum est ad vsum seruandum, quod etiam per se appositum glutinat.

Aliud Balsamum. ℥. thuris, myrrhæ; sarcocollæ, gummi iunip. Arab. bedera, elemi, mastich. sangu. dracon. balsami Peruuiani, lacamahacæ, carannæ; ana ℥. j. β. lachrymæ abietinæ; liquoris folliculor. vlmi, ana ℔. j. resinæ pineæ ℔. β. rad. tormentillæ, bistortæ, iridis, aristol. rot. consolidæ, dictamnii albi, ana ℥. β. baccar. iunip. lauri, ana ℥. vj. spir. vini opt. ℔. iij. Mistæ destillentur, & aquam, spiritum, ac oleum seorsim excipias, quæ omnia ad glutinationem vulnerum faciunt.

Aliud Balsamum ℥. olei antiquiss. ℥. iiiij. terebinth. Venetæ ℥. x. β. tritici integri ℥. ij. hyperici ℥. ij. β. rad. cardui ben. valerianæ, ana ℥. x. pulu. subtilissimi thuris. ℥. ij. hypocistid. ℥. β. boli Armeni, sangu. dracon. ana ℥. β. pulueris lumbricor. terrestr. ℥. ij. consolidæ maior. M. j. equiseti M. β. Radices & herbæ crasso modo contundantur, deinde in vas ponantur, & vinum album affundatur, & postquam ita fuerint infusa, oleum & frumentum addatur, omniaque ad Vini consumt. coquantur. Postea forti facta expressione, addantur pulueres & terebinthina, & iterum parum bullire sinas, & deinde in vitreo vase ad vsum serua.

Vel ℥. terebinth. lb. ij. olei communis lb. iiij. laurini ℥. vj. cinam. ij. euphorbij, garyophyllor. bacc. lauri, gummi bedere, sagapeni, ammoniaci, opopanacis, galbani, ana ℥. j. thuris, mastich. ana ℥. ij. Destillentur simul. Fiat Balsamum pro vulneribus neruorum.

Vel ℥. terebinth. claræ lb. ij. olei lini lb. j. resina pini ℥. vj. thuris, myrrhæ, aloës, mastich. sarcocollæ, ana ℥. iiij. macis, ligni aloës, ana ℥. ij. croci ℥. β. Ponantur hæc omnia in retortam, destillentur primò lentissimo igne, & exibat aqua clara: paulò post verò sequetur oleum rubicundum: tum augmenta ignem semper magis magisque, intendendo ad finem destillationis. Quo facto, separa oleum ab aqua, & vtrumque seorsim serua. Aqua succedente tempore rubescit, & oleum acquirit rubini colorem. Oleum valet vulneribus, præcipuè verò partium neruosarum, ossium, venarum: citò enim & sine dolore consolidat.

Aliud. ℥. lumbricorum terrestrium q. v. indantur vasi musco pruni siluestris repleto, quo perreptando muscum à sordibus purgentur, adice etiam illis ouorum aliquot vitellos ad duritiem coctos & incisos quibus vescantur. Lumbricorum sic præparatorum postea ℥. lb. j. contundantur in mortario. Adde ol. rosar. lb. j. Coq. Postea colentur. Colat. adde mastich. myrrhæ, ana ℥. ij. rad. ireos, sarcocollæ, ana ℥. vj. terebinth. mellis rosati, ana ℥. j. β. Misc.

Vel ℥. ol. oliuar. lb. j. terebinth. ℥. iiij. flor. hyperici, verbasci, ana q. s. vt fiat massa. Cui affund. vini alb. opt. Mens. j. β. Coq. ad vini consumt. Ponantur postea species ad Solem

Solem per menses duos, vt fiat oleum seu balsamum.

Vel *℥. rad. consolida maior. q. v.* Affunde in olla noua olei oliuar. ad eminentiam. Coq. & exprime. Succum expressum iterum coque tamdiu, vsque dum nulla aquositas remaneat. Postea *℥. huius olei part. iij. ol. terebinth. part. j. flor. hyperici, chelidon. mai. ana q. l.* misceantur & calefiant, atque indantur lagenæ vitreæ, ponanturque per 40. dies in sinum equinum, & habebis balsamum, quod calidè vulnere instillabis.

Vel *℥. ol. oliuar. lb. j. fl. hyperici, betonica, prunella, centaurei, ana M. j.* Contundantur herbæ, & cum oleo vitro includantur herbæ, & calore Solis per 40. dies digerantur. Postea exprimantur. Expressum liquorem vsui reserua.

Sequens oleum ad partium neruorum vulnera maxime in Hispania commendari scribit Hieron. Fabricius.

℥. ol. vetustiss. 3. iij. terebinth. puræ 3. viij. frumenti integri 3. j. fl. sem. hyperici 3. ij. rad. cardui ben. valeriane, ana 3. j. thuris pulueris. 3. ij. Radices & herbæ crasso modo contundantur, in ollam ponantur, & tantum vini albi superfundatur, vt omnia in vino mergantur: & per bîdium facta infusione, oleum & frumentum adiciantur, & coq. omnia ad vini consumptionem; mox facta forti expressione, addatur terebinthina & thus; iterum parum bulliant, seruenturque in vase vitreo. Modus vtendi talis est. Abluto prius vulnere vino albo frigido, statim inungitur totum vulnus oleo prædicto calente: quod si hoc fieri commodè nequeat, per siphonem intra vulnus immittitur, & confestim labia vulneris ad mutuuum contactum adducuntur, deligatura, aut sutura, aut glutino: deinde partes circumstantes prædicto oleo similiter inunguntur, supra vulneris verò labia iam reducta linteum imponitur prædicto oleo madens; & supra hoc aliud vino nigro expressum, mox alia lintea sicca, deinde fasciâ superligatur.

Vtile est & oleum, quod oleum Hispanæ appellant, & sic paratur.

℥. ol. oliuar. antiqui lb. iij. de terebinthina lb. ij. thuris lb. j. na.

valeriana, *hyperici*, *carduiben. ana* lb. ss. *myrrhæ el.* ʒ. j. *cocci infectorii* ʒ. iiij. *resinæ pini recent.* ʒ. iiij. *Vini maluat.* lb. j. *Valeriana* colligatur mense Maio, & abiciantur radices. *Hypericon* colligatur mense Iulio cum flor. & seminibus. *Herbæ* igitur manibus confractæ, & in mortario aliquantulum contusæ, infundantur in vino maluatico posito in olla terrea vitro obducta, cuius tertia pars omnibus in ea positis vacua permaneat per quatuor horas, deinde superpone coccum infectorium aliquantulum fractum in mortario vnâ cum oleo, & absque cooperimento bulliant lento igne, donec vinum ferè euanuerit, idque animaduerratur, ne herbæ comburantur. Auferatur postea ab igne, & dum adhuc valde calet, sacco vino maluatico madefacto exprimantur herbæ. Et vas, in quo facta fuit ebullitio, diligenter abstergatur, neque enim penitus exsiccet, nam debet relinqui vinum, quod adhæret, & in eodem rursus oleum, ad ignem ponatur cum oleo de terebinthina, vel abietina lacryma. Et quando ebullire iam incipit, addatur myrrha tenuissimè puluerisata, & in mortario cum aliquantulo ex oleo in vase existente ad ignem liquefacta. Addatur pariter resina eodem oleo liquefacta, prius tamen percolata, & thus tenuissimè puluerisatum, omniaque curiosè misceantur, & vbi parumper bullierint, auferatur vas ab igne, & vbi refrixerint, seruetur in vase vitreo, nulla facta colatura, & Soli per 15. aut 20. dies exponatur.

*Oleum
de Hype-
rico, Ma-
gati.*

Commendat & Cæsar Magatus *oleum suum de Hyperico*, quod sic operosè paratur.

℞. summit. hyperici M. iiij. *ophioglossi, consolidæ maior. equiseti, ana* M. j. *vini albi odori & potentis* lb. v. Contundantur herbæ, & dicto vino macerentur 24. horis, ore vasis diligenter obturato; deinde facta expressione & colatura, par quantitas dictarum herbarum assumatur, & fiat altera infusio, & sic tertio. Facta postrema expressione, & colat. adde vino dicto *olei antiqui* lb. vj. *summit. hyperici* M. ij. *ophioglossi, herbæ Reginae vulgè appell. consolidæ maior. cardui bened. ana* M. j. *rad. dictamni albi, consolidæ maior. aristoloch. rotund. tormentillæ, bistortæ, ana* ʒ. ss. *grani tinctorij*

tinctorij 3.ij. *sem. hyperici* 3.vj. Misc. Contusis contundendis, macerentur balneo calentis aquæ, ore vasis obturato, per 24. horas, postea bulliant duplici vase ad vini consumt. Deinde facta expressione & colatura, sacco prius vino albo optimo madefacto, adde oleo *summit. hyperici* M.ij. *opbioglossi, herbæ Reginæ, consolidæ, matrisyluæ, ana* M.j. Misc. Contusis herbis, & facta infus. in balneo calentis aquæ per 24. horas, postea facta expressione, & col. vt prius, par quantitas dictarum herbarum accipiat, & fiat altera infusio, vt supra, & sic tertio: factaque postrema expressione & colat. adde oleo *flor. hyperici* M.ij. *betonice, pimpinellæ, pilosellæ, Trinitatis, ana* M.j. Ex his fiant tres infus. vt supra. Facta vltima expressione & col. adde oleo *folliculor. hyperici* M.ij. *consolidæ, centaurei minor. viticellæ, vincaperuinæ, ana* M.j. Et f. pariter tres infus. hac ratione; tribus diebus vas, quod vitreum esse debet, Soli exponatur, quarto verò die balneo calentis aquæ detineatur, vt ibidem 24. horas moretur, postea F. expressio & col. & oleo rursus addantur *folliculor. hyperici*, qui iam ad maturitatem peruenierint, M.ij. *centaurei minor. M.j. fructus balsaminæ* num. vj. Fiat vt supra. Facta postrema expressione, & col. oleo adde *dictamni Cretici* 3. j. *rad. dictamni albi, consolidæ maior. aristol. rot. iridis Illyricæ, arundinum, bistortæ, tormentillæ, ana* 3.vj. *gran. tinctorij* 3.ij. F. tres infusiones, hac ratione, exponatur vas Soli per dies sex; postea per duos dies in balneo calentis aquæ detineatur, inde fiat expressio, & col. & sic fiat tertio. Tandem facta postrema expressione & col. adde oleo *ol. stillat. de terebinth. de lacryma abietina, ana* ℥.ß. *sem. hyperici* 3. j. *rad. consolidæ, aristoloch. dictamni albi, tormentillæ, bistortæ, irid. ana* 3. ij. *granor. tinctor.* 3. j. *myrrbæ, thuris. ana* 3. j.ß. *sarcocollæ, gummi iunip. aloës, ana* 3.ß. *pomor. balsaminæ* num. xij. *balsami Peruvian* 3.ij. Poma incidantur, cætera contundantur, & cum oleo misceantur, & vas toto tempore hiberno detineatur sub fimo equino, inde extrahatur, & facta expressione atque colat. vsui seruetur in vase vitreo, orificio bene obturato.

Balsamum vulnerarium Magati. 2℥. *gummi elemi* 3. iiii.

balsami Peruniani ℥. iij. *gummi tacamahacæ*, *carannæ*, *liquoris in vesiculis ulmi contēti*, ana ℥. ij. *olei laurini*, *styrac. liquid. myrrhæ*, ana ℥. i. *℞. thuris albi*, *gummi hederae*, ana ℥. j. *laseris odorati*, *ladani*, *styracis calamitæ pinguis*, *ammoniaci*, *bdellij*, *opopanaxis*, *galbani*, *sarcocolleæ*, ana ℥. vj. *rad. aristol. rot. imperatoriae*, *angelicæ*, *distamni albi*, *consolidæ*, *acori*, *iridis*, *tormentillæ*, *bistortæ*, *sem. hyperici*, *citri*, *cortic. citri*, ana ℥. *℞. cinamomi*, *caryophyllorum*, *nucum myristicar. macis*, ana ℥. j. *massich. aloës*, *sang. draconis*, *grani tinctorij*, ana ℥. *℞. distamni Cretici* ℥. j. *olei glandis unguentariæ* ℥. iij. *bacc. iunip.* ℥. j. *℞. cereæ* ℥. j. *ex resina pinea* ℥. j. *℞. terebinth. clara*, *lacrymæ abietinæ*, ana ℔. j. *℞. aq. ardentis opt.* ℔. vj. *Misce diligenter*, *liquatis gummis*, quæ liquari possunt seorsim, cum portione *terebinthinæ*, cæteris verò aridioribus grosso modo puluerisatis, coniicianturque omnia in retortam, quæ balneo calentis aquæ per tres dies detineatur, inde luto obducatur, & in æstuario maneat, donec exsiccatum sit lutum, postea igne cineritio s. a. extrahatur oleum; exhibit autem primò aqua, quam balsami aquam voco, quæ seorsim debet seruari, deinde oleum, quod Balsamum dicitur.

Valde etiam iuvat *oleum hyperici*, quod paratur hoc modo. *℥. summit. hyperici iamiam maturescētis* ℥. iij. *macerentur in vino odorifero diebus tribus*, bulliant deinde in vase duplici, obturato orificio vasis. Postea exprimantur & recentis hyperici par pondus iniiciatur, iterum maceretur, coq. & exprimatur. Repetatur tertio si vinum minuitur aliquid adde. Postea

℥. terebinthina ℥. iij. *olei veteris clari* ℥. vj. *croci* ℔. j. *Coq. in vase duplici vsque ad consumpt. vini*, postea exprime, & à sedimento purgatum oleum repone ad vsum.

Balsamus D. Balsamum sequens à D. Raimundo Minderero valde commendatur.

℥. terebinth. Cypria, *ol. hyperici*, ana q. v. *Liquefiant simul. Singulatim etiam liquefcat gummi elemi q. s. ad iustam consistentiam*, & addatur. Quando fere refrigerata fuerint, adde parum *ol. ceræ destillati*. *Misc.*

In Balsamorum tamen, præcipuè calidorum, vfu cautione opus est, vt etiam monet Guil. Fabricius, *centur. 3. obseru.*

obseru. 97. non solùm, quia vulneris labiis nimis citò conglutinatiss, pus, quod postea generatur, intus detinetur, & grauias symptomata excitat: sed etiam, quia eiusmodi Balsama nou omnium partium temperamento æquè conueniunt.

Emplastra.

Vtile est emplastrum Fr. Arcæi: Vt ℥. ol. rosac. viol. chamameli, ana ℥. j. axung. gallinæ, medullæ crurum vituli, ana ℥. ℞. vermium terrestr. vino lotor. ℥. j. butyri recent. 3. vj. mucilag. althææ ℥. ℞. Bulliant omnia ad consumptionem mucilaginis; deinde colentur. Colaturæ adde lithargyræ ℥. ij. ℞. minij ℥. iiij. Cum ceræ albæ q. s. F. Cerotum, addendo terebinth. 3. x. mastich. ℥. ℞.

Vel ℥. succi rec. betonic. agrimon. saniculæ, alchimillæ, consolidæ Sarracen. ana ℥. ℞. ceræ albæ, sebi hircini, ana ℥. ℞. resin. opt. ℥. j. Coq. in fine adde mastich. ℥. j. F. Emplastr.

Vel ℥. ceræ, resinæ, picis, vitrioli, cerussæ, thuris albi, ana ℥. iiij. terebinth. ℥. vj. myrrh. rubr. ol. iunip. ouor. an. 3. ij. camph. 3. j. ℞. F. Emplastr. addendo ol. ros. q. s.

Vel ℥. ceræ nouæ, resinæ, ana ℥. j. sebi hircini, ping. porci, ana ℥. iiij. terebinth. ℥. ij. aceti ℥. iiij. F. Emplastr.

Vel ℥. lithargyri argent. ol. ros. ana ℥. ℞. mucilag. sem. lini, rad. ireos, ana ℥. ij. Coq. ad iustam consistentiam. Adde postea thuris, mastich. ana ℥. j. ceræ, terebinth. ana ℥. ij. F. Emplastr.

Vel ℥. ceræ ℥. iiij. resinæ, picis, ana ℥. ij. thuris albi, vitrioli, cerussæ, ana ℥. iiij. ol. è bacc. iunip. ouor. ana ℥. ij. camphor. 3. j. ℞. terebinth. ℥. ℞. F. Emplastr.

Sequentia ad puncturas maximè valent. ℥. ol. oliu. ℥. ij. resinæ, adip. vrsini, sebi hircini, taurini, ana ℥. j. ℞. pingued. ungulæ bouinæ. ℥. iiij. ℞. butyri mai. ℥. vj. litharg. argenti ℥. j. squamæ aris ℥. j. ℞. mastich. ℥. j. ceræ nouæ vel ol. eiusd. ℥. iiij. F. s. a. Emplastr.

Maximè etiam commendat, & ad vulnera recentia sananda, resque alienas vulnere infixas extrahendas, vt & in vlceribus foedis & putridis optimum esse suum Emplastrum scribit Raimundus Mindererus, quod vocat Emplastrum Opeteldock magnum colcotharinum. Descriptio, quæ exstat

exstat in tractatu de calcantho, cap. 7. hæc est: ℞. cera novæ mundissimæ ℥. j. terebinthinæ mundæ; vel si mauis Cypriæ aut Venetæ ℥. vj. gummi elemi ℥. iij. ol. hyperici, myrtini, ana ℥. j. β. Liquefiant simul omnia, & postquam difflexerint, adde eis sequentia, gummi ammoniaci mundissimi, galbani, opoponacis, ana ℥. iij. colophonæ ℥. vj. mumiæ selectæ, succini albi pellucidi, ana ℥. ij. olibani albi, mastich. purificatæ, sang. draconis, sarcocolle à recrementis purgatæ, ana ℥. j. β. aloës epaticæ ℥. β. myrrhæ ℥. j. Dissoluantur gummi in aceto, iunganturque simul commodè ac secundum artem, agitando singula, ac ubi fermè refrixerint, paulatim ac studiosè iniice lapidis magnetis præparati ℥. vj. croci ℥. ex arte sine corrosivo parati, tutiæ præp. ana ℥. j. lapid. calaminar. præp. ℥. v. lithargyri auri ℥. j. colcotharis indulcati seu terræ vitrioli mortuæ ac, dulcificatæ. ℥. ij. Redigantur s. a. in emplastrum, quod frigefactum dure scat, ita ut dissiliat. Vfus est talis: Supra prunas digitis tractandum, ut mollescat, hinc pars illius in placenta modum diducatur, illaque vulnus obtegatur, & quotidie bis iterum abstergatur, malaxetur & rursus vulneri imponatur. Et sic vna eius particula aliquot vulnera sanari possunt.

*Epulo-
tica.*

Tandem vulnus cicatrice claudendum. Qua ratione autem cicatrix inducatur, supra, part. 2. cap. 2. sub finem dictum. Cicatricemque etiam inducunt quædam emplastra ex modo propositis.

Vtilia sunt & emplastra, quæ commendat Fr. Arcæus, lib. 2. cap. 5. Leoninum, & nigrum. Leonini hæc est descriptio.

℞. cerussæ ℥. iij. ol. ros. ℥. β. unguenti basilici ℥. j. Bulliant simul lento igne baculo agitando, usque dum fiat cerotum, cui adde viridis æris pulueris ℥. iij. Bulliant iterum, quoad colorem flauum aut subrubeum acquirant. F. Cerotum.

Nigri hæc est descriptio: ℞. lithargyri ℥. j. ol. antiqui aceti fortissimi, ana ℥. iij. Misc. ad ignem, F. Emplastr.

CAPVT IX.

De Cæsaris Magati & Ludouici Septalij curandi vulnera
methodo iudicium.

ATque ex his, quæ hætenus diximus, patet, qua ratione vulnera primò obliganda sint, & qui in iis curandis primus sit apparatus. Quo verò modo porrò tractanda sint, iam dispiciendum. Equidem Antiqui, qui de vulneribus curandis scripserunt, vt & Cheirurgi, qui vulnera tractarunt, nec in iis, quæ porrò agenda sunt, discrepant, vt mox dicetur, sed omnes eadem ferè via incedunt. Superioribus primùm annis Cæsar Magatus, in Ferrariensi Gymnasio Medicinæ Professor, *libris duobus de rara medicatione vulnerum*, quibus diligenter & accuratè omnia, quæ de vulneribus dici possunt, persecutus est, nouam, & à nullo hætenus attentatam, & qua felicissimè ac citius, quàm ab antiquis & hætenus factum, ea curentur, sanandi vulnera methodum promittit. Cæsarem Magatum laudat, commendat, & defendit Ludouicus Septalius, *libr. 8. animaduers. Medicarum*. Vtrique ob studium artem medicam iuuandi, & ægros à molesta curatione liberandi, sua meritò laus debetur. Nec me tamen in publica commoda peccaturum puto, si vtriusque opinionem, sine obtrectatione, hoc loco perpendendam proposuerim.

Primò Cæsar Magatus, *de Vulnerib. lib. I. cap. 33.* accusat Galenum, quod Indicationem maximè momenti prætermiserit, in aliis verò minoris momenti totus occupatus fuerit, scribitque, quod Galenus solùm de excrementis genitis fuerit sollicitus, causam verò, vnde illa generantur, despexerit; absumptionem excrementorum desiderauerit, sed eorum generationem inhibere neglexerit, nimirum de temperamento & calore partis parum sollicitus fuerit. Si enim tēperamento & robori partis cōsulatur non posse colligi excrementa tam copiosa putat, quæ curiosam hanc, imò noxiam diligentiam requirant. Calorem autem foueri & roborari existimat, si eius distillationem prohibeamus, eiusque qualitatem conseruemus:

diffusio

NB,

difflationem autem prohiberi, si defectum illius naturalis tegumenti, cutis puta vulneratæ, suppleamus, & quidem medicamento, quod qualitate temperamento partis amicum sit. Ita enim & calorem foueri, & qualitatem simili qualitate conseruari. Atque ex iis tandem concludit, vulnera rariùs, quàm hactenus factum, detegenda, ne scilicet calor partis ab ambiente aëre lædatur, sed sub perpetuo tegumento saluus seruetur, foueatur, & augeatur; & ita nouam vulnera curandi rationem proponit, de qua iam aliquid dicendum. Equidem quæ dixi, ferè totius rei summa sunt: quia tamen Autores modo citati prolixè hac de re agunt, res paulò clariùs explicanda.

Status autem controuersię hic est: An præstet vulnera singulis diebus, si non bis, semel deregere, abstergere, nouisque medicamentis impositis iterum obligare: an verò vix septimo die semel saltem id facere. Priorem vulnera curandi rationem antiqui Medici & Cheirurgi omnes ad hæc vsque tempora secuti sunt. Posteriores verò & nouam curandi vulnera rationem se primùm Romæ vidisse scribit Cæsar Magatus, in *Præfat. lib. I. vuln.* quæ etsi suspecta & parum firmis rationibus niti sibi videretur, miros tamen euentus quotidie conspiciens, cœpisse semetipsum fundamenta & rationes, quibus firmaretur, accuratè perscrutari. In duobus autem nouam istam vulnera curandi rationem à vulgari & communi discrepare *ibid.* scribit. Primum est, vt rarò soluantur vulnera; alterum, vt tufundæ seu penicilli ac linamenta ablegentur. De utroque seorsim agemus.

An vulnera crebrò vel rarò detegenda sint?

*Vulnera
curandi
modus
Magati
& Sep-
tali.*

Primò tamen eorum vulnera curandi modum proponemus. Si offeratur vulnus in corpore sano alioquin & boni habitus, in quo nec sit vas magnum, nec neruus læsus, sed in carne simplici, & sanguinis, quantum satis, effluxerit, iubent vulneris labia coniungere & ad mutuum contactum adducere. Labiis vnitis & ad mutuum contactum adductis, vulneri aliquid imponunt, quod & tegumenti loco sit, & calorem natium foueat, & vim siccandi cum aliqua adstrictione habeat, quò affluens sanguis

sanguis pro vulneratæ partis nutritione ab omni superflua humiditate expurgetur, & ad quandam visciditatem deducatur. In hunc usum adhibent *resinam terebinthinam*, vel *abietinam*, quibus, si solidiores sint, addunt *cera* portionem aliquam ad consistentiam acquirendam. *Tacamahacam* quoque in hunc usum commendant, quam ut melius extendi possit, emolliunt *oleo momordica*, vel *hyperici* quarta vel quinta parte. Laudant & *Balsamum Peruvianum*, cui, si solidius sit, consistentiam dant *cera* addita. Utuntur & *succo* contento in *folliculis ulmi* inspissato, item *cerato barbaro*, *diapalma*, de *betonica*, cum *tacamahaca*; vel alio emplastro parato è succis vel decoctis plantarum vulnerariarum, additis *aloë*, *sarcocolla*, *sang. dracon.* *resina terebinthina*, *abiegna* exceptis. Ex his medicamentis aliquid linteo, quod vulneris magnitudini respondeat, & aliquid de adiacentibus partibus comprehendat, inducunt, ac vulnere imponunt. Super hoc verò tot lintea duplicata vel triplicata, quot satis sunt ad seruandum calorem naturalem partis, & ad arcendas iniurias aeris ambientis, applicant. Atque hoc modo vulnus obligatum ante quartum, quintum, imò septimum diem non soluunt; & sic vnam sæpe deligationem ad vulnus aliquod curandum sufficere, interdum bis vel ter deligatione facta sanari posse vulnus, scribunt. Ut tamen conspurcata lintea quandoque detrahantur, mundaque illorum loco imponentur, concedunt; modò id fiat citra vulneris detectionem. Simul etiam casus quosdam excipiunt, in quibus hæc curandi ratio simpliciter locum non habeat, sed antiquo modo vtendum sit, de quibus infra dicemus.

Atque istam nouam curandi rationem antiquæ longè præferunt, & primò eam faciliorem & tutiorem esse argumentis quibusdam & rationibus probare conantur; deinde rationibus quibusdam antiquum modum impugnant; tertio causas, quibus antiqui ad frequentiores vulnerum detectionem adducti videntur, infringere nituntur, & quæ contra nouam curandi rationem obijciuntur, soluere tentant: de quibus ordine dicemus.

Et I. quidem, vt suam istam nouam methodum faciliorem

An vulnera crebro vel raro detegenda sint?

liorem & tutiorem, & per quam multò plures, quam per vulgatam illam, sanentur, probent, primò ad experientiam prouocant, & in specie de vulneribus capitis scribit Ludouicus Septalius, quod cùm in magno valetudinario Mediolanensi spatio vnus anni plerique ex vulneratis in capite, vulgari modo, frequenti vulnerum solutione, turundis, liciniis, frequentioribus terebrationibus & scalp- turis curati interiissent; postea noua hac curandi ratione adhibita, vnguento scilicet vulnere imposito, labiis oleo abietino inunctis, & solùm bis vel ter vulnere detecto, semelque tantùm terebratione instituta, è quatuordecim in capite vulneratis vnum saltem interiisse. Et Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 40.* contusa capitis vulnera cum ossis introcessione viginti dierum spatio modo illo sanata fuisse scribit. Eodem temporis spatio vulnus capitis cum membranarum sectione sanatum fuisse. Vulnus pila plumbea fulmine bellico explosa capiti inflic- tum, sic vt ad penitiores anterioris cerebri partes globulus peruenerit, nec inueniri & educi potuerit, triginta diebus, duobus aut tribus solutionibus integrè sanatum fuisse.

Ratio- nes, qui- bus mo- tus Ma- gatus, no- num su- um cu- rãdi vul- nera mo- dum an- tiquo præferẽ- dum esse putat.

I. Deinde his rationibus, quas breuiter proponemus, utitur Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 7.* Prima est, quod ista noua vulnera curandi ratio ea, quæ ad sanandum requiruntur, optimè & maxima cum securitate præstat; calorem scilicet innatum, quo natura ad suppurationem, carnis generationem, & glutinandum vulnus, vt præcipuo agente, utitur, quique ob sanguinis effusionem & detectum ac vulneratum naturale tegumentum, dissipatus & imbecillior redditus est, & ab aëre externo obtunditur & alteratur, fortior & vegetior redditur, dum in hac noua curandi methodo vulnera tecta seruantur. Cùm enim vulnera rarius deteguntur, artificiale istud tegumentum naturalis tegumenti, quod cutis est, defectum supplet, & ita calor natius nec diffilatur & dissoluitur, nec ab aëre ambiente alteratur. Et circa hanc rationem miratur Septalius, quod Galenus hunc principalem scopum, qui est calorem innatum seruandi, omiserit, & impedimentis saltem tollendis intentus fuerit.

Secundò ideo nouo hoc modo vulnera felicissimè curari existimant, quia eo maximè auertuntur ea, quæ vuln-
nerum sanationem remorantur & impediunt. Nam cùm
inter ea, quæ maximè impediunt vuln-
nerum curationem, sit humorum confluxus ad partem vulneratam, istum
hoc nouo modo maximè præcaueri putant. Cùm enim
affluxus fiat vel transmissione, vel attractione ratione
doloris aut caloris, vtrumque nouo isto modo auerti.
Etenim si rariùs vulnus detegatur, ob tegumentum ca-
lorem seruari & roborari; neque dolorem concitari, quod
in frequenti vuln-
nerum contrectatione & deterfione fieri
soleat. Ista enim incommoda omnia in nouo isto modo
effugiuntur, dum pars à conueniente situ non nisi ra-
rissimè dimouetur, non soluitur, nisi rarò, neque sæpe
deligatur; & quod *cap. 32.* addit, si quis flatus aut humor
partem distendat, atque hinc dolor concitetur, celeriter
à calore robustiore discutitur.

Tertiò, ex iis, quæ vuln-
nerum curationi obstant, esse ma-
ximè expositionem vulneris aëri ambi-
enti, à quo innatus
calor alteratur & debilitatur. Hoc autem præcaueri, si
vulnus rariùs detegatur.

Quartò, cùm Hippocrates, *de fractur. sect. 3. 1. 7.* eam
curationem laudet, sub qua ossa minimè abscedunt: id
hoc nouo modo fieri, & proinde eum perfectissimum
esse statuit; idque suo exemplo probat Magatus, cùm hoc
modo capitis vulnera cum insigni ossis læsione, vt quilibet
magnam ossis portionem abscessuram iudicaret, curaue-
rit, ita vt nihil abscesserit.

Quintò ideo hunc nouum curandi modum præferen-
dum putat, quod pauciora sub eo excrementa, quàm sub
communi & vulgari, generentur; quod experientia ma-
nifestum esse scribit.

Sextò & hoc adfert Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 32.* quod
peregrina corpora, quæ à Cheirurgis in principio educi
non potuerunt, & naturæ opus requirunt, facilius pro-
pellantur, si vulnera rariùs detegantur; idque ideo, quod
calor naturalis in isto nouo modo rectius seruetur, fo-
ueatur, & augeatur, vt ratione prima dictum.

7. Septimò & hoc loco allegato profert; quod medicamento primo apparatu adhibiti vis in hoc nouo modo usque ad perfectam agglutinationem optimè perduret, præfertim si sit eius essentia, ut non promptè dissipetur. Neque etiam ab excrementorum miscella id corrumpi posse putat, cum effatu digna excrementa non generentur.

II.

Rationes, quibus moti reiciunt antiquum curandi modum Magatus & Septilius.

1.

2.

3.

& 4.

III.

Rationes cur

II. Antiquam curandi vulnera rationem itidem reiciunt experientia & ratione ducti. Experientia quidem, quod, ut antea dictum, ægri pauciores & minùs feliciter sub antiqua, quàm noua medendi ratione conualescunt. Rationes autem has afferunt.

Prima est, quod sub communi & vulgato modo pars vulnerata ambienti aëri exponatur, atque inde calor eius naturalis dissoluatur, offendatur, ac debilitetur; inde & pars ad affluxum humorum suscipiendum obnoxia reddatur, & coctio in ea minùs feliciter perficiatur, atque ita copiosiora excrementa, impedimento naturæ futura, generentur.

Deinde ex frequenti vulneris solutione, contrectatione, & motu partis, deterfione, nouorum medicamentorum impositione ac deligatione noua dolorem excitari, qui fluxionis causa sit, inquit. Fieri enim minimè potest, ait Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 32.* quin, dum partem tractamus, aliquis excitetur dolor, & quidem eò maior, quòd vulnus maius est, & in parte exquisito sensu prædita. Partem enim in vulneris solutione & noua obligatione à situ priore dimouere cogimur. Medicamenta detrahimus, pus abstergimus, medicamenta noua imponimus, vulnus iterum obligamus; quæ operationes omnes sine dolore perfici non possunt.

Tertiò obijciunt, quod si vulnus sæpiùs soluatur, & detegatur, multum caloris & spirituum exhalet.

Tandem etiam naturam, quoties soluitur & detergitur vulnus, toties interturbari, & à proprio munere distrahi existimant.

III. Causas & rationes, ob quas antiquis necessarium visum fuit, & hodie vulgò necessarium videtur, vulnera sæpius detegere & medicamenta noua imponere, hoc modo

modo infringere conatur Cæſar Magatus, lib. 1. cap. 1. & antiqui
Lud. Septalius, lib. 8. animadu. med. vulnere

Primò pro vulgata ſententia hoc aſſertur, quod in ca- ſape de-
uiſ vulneribus ſemper duplex excrementi genus, craſ- tixerint,
ſum & tenue, generetur, vt ex Galeno, 3. meth. med. & earũ
cap. 9. patet, & proinde ſemper habeatur, quod exſic- reſuta-
cari & abſtergi debet, ac propterea vulnus quotidie ſol- tio Ma-
uendum ſit, vt puſ abſtergi, & noua medicamenta im- gati.
poni poſſint. Quæ enim primò apponuntur, vires ſuas I.
integras diu ſeruare non poſſunt, cùm à calore partis
diſſoluantur, & ab excrementorum permiſſione corrup-
pantur. Si verò excrementa non exſiccantur & expur-
gentur, in vulnere retenta carniſ generationem & vul-
neriſ conglutinationem impediunt, atque acriora eua-
dant, imò ſape putredinem concipiunt, vnde dolores,
inflammationes, abſceſſus, vermes, gangræna prouenire
poſſeſt.

Ad hoc autem ita reſpondent, primò quod à pure R.
nihil periculi immineat; cùm non neceſſariò in vulne-
ribus magna eiſ copia generetur, ſed tùm ſolum, vbi
ob frequentem eorum deſectionem calor natiuſ debili-
tatur. Neque ad ea. abſumenda variorum medicamento-
rum impoſitione opus eſſe dicunt; cùm internarum par-
tium vulnera, epatiſ, pulmonum, linguæ, & aliarum,
in quibus turundas aut linamenta vnguentiſ illita ap-
plicare non licet, à natura nihilominus ſanentur. Et li-
cet admittatur, vt Cæſar Magatus, lib. 1. cap. 44. ſcribit,
quod duo excrementa, tenue ſcilicet & craſſum, in vul-
nere generentur, ob id tamen crebram vulneriſ deſe-
ctionem non eſſe neceſſariam putat. Tenue enim excre-
mentum partim per inſenſibilem halitum digeri, partim
à calore extra vulnus propelli; craſſum verò à principio
adeo eſſe exiguum, vt medicamentiſ, quæ ipſum deter-
gant, non indigeat: procedente verò tempore cum pure
confundi, & à natura cum eo expelli.

Secundò & ea de cauſſa vulneriſ frequentior deſectio 2.
neceſſaria cenſetur, quod interdum manuali operatione
opus eſt; cùm in cauitate vulneriſ multa excrementa

colligantur, quæ à medicamentis expurgari non possunt, sed manus operatione abstergenda sunt.

R. Id verò negat Cæsar Magatus, *cap. 44.* ubi statuit, excrementa in vulnere genita, partim per halitum insensibiliter digeri, partim sensibiliter à natura per vulnus expelli, quando idoneus adest effluxus, non autem in cautate vulneris detineri.

3. Tertiò, ideo vulnera sæpius detegenda esse vulgò statuitur, ut pro vario vulnorum statu varia medicamenta imponi possint; primò suppurantia seu digestiua, deinde abstergentia, carnem generantia, quandoque carnem superfluam detrahentia, tandem cicatricem inducentia. Quæ omnia cum vno medicamento perfici non possint, sæpiùs vulnera soluenda sunt, ut cuique vulneris statui conuenientia medicamenta imponi possint.

R. Ad hoc argumentum respondere conatur Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 44.* in antiquo quidem curandi modo hoc necessarium esse, sed non in nouo, utpote in quo excrementorum cura pro maiori parte ipsi naturæ committitur: & *cap. 37.* scribit, se naturæ totum negotium committere, & satis esse, ut medicamentum vicem gerat tegumenti, & naturalem calorem foueat ac tueatur, & eandem medicinam posse in omnibus vulneribus tegumenti rationem subire. Et se obseruasse dicit, solius digestiui, vulgaris ope vulnera suppurata, expurgata, & carne repleta fuisse. Medicamenta autem sola corpulentia, dum caloris effluxum prohibent, & ab externis iniuriis defendunt, id præstare putat: non verò multum referre, quæ qualitas corpulentia adiuncta fuerit; præsertim cum eligantur plerumque medicamenta, quæ caloris sint temperati, naturæ nostræ cognati. Tandemque concludit Magatus: quolibet medicamento conuenientis corpulentia, quod deleterium & corruptiuum non existat, aut adeo acre ac mordax sit, ut fluxionem concitet, posse omnia vulnera caua, quæ sanabilia sunt, carne repleri.

4. Quartò, ideo etiam vulnera frequentius detegenda esse censetur, ut cognoscatur, qui effectus apppositi medicamenti fuerit, & num quantum satis exsiccarit, nec ne, &

an vulnus humidum, nec ne, vt siccantia proportione humiditati respondeant, cum humidiora vulnera siccioribus medicamentis sint curanda, vt Galenus, 3. *med. meth. cap. 3.* docet.

Ad hoc verò respondent Cæsar Magatus & Ludouicus Septalius, istam ob causam non opus esse frequenti vulneris detectione, cum in ista noua curandi methodo excrementorum cura non medicamentis, sed naturæ & naturali calori committatur, & in eo solum fouendo laboretur.

Quintò, & ea de causa frequentior vulneris detectio necessaria videtur, vt status vulneris cognoscatur, & quæ superuenire possent symptomata præcaueantur, & ea, quorum mentionem facit Hippocrates, 1. *predict. text. 18. 5. aphor. 65. 66. 67. 6. aph. 4.* cognoscantur.

Ad quod respondent, ista omnia aliis modis cognosci posse, ex pruritu, dolore, foetore, dolore pulsante, febre horrida, grauitate in parte, vel similibus. Et omnino oculos mentis acutius videre, quam corporis oculos.

Sextò & ea de causa vulnus sæpius soluendum videtur, vt fasciæ & puluini ac linteamina imposita munden-
tur: quod Hippocrates, *lib. de offic. Medic. sect. 2.* & Galenus, in *comment.* præcipit; cum sordes eiusmodi pruritus, dolorem, & inflammationem tandem excitare possint.

Ad quod responder Septalius, & fascias quidem permutari posse concedit, modò vulnus non detegatur.

Septimò ea quoque de causa fasciæ & tegumenta vulneris sæpius mutanda videntur, vt halitus prauis in vulnere geniti exhalare possint, qui conclusi partem vulneratam malè afficiunt, eiusque temperamentum immutant.

Verùm & ad hoc respondet Magatus, non tot & talibus linteis, neque adeo arcte deligandam esse partem vulneratam, vt vapores prauis supprimantur. Et si pus exitum habeat, multo magis vaporosa excrementa dissili posse. Ac licet retineantur, nunquam tantum afferre damnum, quantum ex vulneris detectione prouenit.

Verùm enim verò vt meam de ista controuersia sententiam aperiam, equidem Virorum Clarissimorum, & *examen generale*

*opinio-
nis Ma-
gati &
Septalij.*

cum honoris præfatione nominandorum, Cæsaris Magati & Ludouici Septalij, laudi nihil detractum volo: nodum tamen in scirpo mihi quærere, & causis non sufficientibus moti antiquum sanandi vulnera modum reprehendere, & nouum commendare videntur. Primum enim ipsi fateri necesse habent, antiquo isto curandi modo per tot retrò secula multa & grauissima vulnera feliciter curata fuisse. Deinde nec hoc diffiteri possunt nouum istum modum solùm locum habere in vulnere simplici, vulnerato sani bonique habitus existente, in quo neque magnum vas sit incisum, neque neruus læsus. Id quod & nos admittimus. Talia enim vulnera cùm nihil periculi coniunctum habeant, & à sola natura etiam sine medicamentorum ope curari possint, non probamus eorum seu curiositatem, seu intempestiuam diligentiam, qui sine vrgente causa vulnus sæpius, & quotidie, non solùm semel, sed bis vel ter detergunt; & concedimus, ac vulgo id notum est, leuia eiusmodi vulnera, vel lardo, vel simili re imposita, & vix bis deligata, spontè & à natura sanari. Contra verò ipsi agnoscunt, & fateri necesse habent, multa dari vulnera, in quibus curandis talia naturæ impedimenta afferuntur, vt si ea à Medico non tollantur, natura ad vulnus vniendum par non sit, & proinde simplex ille apparatus in iis non sufficiat. Et omnino si aliquid in vulnere agendum, quod sine manuali operatione perfici non possit, si medicamentum necessarium imponendum sit, & periculum adsit, cui statim succurrendum sit, solutionem vulneris concedunt. Si enim, vt Septalius casus hos ponit, corpus sit cacochymum, vel vas aliquod magnum sectum, aut neruus læsus, si caro simul sit contusa, quæ suppuratione opus habeat; si vulnus sit angusti orificij, neque pus exitum habeat; si os aliquod sit læsum, aut nobilis pars detecta, & proinde manuali operatione opus sit; si multum puris & excrementorum in vulnere generetur, à quibus dolor, partis corruptio, inflammatio, vermium generatio prouenire possit; si caro luxuriat; si dolor vehemens adsit; si inflammatio vel gangræna metuatur; si ossiculum vel aliud corpus, quod eximendum

eximendum est, in vulnere hæreat; aut, vt casus hos recenset Cæsar Magatus, *lib. I. c. 38.* si caro nimium excrescat; si hæmorrhagia vrgeat, si gangræna & corruptio partis immineat, si ingens putredo & sordities adsit, excrementa multa cumulentur, inflammatio partis immineat, peregrinum corpus in vulnere hæreat, abscessus superueniat, dolor adsit, pruritus, foetor, ossa fracta sint: in istis casibus omnibus simplicem illam deligationem non sufficere, sed antiquorum illum operosorem apparatus necessarium esse vltro concedunt.

Quapropter cum exceptiones regulam superent, eique derogent, rarissimè illum nouum curandi vulnera modum sufficere, & plerumque grauissima mala, si vulnus demum quarto, quinto, vel septimo die soluatur, superuenire posse putamus. Ideoque etiam si libenter concedimus vulnera citra necessitatem non sæpius detegenda, & aëri ambientī temerè exponenda non esse: tamen cautio quoque adhibenda, ne si tardiùs & rariùs detegantur, mudentur, & medicamenta necessaria imponantur, damni & periculi aliquid ægro aterahatur. Itaque affirmatur quidem, sed non probatur, nouam istam curandi vulnera rationem antiqua esse faciliorem, breuiorem, minùs molestam, & tutiorem. Sit enim, quod sit minùs molesta, breuior & facilior: tutior tamen non semper est. Quis enim eam tutò in vulneribus illis profundis & angustis, quæ pungendo & telo acuto non crasso inferuntur, adhibere, & vulnus tale, tegumento aliquo saltem imposito, naturæ committere, & ante septimum diem non soluere ausit? Equidem naturæ vulneris conglutinationem molientis intentio tum etiam recta est; sed accidere potest, vt in superficie vulnus conglutinet, antequam in profundo sit conglutinatum, vnde in profundo pus colligitur, quod magna pericula affert, & proinde tale vulnus iterum aperiendum sit, vt experientia sæpius docuit.

Verùm, vt in specie vtriusque partis argumenta consideremus, vt primum ea argumenta, quæ Viros Clarissimos, Cæs. Magatum, & Lud. Septalium in hanc sententiam adduxerunt, perpendemus.

Primò experientiam quod attinet, habet eandem pro se etiam antiquus curandi modus; cùm nemo negare possit, infinitos grauissimè vulneratos eo curatos fuisse. Non tamen impedio, quin quilibet experientiam consulat, & inquirat, an melius aliquid inuenire possit; modò id sine ægri damno & periculo fiat. Quod verò in specie de vulneribus capitis affert L. Sepralius, & plures in valedudinario Mediolanensi conualuisse, quàm antiquo illo modo, scribit, non in specie explicat, qualia hæc vel illa fuerint. Possunt enim vulnera capitis alia esse lethalia, alia curabilia. Cæsar Magatus verò etsi vulnere capitis, quorum exempla affert, qualitates describit: tamen id non probat, ægros ob nouum istum curandi modum sanatos fuisse, & non conualituros fuisse, si antiquus modus adhibitus fuisset. Ipse enim rectè sæpius inculcat & clarè scribit; quod vulnera curat, naturam esse, non Medicum, aut medicamenta; namque si pus mouere oporteat, hoc à natura perfici; si caro sit generanda, & callo ossa fracta firmanda, hæc eius esse opera; si agglutinandum, id eam præstare; si excrementa expellenda, hoc esse eius munus. Et ob robur naturæ sæpe miracula in vulneribus accidunt, imò, quod ipse *cap. 37.* probat, fortem naturam etiam errores Cheirurgi in curandis vulneribus tolerare & vincere. Et possunt procul dubio Cheirurgi, qui antiqua methodo vtuntur, similia exempla producere. Studiosus ille, qui per thoracem, pulmone vulnerato, transfossus fuit, cuius *lib. 2. Practic. part. 2. cap. 11.* & supra, *cap. 3. de pulmonum vuln.* mentionem feci, intra mensis spatium curatus fuit; cuius vulneris cura, cùm internum fuerit, naturæ potissimum, & neque antiquo, neque nouo curandi modo adscribi potuit. Vulnus oesophagi 24. die cicatrice obductum fuisse, refert Glandorpius, in *speculo Cheirurg. obseru. 30.*

Deinde equidem ipsi facilè concedo, crebras istas terebrationes, quæ interdum exercitij potius, quàm necessitatis causa institui videntur, non semper tutas esse, & sæpe ægro plus damni, quàm commodi adferre. Quod verò capitis vulnera, non nisi ante quintum vel septimum diem

detegenda

detegenda sint, non faciliè concesserim; cùm talia vulnera partes varias transeant, & varia excrementa cumulent, & plerumque sanguis inter cranium & cerebri membranas colligatur, qui propterea maturè euacuandus: quæ de causa quoque terebratio & perforatio cranij interdum necessaria est, ne retentus putrescat, ac grauia symptomata, imò mortem ægro afferat: quod etiam faciliè fieri posset, si tam rarò vulnera ista soluerentur & detegerentur.

Secundò rationes, quas adferunt Cæli. Magatus, & ex eo Lud. Septalius, tanti momenti non sunt, vt propter eas vulgatus vulnera curandi modus reiiciendus sit. Primò maximè hoc vrgent, & in eo ferè fundamentum istius sententiæ positum est, calorem partis vulneratæ conseruandum esse; & Galenum accusant, quod maximi momenti Indicationem omiserit, & in aliis parui momenti rebus, excrementorumque in vulnere generationi intentus fuerit: cùm si calor innatus seruetur, pauca etiam excrementa, quæ vulneris glutinationi obesse non possint, generentur. Vbi libenter concedimus, fatemurque, Naturam, vt aliorum morborum, ita & vulnerum esse medicatricem, eamque solam caloris innati beneficio, non verò medicamenta, glutinationem vulneris perficere, & propterea calorem & temperiem partis naturalem studiosè seruandam & fouendam esse. Id quod etsi Galenus, vbi ex professo de vulnerum curatione agit, præterit (an bene vel malè, iam non disputo:) tamen aliis in locis passim inculcat, nullam fieri posse vulneris sanationem, nisi pars suam naturalem temperiem obtrineat; & ea ipsa medicamenta, quæ dicuntur sarcotica, ad partis calorem conseruandum comparata sunt, vt *cap. præced.* dictum. Verùm duo hîc quærantur. Primum est, an nouo isto medendi modo rectiùs calor natiuus conseruetur, quàm antiquo, & an in antiquo modo necessariò plura, in nouo pauciora excrementa generentur. Alterum est, an solius caloris natiui conseruatio ad sanandum vulnus sufficiat. Vtrumque negamus. Primum quod attinet, monstrabitur in sequentibus argumētis, raram vulnerum detectionem calori

innato sæpe plus officere,quàm prodesse:contra verò frequentiore, & quoties opus est, vulneris detectionem, calori innato non officere : Ideoque non ob vulneris detectionem , sed ob caloris debilitatem, aut constitutionem partis aut corporis , excrementa generari. Cum enim in vulnere sanguis effundatur , hinc calor & spiritus dissipatur , parsque debilior redditur , vnde etiam in coctione, quæ in parte fit , plura excrementa generantur. Et quod nunc pauca , nunc plura excrementa in vulnere generantur, non fit ideo, quia vulnus rariùs vel frequentius detegitur : sed quia totum corpus & pars vulnerata ad excrementa plura vel pauciora generanda disposita sunt. Quantum verò ad alterum , calorem innatum ad vulnus sanandum solum non semper sufficere , apparet, cùm tot impedimenta sæpe obiciantur, vt nisi ea à Medico, & quidem sæpissimè singulis diebus, remoueantur, nullo modo natura finem suum assequi possit. Pus imprimis & excrementa, quæ in vulnere colliguntur, euacuanda sunt, iisque etiam interdum, & vbi opus, per turundas exitus parandus; medicamenta, quæ calorem foueant, excrementa exsiccent, eorumque generationem impendant, & vulneris glutinationem adiuuent, sæpiùs imponenda; cùm semel imposita à pure & sanie abluantur, ac debilitentur, & aliàs à calore partis eorum vis dissipetur. Et quanquam Galenus, vbi de medicamentis ad vulnera sananda necessariis agit, in specie medicamentorum calorem naturalem fouentium & conseruantium mentionem non facit: (quod fieri debuisse, non inficior) tamen passim alibi monet, calorem & temperiem partis vulneratæ esse conseruandam, & nisi temperies partis sese rectè habeat, vulneris sanationem felicem fieri non posse: & medicamenta illa ipsa, quæ passim proponit ad excrementorum vulneris exsiccationem, calorem fouent, & *cap. præced.* dictum, mihi videri, medicamenta illa digestiua & sarcotica ac glutinantia potius ad caloris natiui conseruationem, quàm ad aliud quid præstandum, comparata esse.

Secundum, quod Magatus pro suo nouo curandi vulnera

nera modo affert, est, quod affluxus humorum non concitetur, cum & partis calor seruetur, neque dolor, qui fluxionem concitat, frequenti contrectatione excitetur. Verum ut in sequenti ratione dicetur, in rara ista vulneris detectione calor partis non melius conseruatur, quam in antiquo modo. Dolorem vero, qui in vulneris detectione, mundatione & deterfione, ac medicamentorum nouorum impositione & deligatione noua excitetur, quod attinet; Cheirurgi periti est, ita partem vulneratam tractare, ut quam minimus dolor excitetur. Neque in puris euacuatione pars comprimenda, sed id leuissimè detergendum: nisi fortè vulnus sinuosum sit. In talibus enim vulneribus compressio sinus & utilis & necessaria est; imò ad pus exprimendum fundo sinus etiam puluilli imponendi. Ac tum commodum quod ex momentaneo illo dolore oritur, longè maius est, quam incommodum.

Tertiò nec id alicuius momenti est, quod in nouo isto modo pars vulnerata rariùs aëri ambiēti obiciatur, quam in vulgari. Commodum enim, quod ex vulneris mundatione ac medicamentorum necessariorum applicatione oritur, longè maius est, quam damnum, quod aër ambiens admissus affert. Quod incommodum tamen magna ex parte præcaueri potest, si vulnus non in frigido aëre, sed calidiore vel temperato detegatur, idque non sæpius fiat, quam necessitas postulat; atque ante vulneris detectionem omnia, quæ ad nouam deligationem necessaria sunt, prius apparentur, omniaque quam celerimè peragantur.

Quartò nec ob id noua ista curandi ratio antiquæ præferenda est, quod in vulnere capitis, os, quod abscessurum putabatur, seruatum fuit. Nondum enim probatum, quod idem non futurum fuisset, si antiquus curandi modus adhibitus fuisset; cum quotidie obseruetur, etiam eo adhibito, ossa, quæ abscessura videbantur, iterum reliquis agglutinari.

Quintò affirmat quidem Magatus, quod sub nouo isto modo pauciora excrementa colligantur, quam sub antiquo: sed id non probat, ac semper præsupponit calorem innatum

innatum rectius conseruari, si rarius detegantur vulnera, quàm si frequentius. Atque excrementa quidem plura prouenire vitiosa partis coctione concedimus: sed hoc negamus, quod ea solùm fiant à debilitate caloris ab aëre contracta; cùm eius plures causse esse possint, nimirum vitiosorum humorum in corpore abundantia & ad partem vulneratam confluxus, vasa magna plurimum sanguinem fundentia læsa, partis contusio, & similes aliæ.

Ad sextum argumentum respondemus, & concedimus quidem, quod ossiculorum & peregrinorum corporum à natura felicius fiat expulsio, si calor partis sit fortis: hoc tamen iterum probandum, & non præsupponendum est, quod calor innatus rectius conseruetur & roboretur in rara illa vulnerum detectione, vt ad primum argumentum dictum est.

Tandem & hoc affert, sed non probat, Magatus, quod vis medicamenti primò appositi ad perfectam agglutinationem integra durare possit: de quo postea in causis, ob quæ vulnera sæpius detegenda sint, ratione prima dicetur.

Iam etiam argumenta perpendenda sunt, ob quæ antiquam vulnera curandi methodum reiiciunt. Experientiam quod attinet, adhuc sub iudice lis est, vtri modo palma debeat; cùm negari non possit, infinitos antiquo modo hætenus curatos esse. Et omnino hic notandum, in curatione vulnerum multa sæpe arti & artificio tribui, quæ potius naturæ tribuenda essent, quæ est morborum medicatrix. Et confitetur ipse Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 31.* naturam robustam etiam errata corrigere, nocentia spernere: idque seipsum expertum fuisse, qui ludens & quasi per otium obseruare voluerit, quid natura in robustioribus corporibus præstare potuerit; ideoque medicamenta minùs commoda adhibuisse, ægrumque nihilominus naturæ ope conualuisse.

Rationes verò, quas contra antiquum modum obii-
cit, quod attinet, prima hæc est: quod ambienti aëri pars vulnerata sæpius obii-
ciatur, vnde calor eius debi-
litetur;

litetur, & hinc copiosiora excrementa cumulentur. Verum quod ambienti aëri crebrius in vulnus admissio toties imputatur, & ea saltem de causa copiosiora excrementa in vulnere colligi dicitur, id non probatur. Copiosa enim excrementa non ab aëre proueniunt, sed alias causas habent. Aëris enim exiguus ille appulsus, qui tamen, quantum fieri potest, vitandus, & operatio in loco calido propterea peragenda, tam magnam alterationem asferre non potest. Deinde excrementa etiam colliguntur, quia sanguis & humores è vasis elapsi, necessariò in pus & saniem mutantur, etsi partis temperies salua sit. Ipsam autem partis temperiem ab ipso vulnere & vasorum sectione atque apertione, sanguinisque & spirituum effluxu lædi, negari non potest, atque id ipsum prolixè probandum suscipit Cæsar Magatus, *lib. 1. cap. 9.* Atque hæc ipsa partis, ob vulnus inflictum, debilitatio & intemperiei mutatio, causa est, vt non statim primis diebus in vulneribus generetur, sed quarto plerumque primùm die, vbi scilicet natura vires collegit, partisque calor redintegratus est. Præterea corpora, quibus vulnera infliguntur, non semper exactè sana ac pura sunt, sed sæpe cacochemicalia, etsi exactè sana videantur; quæ etsi leue aliquod vulnus accipiunt, id in iis in vlcus degenerat, propter humores vitiosos ad partem vulneratam affluentes.

Quod secundo obiicitur, ex frequenti vulneris solutione, contrectatione & motu partis dolorem, & hinc fluxionem, ad partem vulnere affectam excitari, ad id iam antea responsum est. Nimirum peritum Cheirurgum facile dolorem istum præcauere posse; & licet aliquis dolor ex vulneris detectione excitaretur; tamen incommodum & dolor, qui ex retentis excrementis oriretur, longè maior & periculosior esset.

Tertiò frustra metuit Magatus, ne in vulneris detectione spirituum & caloris dissipatio fiat. Nam si quæ spirituum & caloris dissipatio fit, ea fit cum ipsa sanguinis profusione. Hæc verò vbi substituit, vasorum orificia iterum coniuuent, vt de tali spirituum dissipatione metus nullus sit; & natura aliàs de spirituum & caloris conseruatione

seruatione sollicita excrementa expellit, vtilia retinet, vt in criticis euacuationibus fieri videmus.

Quartò tandem & hoc obiiciunt, quod quoties soluntur & deteguntur vulnera, toties turbetur & à proprio munere distrahatur natura. Verùm frustra hoc metuitur. Neque enim natura breui illo temporis spatio, quo vulnus iterum obligatur, in opere turbari potest, nisi magna alteratio accedat. Turbatur potiùs, si vulnus ab excrementis non mundetur.

III.

III. Causas, quibus adducti fuere antiqui, & ad nostra vsque tempora Cheirurgi omnes, vt vulnera toties soluerent, solidè non refutant Cæsar Magatus & Ludou. Septalius.

Nam primò, quod ideo vulnera sæpiùs detegenda esse statuitur, vt excrementa illa, quæ necessariò generantur, euacuentur; id quidem non necessarium esse statuunt, cum tenue excrementum partim per halitum digeri, partim à calore extra vulnus propelli possit; crassum verò, si quod generetur, cum pure confundi, & à natura cum eo expelli. Verùm falsum esse experientia docet, quod tenue excrementum semper per halitum digeratur, cum sæpe vulnus valde humidum reddat, & magna copia affluat. Crassum verò etsi puri miscetur; tamen spontè totum non euacuatur, & si euacuatur, tardius id fit, & propterea retentum acrimoniam acquirit, & dolorem ac nouum affluxum parit, ideoque maturè, antequam hoc fiat, euacuandum & abstergendum, & propterea vulnus, quoties opus, detegendum. Neque etiam Natura excrementa hæc expellit. Natura quidem vtile ab inutili separat; at vbi excrementum iam ab utili separatum est, & in vulneris cauitate hæret, non amplius in naturæ potestate est, nec natura id expellere potest, sed vel spontè & pondere effluit, vel à succrescente carne protruditur: quod si non fiat, in vulnere relinquitur. Neque etiam semper pars vulnerata ita potest collocari & situari, vt pus deorsum tendens grauitate sua spontè effluat. Omnia enim vulnera partibus corporis anterioribus inflicta ad talem situm, qui spontaneo puris effluxui commodus

modus fit, inepta sunt; cùm commodum non fit, ægrum primum iacere. Posterioris etiam partis corporis vulnera etsi ita comparata sint, ut faciliè pus inde effluere possit: tamen decubitus in partem vulneratam commodus non est, sed molestus & laboriosus; cùm tota corporis moles partem affectam premat. Et multo magis in vulneribus capitis calvariam penetrantibus talis situs faciliè haberi non potest, ut omne pus sponte sua & pondere grauitatis effluat, etsi vulnus rariùs detegatur.

Verùm nondum cedit Magatus, sed *to to capite 33. lib. I.* probare conatur, non necessarium esse, ut vulnera sæpius detegantur, abstergendorum excrementorum crassorum gratia; & monstrare nititur, excrementa crassa, & pus etiam, sine abstergentium usu euacuari posse. Et primò quidem ex Galeno hoc affert, quod *13. meth. med. cap. 5.* scribit: *Quin si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit, quod nonnulli faciunt, protinus incidere, imò exhalationem moliri medicamentis ad id valentibus, quorum usus ex affectu sit coniectatus:* hinc concludit, quod abstergentibus non opus sit, si discutientibus pus possit discuti. Verùm ut iam de eo non disputem, an satis tutum sit, in abscessibus pus discutientibus absumere velle, sit sanè, ut hoc fieri possit: tamen ad id medicamentis valentibus & fortibus opus esse ipse scribit. At quando talia in vulneribus puris discutiendi gratia adhibentur? Deinde scribit, quod in abscessibus ruptis sæpe sinus notabiles & copiosum pus emittètes, carne repleantur, nullo abstergente in cavitatem immisso, sed soli osculo admoto medicamento, ex quo nihil eius ad fundum possit peruenire. Verùm respondeo; hoc non semper fieri, sed sæpe medicamentis abstergentibus iniectis opus esse; aut si talia non adhibeantur, sinum comprimendum esse, ut pus effluat & exprimatur, idque sæpe faciendum esse, atque ea de causa vulnus etiam sæpe detegendum, nec pus in tali sinu detinendum esse. Tandem etiam interna vulnera sanari dicit, etiamsi sordes & excrementa non abstergantur. Verùm respondeo, hoc non semper fieri, sed in iis saltem partibus, in quibus pauca excrementa colliguntur,

guntur, & patentem ac prouum exitum habent. Alias si excrementa detinētur, vulnēra illa non sanantur, id quod in pulmonibus sæpe fieri videmus, in quibus ex retentis excrementis vlcera & tandem phthisis generatur. Et quidem ita sæpe vulneris parietibus pus & excrementa tenaciter adhærent, vt spontè non effluant, sed manuali etiam operatione detergenda sint.

Tertiò quod ideo vulnus detegendum sit, vt pro vario vulneris statu nunc digestiua, nunc abstergentia, nunc carnem generantia, nunc eandem superfluam absumētia adhiberi possint: ad id quidem respondet Cæsar Magatus, ista mutatione medicamentorum opus non esse; cum totum negotium naturæ committatur. Satis esse, si tegumentum saltem, quod corpulentia sua caloris effluxum prohibeat, vulnēri imponatur, quod calorem conseruet, & propterea vno medicamento diuersis temporibus vulnus aliquod curari posse. Verùm falsa hic principia præsupponuntur. Primum est, quod natura omnia, quæ ad vulneris sanationem necessaria sunt, sola præstare possit. Equidem natura coquit, aliena separat, carnem generat: verùm excrementa separata sola non potest expellere, sed sæpe ea tenacia sunt & parti adhærent; neque etiam illa per se spontè semper effluunt, aut membrum ita locari potest, vt spontè effluant, vt modò etiam dictum. Ideoque tum medicamentis opus est, quæ ea abstergant, imò sæpe manuali opera, quæ ea detergat. Alterum est, quod natura in opere suo nullis medicamentis, quibus adiuuetur, indigeat; quod falsum esse, ipsa experientia constat, quæ docet, digestiua in principio vtilia esse, in morbi progressu noxia: id quod ipse Cæsar Magatus confitetur, qui *lib. I. cap. 37.* scribit, se obseruasse, digestiui vsu vulnēra sclopetorum grauissima inflicta suppurata, expurgata, & carne repleta fuisse, sed postea ob nimiam humiditatem supercreuisse carnem, quæ erodentibus indiguerit. Tertium, quod hinc consequitur, etiam falsum est, quod vnicum medicamentum toto morbi tempore sufficiat, modò corpulentia sua tegumenti loco esse possit. Hoc enim si ita se haberet, loco emplastri corium aliquod

aliquod imponere liceret, aut quodcunque emplastrum pro quocunque vsurpare, modò non deleterium, acre & mordax sit: quod tamen nemo prudens Medicus fecerit. In qua re etiam sibi expressè contradicit Magatus, qui, *cap. 36. eiusdem libri*, rectè scribit, non quodlibet tegumentum utcunque paratum aptum esse ad tuendum & roborandum calorem naturalem, sicut cuiusque partis temperiei conuenit, & quod in vna parte decens tegumentum est, in alia parte inconueniens, imò noxium tegumentum esse posse.

Quartò, cùm vulgo doceatur, ideo etiam frequentius vulnera esse detegenda, vt effectus medicamenti cognoscatur, & an vulnus sit humidum nec ne, vt conuenientia siccantia apponi possint; ad id respondet Cæsar Magatus, ista sollicitudine opus non esse, cùm totum negotium Naturæ committatur. Verùm malè hoc statuitur. Natura enim quidem semper id, quod optimum est, intendit: tamen semper, quod intendit, obtinere non potest, vel quia debilis est, vel quia obiecti, in quod agit, copia obruitur: ideoque & temperies partis vulneratæ fouenda est medicamentis, & quidem aliis alio tempore, & excrementa, quibus natura obruitur, exsiccanda & euacuanda. Itaque naturæ omnem rem committere, & otiosum spectatorem esse, temerarium est; cum facilè fieri possit, vt humiditate in vulnere abundante, id in vlcus degeneret.

Quintò & ea de causâ vulnerum paulò frequentior detectio necessaria est, vt vulneris status cognoscatur, & superuentura symptomata præcaueantur. Equidem & istâ causâ reiiicit Cæsar Magatus, & ex aliis signis, pruritu, dolore, foetore, & omnino rectiùs artificiosa coniectura & oculis mentis, quàm corporis cognosci posse statuit, cùm illi acutiùs, quàm hi videant. Verùm coniectura istæ sæpe sunt incertæ. Imò quædam vulneribus accidere possunt, quæ non nisi oculari inspectione innotescunt, vt fungi cerebri, vermes in vulneribus, caro supercrescens. Et licet quædam tandem signis se prodant: tamen non tutum est, vt Medicus otiosus spectator sit,

donec talia signa , dolores, febres, foetor & similia accedunt. His enim superuenientibus æger plerumque in magno periculo versatur, quod oculari inspectione prænoscere & auertere par erat & tutius; & sæpe vnius diei , imò paucarum horarum spatio graue aliquod malum superuenire potest. Ita refert Paræus vulnera sibi visa, in quibus, nisi quotidie soluerentur, & medicamenta noua imponderentur, vermes oriebantur.

Sextò & ea de causa vulnus interdum sæpius detegendum , vt fasciæ , puluilli , & lintheamina mudentur. Sed id non magnificiunt Cæsar Magatus & Ludouicus Septalius , aut si omnino fascias mutare libeat , id concedunt, modò vulnus non detegatur. At cogitare debebant , si fasciæ immundæ fiunt , multò magis vulnus & propiora vulnere tegumenta immunda futura ; cùm sanies ea maximè, quæ vulnus proximè contingunt, inquinat.

Tandem cùm & ea de causa frequentior vulneris detectio , & fasciarum ac puluillorum mutatio necessaria videatur, vt halitus prauus in vulnere ex pure & excrementis geniti , exhalare possint , qui detenti & conclusi partem vulneratam afficiunt , eamque immutant : Respondet Septalius , non tot & talibus lintheis vulnus obligandum esse , vt vapores illi supprimantur : & si pus exitum habeat, multo magis vaporosa illa excrementa diffiliari posse putat : & si omnino retineantur , non tantum allatura damnum , quantum ex vulneris detectione & aëris ambientis alteratione prouenire possit.

Verùm quocumque modo etiam vulnus obligatur, (quod tamen ita obligandum esse , vt ab externis iniuriis defendatur , ipsi concedunt) faciliè vapores illi detineri , imò ipsis lintheaminibus & fasciis sese insinuare possunt , & hinc foetore suo partem vulneratam offendere. Et hoc ipsum in quæstione est , an pus omne euacuari possit , nisi vulnus sæpius detegatur. Alteratio quoque, quæ fit ab aëre externo , tam noxia esse non potest ; cùm nullius prauæ qualitatis sit particeps , quam ea, quæ à vaporibus putridis & foetidis , è pure & sanie ortis, prouenit.

Alterum, in quo Cæsar Magatus & Ludouicus Septalius ab antiquis & aliis Medicis ac Cheirurgis dissentiunt, est, quod turundarum nullum in vulneribus vsum esse statuunt. Vtitur autem Magatus ad id probandum his rationibus, lib. 1. cap. 5.

An turundarum vsus sit necessarius.

Prima ratio est hæc, quia turundæ neque ideo adhibendæ sunt, vt vulneris oras apertas seruent, neque vt per eas medicamenta vulneris lateribus adhæreant. Prius hoc modo probat, quod antequam vulnus conglutinatum sit, oræ eius semper pateant, ita quidem, vt nec, si vellemus, claudi possint. Alterius vsus gratia etiam non opus esse turundis putat, cum medicamenta ita liquari possint, vt commodè in vulnus instillari queant.

Rationes Magati, quibus turundarum vsus improbat.

1.

Secunda ratio est hæc, quia sint partis vulneratæ naturæ infestæ & pondere molestæ; vnde etiam natura in iis expellendis semper laboret.

2.

Tertia est, quia partem distendant, comprimant, doloremque excitent, & propterea nouas fluxiones pariant.

3.

Quarta est, quod penicilli & turundæ prauis humoribus imbuantur & inquinentur, & malam qualitatem acquirant, qua partem vulneratam lædant; præterea quoque puris euacuationem impédiant, & vt prauam & malignam qualitatem acquirat, faciant.

4.

Quintò, Hippocratem & Galenum nunquam, cum de vulneribus curandis scribunt, eorum mentionem fecisse dicunt, vt ex 14. method. med. cap. 4. & de fract. sect. 3. comm. 21. videre sit.

5.

Contrà, qui turundas vsurpant, his rationibus nituntur. Prima est; in vulneribus ideo necessarium esse turundarum vsum, vt earum ope vulneris orificium seruetur apertum, & puri exitus pateat.

Rationes eorū, qui turundas vsurpant in vulneribus.

Secunda est, ea de causâ turundas esse vsurpandas, vt earum ope medicamenta vndique tangant vulnus, & ad fundum eius vsque perueniant.

1.

2.

Tertiò, ea etiam de causâ turundæ videntur necessariorum,

3.

farix, quod iis præcaueatur, ne pars superior vulneris claudatur, antequam profunditas vulneris sit impleta.

*Respon-
sio
ad has
rationes
Magati.*

Ad istas rationes respondent, & ad primam quidem, quod non plura excrementa in vulnere, si rectè curetur, generentur, quàm à natura facilè expelli possint. Deinde etsi generentur excrementa: turundæ tamen potius exitum puri occludant, quàm patefaciant. Ad alterum verò, quod turundis opus non sit; cùm medicamenta, si liquida sint, ipsa ad vulneris fundum penetrare possint; neque etiam toties repetita medicamentorum impositione opus esse. Ad tertiam respondent, quod assiduus excrementorum effluxus, per externas partes vulneratas impediatur labiorum coitionem, antequam cauitas carne sit repleta.

*Sententia
propria.*

Verùm ut de ista controuersia meam sententiam aperiam; equidem libenter concedo, in iis vulneribus, quæ sunt superficialia, recta, & parum puris generant, turundas non esse necessarias, nec earum impositione temerè vulneris curationem retardandam esse. Sed si vulnus sit profundum, obliquum, ut puri exitus rectus non pateat, & multum puris generetur, omnino videntur turundæ necessariæ, ut puri exitus apertus per eas pareatur, & via relinquatur, ut medicamenta ad interiora vulneris per ea penetrare possint, & ne vulneris orificium citius conglutinetur & coalescat, antequam quod in imo est vulneris conglutinetur: quæ si negligantur, & pus atque excrementa in vulnere detineantur, maximorum dolorum & periculorum causæ esse possunt, ut eius rei *supra, cap. 7.* aliquot exempla è Guil. Fabricio sunt proposita.

*Respon-
siones ad
rationes
Magati.*

Quæ verò ad ista respondent, & quæ obiiciunt, non magni momenti sunt.

Primò enim quod dicitur, turundas non esse necessarias, ut vulnus apertum seruetur; cùm oræ eius semper per se pateant: id omnino negatur. Sæpe enim vulnera, pro vario ægri situ, quem habuit, dum vulneraretur, sunt obliqua & anfractuosa, ut etsi vulneris parietes & labia nondum coaluerint, ita tamen se contingant, imò premant, ut puri liber exitus non pateat,

Secundò ea ipsa de caussa, & cùm vulnera non recta sunt, medicamenta ita facile ad fundum penetrare non possunt. Et licet vulnus tortuosum & obliquum non sit: tamen non semper commodum est, medicamenta nimis fluida vulnere instillare, cùm à sanie facile abluantur: sed interdum crassioribus & viscidioribus opus est, quæ turundis illita, diutius & firmitus vulneratis partibus adhærent, & proinde vim suam rectius exserunt.

Tertiò, quod nunquam orificium superius conglutinetur, antequam inferior vulneris cavititas coalescat, & propterea orificium turundis apertum seruire opus non sit, falsum est, & experientia sæpissimè contrarium docet, ac Guilielm. Fabricius, *centur. 3. observat. 7.* exempla duo recenset, vulnerum, quorum orificia fuere citò sanata, vulnere intus nondum sanato, unde pus intus collectum fuit, & inde graua ac periculosa mala excitata. Et quod dicunt, continuum excrementorum effluxum facturum, vt orificium vulneris non claudatur, suis præsuppositis contradicunt; cùm antea statuerint, exiguam omnino puris copiam in vulnere generari.

Quartò, turundæ nec nimis crassæ esse debent, vt partem nec premant, nec distendant, & omnino nullo modo ei molestiam aliquam & dolorem pariant, neque etiam puri exitum intercludant; & si interdum tale quid accidat, quale quid Ludouicus Septalius, *lib. 8. animaduers. num. 10.* allegat ex Hippocrate in historia Massiliensis, errata artificum arti imputanda non sunt; cùm forsân vulnus non toties, quoties opus fuit, detexerint. Vbi tamen hoc monendum, etsi danda sit opera, vt vulnera sine molestia omni & dolore, & certè, quantum fieri potest, cum minimo, curentur: tamen omnis molestia, vt in aliorum morborum, ita etiam in vulnere curatione, abesse nequit. Et si omnia, quæ qualemcunque molestiam pariunt, omittenda essent, & saturæ, ac fasciæ & deligatio omittenda essent. Semper inter duo mala eligendum est minus.

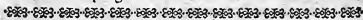
Quintò, nec ideo turundæ omittendæ sunt, quod pure inquinatæ partem vulneratam lædant. Nam quoties

hoc modo conspurcatæ sunt, detrahendæ, & nouæ substi-
tuendæ sunt; quod ipsum raram illam vulnerum dete-
ctionem impugnât.

Tandem etſi Hippocrates & Galenus expreſſè in vul-
nerum curandorum ratione turundarum mentionem non
fecerint : tamen nec earum uſum prohibuerunt ; ſed po-
tius ex iis , quæ Galenus de vulnerum curatione præci-
pit , turundarum etiam uſus quandoque probari poteſt.

His ergo omnibus vltro citroque agitat, res eò redire videtur, & summa rei hæc est: Leuia vulnera, & in quibus pus multum non generatur, Naturæ tutò committi posse, & non multum referre, etsi talia vulnera rariùs detegantur. Vt verò in vulneribus grauioribus, & in quibus plurimùm excrementorum prouenit, quis otiosus spectator & cunctator sit, & soli Naturæ rem omnem committat, non suaferim; cùm ex neglecta vulneris detectione necessaria tantùm vna die damni & periculi suboriri possit, quantum postea integro mense non emendari queat.

Turundæ etiam, vt, vbi opus non est, vulnere im-
pantur, vel tales vulnere indantur, quæ dolorem pariant,
fluxionem concitent, puris effluxum impediunt, non sua-
ferim: vbi tamen necessitas & causæ supra propositæ ea-
rum vsum postulauerint, eas sine damno omitti non pos-
se censeo. Quia tamen Experientia extudit artem, Exem-
plo monstrante viam: non obsto, quin aliquis & hanc
viam experiatur, sed, vt dixi, sine ægri periculo, & vt ipse
Magatus, *in fine cap. 40. libr. i.* monet, à leuioribus &
facilioribus inchoando, atque ab his sensim ad grauiora
& difficiliora progrediendo.



C A P V T X.

De Unguento Armario.

Unguē-
tum ar-
maticum.

ISta, quæ capite præced. de Cæliaris Magati & Ludouici Septalij sententia, de curatione vulnerum, dicta sunt, me vnguenti Armarij vulgò dicti admonent. Vt enim illa carnis vulnera simplicia, vt cap. præced. dictum, sine multo apparatu & frequenti vulneris detectione, ac multorum

eorum medicamentorum applicatione, solius Naturæ beneficio sanantur: ita & vulnera, quæ vnguento armario sanari dicuntur, solius Naturæ ope sanari existimo. Cum autem à nonnullis contrarium statuatur: quid de Vnguento armario sentiendum sit, inquirere hoc loco libet.

Primò autem Vnguenti armarij descriptiones; deinde eius vsum, & quæ pro eo defendendo afferri solent, proponemus. Plerique autem Paracelso hoc vnguentum tribuunt, aut certè ab eo propalatum scribunt.

Paracellus ipse, *Archidox. Magica, lib. 1.* hanc habet *Paracel-*
descriptionem. *si descri-*

℞. vsnæ ʒ. ij. mumie ʒ. β. pingued. humanæ ʒ. ij. sang. ptio.
human. ʒ. β. ol. lini ʒ. ij. rosac. boli Armeni, ana ʒ. j. Misc.
F. Vnguent.

In quod lignum sanguine ex vulnere imbutum & exsiccatum imponit, & vulnus singulis diebus fascia noua vrina vulnerati madefacta obtegit. Ad arma verò inungenda addit adhuc *mellis ʒ. j. ping. tauri ʒ. j.*

Iohan. Baptista Porta, *Mag. nat. lib. 8. cap. 12.* de eo ita scribit: *Unguentum armarium, olim à Paracelso Maximiliano*
Casari datum, & ab eodem expertum, maximè charum ab eo
habitu quādiu vixit, cuius aulæ nobilis mihi communicauit.
Si adlatum fuerit ferrum, quod sauciauit, aut lignum eius-
dem sanguine madefactum, sanabitur ager, etiamsi longè aberit. *Descri-*
ptio vn-
gueti ar-
marij
Portæ.

Cape vsnæ, siue musti concretiv in caluaria aëri derelicta,
adipis humani, ana ʒ. ij. mumie, sanguinis humani, ana ʒ. β.
ol. lini, terebinth. boli Armeni, ana ʒ. j. Omnia simul in mor-
tario terantur; in urna oblonga & angusta seruentur. Immer-
ge ferrum in vnguentum, & ita relinquatur: ager manè sui
ipsius vrina eluat vulnus, nulloque addito deligetur, & sine
dolore aliquo sanabitur.

Crollius & ipse Paracelso id tribuit, ac vnguentum Sympatheticum seu stellatum Paracelsi nominat, & id ita describit.

℞. adipis verris aprugni, vrsini, ana ʒ. iiij. Quod seniores
animalia, eò melior adeps. Vtriusque animalis adeps prius in
vino rubro per dimidiam horam lento igne bulliat, postea ef-
funditur super aquam frigidā, & cochleari colligitur pinguedo

Crollij
descri-
ptio.

innatans, quidquid fundum petii abiiciatur. Postea ℥. lumbricorum ex vino vel aqua lotorum sextarios duos, torresiant in olla testâ in fornace pistoris, cauendum tamen ne adurantur, postea terantur in puluerem.

℥. huius pulueris, cerebri aprugni siccati, santali rubri odorati, mumiae, hematit. ana 3. j. Demum accipe Vsnæ à cranio hominis violenta morte peremti, abraasæ Luna crescente, & in bona domo existente, Veneris si fieri possit, non Martis aut Saturni, ad pondus duarum auellandarum circiter: Ex omnibus tritis & inuicem mixtis cum adipe, secundum artem vnguentum fiat, in vitro clauso, vel pyxide diligenter ad suos vsus reseruandum.

Si fortè lapsu temporis vnguentum exsiccaretur, dicto adipe vel melle virgineo humectari & emolliri de nouo potest. Paretur vnguentum Sole in libra existente.

De efficacia autem & usu eius scribit: Perficitur hac cura per medicamenti huius vim magneticam attractiuam, à sideribus caussatam, quæ mediante aëre vulnere adducitur & coniungitur, ut spiritalis operatio in effectum deducatur. Fit inquam propter coniunctionem astralem & elementalem: ut enim calor Solis concordat se cum terra, ita Persicaria cum morbo: abeunte Sole abit calor, ita hic etiam.

Tria ergo sunt, quæ caussantur per hoc vnguentum tam mirabilem effectum. 1. Sympathia Naturæ. 2. Influentia corporum cælestium, suas operationes per elementa perficiens. 3. Balsamum, quod sanandi virtute præditum cuilibet homini naturaliter inditum est. Hoc vnguento sanantur omnia vulnera, quocunque telo, ictu, iactu, cuicunque etiam sexui inflicta, (ita tamen ut nec nerui, arteriæ, nec vnum è tribus principalioribus membris lesum sit) modò telum haberi possit, etiamsi patiens multis milliariibus à nobis absit. Et quia est conglutinantis, suppurantis & renouantis naturæ, non permittit, si debito modo applicetur, ullum noxium symptoma superuenire.

Modus applicandi vnguenti.

1. Ungatur telum, quo homo vulneratus est, singulis diebus semel, si necessitas urgeat, & vulnus sit ingens: alioquin secundo aut tertio die inunxisse sufficit, seruetur in mundo linteo & loco tepido non nimis calido, ne damnum inferatur patienti: cauendum etiam ne desuper telum cadat, nec

VENIUS

uentus afflet in loco frigido, alioquin patiens ad insaniam redigeretur.

2. Antequam telum ungas, considera, an punctim vulnus factum sit, quod si est, ungatur defensorium illud superius (& non inferius) descendendo, alioquin nocumentum adferretur egrotanti.

3. Si verò non possis cognoscere, quàm profundè, vel quomodo defensorium in carnem introiuerit, poteris illud totum perungere, alioquin sufficit locum teli, quo aliquis lusus, inunxisse.

4. Non est necesse consuere vulnus, more barbitonorum, sed solum linteolo mundo quotidie circumligare, in patientis vrina prius madefacto.

5. Quo die quis inungit telum, abstineat à Venere.

6. Ante inunctionem teli, vulnerrato etiam citissimè sistatur sanguis.

7. In fracturis & ruptura ossium aliquid pulueris symphytæ matoris poteris addere vnguento, vel de radicibus ellebori nigri.

Habito telo, quo quis lusus, & cupias scire, utrum patiens sit moriturus vel superviviturus, sic experire: si illi telo supra carbonem calefacto, in tantum quod possis manum desuper tenere, pulverem è santalo rubro & hematite asperseris, si sudat guttas sanguinis, morietur patiens; sin minus, evadet.

Si verò scire volumus, utrum patiens se rectè gubernet in potu & aliis requisitis: hoc cognoscitur, quando in defensorio macule sanguinis apparent; sin minus, tùm bene se gerit.

Notandum insuper 1. Non habitis armis vel telo, nihilominus quamlibet cutis aperturam & lesionem violentam, per quam sanguis egreditur, hoc vnguento sanari posse, ita ut lignellum salicetinum in apertura cruenta madefiat, & postquam sanguis adhærens siccatus est (non ad solis vel ignis calorem, sed spontè & per se) demum insigatur supradictò vnguento in pyxide asseruato, intus relinquendo.

2. Si vulnus magnum & profundum esset, singulis auroris mundificari potest, & recenti linteolo ligari, sine omni alio usu extraneorum oleorum, vnguentorum, & similium: & tunc sanatur hoc vulnus quocunque modo inflictum per se, &

sufficit lignellum semel tantum in apertura seu vulnere cruento prius madefactum, unguenti pyxidis infixum munere, usque ad sanationem plenariam.

3. Attamen quoties vulnus aliquod novum sanandum est, requiritur semper recens lignellum.

4. Si verò vulnus nollit sanguinem emittere, tamdiu lignello scarificandum, donec sanguis effluat. Sic etiam in dolore dentium sanando, dens dolens tamdiu scarificetur scalpello, donec sanguinem emittat, scalpellum post exsiccationem sanguinis ungatur hoc unguento, sic confestim sedatur dolor. Si equus sit clauo transfixus in pede, extrahatur primo clauus & inungatur, & citò curabitur pes equi, sine suppuratione.

Eodem modo possunt omnia animalia carnem & ossa habentia curari.

Gabelchoueri Osvvaldus Gabelchouerus, in Practica Germanica.

descri- 2℥. pingued. apri, vrsi, ana ℥b. j. Eaque liquefacta vino
ptio. rubro infundit. Pinguedini huic addit pulv. lapid. hæmatit.
3. j. santali rubri 3. vj. lumbricor. preparat. 3. ij. vsneæ quan-
tum haberi potest. Miscet, vt F. Unguent. de cuius vsu ferè
eadem, quæ Crollius habet.

Alia de- Alij hanc descriptionem habent.

scriptio. 2℥. lardi aprugni ad ignem liquefacti, & supra aquam fusi
q. f. pulueris lumbricor. terrestr. preparat. lapid. hæmatit. san-
tali rubri, vsneæ de cranio humano, ana q. f. Misc. ad
ignem.

Iohan. VVittichius vsneam omittit, & parum referre putat, siue ea adhibeatur, siue omittatur. Mumiam quoque & adipem ac sanguinem non addit. Quod & alij faciunt. Et noui ipse quendam, qui curam hanc promittebat, qui vnguentum hoc saltem ex pingued. porci domestici paucisque aliis, nulla vsneæ, nec vlla re è corpore humano petita, quoties libebat, componebat.

Coleri de Polypragmon ille Iac. Colerus, lib. 18. Oeconomix, cap. 154.
scriptio. hanc descriptionem tradit.

2℥. pingued. verris aprugni, domestici, vrsini, ana ℥b. 8.
musci è cranio humano p. j. lumbricor. terrestr. Menf. $\frac{1}{4}$. la-
pid. hæmatit. 3. ij. santali rubri, rad. consolide maior. ana 3. iij.
Misce. Fiat cum Vino vnguentum.

De tempore etiam parandi medicamenti non conueniunt. Crollius Sole in libra existente parare iubet. Alij angustioribus adhuc terminis tempus hoc includunt, & 10. ac 11. diem Septembris definiunt. Alij quocunque tempore parant.

Modus autem vtendi hoc medicamento, cum antea è *Modus vtendi.*
Crollio prolixè sit descriptus, cum repetere opus non est. Summa est; non ipsum vulnus hoc vnguento vngendum esse, sed telum, seu instrumentum quodcunque, quo vulnus fuit inflitum, aut si id haberi nequeat, aliud telum, vel lignum, imprimis salignum, vel aliud quid vulneri immisum, & sanguine hominis vulnerati infectum & commaculatum. Nihil etiam referre putant, siue æger præsens sit, siue ad multa milliaria absens: neque ipsius vulnerati ullam, sed saltem armorum inunctorum curam habent. Aliqui tamen, vt singulis diebus vulnus vrina vel vino abluatur & mundetur, præcipiunt.

Ne quis autem de effectu huius medicamenti dubitet; Primò ad experientiam prouocant, scribitque Rudolphus Goclenius Iunior, se posse nominare Imperatores, Reges, Principes, Comites, Nobiles, quorum autoritas atque fides in dubium non sit vocanda, qui de efficacia huius vnguenti testimonium perhibeant.

Deinde actionis huius naturales causas reddi posse *Rationes pro vnguento armario.*
putant patroni huius vnguenti, & imperitos fatuos nominat Crollius eos, qui de efficacia huius medicamenti dubitant, aut curam hanc ad veneficia referunt. Vt autem probent, naturali modo illam curam perfici, primò prolixè probant, dari actiones, quæ non contactu corporeo intercedente, sed per occultam sympathiam & Magnetismum, vt vocant, fiant. Ita Magnes trahit ferrum, etsi id corpore non tangit; & mouetur versus polum. Astra in hæc inferiora, quæ corpore non attingunt, agunt; torpedo per hastam tangentis manum afficit. Nonnulli felis etiam cistæ inclusæ, & quam non vident, præsentiam non ferunt, & nisi vel felis amoueat, vel ipsi è conclaui, in qua felis est, exeant, in lipothymiam incidunt. Canes heri vestigia agnoscunt, vt & ferarum, eorumque ductu

ductu eas insequuntur. Taxi umbra noxia est homini. Et talia plurima, quæ in Natura observantur, occultarum actionum exempla congerunt; quas, quia in Magnete sunt manifestissimæ, ab eo Magneticas in genere vocant.

Alterum, quod præsupponunt, est, dari quendam spiritum mundi per totum mundum diffusum, qui sit vector & vehiculum occultarum potentiarum & actionum, quique omnes mundi partes connectat, & mirum inter eas consensum excitet.

Tertiò autem vires ipsius Unguenti Armarij quod attingit, duplicem in eo vim esse statuunt, unam in ipso unguento, vulnera scilicet consolidandi & glutinandi; alteram, quæ in telo inuncto sit, & potentiam istam ad vulnus deferat. Priorem vim à compluribus, è quibus componitur, hoc medicamentum deducunt, & siderum influxu, & conjunctione Astrali & Elementalì. Ideoque, ut dictum, nonnulli certo anni tempore ac siderum positu hoc unguentum conficiunt. Alteram verò vim deducunt à balsamo naturali, quod cum sanguine, telo, vel instrumèto vulnèri impresso, & sanguine vulnerati maculato inhæreat. Hoc enim Balsamum, propter sympathiam, quam habeat cum parte vulnerata, vim illam medicamenti, mediante spiritu mundi, vulnèri communicare. Atque huius rei & alia exempla afferunt. Zenith, quod appellant, iuencularum in ignem proiectum graviter virginem, è qua effluxit, lædere aiunt: Secundinas malè tractatas foemina, à qua exierunt, damnum inferre. Quamquam nec hîc sat clarè sese explicent. Scribit enim Crollius, curam hanc perfici per medicamenti huius vim Magneticam attractivam, à sideribus causatam, quæ mediante aëre vulnèri adducatur & coniungatur. Et mox tria esse dicit, quæ causentur per hoc medicamentum tam mirabilem effectum, 1. Sympathiam Naturæ. 2. Influentiam corporum cœlestium suas operationes per elementa perficientem. 3. Balsamum, quod sanandi virtute præditum cuilibet homini naturaliter inditum sit.

*Rationes
contra*

Verùm enim verò, ut nostram sententiam de isto unguento aperiamus, primò illud id suspectum reddit, quod
non

non vna eius compositio circumfertur, sed plures, & in *vnguētis* quibusdam ea omittuntur, à quibus alij omnem huius *armarij* medicamenti vim deducunt, vt ex descriptionibus variis *defensio-* supra allatis patet. Ita VVittichius vsneam & adipem ac *res.* sanguinem omittit, quæ tamen alij pro basi & præcipua parte huius medicamenti habent. Et nihilominus omnes eundem effectum pollicentur, & quisque suum ad omnia vulnera, quocumque teli genere, seu punctum, seu cæsionem, seu iactu, seu lapsu inflictum prædicat; etsi Goclenius & Crollius, vulnera, quæ sunt in nervis, arteriis, & vno è membris principalioribus, vt corde, cerebro, excipiunt.

Quod alij contra huius medicamenti compositionem obiciunt, quod nimirum auctores huius vnguēti vsneam è cranio hominis suspensi, mumiam, sanguinem humanum calentem, adipem humanum adsciscant & in sanguine humano, & adipe totius negotij succum & nervum esse censent, idque superstitiosum putant; id meum quidem non facio; cum notissimum sit, adipem, cranium humanum, mumiam, vsneam à Medicis aliis sine superstitione in curandis morbis usurpari: hoc tamen moneo, cum sagæ & malefici, vt ex Apuleio, *lib. 2. & 3. metamorphos. Ouid.* & Nicolao Remigio, *dæmonolatriæ lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 1.* & aliis, qui de sagis scripserunt, patet, humano sanguine & carne aliisque humani corporis partibus ad sua maleficia vti soleant, cauendum esse cuique, qui talibus vti vult, vt medicamento effectus naturalis causa non superstitiosè vtatur, & ita diabolo, qui & animæ & corporis humani hostis est, gratificetur, eique incautè inferuiat; quod fieri potest, si ad eos effectus talibus vtatur, qui non sunt in rerum istarum naturali potestate; & propterea, si ij consequantur, diabolo potius, homini per talia superstitiosa insidias struenti, quàm ipsi rei imputandi & adscribendi sunt.

Effectum huius medicamenti quod attinet, eum non semper voto respondere, vel *observatio 25. cent. 3.* apud Guiliel. Fabricium ostendit. Et sit, vt multos, qui cura hac vsi sunt, conualuisse, etiam magni viri testentur: tamen non plus testari possunt, quàm hæc: Quædam vulneratum fuisse;

fuisse; ipsi adhibitam curam istam per vnguentum armarium; eundem conualuisse: an verò vi huius medicamenti conualuerit, hoc testari non possunt. Multa enim sæpe cum effectu aliquo coniungi possunt, quæ eius causa non sunt. Itaque ut non sequitur; Isto ambulante coruscavit: ergo ambulatio est causa coruscationis: Ita non sequitur; hic vulneratus sanatus fuit, & adhibuit vnguentum armarium; ergo vnguentum armarium est causa sanationis; nisi monstretur, ab isto vnguento necessario hunc effectum secutum esse. Et nullibi fallacia causæ frequentior est, quam in Medicina, ac sæpissimè alicui medicamento morbi alicuius sanatio tribuitur, quæ non ab eo provenit, sed à Natura, aut antea vel simul adhibitis aliis medicamentis. Et est Medicinæ longè alia, quam aliarum artium, ratio. In aliis enim artibus effectus in solidum ab artifice pendet, & si quid ab eo bene vel malè fit, id omne (nisi forsan materiæ & subiecti ineptitudine; cum non ex quolibet ligno fiat Mercurius; aut instrumenti ratione aliquid vitij accidat) artificii imputandum & adscribendum, cum, ut *in Instit. lib. 1. cap. 1.* dictum, subiecta aliarum artium nihil agant, sed obsequium saltem præstent: Medicinæ verò subiectum innatam quandam potentiam habeat, quæ à Medico adiutum plerumque spontè ad sanitatem tendit; vnde ab Hippocrate, *6. epid. comm. 5. text. 1. ὡς τὸν φύσιν ἰστέον*, Naturæ morborum medicatrices dicuntur.

Itaque res eò redit, & hic non status controuersia est, an vulnerato, qui conualuit, cura per vnguentum armarium adhibita fuerit; sed hic est, an vnguentum armarium sanationis causa fuerit. De quo iam dispiciendum.

Cum autem, ut supra dictum, conglutinationis vulneris Natura causa sit, nullius verò medicamenti vi, quocunque nomine veniat, & sæpe etiam lardo, vel alia re non magni momenti, imposito, vulnera multa, sine aliorum medicamentorum & Medici ope, sanentur: propterea in cura etiam, quæ per vnguentum armarium adhiberi creditur, conglutinatio vulneris soli Naturæ, ut proximæ & principali causæ adscribenda est. Quod cum
ita

ita sese habeat, & nullo modo negari possit: iam quæritur, an ista in cura soli Naturæ vulneris sanatio adscribenda sit; an verò etiam vnguenti armarij aliqua efficacia simul concurrat. Mihi prius probabilius videtur, ideo, quod certum est, vt modò dictum, vulnera sæpissimè à Natura, nullo concurrente medicamento, sanari; id quod etiam vulnera interna, quibus nulla medicamenta adhiberi possunt, testantur. Et huc tota illa Cæsaris Magati vulnera curandi ratio, de qua *cap. præcedente* dictum, tendit, vt negotium Naturæ committatur, calor & temperies partis, quæ instrumentum est, integra seruetur, neque præter necessitatem medicamenti ea molestetur. Et interdum tam periculosa vulnera, Naturæ imprimis beneficio, nullo, vel haud magni momenti medicamento adhibito, sanantur, vt miraculo potius, quàm medicamenti adscribendum id videatur. Cuius rei observationes exempla passim nota sunt. Neque tamen ita audaces sunt huius vnguenti patroni, vt vim eius ad omnia vulnera extendant; cùm, vt paulò antè dictum, Crollius & Goclenius vulnera membrorum principaliorum, item neruorum & arteriarum excipiant; & nemo adhuc inuentus, qui ad sclopetorum vulnera isto vnguento uti ausus fuerit. Quis verò est, qui negare ausit, vulnera alia leuiora à sola Natura sanari posse? Si tamen aliquid, quod vim naturæ excedere videatur, in cura ista per vnguentum armarium accadat, videndum, ne ope diaboli, pacto seu explicito seu implicito allekti, id præstitum fuerit.

Cùm ergo Natura sola & proximè vulnera glutinet; medicamenta verò, vt supra monstratum, nihil aliud præstent, quàm vt calorem natium & temperiem partis naturalem conseruent, vel impedimenta, quæ naturæ in opere suo obstant, remoueant: iam videndum, an vnguentum armarium ista præstare possit.

Vbi mox prima difficultas occurrit, an nimirum omnino medicamentum, quod non ipsi vulneri, sed telo, aut rei alij sanguine ex vulnere maculatæ inungitur, prodesse possit, imprimis si vulneratus absens sit, & à telo inuncto aliquot milliarium spatio remotus. Equidem ad id probandum

An Vnguentum armarij in distans agere possit?

bandum duabus vtuntur rationibus, vt supra etiam dictum; Prima est, quod dentur actiones ab occultis qualitatibus; & in distans, quas Magneticas vocant; deinde quod per spiritum mundi vis vnguendi ad vulnus, vt multarum rerum sympathia & antipathia, deferatur.

Verùm neutrum id, quod debet, probat. Primò enim etsi concedimus, dari tales actiones, neque semper, quæ mutuo agunt & patiuntur, sese corporibus contingere: tamen an id fiat in vnguento armario, atque an à telo inuncto vis aliqua ad vulnus per longum locorum intervallum perveniat, probandum adhuc est. Nec enim sequitur, dantur aliarum rerum tales actiones mirabiles, ergo & vnguentum armarium talem vim habet. Et id non fieri, facile perspiciet, qui reliquas eiusmodi actiones, quæ ad distans fiunt, considerabit. Cùm operari sequatur esse, vt inter agens & patiens quædam fiat coniunctio & mutuus contactus, necessarium est. Cùm autem res, inter quas est actio, non omnes corporibus sese contingant, vt alio modo se contingant necesse: qui duplex est. Vel enim res, quæ ad distans agere dicitur, aliquid de suo corpore & substantia, quod effluuium seu ἀπορροια antiqui vocabant. Medici, vbi de contagio agunt, μίαισμα appellant, (videatur *lib. 4. de febr. cap. 4. & Institut. libr. 2. part. 2. cap. 12.*) vbi scilicet minutissimæ partes & atomi è corpore effluunt, & mediante vel aëre, vel alio corpore, ad aliud corpus transferuntur, idque vi, quam cum corpore integro communem habent, efficiunt. Talia autem corpuscula & effluvia nullum regularem motum habent, sed pro motu aëris inordinate hinc inde moventur, & à flatu quocunque variè disperguntur, sicut in candelarum extinctarum & aliarum rerum accensarum fumo videre est. Alia verò corpora, quæ in distans agere dicuntur, equidem nihil de suo corpore, quod ad aliud corpus transferatur, sed speciem saltem emittunt; quo modo per species sensibiles, lucem, sonum, odorem, corpora etiam distantia afficiuntur. Et probabile est, plures esse eiusmodi species, quàm quot nostris sensibus percipiuntur. Atque id vulgò virtute vel
virtuali

virtuali contactu fieri dicitur. Virtus tamen semper præsupponit substantiam, à qua ea fluit. Sic extincta flamma, cessat illuminatio. Deinde idoneum subiectum requiritur, per quod propagetur, quod si non sit, actio cessat. Itz interpositò corpore opaco, inter lucidum & visum obstructum, illuminatio cessat. Tertiò vis hæc & orbiculariter diffunditur, & ad certam distantiam. Physici vocant sphæram actiuitatis: quæ in aliis maior, in aliis minor est. Maxima in rebus lucidis, minor in sonoris. Quò tamen corpus lucidum maius est, eò etiam maior sphæra actiuitatis. Hinc stellæ omnium longissimè & latissimè lumen de se spargunt.

Quæritur ergo iam, quia certum est, vnguentum armarium, quo telum inunctum est, corpore abesse à vulnerato, an horum modorum altero eum tangat. Tertium non datur. Neque enim per accidens & qualitatem aliquam id fieri potest; cum accidens de subiecto in subiectum non migret, nec se in distans & aliud corpus diffundat. Neutro id fieri posse dico.

Primò enim cum effluvia corporea nullum certum motum habeant, sed ad motum aëris inordinatè hinc inde moueantur, quomodo rectà ad vulneratum tendent? Neque est, vt quis ad similitudinem substantiæ confugiat. Quamquam enim corpuscula talia minima tandem sui generis sese applicant, vt in tonitru & fulgure videre est: tamen dum primùm è corpore exhalant, hinc inde inordinatè vagantur. Multò minus ad spiritum Mundi confugere licet, quo vectore corpuscula hæc è telo vncto ad vulnus perueniant. Dicuntur enim ista de spiritu Mundi, sed non probantur, imò rationibus sat firmis oppugnantur. Præterea cum cura hæc in longinquum & per millia aliquot, vt volunt, se extendat, si per corpusculorum effusionem fieret, cum perexiguum vnguenti, & multò minus adhuc balsami illius naturalis, telo adhærescat, vnguentum illud cum balsamo facilè in auras auolaret, & euanesceret, & ita sublato curationis fundamento curatio ipsa cessaret.

Vnguentum armarium non agit per effluuium corporeum.

Si verò per species vel actionem Magneticam hanc

actionem fieri dicant, probandum primò est, quod tales species huic vnguento insint, (simplicibus enim quibusdam & rebus naturalibus, non arte compositis, Natura vim species eiusmodi emittendi dedit) & monstrandum quæ ipsorum natura, quæ sphaera actiuitatis sit. Neque enim credibile, vim vnguenti per duodecim miliaria circum circa, & ita orbiculariter se extendere. Magnetem quod attinet, à quo actiones has Magneticas appellare solent, Magnes equidem ferrum nonnihil à se distans attrahit, sed longissimè remotum & ultra sphaeram suæ actiuitatis non trahit; quod & in aliis actionibus eiusmodi occultis & Magneticis fieri notum est. Magnes etiam, & huiusmodi alia rectâ lineâ vires suas exserunt, quæ tamen non in infinitum extenduntur, & sæpe etiam obiectu aliarum rerum intercipiuntur. Ita radij Solares ab obiectu corporis opaci excluduntur. Quis ergo credat, è paucillo vnguento & sanguinis tantillo, corpusculâ tot vel species per cistam, in quam telum inunctum conclusum est, perrumpere, per longum interuallum, etiam duodecim miliarium, deferri, montes & muros penetrare, & ad cubiculo inclusum vulneratum rectâ tendere, & multiplices, quibus vulnus inuolutum est fascias peruadere, ac vulneri sese insinuare? Magnes ipsi ferro admouetur: at vnguentum hoc non vulneri, sed armis inungitur; & Magnes quidem simpliciter ferro applicatus id attrahit: in vnguento verò rectè usurpando quàm superstitiosi vngendi modi adhibeantur, antea dictum. Et in aliis etiam magna inter Magnetem & vnguentum armarium apparet diuersitas. Magnes corpus naturale est, habetque suum naturalem effectum, quem semper eodem modo edit. Vnguentum armarium res ex variis composita est, atque ab aliis aliter, & ex aliis rebus, vt supra dictum, conficitur. Vnguentum etiam plures effectus edere debet, omnia nimirum ad vulneris sanationem necessaria præstare, vulnus à dolore liberum seruare, eique etiam, si non rectè asseruetur, vel inquinetur, dolorem inferre. Si enim id, quod aliàs Naturæ opus est, in vulneribus curandis præstare debet, omnino vt multa agat necesse

neceſſe eſt, nimirum, quod alienum & concoquendum eſt, concoquat, pus & excrementa expellat, carnem generet. Imò Medici & medicamentorum officium præſtare deberet, quod eſt varium. Neque enim corpora, quæ vulnerantur, eodem modo diſpoſita ſunt, ſed alia ſana, alia plethorica, vel cacochymica; partes variæ, caro, nervi, membranæ, quæ diuerſi generis medicamenta requirunt: quorum omnium vires ſuſtinere debet vnguentum armarium. Et ſi quis vno tempore plura vulnera diuerſis in partibus, quod ſæpe fit, à diuerſis armis accipiat, vnum ne telum vngere ſufficit, & viſne eius ad omnia vulnera feretur, aut omnia ne tela inungenda erunt? & anne vnguentum quodlibet faciet ſuum officium, & hoc ad iſtud vulnus, quod hoc telo inſiſtunt eſt, rectà perget, illud ad aliud, quod alio telo illatum eſt.

Cauſſa etiam reddenda eſſet, cur in pyxide non idem præſtet hoc vnguentum, quod telo inunctum præſtare dicunt. Neque enim eſt, vt dicant, baſſami illius, quod eſt in ſanguine, beneficio vim medicamenti ad vulnus deportari. Nam ſi totus ſanguis ille in atomos reſolueretur, non ſufficeret ad ſpatium tale implendum. Neque probarunt haſtenus, quod ſpecies tales ſanguis ex ſe emitat. Et ſi ſanguinis beneficio vis medicamenti ad vulnus deferatur, cur non etiam aliarum rerum, in quas è vulneratis copioſiſſimè ſæpe ſanguis effunditur, vires ad vulnus deferret? quod fieri non videmus.

Quæ verò in ſpecie de ſecundinis, & primo Virginum ſanguine menſtruo afferunt, eoque non rectè tractato, foeminis damnum afferri ſtatuunt; ea ad muliercularum ſuperſtitionem pertinent. Si enim in homine ſecundinæ in ſordida loca abiectæ foeminæ damnum afferunt, cur non idem fit in brutis, in quibus ſecundinæ in ſinum abiectæ ſæpe putreſcunt? Et quocunquè loco defodiantur ſecundinæ, tamen putreſcunt. Cur molæ, quas comburunt foeminæ, nihil damni foeminæ afferunt? cur primus menſtruus ſanguis combuſtus virgini noceat, non reliquus?

His ita ſe habentibus, non opus eſt operoſè diſputare,

quas vires hoc vnguentum in vulnere curando habeat; cum nullas ab vnguento hoc ad vulnus peruenire, hactenus satis probatum sit. Et si vnguentum hoc vel temperiem, vel calorem innatum partis (Balsamum illi vocant) conseruandi & fouendi, vel excrementa exsiccandi vim haberet, commodius eam exfereret, ipsi vulneratæ parti, quàm telo inunctum. Insuper si, quod nonnulli volunt, succus & neruus huius medicamenti est in sanguine & adipe humano, cur nonnulli etiam ad aliorum animalium, v. g. equorum, vulnera adhibent? Quanta enim inter hominem & equum est diuersitas!

Quod verò, ne id hinc præteream, Crollius & nonnulli alij à coelo vim huius vnguenti deducunt, & propterea certo coeli positu id parare iubent: nec istud causæ huic patrocinator. Neque enim probarunt, coelo vel stellis aliquibus vim sanandi vulnera inesse, aut si inesset, vnguento huic sese ita immiscere, vt quasi vincta & conclusa circumferri, & quando libet in vsum trahi possit.

Modum etiam vtendi hoc medicamento quod attinet, ille quoque nullo fundamento nititur, nec superstitione caret. Primò enim, cum totam sanationis causam in eo ponant, vt vis medicamenti beneficio balsami naturalis, quod in sanguine sit, ad vulnus deducatur: cur telum quo homo sauciatus est, vel aliud telum, vel lignum vulneris sanguine cruentatum solùm inungunt: non verò indusiũ, vel alias vestes ægri, vel lapidem, vel aliud quodcunque, in quod sanguis effusus est? si non, pactum aliquod cum diabolo implicitum subest. Deinde cur, si vulnus sit punctum factum, illinunt gladium in cuspide versus capulum; si verò cæsum, ab acie versus tergum: sin appareat quousque gladius in vulnus penetravit, eousque eum inungunt, quousque penetravit: si non, totum inungunt? quæ omnia superstitiosa sunt, quorum nulla ratio dari potest. Si enim facultas medicamenti naturalis est, quid iste modus vngendi ad rem facit, & an nouam vim & qualitatem addit? Si vires naturales sunt, ceremoniis nullis opus est; vt in omnibus rebus naturalibus patet. Magnes ferrum trahit, & ferrum illitum Magnete ad polum

polum mouetur, nullis adhibitis cerimoniis. Præterea alij telum singulis diebus inungunt, alij alternis vel ternis, alij vnica vnctione sunt contenti. Alij, ne in vngendo aberrant, telum aut lignum salignum, quod eius vicem gerit, vnguento in pyxide asseruato ad integram sanationem planè immergunt, ipsum telum sed planè negligunt, qui arma, aut quod vicem eorum gerat, vnguento immergunt. Alij telum inunctum in loco temperato quocunque asseruant, aliqui etiam cistæ includunt. Omnes verò hoc sedulò cauent, ne telum in loco nimis calido sit vel frigido, vel sordibus inquinetur. Hoc enim si accidat, curationem impediri, & dolorem grauissimum in vulnere ægro conciliari. Quæ omnia sunt friuola & superstitiosa. Cùm enim antea satis probatum sit, nullam vnguenti armarij, longè à vulnere diffiti, in vulnus esse posse actionem, etiam dolorem excitare non poterit. Et proinde si is pro arbitrio curantis accidit, cacodæmonis ope id contingit. Certè vulneratorum sanguis non semper in munda loca, sed sordida sæpe effunditur, tempore hiberno congelatur, lintea cruentata calida aqua eluuntur, ligna cruore conspersa comburuntur, & tamen æger nihil mali inde sentit.

Tandem planè impossibilia huic vnguento tribuunt, & eas vires, quæ omnes in medicamento vno naturali non reperiuntur. Affirmant enim hoc vnguento omnia vulnera, seu cæsim, seu punctim, seu casu, seu iactu inflictæ, curari posse. Verum magna est vulnorum, pro variis circumstantiis, diuersitas, & proinde ad ea sananda non vnicum, sed varia medicamenta requiruntur. Vulnus telo acuto inflictum sine multi puris generatione curatur: at in eo, quod contusum est, quidquid contusum est, in pus abire oportet. Partium maxima quoque est diuersitas. In parte carnosa, præcipuè in homine sano & bene habito, faciliè vulnus curatur: at longè difficiliùs curatur vulnus cerebro, neruis, tendinibus, & ligamentis, imprimis grandioribus, quales sunt in poplite, inflictum. Promittunt quoque curationem vulnorum sine omni dolore: quod in omnibus partibus præstare impossibile est.

Certè si neruus punctus sit, nemo præstabit, ne vllus dolor sit ægro molestus.

Atque vt hæc concludamus, sanatio vulneris, quæ vnguento armario tribuitur, vt dictum, plerunque solius Naturæ, quæ non solùm leuia, sed & grauissima vulnera sæpe curat, opus est. Quod vel ex eo patet, quod tot diuersæ huius vnguenti descriptiones habentur, & quod nonnulli loco vnguenti armarij compositi, saltē lardo aut pinguedine porci vruntur, & nihilominus vulnera sanantur, quod se vidisse testatur antea allegatus Iohan. Colerus, in *Oeconom. dicto loco*. Si verò adhibito isto medicamento, vulnus aliquod grauissimum sanetur, quod naturæ vires omnino superare videatur, vi ipsius dæmonis ex pacto, seu explicito seu implicito, ad curationem hanc allekti id accidit. Neque suspicionem huius rei tollit illud, quod nonnulli dicunt, omnia simplicia, quæ ad compositionem huius vnguenti adhibentur, esse planè naturalia, nullos in compositione vel inunctione adhiberi characteres, vel coniurationes & incantationes. Nam non solùm sub characteribus & consecrationibus, aut certo verborum modo, suum pactum occultare potest Diabolus, sed & sub rebus naturalibus, si ipso iuvente (quod fit in pacto primo & explicito, cui implicitè alij, qui eadem adhibent, incautè se admiscere possunt) res naturales ad alios, quàm à Deo creatæ sunt, vsus adhibentur, atque actiones diabolicæ ac magicæ sub magneticarum actionum velo obuoluuntur, & obtruduntur. Posito ergo, (quod tamen plerumque naturæ beneficio fieri diximus) vt hoc vnguento vulneratus sanetur: diabolus tamen, vt perdat animam, corpori aliquo modo prodesse, impossibile non est, imò credibile, cùm insensissimus hominum hostis sit, iisque, quocunque modo potest, ad nocendum paratissimus, & proinde, quantum potest, à Deo Creatore benefico, & mediis ab eo ordinatis, hominem ad res supersticiosas deducit.

CAPVT XI.

De Alterantibus medicamentis, & potionibus vulnerariis.

Duplicia medicamenta ad vulnera sananda vsurpari, *Interna medica-
menta vulne-
raria dupli-
cia.* externa & interna, supra dictum. De externis haec-
nus actum; de internis hoc capite agemus: Sunt autem
illa duplicia, quædam alterantia saltem, quædam in spe-
cie vulneraria dicta. Alterantia sunt refrigerantia, in cras-
santia, & leniter, ne obstructions pariant, adstringen-
tia; quæ ideo adhibentur, vt prohibeant, ne humores fa-
cile incalescant, fluxiles fiant, & putredinem concipiant.
Talia parantur è *cichorio, endiuia, acetosa, plantag. tormen-
tilla, rosis, portulaca, nymphæa, borragine, santalis, succo citri,
granatorum, C. C. margaritis, coralliis.* E quibus decocta,
aquæ destillatæ, syrupi, electuaria, potiones parantur.

Deinde vsurpantur quædam medicamenta, potiones *An po-
tiones vulne-
rariæ v-
surpandæ
sint.* imprimis, quæ vulneraria dicuntur. De quibus tamen
Autores dissentiunt. Nonnulli, inter quos Balduin. Rons-
sæus, in *epistol. medic. epistol. 66:* eas quidem admittunt in
iis partibus vulneratis, ad quas eiusmodi potiones per-
tingunt, vt sunt gula, ventriculus, & intestina, & tunc to-
picorum medicamentorum ferè locum habent; in parti-
bus verò externis eas reiiciunt, istis de causis. Primò, *Negati-
ua.* quod in Hippocratis & antiquorum Medicorum scriptis
nulla harum potionum fiat mentio. Secundò, quod ob
situm distantiam, ad extremos artus, vel caput penetrare
posse non credunt, imò nec ad intestina crassiora, quibus
scil. vulneratis, medicamenta per clysteres commodius
iniiciantur, quàm potanda exhibeantur; imò adstringen-
tia, quæ plerumque admiscuntur, impedire putant, vt
medicamenta ista ad partes penitiores non penetrent.
Tertiò, quod inter medicamenta, è quibus potiones pa-
rantur, sint cum calida & aperientia, vt *betonica, veroni-
ca, artemisia, garyophyllata, cardus benedictus, & c;* tum
frigida & adstringentia, vt *sympbytum, pyrola, equisetum,
sanguisorba, tormentilla, & c.* vt ita non satis constet, cuius
facultatis esse debeant medicamenta, è quibus hæ potio-
nes parantur, & quas vires illæ potiones habeat. Quartò,

cùm tamen pleraque sint adstringentia, exhibita plus damni,quàm commodi allatura putant; cùm epar atque alia viscera nobiliora obstruant.

Verùm enimuerò negandum equidem non est, apud antiquiores Medicos, quantum ego quidem memini, de hisce medicamentis mentionem ferè non fieri: posterioribus tamen frequens eorum vsus fuit. Attamen ea, quæ Galenus, *5. meth. cap. 9.* de potionibus in vulneribus thoracis habet, ea huc quadrare videntur: & facit potionum harum mentionem Autor *libri de dynamidiis, tit. de plaga,* qui exhibet ex vino pilosellam, plantaginem, fragariam, garyophyllatam, pimpinellam, bederam terrestrem, betonicam, agrimoniam. Et titulo *de vulnerib. sanand.* præscribit pilosellam, agrimoniam, bederam terrestrem. Et in Antidotario Mesues, *sub finem distinction. II.* post emplastra talis portio existat.

℞. garyophyllatæ, rad. artemisæ, pimpinellæ, chamomillæ, pentaphylli, herbæ venti, violarum, caulis rubri, cannabis, teneritatum rubi, ana M. j. rubiæ ad pondus omnium. Bulliant hæc omnia in vino vsque ad medietatem: postea colentur. Colaturæ adde tertiam partem mellis: iterum ebulliant & colentur.

Equidem Christophorus Georgiùs de Honestis, in *comm.* antiquos codices non habere hoc medicamentum scribit; & Iohan. Manardus, in *comm. in hunc locum* se nescire scribit, quo casu hæc mixtura in hunc locum irrepperit, & potus emplastris additus fuerit: Idem tamen Christoph. Georgiùs de Honestis, *eod. in loco,* siue Mesues sit, siue alterius, in multis tamen aliis autoribus descriptam reperiri: & Iohan. Manardus, *eod. in loc.* potiones eiusmodi ad vulnera noua & antiqua esse vtilis, seque eas non semel expertum esse, ac curauisse iis solis pessima & desperata vlcera scribit. Easdem vsurparunt & alij, non solum Empeirici, sed & doctissimi & peritissimi Medici ac Cheirurgi, Guido, *part. 2. Cheirurg. parua, cap. 9.* Iohan. de Vigo, *lib. 3. cap. 10.* Iohan. Anglicus, Nicolaus Massa, *epist. 28.* Iohan. Tagault, *lib. 2. Institut. Cheirurg.* Iohan. Andr. à Cruce, *de vulner. tract. 2. lib. 4. cap. 4.* Fallopius, *de vulnerib.*

cap. 14. Petrus Andr. Matthiolus, in libr. 4. Dioscorid. cap. 16. Ambros. Paræus, lib. 18. cap. 28. Hier. Fabricius ab Aquapendente, lib. 2. Chæirurg. cap. 23. Ludouic. Septalius, animaduers. medicar. lib. 8. num. 181. aliique plurimi, quos experientia docuit, potiones has ad vulnera curanda maxime vtilis esse. Ideoque experientiæ refragari, & medicamenta vsu longo probata reiicere aut negligere, nefas sit. Nam, vt Galenus, 5. de loc. affect. cap. 3. scribit: *Πραΐστα ea, quæ fiunt, quomodo fiant, quærere, quàm, quod fiant, negare.* Neque id satis est ad medicamenta reiicienda, quod in antiquorum libris eorum mentio non fiat. Nam multa & vtilissima medicamenta posteriores inuenerunt, quæ antiquis fuerunt ignoratissima. Neque eo fine adhibentur, quo topica, aut potiones illæ, quarum mentionem facit Galenus, 4. method. medend. cap. 7. Ideoque etiam si extra, vt alia topica, vulnus non attingunt: tamen per venas ad ipsa vulnera penetrare possunt. Neque ob vim adstrictoriam, quam ex istis medicamentis quædam habent, metuendum, vt propterea ad exteriora membra penetrare non possint, aut in visceribus obstructions paritura sint. Aliorum enim, quæ vim potius aperiendi habent, admixtione incommodum hoc facile euitari potest. Nec tandem omnium medicamentorum vires, saltem à primis & hinc ortis qualitatibus æstimandæ sunt, sed & à tota substantia ortis proprietatibus, quas sola experientia suggerit. Vires autem horum medicamentorum, etsi facile definiri non possint, sed experientia manifestentur: tamen de eo inter autores conuenit, ea non esse vsurpanda in principio, & vbi periculi nihil in vulnere imminet, ac topica ad sanationem integram sufficiunt, vt & vbi febris & inflammatio adest, quæ horum, cum plerumque calida sint, vsu facile augeri possunt: sed cum aliis de causis, tum imprimis ob vitiosam partis constitutionem, vulnera curationem non facile suscipiunt, vnde non solum in vulneribus, sed & vlceribus ac fistulis feliciter vsurpantur. Multum enim refert, quomodo pars vulnerata, & sanguis in ea sese habeat, & quæ nocent vulneribus, omnia ferè sanguinis

vitiis communicantur, ut docet Tagaultius, *Institut. Cbeirurg. lib. 6. cap. 12.* Atque cum videamus, cibos alios esse vulneratis commodiores, alios noxios: cur non etiam ea medicamenta ægris propinemus, quæ faciunt, ut omnia in sanguine, & circa partem affectam rectè se habeant? Quæ de re Ambros. Paræus, loco antea allegato, sic scribit: *Natura tali potione adiuta planè mira fecisse mihi non rarò visa est in cariosorum ossium correctione, & ulcerum consolidatione.* Hæ namque potiones etsi humores noxios per alium non expurgant: valde tamen efficaces sunt detergendis ulceribus, & ab omni excrementitiorum humorum colluvie vindicandis, sanguini defæcando, & ab ichoribus, omnique impuritate repurgando, fractis ossibus agglutinandis, & nervis unioni restituendis. Et mox: Hæc medicamenta admirabili & propè diuina vi sua sic sanguinem expurgant, ut ex eo tanquam è materia apta & laudabili, caro, quævisque alia substantia deperdita promptè restitui & reponi possit, & pars pristinae unioni reddi. Et P. Andreas Matthiolus, in *libr. 4. Dioscoridis, cap. 16.* ait: *Eiusmodi potionibus vidi ego cum thoracis, tum intestinorum vulnera sanari, quæ lethalia & nullo prorsus auxilio curari censebantur.* Et omnino id agunt hæc medicamenta, ut sanguinis nimiam humiditatem, quæ ad glutinationem parum apta est, absument, probam pro generatione carnis materiam suppeditent, & affluxum ad partem vulneratam moderata adstrictione inhibeat. Et Guido de Cauliaco, *tract. 3. doctrin. 1. cap. 1.* sui seculi stylo ita scribit: *In antiquis ulceribus, in fistulatis & canceratis, nec non & in sanguine congelato in interioribus, ac in sanie congregata in pectore, & in glandulis intrinsecis, & crepaturis quandoque concessi.* Quæ eadem ex eo habet Iohan. Tagaultius, *lib. 2. Institut. Cbeirurg.* Et in his casibus audacter se illis potionibus uti scribit Iohan. Andreas à Cruce, iisque magis in diuturnis, fistulosis & malè morigeratis. Et Ludovicus Septalius, loco allegato, scribit: *Vbi copiosiora indies excrementa generari viderimus, vel ob errata in victu, vel exuberantiam pravorum humorum in toto, vel ob malitiam vulneris; enacuaço corpore & transacta inflammationis tempore,*
placet

placet uti aliqua vulneraria potione per plures dies, donec assumptam materiam viderimus.

Simplicia autem, è quibus parantur varia sunt. Iohan. Andr. à Cruce à Germanis quatuor tantum herbas in hunc usum extolli & commendari scribit, *alchimillam, garyophyllatam, vincam peruinca, & Trinitatis herbam*, quæ species trifolij sit. Verum multo plures plantæ in usu sunt. Nimirum *consolida maior, & minor, sanicula, consolida Sarracenica, agrimonia, pyrola, veronica, artemisia, plantago, sabina, equisetum, ophioglossum, quinquefolium, potentilla, verberna, brassica rubra, nepetha, virga aurea, centaurium minus, hypericum, tanacetum, serpentaria, berniaria, scordium, fragaria; radic. tormentilla, pimpinella, aristolochia utriusque, dictamni albi, valerianæ, bistorta, gentianæ, rhabarbari, rhabarbari; st. lil. conuallium, hyperici, rosarum; oculi cancerum, sperma ceti, lignum lentiscinum, mumia, macis, bolus Armenus.*

Materia
potionū
vulne-
rariarū.

Ex his parantur varia composita, imprimis potiones & puluëres. In quibus tamen parandis hoc in genere obseruandum, ut ex plantæ, quæ parti vulneratæ aut vicinæ appropriatæ sunt, e. gr. in vulneribus capitis *betonica, rosæ*, in vulneribus pectoris *veronica*, in vulneribus epatis & circa epar *agrimonia*, in vulneribus renum aut circa renes *fragaria*, eligantur.

Potiones.

Vt ℥. *artemisiæ rubræ*. ʒ. i. fol. *hederæ arbor. herb. pyrolæ, saniculæ maior. minor. alchimillæ, consolida Sarracenica*. an. ʒ. j. *bellid.* ʒ. β. Concidantur & infundantur in vini opt. lb. β. aq. f. lb. j. β. Stent in Balneo clauso per 3. horas in calore. Postea exprimantur & stent per noctem. Manè adde *sacchari* ʒ. iiij. nuc. *mosch. ocul. cancer. mumia, ana* ʒ. ij. F. Potio.

Vel ℥. *alchimilla, sanicula, consolida Sarracen. hederæ syluest. artemis. rub. ana* M. j. Affunde vini boni mens. iiij. Coq. in olla clausa lento igne, vsque ad quartæ partis consumptionem.

Vel ℥. *herbæ pyrolæ* M. iiij. fol. *hederæ terrest.* M. iij. rad. *gentianæ albæ* ʒ. iiij. Concisis affunde *cerevisiæ veteris* q. f. Stent per noctem. Postea destillantur.

Vel

Vel ℥. consolidæ Sarracenicae cum toto M. j. Coq. in vino bono ad tertiæ partis consumptionem. Detur manè & vesperi haustus.

Vel ℥. herbæ tormentilla, fragaria, sanicula, matrisilue, pyrolæ, ana M. j. Coq. in cereuis. quæ detur ægro.

Vel ℥. herb. pyrolæ, vincæperuina, prunellæ, artemis. rubr. pimpinellæ, agrimon. ana M. ij. Coq. in vino ad dimidias. Detur vulnerato haustus manè & vesperi.

Vel ℥. ligni lentiscini, visci quercini, ana ℥. ij. rad. consolidæ, aristoloch. centaureæ, rubiæ, valerianæ, tormentilla, bistortæ, ana ℥. ℞. aq. communis chalybeatæ ℔. xij. Misc. & fiat infusio s. a. per 24. horas, postea bulliant duplici vase ad consumptionem medietatis, & cum ad consumptionem tertiæ partis fuerit peruentum, adde rad. petroselini, summitat. rubi, cannabis, pilosellæ, Trinitatis, vineæ, equiseti, fragariæ, flor. lil. conuallium, ana M. ℞. rhapontici ℥. ij. cinamomi ℥. ℞. In fine verò decoctionis adde vini aromatici ℔. iij. Deinde facta expressione & colatura, cum saccharo fiat veluti mulsa.

Vel ℥. ligni Guaiaci præparat. ℥. iij. cortic. Guaiaci, sarseparilla, ana ℥. ij. santali citrin. rad. tormentilla, bistortæ, valerianæ, diſtamni albi, consolidæ, ana ℥. ℞. aquæ commun. ℔. xvj. Misc. & F. infusio s. a. per 24. horas. Postea bulliant duplici vase, ad consumptionem tertiæ partis, tunc adde equiseti, betonica, pilosellæ, diſtamni Cretici, pyrolæ, potentilla. summit. rubi, herb. Trinitatis, fragariæ, ana M. ℞. cinamomi ℥. ℞. Bulliant simul, donec remaneant ℔. vj. & in fine ebullitionis addè vini albi opt. ℔. iij. Facta deinde expressione & colatura, cum melle vel saccharo fiat veluti mulsa. Si tamen febricitaret vulneratus, detrahendum esset vinum.

Commendatur etiam sequens portio Nobilium Bernensium, qua sola sæpissimè grauiſſima vulnera curari dicuntur, cuius mentionem etiam facit Guilielm. Fabricius, cent. 4. obseruat. 84.

℥. pyrolæ, virgæ aureæ, artemis. sanicula, betæ rubr. ana q. v. Colligendæ sunt plantæ mense Augusto & in vmbra siccandæ, postea puluerisandæ. Pulueris sume part. æqual. & misce. Tunc

℥. pulv.

Z. pulu. huius cochl. j. Ebulliat in *vini albi* Mens. j. detur vulnerato haustus tepidè ter in die. Continuetur usque ad consolidationem. Debili agro dentur cochl. ij.

Alia potio.

℥. Gallitrici, pyrolæ, vinæ peruinæ, consolid. Sarracen. matrisilv. saniculæ, veronicæ, alchimillæ, hedere arbor. artemij. ana M. iij. albi Græci mense Martio collecti ℥. ij. β. Cerenisæ veteris & acidulæ vnius vrnæ proportionem. Stent in digestionem per 14. dies; postea per Vesicam destillantur, & referua pro usu in vitris bene munitis. Dantur iij cochlearia singulis vicibus, ter in die.

¶ Parantur in hunc vsum & pulueres.

Vt *℞. nuc. mosch. ʒ. j. ocul. ʒ. j. β. Fiat puluis, detur ʒ. β. vel ʒ. j. cum vino.*

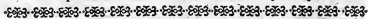
Vel ℥. corall. 3. iij. margarit. spodyana 3. vj. ocul. 3. ij.
m. F. puluis. Detur vulnerato de isto puluere 3. j. in vino
aut aqua.

Electuaria talia parari possunt.

Vt ℞. conf. ros. rubr. betonic. ana ℥. ij. tormentillæ, consolideæ, ana ℥. j. macis ℥. ij. corall. rubr. ℥. j. oculor. ☉ præp. ℥. ℞. Cum syr. acetosæ, F. Electuar.

Vel ℥. succi plantag. equiseti, saniculæ, pilosellæ, veronica, ana ℥. ij. rad. consolid. maior. sub cinerib. coctar. & per setaceum traiectar. ℥. j. sacchari albi ℔. j. Coq. ad Electuarij consistentiam. Sub finem addendo conf. rosar. ℥. j. tormentillæ ℥. ℔. misc.

Non tamen his portionibus solis fidendum, & reliqua topica medicamenta negligenda sunt. Id enim si fiat, vulneratus in graue periculum incidere potest, cuius rei historia est apud Guilielm. Fabricium, *cent. 4. obseru. 83.*



CAPVT XII.

De Diæta vulneratorum.

A Tque hæc de Cheirurgia & medicamentis ad vuln-
rum curationem in vniuersum necessariis dicta sint.
Restat, vt aliquid de diætâ, quæ vulneratis obseruanda
est, dicamus. Aër sit temperatus seu tepidus; de quo
Celsus, lib. 5. cap. 26. *Locus, in quo cubabit, tepidus esse debet.*

Dietavulneratorum.

Frigidus

Frigidus verò vulneribus omnibus valde inimicus est. Calidus licet vulnere satis commodus est: tamen quia corpus calefacit, humores commouet, & ad motum aptos reddit, atque ita faciliè fluxionibus, quæ aliàs in vulneribus faciliè accidere solent, occasionem præbere potest, vulneratis utilis non est. De quo Celsus, *lib. 5. cap. 26.* Opportunissimum tempus curationis vernum est, aut certè neque feruens, neque frigidum. Siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestat. Si verò talis natura non detur, arte parandus est. Sit etiam aër purus: foetidus verò & quouis modo inquinatus vitandus.

Cibus.

Cibum & potum quod attinet, cùm ex sanguine caro, & quidquid ad vulneris glutinationem necessarium est, generetur, tales sint, è quibus sanguis bonus & purus generetur, & nullo modo multis excrementis & prauis symptomatibus occasionem præbeat. Cibi ergo sint boni succi & facilis coctionis: vitandi verò cibi prauis succi, allia, capræ, suilla caro, pisa; & omnino calidis, acribus, mordacibus, & mali succi cibis abstinendum. Suman-
tur etiam cibi ea quantitate, qua possint à natura coqui, & quæ moderatam sanguinis quantitatem suppeditant. Si enim copiosior sanguis generatur, materiam fluxioni, inflammationi, & aliis symptomatibus suppeditat. Et quidem ea quantitate cibus adsumendus, ut sanguinis non tantum ad partem vulneratam confluat, quantum tempore sanitatis fluere consuevit; cùm pars vulnerata imbecillior reddita, tantam sanguinis copiam, quàm ante, conficere & sibi assimilare non possit; vnde vel inflammatio, vel excrementorum copia generabitur, vulnusque nimis humectabitur. Cibi etiam ita comparati sint, ut humorum fluxionem potius cohibeant, quàm excitent; & omnino tales esse debent, ut si quod vitium sit in humoribus, illud corrigant potius, quàm augeant. Et si quid mali accidat vulnere, ut illi aduersetur cibus, danda opera. Non tamen in omnibus vulneribus eadem forma victus conuenit. Nam si vulnus sit in parte carnosa, & nullum adsit inflammationis periculum, plenior cibus offerri potest: at in partibus nervosis, & ubi inflamma-
tionis

tionis periculum imminet, tenuior victus præscribendus, ut minor sanguinis copia ad partem vulneratam affluat, & inflammationi materia subtrahatur. Et quidem quò maius periculum in vulnere adest, eò victus sit tenuior: ubi verò periculum minuitur, paulatim ad pleniorē adscendere licet. Quāquam ergo Hippocrates, *lib. de affect.* scribit: *vulneratos fame affligito*: id non simpliciter accipiendum, sed semper ad periculum, imprimis inflammationis, coniunctum attendendum, & quò id maius vel minus, eò tenuior vel plenior victus præscribendus, ut ex eodem Hippocrate, *lib. de fractur. comm.* 1. *text.* 44. & *comm.* 3. *t.* 12. & Galeno, *in comm. ibid.* videre est. Dandum tamen hīc etiam est aliquid ætati, tempori, regioni, consuetudini, temperaturæ, secundum *aph.* 17. *sect.* 1.

Potum quod attinet, in nostris regionibus satis com- *Potus.*
modè bibitur cereuisia, potus putā ex hordeo, vel tritico paratus; quæ nunc tenuior, nunc crassior, pro vulneris conditione eligenda. Vinum, in vulneribus periculosis, & ubi inflammationis periculum imminet, locum non habet; cū humorum, ob tenuitatem & caliditatem, sit vehiculum. Ideoque Hippocrates, *lib. de ulcerib.* *t.* 1. scribit: *Modicus cibus & aquæ potio, quā maximè omnibus vulneribus, magis tamen recentibus quam vetustis confert, tum sicubi in vulnere inflammatio adest, aut metuitur, aut ubi periculum est, ne quid vitietur, vel cū articuli vulnera inflammatione tentantur, aut ubi conuulsionis metus impendat, & venter vulnus accipit.* Itaque adfuetis, & ubi cereuisiæ copia non est, vel aqua simplex exhibenda, vel medicata, succo granatorum, semine coriandri, cortic. citri, vel aqua hordei, aut è toto citro destillata. Vbi inflammationis periculum transiit, vinum *ἐλαιοφύρον* exhiberi poterit. In grauioribus vulneribus medicati potus ex herbis vulnerariis parari possunt.

Motus & quietem quod concernit, quies vulneratis conuenit, & præcipuè parti vulneratæ. Motus enim humores commouet, & ad fluxum aptos reddit, & membri vulnerati motus dolorem in eo concitat. Ambulare tamen leuiter, si crura salua sint, non nocet. De quo Celsus,

lib. 5. cap. 26. Optimum etiam medicamentum quies est. Mouere & ambulare, nisi sanis alienum est: minus tamen his est periculosum, qui in capite, vel brachio, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio conuenit femore, aut crure, aut pede laborante.

Motus quoque animi nimij sunt vitandi, & imprimis ira. Ideoque ij, qui ægrum ad iram concitare possint, nec admittendi, nec eorum facienda mentio; sed potius ad moderatam lætitiā ac animi tranquillitatem æger disponendus. Venus, si quid aliud, vulneratis noxia. Vigiliæ immodicæ nocent; cum humores accendant, & commoueant. Aluus sit aperta, & si substiterit, clysteribus lenibus laxanda.

C A P V T X I I I.

De prohibenda ad partem vulneratam fluxione.

ATque hæc de generali vulnerum curatione dicta sint: quæ tamen interdum secundum subiectorum varietatem, partis vulneratæ naturam, & morborum ac symptomatum superuenientium rationem varianda est. De quo iam dicemus.

Et primò quidem sæpe accidit, vt corpus, quod vulneratum est, non exactè sanum sit; sed vel plethoricum & cacochymicum, & proinde metuendum, ne vel sanguis abundet, vel humores vitiosi in corpore cumulati occasione vulneris ad partem affectam ruant, & varia mala excitent. Danda ergo diligens opera, vt affluxus humorum ad partem vulneratam præcaueatur. Præcauetur autem fluxio primò, si omnes causæ, quæ fluxionem excitare possunt, præcaueantur; & proinde omnia, quæ partem vulneratam p. n. calefacere, in ea dolorem excitare, aut laxam & ad fluxum recipiendum aptam reddere possunt, humores item calefacere, fundere, & ad motum faciles reddere queunt, tollendæ. Diætæ quoque ea ratio obseruanda, ne vllò modo nimis copiosum sanguinem, vel prauos humores generet.

Deinde partis imbecillitati succurrendum roborantibus; dolor, si is adsit, mitigandus; si calor, alterandus; & tandem

randem sanguinis copia imminuenda, ac vitiosi humores euacuandi. Id quod venæ sectione, vel purgatione perfici potest.

Itaque si sanguis in corpore abundet, vt metuendus sit eius ad vulnus defluxus, sanguinem, nisi antea multum fluxerit, mittere vtile est, de quo Celsus, *lib. 6. cap. 16. Medicus*, inquit, *debet mittere sanguinem ad siccitatem mouendam. Et: Fluat ergo sanguis multus ad siccitatem abundantiorē; sed nisi fluxit, quantum satis; secetur vena, si vires venæ sectionem ferant.* Idque imprimis faciendum in vulneribus magnis, in quibus ob dolorem sanguinis affluxus metuitur: vbi etiam sanguis mittendus, etiamsi in corpore adeo non abundet. Vnde Hippocrates, *in lib. de articulis*, in costæ collisione sanguinem è cubito detrahit; vbi Galenus, *in comment.* addit: *Etiam si in corpore sanguis non redundet, in huiusmodi plagis ad venæ sectionem deueniendum est.* Et *lib. 2. de compos. med. sec. loc. cap. 1.* ad capitis dolorem ex ictu maximè venæ sectionem commendat.

Vt autem venæ sectio non solùm euacuationem, sed & reuulsionem præstet, in longinqua & contraria parte vena aperienda, vt alibi de reuulsione dictum. Faciendum autem hoc citissimè, & primo statim die, & quidem antequam vllum medicamentum adhibetur, vt sanguinis ad partem vulneratam affluxus præcaueatur.

Emittendus autem sanguis pro abundantia eius & virium ratione. Itaque si antea multum sanguinis effluxerit, omittenda venæ sectio. Quod si verò parum vel nihil sanguinis effluxerit, sanguis emittendus, semper tamen pro virium ratione: quas definiunt ætas, habitus corporis, anni tempus, & alia, de quibus suo loco dictum.

Si verò humores vitiosi in corpore abundant, purgatione opus est. Nā cū eò feliciter & citius vulnus sanetur, quò pars magis sana & bene constituta est; & mala partis vulneratæ constitutio sanationē impediat: omnino danda opera, ne vitiosi humores ad partem affectam confluant. Itaque cum vulneris occasione facillè fieri possit, vt ad partem affectam confluant; si in corpore repe-

riantur, statim euacuandi sunt. Idque faciendum in magnis vulneribus, & vbi metuendum, ne ob dolorem prauis humores ad partem vulneratam ruant, vt & in iis vulneribus, vbi sectio & dilatatio facienda, & os abradendum est, & omnino in omnibus, vbi dolor est vehementior. Parua verò vulnera, & dolore carentia etiam sine purgatione sanescunt. Si tamen alius sit adstricta, clystere laxanda est.

*An vulnerati
sint purgandi.*

Equidem nonnulli sunt, qui purgationes in vulneribus abhorrent, & metuunt, ne humores ab iis agitati ad partem vulneratam magis confluant. Verum admittunt eas Hippocrates, *lib. de affectionib. de fracturis, t. 48. comm. 3.* & Galenus, *4. meth. med. cap. 4. & 6.* Et ratio id suadet. Si enim calidi & tenues ac biliosi humores in corpore abundant, sanguinem ad motum aptum reddunt, & facile ex dolore & vigiliis incalescunt, atque inflammantur, & febris occasionem præbent.

Et si verò omnes humores vitiosi, qui in corpore abundant, euacuandi sunt: tamen, vt diximus, imprimis calidi & biliosi ac serosi, qui ad fluxum magis apti sunt, & ad inflammationes ac erysipelata generanda faciunt, & febres facile excitant. Statim autem in principio instituenda est purgatio, antequam nimirum affluxus conciteretur, & febris accederet. Si verò febris iam accesserit, purgatio non commodè, aut certè cum periculo instituitur.

Ac proinde in vulneribus ad purgandum vtilissime adhibetur *manna, syrupus ros. solut. rhubarbarum, fol. sennæ*; & ex compositis, *tryphera Persica, el. de psyllio, rosarum Mesues*. A calidissimis verò medicamentis purgantibus abstinendum, ne fluxus humorum conciteretur, & partem vulneratam ad inflammationem disponant. Qua ratione autem purgatio rectè instituenda sit, alibi dictum.

CAPVT XIV.

De venarum & arteriarum vulneribus, & de hemorrhagia
in vulneribus sistenda.

Artes ipsas vulneratas quod attinet, sæpe ob eas ali-
quid peculiare in curatione vulnerum agendum.
Quomodo priuatarum partium vulnerum curatio rectè
instituenda sit, suis locis, quæ postea allegabimus, di-
ctum. In genere venarum, arteriarum, neruorum, ac
partium neruosarum vulnera peculiarem curationem
requirunt.

Et primò quidem venarum & arteriarum maiorum *Hemor-*
vulnera hoc peculiare habent, quod insignis hæmorrha- *rhagia*
eas comitatur, quæ animi deliquia, & alia sympto- *vulnerū.*
mata excitare potest. Fluit autem sanguis vel ex venis, vel
ex arteriis, & quidem nunc maioribus, nunc minoribus, &
vel ex vna, vel ex pluribus. Et licet prima hæmorrhagiæ
caussa sit vulnus vasi infligendum: tamen non rarò accidit,
vt sanguis aliquandiu sistatur, postea tamen subito ite-
rum erumpat, quod præcipuè accidit ex animi commo-
tione & ira. Quò pertinet & aduersarij, à quo vulnus
infligendum est, præsentia; qua de causa aliquoties san-
guinem, qui iam substiterat, iterum fluere incepisse com-
pertum est. Ac memini, cùm frater fratrem vulneras-
set, & ad vulneratum, alter, dum vulnus deligaretur, ac-
cederet, (etsi iam reconciliati essent) subito sanguinem,
procul dubio ob occultam animi commotionem, eru-
pisse; cùm verò aditu postea prohiberetur, substitisse.

Signa Diagnostica.

Cùm autem sanguis fluat vel ex venis, vel ex arteriis, *Signa*
qui ex venis profluit, crassior est, nigrior, obscurior, *Diagno-*
& minùs calidus, ac sine maiore impetu & pulsu æqua- *stica.*
liter effluit, ac minùs vires deiecit, cæteris paribus. Qui
autem ex arteriis prouenit, cum impetu exsilit potius,
quàm fluit, aut calidior, feruens, tenuis, magis flauus,
spumofus, nec citra pulsus insignem mutationem, ac vi-
rium imbecillitatem & deiectionem effunditur. Si maius
vas sit apertum, maiore copia & impetu sanguis effluit;

minore, si minus vas sit vulneratum. Quæ autem vena vel arteria, & an vna vel plures sint vulneratæ, ex Anatomicis cognoscitur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Hæmorrhagia nimia in vulneribus valdè periculosa est. Sanguis enim vitæ thesaurus est, & cum spiritus vitales euocentur, inde pulsus imbecillitatem, paruitatem, frequentiam, & inæqualitatem, & nonnunquam intermissionem, animi deliquium, syncopen, partium extremarum refrigerationem & sudores, conuulsionem, singultum, deliria, & tandem mortem ipsam affert. Vnde Hippocrates, 5. aph. 3. ait: *Ex copioso sanguinis fluxu conuulsio aut singultus accidens, malum.* Et 7. aph. 9. *Ex sanguinis profluvio delirium, aut etiam conuulsio, malum.* Et quidem periculosius est, si delirio conuulsio coniungatur, quàm si solum delirium adsit.

2. Imprimis verò id præstat sanguinis arteriosi effusio; utpote cum quo caloris influentis plurimum, & spiritus vitales, qui ad vitam conseruandam maximè sunt necessarij, effunduntur ac dissipantur.

3. Præterea & ob id periculosiora sunt arteriarum, quàm venarum, vulnera, quia difficilius sanantur & consolidantur, propter ipsarum duritiem, motum perpetuum, ac sanguinis arteriosi impetum.

4. Longè etiam periculosiora sunt arteriæ vulnera, maioremque, & curatu difficiliorem hæmorrhagiam afferunt, quæ secundum arteriæ longitudinem, aut transversim vel obliquè inflicta sunt, quàm quibus tota arteria discissa est, ut ipsa experientia testatur; ita quidem, ut Medici suadeant, si hæmorrhagia sisti non possit, & arteria tota non sit dissecta, ut tota per transversum discindatur. Etenim si arteria tota per transversum sit discissa, in se contrahitur, eiusque orificia conniunt, & propterea faciliùs coalescunt, & à carne circumiacente faciliùs teguntur & occluduntur, neque dum arteria dilatatur, vulnus ita distrahitur. Si verò arteria secundum longitudinem, vel obliquè, aut etiam non tota discissa sit, cum assiduo dilatationis ac contractionis motu moueatur,

hoc

hoc motu, & imprimis distensione, vulnus magis dilatur, & in qualibet diastole hæret, unde sanguis cum impetu effunditur & exsilit.

Curatio.

Vt in omni hæmorrhagia nimia, ita etiam in ea, quæ fit ex vulnere, duplex indicatio occurrit, una, quam ipsa vasa vulnerata suggerunt, quæ unionem & glutinationem postulant; altera, quam hæmorrhagia suggerit, quæ si nimia sit, & vires deiciat, vt sistatur, etiam antequam vasa occludantur & uniantur, postulat. Cum enim ad vasorum unionem temporis spatium aliquod requiratur, atque interim æger de vita periclitari possit, statim sanguis sistendus est.

Curatio.

Vt ergo sanguis, etsi vulnus vasis nondum coaluerit, fluxus prohibeatur, omnia ea præstanda sunt, quæ eius motum impedire ac inhibere possunt. Impeditur sanguinis fluxus, si conuenientibus remediis & deligatione orificium vulneris occludatur: Quo modo si sanguis cohiberi non possit, & per vulnus etiam quocumque modo clausum perrumpat, ob sanguinis maiorem impetum, omnia ea remouenda, quæ sanguini impetum conciliare possunt, sanguinis nimia copia expultricem irritans, ira, potus vini, humores calidi & tenues effervescentes, motus; sicut & arteriæ, si tota discissa non sit, motus; membri situs decliuus, & similia; quod pertinet etiam dolor & calor in parte, qui sanguinem attrahit, & sanguis ad partem vulneratam impetuosè ruens aliò auertendus.

Primum ergo, vt vulneris orificium occludatur, danda opera. Fit autem hoc duobus modis, vel labiorum vasis vulnerati coniunctione, vel orificij obstructione. Labia vulneris coniunguntur vel digitis orificium vulneris tamdiu comprimendo, quousque sanguis grumescat, & ita ipse vasis orificium obstruat, ac ora vasis conueant & subsideant, vel fasciis orificia inuicem adducenda. Verum raro tam diu digitum in vulnere detinere licet, donec sanguinis grumus concretus orificium obstruat; neque id locum habet in arteriis vulneratis, cum arteriosus

sanguis ob tenuitatem, caliditatem, & arteriæ motum difficulter in orificio vulneris concreascit. Neque etiam venæ, si sint profundiores, facile fasciis constringi, vel eorum orificia digitis comprimi possunt. Tutissimum ergo est, operam dare, ut orificium vasis sanguinem fundentis obstruatur. Id verò ut artificiosè fiat, digito orificium vulneris occludatur, quantum fieri potest; aut si ipsum orificium vasis digitis attingi non possit, ramus sanguinem fundens, quæ ad vulnus tendit, proximè digito arctè comprimendus, & vulnus ab omni humiditate mundandum, hincque statim medicamentum sanguinem sistens imponendum. Quod ut rectè fiat, non temerè (qua in re à Cheirurgis non rarò peccari vidi) vulnus magna medicamentorum adstringentium mole saltem obruendum, sed danda opera, ut ipsum orificium statim & arctè obturètur. Hoc enim nisi fiat, etsi magna moles huiusmodi medicamentorum imponatur: tamen si orificium vasis non sit obturatum & obstructum, per id sanguis erumpit, & reliquum illum apparatus omnem eludit. Ad sanguinem autem hoc modo sistendum vix quicquam commodius est, ut quotidiana testatur experientia, quàm fungus ille exsiccatus, quem crepitum lupi appellat, qui passim in vineis crescit. Cū enim naturæ sit siccissimæ, & sanguinem effluentem, quod humida faciunt, quæ propterea ad sistendum sanguinem parum utilis sunt, non admittat, ut in vase subsistat & hæreat, facit. Imprimis verò utilissimus hic est, si prius filo constringatur, & onere imposito vel torculari in se comprimatur & cogatur. Ita enim postea ubi vulnere imponitur, sese dilatat iterum, & orificium vulneris obstruit.

Si tamen huic soli fidere non libeat, pulveres adstrictorij vulnere prius inspergi possunt. Galenus hoc medicamentum ad sistendum sanguinem præ reliquis commendat, & omnium, quæ nouerit, optimum esse, & mirari se scribit, *s. meth. med. cap. 4.* si cui melius inuenire contingat:

℞. thuris part. j. aloës part. j. β. F. pulvis; Huius q. s. misce cum albumine oui ad mellis consistentiam. Misturam hanc

hanc mollissimis pilis leporis excipe, eamque vasi & toti vulnere impone. Postea conueniente modo fascia vulnus obliga, & tertio demum die solue. Vbi, si medicamentum adhuc vulnere adhæret, aliud adhuc superponito. Sin prius sua sponte linamentum decidat, radicem vasis digito blandè comprimens, vt scilicet nihil confluat, hoc quidem suspenſa manu adimito, alterumque imponito. Quousque enim medicamentum à sanguine fuerit remollitum, non probè sedata fluxio est. Vide Galenum, loco allegato.

Sunt tamen & alij pulueres etiam vtilēs.

Vt ℞. boli Armen. sang. dracon. thuris, aloës succotrine, part. æqual. F. puluis.

Guil. Fabricius sæpe hunc feliciter vsurpauit.

℞. farina volatilis ℥. iij. sang. dracon. thuris, ana ℥. ℞. boli Oriental. terræ sigill. ana ℥. ij. gypsi ℥. vj. ranar. aquatilis. præparat. ℥. j. musci cranei human. ℥. ℞. pilor. lepor. minutiss. incis. 3. j. pulu. album. ouor. in ☉ diligenter exsiccat. spuma maris, spongiæ nouæ torrefact. ana ℥. ℞. Misc. F. puluis subtilissimus.

Vel ℞. musci pruni syluestr. rad. vrticæ, serpentariæ, ana ℥. ℞. F. puluis, qui vulnere inspergatur.

Vel ℞. vitrioli pulueris. q. s. includatur linteolo, & vulnere imponatur.

Vel ℞. aloës, thuris, farina volatilis, telar. araneæ. boli Armen. pilor. lepor. ana ℥. j. F. puluis.

Vel vrtica mortua puluerisetur & vulnere inspergatur.

Neque ab vsu istorum medicamentorum desistendum, donec caro, quæ gignitur, circa vas ita sit producta, vt eius orificium claudat. Hoc enim nisi fiat, semper adhuc hæmorrhagia metuenda est.

Cæsar Magatus, libr. 6. cap. 63. miros effectus præstare hanc cum albuminibus ouorum subactis permixtam aquam scribit.

℞. succi plantag. vuae aterbæ, cydonior. granatorum acidorum, aceti ex vino nigro, ana lb. j. succi expressi ex stercore asinino recent. lb. j. album. ouor. subact. num. xxx. equiseti, fragariæ, pilosellæ, linguae serpentinæ, Trinitatis, pyrolæ, vincæ

peruinca, potentilla, auricula vrsi recent. ana M. j. rad. recent. consolid. maior. lb. j. centaur. magni lb. s. cortic. granator. balustior. gallarum. quercus immaturar. gummi Arab. tragacanthi, sarcocolle, thuris albi gummosi, ana ʒ. s. rad. tormentilla, bistorta, boli Arm. terre sigill. sang. dracon. terre Samie, ana ʒ. iij. Misce, contusis contundendis, & puluerisatis puluerisandis, post triduanam macerationem duplici vase eliciatur aqua secundum artem. Verum dubito an aqua hæc destillata insignem vim adstringendi habeat, cum ea pars medicamentorum simplicium, in quibus est vis adstringendi, vix per alembicum descendat.

Efficacior est aqua ex alumine destillata, hoc modo.

℞. aluminis optimi q. v. puluerisatum vesicæ bubulæ indito, & aquæ calidæ in aheo iniicito, vt alumen dissoluatur. Aquam hanc per alembicum destilla, opus tamdiu continuando, (non ulterius) vsque dum caput mortuum in fundo resideat. Quod de nouo deinde est in vesica bubula dissoluendum, vsque dum tota substantia aluminis in aquam fuerit per destillationem conuersa.

*An in
hemor-
rhagia
vulneri
causticis
ytendū.*

Quod si his non sistatur sanguis, causticis nonnulli vtuntur, quæ crustam inducunt, atque ita eius beneficio vasis orificium claudunt. Verum modus hic satis tutus non est. Cum enim quantum particulæ adustum est in crustam, tantum parti de naturali carne decedat: cum crusta decidit, iterum orificium vasis nudum & carne destitutum relinquitur, & sæpe noua hæmorrhagia, quæ non facile suppressi potest, excitatur. Ea ex his tutius vsurpari possunt, quæ vsta vim causticam obtinent, non vsta verò vim insignem adstringendi, vrendi verò paruam habent, quale medicamentum est vitriolum crudum, quod propterea nonnulli crudum in puluerem redactum vulneribus ad hæmorrhagiam sistendam inspergunt; alij verò in aqua dissoluunt, & lintea hac madefaciunt, ac vulneri imponunt. Et imprimis chalcanthum seu puluerisatum, seu in conuenienti liquore dissolutum vtile est in vulneribus, vbi neque digiti compressione, neque fungo illo, qui crepitus lupi appellatur, vel etiam, si opus sit, vstione, orificium

*Vitrioli
vis in hæ-
morrhagia.*

orificium vasis claudi potest. Chalcantum autem, præcipuè in liquore dissolutum, & vas ipsum læsum penetrat. Cauendum tamen, ne nerui, si adsint, lædantur. Ideoque in talia profunda vulnera, si adsint nerui, potius alia medicamenta sanguinem sistendi vim habentia, per clysteres auriculares, seu instrumenta idonea iniicienda.

Interim tamen vtile fuerit & vniuersalia quædam præsidia; quæ ad sanguinem sistendum faciunt, adhibere, repellentia nimirum, intercipientia, & medicamenta quædam interna sanguinem sistentia.

Reuellunt, venæsectio in loco contrario instituta, quæ tantum institui debet, vbi hæmorrhagia non est magna, & vires validæ. Vt tamen vires conseruentur, & expeditior fiat reuulsio, sanguis non vna vice euacuandus, sed pluribus.

Venæsectio.

Si verò vires venæsectionem non ferant, cucurbitulæ, tum siccæ, tum scarificatæ, prout opus, in locis remotis & oppositis affigendæ.

Intercipientia verò adhibentur sanguinem ad partem affluentem repellendi, incrassandi causa, viasque, per quas fluit, angustiores reddendi. Talia autem applicanda vasis, per quæ sanguis ad partem vulneratam tendit, & ita supra partem versus vasis radicem, præcipuè, vbi fieri potest, locis exterioribus, vbi venæ sub cute saltem latent, nec multa carne teguntur; de quo Hippocrates, 5. aph. 23. *Frigido in his utendum, unde fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eodem loci, sed ad ea loca, unde influit, admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes ad rubrum sanguineumue colorem tendunt, recenti efflorescente sanguine, iisdem ipsis adhibito.* Parantur autem è medicamentis, frigidis & adstringentibus, posca, vino austero, aq. ros. plantaginis, quercus, solani, farina hordei, pulu. myrtillorum, bolo Armeno, sang. draconis, mastiche, fl. ros. rubr. balaustis, albumine oui. E quibus varia parantur medicamenta, quorum formulæ suprâ, part. I. cap. 5. inter defensiuâ in inflammatione sunt proposita. Medicamento imposito, fascia, quæ versus radicem venam stringat, pars deliganda, & ligatura ante tertium vel quartum diem, aut non prius sol-

Intercipientia.

uenda, donec sanguis sistatur. Auicennas, *quarta quarti, tract.2.cap.18.* hoc medicamentum, quod non solum vrendi, sed & adstringendi & carnem generandi vim habet, proponit.

℞. chalcantbi, gypsi subtilissimè pulueris. & per setaceum cribrati, ana 3. xx. thuris pulueris. 3. vj. aloës, glutini sicci, ana 3. viij. arsenici 3. iij. (mallem hîc mercurium sublimatum sumere. Cùm multi rerum Chymicarum & metallicarum ignari, sæpe vbi sublimatum in genere legitur, & Mercurius sublimatus intelligendus est, ipsi Arsenicum substituant.) Omnia subtilissimè pulueriscentur, linamento excipiantur, & orificio vasis imponantur. Nonnulli huic medicamento *sanguinem draconis & hypociistidem* addunt.

Interna verò medicamenta sanguinem sistentia sunt vel frigeficientia & incrassantia, vel narcotica. Frigeficientia & incrassantia parantur è *myrto, rosis, portulaca, lactuca, berberis, ribes, cicchorio, cydoniis, granatis, tormentilla, coralliis, bolo Armeno, terra sigillata*, è quibus pulueres, aquæ, syrupi, & hinc potiones, & electuaria parantur.

Sunt etiam quædam, quæ occulta proprietate sanguinem sistere dicuntur: quomodo *aqua fragorum* ad hæmorrhagias commendatur. Et *radix pseudomelantbÿ* sub lingua detenta sanguinem sistit. Nonnulli & *radices cicchorij fl. albo* commendant. Alij *jaspidem vel lapidem hematitem* in manu tenere præcipiunt.

Stupefacientia non facile exhibenda, nisi vires consent, ne ex profusione sanguinis labentes, amplius deiciantur; ideoque si ex id ferant, granum vnum vel alterum *laudani opiat* exhibendum.

Vt sanguis autem suppressus maneat, non parum facit partis vulneratæ situs, qui talis esse debet, vt membrum sursum spectet, ac dolore careat. Nam dolor facilè sanguinem attrahit, & vt iterum erumpat facit, & ad locum decliuem sanguis faciliùs fluit.

Si hoc modo sanguis non sistatur, vinculum vasi sanguinem fundenti, imprimis versus radicem, quâ ramus epar vel cor spectat, iniiciendum docent, nudandasque

venas vel arterias, ac hamoprehendendas esse, mox filo, præsertim serico, ligandas, & fortiter stringendas, hinc vulnus carne implendum, priusquam vinculum decidat, præcipiunt. Nisi enim caro prius locum, qui circa vas est impleuerit, ipsumque vasis orificium clauferit, vinculo decedente faciliè iterum hæmorrhagia sequitur. Verùm hæc faciliùs præcipiuntur, quàm præstantur & opere perficiuntur. Si vena vel arteria vulnerata sanguinem fundens tota discindi possit, sanguis faciliùs sistitur. Retrahitur enim & in se contrahitur vas ex utraque parte, & à circumiacentibus corporibus eius orificium tegitur ac clauditur.

Verùm tutissima & facilima, si rectè instituat, sanguinem sistendi ratio est, quæ fit per medicamenta sanguinem sistentia, & orificium vasis claudentia, quæ antea proposuimus.

Vbi sanguis substituerit, ante tertium diem vulnus vix soluendum, & si vulnus solvatur, tamen si sanguinis fluxus adhuc metuatur, non planè tollendum medicamentum, si à pure & sanie nondum sit madidum. Si verò madidum sit, & spontè ferè decidat, aliud imponendum, si adhuc fluxus sanguinis metuatur. Quia in re tamen cautè agendum, & altera manu pars vasis versus radicem comprimenda, ut sanguinis fluxus prohibeatur, altera verò manu medicamentum detrahendum, vulnus madidum detergendum, & nouum medicamentum imponendum.

Si verò vasa interna vulnerata sint, ut nec ligaturâ constringi, nec medicamentis impositis obstrui & obturari possint, medicamenta, ex iis, quæ sanguinem infrigidandi, incrassandique vim habent, quæque modò proposuimus, paranda, victusque similis, ut diximus, præscribendus.

Vbi verò iam sanguis substituerit, & in grumos concreuerit, danda opera, ne putrescat, sed dissoluatur; quod qua ratione præstandum sit, dictum est *lib. 2. part. 2. cap. 6.* & *suprà, part. 1. cap. 16.* quæ ibi videantur. Hoc enim capite solùm de hæmorrhagia vulnerum sistenda agere nobis propositum est.

*Dieta.**Dieta.*

Diæta etiam ita ordinanda, ut sanguinem sistat, ideoque cibi parandi ex *oryza*, *amylo*, *hordeo*, *pyris*, *ribes*, *cydoniis*, *sorbis*, *mespilis*, *lactuca*, *endiuvia*. Abstinendum à vino. Cauendum ab ira, & animi commotione, & motu vehementiore; ideoque aduersarius, qui ægrum vulnerauit, non admittendus.

~~~~~

## CAPVT XV.

*De vulneribus neruorum & tendinum in genere, & de punctura neruorum.*

*Neruorum  
vulnera.*

**D**Einde & neruorum, tendinum ac ligamentorum vulnera ita comparata sunt, ut peculiare quid in eorum curatione attendendum veniat. Nervos primò ut & tendines quod attinet, (nam quæ de nervis dicemus, & tendinibus applicari possunt) alterius naturæ sunt, quàm caro, ideoque etiam, ut postea dicetur, alia, quàm caro vulnerata, medicamenta requirunt; præterea sensum, ut & tendines, exquisitum habent, & propterea læsi dolores & convulsiones pariunt. Sunt autem vulnera neruorum duplicia, punctura, & incisio, prout instrumentum vulnerans punctum vel cæsum vulnus infert.

*Signa Diagnostica.*

*Signa  
Diagnostica.*

Cognoscitur autem nervi vulnus primò ex loci vulnerati consideratione, & ex anatomia, quæ, quibus membris nervi inserantur, docet. Qua de causa etiam considerandum, an vulnus sit in capitibus musculorum, an verò in finibus eorundem, an supra articulos, vel in ipsis articulis. Si enim in musculorum capitibus sit, nervum; si in finibus & propè articulos, tendinem vulneratum esse, indicio est. Deinde, ex dolore vehementi, qui statim post acceptum vulnus ægrum infestat, nisi nervus transuersum totus sit dissectus. Habent enim nervi exquisitum sensum, & propterea iis punctis statim in parte vulnerata dolor vehemens oritur, & hinc inflammatio; & cerebro in consensum tracto sæpe convulsiones & deliria excitantur. Tendines verò etsi minus exquisito sensu præditi sunt,

sunt, quia tamen & ipsi sensu non carent, itidem iis punctis dolores & hinc convulsiones excitantur.

*Prognostica.*

1. Omnia nervorum vulnera periculosa sunt, propter *Prognos-*  
sensum exquisitum, quem habent, & consensum cum ce- *stica.*  
rebro. Punctura tamen periculosior est, quàm sectio, vt  
postea dicitur.

2. Tendinum vulnera minùs periculosa sunt, quàm  
nervorum.

3. Convulsio, quæ in vulnus incidit, lethalis est.  
5. *aphorism.* 2. Quod de partium nervosarum vulneribus  
intelligendum. *Θανάσιμον* tamen seu lethale, vt Galenus,  
*in comm.* explicat, hîc non id, quod ex necessitate & sem-  
per mortem affert, sed quod periculosum est, & crebrò  
admodum mortem affert, significat.

4. Quibus sunt cum vulneribus (nervorum puta)  
tumores conspicui, ij non admodum conuellantur nec  
insaniunt. Quibus verò repentè euanuerunt, siquidem  
postica parte factum sit, convulsiones & tetanus acci-  
dunt: si verò anteriore, insania, lateris dolor acutus,  
empyema, dysenteria, si rubicundi fuerint tumores.  
5. *aphorism.* 66.

5. Imò aphorismus 66. *sect.* 5. supra de vulneribus in  
genere allegatus, hîc imprimis locum habet: *Si magnis*  
*& prauis existentibus vulneribus tumor non conspiciatur, in-*  
*gens malum.* In nullo enim vulnerum genere faciliùs ex-  
citantur inflammationes, quàm in vulneribus nervorum.  
Ideoque si adsit fluxionis causâ & occasio, nec tamen tu-  
mor superueniat, materiam vel à medicamentis repellen-  
tibus aliò pelli, & in penitioribus partibus detineri, vel à  
naturâ aliò trudi indicio est.

6. Sæpe tamen nulli tumores in eiusmodi vulneribus  
apparent, si nimirum Medicus omnes fluxionis causas  
adimat, aut natura ipsa impetum humoris sedet. Et om-  
nino bene sperandum est, si vsque ad septimum nihil mali  
superueniat. Signum enim est, naturam humorum motum  
& exagitationem sedasse. De quo Galenus, 3. *de compos.*  
*med. sec. gen. cap.* 2. *Si vsque ad quintum vel septimum morbi*  
*diem*

*diem nec phlegmone tentetur, vacetque prorsus dolore, nullam sentiat tensionem, in posterum tutus erit.*

7. Nerui vulnerati putredinem quoque faciliè concipiunt; cùm calorem maximè debilem habeant, & sicca naturæ sint, & ab humidis faciliè lædantur; vnde aqua & oleum nervis inimica sunt. Neque ista putredo & corruptio saltem in parte vulnerata continetur, sed & partibus vicinis, imò remotioribus communicatur. Vnde vulnerata manu aut digito, in brachio & humero; vulnerato crure, in femore, non solum dolores, sed & abscessus fieri solent, neque saltem vni lateri, sed & opposito malum communicatur. Imò in toto corpore humores corrumpuntur, vnde febres, laterum dolores, & dysenterix excitari solent. Et quod hoc loco non prætereundum, non semper inflammationis aut putredinis adsunt indicia; imò nec dolores vehementes adsunt, sed sæpe latenter & subitò convulsio innadit. Materia enim vitiosa subtilis & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, vt in epilepsia id fieri videmus, à partibus extremis aura venenata sine insigni dolore in partibus, per quas transit, adscendente. Cuius rei multa exempla occurrunt, vt vulnerati, sine dolore & inflammatione, subitò convulsione correpti interierint. Itaque in nervorum vulneribus, etsi inflammatio nulla adsit, tamen non fidendum, sed curatio diligenter instituenda.

*Curatio.*

*Curatio.*

De nervorum vulnerum curatione diligenter agit Galenus, 6. *meth. med. cap. 2.* In omni verò nervorum vulnere, cùm dolor & inflammatio faciliè immineat, danda opera, vt dolor leniatur, & inflammatio prohibeatur. Ideoque si opus sit, & sanguinis missione, & acrium ac tenuium humorum expurgatione eorum affluxus ad partem affectam inhibendus. Ipsum verò vulnus, vt excrementa liberè effluere possint, apertum seruandum. Potissima enim in vulneribus nervorum doloris causa est materia excrementitia conclusa, quæ diutius retenta qualitatem pravam acquirit, nervosque vellicat & putrefacit. Itaque medicamenta, quæ *σνιφις* dicuntur, & vulneribus

cruentis

cruentis ac partium carnosarum conueniunt, & citò vulnerus claudunt, hìc non conueniunt. Non conueniunt quoque aqua, & frigida; cùm, vt Hippocrates, 5. aph. 28. scribit: *frigidum sit inimicum ossibus, dentibus, nervis; cerebro, dorsali medullæ; calidum verò amicum.* Imò nec alia medicamenta actu frigida nervis vulneratis admouenda. Cùm enim nerui partes sint exangues, paucò innato calore præditi, & exquisitissimo sensu donati, frigido, quod est mordax & dolorificum, vt Hippocrates, 5. aph. 28. scribit, facilius offenduntur; vt etiam Galenus, 6. meth. med. cap. 3. docet. Sed nec tepida satis commoda sunt. De quo Galenus, 3. de compos. med. sec. gen. cap. 2. *Oleum, quo fouemus, satis calens esto, ne talem vulneratam partem offendant.* Sicut enim frigidum huiusmodi affectibus est maximè contrarium: sic tepens non omnino utile. Et post: *Propter quod & ego fomentum ex oleo calente satis usurpare malui, tepidum semper vitans; hoc autem magis frigidum.* Si tamen nervus sit detectus, Galenus tepida magis, quàm valde calida adhibet, 6. meth. med. cap. 3.

Et si verò ad dolorem leniendum calidum humidum sit utilissimum: quia tamen sub humectantibus nerui faciliè putrescunt: neruorum vulneribus accommodatissima medicamenta sunt, quæ in actiuis sunt temperata, aut nonnihil ad calidum accedunt, in passiuis verò siccant; & partium tenuium, quæ calorem neruorum debilem robovent, excrementa absumant, & exsiccent. De quo Galenus, 6. meth. med. cap. 2. *Facultas medicamentorum neruorum vulneratorum tum tenuis esse debet, tum modicè exalfaciens, & quæ siccare citra dolorem possit; cùm sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contracta, neque demorsa particula, possit.* Et post: *Nerui vulnerati medicamenta postulant, quæ tepidum calorem excitent, & valenter siccent, & aex substantiæ suæ natura & trahendi vim habeant, & te sint partium.* Idem docet 3. de compos. med. sec. gen.

Et talia medicamenta etiam hoc habent beneficii, tio c. facultate siccandi sint prædita, orificium tamen vniet non conglutinent; cùm & vim attracticem habent. Quia t. d. strictoria destituantur, Naturæ tamè vulnerati habenda

habenda est ratio, & mollioribus corporibus debiliora, duris fortiora sunt adhibenda. Habenda quoque est ratio materiæ exsiccandæ, & pro copia humiditatis conuenienter siccantia eligenda. Nam, vt Galenus, *proximè alleg. loco, 3. de compos. med. sec. loca, cap. 2.* ait, copiosa humiditate auctum insigniter exsiccante, parua, modicè hoc faciente, quemadmodum multa, admodum resiccante, non tamen extremè neque in summo exsiccari desiderat. Siccitati enim quantitatè humiditatis copia respondere conuenit. Si quæ etiam sint ex medicamentis exsiccantibus & tenuium partium ad vulnera neruorum vtilia, quæ adiunctam habent insignem caliditatem & acrimoniam mordacem, ac propterea dolorem facilè ac fluxiones excitare queunt, qualia sunt balsama destillata, spiritus, olea eorum caliditas & acrimonia, nisi spontè statim euanescat, id quod in spiritu vini accidit, aliorum permistione temperanda & mitiganda.

Medicamenta autem talia neruis vulneratis vtilia proponit Galen. *6. meth. med. c. 2. & 3. & de compos. med. sec. gen. c. 3. 4. & 7.* & proponuntur etiã mox *de neruorum punctura.*

Vt verò dolor leniatur, partis temperies seruetur, & affluxus humorum ac inflammatio prohibeatur, non solum conuenientia medicamenta parti affectæ imponenda, de quibus mox dicetur, sed & partes à vulnere vsque ad principium neruorum intermediæ oleo calente sunt inungendæ & fouendæ, *ol. lumbricorum* scilicet, *liliorum alborum, vulpino, costino, de castoreo*, & similibus. Id quod Galenus, *6. method. cap. 3.* præcipit; & propterea si neruus sit ex iis, qui in collo prodeunt, brachium à vulnere vsque ad axillas & collum inungendum. Si verò neruus sit ex iis, qui in crure habentur, bubones & inguina inungenda adscendendumque per spinam ad caput & collum.

Verùm cum prognostica, vt & medicamentorum istorum vsus non nihil variet, si neruus puncturæ vim vulneratus sit, de punctura & incisione rmarum in specie dicemus, è quibus quæ in genere qualitate vulnerum neruorum dicenda videbantur, facit.

patebunt.

neribus  
cruentis

## De Neruorum punctura.

## Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem neruum punctim vulneratum esse ex ipso teli genere & vulneris conditione, si nimirum id angustum sit, nihilominus statim grauis dolor subsequatur, atque hinc pulsatio, inflammatio, febris, conuulsio: quæ symptomata neutiquam accidunt, ubi neruus ex toto præcisus est. Nam cum neruus totus transuersim dissectus, amplius cum cerebro non continetur, id in consensum trahere nequit, atque ita dolor & conuulsio excitari non potest.

Signa Diagnostica.

## Prognostica.

1. Punctura neruorum inter neruorum vulnera periculosissima est. Nam, ut Galenus, *art. medic. cap. 92.* scribit, *Prognostica.* nerui & tendinis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tunc præsertim, cum nihil expirat, obocæto cutis vulnere. Et 6. *meth. med. cap. 2.* Ubi punctus est neruus, necesse est dolorem inuadere, quam reliquis partibus, maiorem, tum ex necessitate superuenire phlegmonem necesse est.

2. Eò tamen periculosior est nerui punctura, quò in corpus impurius & malè dispositum incidit. De quo Galenus, 6. *de loc. affect. cap. 2.* scribit: Quod si quis, cui vulnera facile sanescunt, acu pungatur, is, etsi citra medicamentum, nudoque membro ad opera consueta abeat, nihil mali sentiet: si verò cui vulnera difficulter sanantur, & qui vel plethoricus est, vel vitiosis succis premittitur, is primò quidem dolebit, post etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone.

3. Si in neruorum puncturis tumor apparet, & postea dispareat & euanescat, conuulsio ac delirium oriuntur, ut antea è 5. *aphor. 65.* dictum.

## Curatio.

Quæ in aliarum partium vulneribus omnibus Indicatio communis est, id nimirum, quod solutum est, esse vniendum, ea & in neruorum punctura locum habet. Quia tamen, ubi punctus est neruus, propter sensus, quem

Curatio.

habet, acrimoniam, maior, quàm reliquis partibus, dolor accedit, & hinc inflammatio: in neruorum punctura id imprimis Medico agendum, vt dolor præcaueatur & mitigetur, ac inflammatio prohibeatur. Id autem prohibetur, si excrementa in vulnere, quæ dolorem afferre possunt, non cumulentur. Non cumulantur autem si ex toto corpore vitiosi humores ad vulneratum locum non confluant, & si quæ in vulnere colliguntur, in eo non retineantur, sed statim euacuentur. Quod præstabitur, si cutis, vt & carnis, quæ neruo incumbit, vulnus apertum seruetur, aut si vulnus non satis pateat, amplius reddatur, & cutis latius duabus ad angulos rectos sectionibus incidatur, vt per id excrementis, quæcunque in vulnere generantur, liber exitus pateat.

Itaque in neruorum punctura tria imprimis agenda sunt: corpus a vitiosis humoribus purgetur, dolor leniatur, excrementis exitus paretur, eaque tollantur.

Qua ratione corpus vniuersum purgandum sit, sæpius dictum. Parti verò vulneratæ medicamenta imponenda, quæ & dolorem mitigent, & saniei exitum parent, inque alto latentia excrementa foras trahant; & si vulnus nimis angustum sit, id vel sectione decussatim facta, ita vt punctura sit sectionum centrum; vel turundis, quæ cutem dilatent, neruum tamen non tangerent, ampliandum.

Ad dolorem tamen leniendum, nec aqua calida, nec calida & humida conueniunt; cum aqua & frigida omnia sint neruis inimica, & calida ac humida facile putredinem in neruis excitent, sed potius vtendum oleo tenuis substantiæ, vt *lumbricorum*. Vtile etiam fuerit partem circa vulnus oleo calente tenuissimarum partium non adstringente inungere; aut si talis copia non detur, oleo lilior. alb. lumbricor. vel chamæmel. anethino, de meliloto. Quod si dolor nondum cesset, & inflammatio imminet, commodum fuerit cataplasma aliquod ad dolorem leniendum imponere, paratum è *farina hordei, fabarum, erui, lupinorum, betonica, flor. chamæmeli, oleo bene maturo*. Talia enim cataplasmata dolorem sedant, exsiccant, & discutunt, putredini resistunt, calorem nativum fouent ac roborant;



roborant; & proinde in vulneribus nervorum & tendinum vtilissimè adhibentur; & imprimis talia vsurpanda, cum nervi inflammari & putrescere incipiunt, & tunc cataplasmata illa cum oxymelite vel lixivio paranda, ac ea fere curatio instituenda, qualis gangrænæ incipienti convenit.

Itaque in eo omnes Autores consentiunt, & praxis ipsa atque experientia id docet, in puncturis nervorum esse abstinendum à frigidis, adstringentibus, humidis, & utendum esse calidis, siccis, tenuem substantiam habentibus, seu ut Galenus ait, eo omne consilium dirigendum, ut medicamentorum facultas sit tum tenuis, tum mediocriter excalfaciens, & quæ ficare citra dolorem possit. Nam sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contracta, neque demorsa particula, possunt.

Verum etsi hoc quidem extra dubium sit, medicamenta, quæ puncturis nervorum adhibentur, talem, qualem modò diximus, facultatem habere, nimirum saniem excicare & discutere, atque ex alto trahere: an tamen præterea nihil agant, nulloque alio fine adhibeantur, de eo dubito. Et ut id faciam, ea, quæ suprà, *cap. 8.* de sarcoticis dicta sunt, faciunt. Cum enim eo loco monstraerim, non absurdum esse statuere, sarcoticorum medicamentorum eum imprimis esse usum, ut calorem cuiuscunque partis robovent, ut natura in carnis generatione eo rectius suum officium præstare possit: id imprimis in nervis, tendinibus, & ligamentis vulneratis necessarium est. Cum enim eorum calor longè debilior sit, quàm partium carnosarum, in vulneratis is adhuc magis debilitatur, & proinde alimentum affluens rectè coquere, & sibi assimilare non possunt, ac proinde id in saniem mutatur, & quò maior est debilitas, eo copiosius talis sanies effluit. Præterea cum nervosæ partes exquisitum sensum habeant, facile dolore corripuntur, cuius occasione ex reliquo corpore vitiosi humores confluunt. Hinc sæpe accidit, ut ex articulis vulneratis, imprimis in cubito vel genu, præcipue si accedat inflammatio, nullum pus laudabile generetur, sed magna saniei copia effluat, quam Cheirurgi

nostrates *das Slied Baffer*, *aquam articulare*, nominant, atque imperitiores ipsius articuli genuinum humorem esse existimant, & propterea eius effluxum, nescio quibus medicamentis, obstruere conantur; cum tamen in omnibus totius corporis articulis non tantum humoris contineatur, quantum vna die è tali vulnere interdum effluit, & fluxus ille nullo modo fisti possit, nisi parti vulneratæ sua temperies naturalis restituatur. De quo etiam monet Iohan. Langius, in *præfat. epist. med. & lib. i. epist. 3.*

Talia autem medicamenta, quæ experientia nervorum & tendinum vulneribus, imprimis puncturis, vtilia esse docuit, sunt *oleum bene maturum*, *bim* potius quàm recens, *lumbicorum*, *rutaceum*, *lil. alb. costinum*, de *castoreo*; *terebinthina*, (sola in pueris, foeminis, & qui molliore sunt corporis habitu, in siccioribus verò, cui aliquid *euphorbij* admixtum sit,) *ammoniacum*, *galbanum*, *radix aristolochie rot. dictamnus*, & omnes radices amaræ sine adstrictione; *propolis*, eodem modo vel sola vel cum *euphorbio*; loco *euphorbij* & *sagapenum* admisceri potest, *oleum destillatum terebinthinæ*, *lacryma abietina*, *balsama artificialia*. Commendat etiam Galenus emplastrum, quod paratur ex *cere part. j. terebinthinæ, picis, ana part. dimid. euphorbij part. xij*; de quo videatur Galenus, 6. *meth. med. cap. 2.* vbi diligenter & prolixè de *euphorbij* in nervorum vulneribus usu agit; quarum summa est: cum usum *euphorbij* mensura nemo comprehendere possit, cum propter variam *euphorbij* ætatem, tum propter varias naturas corporum; attendendum esse, quale sit *euphorbium*, an recens, an verus, & qua proportionem miscendum. Verus enim, quod nouo flauius & pallidius est, sed consistentia durius & siccius, minùs efficax est, & quamuis ad annum tertium vim aliquam retinet, quarto, quinto, aut sexto iam exsoluitur, & procedente tempore planè elanguescit. Recens itaque cum *cera* triplo commiscetur.

Vt *℥. euphorbij 3. j. cera 3. iij. olei 3. x. vel xij.*

Veterascens autem copiosius admiscendum, & pars vna ac dimidia adiicienda, vel etiam duæ; trimum autem vel quadrimum, vel duplicatum prioris pòdus, vel æquale *cera*.

ceræ. Qua in re tamen vsus attendendus. Si enim vulneratus ipse morsum sensisse dicat, & partes puncturam ambientes calidæ appareant, tum ipsa punctura magis, quam par est, tumida, & orâ inflammatione subafficiantur: medicamentum iusto fortius est, & propterea vel olei copiosioris mistura eius vis remittenda, vel vetustius euphorbium sumendum. Si contrâ eueniat, vis medicamenti adaugenda, vel copiosiore, vel recentiore euphorbio admixto. Quæ enim mistura triplum ceræ habet, valentissima est; quæ quintuplum, inualidissima; quæ quadruplum, mediocris.

Galenus, vt ex 3. de compos. med. sec. gen. cap. 2. videre est, & alia vsurpanda censuit, sulphur viuum, calcem viuam lotam, arsenicum, sandaracham, pompholyga, squamam aris, chalcitidem vstam. Sed in his omnibus saltem vim siccandi spectauit, & talia solum medicamenta componere voluit, quæ excrementa è vulneribus neruorum euocarent & absumerent. Verùm mihi; vt antea dictum, probabilius videtur, talia medicamenta esse eligenda, quæ calidum natium neruorum, quod tùm per se, tùm maximè in vulneratis neruis debile est, simul roborent & augeant.

Itaque recentior ætas longè tutiora medicamenta, tam arte chymica parata, quam è peregrinis regionibus allata, imò & in nostris obuia, & quæ citra dolorem, quæque faciliè fortiora illa antiquorum inducunt, officium suum faciunt, quæque seu neruus denudatus, seu tectus sit, tutò applicantur, (cùm in neruo denudato antiqua illa omnia tutò adhiberi non possint) inuenit, qualia sunt balsamum Peruanianum, ol. destillatum resinæ terebinthinae, & abietinae, cera, oleum seu balsamum hyperici; spiritus vini, gummi elemi, lacamahacæ; carannæ: quæ omnia eam, quam à Galeno & antiquis proposita, obtinent, corrodingi vim non habent, & simul vim balsamicam, vt Recentiores loquuntur, qua illa destituuntur, obtinent, & non solum excrementa absumunt, sed & calorem natium partis vulneratæ valde roborant, & omnia neruis amica sunt. Cæsar Magatus, lib. 2. de vulneribus, cap. 5. has formulas tradit.

*℥. ammoniaci, opopanax, sagapeni aq. ardentis solutor, propoleos, terebinth. ana ℥. ss. ol. tenuium partium, bimi aut tri-  
mi, in quo lumbrici terrestres bullierint ℥. j. ℞. M. F. Vngu.*

*Vel ℥. terebinthina clara, lacrymæ abietina, ana ℥. j. ta-  
camabacæ ℥. ss. carannæ ℥. ij. balsami Peruvianæ ℥. iij. propoleos  
℥. vj. ol. nostri de hyperico ℥. j. M. F. Vngu.*

*Vel ℥. sagapeni, opopanax, propoleos, ana ℥. ss. tacama-  
bacæ ℥. iij. ol. stillat. terebinth. vel lacrymæ abietinae ℥. j. sul-  
phuris ignem non experti ℥. j. ℞. M. F. Vngu.*

*Vel ℥. tacamabacæ, opopanax, propoleos, abietinae lacry-  
mæ, ana ℥. ij. balsami artificialis ℥. vj. M. F. Vngu.*

*Vel ℥. balsami artificialis, ol. nostri de hyperico, ana ℥. ss.  
aquæ ardentis, aut aquæ balsami ℥. iij. Misc.*

*Vel ℥. diachyl. gummati ℥. j. tacamabacæ, carannæ, saga-  
peni, propoleos, resinae pini, picis navalis, ana ℥. iij. balsami  
arte facti ℥. ss. euphorbij ℥. ij. Misc. F. Cerotum.*

*Vel ℥. fermenti vetusti ℥. j. ℞. stercoris columbini, aut sul-  
phuris ℥. j. aq. ardentis, aut aq. balsami q. s. ut medicamen-  
tum acquirat mellis consistentiam. Misc.*

*Vel ℥. ol. de terebinthina vel abietina lacryma ℥. j. sa-  
gapeni, propoleos, ana ℥. ss. euphorbij ℥. j. Misc.*

Et si, quod imponitur, medicamentum sit tenuis sub-  
stantiæ, seu ut Chymici loquuntur, volatile, quod facile  
dissipari possit, admiscenda terebinthina, gummi elemi; vel  
superponendum emplastrum e gummi carannæ, tacamaba-  
cæ, ol. hyperici composito dissoluto.

#### *Dieta.*

*Dieta quoque ratio habeatur. Aër, in quo æger ver-  
satur, calidior sit; cum frigidum nervis sit inimicum.  
s. aphor. 18. Ideoque etiam nervorum vulnera non nimis  
sæpe & sine causa detegenda, & cum deteguntur, can-  
dela accensa, vel vas carbonibus ignitis plenum in pro-  
pinquo esse debet, & ipsa nova deligatio festinanda & ci-  
tò perficienda. A vino æger abstineat. Pars affecta leniter  
& molliter collocanda, & in quiete detinenda. Nam ut  
Celsus ait, lib. 5. cap. 26. optimum etiam medicamentum  
quies est: moveri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Imò  
risum in vulneribus partium nervosarum multum pe-  
riculi*

riculi & damni afferre posse, testantur duæ historiæ an-  
notatæ à Guiliel. Fabric. *cent. 1. observ. 23.* Ita & animi af-  
fectus vitentur. A Venere, ut nocentissima, æger abstineat,  
ut vel historia iuuenis illius apud Guil. Fabricium, *cent. 1.*  
*observ. 22.* docet, qui iam propemodum sanatus hanc ob  
causam obiit.

## CAPUT XVI.

De Nervis cæsim vulneratis, & Ligamentorum vulneribus.

**S**I vero nervus vel tendo non punctim, sed cæsim  
vulneratus sit, videndum, an secundum longitudi-  
nem, an vero per transversum, & quidem nervus vel to-  
tus dissectus, vel ex parte tantum vulneratus sit, & quan-  
tum cutis superiacentis sit diuisum.

## Signa Diagnostica.

Dolor, si nervus sit cæsim vulneratus, sed non totus dis-  
sectus, non est ita magnus, ac si punctim vulneretur. Ple-  
rumque tamen etiam satis magnus est. Si vero nervus  
totus præcisus sit, nullus dolor percipitur, sensus tamen  
vel motus partis, in quam nervus inseritur, aufertur. Si  
etiam tendo totus dissectus sit, motus membri aufertur.

Signa  
Diagno-  
stica.

## Prognostica.

1. Si nervus secundum longitudinem sit vulneratus, con-  
vulsionis metus tantus non est, cum fibræ non ita af-  
ficientur: si vero transversim sit vulneratus, non tamen  
totus diffissus, omnia quidem ea symptomata, dolores  
scilicet, inflammationes, convulsionem, deliria afferre  
potest, quæ nervi punctura: quia à fibris dissectis iis,  
quæ non dissecantur sunt, noxa communicatur, inde dolo-  
res, fluxiones, inflammationes & alia mala; malumque  
tandem ipsi cerebro communicatur, unde convulsiui mo-  
tus & deliria.

Progno-  
stica.

2. Si vero nervus totus dissectus sit, equidem tantum  
periculum non affert, nec convulsionis ullus metus est:  
aliud tamen incurabile malum subsequitur, nimirum par-  
tis, in quam nervus inseritur, debilitas in sensu & motu;  
cum spiritus animalis per nervum amplius integrè ad  
eam partem ferri non possit.

3. Si tendo aliquis vulneratus sit, sed non totus dissectus, motus debilitatem in parte, quam mouet, parit: si verò totus sit dississus, partis illius motus. planè aboletur & tollitur.

4. Si copiosa sanies effluat, partis affectæ malè constitutæ, inflammata, & omnino periclitantis indicium est. Fluit autem ista sanies pro partis affectæ ratione varia, nunc instar aquæ se habens, nunc sero lactis similis, nunc alba & lactea quasi; ex tendinibus crassior & glutinosior instar albuminis oui: ac memini cuidam Studioso in genu valdè vulnerato quotidie è vulnere materiam oui albumini similem, sed tamen nonnihil albidiorē & paulò crassiorem, & omnino talem qualem Celsus, *libr. 5. cap. 26.* describit, & meliceriam appellat, quod albo melli sit similis, ea copia effluxisse, vt oui testa eam vix capere potuisset.

*Curatio.*

*Curatio.*

Curandi ratio in plerisque quidem est eadem cum ea, quæ *cap. precedente* est proposita: quædam tamen peculiariter attendenda. Nerui cæsim vulnerati plerumque nudi & cute denudati sunt. Danda igitur opera, ne frigidus aëri, qui neruis inimicus est, exponantur. Ideoque vt proprio tegumento & superiacente cute tegantur, quantum fieri potest, danda opera; & proinde, si neruus sit secundum longitudinem vulneratus, fascia vulneris labia adducenda & coniungenda; si verò per transversum, & necessitas id requirat, futura adhibenda; diligenter tamen cauendo, ne, si acu fiat futura, (quod tamen faciliè euitari potest, vt supra dictum) neruus ipse acu tangatur. Si enim suendo pungatur, eadem symptomata accidere possunt, quæ alias in neruorum punctura oriri solent. Ita tamen vulnus adducendum, vt sanies liber exitus pateat; quod si opus est, turunda fieri potest; ne ea detenta neruum corrumpat & putrefaciat. Nerui vulnerati quoque fortia illa & mordacia medicamenta ex euphorbio, & similibus, non ferunt. Ideoque ad talia eorum vulnera Galenus vsus est medicamento ex calce viua sæpius lota cum oleo rosaceo multo misto,

¶ & medicamento ex pompholyge, si cum largo oleo rosaceo misceatur. Verùm tutissima sunt medicamenta à Recentioribus inuenta, quorum capite precedente facta est mentio. Ipsum verò vulnus extra tegi potest emplastro diachalciteos seu diapalma, vel neruino, aut alio conueniente: Galenus, lib. 3. de compos. medic. sec. gen. cap. 3. huiusmodi emplastra proponit; & apud Recentiores etiam plurima exstant, cuiusmodi etiam supra cap. 8. de medicamentis vulnerariis, proposita sunt. Vtile est & hoc unguentum de vermibus dictum:

℥. centaurei minor. plantag. minor. cynoglossæ, pilosellæ, consolidæ maior. minor. caudæ equinæ, millefolij, ana M. j. vermium terrestrium ℔. ℞. ol. commun. ℔. j. Vini ℔. j. ℞. aceti 3. iv. Subigantur simul, & ita septem diebus fermententur. Deinde illis addatur sebi arietis à pellibus emundati ℔. j. picis naualis, resinæ, ana quart. vnum, gummi ammoniaci, galbani, opopanax aceto dissolutor. ana 3. ℞. Simul omnia moderato igne decoquantur, ad vini & aceti consumptionem, & colentur. Vbi verò perfrixerint, adde terebinthinæ 3. j. ℞. thuris, mastich. sarcocollæ, ana 3. iij. croci 3. ij. Agitentur spatula, vel pistillo in mortario moueantur, & si videbitur, ad consistentiam cera addi potest.

Et cum ob caloris naturalis in neruis inopiam, vix bona fieri soleat suppuratio, sed potius putredo & humorum corruptio, cataplasma, quod putredinem inhibet, imponendum; quod & hanc vtilitatem præstat, vt neruum, cui frigus inimicum est, ab externi aëris iniuria tueatur. Vtile est & hoc:

℥. farinæ fabar. bordei, quui, pulu. fl. chamæmeli, ros. rubr. ana q. v. Cum oxymel. s. & ol. rosato lubricato F. Cataplasma.

Et cum in neruis transversim vulneratis, non verò per totum dissectis, facile cerebrum per fibras integras in consensum trahatur, & conuulsio excitetur, conuulsio, quantum fieri potest, præcauenda, iis, quæ hætenus sunt proposita, medicamentis, & quæ infra, cap. 23. proponuntur, auertenda; aut si id fieri non possit, nec medicamenta sufficiant, neruus totus dissecandus, vt conuulsio

auertatur. Et si enim pars inde debilitetur, & vel stuporem vel motus læsionem patiatur: tamen præstat hoc incommodum, quàm mortem, pati.

*De Ligamentorum vulneribus.*

**Ligamē-  
torū vul-  
nera.** Ligamenta, cum sensu destituantur, vulnerata nec dolo-  
rem, nec conuulsionem pariunt, neque per se suos affectus  
cerebro communicant. Et imprimis ligamenti, quod ab  
osse ad os tendit, vulnus maximè periculo vacat: quod ve-  
rò musculo inseritur, quia nervos & tendines in consen-  
sum trahere valet, si rectè non curetur, plus periculi af-  
ferre potest. Quia enim & ipsa ligamenta debilem calo-  
rem habent, non faciliè vulnera ferunt, sed promptè multa  
excrementa cumulant, quæ putredinem contrahere, &  
alia mala excitare possunt. Ideoque ex medicamentis ad  
neruorum & tendinum vulnera vtilibus maximè siccantia  
adhibenda: & quidem tutò ea usurpare licet; cum  
pars hæc sensu destituatur, neque ab eorum acrimonia  
faciliè offendatur. Cum tamen, ut *capite præcedenti*, dictum,  
mihi videatur, talia medicamenta non solum exsiccandi,  
sed & partium calorem debilem fouendi & roborandi  
gratia adhiberi: talia siccantia usurpanda, quæ calorem  
harum partium debilem nullo modo debilitent & dissi-  
pent, sed potius foueant & robovent.

•••••

CAPVT XVII.

*De Articulorum vulneribus.*

**Articu-  
lolum  
vulnera.** **N**eruorum vulneribus cognata sunt articulorum  
vulnera, quæ scilicet in cubito, genu, aut articu-  
lis digitorum accidunt: quæ sunt aut cum luxatione, aut  
sine ea.

*Prognostica.*

**Progno-  
stica.** 1. Sunt autem talia vulnera omnia periculosa; cum ar-  
ticuli ad recipiendas fluxiones sint valde idonei, utpote  
partes excarnes, cauæ, & qui membranæ ac tendinibus  
membranaceis connectuntur, & faciliè doloribus tentan-  
tur, unde inflammationes, vigilie, deliria, conuulsionem ex-  
citantur; & talia vulnera in vlcera cacoëthæ faciliè dege-  
nerant, ut Galenus, 4. *meth. med. cap. 6.* scribit.



2. Et periculosiora adhuc sunt in parte interna; cum eo loci grandiora vasa & nerui contineantur; unde & hæmorrhagiæ insignes & conuulsiones faciliè excitantur.

3. De iisdem vulneribus etiam scribit Hippocrates, 2. *Prorrhæti. Vulnera, quæ in articulis fiunt, si penitus abscissi nerui sunt, qui continebant, absque dubio claudos reddent. Sin dubium est, quomodo nerui affecti sint, si quidem ex acuto telo recta plaga est, ea transversa melior. Quod si graue fuerit & retusum quod vulnus inflexit, nihil inest discriminis. Sed & vulneris altitudo aliaque signa huiusmodi consideranda sunt. Pus si ad articulum accedat, duriores eum reddi necesse est. Quod si etiam tumores simul perseuerarint, necesse est, eum locum in multum tempus durum esse, & sano quoque ulcere tumorem permanere, simulque ea inflecti & extendi, ubi recuruato articulo curatio adhibita est. At quibus neruus excisurus esse speratur, iis cum maiore fiducia claudicationem prædixeris, idque tum maxime, si quis neruorum inferiorum exsolutus fuerit. Neruus autem excisurus his indiciis deprehenditur, si pus album crassumque & diuturnum sub eo effluit, doloresque ac inflammationes ad articulum circa initia oriuntur. Quæ etiam contingere solent, ubi os excisurum est.*

4. Idem allegato loco sic ait: *Quæ in cubitis dississa sunt, præcipuè cum inflammatione, ad suppurationem sectionemque & vstionem perueniunt.*

5. Vulnera autem hæc periculosiora fiunt, si accedat luxatio. Neque enim sine vitæ periculo articulus tum reponi potest, ob dolores huiusmodi vulnera perpetuò committantes. Ideoque se Medicus prognostico munire debet, ne apud vulgum malè audiat. Alias enim si articulum reponat, & is repositus maneat, mortem affert ægrotanti, videturque vulgo ad paruum vulnus mors secuta. Vbi enim accidit cum tali vulnere luxatio, distractionem patiuntur neruosæ partes circa articulos, unde dolores sæui & fluxiones fiunt: si verò reducatur articulus, rursus extenduntur eadem partes, atque ita inflammationes & conuulsiones accidere, atque cerebro communicari necesse est, simulque ex tot distractionibus & extensionibus orto affluxu materiæ calor suffocatur, & gangræna ac sphacelus

Iphacelus sequitur. Quapropter si tale vulnus offertur, periculum vitæ adstantibus exponat Medicus, & febrem futuramque breui conuulsionem, si reductio fiat, prænunciet. De quo Hippocrates, *lib. 4. de articulis*, t. 74. de ossibus tibiæ verba faciens, scribit: *At enim quibuscunque tibiæ ossa luxata vulnere factò penitus è pedis articulis eminent, siue extrà vergant, reponenda non sunt: sed permittendum; ut qui velit Medicus ea reponat. Stire enim licet hos, si reposita permanserint, esse morituros: paucorumque dierum vitam ipsorum futuram. Pauci enim ex ipsis sunt, qui septem dies pertranseant. Quæ namque ipsos perimit, conuulsio est. Adde quod euenit etiam, ut & tibia & pes gangrænâ corripitur. Hac ita esse euentura, certò sciendum est. Et de osse cubiti, text. 76. ait: Eadem ratio est, si ossa quoque cubiti ad articulum manus ulcere factò siue in interiorem, siue in exteriorem partem manus emineant. Certò enim sciendum est, intrà paucos dies ea morte, quæ superius dictum est, eum esse moriturum, cui reposita ossa permanserint. Et de osse femoris, text. 77. Si verò os femoris ad genu vulnere factò prolapsus sit, repositum ac subsistens violentiorem mortem maturius afferet, quàm superius dicta. Et postea: Eadem verò ratio est de articulis circa gibbum cubiti, & de cubito, & de brachio. Quæcunque enim ex his luxata vulnere factò eminerint, ea omnia, si reposita fuerint, mortem inducunt.*

6. Articuli tamen minores si reducuntur, non necessario mortem afferunt, sed plerimi seruantur, de quo Hippocrates, *lib. de artic.* t. 78. *At verò quibus articuli digitorum vel pedis, vel manus luxati vulnere factò exierunt, non osse quidem fracto, sed in ipsa coherentia auulso, iis si repositi permaneant, conuulsionis quidem periculum impendet, nisi rectè curentur. Et Galenus, 3. de fract.* t. 16. *Si verò parui articuli, quemadmodum circa digitos reperiuntur, neque tunc quoque res periculo vacabit, qui tamen, si euadant, plerique ob diligentiam magnam in cura adhibitam id consequuntur. Et postea: Expectandum tamen est, articulos circa digitos, qui reponuntur, abscessuros esse; plerumque enim ita contingit, si vel quæuis inflammatio subsit. Quare si non propter vulgi imperitiâ Medico verenda esset accusatio, nullum penitus reponere*

reponere oportebat. Quæ omnia vt Medicus euitet, ægroque mortem non accersat, repositionem articuli non suscipere debet. Si verò non reponet articulum, inscitia à vulgo arguetur, vtpote qui ægrum claudum vel mancum effecerit. Quapropter & tunc prognostico se munire debet Medicus.

## Curatio.

Curatio horum vulnerum, si sint sine luxatione, eadem Curatio. ferè est quæ neruorum. Labia nimirum vulneris quidem adducenda sunt, non tamen penitus, si vulnus sit profundius, vt humoribus, qui faciliè colliguntur, effluxus pateat. Et cum articuli imprimis paucum calorem habeant, optimè ab externi aëris iniuriis defendendi. Quapropter non solum illa vnguenta & emplastra, vt in aliis vulneribus, præsertim neruosis, vsitata imponenda, sed & cataplasmata, quorum supra, cap. 8. facta est mentio. Verb. gr.

℥. pulu. rad althææ ʒ. ℞. betonica, fl. chamæmeli, meliloti, ana ʒ. j. farina sem. lini, sænigraci, ana ʒ. j. ℞. fabar. ʒ. j. F. Cataplasma.

Affluxus quoque humorum præcauendus, & propterea totum corpus diligenter euacuandum, & affluentes humores interceptiendi & auertendi.

Multum quoque refert, vt membrum rectè situetur & locetur, vt dolor & affluxus humorum præcaueatur, & membri actio conseruetur.

Si ergo antica humeri pars vulnerata fuerit, alæ diploma crassius subiiciatur, & aliquo inuoluatur, quod cubitum sustineat, & caput humeri altius impellat. Proprio enim pondere deorsum tractum humeri caput facit, vt vulnus tardiùs sanetur. Si articulo cubiti vulnus inflictum, brachium neque extensum seruandum, neque nimis inflexum, sed figura media collocandum, quæ angulum obtusum referat. Qui situs vt seruetur, & ab ægro aut dormiente, aut non cogitante mutetur, vel deligationibus idoneis, vel etiam instrumentis ligneis adaptatis conseruandus. Carpo in manu vulnerato, vel digitorum articulis, manus semiflexa continenda, & digiti non

non extenſi, ne cicatrice induc̃ta rigida manus permaneat, & contracta lædatur. Si femoris articulus ſit vulneratus, ſupinus æger decumbat, & idôneis puluillis ac deligationibus caput iſchij in proprio loco contineatur, & dum cicatrix inducitur, mandandum ægro, vt interdum huc atque illuc femur moueat, ne cicatrice induc̃ta motus læſio ob eam accidat. Genu vulneratum extenſum rectâ figura locandum, vt claudicatio euitetur.


*Vulnus  
cum luxatione.*

Si verò cum luxatione ſit vulnus, ſi articulus magnus luxatus eſt, repositio omittenda, & claudicatio ac periculum ægro prædicendum, & fluxio omnibus modis auertenda, dolorque mitigandus, membrique iſ ſitus eligendus, qui ægro maximè commodus & gratus videtur, & minimum doloris affert; modò membrum non dependeat, ne affluxioni occaſio detur. Vulnus verò, vt reliqua vulnera, curandum; non tamen vt reliqua vulnera deligandum. Cauendum etiam ab aëre frigido. Cataplaſmata quoque non ipſi vulnere, ſed partibus vicinis imponenda: ne vlllo modo pars pondere grauetur & oneretur. Et cum fluxiones facilè ad has partes fiant, & propterea curatio longius protrahatur, crebris purgationibus, vt & ſudoriferis, corpus ab omnibus vitioſis & ſuperfluis humoribus mundandum.

~~~~~

C A P V T XVIII.

De vulnere cum contuſione.

 Vm etiam instrumenti, quo vulnus infligitur, conditio, vulneris differentiam aliquam afferat, nec id prætereundum. Nam vulnera alia instrumentis acutis infliguntur, alia obtuſis; quod non parum curationem variat. Et quidem curatio vulnerum instrumentis acutis inflictorum ex iſs, quæ hætenus dicta ſunt, ſatis patet: quid peculiare vulnera obtuſis instrumentis illata habeant, hoc capite dicemus. Solutæ autem vnitatis illa ſpecies, quam instrumenta obtuſa in parte molli efficiunt, Contuſio appellatur. Et quidem propriè Contuſio appellatur, quando integra ſuperficie partis ſeu cute, quæ ſub ea ſunt partes molles contunduntur, & quaſi comminuuntur,

*Vulnus
cum contuſione.*

nuuntur, cuius contusionis etiam suprà *part. i. cap. 16.* aliqua facta est mentio. Interdum tamen non solum pars intus contunditur, sed & extra in superficie vulneratur, ubi vulnus cum contusione coniungitur, de qua contusione agere huius loci est, quam tamen ita tractabimus, ut, quid in omni contusione agendum sit, pateat.

Causse.

Fit autem contusio in vulneribus, quando telum, aut instrumentum, quo vulnus infligitur, non solum incidendi & secandi, sed & contundendi vim habet: id quod fit, quando telum aut instrumentum est retusum, aut graue, aut quando homo rei duræ alliditur; quo modo etiam sine vulnere & cum vulnere pars mollis contundi potest.

Signa Diagnostica.

Cognoscuntur vulnera cum contusione ex instrumento, quo vulnus illatum fuit, si scilicet obtusum & graue fuerit; deinde ex dolore & colore liuido partis.

Signa Diagnostica.

Prognostica.

1. Vulnus cum contusione periculosius & curatu difficilior est, quam id, quod est sine contusione. Partes enim contusæ & sanguis effusus discuti, vel in pus mutari debent: quod antequam fiat, vulnus curari non potest.

Prognostica.

2. Et si pars contusa & sanguis ex ruptis vasis effusus putrescere incipiat, gangrænam excitare potest.

Curatio.

Cùm nullum vulnus, cui alius affectus, qui eius curationem impedit, coniunctus est, sanari possit, nisi is remoueat, & pars ipsa rectè sese habeat: facillè hinc patet, ad contusionem primam curam dirigendam esse. Vbi verò contusio ablata est, reliqua cura antea proposito modo peragenda.

Curatio.

Cùm autem id, quod contusum est, in integrum restitui non possit, & sanguis, qui è vasis effusus est, in loco alieno hæreat, & facillè corrumpatur: danda primò opera, ut utrumque tollatur, & seu discutiatur, seu in pus mutetur. Et cùm ad partem contusam ob dolorem facile

facile humorum affluxus fiat, primò vniuersales reuulsiones, imprimis venæsectio, si opus sit, instituendæ.

Deinde, ne plus humoris ad partem affectam confluat, defensiuæ & repellentiæ adhibendæ, de quibus supra, *part. 1. cap. 16.* dictum; quæ talia esse debent, vt humorem affluentem non admittant, simulque eius aliquid absorbeant & exsiccent.

Vbi de affluxu humorum amplius metus non est, danda opera, vt id, quod contusum est, & sanguis, qui è vas effusus, in parte contusa hæret, quamprimùm in pus mutetur, docente id Hippocrate, *libr. de vlceribus*: *Si quid, inquit, carnis collisum attritumque à telo fuerit, ita curandum est, vt quàm celerrimè suppuretur. Nam & minus inflammatione prehenditur, & necesse est collisam detritamque à telo carnem in pus conuersam tabescere, deinde nouam creari.* Quæ autem pus mouentia sint, alibi dictum. In eorum verò vsu, cùm calida sint & humida, attendendum, ne nimis humida apponantur; cùm eorum vsu facile putredo & partis corruptio excitari possit. Ideoque discutientia quædam addenda.

Vt *℞. rad. althææ ℥. j. cucum. agrestis ℥. ss. origani, summit. anethi, ana M. ss. caricarum num. vj.* Coq. ad mollitiem & per setaceum traiciantur. Adde *pulu. fl. chamæmeli, farinæ sem. lini, sænigræci, ana ℥. ss. sanguinis dracon. ℥. iij. styrac. liquid. galbani, myrrhæ, ana ℥. ij. croci ℥. j. ol. hyperici, pingued. porci, ana q. s. Misc. F. Cataplasma.*

Cataplasmata autem talia non ipsi vulneri, sed circumcirca, vbi pars contusa est, imponenda sunt. Quod ipsum etiam docuit Hippocrates, *libr. de vlceribus*, dum scribit: *Vbi cataplasmate vulnus muniendum esse videtur, reduci à plaga debet, & proximis partibus imponi, vt pus euadat, & quæ dura sunt emolliantur.*

Ipsi verò vulneri digestiuum ex resina terebinthina, & vitellis oui paratum, vel triapharmacum, aut unguentum basilicum, vel simile ex iis, quæ supra proposita sunt, inungendum, & desuper linamenta eodem digestiuo illita imponenda.

Pure genito vulnus conuenientibus medicamentis detergendum,

tergendum, & tandem deterfum carne implendum ac consolidandum est.

Si verò quod contusum est, in pus non mutetur, sed tertio, quarto, aut quinto die tumor cum dolore oriatur, & indies augeatur, dolorque pulsatilis excitetur, ægerque tactum eius loci non bene ferat, tandemque color in parte floridus exstinguatur, & pars ad flauedinem tendat, dolor & pulsatio remittant, atque alia imminētis gangrænæ indicia adsint: pars scarificanda, & *unguentum Ægyptiacum* imponendum, ac curatio instituenda, vt *allegato cap. 16. part. 1.* & in imminente gangræna fieri solet, de quo *part. 2. cap. 19.* dictum.

Si verò non solum caro, sed & nerui, tendines & ligamenta contundantur: nerui quidem & tendines si sint contusi absque cutis contusione, oleo calente sunt fouendi, quod discutiendi vim habeat, vt *rutaceo, irino, anethino, sampsuchino*. Si verò simul cutis sit contusa, primò *albumen oui cum rosaceo* mixtum, ad dolorem leniendum, imponendum. Dolore nonnihil lenito pars vino adstringente tepido fouenda, & postea, quod athletis, quibus talis contusio sæpe accidit, in vsu fuisse frequenti scribit Galenus, cataplasma ex *farina fabarum & oxymelite* imponendum. Laudantur etiam *folia ulmi* oleo incocta & applicata, vt & *cinis sarmentorum vitis cum pingued. gallinæ & aceto* permixtus. Et si dolor vehementior sit coniunctus, *pix liquida cum oxymelite & farina fabacea* misceri, coqui, ac calens imponi potest: si verò magis exsiccare libeat, *farina erui*, vel *puluis rad. ireos Illyricæ* admisceri, locusque oleo *chamamelino, anethino, irino, rutaceo* inungi debet.

Vel fiat unguentum ex *galbano & myrrha*. Humida verò & quæ faciliè putredinem inducunt, omnia fugienda. Exhibenda quoque medicamenta quædam interna, quæ neruis contusis sunt vtilia, vt *radix aristolochiæ, gentianæ, helenij, centaurium minus, ammoniacum cum melle*.

Si verò in neruo vel tendinē post contusionem vel contorsionem, ob crassorum humorum confluxum durities remaneat, atque inde torpor & stupor in parte

excitetur, emollientia & digerentia imponenda, qualia sunt *radix althææ, lil. albor. bdellium, ammoniacum, galbanum, diachylum magnum.*

Si tandem ligamenta contundantur & contorqueantur, medicamenta, quæ calefaciendi, siccandi, discutiendi, & partis calorem roborandi vim habent, imponenda; qualia sunt *oleum mastichinum, nardinum, irinum, spicatum, emplastrum barbarum, nigrum.*

Vel *℞. ol. mastich. nardini, spicati, ana ℥. j. bdellij 3. ij. croci 3. j. cereæ q. s. F. Vnguentum.*

~~~~~

### C A P V T X I X.

*De Vulneribus morfu animalium illaris.*

*Vulnera  
ex mor-  
su ani-  
malium.*

**A**D vulnera cum confusione pertinent & ea, quæ morfu animalium, & globulis bombardarum inferuntur; de quibus propterea in specie agere libet. Et quidem vulnera morfu animalium illata quod attinet, agemus de iis hoc capite, quatenus veneni expertia sunt. De morfu verò animalium venenatorum postea, *cap. 21.* dicetur. Accidit enim interdum, ut homo à cane, simia, equo, asino, vel aliis animalibus non rabidis, vel etiam homine alio mordeatur. Omnem autem feræ morsum quoddam virus habere scribit Cornelius Celsus, *lib. 5. cap. 27.* Quod de feris facile negari non potest. Etenim cum salivæ animalium magnam vim habeat, & si quid viriosi in corpore est, id facile imbibat: cum morfu vulneri inferri facile potest. Accedit & hoc, quod animalia, dum mordent, plerumque irata sunt. Cum verò ira, ut notissimum, magnam humores commouendi & corrumpendi vim habeat, vitium istud humorum facile salivæ, & per eam vulneri communicari potest; idque multo magis accidit, si homo sit phreneticus. Et si omnino nihil virulenti sit in vulnere à morfu animalis inflicto: ipsa tamen confusio, quæ omnia vulnera periculosiora & curatu difficiliora reddit, vulnera ista grauiora facit. Nam cum dentes animalium non ita acuti sint, ut gladius, vel cultrum, vel aliud armorum genus, dum vulnerant, simul contundunt.

Quam



Quam periculofa autem ſint vulnera etiam ab homine morſu illata, docet Guilielmus Fabricius tribus exemplis, quæ, *cent. 1. obſervat. 84. & 85.* recenſet; quorum primum eſt de mercatore inter pocula morſu alterius in apice dextræ indicis vulnerato, cui ex morſu illo tota manus fuit inflammata, & gangræna iam incipiens ſecuta, cum conuulſionibus, febre ardentiffima, ſyncope, & inquietudine: alterum de Medico à muliere phrenetica, qui incautè, linguæ explorandæ gratia, digitum in os ipſius immiſerat, demorſo, cui ex morſu illo dolor vehemens non ſolum in digito, ſed & toto brachio exortus eſt: tertium viri ab alio furioſo ira percito ad primam articulationem pollicis grauiter morſi, cui itidem ſtatim dolor vehemens per totum brachium exortus eſt, & ſecuta febris ac ſyncope.

Similem hiftoriam recenſet Matthias Glandorpius, in *ſpeculo Chæirurg. obſervat. 49.* de viro quodam, qui dentibus alterius irati, in pollice circa primum articulum ſauciatus fuit, vnde maximus dolor, inflammatio totius manus, febris continua, corporis inquietudo, lipothymia frequentes, & intenus capitis dolor ortus eſt.

Et omnino vulnera periculofa ſunt, tum ex ſe propter contuſionem, tum quod ſaliua iratorum animalium maligni aliquid coniunctum habet, & eò magis periculofa ſunt, ſi partes neruoſæ, quales ſunt digiti, mordeantur.

*Curatio.*

Cùm, vt dictum, in omni vulnere à morſu animalium illato contuſio adſit, & nunc maior, nunc minor, prout dentes animalis ſunt acuti magis, quales canis, ſimia, ſciuri; alij minùs acuti, vt hominis, equi, aſini; & ex contuſione illa dolor inferatur: & contuſionis & doloris habenda ratio.

Primò ergo ſanguis diligenter è vulnere exprimendus, & venæ ſectio vel purgatio, ſi opus ſit, inſtituenda; ac ne maior affluxus humorum fiat, & malum partibus ſuperioribus communicetur, deſenſuum aliquod ex oxycrato, vel aliud, parti ſuperiori imponendum; ipſi verò

vulneri ad dolorem leniendum, suppurationem promouendam vulnusque apertum seruandum, tale medicamentum applicandum.

*℞. ouum j. butyri ʒ. ss. croci ʒ. j. ol. violar. rosac. ana ʒ. ij. Misce.*

Vel *℞. rad. althææ ʒ. j. ss. fol. maluæ, flor. chamæmel. meliloti, ana M. ss. absinthij p. ij. Coq. ad mollitiem & contundantur. Conusis adde vitell. oui j. ol. rosac. chamæmel. an. q. s. F. Cataplasma.*

Si virulentia aliqua metuatur, scordium addi potest, vt & theriaca. Proinde tale vnguentum parandum.

*℞. vngu. basilici, butyri rec. ana ʒ. ss. theriacæ ʒ. j. ol. rosac. ʒ. j. vitell. oui j. Misce.*

Deinde, vt porrò, quod contusum est, in pus mutetur, vtendum melle rosaceo, resina terebinthina, cum vitello oui, vel vnguento basilico. Vel, si malignitas metuatur, hoc:

*℞. pulu. myrrhæ, rad. aristol. rot. iridis Fl. aloës, ana ʒ. j. angelicæ ʒ. ss. theriacæ in spir. vini dissol. ʒ. ij. Cum melle rosato F. Linim.*

Tandem deterfo & mundificato vulnere, carne id replendum & cicatrice claudendum, vt alias fieri solet.

Si gangræna iam immineat, curatio, vt de gangræna dictum, instituenda.

Glandorpij parens in casu antea allegato, præter vniuersalia & interna, hæc topica adhibuit. Primò hoc vnguento inunxit filamenta & calidè vulneri cum emplastro citrino imposuit.

Vt *℞. terebinth. Venetæ aliquoties lotæ ʒ. j. pulu. lumbric. terrestr. ʒ. ij. thuris ʒ. ss. vitell. oui j. Misce.*

Manus ad carpum vsque inuncta fuit ol. rosato.

Dolore incrementum fumente seq. cataplasma tepidè applicauit:

*℞. scordij, alliariæ, ana p. iij. absinth. comar. hyperici, saluicæ, amaraci, ana p. ij. ros. rubr. p. ij. flor. chamæmel. meliloti, ana p. j. medullæ panis filigin. ʒ. ij. furfurum ʒ. j. farina lupinor. ʒ. j. ss. Cum l. q. Vini fiat Catapl. in fine addendo pl. rutæ ʒ. vj. rosati lumbricat. ʒ. j. ss. vitell. oui j. croci ʒ. j. Misce.*

Dolore adhuc nihil remittente, circa carpum & cubitum defenſuum hoc applicauit.

*℞. vng. roſat. camphorat. ſantalini, ana ℥. ſ. ol. roſati cum ſucco ſolani 3. ij. boli Armeni 3. ij. pulu. roſ. rub. 3. j. aceti roſati parum. Miſc.*

Dolore nonnihil ceſſante, neruius ſeu potius tendo niger conſpectus fuit, ideo ſeq. puluerem inſperſit:

*℞. rad. ariſtol. rot. pucedan. iridis, ana ʒ. j. c. c. V. præp. pulu. lumbric. terreſtr. thuris, ana ʒ. ſ. Miſc. F. puluis ſubtiliſſimus. Supra quem impoſuit filamenta illita emplaſtro diapompholyg. recta emplaſt. diapalma. Et ſic metus, qui aderat, pollicem amputandi, depulſus fuit, & portio tendinis magna exciſa oſſiculumque primum planè carioſum cum vngue extractum fuit. Quia autem digiti manus propter diuturnam deligationem, vt & pollex, motu deſtituebantur; fomentationibus, balneis & linimentis adhibitis, digiti motum recuperarunt, & pollex, licet immobilis manſit, de nouo vngue donatus fuit.*

~~~~~

CAPVT XX.

De Sclopetorum vulneribus.

AD contuſa vulnera referimus etiam ea, quæ ſclopetis infliguntur. Vbi ſtatim in principio diſcutienda quæſtio.

Vulnera Sclopetorum.

An vulnera ſclopetorum globis inſlicta aliquam malignitatem vel empyreuma ex puluere pyrio vel globo impreſſum habeant?

In tres omnino ſententias hic abeunt autores. Primi ſtatuant, vulnera ſclopetorum globis inſlicta eſſe venenata. Alij venenata quidem eſſe negant, empyreuma tamen & combustionem habere dicunt. Alij denique neutrum adēſſe concedunt, ſed omne id, quo differunt hæc vulnera à vulneribus acuto telo illatis, eſſe à partiū, quas globus tranſiit, contuſione & dilaceratione. Quas ſententias ordine videbimus.

*Tres opi-
niones
de vul-
neribus
ſclopeto-
rum.*

Primò eorum, qui vulnera hæc venenata eſſe ſtatuant, opinio ſatis antiqua eſt, & poſt bombardas inuentas opi-

Primæ

nioni huic curandi vulnera sclopetis inflicta methodus superstructa fuit. Nam Iohan. de Vigo, *part. 2. practic. Cheirurgia*, lib. 1. cap. de vulnere venenoso, scribit: Si vulnus caussatum fuerit ab instrumento iam dicto la bombardas, tunc cauterizatio fieri debet cum oleo sambucino vel lini tantummodò. Scribitque Paræus, lib. 10. *Cheirurg. apologismo* 1. ad sua tempora vsque vsitatum fuisse, talia vulnera oleo sambucino calidissimo, cui nonnihil theriacæ admistum sit, inurere; atque hanc curandi rationem se quoque initio secutum fuisse, donec fortuito quodam casu aliud edoceretur, de quo *allegatus locus* videatur.

*Rationes
quibus
prima
opinio
proba-
tur.*

Qui autem hanc opinionem sequuntur, venenositatem in vniuersum probant ex morbis & symptomatibus prauis, quæ superueniant, qualia sunt partium corruptio & gangræna, vlcera herpetis naturam referentia, tremor cordis, febres malignæ, vulneris labra liuida seu nigra; deinde ex curatione, quod Alexipharmaca in his vulneribus profuisse compertum, & quod vulnera hæc diu aperta seruanda sunt, more aliorum vulnerum venenatorum. Tandem & hoc nonnulli prætendunt, quod compertum sit, omnes, qui in quibusdam præliis globis eiusmodi vulnerati fuerunt, periisse, vel vix, & non nisi maximo labore fuisse seruatos, etsi vulnera adeo magna & periculosa non videbantur, quæcunque etiam à Cheirurgis adhiberetur diligentia.

Venenositatem verò alij deducunt à puluere illo pyrio, cuius vi globi proiciuntur; alij à metallo, è quo globi parantur; alij à veneno, quo globi hi inficiuntur. Constat enim hic puluis ex sulphure, nitro, & carbonibus; quorum priora calida esse, & dum igniuntur, summè calida fieri, & si flammam concipiant, tandem venenositatem acquirere dicunt. Quod vel ex eo etiam patere existimant, quod qui puluerem istum conficiunt, os & nares occludant, ne venenosis huius pulueris halitibus lædantur. Qui verò ex metallo venenositatem deducunt, illi metalla omnia venenata & corpori nostro inimica esse statuunt; alij etsi globos istos per se venenatos non dicant, eos tamen veneno infici posse, idque variis gentibus
vsitatum

usitatum fuisse; passim ex autoribus variis probant, ut Theophrasto, *de plantis, lib. 9. cap. 15.* Dioscoride, *lib. 6. c. 20.* Plinio, *lib. 12. cap. 53.* Paulo Ægineta, *lib. 6. cap. 88.* & aliis modernis scriptoribus. Nonnulli hinc ad convenientiam fulminis & ictus bombardæ confugiunt, atque sicut certum est, in fulmine vim venenatam sæpe inesse, quod fœtor & mira hominem & bruta subito iugulandi vis atque alij maligni eius effectus satis testantur: ita simile quid in ictu bombardæ inesse putant.

Secundò, multi fuerunt & sunt, qui empyreuma seu *sectida.*

combustionem partium his vulneribus coniungi statuit. Atque hinc tot apud Cheirurgos vulgò circumferuntur medicamenta, quæ Cheirurgi nostri *Pulverleschung*, id est, pulveris pyrij seu empyreumatis extinctoria nominant, quod scilicet persuasum habent, in tali vulnere esse empyreuma, quod primò omnium extinguendum sit. Id *Rationes*
verò his rationibus probare conantur. Primò, quod globi *quibus*
isti, dum proiiciuntur, à pulvere pyrio inflammentur, & *altera*
empyreuma contrahant. Secundò, ex ipso globuli motu, *opinio*
qui cùm sit celerrimus & velocissimus, inde globum ca- *stabiliz-*
lesieri putant; quod ipsum etiam Aristoteles docuisse vi-
detur, qui 2. *de cælo, cap. 7. text. 42.* & 1. *meteor. text. 3.* ob

vehementem motum ferrum calésieri, & plumbum in sagittis liquefcere, ac ligna & lapides igniri scribit; quod & ipsa experientia docet, cùm notum sit, attritu lignorum rusticos interdum ignem excitare, & molarium rotarum axes, nisi pinguedine madeant, ignem concipere. Tertio etiam id ipsum in globis istis experientia confirmat: cùm sæpe compertum sit, à globis istis in pagis straminea tecta flammam concepisse, domosque integras conflagrasse. Quarto & alia, quæ in combustionibus accidere solent, in his vulneribus apparere dicunt, ipsum vulnus nigrescere, acres, tetros & nigros ichores inde effluere, & inflammationem, ut in ambustionibus fieri solet, ad nonum usque diem augeri, & hinc imminui.

Tertio, qui venenum & ambustionem in vulneribus *Tertia.*
adesse negant, his rationibus utuntur. Et primò quidem *Rationes*
contra venenositatem, quæ vulneribus insit, hoc modo *pro ter-*
pugnant.

tie opi- pugnant. Primò aiunt, si venenum vulneribus talibus in-
nionis sit, illatum fuisse vel à pulvere pyrio, vel à globo. A pul-
defensio- vere pyrio non posse, ex eo patet, quod res, è quibus
ne. componitur, venenatæ non sunt. Componitur enim ex
Venerit sulphure, nitro, & carbonibus: quorum nullum venena-
non pro- tum est. Etenim & sulphur & nitrum medicamentorum
uenire à internorum loco usurpari & ab antiquis & à recentibus
pulvere. Medicis, ita notum est, vt probatione non indigeat. Mul-
 tò minùs carbones illi venenati sunt. Et licet pulvis iste
 accendatur: tamen inde venenositatem acquirere non
 potest; cùm ignis venenositatem potius absumat, quàm
 inducat. Et puluerem hunc non esse venenatum, milites
 multi satis probant, qui eo cum aceto ad pestem curan-
 dam vtuntur. Idemque in peste ad eam arcendam in do-
 mibus accendi solet. Imò ipse effectus & experientia id
 satis probant, quæ testantur, plurimos à globis eiusmodi
 vulneratos nullum symptoma, quod veneni alicuius pos-
 sit esse indicium, pati.

Non à Neque etiam à globo plumbeo venenum prouenire
globo. potest. Plumbum enim, præcipuè integrum, nihil veneni
 adferre, manifestum est, & patet ex eo, quod multi tales
 globos corpori immisos interdum aliquot annorum spa-
 cio sine omni damno in corpore circumferunt; imò non-
 nulli plumbeos globos deglutitos per aluum rursus sine
 omni noxa reiecerunt. Et plumbum, atque ex eo varia
 medicamenta parata extra ad antiquorum vlcera cu-
 rationem feliciter adhiberi, notissimum est.

Globos verò tales, vt postea dicetur, veneno infici pos-
 se, non negatur, sed hoc non in omnibus talibus vulneri-
 bus contingit, vt paulò post dicetur.

Ambu- Ambustionem etiam nullam adesse hoc modo pro-
stionem bant. Primò enim si ambustionem inferrent hæc vulnera,
nullam ipsi globi ignescere, & inde liquefcere deberent; cùm ta-
adesse. men globi isti integri & nihil tale passi è vulneribus ex-
 trahantur. Secundò, in rebus, quæ magis sunt combu-
 stiles combustio hæc percipi deberet, & in vestibus pri-
 mò eorum, qui hoc modo vulnerantur, combustio ista
 appareret; cùm tamen nulla combustionis in iis, siue
 lanæ,

lanæ, siue linæ sint, vestigia appareant. Imò qui naues vel alia ædificia contra istorum globorum ictus defendere conantur, saccos lana vel stupa plenos appendunt, qui nullo modo à globis istis etiam maioribus accenduntur. Neque est, ut hic quis respondeat dicatque, diuersam esse rationem partium corporis humani & vestium, ac similibus rerum. Talia enim, ob amplitudinem meatuum, tenuissimam exhalationem peruadere, intracta substantia; corpus humanum verò ob densitatem lædere, idemque hic fieri, quod in fulmine, quod illæsa vagina gladium colliquat. Verùm magna fulminis & globi hic est diuersitas. Tota enim actio fulminis est à spiritu potentissimo, & substantia subtilissima omnia penetrante: at talem spiritum cum globo plumbeo coniunctum esse, nondum est probatum; sed tota actio hic globi est, qui neque res raras comburit, neque ligna, & alias densas, in quas impingit. Tertio, cum vix vlla res detur magis inflammabilis, quàm puluis ille pyrius maxime *φλόγιστος*, si globi hi corpus humanum comburerent, multo magis puluerem pyrium accendere deberent; quod tamen non accidit, teste ipsa experientia, quæ docet, etsi à globo tali vas puluere tormentario plenum traiciatur, puluerem tamen non accendi. Si verò eueniat, ut globo è bombardæ emissio accendatur puluis pyrius, id accidit, quia vel flamma ipsa ad puluerem penetrauit, vel is ad ferrum vel lapidem alliditur, atque ignis scintillis, tanquam è filice excussis, accenditur. Quarto, si loco globi plumbei papyrus vel stupa sclopeto indatur atque explodatur, nulla combustionis in iis, seu à puluere pyrio, seu à motu contractæ vestigia apparent (nisi quod interdum à puluere contaminantur & nigrescunt,) & sæpe ex ipsis vulneribus integrè extrahuntur. Quinto, vulnerati hoc modo nullum calorem aut adustionem percipiunt, sed dolorem tantum ex contusione & dilaceratione. Sexto, quod nec à flamma pulueris, nec à motu globi isti incalescant, vel illud etiam docet, quod globus è cera confectus & sclopeto eiectus non liquefcit, sed & ipse asserem ligneum duos digitos crassum, penetrat: ex quo vnico

fatis patet, globos istos non vi ignea, sed impetu saltem, quicquid præstant, efficere.

Vt verò de ista controuersia meam sententiam aperiam, tertiam opinionem, ob rationes pro ea allatas, vero consentaneam esse puto. Quæ vero pro prioribus duabus opinionibus allata sunt argumenta, facile solui possunt.

Priores enim, qui defendunt, vulnera ista esse venenata, id eo non probant, quod primò grauius hoc modo vulneratos infestant symptomata. Ea enim omnia ex contusione, nisi rectè curetur, aut si nimis magna sit, & hinc putredo excitetur, prouenire possunt. Etenim cum globus iste summa violentia partes, in quas impingit, penetret, quicquid obuium, est, collidit, contundit, & lacerat, qua vi non solum venæ capillares & arteriæ ac nervi per carnem passim sparsi dilacerantur, sed & maiora rumpuntur & contunduntur, ut naturalis confluxus sanguinis & spirituum prohibeatur, vnde partes contusæ calore vitali destitutæ faciliè corrumpuntur & putrescunt. Neque etiam tremor cordis, & similia symptomata, in omnibus hoc modo vulneratis accidunt. Quod verò secundò alexipharmaca interdum profuisse compertum est, id non de omni vulnere sclopetario verum est, sed de iis solum, cum ex contusione, & hinc sequente putredine magna, ac omnino gangræna imminente, cor à putridis vaporibus, à vulnere per arterias adscendentibus, læditur, & proinde alexipharmacis ab iis munitur & roboratur. Quod verò vulnera ista diu aperta seruanda sunt, non ideo fit, ut venenum euacuari possit, sed ut pus, quod continuò è partibus contusis generatur, euacuetur, id quod tardius fit cum id quod contusum est multum sit in hisce vulneribus. Tandemque quod in præliis nonnullis vulnerati plerique vel mortui, vel difficulter curati sunt, non ideo accidit, quod vulnera globis inflicta venenata fuerint; cum in aliis præliis plurimis nihil tale obseruatum sit, sed accidit vel ob aëris constitutionem vitiosam, vel ob vitiosam corporis constitutionem, & prauum in
iis

iis humorum apparatus, qualis sæpe in castris esse solet.

In specie verò venenositas horum vulnerum neque ex pulvere pyrio, neque ex globo probari potest. Nam, ut antea etiam dictum, neque sulphur, neque nitrum, neque carbones venenati sunt, & proinde ex iis venenati nihil componi potest. Exhiberi sulphur & nitrum tutò, patet ex Dioscoride, *libr. 5. cap. 83.* Hippocrate, *de nat. muliebri*, & aliis cum antiquis, tum recentioribus. Accensio verò eorum & ignis venenositatem, si quæ adesset, potius dissiparet, quam induceret. Neque qui pulverem istum parant, os & nares obstruunt ob venenositatem, sed ob pulverem, qui illis molestus. Neque omnes id faciunt.

Deinde multò minus à plumbo venenositas induci potest. Etsi enim id in corpore diu detentum & resolutum, instar aliorum metallorum, si æruginem contrahant, nocere potest: tamen ut in momentaneo isto transitu venenum aliquod corpori ab eo imprimatur, fieri nullo modo potest. Et supra dictum globulos eiusmodi interdum multis annis in corpore sine omni incommodo & damno gestari: imò è plumbo multa vtilia medicamenta ad externa ulcera parantur.

Hoc verò vtrò & facillè concedimus, globulos istos, ut & alia arma, veneno infici posse. Etsi enim plumbum satis densum sit: tamen cum ferrum, quod adhuc solidius est, veneno infici possit, quidni & plumbum possit? Et nullum de illa re dubium est, atque testantur id historiarum tum antiquarum, tum recentes, earum gentium, quæ adhuc sagittis utuntur: prodideruntque id Dioscorides, *lib. 6. cap. 21.* & Paulus Aegineta, *lib. 6. cap. 88.* Et

Vngere tela manu ferrumque armare veneno
Virgilius, *libr. 10. Æneid.* & alibi dixit. Et Ovidius, *libr. 3. Trist.*

Nam volucris ferro tinctile virus inest.

Sed de hoc non est quæstio. Verùm de hoc quæritur, an omne vulnus sclopeti globo inflictum sit venenatum: quod negatur. Ideoque sicut non concludere licet, quia
gla dio

gladio venenato venenatum vulnus infligitur, ergo omnia vulnera gladio inflictæ esse lethalia: ita quoque non licet concludere, si quædam vulnera sclopetorum globis illata sunt venenata, ergo omnia talia esse. Neque est, ut quis cum Paræo, *libr. 10. apologismo 2.* existimet, igni satis superque virium esse ad veneni vim omnem dissipandam, si quod glandi affusum aut adiectum fuerit. Nam, ut postea probabitur, & ipse Paræus concedit, globi isti bombardarij nullo modo tantum calorem concipiunt, ut ab eo, tanquam igne, venenum, si quod adsit, possit dissipari.

Qua ratione autem hi globi infici possint, an inunctione solum, quod Paræus concedit, an verò ipsius substantiæ venenatæ infusione, quod ille negat, non disputo. Non tamen impossibile esse puto, substantiam aliquam venenatam, si non vegetabilem, tamen mineralem, dari posse, quæ in fusione plumbo admisceri & permanere possit: de quo tamen acriter non pugno, neque talia ut cognoscam laboro.

Quod verò fulminis exemplo suam opinionem probare volunt, non est ea convenientia fulminis & ietus bombardarum, quam putant. Equidem fulmini venenositatem sæpe inesse negari non potest. At in ietu bombardico nihil tale inest, ut ex eius compositione antea probatum; neque flamma ex accenso pulvere ad ipsum vulnus penetrat, sed quicquid globus præstat, id violentia & motu præstat, modo aliorum violenter proiectorum, ut sagittæ & lapides è fundis proiecti. Qua verò ratione motu violento projecta talia præstent, disputare huius loci non est. Et si quæ est fulminis & bombardarum similitudo, ea potius in igne à pulvere pyrio accenso & eiectulo est, quàm in ipsis globis plumbeis.

Tandem quod in quibusdam præliis globis eiusmodi vulnerati plerique interierint, neque id venenositatem horum vulnerum probat. Neque enim, ut supra etiam dictum, in omnibus præliis id accidit, sed plurimi à periculosissimis eiusmodi vulneribus sanantur. Id verò si quandoque accadat, vel malitiæ hostium, qui eiusmodi globos venenosos

veneno infecerunt, vel corporum prauæ dispositioni, aut ipsi etiam aëri vitioso adscribendum. Etenim notissimum est, ob prauam victus rationem corpora militum ad pestem & alios morbos esse disposita; quibus si vulnera infligantur, facile fieri possunt lethalia; sicut hydropicorum & aliorum cacochymicorum vulnera periculosa esse solent. Aërem verò, cum ex anni constitutione, tum ex castrorum sordibus impurum & vitiosum, vulnera periculosa facere posse, dubium non est. Et omnino in talibus vulneribus, corporum praua dispositio, & aëris vitiosa constitutio, plus periculi afferunt, quàm in aliis sine globo inflictis vulneribus. In iis enim suppuratione tantum opus non est; in contusis verò hisce vulneribus omnino suppurantibus opus est; neque sine iis vlllo modo talia vulnera contusa sanari possunt, quæ in corporibus malè dispositis facile putredinem, & hanc sequentes febres & praua symptomata excitare valent. Neque enim nouum hoc vulneris genus. Nam licet bombardarum inuentum & ista globulorum plumbeorum eiectio noua sit; tamen vulneris modus nouus non est, sed Hippocrati & Galeno quoque cognitus, nimirum contusio. Non tamen in solis suppurantibus periti Cheirurgi subsistunt, sed putredine imminente, quæ gangrænam facile inducere potest, vnguentum Ægyptiacum & alia, quæ gangrænam auertunt, medicamenta vsurpant, vt postea de curatione dicetur; quæ tamen ita comparata esse debent, ne suppurationem planè impendant; cum nullum vulnus contusum sanari possit, nisi quod contusum est, in pus mutetur.

Alteram verò sententiam quod attinet, eorum, qui combustionem vel empyreuma his vulneribus coniungi statuunt, nec illi firmis rationibus nituntur. Quod enim Germani nostri medicamenta, quæ his vulneribus in principio adhibentur, *Puluerleßung*, id est, empyreumatis ex puluere pyrio extinctoria appellarunt, id falsa hypothese nititur, & qui hanc appellationem his medicamentis indiderunt, falsò crediderunt, empyreuma his vulneribus coniunctum, idque primùm restinguendum esse.

esse. Medicamenta verò illa omnia nihil aliud præstant, quàm quod vel id quod contusum est in pus mutant, & putredinem prohibent, vel inflammationem, si quæ imminet, auertunt. Quod verò hæc alia sint, quàm suppurantia, quæ in aliis vulneribus & vlceribus adhiberi solent, non mirum. Nam supra, *part. 1. cap. 16.* & antea, *cap. 18. de vulnere cum contusione*, dictum, in contusionibus suppurantia illa calida & humida locum non habere, sed ex eorum usu putredinem, & hinc gangrænam sæpe excitari; & propterea magis exsiccantia & putredini resistentia, interim naturam in pure generando roborantia, requiri.

Rationes verò, quæ pro hac sententia afferuntur, parùm solidæ sunt. Primò enim quod globos istos à puluere tormentario accenso igniri quasi statuunt, falsum est, & suprà argumentis pro tertia opinione adductis satis probatum, nullo modo globos istos à puluere isto calefieri & ignescere. Deinde, quod opinantur, eos motu calefcere, atque ad id probandum Aristotelem testem citant; scribit equidem Aristoteles, *locis allegatis*, quod motus & ligna, & lapides, & ferrum ignire soleat, & confirmat id experientia. Sed vt hoc fiat, duo corpora dura & solida diu mutuò atteri necesse est. Quod verò plumbum vel aliud metallum ex motu per aërem incaluerit, & ignitum redditum fuerit, nunquam experientia docuit. Hoc enim si fieret, etiam sagittæ, quæ sæpe ferreis aut æreis cuspidibus munitæ sunt, per aërem trajectæ incallescere & igniri deberent. Quod verò tertio dicunt, à globis istis straminea tecta & domos accendi, id verum est, si flamma, quæ cum globo è bombardâ emittitur, tectum tangat, aut si fomes aliquis ignem fouens globo alligetur, quod incendiarij facere solent. Abs flamma verò illâ aut materia igniaria si sit, etsi globus saltem stramen tangat, nec id, vt nec lana, nec stupa, nec ipse puluis pyrius, accendi potest, vt antea in argumentis pro tertia sententia allaris dictum est. Neque hic distinctio Quercerani, quam habet in *Sclopetario*, *cap. 1.* locum habet, vbi scribit, si globus eminus & è longinquo è bombardâ emittatur, vel partem veste tectam feriat, ambustione & vredine id vulnus

vulnus carere : si verò cominus & in partem nudam vulnus à globo tali infligatur , cum vredine & ambustione coniunctum vulnus esse posse. Nam etsi barbam & capillos, vel etiam vestes , flamma illa è puluere pyrio accenso è sclopeto erumpens è propinquo lædere possit : tamen non credibile est , flammam per exiguum illud vulnus cutis , per quod globus in corpus penetrat , simul in profundum corporis cum globo irrumpere. Neque differentia apparet inter vulnera cominus & eminus per globos illata ; nisi quod à globo è propinquo emissio , qui maiore vi ferit , grauior sit contusio , quàm ab eo , qui è longinquo venit , & debiliùs ferit. Quartò verò quod ea , quæ in vulneribus hisce apparent , attinet , ea omnia non ab empyreumate , sed à contusione proueniunt , & apparent quoque in aliis vulneribus , in quibus nullum omnino empyreuma & combustio adest. Et quod circa nonum demum diem vulnus melius habere, & quod corruptum est separari incipit , id non saltem in ambustis , & vbi eschara est , accidit , sed & in contusionibus , cùm, vt id , quod contusum & corruptum est , in pus mutetur , etiam certum temporis spacium requiratur. Neque id , quod isti in hisce vulneribus pro eschara habent , vera eschara est ; cùm nullo modo , vt eschara , durum sit , sed caro valde contusa , quæ statim emoritur , vnde & nigra euadit ; interdum tamen etiam à calore pulueris tormentarij , quo globus infectus est , denigratur.

Ex quibus omnibus patet , quænam sit horum vulnorum natura ; nimirum quod sit tantum cum contusione insigni & dilaceratione partium , per quas transit. Et licet pars cominus & è propinquo possit à flamma pulueris accensi comburi : tamen id ad ipsum vulnus non pertinet , neque pars intus comburitur. Globulos hos quoque veneno infici posse non negamus , sed hoc non est de essentia horum vulnorum , sed accidentarium quid ; sicut si quis gladio venenato vulneratur , id de essentia vulneris non est.

Quod verò omnes decepit, est istud , quod alia sympto-
mata

*Vulneri.
à sclope-
tus infli-
ctorum
natura.*

mata his vulneribus accidunt, & vulnera ista aliam curationem requirant, quàm vulnera sagittis illata. Verùm animaduertere debuissent, magnam inter vulnera ista esse differentiam. Sagittæ enim acutæ sunt, & scindendo vulnus inferunt: at globi isti rotundi sunt & obtusi, ac proinde rumpendo ac contundendo lædunt; vnde facilè partis contusæ corruptio & praua symptomata sequuntur.

Differentiæ.

*Differē-
tiæ.*

Differentiæ horum vulnerum sumuntur à magnitudine vulneris, quod scilicet alia sint magna, alia parua, alia superficialia, alia profundiora; à parte affecta, quod interdum cutis & caro saltem vulneratur, interdum etiam nerui & tendines, aut maiora vasa rumpuntur, imò ossa franguntur; alia à modo, quod nunc homo ex vna parte saltem vulneratur, nunc corpus vel pars aliqua tota perforatur; interdum etiam globus partem transiit, interdum in parte adhuc hæret; interdum solus globus in corpus penetrauit: interdum armaturam, vel alias res, per quas transiit, secum in corpus rapuit.

Signa Diagnostica.

*Signa
Diagno-
stica.*

Signa, quibus hæc vulnera in genere cognoscuntur, tradere non opus est; cùm satis sit, cognitum habere, aliquem à globo è bombardâ emissum vulneratum esse. Quæ autem partes vulneratæ sint, vel stylo immisso explorandum, vel è situ partium ex anatomia noto cognoscendum. Partes neruosas læsas esse, dolor manifestabit. An verò venenatum vulnus eiusmodi sit, ex symptomatibus superuenientibus cognoscitur; si scilicet color carnis præter solitum sit liuidior, accedat totius corporis grauitas & torpor, tremor & palpitatio cordis, animi deliquia, & huiusmodi symptomata alia, & nulla alia causa adsit, à qua talia symptomata proficisci possint. Quod tamen ipsa etiam globi, si in præmiu sit, consideratio, docere potest. Etenim si globus ab aliis colore vel alia re differat, veneno infectum esse suspicio est; ea-que confirmatur, si globus igne fortiore fundatur, & attendatur, an aliquid atrum foetidum exhalet, vel ipsi globulo

globulo iterum congelato extra adhæreat, eiusque colorem mutet.

Vulnus tale in gangrænam degenerare cognoscitur ex tarda maturatione & puris generatione, coloris partis floridi extinctione & ad flauum & liuidum declinatione, doloris præter causam remissione, & pulsatione cessante, ac stupore partis, aliisque gangræne signis supra, *part. 2. cap. 19.* propositis.

Prognostica.

Vt verò Prognostica, quæ cum aliis vulneribus habent communia; quæque supra, *cap. 3.* proposita sunt, hinc non repetamus. *Prognostica.*

1. Vulnera ista omnia, cum insignem contusionem coniunctam habeant, sunt longè periculosiora, quàm vulnera, quæ gladio vel telo infliguntur. Ideoque ex quibus vulneribus gladio inflictis multi sanantur, putà ventriculi, intestinorum, vesicæ, ex iis sclopeto illatis rarò quis conualescit.

2. Etsi verò vulnera ista vulneribus gladio inflictis longè sint periculosiora: tamen æger non facilè deserendus, cum & hinc Natura sæpe miracula quasi facere soleat, & eos, qui iam sepulturæ tradendi videbantur, conualluisse obseruatum sit. Cuiusmodi historiarum passim exstant & notæ sunt, & singularem etiam obseruationem & curationem huiusmodi *lib. 3. obseru.* subiicit G. Fabric.

3. Quò plures partes & nobiliores sunt vulneratæ, contusæ, & dilaceratæ, & imprimis si ossa simul fracta & comminuta sint, eò vulnus est periculosius & curatu difficilius.

4. Quò pertinent & ex partes, quæ principes in consensum facilè trahere possunt, quales sunt iuncturæ, item magna vasa vulnerata, à quibus excepti non solum vapores, sed & humores vitiosi ac corrupti, cordi communicantur, & febres ac lipothymiam & syncopem, imò & diarrhœas excitant. Id quod obseruauit in Comite Mansfeldio Ambros. Paræus, qui, ut *lib. 10. cap. 12.* & *lib. 16. cap. 49.* refert purulentam & foetidam saniem, è vulnere in sinistro brachio accepto, per aluum reddebat. Imò

in aliis quoque vulneribus accidit, ut sanguis & sanies per alium & vesicam excernantur, sicut eius rei exemplum habet Ambr. Paræus, *allegato lib. 16. cap. 49.* Et simile exemplum *lib. 2. Pract. part. 2. cap. 16. quæst. 5.* attuli, ubi & de via, per quam hoc fieri possit, egi.

5. Vulnera talia si incidant in corpus cacochymicum, multò periculosiora sunt, quàm si in sanum incidant. Unde in exercitibus, in quibus morbi epidemij grassantur, plerique hoc modo vulnerati moriuntur. Imò alias in castris vulnera ista curatu difficiliora & periculosa evadunt; cùm aër à sordibus castrorum plerumque inquinatus sit, & milites, in defectu ciborum meliorum & potus commodi, plerumque prava diæta utantur, & cibis quibusvis obuiis vescantur, aquasque corruptas bibant.

6. Vulnera hæc cum ossium fractura longè periculosiora & curatu difficiliora sunt, quàm quæ sine ea.

7. Vulnera eiusmodi si à globo venenato infligantur, valde periculosa sunt, & plerumque lethalia; imprimis si ad partes interiores penetrent. Sæpe tamen quæ in speciem sunt parva, nihilominus hominem iugulant.

Curatio.

Curatio. Vulnera hæc tres præcipuè Indicationes habent. Prima est, globi, si adhuc in parte hæreat, extractio; secunda, contusæ carnis in pus mutatio; tertia, quæ vulneribus reliquis communis est, ut vulnus carne repleatur, & tandem cicatrice claudatur.

De globorum extractione.

Globorum extractio. Primò ergo globuli è vulnere extrahendi. Idque vel primo apparatu, vel si id tum non liceat, nec fieri possit, reliquo curationis tempore faciendum. Solent autem globi ea via, qua ingressi sunt, & ea qua tendunt, extrahi. Nam si globus altè penetrauerit, ut oppositæ parti vicinior sit, & per cutem ac carnem subiectam tangatur, parte incisa per illam globus extrahendus. Si autem ita altè non penetrauit, ut ex parte opposita commodè extrahi possit, specillo, ea parte, qua globus venit, immisso, globus inquirendus, coque reperto extractio commodè instrumento

instrumento tentanda ; quæ varia sunt , & longitudine & latitudine differentia.

Tria autem ad extractionem requiruntur. Primò , vt instrumento via dilatetur. Deinde , vt globus apprehendatur. Apprehendit autem instrumentum globum vel vt forceps , vel vt extremitate sua se in globum infigit , aut eum cauo suo comprehendit , aut ferrata extremitate apprehendit. Atque hinc instrumentorum varietas nascitur , quorum alia apprehendunt , & foras trahunt , quatenus globis infiguntur ; alia globos comprehendunt , quatenus latiora & caua in extremo sunt : alia quatenus in extremo ferrata sunt , quorum alia recta , alia incurua , prout rectè vel obliquè vulnus processit. Tertio globus apprehensus instrumento manu Cheirurgi cum instrumento extrahatur. Instrumenta ad hanc rem idonea apud Paræum exstant , *libr. 10. cap. 14.* & Iohan. Andr. à Cruce , & Guilielm. Fabricium , *cent. 1. obseru. 88.* ubi extrahendi globum modum facilem cum instrumentis depictis tradit , & vulgare illud instrumentum forma terebræ ad globos plumbeos extrahendos noua inuentione commodius & aptius reddit. Cùm enim , si vulgaris terebra globo infigitur , globulus facilè vnà circumuoluatur , & circumuertatur : ille , vt hoc prohibeat , primò fistulam argenteam , ferream , vel æneam optimè politam oleo rosaceo inunctam lentè vulneri immittit , & ad globulum vsque protrudit. Hinc alteram fistulam seu canulam immittit in extremitate dentatam seu ferratam , ita quidem , vt dentes ex sinistro in dextrum vergant , quæ impendant , ne , dum terebra globulo infigitur , circumuoluatur. Tandem per hanc secundam fistulam terebra immittitur , & cùm ea satis globo infixæ fuerit , telum cum globo & vtraque fistula seu cànula extrahitur. Quod si globus specillo inueniri non possit , vt interdum in valde profundis vulneribus accidit , vulnus diu apertum seruandum , & suppurantia medicamentâ vsurpanda , membrumque ita collocandum , vt suo pondere globus exire possit. Atque ita nonnunquam tela vel globi , qui aliquandiu in corpore latuerunt , tandem temporis progressu vel

artis opera extrahuntur, vel à natura expelluntur. Cui propterea, si globus inueniri non possit, vel in extractione periculum aliquod sit, negotium committendum; imprimis cum plumbei globi sine damno diu in corpore gestari possint; quod in ferreis aut æneis non accidit, qui, cum rubiginem vel æruginem contrahunt, vulnus sanari non permittunt.

Si tamen in parte aliqua nobili, aut quæ nobilem in consensum trahere possit, globus hæreat, & ex vulnere per se de vita periclitari videatur: Cheirurgus globi extractionem tentare non debet; cum hoc modo ægro nihil auxilij afferat, sed mortem, quam vulnus per se allaturum erat, acceleret.

Non solum verò globi è vulneribus extrahendi, sed quia ab iisdem sæpe festucae ligni, papyrus, fragmenta & frusta armorum ac vestimentorum & huius generis alia in vulnus rapiuntur, ea omnia primò eximenda sunt. Et quidem ista extractio commodius fit in initio statim, cum tum dolor adhuc sit minor, ut & inflammatio. Si tamen talia primo apparatu extrahi non possint, in sequentibus id faciendum.

De Medicamentis ad sclopetorum vulnera necessariis.

Fieri equidem potest, ut in vulneribus etiam venæ sectione, aut purgatione opus sit. Verum cum istud vulneribus hisce non proprium sit, sed cum aliis vulneribus commune, ea, quæ suprà de vulneribus hac in re dicta sunt, etiam hic locum habent.

Prima ergo cura sit, ut id, quod contusum est, in pus mutetur, & à carne sana ac partibus sanis separetur. Verum cum contusæ partes faciliè putredinem concipiant, & gangrænæ periculum immineat, vulgata illa in aliis tumoribus & vulneribus digestiua & suppurantia hic simpliciter locum non habent, præsertim si nervosæ partes contusæ sint, quæ eiusmodi humida & simpliciter oleosa ac pingua non tolerant, ac sicciora requirunt: sed talia usurpanda, quæ quidem ad carnis contusæ in pus mutationem faciunt, putredinem tamen non inducunt. Quæ medicamenta simul etiam dolorem leniendi vim habent.

Quercetæ

Quercetanus, in Sclopetario, vt incommoda omnia, quæ ex vulgarium suppurantium vsu prouenire solent, præcaueat, singulis vnciis suppurantium seu digestiuorum drachmā vnā Mercurij præcipitati addit. Verū cautio- ne hac in re opus esse, neque quid temerè agendum puto. Etsi enim, vbi putredo præsens est, & gangræna iam im- minet, vt Mercurius præcipitatus admisceatur, non dis- suadeo: tamen in quocunque vulnere sclopeto inflictō id nec necessarium, nec semper tutum est: cū expe- rientia testetur, multa talia vulnera sine Mercurij admix- tione curari, & sint alia tutiora medicamenta, quæ putre- dinem inhibere possunt. Et si loca neruosa vulnerata sint, faciliè insignem dolorem Mercurius præcipitatus excitare potest.

Ambrosius Paræus sequens linimentum seu Balsamum instar secreti à Cheirurgo quodam, ob felicem vulnera sclopetis inflictā curandi rationem celebri, accepit.

℥. ol. lil. albor. vel violar. ℥. iiij. In iis coquantur ca- telli duo nuper nati ad ossium dissolutionem. Postea adde lumbricorum terrest. vino lotorum ℥. j. Coq. simul, & colen- tur sine forti expressione. Colaturæ adde terebinthina Ve- neta 3. iij. spir. vini 3. j. Misc. F. Linimentum. Cui mira vis est sedandi dolorem & pus maturandi.

Vtile est & hoc, ℥. ol. sem. lini, lil. alb. ana 3. iij. ungu. Basilici 3. j. Misc.

Commodum est & oleum è semine cannabīs expressum.

Vel ℥. ol. cannabīs, lini, ana part. iiij. mellis part. j. alu- minis part. β. Misc. super igne.

Vel ℥. ol. cannabīs ℥. j. lini 3. iij. succi plantag. solani, ana q. s. Coq. ad succorum consumptionem.

Vel ℥. ol. cannabīs, lini, ana 3. iij. rosac. 3. j. mastich. 3. vj. camphoræ 3. β. Coq. simul & misceantur, ac calidè vsur- pentur.

Vel ℥. ol. lini, cannabīs, ana 3. iij. lil. alb. chamamelij, rosac. ana 3. iij. terebinth. 3. j. Misc. & liquefiant.

Vel ℥. terebinth. 3. iij. thuris, mastich. ana 3. iij. myr- rhæ 3. j. ol. hyperici 3. ij. vitell. onor. num. ij. croci parum. Misc.

Vel ℥. mellis, terebinth. ana ℥.iiij. alumin. croci ♂, ana ℥.ij. rad. aristol. rot. pulueris, aloës, ana ℥.ß. Misc.

Vel ℥. terebinth. mellis, ana ℥.iiij. vitell. ouor. vj. Coq. ad linimenti consistentiam.

Si putredo immineat, sequentia usurpari possunt.

℥. ol. cannabis, picis liquida, terebinthina, ana ℥. ij. ol. rosac. mastich. thuris, ana ℥. j. aluminis ℥.ß. galbani, nitri, sal. armoniaci, ana ℥. j. viridis aris, ol. lumbricor. terrestr. pulueris lumbricor. ol. terebinth. vitrioli albi, camphoræ, ana ℥. j. ol. lin. ℥.ij. Misc. & liquefiant super igne.

Vel ℥. ol. cannabis, lini, ana lb. j. salis armoniac. vitrioli albi, ana ℥.ß. vernicis ℥.iiij. Misc. super igne.

Vel ℥. ol. lini, cannabis, ana ℥. vj. sal. armoniac. vitrioli albi, ana ℥.ß. theriacæ, Mithridat. ana ℥.ij. Liquefiant super igne.

Si maior putredinis & gangrænæ metus sit, Mercurij præcipitati aliquid addi potest.

Vt ℥. unguenti basilic. maior. Mesues ℥.ij. butyri rec. ℥. j. ♀ præcip. ℥.ij. Misc.

Vt verò affluxus humorum præcaueatur, partibus remotioribus, è quibus is accidere potest, defensiva applicanda.

Vt ℥. boli Armeni, sanguinis drac. ana ℥. j. thuris, fl. rosar. ana ℥.ß. album. ouor. iij. Cum oxyrhod. q.ß. Misc. & supra partem loco remotiore imponantur.

Vel inungantur illæ partes seq. unguento.

℥. ol. rosac. de cortic. sambuci, mastich. ana ℥.ij. boli Armeni ℥.ß. unguenti santalin. ℥. j. aceti ros. q.ß. Misc.

Neque inutile fuerit, ipsi parti vulneratæ cataplasma aliquod imponere, quod calorem partis foueat, suppurationem adiuuet, & putredinem prohibeat.

Vt ℥. rad. althææ ℥. j. consolid. maj. ℥. vj. fl. chamæmel. meliloti, hyperici, ana M.ß. absinth. p. iij. Coq. ad mollitiem & contund. Adde farinæ bordei, fabar. ana ℥. j.ß. vini q.ß. Coq. iterum. F. Cataplasma.

De applicatione horum medicamentorum hoc etiam monendum, apud nonnullos in usu esse, vt si globus membrum aliquod totum penetrauerit, ita vt vulnus vtraque parte

parte pateat, medicamenta per setonem aut setacern è cannabi, lino, vel serico parato, Germani *Durchzug* narrant, adhibere, & quoties vulnus detegunt, hinc inde setonem illum trahendo mouere, & nouo medicamento illinire. Verùm cùm hoc modo & puri exitus præcludatur, & dolor excitetur, non satis tutum esse horum setonum vsum, patet, cùm idem per turundas vtrinq; immixtas præstari possit, & vulnera, quæ vna ex parte saltem patent, sine horum vfu curentur. Penicilli tamen seu turundæ ipsæ non nimis crassæ esse debent, ne puri exitum impedian, doloremque pariant.

Et quidem per initia vulnus semel de die obligasse sufficit; cùm vix aliquid, quod euacuari necessarium sit, detur. Vbi verò pus fluere incipit, bis de die obligandum; & cùm ea copia fluit, vt, nisi sæpius euacuetur, ægro molestiam & dolorem pariat, etiam ter de die vulnus aperire, & à pure mundare opus est. Vbi rursus copia eius minui incepit, bis de die vulnus detegere sufficit. Et tandem vbi exigua eius copia effluit, & vulnus carne impleri incipit, semel, vt initio, vulnus detegere & obligare satis est.

*Quoties
vulnera
hac sol-
uenda.*

Imprimis verò hîc opera danda, vt saniei, quæ copiosa in hisce vulneribus ex partium contusione, vt & fragmentis ossium, quæ natura expellere conatur, colligitur, exitus pateat: id quod turundis, si opus sit, etiam cauis, præstari potest. Exitum etiam puris adiuuant, idque expellunt, si splenia seu lintea triplicata aut quadruplicata crassiora imo sinui imponantur, & postea arctiore ligatura pus ac sanies exprimatur.

Interdum saniei tanta copia colligitur, & sinus tam profundi ac tortuosi sunt, vt sanies omnis nec effluere, nec exprimi possit: itaque tum sinus incidendus, vt sanies effluere, & sinus mundari possit.

Neque hîc inutiles sunt vulnerariæ potiones. Cùm enim vlcera detergant, & ab excrementitiorum humorum colluue liberent, & vt omnia in vulneribus aliena ex iis facilius & citius à natura protrudantur, faciant; si in vllò vulnerum genere iis opus est; in hisce ma-

ximè necessariae sunt. De iis verò suprà, capite u. dictum.

Postquam iam concoctio in vulnere apparet, quod ante tertium vel quartum diem vix accidit; cùm ob vehementem partis contusionem calor eius valde debilitatus, & spiritus exhausti sint; & cùm neque iam dolor insignis & inflammatio apparet, atque id, quod contusum est, maxima ex parte in pus mutatum est, vulnus abstergendum, carne implendum, & tandem cicatrice claudendum. Et quidem vbi vulnus purum fuerit, necessaria est omnino carnis generatio; cùm contusa caro in pus mutetur, & vulnus necessariò cauum fiat.

Et quidem abstergentia quod attinet, ea mitiora vel fortiora esse debent, prout maior vel minor puris copia fluit, & vulnus vel purius, vel sordidius est.

Vt ℞. decocti hordei, succi plantagin. apij, agrimon. centaurij minor. ana ℥. j. Coq. & in fine adde terebinthinæ ℥. iiij. mellis rosati ℥. ij. thuris, mastich. ana ℥. j. croci ℥. j. Misc.

Vel ℞. farinae orobi ℥. j. ℞. thuris, rad. ireos, ana ℥. vj. succi apij ℥. iiij. mellis q. s. Misc. super igne.

Vel ℞. farinae hordei, lupinor. ana ℥. j. thuris, myrrhæ, aloës, ana ℥. ℞. pulu. rad. ireos ℥. ij. succi apij, absinthij, ana ℥. iiij. terebinth. ℥. ij. mellis ℥. j. Coq. ad succorum consumptionem. Si vulnus sit sordidius, vnguentum Ægyptiacum addi potest.

Vt ℞. farinae orobi ℥. j. myrrhæ, thuris, ana ℥. ℞. terebinth. succi apij, ana ℥. ij. vngu. Ægyptiaci ℥. ℞. Misce.

Si sinus sit profundior, utile fuerit eum abluere decocto centaurij minor. equiseti, consolidæ maj. aristol. ireos, thuris, cum vino parato, addita s. q. mellis.

Ad carnem verò generandam antea proposita medicamenta usurpentur. Utile est & hoc in hisce vulneribus.

℞. ol. mastich. ℥. j. ℞. resinae abietis ℥. j. mannae thuris ℥. ℞. equiseti, tormentillæ, consolidæ maior. hyperici, plantag. betonicae, ana M. ℞. lumbricor. terrest. vino lotorum ℥. ii. vini q. s. Coqu. ad vini consumptionem. Postea colentur cum forti expressione. Adde cerae, seu hircini, ana ℥. iiij. thuris, myrrhæ, mastichis

massicis, aloës, ana ʒ. ʒ. Misce, F. Vngu. quod vulnere imponatur, idque emplastro diapalma tegatur.

Si globus veneno infectus fuerit, vulnus hoc ad vulnera venenata pertinet, de quibus *seq. cap.* dicitur.

Si vulnerata pars gangræna corripì incipiat, curatio instituenda, vt de gangræna, supra *parte 2. cap. ultim.* dictum.

Imprimis verò vulnera à sclopetis inflicta curatu difficilia reddit, cum ossa in brachiis, femore, & tibia franguntur, imò in plurima fragmenta sæpe comminuuntur, in quibus cum nervosæ partes plerumque læduntur, & à fragmētis ossium punguntur, inde dolores acutissimi, conuulsiones, gangræna oritur. Quod si accidat, vulgares Cheirurgi frequenter ad amputationem totius membri properant. Verùm etsi interdum, vt totius salutis prospiciatur, hoc faciendum sit: tamen quādiu adhuc aliqua sanationis spes supèrest, id non faciendum; cum Natura & in his vulneribus miracula præstare soleat.

Vulnera cum ossis fractura.

Curandi ratio est eadem, quæ fracturarum cum vulnere, de quibus *part. 5. cap. 2.* dicitur. Prima nimirum cura esse debet, vt magna ossium fragmenta suo loco restituantur, & coniungantur. In ferulis tamen, quæ in ossium fracturis aliàs applicari solent, adhibendis cautione opus est; cum ex earum vsu facilè dolor, conuulsio, inflammatio & gangræna excitari possit, quibus malis aliàs hæc vulnera obnoxia sunt; sicut nec illa cataplasmata glutinatoria, quæ tenaciter parti adhærent, eamque arctè constringunt, facilè locum habent; cum partem constringant & dolorem pariant. Commodum ergo est, vt postquam ossa composita & coniuncta sunt, membrum locetur & firmetur in lamina plumbea, vel corio madefacto, vel asseribus illis seu schidiis, quas plaustrarij, dum tubulos rotarum excauant, terebra caua exscindunt, si aqua prius madefiant. Hæ enim omnia & partem fractam retinere, & nihilominus, quantum libet, flecti possunt, ne dolorem inferant.

Loco verò cataplasmatum illorum emplastrum aliquo d vel cerotum imponi potest.

Vt ℥. resinae, cerae, ana ℥. ss. pulu. cortic. tiliae ℥. j. B. terebinth. ℥. ij. boli Armeni ℥. j. succi geranii ℥. ij. Coq. ad ceroti consistentiam.

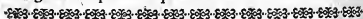
Vel ℥. mucilag. rad. consolidae maior. visci pomor. an. ℥. iij. osteocollae, boli Armeni, ana ℥. j. B. succi geranii ℥. vj. pulu. cortic. tiliae ℥. ij. vitell. ouor. xx. terebinth. ℥. ss. ol. lumbricor. ℥. iij. Misc.

Plura eiusmodi proponuntur infra, *part. 3. de fracturis.*

Dieta.

Dieta.

Aër sit siccus; in reliquis temperatus, & potius ad calidum, quàm frigidum, declinans. Victus sit tenuior: ita tamen, ut virium & consuetudinis habeatur ratio; & ut in omnium vulnerum, ita in hoc præcipuè genere cibi sint boni succi: ab omnibus verò cibis, qui prauum succum præbent, accuratè abstinendum. Ager vino, nisi plane adsuetus sit, abstineat. Qui enim ei adsuetus est, potum aquæ, si cereuisia non suppetat, non faciliè feret. Caveat quoque vulneratus ab ira, corporis motu nimio, cum quies, ut Hippocrates, *de ulceribus*, docet, omnibus vulneratis utilis sit, labor noxius; ut & à Venere. Et omnino si in aliis vulneribus diæta accurata opus est, in hoc vulnere genere imprimis requiritur.



C A P V T XXI.

De Vulneribus Venenatis.

Vulnera venenata.

S Andem curationem peculiarem etiam requirunt vulnera venenata, siue venenum globis, sagittis, telis, aut quocunque venenatorum armorum genere, siue animalium, ut canis vel lupi rabidi, vel alterius venenosi morfu, siue ictu scorpionis, aspidis, vel alterius venenosi animalis inferatur. Et quidem vulnera, quæ à ferarum venenatarum morfibz vel ictibus inferuntur, plus nocent vi venenata, quàm vulnere, quæ plerumque per se non sunt magni momenti: at vulnera, quæ telis venenatis inferuntur, non solum vi venenata, sed ut vulnera etiam sæpe sunt periculosa.

Lues Morauica.

Hoc loco non prætereunda lues è scarificatione contracta, quam Luem nouam Morauicam, & Brunniæ luem appellant.

appellarunt, quod Brunnæ Moraviæ oppido primò anno 1577. innotuerit, de qua peculiarem libellum edidit Th. Jordanus, quem *lib.6. obseruat.* inseruit Iohan Schenckius. De eadem lue tractatum scripsit Iohan. Sporischius, atque inscripsit *de scarificationis symptomatibus.* Facit quoque eiusdem mentionem Iohan. Crato, in *epist. à Scholzio collect. epist. 139.* Summa rei hæc est: Omnes quotquot anno 1577. die *Luciæ* (ex seqq. tamen colligo, quod non solum, qui primo die brumæ scarificationes has adhibuerunt, hoc malo sint correpti, sed omnes, qui à bruma vsque ad verum solstitium iis vsi sunt) Brumæ publicum balneum ingressi sunt, & scarificationes adhibuerunt, illico correpti putantur. Neque citò noxam persensere, nec signa labis receptæ statim emerferunt. Sunt, quibus ostiduum occultatum malum, aliis duabus septimanis, aliis menstruo temporis spacio, pro robore nimirum tam agentis quàm renitentia passi, delituit: demum publicè se extulit. Interim insuetà quadam ignauia seu torpore grauati, pigri, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abiectò, tristes vultu conspiciebantur; natiuus faciei color in pallidum, vigor oculorum in toruor, circulo fuscò sicut menstruatibus mulieribus deformem, subitò immutatus. Manifestis tum se prodidit signis. Vestigia cucurbitularum turgescencia extemplò ardor inuasit immensus & immedicabilis, quem sædi abscessus & ulcera exceperunt putrida, sanie taboque fluitantia: circum circa pustulæ, palmum quoque latæ, achoribus floridæ, quibus debiscentibus, acu aut medicamentis apertis, profluxit pituita tenuis, serosa, marcida, saniesque mucosa: aliis, etiam acris & erodens: tum caro cucurbitæ ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum, ut è Telephiis ac phagedenicis ulceribus, inuexit fætorem. Ubi admiratione dignum initio, quod è tot affixis cucurbitulis, cum alijs decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli apponi iussissent, una duntaxat, aut ad summum duæ (socrui Laurentij Sartoris è quindecim tres) ex iis omnibus in sædam transuerint vomitam. Nonnullis uniuersum corpus pustulis conspersum, facies informis, triste supercilium, horrendus vultus, dorsum, pectus, abdomen, pedes, loci, à summo ad ima porriginosa scabie, crustateisque ulceribus supra cutem paulù eleuatis, duum cruciatorum

nummum vel unguis pollicis amplitudine, ambitu rubente, candida superficie polluta, & deturpata, cernere erat. Manabant hæc quoque pingui liquore, mucore lento, qui non pus, sed saniem referebat lucidam, & τῆς πύξης ἵκελον. Imò, scabie sublata & curata, maculæ atræ, diuersæ quàm ab impetiginibus aut vitiliginibus, plumbei & fuscæ coloris, remanserunt. Progressu morbi in capite calli concreuere, qui summo cum dolore rupti vel dissecti, melleum quippiam & tenax, ceu ex coniferis arboribus laticem exstillare videmus, lentum inquam & viscidum marcescentis pituitæ argumentum exsudabant. Abscessus hi sordidi vereque cacoëthes, postquam magna difficultate expurgati, & non minore carne rursus producta, coaluissent, novum prorupit symptoma. Vniuersi corporis artus, brachia, scapulæ, cubitus, humeri, suræ, tibiæ, pedes imi, puncturis quibusdam, quasi aculeis, intentissimè vellicabantur, ac si ferris discinderentur, potissimum ubi tibia maximè excarnis lacertorum non fulta thoris à solo periostio vestitur. Membra pondere grauia fulcra postulabant, imò & paralyti quibusdam minata succollatorum beneficio erigi necesse habebant. Nulla tamen quies, doloribus nocte diequè indefinenter torquentibus. Et hi dolores non vnus aut alterius diei spacium, sed per integrum mensem durauerunt. Caput quoque non fuit immune. Nam præter achores supra recitatos, gummata & callos, verrucis grandibus similes, doloribus vehementibus infestabatur, circa regionem occipitij potissimum, qui præter virium imbecillitatem, vigilias, etiam dementiam quibusdam inuexerunt, quæ vix, mucro purulento maleque olente per nares multos dies stillante, mitescere cœpit. Toto interim morbi decursu δαίσις τοι πάντων γυμγῆται διέπλον, nec Cereris, nec Bacchi muneribus voluptatem ullam capiebant. Conuersationem omnem auersabantur, verecundia suffusi, aut indignatione commoti, quod horrenda labe, nullo suo merito, & spe auxilij exigua, aspersos se cernerent. Morbus hic durauit vsque ad æquinoctium vernum, Solis in Arietis signum ingressu, circa quod tempus manifestè desisse, & Paschatis feriis prorsus interiisse iudicatus est, eò, quod deinceps nullus hac labe ex integro adpersus deprehensus fuerit.

De morbi huius origine dux fuerunt præcipuè sententiæ.

tentiæ. Alij enim putarunt esse nouum morbi Gallici genus, contagione propagatum in Laconico balnei; alij per scarificationem hoc venenum communicatum fuisse existimarunt. Inquisiuit ea de re diligenter Magistratus oppidanus, sed nihil certi inuenit. Iohan. Sporischius, *in alleg. tractatu*, neutram causam admittit, sed hoc malum originem duxisse putat à cacochymia pituitosa, ab anni eius constitutione in corpore cumulata, scarificationem verò nimiam & minimè congruam hosce humores vitiosos ad loca scarificata attraxisse. Vtque id probet, multa de situ eius vrbs, victu & morbis incolarum scribit, atque ex his omnibus humoris pituitosi copiam collectam fuisse probat.

Et omnino non ita planum est, vnde ille morbus fuerit cōtractus. Si enim è scarificatione ortum habuit, causa non patet, cur infectio hæc saltem à bruma vsque ad æqui-noctium vernum durauerit, (nisi quis eam causam reddere voluerit, quod post hoc tempus nemo, ob periculi metum, hisce balneis vsus est, vel quia balneum hoc pæne dirutum & innouatum est) & cur non omnes partes, quibus cucurbitulæ scarificatæ affixæ fuerunt, exulceratæ sint. In historiis enim infectorum notat Thomas Iordanus, viro cuidam, cum quinque cucurbitulas affigi iussisset, duo saltem loca, ceruicem scilicet & sinistri lumbi regionem, exulcerata fuisse. Famulæ cuidam, quæ septem cucurbitulas affigi curauit, sub vna saltè dextræ scapulæ affixa exulceratâ cutem fuisse: atque idem aliis quoque accidisse. Contra eos verò, qui ex vitioso humorum apparatu hoc malum ortum habuisse existimant, id pugnat, quod cum tria publica balnea Brunneæ tunc fuerint, illi solùm, qui in Adami illius balneo scarificatione vsi sunt, infecti fuere; quod in reliquis omnino etiam accidere debuisset, si à vitiosis humoribus in corpore collectis malum originem duxisset. Sporischij verò sententia, quatenus ab humore pituitoso luem hanc exortam fuisse statuit, nullo modo assensum meretur. Facile enim cuius historiam & symptomata huius morbi consideranti patet, causam huius morbi venenatam fuisse.

Secunda tamen sententia mihi probabilior videtur. Nam, quod & Crato monet, cum nemo præter eos, qui scarificatione, & quidem in isto, non alio balneo usi fuerunt, infectus sit, per vulnera scarificatione inflictæ venenum aliquod corpori illatum fuisse, verisimile est; siue id venenum acie scalpelli infecti, siue cucurbitula, siue venenato balnei vapore, siue aqua corpori illatum fuerit. Sagittas enim à multis nationibus veneno infici notissimum est: quod & in scalpello fieri potuit, siue id malitia balneatoris, siue incuria factum sit, dum idem scalpellum, quo impurum aliquem hominem scarificauit, aliis adhibuit; cum notum sit, venam sectam malè cecidisse, quæ scalpello, quo alteri vlcus apertum fuerat, peracta fuit. Potuit venenum hoc scalpello communicari à cote vel loro, quibus instrumenta ista affricari solent, si à vapore balnei sordium aliquid & maligni ipsi adhæsisset. Contagium etiam cucurbitulis adhærere potuit, quæ non semper ea, qua debent, diligentia mundantur. Et tandem impossibile non est, ut vapor balnei sese cuti recens scarificatæ, vel aquæ, qua loca scarificata abluuntur, insinquare potuerit, qui non semper purus est, sed variorum hominum sudoribus & sordibus inquinatus. Quod etiam facit, quod è lapidibus illis, quibus ad Laconicum calefaciendum aqua affunditur, magna vaporis copia attollitur, qui non semper puri, sed ob sordes balnei & loci perpetuam humiditatem ad vitium dispositi sunt.

*Historia
alia simi-
lis affe-
ctus.*

Atque in ista sententia me confirmat historia similis scarificationis, quæ annis abhinc non ita multis in Francia accidit, quæ exstat *lib. 2. epistol. Medic. sect. 6.* Clariss. Dn. D. Gregorij Horstij, qua infecti scatebant pustulis & vlcerebus quasi cancris, non tantum in locis scarificatis, sed toto ferè corpore, patiebantur artuum dolores immensos, dolores *δυσχευαδες*, tanta cum debilitate, ut non nisi suffulti lecto exire possent. Quod malum à maleficio nequam Balneatoris ortum habuit, qui, ut in eius confessione ibidem exstat, tribus vel quatuor septimanis, loro seu coti illi lignæ corio obductæ, in qua scalpella sua acuire solebat, puluerem cadmiæ fossilis metallicæ,

metallicæ, seu Cobalti, & *μυοκτόν* affricauit, atque scapella gryllis impegit: Bufones etiam exsiccauit, postea puluerem eorum in aqua macerauit, quam cum puluere lapidibus illis, quibus in balneis aqua ad calefaciendum Laconicum infundi solet, infudit.

Signa Diagnostica.

Vulnera venenata si ab animalibus venenatis inflictæ sint, ex relatione ægri innotescunt, & vel ex eo, quod à talibus animalibus prouenerint, quod venenata sint, cognoscuntur. Si verò telo, vel alio armorum genere, vel globulo plumbeo vulneratus sit æger, cognoscitur id ex eo, quod in loco vulnerato doloris & punctionis sensus maior est, partis vulneratæ color naturalis mutatur, & in liuidum ac nigrum degenerat, & statim symptomata grauia præter rationem vulneris sequuntur, in toto corpore nunc ardor, nunc obstupescencia, & cordis angustia; interdum & tremor & lipothymia percipitur. Quamprimum enim venenum per venas & arterias receptum est, sese in totum corpus diffundit, & membra principalia, imprimis cor, quæ venenorum natura est, oppugnat, vnde varia symptomata excitantur. Quæ quidem generalia venenati vulneris signa sunt; quibus postea plurima alia symptomata, pro veneni cuiusque natura, accedunt.

Prognostica.

1. Omne vulnus, quod venenato armorum genere, vel à venenoso animali inflictum est, longè grauius & periculosius est, quàm quod veneno caret. Et vulnus etiam exiguum venenatum mortem asserre potest; cùm aliàs magna vulnera sanari possint.

2. Et quidem quò symptomata sunt plura & grauiora, & magis contumacia, optimisque etiam adhibitis remediis non cedunt, eò sunt periculosiora, ac plerumque lethalia. Si verò symptomata sint pauciora ac minùs grauia, & adhibitis remediis mitigentur, eò maior salutis spes est.

3. Quò vulnus venenatum cordi propius est, eò periculosius est; vt & quod cerebro vicinum est.

Curatio.

Curatio.

Vulnus, quatenus vulnus, quas Indicationes suppeditet, & quomodo curandum sit, ex iis, quæ hæctenus dicta sunt, satis patet. Si verò ut venenatum spectetur, danda opera primò, ne venenum ad interiora, præcipuè cor, penetret; deinde, ut eius vis alexipharmacis infringatur. Primò ergo attendendum, an telum venenatum adhuc intra vulnus hæreat. Omnis siquidem frustra tentatur curatio, nisi id extrahatur; ideoque, ut manus opera quamprimùm eximatur, laborandum. Quod si extrahi non possit, emplastris, quæ venenum euocare possunt, ea admiscenda, quæ tela & alia peregrina corpora è vulneribus extrahere valent, de quibus supra, *cap. 8.* dictum. Deinde ne venenum ad interiora & cor penetret, primò, ut Celsus, *lib. 5. cap. 17.* docet, supra vulnus id membrum diligendum est, non tamen nimis vehementer, ne membrum torpeat, aut, quod interdum imperitorum Cheirurgorum culpa fit, gangræna corripitur. Deinde venenum ipsum extrahendum & ad exteriora euocandum. Antiqui ad euocandum venenum suctiones adhibebant, & qui id præstabât, Psylli appellabantur, existimabantque, eos proprietatem quandam habere venenum sucu attrahendi, & eidem resistendi; cùm tamen id saltem audacia præstaret: de quo Celsus, *lib. 5. cap. 27.* scribit: *Si ne id quidem est, (hoc est, si desit cucurbitula, vel simile quid) homo adhibendus est, qui vulnus exsugat. Neque sanè scientiam præcipuam habent hi, qui Psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quadam etiam venatoria venena, non gustu, sed vulnere nocent. Et mox: Ergo quisquis exemplum Psylli secutus, id vulnus exsuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud, ne intereat, ante debet attendere, ne quod in gingivis, palato ve, aliave parte oris ulcus habeat.* Euocant tutius & extrahunt venenum cucurbitulæ, præcipuè in moribus & ictibus venenosorum animalium, quæ eò potentiùs venenum extrahunt, si scarificationes, præsertim profundiores, adhibeantur. Post amotas cucurbitulas, gallinæ vel aliæ aves podice, vel per medium dissectæ, calentes adhuc vulnere imponendæ.

Et si locus nervosus non sit, in venenatorum animalium moribus caro circumcirca excindenda, imò abscindenda, refertque Galenus, vinitorem quemdam à vipera morsum confestim læsum digitum falce abscidisse, atque ita periculum omne euitasse & euasisse. Abluere quoque vulnus vrile fuerit *aceto* vel *vino*, in quo *theriaca* soluta sit, aut decocto *flor. chamæmel.* vel *rad. oxylapathi.* Imò in moribus animalium, si locus nervosus læsus non sit, efficacissimum est cauterium actuale, quod vi ignis & venenum absumit, & ne ad interiora penetret, prohibet. Si æger cauterium actuale non admittat, potentiale seu caustica medicamenta adhibenda: vt tamen eschara citò decidat, curandum, & nisi fiat, scalpello liberanda, nec vlcus statim glutinandum. Ideoque vlceri *cape* cum *sale*, vel *allium sylvestre*, vel *ruta* imponenda.

Quæ tamen ipsa, etsi caustica non sint præmissa, ad extrahendum venenum sunt imponenda, putà *cape*, *allium sylvestre*, *ruta*, *stercus columbinum*, *nucis iuglandes* cum *allio*, *sale*, & *melle*, vt tradit Conciliator, *lib. de remed. venen. c. 4.* quæ seu sumitæ, seu extra impositæ à venenis, seu sumtis, seu morfu & ictu animalium venenatorum illatis liberare possunt, *hypericum*, *vincetoxicum*, *belenium*, *raphanus*, *di-ctamnus*, *aristolochia longa* & *rotunda*. Vtilia etiam sunt *carduus benedictus*, *scabiosa*, *ruta*, *gentiana*, *scorzonera*; & omnino omnia simplicia, quæ venenum attrahunt, vel qualitate manifesta, vt caliditate; vel occulta & peculiari similitudine. De prioribus hoc notandum, ne in partibus nervosis acribus valde vtamur, & dum vnum periculum vitare volumus, in aliud incidamus, & dolorem ac conuulsionem excitemus. Ideoque in talibus partibus tutius est, ea medicamenta applicare, quæ substantiæ proprietate venenum euocant. Neque etiam solùm acrium vsus diu continuari debet, sed vbi per diem vnum atque alterum continuata fuerint, alia postea mitiora imponenda.

Composita varia sunt. Vtilis est *Theriaca*, aliis medicamentis mixta: quam nonnulli ideo suspectam habent, quod propter frigiditatem opij venenum ad interna

pellere possit, quod ridiculum pæne est in tanta veritatis luce. Vel instilletur *oleum Matthioli*, quod describit ille in *comm. in præfat. lib. 6. Dioscorid. aut Magni Ducis Hetruriae, vel succus scorzonerae.*

Guido in vulneribus venenatis hoc emplastrū laudat.

℥. galbani, sagapeni, opopanax, asa foetida, myrrha, piperis, sulphuris, ana ℥. j. ℞. stercoris columbini, anatis, ana ℥. ij. calamintha, mentastri, ana ℥. j. Dissoluantur gummi vino, & Misc. omnia cum melle, & oleo antiquo. F. Emplastr.

Vel ℥. terebinth. aq. vel succo scorzonerae lotæ ℥. ij. propoleos ℥. ij. ol. Matthioli ℥. ℞. de terebinthina ℥. ij. præcipitati ℥. j. ℞. scordij, rad. scorzonerae, ana ℥. iiij. Misc. & F. Unguent.

Vel ℥. ammoniaci, galbani, bdellij, ana ℥. ℞. styracis liquidi ℥. iiij. myrrhae, sulphuris ignem non experti, ana ℥. ij. euphorbij, præcipitati, ana ℥. j. ol. Matthioli, de terebinth. ana ℥. ij. Dissoluantur gummi aceto scyllitico, & cum reliquis misceantur, atque cū propoli, ac pice nauali q. s. F. Ceratum.

Vel ℥. rad. serpentariae, aristol. rot. ana ℥. j. tabaci, scordij, ana M. j. thuris, myrrhae, sulphuris ignem non experti, ana ℥. ℞. dictamni Cretici, rad. angelicae, dictamni albi, ana ℥. iiij. ol. de terebinth. ℥. ij. Matthioli ℥. j. cerae, picis naualis, ana q. s. Misc. F. Emplastrum.

Vel ℥. summit. hyperici M. ij. carduibened. scordij, tabaci, vincetoxici, ana M. j. rutæ p. j. rad. serpentariae ℥. ij. rumicis ℥. j. ℞.

Contundantur, & emplastri modo applicentur.

Vel ℥. ol. oliuar. mellis, ana ℥. ij. calcis viuae ℥. ij. rad. aristol. rot. ℥. j. F. Cataplasma.

Vel ℥. cæpar. allij, porri sectilis, ana ℥. iiij. Coq. & contund. Adde rad. serpentariae, asphodeli, ana ℥. ij. theriacæ ℥. ℞. ol. scorpion. ℥. j. Misc.

Vel ℥. cineris clauellati, calcis viuae, ana ℥. ij. absinthij, aristoloch. rutæ, allij, cæpar. ana ℥. j. ficuum num. xx. stercoris caprilli, ol. euphorbij, scorpion. ana ℥. iiij. mellis lb. j. ℞. aceti vini lb. j. Misc. F. Emplastrum.

Plura eiusmodi libro sequenti, de venenatorum animal. moribus, proponuntur.

Exhibenda simul, & statim quidem accepto vulnere, alexipharmaca, quæ à veneno cor muniant, idque ad exteriora expellant. Et quidem si veneni species cognita sit, ei sua alexipharmaca opponenda, de quibus *libro seq.* Si verò lateat, vniuersalia illa alexipharmaca, *lapis bezoar, theriaca, Mithridatum, aquæ theriacales*, & huius generis alia passim nota exhibenda.

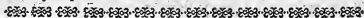
Iisdem etiam extra cor muniendum, & propterea non solum *Theriaca & Mithridatum*, sed imprimis *ol. Matthiol.* regioni cordis & arteriis illinendum, vt & *oleum Magni Ducis Hetruriae.*

Veneno extracto ad vulneris sanationem accedendum. Ad quam vtile est hoc vnguentum.

℞. cere, picis nigræ, resinae, axungiae arietis, ol. antiqui, ana ℥.iiij. galbani ℥.vj. F.Vnguentum.

Postea cura, vt in reliquis vulneribus, peragenda,

Si verò ex symptomatibus prauis, vt sudoribus frigidis, animi deliquiis, & syncope cognoscatur, venenum iam ad penitiores corporis partes & cor penetrasse, pars vulnerata non nimis affligenda, sed toti potius corpori, & cordi prospiciendum.



C A P V T X X I I.

De Vulneribus particularibus.

ATque hæcenus de vulneribus in genere, & eorum in vniuersum curatione dictum est. Cum verò vulnerum curatio pro varietate partium vulneratarum non parum discrepet: iam in specie de singularum partium vulneribus agendum esset. Verùm cum in prioribus libris de iis actum sit, actum agere opus non est. Actum enim *Lib. 1. part. 1. cap. 21. 22. 23. 24. 25.* de capitis & cerebri vulneribus. *Ibid. part. 3. sect. 2. cap. 9.* de palpebrarum vulneribus. *cap. 20.* de vulneribus oculorum. *Ibid. sect. 3. cap. 5.* de vulneribus narium. *Ibid. sect. 5. cap. 3.* de linguæ vulneribus.

Lib. 2. part. 1. cap. 4. de labiorum vulneribus. *Ibid. part. 2. cap. 4.* de apertione vasor. pulmonis. *Ibid. cap. 11.* de pulmonum vulneribus. *Ibid. cap. 15.* de vulneribus

Primum febrium genus statim in principio inuadit, *Primum febrium*
vt dictum, & ex motu animi & corporis, atque hinc orta *genus ex*
sanguinis & spirituum agitatione prouenit. Quò perti- *agitatio-*
net & dolor vehemens, qui humores agitando, & vi- *ne humo-*
gílias excitando, eos & spiritus accendere & febrem ex- *rum.*
citare potest.

Cognoscuntur autem hæ febres, quod statim cum vul- *Signa.*
nere inuadunt. Quia tamen & putridæ interdum statim
etiam à principio inuadere possunt, quâ ratione ephemeræ à putridis discerni queant, ex iis, quæ *lib. i. de febrib.*
cap. 6. diximus, patet.

Febres hæ quidem ex se nihil periculi ægro afferunt, *Progn-*
neque tamen salutem etiam ægro promittere possunt; *sticum.*
cùm tunc fluxionis & inflammationis, quæ superuenire
solent, tempus nondum præterierit.

Febris verò hæc peculiarem curationem non postulat, *Curatio.*
sed modò æger bona diætâ regatur, spontè euanescit.
Causæ tamen eius, si adhuc præsentés sint, aut recurrere
possint, omnes amouendæ. Aliàs enim facilè periculum
aliquod attrahere possunt. Et cùm aliàs circa quartum
inflammationes & fluxiones accidere soleant; tales fe-
bres, si eo vsque protrahantur, mala illa attrahere & au-
gere possunt.

Deinde, dum pus generatur, & præcipuè copiosius, *Febris ex*
febres fiunt, vt Hippocrates 2. *aph. 47.* scribit. Tùm enim, *puris ge-*
quod in parte vulnerata redundat, & in substantiam par- *neratio-*
tis mutari nequit, putrescere incipit, fitque quasi ebul- *ne.*
litio. Natura tamen facit, quod potest, & quod in substan-
tiam partis mutari nequit, quantum potest elaborat, &
ne planè corrumpatur, in pus mutat. Ex hac igitur ebul-
litione calor quidam sanguini in venis & arteriis com-
municatur, qui vbi ad cor peruenit, febrem accendit,
quæ ephemeris potius plurium dierum, quàm verè putri-
dis est similis.

Itaque signa putredinis absunt, vt & inflammationis, *Signa.*
& inuadunt hæ febres eo tempore, quo pus generari
solet, imprimis circa quartum diem. Calor est multus,
sed suauis, pulsus magni, celeres, & frequentes; yrina
parum

parum à naturali statu recedit, nullumque prauum symptoma coniungitur.

Prognosticum. Febbris hæc per se periculi nihil habet, sed paulò post cessat.

Curatio. Idque ut eò citiùs fiat, exitus puri parandus, eoque citius, quo in nobiliori parte, aut cum nobili consentiente continetur: Simulque danda opera, ut affluxus humorum omnis præcaueatur.

Febres ex inflammatione. Tertiò nonnunquam febres ex inflammatione, quæ parti superuenit, accenduntur, nunc ephemeræ, nunc putridæ, prout saltem spiritus incalescunt, calorque cordi communicatur, vel etiam vapores putridi in venas & arterias transfusi ad cor penetrant, idque calefaciunt.

Signa. Cognoscuntur autem tales febres ex signis inflammationis, de quibus *part. I. cap. 5.* dictum. An verò febris sit ephemera vel putrida, cognoscitur ex signis ephemerarum & putridarum, de quibus *lib. de febribus* dictum; & præcipuè in ephemera aberunt signa putredinis in vrina, quæ in putridis apparent. Calor etiam in putridis est maior & acrior, quàm in ephemeris, ac symptomata sunt grauiora, maiorque virium deiectio.

Prognosticum. Febres autem hæc cum ab inflammatione totæ pendant, pro inflammationis etiam magnitudine sunt maiores vel minores, & magis vel minùs periculosæ.

Curatio. Tolluntur verò inflammatione sublata, & curantur, ut aliæ febres symptomaticæ, de quibus suo loco dictum. Imprimis danda opera, ut per refrigerantia & conuenientia alterantia curetur, ne putredo in humoribus excitetur, aut si iam præsens sit, inhibeatur & sedetur.

Febres ex putredine humorum. Quartò accidunt etiam vulneribus febres accensæ ex putredine humorum in ipso vulnere, quæ iis, quæ ex pure fiunt, maximè cognatæ sunt.

Signa. Cognoscuntur tales febres ex quantitate & qualitate excrementorum vulneris. Magna enim copia saniei effluit, eaque putridum quid potius, quàm pus bonum refert, coloris varij & mali, mali odoris, & foetida. Et licet magna puris vel saniei copia non effluat: tamen si materia, quæ effluit, sit praua, color partis mutetur, partisque dolor

dolor & grauitas adfit, materiam vitiosam quidem adesse, sed non expurgari indicio est. Interim febris signa aderunt, quæ putredinis notas in vrinis exhibent, vel non exhibent, prout materia venis & arteriis magis vel minùs communicatur.

Atque febres tales magis vel minùs periculosa sunt, *Prognosticum.* prout putredo fuerit maior vel minor, & in parte nobiliore vel ignobiliore, ac mitioribus vel grauioribus stipata symptomatibus, & quò faciliùs vel difficiliùs materia vitiosa effluxus parari potest.

Curatio in eo consistit imprimis, vt putredo quamprimum in parte affecta coërceatur, & materia vitiosa omni modo exitus paretur. Putredine enim sublata febris postea facile euanescit. *Curatio.*

Tandem est febrium genus, quod in vulneratis ex vitioso humorum apparatu oritur. Si enim corpus vulneratum sit impurum, facile fieri potest, vt febris occasione vulneris in eo accendatur. Fit autem hoc dupliciter: Primum ex spirituum & humorum post vulnus acceptum commotione. Vt enim in corporibus impuris aliàs ex animi & corporis motibus, quod & in partu in foeminis accidit, febres accenduntur; ita idem in vulneratis fieri potest. Deinde ex putredine in parte vulnerata febris accenditur. Vt enim in puerperis ex lochiis ac secundis retentis febres accenduntur, idque eò faciliùs, si corpus sit impurum: ita si putredo in parte vulnerata accendatur, vaporesque prauis venis communicati vitiosos humores in iis offendant, facile febris oritur. Febres autem tales sunt variae, pro vario vitiosorum humorum apparatu, aliquando intermittentes, aliquando continuæ, prout vitiosorum humorum apparatus vel extra venam cauam, vel in ea hæret, & quidem plerumque tertianæ continuæ vel intermittentes, simplices vel duplices, rarò quotidianæ, rarissimè quartanæ.

Cognoscuntur hæ febres, quod & calor, & vrinæ, & pulsus, putredinis certa indicia exhibent. An autem ex commotione humorum saltem, an verò ex putredine in parte vulnerata sint accensæ, cognoscitur ex eo quod si

ex commotione saltem humorum sit febris, statim in principio talis febris inuadit, & in vulnere nihil vitij deprehenditur. Si verò ex putredine in vulnere proueniat, non mox in principio, sed temporis progressu oritur, & putredinis in vulnere sunt indicia. Qualis autem febris sit, à propriis febrium signis cognoscitur.

Febres hæc aliæ aliis sunt periculosiores, vt suo loco de febribus dictum: & intermittentes ex se periculo vacant; continuæ verò sunt periculosiores, & quidem nunc magis, nunc minùs, pro putredinis ratione. Quia tamen ad vulnera hæc febres accidunt, omnes aliquid periculi afferunt. Cùm enim antea pars vulnerata sit debilis, nunc febris accedens debilitatem, & hinc dependens periculum auget, & facillè fieri potest, vt ad partem affectam fluxio excitetur, vel ob calorem ea de causa debilitatum plurima in ea excrementa generentur, atque hinc alia mala excitentur.

Curationem verò harum febrium quod attinet, etsi à vulnere occasionem sumserint: tamen quia apparatus vitiosus humorum eorum causa præcipua est, curandæ eæ febres eo modo, de quo suo loco dictum.

De Inflammatione.

Sæpissimè verò vulneribus accidit Inflammatio, interdum & Erysipelas. Et quidem Inflammatio sæpissimè vulneribus accidit, præcipuè partium nervosarum; cùm ob dolorem affluxus sanguinis ad partem affectam concitatur; deinde cùm sanguis, quod non satis effluxerit, putrescit, & facillè inflammationem concitat, quam sufficiens sanguinis effluxus præcauet, de quo Hippocrates, *lib. de ulceribus*: Si statim pro valetudine sanguis plus minusve è plaga fluxerit, & ipsum vulnus, & quæ iuxta sunt, minùs inflammatione premuntur.

Si ergo inflammatio metuatur, & sanguis non satis fluxerit, statim vena in loco opposito secanda, & pro viribus ægri sanguis euacuandus. Imò si inflammatio iam adsit, & vires ferant, ac necessitas postulet, venæ sectio, & purgatio quoque, prout opus, institui potest.

Si à dolore excitata sit Inflammatio, vt is tollatur, &
simul

simul affluxus humorum reprimatur, danda opera. Aui-
cennas in hunc vsum imprimis commendat cataplasma,
quod paratur ex *malo Punico* in vino adstringente cocto,
in mortario contuso, & in formam cataplasmatidis redacto.
Potest etiam Cataplasma fieri ex *farina bordei*, *lenticula pa-
lustris*, *auricula muris*, *oleo rosaceo*. Si his inflammatio non
cedat, reliqua cura, vt *part. 1. cap. 5. de inflammatione di-
ctum*, peragenda.

De Erysipellate.

Si erysipelas vulneri superueniat, id ex signis *part. 1. Erysipe-
las. cap. 7. de Erysipellate* traditis, patet. Qua ratione autem cu-
randum sit, ex iis, quæ *ibidem* dicta sunt, manifestum est.
Equidem Hippocrates, *lib. de vlceribus*, docet, vbicunque
vulnere superuenerit erysipelas, purgandum corpus esse. Et
quidem si bilis abundet, ne eius ad vulnus affluxus fiat,
omnino eam euacuare vtile est. Quia tamen Erysipelas,
quod Rosam nos appellamus, potius à sanguine tenuis-
simo & peculiariter corrupto ortum habet, sudorifera
maximè vtilia sunt, vt *ibidem* dictum. Hippocrates parti
affectæ glasti folia vel succum cum limo imponit. Pos-
sunt & Cataplasmata ex *farina bordei* & *aqua sambuci*, at-
que alia, quæ *allegato loco* sunt proposita, parti affectæ
applicari

De carne superexcrecente.

Interdum etiam accidit, vt caro luxuriat, & vltra mo- *Caro su-
perex-
crescens.*
dum excrescat, quæ res cicatricis inductionem impedit,
aut vt cicatrix turpis fiat, facit. Accidit autem hoc Me-
dici incuria, qui minùs, quàm par est, siccantia medi-
camenta adhibuit. Quod ergo superfluum est, tollendum,
vt vulnus cicatrice claudi possit.

Est autem hoc opus Medici, qui medicamentis forti-
ter siccantibus, detergentibus, & si opus est, etiam non-
nihil erodentibus carnem superfluam absumit.

Quibus autem medicamentis hoc fieri possit, *parte 2.
cap. 7.* dictum, quæ ibi videantur. Imprimis vtilis est Aqua
viridis ibi proposita, quæ & carnem superfluam absumit,
& cicatricem inducit.

*De Hemorrhagia.**Hemor-
rhagia.*

Multa quoque symptomata vulneribus accidunt, quæ partim vires deiciunt, partim curationem difficilem reddunt. Et primò quidem sæpissimè ingens hæmorrhagia & sanguinis profusio accidit, quæ non solùm vires deiecit, & interdum vitam homini eripit, sed & curationem impedit. Quamdiu enim sanguinis fluxus durat, in curatione nihil proficitur. Accidit autem ista hæmorrhagia venis maioribus vulneratis, ut & arteriis, non solùm magnis, sed & mediocribus. Verùm de symptomate hoc supra cap. 14. dictum, quæ ibi videantur.

*De dolore cum vulnere.**Dolor cū
vulnere.*

Sæpissimè etiam dolor vehemens vulneribus accidit. Etsi enim nullum ferè vulnus sit sine dolore: tamen non rarò ille tolerabilis est. Interdum verò planè vehemens; id quod accidit maximè, cùm nervi & partes nervosæ vulneratæ sunt; & omnino dolor vehemens statim post vulnus inflictum exortus nervi aut nervosæ partis vulneratæ iudicium est.

Excitatur autem dolor in vulneribus nunc ob errores ægri in diætâ, dum ille prauo victu utitur, ut brassica, piscibus falsis, carne suilla, aut similibus, partem vulneratam aëri frigido exponit, eamque nimis exercendo movet; interdum Chæirurgi incuriâ, qui nimis calida vel acria medicamenta adhibet, partem nimis arctè ligat, non rectè locat, turundas nimis longas vel crassas in vulnus intrudit, pus nimis diu in vulnere relinquit, aut ossis fragmentum alias partes pungit. Interdum etiam, sine his causis omnibus, ab interno humorum affluxu dolor excitatur, atque is interdum subitò cum horrore vel frigore inuadit, id quod sæpe secuturæ magnæ inflammationis, vel etiam gangrænæ imminētis indicium est; idque imprimis, si cum dolore pungente ardor quidam in vulnere percipitur.

Grauium autem malorum dolores nimij in vulneribus causæ esse solent. Præterquam enim quod vigilias excitant, viresque deiciunt, etiam affluxus humorum ad partem vulneratam causæ sunt, unde inflammationes, febris,

De morbis & symptomatib. vulneribus. 635

febris, & interdum quoque gangræna, excitantur. De quo passim monet Galenus. Nihil est, quod phlegmonem magis augeat, quàm dolor, scribit 5. meth. medic. cap. 4. Et 3. meth. medic. cap. 2. & 6. ob dolorem fluxionibus partes laborant. Et 13. meth. medic. cap. 5. dolor & membri, in quo phlegmone residet, calor, etiamsi purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt.

Vt ergo dolor tollatur, diligenter inquitendum, an ægri vel Cheirurgi culpa is concitatus sit, & si quæ talis causa reperitur, ea ante omnia amouenda. Si talis causa nulla adsit, aut aliquid externum vulneri inhæreat, illud extrahendum. Si à puris retenti copia dolor proueniat, ei exitus liber patefaciendus. Si verò ab humorum affluuio nimio, id quod fit in inflammatione, dolor excitetur, humorum influxum nimium prohibentia, rarefacientia & anodyna vsurpanda. Vtile est hic *oleum rosaceum cum albumine oui, vel vitellis oui*, prout res postulauerit, & in quo *lumbrici terrestres cocti sint*; Item *oleum chamæmelinum, lini, amygdal. dulcium, lumbricorum, sambucinum*. Cataplasma ex *foliis maluæ, rad. althææ, farina bordei, fabarum, & sursuribus*. Si dolor sit maior, *oleum de papauere, de nymphaea*, cataplasma è foliis vel radice *solanii & axungia suilla* vsurpandum.

Exempli grat. ℞. *olei amygd. dulc. rosacei, chamæmel. ana ʒ. j. vitell. oui j. croci ʒ. B. Misc.*

Vel ℞. *rad. althææ ʒ. B. sol. maluæ M. j. fl. sambuci p. ij. Coq. omnia ad mollitiem & per setaceum traiciantur. Adde pulv. fl. chamæmel. ʒ. B. farina bordei ʒ. j. fabarum, sem. lini ana ʒ. B. F. Cataplasma.*

Cui, si libet, *oleum rosac. chamæmelinum, lil. albor. mastichin. ungu. dialthææ* addi possunt.

Si dolor his medicamentis non sedetur, neruum aliquem insigniter læsum esse indicio est. Itaque cura, vt supra cap. 15. de vulneribus neruorum dictum, instituenda.

De Conuulsionibus & conuulsivis motibus.

Insigne etiam & periculosum symptoma sæpe vulneribus accidit, Conuulsio, seu motus conuulsivus, de quo symptomate nonnulli prolixè de vulneribus agere solent.

Verùm

Conuulsio.

Verùm cùm de conuulsione in genere, *lib. 1. Pract. part. 2. cap. 20.* satis superque dictum: hîc saltem ea, quæ conuulsioni, quæ vulneribus superuenire solet, propria sunt, proponemus.

Causæ.

Causas conuulsionis quod attinet, in vulneribus fiunt conuulsiones vel à punctura neruorum eorumque dolore ingenti, vel ab acri & maligno seu humore, seu vapore partem aliquam neruosam aut cerebri membranas vellitante; ad quem expellendum, cùm Natura insurgit, contractionem istam excitat. De quo Hippocrates, *5. aph. 65.* *Quibus sunt cum vulneribus tumores conspicui, ij non admodum conuelluntur & insaniunt. At iis derepente euanescentibus, si quidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt.* Et Galenus, *art. medic. cap. 92.* *Nerui, inquit, & tendinis punctum, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro connectitur, promta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere.*

Et quidem materia conuulsionem excitans interdum acrimonia saltem id præstat, interdum etiam malignitate; id quod in vulneribus & ictibus ac moribus venenatis accidit.

Prognostica.

Sunt autem satis periculosæ conuulsiones & conuulsiui motus in vulneribus. De quo Hippocrates, *5. aphorism. 2.* *Conuulsio, inquit, quæ vulnere superuenit, lethalis.* Et *5. aphor. 3.* *E copioso sanguinis fluxu conuulsio aut singultus, malum.*

Quæ autem ratio sit conuulsiones curandi, dictum est *lib. 1. part. 2. cap. 28.* quæ eo loci videatur. Hoc loco nihil aliud monemus, nisi hæc. Primò in conuulsionibus & conuulsiuis motibus, qui vulneribus accidunt, siue per se, siue per consensum, & omnino quocunque modo, cerebri, spinalis medullæ, & neruorum ex his progredientium rationem habendam, & proinde ceruicem & collum, totamque spinalem medullam conuenientibus medicamentis inungendam esse, qualia allegato loco sunt proposita. *Cæsar Magatus, lib. 1. cap. 77.* hoc commendat.

℥. olei laurini, ligni iuniperi, bacc. iuniperi, pingued. humanæ, lumbric. terrestr. ana ℥. iiij. olei fl. rorismarini, fl. la-
uendulæ, fl. saluæ, ana ℥. ij. petrolei, de terebintina, ana lb. ℥.
laterum, glandis vnguentaria, quod de been vocant, an. ℥. iiij. ℥.
myrrhæ, thuris, ladani, benzoi, gummi iuniper. ana ℥. iiij. cinam.
caryophyllor. macis, nuc. myristicæ, ana ℥. j. ℥. bdellij ℥. ij. am-
moniaci, opopanax. galbani, ana ℥. j. tacamahacæ Indæ, caran-
næ, ana ℥. iiij. cassorei, croci, ana ℥. vj. rad. Imperatoriæ, ange-
licæ, valerianæ, acori, costi, an. ℥. ℥. styracis calam. pinguis ℥. ij. ℥.
pingued. leonis, tauri, ana ℥. ij. aq. ardentis opt. lb. ij.
Misce.

Deinde, si ex puris vel aliorum excrementorum reten-
tione conuulsio accadat, danda opera, vt omnibus modis
saniei & excrementis exitus paretur, liquorque aliquis
in vulnus instilletur, qui vim habeat abstergendi & ab-
sumendi: extra quoque aliquid imponendum, quod vim
ex alto trahendi habeat, qualia ex superioribus, præcipue
de neruorum vulneribus, nota sunt.

CAPVT XXIV.

An liceat Christiano periaptis & sigillis appensis, vel
similibus modis, se ab armis inuiolabilem
præstare.

¶ Vm nihil hodie apud milites frequentius sit, quàm An Chri-
se contra armorum & globorum tormentariorum stiano li-
ictus pentaculis quibusdam ac sigillis & characteribus ceat se
obfirmare & inuiolabiles reddere, antequam à doctrina ab armis
de vulneribus abeamus, conclusionis loco addere & inuola-
discutere libet quæstionem; An Christiano, salua pie- bilẽ red-
tate & conscientia, liceat, tali modo se inuiolabilem dere.
reddere.

¶ Etsi verò in arcana eiusmodi hominũ inquirere nec cu-
pio, nec operæ pretiũ duco: hoc tamẽ vulgò etiam notum
est, eiusmodi homines se non ab omni violentia firmare &
munire posse, sed saltem contra ictus gladiorum & alio-
rum eiusmodi armorum, vt & globulos bombardarum,
ita vt talia arma cutem penetrare nullo modo possint.
Austibus verò & maiorum tormentorum globis violari,
imò

imò necari posse, etsi cutis non facillè vulneretur. Imò ferunt, partes quasdam esse, quæ inuiolabiles reddi non possint, imprimis oculos. Deinde & hoc vulgò fertur, nonnullos non solum seipsos, sed & alios ita obfirmare & impenetrabiles reddere posse, ut nullo armorum genere sint violabiles; imò quosdam efficere posse, ut butyrum nec cultro, nec gladio, nec securi scindi possit. Tertio & hoc dicitur, inscios etiam ab aliis contra omne armorum ac telorum genus inuiolabiles reddi posse.

Modos autem varios sese hoc modo inuiolabiles reddendi habent, quos nec cognitos habeo, nec cognoscere cupio. In genere saltem vnum atque alterum, qui vulgò circumferuntur, referre libet, ut de reliquis etiam inde iudicium fieri possit. Primò, nemini ferè ignotum est, sigilla seu pentacula circumferri variis figuris & characteribus insignita, & ignorabiliter literata, ut Apuleius loquitur, quæ à militibus de collo suspendi & corpori alligari solent, ut iis ab armis inuiolabiles se præsent. Nonnulli characteres eiusmodi saltem chartæ inscribunt, eosque corpori appendunt. Nouique virum, qui referebat, se schedam eiusmodi canis collo appendisse, eumque sclopeti tormentarij globo cominus eiaculato petiisse, qui nullo modo læsus fuerit. Sunt qui schedas eiusmodi deuorant. Exstat in publico quodam scripto eiusmodi artificium, (si ita præstigias has diaboli appellare licet) quo vir quidam generosus sese contra omne armorum genus munierit. Quod an in herois illius, qui fortiter & feliciter in Hungaria pro Christianis cōtra Turcas militauit, laudem aut vituperium cedat, cuius liberum esto iudicare. Ego hoc saltem addo, magnos etiam sæpe viros, Principes ac Heroës in hoc genere falli, & deceptoribus, qui talia venditant, & sæpe pro magno pretio obtrudunt, nimis incautè fidē habere, nec satis, quàm periculosam rem tractent, perpendere. Modum autem illum, cum planè superstitiosus & impius sit, ego meis scriptis ad posteritatem propagare nolo: ut tamen superstitio pateat, in genere eum delineabo. In sacris natalitiis Christi sub mediam noctem in charta Pergamena virginea literæ I. N. R. I. inscribun

inferibuntur, & scheda eiusmodi globulis ex massa panis triticei includitur, qui clam altari imponuntur, vt certis & diuersis temporibus tres missæ super eis celebrentur. Globulus huiusmodi vnus manè cum quibusdam precibus deuoratur, qui hominem eo die ab omni vulnere immunem præstat.

In eodem libello docetur, quemadmodum die Veneris ante Solis exortum, ex hominis suspensi vel rota necati cranio muscus cum certis precibus deradendus sit, qui si in veste sub sinistra axilla insitus gestatur, hominem eodem modo inuiolabilem præstat.

Sunt, qui cutem vulnerant, & schedas eiusmodi vel alias res vulnere imponunt, idque conglutinant. Et sunt procul dubio modi eiusmodi plurimi militibus passim noti, in quibus indagandis ego curiosus esse nolo.

De autoribus si inquiratur, primi plerumque ignoti sunt, & ab incautis militibus per manus ista traduntur. Et si ad primum perueniretur, is procul dubio malus demon esset, vt postea dicitur. Carnifices huiusmodi *Autores huius rei.* ~~mag-~~ *mag-* ~~nyxias~~ sæpe autores agnoscunt; vt plerumque hoc hominum genus Magiæ deditum est. Ita ars Passauiensis dicta, *die Passauische Kunst*, quod in exercitu illo, qui circa Passauum collectus, postea anno 1611. in Bohemiam irrupit, & Pragam occupauit, primò innotuit, & per totam Germaniam passim disseminata est, à carnifice eius loci primò militibus communicata dicitur.

Rationem huius rei si inquiras, primò experientiam prætendunt, & magnos etiam viros, Principes ac Heroes allegant, qui suis experimentis probatum dederint, hoc modo ab omni armorum genere quem se inuiolabilem præstare posse. Deinde nonnulli ex astris huius effectus vim & causam deducunt, vnde certis constellationibus eiusmodi sigilla, periapta ac pentacula, quæ appellant, conficere docent.

Verùm enim verò, equidem hoc non negamus, talia ita fieri, & à magnis etiam viris vsurpari: sed de hoc iam quæstio est, an talia naturaliter fiant, & an fas ac pium sit, hominem Christianum hoc modo se inuiolabilem & impenetra

impenetrabilem reddere : an verò vi Magica & diabolica, atque ex pacto cum diabolo fiat, quicquid fit, & proinde illicitum atque impium sit, hoc modo se inuiolabilem præstare.

In qua quidem quæstione posteriorem sententiam defendimus, & vim atque efficaciam hanc ex pacto cum diabolo, atque ita ab ipso malo dæmone proficisci, & eū, qui sese huius generis medio aduersus armorum impetum munit, rem impiam tentare statuimus. Etenim primò certum est, neque in metallis, neque in chartis per se hanc vim inesse, sed characteribus demum notata istud præstare. At figurarum & characterum nulla talis vis & efficacia esse potest. Ergo à vi superiore ea proueniat necesse est : & proinde vel à Deo & bonis angelis, vel à diabolo. At nullibi in sacris literis exstat, quod Deus per se vel bonorum angelorum ministerio talia se effecturum promiserit, vel effecerit. Et quis à bonis angelis verborum sacrorum abusum, & talia superstitiosa, qualia supra sunt relata, probari credat ? Ergo à dæmone hæc prouenire credendum. Is nimirum, vt homines à Dei cultu abducat, & sibi obnoxios reddat, paciscitur cum aliquo, si à Deo ad se desciscat, cum ab armorum omnium vi immunem & inuiolabilem se præstiturum, si periaptum tale gestet, vel characteres chartæ inscriptos deuoret. Cuius pacti sese obnoxios reddunt, qui eosdem characteres vsurpant. Sunt enim characteres illi alphabetum diaboli & tessera quasi militaris, è qua suum auxilium implorantes agnoscit. Et si verò nonnulli hîc ab omni idololatria, superstitione & impietate sese immunes esse, & nihil commercij cum diabolo intercedere putant : tamen valde falluntur, dum mediis non à Deo, sed à diabolo ordinatis vtuntur.

Est enim pactum cum diabolo duplex, mediatum & immediatum, seu explicitum & implicitum. Immediatum & explicitum est, cum quis mediis ab ipso diabolo immediatè traditis vtitur : immediatum verò seu implicitum, cum quis mediis à diabolo præscriptis, sed non à diabolo ipso acceptis, sed per manus ab aliis traditis vtitur :

utitur: quorum utrumque prohibitum est, & contra legem Dei, quæ prohibet alienos Deos habere, pugnat. Neque est, quod hîc nonnulli obiiciunt, dicuntque, non esse verisimile, quod pacta cum aliis à diabolo inita ad alium transeant, & eadem impietate obstringant; cùm pacta efficiat paciscentium consensus. Etenim in pacto isto, quod dixi, implicito non omnis assensus abest. Cùm enim, qui eatenus adhuc mente sanus est,

Vt possit rupem & puteum vitare patentem,
facile agnoscat, characteres istos vel verba à se istam vim non habere, omnino antequam iis utatur, inquirere debet, qua vi id, quod præstant, agant. Quod si negligit, implicitè in pactum cum dæmone transit, qui pollicitus est, se istud præstiturum, qui ex suo præscripto istis characteribus & verbis usus fuerit, neque ab impietate liber est. Id quod vel sequentes duæ historiæ testantur. Refert Martinus del Rio, *disquisit. Magic. lib. 2. quest. 27. sect. 1.* de Henrico Cornelio Agrippa, qui cùm Louanij commensalem haberet nimis curiosum, accidit, ut peregrè abiret aliquando Agrippa, & uxori, quam postea repudiavit, claves musei traderet, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Cùm verò importuna & instanti petitione copiam ingrediendi impetrasset adolescens, ac in libellum coniurationum incidisset, & in eo legisset, ianua pulsatur, & cum ille legendo pergeret, iterumque ianua pulsaretur, nec iuuenis responderet, dæmon ingreditur, quæritque cur vocatus esset, terroreque ob metum iuueni nec respondenti fauces & spiritum interclusit. Ut enim qui lingua peregrina aliquid legit, ipse quid legat non intelligit, quod adstans aliquis intelligere potest: ita etiam si iuuenis hic se diabolum aduocare nesciuit, diabolus tamen tesseram suam & pactum agnoscens adfuit.

Alteram refert Henricus Brucæus, in *miscellaneis Smetij, libr. 5. epistola 17.* quam se à D. Næuio accepisse, & de ea innumeris ciuibus ibi constare scribit, & est hæc. Lipsiæ, puella non intelligens quid ageret ob ætatem; dum nutricis actionem totam, qua in ciendis tempestatibus vlam sæpius viderat, imitaretur, fulgura tonitruaque

excitavit, quibus villa haud procul ab vrbe diffita conflavit. Puellâ in Senatum adductâ deliberatum fuit, an in eam iure animaduerti posset: Iureconsultorum autem sententiis decifum, non poffe puniri, cùm ob ætatem, quid egerit, planè ignoraffet. Quæ hiftoria fatis docet, etiam quem incautè & pæne fine affenfu poffe in huiusmodi pactum cum diabolo fe immittere. Cùm enim puella ifta, etfi ob ætatem non intelligeret, quid ageret, ceremoniis à Dæmone fagæ alicui traditis & præfcriptis vteretur, Dæmon ftatim ex pacto adfuit, & tempeftatem illam excitavit. Quæ fi adultior aliquis, qui facilè intelligere potuiffet, in eiusmodi ceremoniis nō eam vim inefse, perpetrasset, à Ictis procul dubio non fuiffet abfolutus. Ideoque nemo, qui mentis compos eft, cùm facilè intelligere poffit, ceremonias tales, verba, & characteres ea, quæ præftare dicuntur, nec vi fua & naturali, nec à Deo aut bonis angelis conceffa agere, fed vim eam à Dæmone malo habere, iis vtetur; & is, qui iis vtitur, ab impietate, magia & idololatria immunis & liber efle non poteft.



*Sigillorū
an ali-
qua vis.*

Verùm cùm nonnulli ab aſtris iftas vires deducere conentur, ac figilla varia ſub certo aſtrorum poſitu componere doceant: & ifta opinio examinanda. Equidem inter figilla Arnoldi Villanouani & Paracelli, in *libr. Archidox. Magic.* nullum reperitur, quod hominem ab armis inuiolabilem reddere poffit, & propterea recentius diaboli inuentum hoc videtur: quia tamen effectuum illorum omnium, qui à figillis eiusmodi promittuntur, eadem eft ratio, omnino aliquid de figillis iftis dicendum videtur. Si enim in genere demonſtrauerimus, nullam vim naturalem talium figillorum efle, ſimul demonſtratum erit, nec figilla, quæ contra vulnera uſurpantur, ſuam ab aſtris vim habere.

Magia.

Sub Aſtologiæ nomine Magica talia venditari, non nouum eft, ſed olim iam in Orientalibus uſitatum fuit. De quo Plinius, *lib. 30. nat. hiſtor. cap. 1.* ait: *Magia fraudulentiffima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimifque ſeculis valuit. Autoritatem illi maximam fuiſſe, nemo miratur;*

miretur: quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanae mentis complexa in unam se redegit. Natam primò in Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepisse, velut altiore sanctioreque, quàm Medicinam. Ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quam maximè etiam nunc caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggererit, miscuisse artes Mathematicas, nullo non auido futura de se sciendi, atque ea è cælo verissimè peti credenti. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigium adoleuit, ut hodie etiam in magna parte gentium preualeat, & in oriente Regum Regibus imperet.

Atque utinam in Oriente ista superstitio substitisset, & cum Monarchia pereunte periisset. Verùm postea superstitio hæc in alias quoque regiones propagata est. Iam enim Galenus, lib. 9. de simp. med. fac. cap. de lapidib. §. iaspis, docet, vsitatum esse iaspidi draconem insculpere & annulis inferere ad confortationem ventriculi. Alexander Trallianus, lib. 10. in fine, Herculis erecti suffocantis Leonem imaginem lapidi insculptam ac annulo aureo inclusam Colicæ mederi scribit: atque ibidem quasi rem sacram & non nisi sacris hominibus communicandam, contra Colicam hunc annulum commendat. Decimo septimo vel vigesimo primo die Lunæ accipere iubet annulum ferreum, ac circulum ipsius octangulum efficere, atque in octangulum inscribere, Φεύγε Φεύγε ἰς γὰρ, ἢ κερύ-
δαλον ἰζήται, fuge, fuge, heu bilis: alauda quærebat. Subiectum autem signum  in annuli caput scribere iubet. Et lib. 10. c. 1. contra  podagram commendat laminam auream, in qua, Luna in libra vel Leone consistente, inscriptus sit versus Homeri: πλεῖστον δ' ἀγροῖ: τὸ δ' ἐστὶν α-
χλὺς ποταμοῦ. Qualia passim alia quoque habet Trallianus. Plurimos verò tales characteres proposuit Paracelsus, in lib. archidoxeos Magic. Ipse tamen, in lib. de philosoph. occulta, cap. de characterib. omnibus characteribus, signis, pentaculis, sigillis præfert duo: vnum, in quo certæ figuræ inscribitur nomen Adonai; alterum, in quo itidem peculiari figuræ inscribitur quinque syllabarum nomen Dei tetragrammaton. Atque hæc sigilla contra dæmones om-

nesque incantationes prodesse & mira præstare scribit, Atque iterum utinam dico, superstitio ista, quæ Regum Regibus in Oriente imperavit, nō etiam Christianis Principibus, Nobilibus, & magnis Viris imperaret, aut non inuenirentur, qui Magica ista Principibus & Nobilibus sub Astrologia venditarent; & tanti Viri diligentius in ista inquirerent! Nam facile inuenirent, ea nec probabili ratione niti. Etsi enim nonnulli conati sint, effectuum horum causam è cœlo deducere: tamen nec in modo constant, nec probabile quid afferunt.

Conciliator, *different.* 101. ex illo Ptolomæi, in centiloquio: *Vultus sublunarium subiectos esse vultibus cœlestibus*, id est, species animalium mundi inferioris subiici cœlestibus imaginibus, statuit, cœlestem scorpionem inferis dominari scorpionibus, serpentem serpentibus.

Verùm sit sanè, (quod tamen nondum ab iis probatum) scorpiones inferiores subiici signo Scorpij in cœlo: sed quid hoc ad scorpionem gemmæ insculptum? Certè sculptus vel pictus canis, vel scorpius, non est sub eodem genere cum cane vel scorpione animali.

Alij vim illam instillari sigillis à cœlo & stellis dicunt, spiritumque astralem in ea influentem & immisum, in mundo sublunari, metallis, lapidibus, & plantis illis se non accommodare tantum, verùm etiam in eorum substantiam occultè se ingerere, cum quibus mutuum & sympatheticum in primâ creatione adeptus est consensum, familiaritatem, mox & continuationem.

Verùm concedatur sanè, cœlum & stellas non tantum, quod vult in hac quæstione Erastus, *part. 1. disput. aduersus Paracels. pag. 151.* hæc inferiora calefacere, & illuminare, atque hoc modo ut causam generalem & communem tempore quolibet vnum effectum rebus cunctis demittere: sed statuatur etiam, certas stellas peculiare vires per occultas influentias in hæc inferiora ingerere, & ea, cum quibus habent familiaritatem, peculiariter afficere, atque aliam stellam cum smaragdo, aliam cum adamante, aliam cum rosa, aliam cum alia planta habere familiaritatem. Verùm quid ad hoc faciunt figuræ & characteres

acteres insculpti & adscripti, cum stellæ vires suas rebus merè naturaliter, sine omni nostro præscripto & artificio, communicent? Cur illas suas vires astra non æquè in metalla vel gemmas integras, nullisque characteribus insignitas infundunt, quàm in eas, in quas tales characteres insculpti sunt? Certe pœonia iusto tempore collecta, aliæque plantæ, atque alia omnino omnia, quæ amuletorum naturalium loco usurpantur, vires suas exserunt, magnes trahit ferrum & mouetur ad polum, sine omni figura vel characterè insculpto. Vnde rectè Galenus statuit, Iaspidem easdem vires habere, siue illi signum Scorpij insculpatur, siue non.

Henric. Cornelius Agrippa ab hac sententia non multum discrepat, qui libr. 1. de occulta Philosoph. cap. 33. ita hac de re scribit: *Omnes, inquit, stellæ suas proprias habent naturas, proprietates, conditiones: quarum signacula & characteres per suos radios etiam in istis inferioribus produciunt, in elementis, in lapidibus, in plantis, in animalibus & eorum membris. Vnde unaquæque res à dispositione harmonica, & à sua stella ipsam irradiante sortitur speciale aliquod signaculum, seu characterem sibi impressum, illius stellæ siue harmoniæ significatiuum, ac specialem in se continentem virtutem, ab aliis differentem, vel genere, vel specie, vel numero præiacentis materiæ: Habet itaque qualibet res suum characterem, ad aliquem peculiarem effectum sibi à sua stella impressum, maximè ab illa, quæ in ipsa præ cæteris obtinet principatum: & hi characteres has stellarum suarum proprias naturas, virtutes & radices in se continent atque retinent, earumque consimiles operationes in res alias, super quas reflectuntur, produciunt, & stellarum suarum influxus prouocant adiuuantque, siue planetarum, siue etiam stellarum fixarum, & imaginum, & signorum cœlestium, quoties videlicet in debita materia, suo tempore debitisque solennitatibus fuerint fabricati. Miras quoque ibi literas & characteres singulis Planetis proprios depingit. Si quis ergo vires alicuius stellæ expetat, rem stellæ illi subiectam, v. gr. si Solarem vim quis expetat, aurum sumendum esse, atque characterem illius planetæ, eo tempore, quo eius planetæ vires vigent, insculpendum esse docet. Verùm*

meræ petitiones principij sunt. Primò enim multas eiusmodi vires hisce sigillis tribuit Agrippa & alij, vt passim ex eorum descriptionibus videre est, quæ certè nullius stellæ sunt naturales. Paracelsus, *lib. 4. Archidox. Magic.* docet subulam fabricare, eique certos characteres depictos inscribere, affirmatque, si quis parieti creta circulum inscribat, & in eius centrum subulam infigat, omnes muscas eo loci in circulum illum sessuras, & ibi permanfuras, donec subula iterum è pariete euellatur. Credat Iudæus Apella, non ego.

Sunt tamen, qui hodie etiam id non solum credunt, sed aliis etiam publicis scriptis persuadere conantur, & vim hanc per characteres illos ab astris deduci opinantur. Monstrent verò quænam stella imperium istud in muscas habeat. Beelzebub quidem muscarum Deus dicitur. Et procul dubio potius huic parent muscæ, quàm stellis. Alius sigillum parat cum figura Saturni senis ligone terram fodientis, quæ Saturnum repræsentare debet, & quibusdam numeris, idque si in sinistra ocrea (cur non in dextra, vel in brachio?) gestetur, præstare scribit, ne quis à suo equo aliquid damni patiatur, difficilem præterea partum accelerare.

Deinde vnde probabunt, illos miros & ignorabiles characteres, quos apud Cornelium Agrippam, Paracelsum & alios videre est, stellarum certarum esse characteres? neque solum characteres, sed & alias figuras. Saturnum pingunt specie senis cum falce vel ligone. Iouem instar Regis cum sceptro. Quid hisce figuris cum planetis hisce? Et quæ causâ est, cur stellæ vires suas metallo tantum communicant, si hæ figuræ insculpantur & non aliæ? Et quis primùm docuit, hoc characterem hanc, isto illam stellam gaudere? Eadem ratio est aliarum figurarum, de quibus omnibus probandum, eas certarum stellarum figuras esse. Præterea, quid præter characteres faciunt verba, quæ non solum in fabricatione horum sigillorum pronunciantur, sed & sigillis insculpuntur & imprimuntur, vt ex *libr. Archid. Magicæ*, & sigillis Arnoldi de Villanoua videre est?

Alij ita se expedire conantur, dum dicunt, Indiuidua, cum incipiunt esse sub determinata constellatione, accipere mirabilem quandam facultatem operandi vel patiendi, præter eam, quam habent à specie. Sed sit hoc ita: tamen gemma vel metallum non tunc fieri incipit, cum sculpitur, sed antea erat, & quidem indiuidua substantia erat, atque ex ipsorum etiam sententia astralis spiritus & vis in substantiam, cum qua *συμπύκνω* habet, sese insinuat. Inter substantias nimirum naturales est occulta quædam familiaritas *συμπύκνω*, non verò inter substantias naturales & figuras artificiales.

Alij in ea sunt sententia, figuram quidem non esse principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre. Nam deformis figura in animo hominis tristitiam, pulchra gaudium adfert: & per instrumenta artificum, pro ratione figurarum, variæ fiunt operationes, aliæ per ferram, aliæ per securim.

Verum nec alicuius sunt momenti. Quæ enim est pulchritudo vel deformitas in imaginibus & characteribus hisce? Et cum pulchra delectent, cum videntur, quomodo hæc hominem delectare poterunt, cum vestibus tecta gestentur, aut rarò adspiciantur? & quid ad illam pulchritudinem varia nomina & quidem ignota faciunt? Instrumenta artificum quod attinet, facit figura quidem ad operationes, quæ fiunt per motum localem: non verò ad operationes, quæ per alterationes fiunt. In his figura nihil potest; gemmæque, si quas vires naturales habent, illas sub quacunque figura exserunt; scribitque Galenus de iaspide, loco supra allegato, se eius vim æquè expertum fuisse sine figura draconis vel scorpij, ac cum ea.

Neque alij etiam quid probabile saltem pro characterum & sigillorum viribus hætenus adferre potuerunt. Et qui possent tam absurdorum dogmatum rationes & causas reddere? cum sigilla non solum morbos depellere, sed alia etiam hominibus omnibus gratiosum reddere; alia scientiam, ingenium, memoriam, alia Principum fauorem, alia victoriam in bello & causis civilibus,

alia felicitatem in aucupio , piscatura, venatione, mercatura ; alia amicos fidos conciliare, alia hominem ad summos honores euehere , alia omnium votorum hominem compotem reddere , & quæ nescio quæ alia præstare scribant ?

Rodolphus Goclenius Junior hîc se variè torquet , in *Synarthrosi Magnetica*, & tandem inter sigilla distinguit, & illa, quorum autores perhibentur Ragaël , Chaël , Tetel, Hermes, Salomon reiicit ; alia verò commendat , ea scilicet , quæ sub certo siderum positu & concursu fabricata sint , & vires suas recipiant è stellarum influxu , & ex connexu & continuatione caussarum naturalium , naturaliter , citra vllam impietatem & superstitionem. Quis autem ille caussarum naturalium connexus sit , & qua ratione sigilla hæc & imagines vires suas à cœlo accipiant , nullibi explicat. Experimentis quidem hæc clara & patefacta esse dicit. At idem Chaël , Ragaël & reliqui Magi pro suis sigillis contendere possent : & cui hodie ignotum est , sigillis talibus sese plurimos ab armis inuiolabiles reddere ? Itaque hîc non quæritur, quid fiat ; sed quæritur, à quo agente hæc præstentur, an à causâ naturali, an à malo dæmone.

A causâ verò naturali tales vires & effectus non provenire posse, cuius accuratè, & sine præiudicio rem pensanti, facillè patet. Duo enim sunt in istis sigillis, Materia, & Characteres, quorum neutri vîs illa adscribi potest. Materia à natura est , & vires istas non habet ; quod ipsi confiteri necesse habent.

Equidem hîc ad sigillorum efficaciam probandam ad amuleta confugiunt , & illorum vim prætendunt. Verùm sit , ut omnia illa , quæ de amuletis scribuntur , vera sint , sicut quædam vera esse certum est : quid verò hoc ad sigilla , in quibus si metalla , characteres & similia consideres , illa talem vim non habere extra dubium est. Et pœonia , vngula alcis , & similia , vim , quam habent , exserunt , etiam characteribus nullis insignitis ; id quod de Iaspide quoque se expertum esse Galenus, *loco allegato* scribit.

Characteres verò ab artifice sunt, & vires istas nec ab artifice, nec à seipsis habere possunt. Characteres enim sunt ab idea in mente artificis, quæ in exteriora non agit. Ex se verò nihil nisi figuræ sunt. Figurarum autem in agendo nulla est efficacia, utpote quæ qualitates saltem quantitatis sunt. Omnis enim agendi vis est principaliter à substantia, quæ per suas qualitates est efficax. Arque actio est inter contraria eiusdem generis, qualia non sunt naturalia & artificialia; inter quæ characteres. Nec artificialia in naturalia agunt, eaque alterant & afficiunt, quatenus talia: sed in ea agunt, quatenus materiam naturalem habent: & contrà res naturales non alterant aut afficiunt res artificiales, quatenus tales; sed quatenus ex materia naturali constant. Et proinde imagines vel nomina insculpta materiæ nihil per se præstare possunt, materiaque, si afficiatur à cœlo, æquè afficitur, si nullam imaginem sculptam habeat; nullamque peculiarem vim cœlestium corporum influxus recipiendi characteres, figuræ ac verba materiæ insculpta ei tribuere possint.

Ad obiectionem equidem hanc respondere conatur Rodolphus Goclenius Iunior, dum in *Synarthrosi Magnetica* p. 102. scribit: *Non statua, qua talis, nec sigillum, nec imago, qua talis, potest aliam statuam aut qualitatem afficere. Sigilla siquidem artificialia ab arte nullam vim acquirunt, sed virtus eis instillatur & infunditur à cœlo & stellis: radius, inquam, ille cœlestis & spiritus astralis in ea influens & immissus, in mundo sublunari, metallis, lapidibus, ac plantis illis, se non accommodat tantùm, verùm etiam in eorundem substantiam occultè se ingerit, cum quibus mutuam ac sympatheticam in prima creatione adeptus est familiaritatem, nexum, & continuationem. Hic autem spiritus influit sine ulla adiuratione, consecratione, demonumque inuocatione, sed naturali prorsus modo. Sed nihil respondet. Hoc enim ipsum, utpote quod est in quæstione, probare debet, quod in metalla & chartas ignorabiliter signatas & literatas vis cœlestis talis, quæ sigillis tribuitur, influat. Hic Rhodus: hic saltandum. Etsi enim non negamus, stellas in hæc inferiora occultas habere influentias, & propterea frustra prolixè probatur,*

stellas non solum motu & lumine, sed & occulta influentia in hæc inferiora agere: tamen de duobus imprimis quæritur. Prius est, an stellæ vim habeant, tales casus fortuitos & effectus, qui non sunt naturales, sed à voluntate & arbitrio hominum pendent, producendi. Alterum est, cur vim illam non metallis integris, sed characteribus saltem insignitis communicent. Quid enim characteribus hisce cum stellis? quid Marti in cœlo cum imagine viri armati? quid Saturno cum sene ligonem gerente? & sic de cæteris planetis. Eodem modo res se habet de signis Zodiaci & reliquis asterismis, quibus nomina ex hominum arbitrio & voluntate docendi causâ imposita sunt, qui asterismum, quem piscem aut sagittarium nominant, alio nomine appellare potuissent: sicut hoc sæculo Hollandi signis illis meridionalibus, quæ in suis navigationibus obseruarunt, liberrimè & pro suo arbitrio nomina imposuerunt. Ita & signa asterismos illos denotantia ex arbitrio hominum sunt imposita, neque vlla est necessitas, cur vis alicuius stellæ in characterem talem hominum arbitrio impositum, si certo tempore sculpatur, sese insinuare debeat.

Res ergo eò redit, ex naturali causâ vim aliquam sigillis & characteribus talibus adscribi non posse, & si aliqua (nam de hoc ipso dubium est, & multa de his prædicantur, quæ reuera experientiæ non respondent) sicut Paracelsus, Arnoldus de Villa noua, Thurneiserus, & recentiores alij multa de his producant, in iis efficacia deprehendatur, ea vel imaginationi adscribenda, omnibusque notum est, maximam vim esse imaginationis: vel si ab hac sit, à causâ supernaturali illa pendeat necesse est: & quidem à dæmonibus, qui characteribus talibus, vi pacti, quod olim cum suis cultoribus inierunt, signis his tacite inuitantur & aduocantur. A gentilibus enim superstitioni & idololatriæ deditis talia ortum habent, dæmonesque talia sigilla & characteres quasi tesseras militares sibi constituerunt. Et proinde ex pacto siue implicito, siue explicito valent, eo nimirum, quod diabolus cum eo iniit, qui primus ab eo hanc disciplinam hausit. Agit nimirum

id diabolus, vt constitutas à se superstitiones confirmet ac stabiliat, easque hominum mentibus inferat, vel insertas confirmet & propaget, ac hominem à Creatore suo, mediisque ab eo creatis & in salutem hominum ordinatis, ad se quocunque modo auertat. Ideoque talia nihil aliud sunt, quàm noctuæ quædam diaboli, quibus ad aucupia animarum humanarum vtitur. Ac proinde tolerandum non est, quod Phædro, in *Cheirurgia minore*, scribit, in tali cura characteristica maiora & miraculosiora delitescere abscondita maiorum Patrum & antiquorum Prophetarum, quàm fas sit profari. Debuisset homo temerarius prius demonstrare, vel à Deo & natura, vel arte characteribus & verbis constellatis, quæ appellat, tantam vim inditam esse, quàm in alios Medicos ita debaccharetur, eosque blasphemos, alastores, qui honorem Deo in fummis & miraculosis characteristica curæ operationibus detraherent, nominaret. Is Deum honorat, qui Dei opera, qualia ab ipso condita sunt, contemplatur, admiratur, & celebrat. In Deum verò iniurius est & impius, qui rebus vires, quas nec à Deo, nec ab arte acceperunt, tribuit.

Et Patres primi ac antiqui Prophetæ, quos cura characteristica vsos scribit, non sunt ij, quorum in sacris literis fit mentio; cùm talia superstitiosa ipsos adhibuisse, nullo argumento probari possit: sed illi, quorum in *Asclepio Hermet. Trismegist.* fit mentio, his verbis: *Quoniam proavi multum errabant contra orationem deorum increduli & non aduertentes ad cultum religionemque diuinam, inuenerunt artem, quâ deos efficerent, cui inuenta adiunxerunt virtutem de anima mundi conuenientem, eamque miscentes. Et quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum vel angelorum eas indiderunt imaginibus suis diuinisque mysteriis, per quas sola idola & benefaciendi & malefaciendi vires habere potuissent.* Atque alij omnes, qui characteres istos probauerunt & defenderunt, damnatæ Magiæ & superstitionibus dediti fuere, Platonici scilicet, studiosissimi dæmonum cultores, Cornelius Agrippa, Paracelsus, & similes de Magia infami suspecti.

Neque valet, quod dicunt, talia fieri sine dæmonum inuocatione

inuocatione & adiuratione, aliisque modis illicitis, sed vi naturali operari. Nam primò ipsis probandum erat, peculiares virtutes talibus sigillis, quas metalla & gemmæ ex se non habent, inesse: quod nisi probauerint, mediis illicitis & à Deo non ordinatis, ac in natura non propositis vtuntur. Deinde etsi pactum cum diabolo & coniuratio explicita non accedit: implicita tamen adesse potest, agnoscitque diabolus istas quasi tesseras suis cultoribus semel propositas. Et quis eorum, qui omnem superstitionem & idololatriam in talibus sigillis abesse defendunt, nobis explicare potest, quid illi miri characteres, & vt Apuleius nominat, ignorabiliter literati, & ignota verba, quæ apparent in sigillis à Paracelso, *in Archidoxi Mag.* & *alibi*, propositis significant; aut fidem suam interponere, illas figuras & ignota verba non diaboli tesseras esse, quibus suos cultores sibi deuinxit? Turcicam scripturam Germanus non intelligit, sed Turca, sicut nec Turca Germanicam, sed Germanus. Ideoque etsi miros illos characteres & ignorabilia verba, non cuius homo intelligit: diabolus tamen, vt autor istius alphabeti & scripturæ ista intelligit, & iis aduocatus opem suam præstat. Æstimet ergo hæc & habeat in precio quisquis sit: mihi maximum illud & primum Dei præceptum in mente: *Non habebis deos alienos.*

Atque cum ex his clarè pateat, sigillorum & periaptorum nullas vires naturales esse, etiam hinc manifestum est, ea hominem ab armis inuiolabilem reddere non posse; cuius gratia hæc prolixius attulimus, & neque à cælo, neque ab alia causa naturali habere, quicquid ipsis tribuitur, sed omne hoc purum putum dæmonis inuentum esse; & propterea sine idololatria vsurpari non posse. Deus hominis corpus condidit, vt molle sit, & dolorem ac solutionem continui pati possit: aliter ergo qui id disponere & comparare vult, Dei ordini sese opponit, & diaboli ope vtitur. Etenim omnino effectus huius causæ, vel in Naturam, vel in Deum, vel in homines, vel in media illa, quæ adhibentur, vel in diabolum referenda est. In Naturam referri non potest. Ea enim hominis corpus for-

mat tale, vt quocunque armorum genere violari possit. Nec Deo hic effectus tribui potest, qui sine miraculo ordinem naturæ non mutat. Neque à Deo tale quicquam vnquam factum è sacra historia & scriptura patet; etsi Dei iussu difficillima, contra varios hostes, à suo populo bella gesta sint. Neque ab hominibus talis effectus provenire potest, quos tale aliquid ex se præstandi vim nullam habere, notissimum est. Neque etiam, si media illa consideres, illà talem effectum vllò modo producere, & naturæ ordinem invertere possunt. Sunt enim vel characteres, vel verba, vel simile quid; quibus nec à Deo, nec à Natura tales vires concessæ sunt. Ideoque eò res redit, diaboli ope talia præstari. Quanquam enim multi sunt, qui putant, sibi nihil commercij cum diabolo intercedere, etsi talia media vsurpent: tamen scire debent, talia media primitùs nec à Deo, nec ab hominibus inuenta, sed à diabolo suggesta esse iis, qui cum eo pactum iniuerunt; & proinde qui illis vitur, pacti huius se participem facere, vt suprà diximus.

Periaptis ergo eiusmodi malum dæmonem saltem homines ludificare, vel ex eo patet, quod cùm homines hoc modo se optimè contra omnia arma munitos putant, alij inveniuntur, qui inuiolabilitatem istam tollere & solvere, vt loquuntur, possunt, vnde, cùm minimè opinantur, in ista sua superstitione pereunt.

Et quidem modi illi soluendi plerumque nullius momenti sunt, mihi quidem non cogniti: sed tamen ex vulgi relatione constat, ista periapta contra globos argenteos non valere, item hominem inuiolabilem esse non posse, si globus plumbeus in ore masticaretur nonnihil, si gladij cuspis in igne calefiat, & seuo inungatur, si gladius terræ vel pani infigatur, & si quæ sint eiusmodi alia, in quibus curiosum esse, meum non est. Hoc certè inde patet, diabolum mendacem esse, nec pacta seruare, & sæpe fallere, & dum artem istam hominibus communicat, non id agere, vt iis profit, sed cùm se corpus ab iniuriis tutum præstiturum promittit, animæ infidiari. Cuius rei multi casus exstant, & inter eos notabilis est ille, qui mense
Februario

Februario anno hoc 1634. Misnia accidit. Ibi enim cum inter pocula miles quidam, cum solenni illa hodiè militum adiuratione, *ut me diabolus auferat*; iactaret, se ab omnibus armis inuiolabilem & impenetrabilem esse, utque eius rei documentum ederet, pectus nudum gladio breui bis magna vi feriret, ut etiam gladius incurueretur, neque quicquam læderetur, atque idem tertia vice tentaret, tum gladius subito in pectus penetrauit, & in ipsum cor adactus est, atque ita miserè miser homo periit.

Miles ergo Christianus & pius istis mediis illicitis, utpote à diabolo profectis, non utatur, sed licitis corpus suam protegendi artibus contentus sit: cætera Deo commendet, in cuius manu est vita nostra, & sine cuius voluntate ne capillus quidem de capite nostro decedit.





LIBRI QVINTI

P A R S V.

De Fracturis.

C A P V T I.

De Fracturis earumque curatione in genere.

QUOD in parte molli est vulnus, id in dura *Fractu-*
 & osse est *Fractura*, propriè Græcis *ἄγμα* & *ρα*,
καταγμα, quæ est ossis diuisio seu ruptura
 à causâ externa violenter irruente. Scripse-
 runt autem prolixè & accuratè de Fracturis
 imprimis Hippocrates, de *Fracturis*, & Galenus, in *com-*
ment. & 6. *meth. med. cap. 5. & 6.* atque inter Recentiores
 Hieronym. Fabricius ab Aquapendente, de *operationibus*
Cheirurgic. tit. de ossium fracturis, qui videantur. Nos rem
 breuiter contrahemus & proponemus.

Differentiæ.

Differentias tradit Galenus, 6. *meth. med. cap. 5.* Aliàs *Differē-*
 enim franguntur ossa in transversum, quæ imprimis & *tia.*
 propriè *Fractura* dicitur, & quidem si ita franguntur, vt
 nullo pacto extrema cohæreant, & è directo non iaceant,
 in specie huiusmodi *Fractura* *καυληδὼν*, à fracti caulis si-
 militudine appellatur. Paulus Ægineta scribit, τὸ *καυ-*
ληδὼν κατὰ γμῶ dici etiam *ῥαφασηδὼν* & *σικυηδὼν*, à similitu-
 dine fractæ radiculæ & cucumeris. Si verò os non saltem
 in duas partes fractum, sed & in plures contritum sit, fra-
 ctura ea *σύντριμμα*, *Comminutio* dicitur, Galeno etiā *καρυκεδὼν*,
 quod

quod sit facta in modum contusarum nucis testarum. Si verò secundum longitudinem, sicut ligna, ossa findantur, *πτερομήκης*, recta, propriè *Fissura*, *σχιδακήδον*, nominatur. In capite hæc solutæ unitatis species peculiararia nomina habet, de quibus Hippocrates, *lib. de vulneribus capitis*, & *lib. 1. Pract. part. 1. cap. 23.* videantur.

Fracturarum harum & aliæ sunt differentię. Quædam enim sunt magnæ, quædam parvæ; quædam simplex & vnica, quædam multiplex; quædam æqualis, quædam inæqualis; & nonnunquam vno, nunc vario modo ossa franguntur. Et quidem à figura & aliarum partium similitudine ab antiquis nomina iis indita sunt, & vt dictum, *καυλήδον*, *ραφανήδον*, *σικνηδον* *κρίταγμα* dictum; interdum & *ἀλφιλήδον*, vbi in multas tenues partes, farinæ instar, os comminutum est; item *κωλαμήδον*, arundinata fractio, *ἐς ὄνυχον*, ad unguis formam. Quas tamen appellationes plerumque neglexit Hippocrates, & vñtatis nominibus vsus eas oratione interpretari & circumloqui maluit. Aliquando omnes ossis fracti partes iterum coalescunt, interdum verò ossis fracti aliqua pars abscedit.

A parte affecta quoque variæ sumuntur differentię. Alia enim est cranij fractura, alia humeri, alia brachij, alia femoris, alia alius partis. Et quidem in brachio vel vnum os, vel vtrunque, vna scil. & radius frangitur. Eodem modo sese res habet in crure. Franguntur & ossa nasi, clauiculæ, costæ, patella.

Sunt deinde & accidentales differentię, quod os fractum vel in sua sede manet, vel super aliud os effertur: quod fractura est recens, vel vetus. Sunt & aliæ improprie differentię, vt quod fractura coniungitur interdum cum vulnere, interdum cum luxatione, interdum cum aliis affectibus. Interdum enim fit fractura cute & carne superiacente integra; interdum earum vulnus accedit. Interdum quoque cum fractura luxatio articuli vicini accidit. Accedunt interdum fracturæ dolor insignis, tumor, & inflammatio: interdum verò hæc absunt.

Causæ.

Causæ.

Omnia autem ossa frangere possunt, quæ ita ossa inflectere

tere conantur, ut ea, cum flexibilia non sint, necessario frangantur. Galenus, 2. de fractur. text. 9. ad quatuor causas ea omnia reducit, dum scribit: *Vel aliquid est, quod contundere potest, si vehementi impetu deferatur: id autem procul dubio corpus aliquid esse debet, quod durum substantia sit, & mole non exiguum. Vel aliquid, quod non cutem solidum, vel quod aliquid etiam, quod subest cuti usque ad ossa, sed quod ossa etiam ipsa diuidat: quod sanè malum ipse idpar, quasi defensionem dicat, in libro de vulneribus capitis vocat. Quinetiam ex alto loco desilientes nonnulli vel tibiæ, vel femoris os fregerunt, quæ sicciora ipsis, neque admodum densa fuerint: nam in palæstra nos quoque vidimus ex circumtortione, hoc est, *κατὰ περιστάσειν*, ita enim clarè dici posset, fracturam contigisse in quodam, cui cum fracta esset tibia una cum sura, magno cum vulnere ossa denudata sunt. Fractura enim ea euenit, cum tibia cruri aduersarij luctantis per transversum fuisset subiecta, ita, ut utraque eius capita & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum violenter deprimerentur: id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipsis circumtorquentur, videre licet. Si enim ligna aliqua supra femur nostrum imposita ex utroque capite deorsum vehementer manibus urgeamus, frangi ea in media parte cernemus.*

Facit tamen ad ossium fracturam etiam ipsa ossium constitutio, quæ nunc fragilis est, ut etiam paruum impetum sustinere non possit, nunc verò durior, ut non nisi maiore impetu frangi queat: ossa etiam fragilia reddit caries, & imprimis, quæ luem Veneream sequitur, & qui sæpius inunctionibus mercurialibus vsi sunt. Memorandæ & raræ fragilitatis historia exstat apud Marcellum Donatum, de hist. med. mirabil. lib. 4. cap. 5. & est hæc: *Vincentius Morellus, illustris Poetæ nobilisque Patricij D. Dionysij de Pietis, auriga cum aliis conseruis lusitans, arrepta è mensa dimidij mali aurantijs parte, in socium antecurrentem proiecit, maius sibi malum, quàm alteri parans: eo namque in brachio valido motu os humeri dextri ita perfractum fuit, ut ruptis ossis capita inuicem disiuncta, manifestè tactu deprehenderentur: at auditu mirum, vix ossè illo ferruminato, cum priores operationes nondum obire posset, nocte media lectulo cubans*

expergesactus, brachium alterum demisit, ut matulam suscipere: qua in motione os brachij sinistrum circa mediam ipsius partem disruptum fuit, quod pariter ope medica occalluit. Laborauerat hic vir antea per plures annos lue Gallica saeuissima, atque caput, crura, brachiaque tophacei tumores occupant, qui tandem ex illitione ex unguento cum hydrargyro delituisse videbantur. Quamobrem brachij ossa carie exesa, & vitiosa adeo facile admirandaeque fractioni occasionem praebuisse est censendum. Similes duae habentur apud Schenckium, lib. 5. obs. 8. ex obseruatione D. Camerarij. Fuit etiam à Capiuaccio commemoratum aliquando, quod quidam nucleum amygdalinum pauimento illidere volens, fregerit brachium. Quemadmodum & alius quidam, tundens aliquid non grauiter malleo, itidem brachium fregit. Aliae duae historiae reperiuntur apud Guil. Fabricium, cent. 2. obseru. Prima est Philiberti Sarrazeni Medici Lugdunensis, qui ad Guil. Fabricium, obseru. 66. ita scribit: *Vir quidam Lugdunensis sexagenarius ex artbritide pituitosa in articulis humeri & cubiti dextri, iam ferè bimestre spatium obtuso dolore torquebatur: nullis utitur remedijs, solum sibi partis illius quietem imperat, dum brachium affectum fascia obuolutum, & pettori innixum continuò haberet. Is aliquin sanus & valens, in publicū hora circiter diei octaua progressurus, dum cheirotheca in manum affectae partis induere leuissimo conatu adnitiitur, brachij os quatuor aut quinque digitis infra humerum transversum effregit. Vocatus ego confestim, rem non sine admiratione conspicio, exploro, & per Cheirurgum os ipsum restituo, quae conueniebant remedia, iubeo admoneri. Elapso triduo aegrotum reuiso, num appositè restituta essent omnia exploraturus, remotis fasciis & assulis, naturalem ossis situm rediisse vidimus, & appressis digitis persensimus. Sed ecce paulò inferius circa cubiti articulum noua se, & nondum conspecta obtulit ossis eiusdem fractura, dolores urgent clamosi, restitutioni itidem sedulo incumbimus. Inde placata omnia, & nunc bellè quiescit, nondum tamen ab eo tempore explicatae fasciae, nec visum, uti se habeat pars ea. Miratus sum diu tantam ossium fragilitatem in eo homine, qui se ullis ossium affectibus, vel à lue Venerea, vel aliunde contractis, laborasse pernegauit.*

Altera habetur observat. 68. his verbis : Philiberta Bra-
clea Segusiana, ubi quinquagesimum nonum ætatis suæ annum
attigisset, sua sponte, nullaque vi extrinsecus illata ossibus con-
fractis, anno 1606. sublata fuit. Hæc cum die Dominico sacro
iuxta ritum & patriæ consuetudinem manè recentem subucu-
lam indueret, sublato corpore iacente, & manibus sursum ex-
porrectis, brachij os magno dolore rumpi & conteri sensit, sic
ut Cheirurgi opera fuerit opus, qui ubi fractorum ossium extre-
ma aptè composuisset, & fasciis deligasset, adhibitis præterea
extrinsecis congruis remediis affectum hunc feliciter curavit.
Sed misella hæc non tam citò ab his liberata fuit angustiis,
quàm adhuc citius seuerioris mali impetum debuerit sustinere;
ipsamque cum tandem aliquando domesticorum suorum ope
è lectulo, in quo iam dudum decumbebát, ad ignem esset itura,
ubi induere primàm tibias conaretur, ancilla, quæ illi tunc
temporis ministrabat, admotis manibus opem ferens os dextræ
cruris in transversum confregit: quod iterum Cheirurgus re-
paravit. His in ærumnis miserrima illa biennium vixit, cum-
que toto hoc temporis tractu variis fracturis innumerisque do-
loribus indies conficeretur, eam tandem huic luci eripi conti-
git. Et scribit Autor huius observationis, quod neque à
lue Venerea vel alio morbo in hac muliere tales fracturæ
caussatæ fuerint, cum nunquam tali aliquo morbo labo-
rauerit. Caussam autem veram esse putat venenum ali-
quod occultum, ab insigni humorum corruptela profe-
ctum, quod totam ossium substantiam quoquo versum
permeans inenarrabili modo eam corruerit.

Signa Diagnostica.

Facile fractura per transversum vel obliquè facta co-
gnosciatur, quia tactu ossis fracti extremitates separatæ
deprehenduntur, & in fracturæ loco cavitas non natura-
lis deprehenditur. Præterea corpus membrumque fra-
ctum debito modo moveri non potest. Dolor etiam, an-
tequam ossa componuntur, acerbior exoritur, dum ossis
fracti extremitates partes sentientes pungunt. Quod ut
rectius cognoscatur, membrum sanum, ut brachium cum
brachio, crus cum crurè, comparandum est. Sæpius
etiam ob os fractum membrum brevius redditur, dum
musculi

Signa
Diagno-
stica.

musculi inferiorem ossis partem sursum trahunt. Et plerumque fracturæ [vulgo etiam notæ sunt, & causæ violentæ ossa frangendi vim habentes præcesserunt.

Fracturæ verò per longum factæ difficilius cognoscuntur: deprehenduntur tamen ex membri crassitie præternaturali, & inæqualitate ac dolore.

Ossa etiam sæpe abscedunt, dum scilicet omnes eius particulæ reponi non potuerunt, & quæ à carne denudantur: id quod cognoscitur ex ossis nigritie, si id conspectui pateat, vel mobilitate ossis, si aliis ossibus non adhærere deprehendatur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Fractura ossium secundum longitudinem facta, facilius curatur, quàm quæ facta est per obliquum, aut transuersum. Operosa enim ossium repositione opus non est, sed sufficit, si ossa quasi hiantia iterum coniungantur.

2. Inter fracturas transuersas & obliquas ea facilius curatur, & minùs periculosa est, quæ est simplex & æqualis, & in qua fracta ossa suis sedibus mota non sunt.

3. Illæ fracturæ, in quibus capita fractorum ossium sunt retusa, minùs sunt periculosæ: in quibus verò sunt acuta, pessimæ sunt; quia neque faciliè committuntur, & nullo retuso innituntur, carnemque vulnerant, interdum neruum quoque aut musculum. Celsus, lib. 5. cap. 7.

4. Difficilius verò curatur fractura, vbi os in multa fragmenta diuisum est, & quò plura fragmenta sunt; & vbi eminentiæ acutæ, quæ partes vicinas pungunt.

5. Quò fractura maior & ossa fracta grandiora, eò difficilius & tardius curatur fractura.

6. Vbi ossa duo coniuncta, vt in brachio radius & ulna, in crure tibia & fibula, ambo fracta sunt, difficilius curantur, quàm si alterum ex his saltem fractum sit. Si enim os vnum integrum maneat, musculi minùs contrahi possunt, qui ab integro osse tensi seruantur. Et vbi os fractum repositum est, si alterum sit integrum, id fracto fulcri quasi loco est, & plus ab eo opis, quàm à fasciis & ferulis, est.

Contrà

Contra verò si vtrumque os fractum sit, omnia in repository continendo curiosius fieri oportet.

7. Quæ fractura in ossis medio est, leuior habenda, quàm quæ capiti ossis seu superiori seu inferiori propior est. Cum enim prope caput inferius sint plures tendines, prope caput verò superius plures nerui: maiores dolores excitantur, & curatio redditur difficilior. Si verò prope articulum sit fractura, omnium periculosissima est; cum ibi sint tendines, & nerui, & ligamenta, & pars fracta eo loco commodè ligari non possit, in loco etiam exsanguis & frigido calor sit debilis. Et licet fractura in isto loco consolidetur: tamen membri illius in motu impedimentum relinquit; ob callum, qui tendines aut musculos quasi ligat.

8. Fractura recens ad consolidationem aptissima est. Si verò tempus aliquod protrahatur, curatio omnino difficilior redditur; non solum, quia accedente inflammatione extensio partis, quæ requiritur, fieri sine periculo non potest, sed & quia occalescunt extremitates ossium, ut postea nunquam coalescere possint; idque præcipue accidit in senibus. Ideoque danda opera, ut quamprimum extremitates ossium inter se coaptentur. Ita enim facile postea coalescent. Omnino enim si fracturæ dolor & inflammatio accidant, curationem difficiliorem reddunt.

9. Fracturæ ossis alicuius insignis conueniens curatio si ultra septimum diem protrahatur, periculum est, ne ex ossibus aliquod syderetur. Galenus, 3. de fract. t. 37.

10. Ita & si carnis contusio & vulnus fracturæ coniungatur, fractura periculosa est, & eo periculosior, quò vulnus maius est, præsertim si grandiores muscoli, ut femoris & humeri, vulnerati sint. Inflammationes enim facile accedunt, & tandem gangræna ac sphacelus. Curamque etiam id difficiliorem reddit, quod ferulæ & similia, quæ ad fracturas repositas continendas necessaria sunt, non ita commodè adaptari possunt, sed foramen vulneris sanandi causa seruandum est.

11. Si ossa ita fracta sint & comminuta, ut in antiquum

statum reduci nequeant, perfecta sanitas ægro promitti non potest. Et si enim ossa coalescant: tamen membrum breuius, & ad pristina officia ineptum redditur.

12. In quibus ossa restitui nequiverunt, scire licet, hæc abscessura esse, atque etiam ea, quæ carne omnino nudata sunt, Hippocrates, 3. *de fract.* text. 44. Abscedunt autem ossa nunc citius, nunc tardius. Citius separantur ossa, quæ citius arescunt, & à succrescente carne citius propulsantur. Et ideo paruum os citius abscedit, & quod in extrema est parte, & quod rarius est; inde accidit, ut intra decimum quartum diem talia ossa separentur. Maiora verò ossa & solidiora tardius abscedunt. Nam & tardius arescunt, & à succrescente carne tardius propulsantur, unde ante quadragesimum diem non abscedunt, nonnunquam & sexagesimum, & ad multos menses abscessus differtur. Imò nonnunquam ossium valde comminutorum fragmenta post multos annos prorumpunt, ut exemplo docet Guiliel. Fabricius, *cent. 4. observ. 97.* Atque ipse novi militum Ducem quemdam primarium, qui ad Noribergam globo per dextrum brachium traiectus est, quo os humeri ipsum fractum est, è quo vulnere adhuc hoc anno 1634. ossium fragmenta erumpunt.

13. Ætas quoque, corporis temperatura & habitus, morbi tolerantia, vitæ genus, anni tempus, regio & cœli status, & omnino omnia, quæ vires determinare possunt, curationem faciliorem vel difficiliorem reddunt. Et propterea fracturæ sanatio in iuuenibus facilior est, in senibus & decrepitis difficilis, imò sæpe impossibilis.

14. Fracturæ cum inflammatione & carnis contusione periculosæ sunt, cum eæ integrè curari, antequam illa curentur, non possint.

15. De tempore consolidationis fracturæ nihil certi prædici potest; cum id variet secundum ætatem, habitum corporis, & anni tempus, ac alias circumstantias. In iuuenibus enim bono corporis habitu præditis, bonam diætam seruantibus, & temperato cœli statu ossa citius consolidantur. Tardius verò in senibus & debilibus.

16. Nasi, maxillæ, iuguli, pectoris, scapularum ossa co-
stæ, ossa spinæ, tali, calcis, manus, & plantæ pedis intra
vigesimalium & vigesimalium quartum diem consolidantur:
Crurum & brachiorum intra trigesimalium quintum &
quadragesimalium diem.

Curatio.

Fractura simplex cum sit solutæ vniratis species, etiam *Curatio*
communem & vniuersalem Indicationem habet, id, quod
dissunctum est, esse vniendum. Ethæ vero vnitiõ illa Natu-
ræ opus sit, vt in vulneribus: tamen vt Natura scopum
suum assequatur, plura adhuc necessaria sunt. Nimirum
cum ossa fracta plerumque suo loco dimoueantur, si id
accidat, ossa fracta suo loco restituenda, & ad amissum
coaptanda sunt. Deinde hoc modo coniuncta sunt ser-
uanda. Quæ si dextrè à Cheirurgo fiant, vnitiõ postea os-
sium, seu calli generatio Naturæ opus est. Medicus tamen
naturæ opem ferre debet: quod fit, si partis naturalem
temperiem conseruet, & inflammatio, ac omnia superue-
nientia symptomata, quæ naturam in opere suo turbare
poterunt, auertantur.

Primò ergo, vt Cornelius Cællus, lib. 8. cap. 7. docet,
animaduertendum ac considerandum est, vtrum fracta
ossa proprio loco exciderint, necne, cum non semper, vbi
transuersim franguntur ossa, sua naturali sede excidant.
Cognoscitur autem ossa suo loco dimota non esse, si in
fracturæ loco nulla cavitæ percipitur, nec punctiõnis
sensus, nec membrum breuius apparet. In hac ergo fra-
cturæ specie non opus est, vt membrum extendatur, & de
ossium repositione ac coaptatione laboretur. Facile enim
fieri potest, si id tentetur, vt dolores excitentur, & ossium
fracturæ capita & eminentiæ mutuo atterantur & fran-
gantur: sed danda solam opera, vt ossa fracta in sua na-
turali sede detineantur & vniantur, vt mox dicetur.

Si verò ossa fracta loco suo exciderint, ita vt vnũ su-
pra alterum efferatur, prima cura esse debet, vt fracta ossa
loco suo restituantur. Fit autem hoc duabus primariõ
operationibus, quarum altera *extensio* vel *apertio*, ex-
tensio; altera verò *adipunctio*, conformatio seu ossium in

suum locum repositio appellatur. Nemo autem has operationes rectè perficiet, nisi qui naturam ossium & fracturarum differentias cognitas habuerit. Ossium natura è Galeni, *de ossibus*, & aliorum Anatomicorum libris, atque imprimis ex *avvriçia* cognoscenda est. Fracturæ differentias tradidit Galenus, *lib. 6. meth. med. cap. 5.*

Primò ergo in fractorum ossium restitutione opus est partis extensione. Etenim cum citra musculi præcisionem, aut ossis fracti partes è suo loco dimouentur, aut articulus è suo loco excidit, musculus, cuius initium ei parti annexum est, in quam vel pars ossis fracti inclinatur, vel articulus procidit, totus ad suum caput retrahitur, atque ita eam illius membri partem, quæ ipsi coniuncta est, secum rapit. Vnde fieri non potest, ut vel fractum os rectè conformetur, vel luxatum suæ sedi reponatur, antequam tantum retrahatur, quantum in hanc vel illam partem è suo loco dimotum est. Alioquin, si scilicet non recta fiat extensio, in fracturis ex attritione rumperentur ossium eminentiæ, & ita in suas cavitates reponi non possent, sed vel exterius ad ossium latera hærent, vel inter ossa fracta remanerent, & coaptatio ossium impediretur.

Itaque ut os fractum rectè conformari queat, vtriusque partis ossis fracti retrorsum seu in diuersa distractione, quæ Græci *avvriçia* dicitur, opus est. Ut autem extensio iusta fiat, opera danda, ut fiat cum dolore nullo vel minimo. Fiet verò hoc, si membrum extendendum ea figura locetur, in qua musculi non agunt, sed otiosi & omnes laxati sunt, ut omnes musculorum ipsius fibræ rectè extendi possint: quo modo & minore extensione opus est, & minore cum dolore opus perficitur.

Fit autem extensio hæc & distractio vel vnius tantum operâ, vel plurium; & quidem manibus tantum, vel habenis, fasciis aut machinis. Vbi digitus fractus est, vel aliud membrum tenerum, vnius operâ extensio fieri potest, vnam fracti membri partem dextrâ, alteram sinistrâ manu prehendentis, & inuicem diducentis: vel duorum, ut vnus membri fracti partem teneat, alter extendat. Si verò maius & robustius aliquod membrum fractum plurium opera

opera necessaria est, ita quidem, ut alter utraque manu unam membri fracti partem, alter itidem utraque alteramprehendat, & in diuersa trahendo contendant. Nonnunquam verò fasciis, linteis & habenis circumpositis, & utrinque membro fracto ad laquei figuram adaptatis opus est, quas plures in diuersa trahant: nonnunquam verò, & quoties maiore, sed sine violentia, extensione opus est, unâ cum hisce machinamenta adhibenda, de quibus Hippocrates, 2. de fract. text. 40. & seq. & Oribasius, de machin. Paræus, lib. 15. cap. 7.

Est autem extensio vel æqualis, vel inæqualis. Æqualis ea est, in qua ab utroque latere ossis fracti æqualiter membrum extenditur. Inæqualis autem, quâ ab uno latere membrum magis extenditur: quæ locum habet, ubi alterutrum tibiæ vel cubiti os tantum fractum est. Illud enim latus magis extendendum est, in quo os fractum continetur.

*Extensio
quotu-
plex.*

Diorthosis verò seu conformatio est ossis fracti in suum locum repositio, & extremitatum ossis fracti recta conformatio, quæ fit, si postquam membrum eatenus extensum est, ut reponenda ossa se tangere non possint, Chirurgus ambabus manibus utrumque membrum apprehendat, & quod in dextram partem prolapsum est, in sinistram, & contra, quod in anteriorem prolapsum est, in contrariam, & contra detrudat, atque ossium eminentias in suas cavitates recondat, donec extremitates ossium rectè vnitæ, & in suas sedes depulsæ sint, & membrum naturalem figuram recuperauerit. Non sunt autem eminentiæ ossium cum impulsu in suas cavitates intrudendæ, ne rumpantur, sed potius spontè sua, extensione laxatâ, manibus Chirurgi leniter directæ in suas sedes recedant. Atque hæc omnia quamprimùm faciendâ sunt, antequam inflammatio accedat. Si enim inflammatio accesserit, & membri extensio ac ossium repositio tentetur, facilè conuulsio excitatur.

*Confor-
matio.*

Si verò Chirurgus vocatus fuerit, cum iam inflammatio coeperit, cum, & ob eam reductio ossium tentari nequeat, omni modo contra inflammationem pugnandum,

eaque ut quamprimum tollatur, iis medicamentis, quæ supra, *parte 1. cap. 5. de inflammatione*, sunt proposita, danda opera. Interim de parte affecta sollicitum esse oportet, ne fluxionem promptè recipiat: id quod fit repellentibus, & si pars eo modo locetur, & tractetur, ut nullus dolor inferatur. Transacta inflammatione postea danda opera, ut ossa reducantur.

Si verò ossium fractorum extremitates extra cutem prorumpant & emineant, qua ratione talis fractura curanda sit, dicetur capite sequenti. His peractis dispiciendum an ossa rectè composita sint. Cognoscitur autem id, ut Hippocrates, 3. *de offic. Medic. 1. 24.* ait, si dolor ægrum amplius non ita infestat, sicut prius; si ossium eminentiæ inter se coniunctæ partem amplius non pungant; si dum pars fracta manu tangitur, nulla cavitas, nulla eminentia & inæqualitas percipitur; & si fractum membrum cum pari sano, id est, humerus cum humero, femur cum femore, crus cum crure comparatur, ei penes figuram, & magnitudinem ferè simile sit. Ferè quidem; quia secundum crassitiem potest esse aliqua diuersitas; cum propter dolorem & affluxum humorum fractum membrum plerumque intumescat.

Vbi ossa conformata esse deprehenditur, intensio sensim remittenda, & aptâ deligatione, ut ossa coaptata, unita & rectè conformata maneant, præstandum. Quod duabus aliis operationibus perficitur, nimirum deligatione, & membri collocatione. Unde alij quatuor operationibus fracturarum curationem absolui scribunt: extensione, conformatione, deligatione, & membri collocatione.

Antequam tamen fascia membro fracto iniiciatur, medicamenta aliqua ad fluxum humorum & inflammationem prohibendam, atque etiam calli generationem adiuvandam imponi solent, in quo Autores varij sunt. Hippocrates cerato rosaceo utitur: Celsus pannis oleo & vino tinctis: Alij primò fracturæ *ceratum rosaceum* cum linteo latiore, deinde linteum vino nigro austero aut succo granatorum madidum imponunt: alij stuppas albumine

albumine oui conquassato madefactas & expressas : alij, quod hodiè est frequentissimum, panno lineo illinunt misturam ex albumine oui & pulueribus adstringentibus ex bolo armeno, sanguine draconis, rosæ, balaustris, radicibus consolidæ, thure & similibus paratam, eamque imponunt. Quæ medicamenta eò vsque in singulis deligationibus continuantur; donec nullus amplius inflammationis metus sit, & fractura iam stabilis esse incipiat : postea admouentur ætate emplastrum diapalma, hieme barbarum vel aliud conueniens. Atque hæc medicamentorum diuersitas non sine causa ab Autoribus inducta fuisse videtur. Vbi enim indicatio est firmandi fracturam, & dolor ac inflammationis metus id non prohibet, albumen oui & cataplasmata adstringentia vsurpantur : si verò dolor vrget, ceratum & oleum rosaceum ac vinum vsurpandum.

Vel ℥. Capitis mortui è sem. lini, sem. lini puluer. butyri s.s. rad. symphyti maior. ana ʒ. iiii. boli Armeni, cerussæ, ana ʒ. j. album. ouor. num xv. F. Cataplasma. Ponatur super fracturam, & post 2. dies renouetur. Repetatur quinquies.

Vel ℥. farine volatilis lb. s. mastich. gummi Arab. ana ʒ. j. mumie, boli Armen. ana ʒ. s. Cum albumin. ouor. F. Cataplasma.

Vtile est & empl. Vigonis, quod tradit lib. 8. cap. 6. Guil. Fabricius, cent. 4. obseru. 99. hoc Emplastro vtitur.

℥. empl. Slotani ʒ. iiii. puluer. rad. symphyti maior. ros. rubr. myrtillor. ana ʒ. ij. lapid. osteocollæ præp. ʒ. vj. Misc. lento igne cum modico ol. rosæ. F. Emplastr.

Vulgus Cheirurgorum in fracturis sæpe statim ab initio aut post paucos dies empl. oxycroceum applicare solet. Verùm hoc non fit sine periculo, vt exemplo docet, loco allegato, Fabricius. Cùm enim hoc emplastrum partem affectam calefaciat, & sanguinem ac humores attrahat, pruritus, dolorem, inflammationem, & gangrænam, præcipuè in corpore bilioso & cacochoymico, inducere solet.

Postquam medicamenta idonea imposita sunt, deligatio instituenda, quæ nec nimis laxa sit, ne ossa suo loco iterum dimoueri possint; nec nimis arcta, ne alimenti affluxum prohibeat, & dolorem excitet. Perficitur verò duabus

duabus fasciis, quarum prior, quæ non incommodè oxy-
crato humectatur, supra fracturam iniicienda, & circa
eam bis terue conuoluenda sursum versus, ita vt multum
sanæ partis complectatur, vt eâ ossa reposita continean-
tur, & confluxus sanguinis ad locum affectum prohibea-
tur. Altera priore dimidio longior contrario modo cir-
cumducenda, primumque fracturæ iniicienda, & ab ea in-
cipiens deorsum aliquoties circumuoluenda, iterumque
supra fracturam ducenda, & tandem versus partem sanam
superiorem ducenda. Ita enim si à prima fascia versus
vnam partem musculus distortus fortè est, à secunda emen-
datur, humor ex parte exprimitur, & sanguinis tam ex in-
ferioribus, quam superioribus influxus præcauetur. Deli-
gationes enim omnes eas vires habent, vt ex iis partibus;
quibus primum iniiciuntur, humores exprimant in eas, in
quas finiuntur.

*Ferulæ
fracturis
adhiben-
dæ.*

Atque hæc, quæ hisce duabus fasciis, quas Hippocra-
tes *ῥαβδίδες* appellat, fit deligatio, Hippocrati *ῥαβδίδες*
dicitur. Vt verò in magnis ossibus deligatio sit stabilior,
plagulæ seu splenia insuper apponuntur, & post earum
appositionem duabus fasciis æqualibus, quas *ῥαβδίδες* ap-
pellat Hippocrates, deligatio firmatur, quarum vna ab in-
feriore parte sursum dextrorsum vel sinistrorsum fertur;
altera deorsum via priori aduersâ: quæ deligatio Hip-
pocr. *ῥαβδίδες* dicitur. Et omnino cauendum, ne ligatura
vel laxior sit, quæ ossa in suum locum reposita non sa-
tis contineat; neque arctior, quæ dolorem excitet, sed
vitato amborum incommodo media eligenda, vt vtriuf-
que commodo fruamur: & si paucis complexibus fractu-
ra satis contineri non potest, securitatem iniectionis nu-
merus præstat.

Et vt ossa reposita omninò firmiter contineantur, nec
loco suo moueantur, ferulæ insuper iniiciuntur, si loci
affecti natura patiatur. Etenim cum fasciæ & splenia in-
flexibilia non sint, fracturam firmam & directam seruare
non possunt; sed faciliè fieri potest, vt tùm vigilâtibus, tùm
dormientibus membrum moueatur. Vt igitur in motibus,
qui non animaduertuntur, membrum firmum teneatur,

opus est iis, quæ rigida sunt, & non flectuntur, & tamen minus ponderosa sunt. Quem ad finem, ut Hieronymus Fabricius loquitur, in mundo non poterat Hippocrates eligere post plagulas meliora instrumenta, quàm ferulas, quæ & rigidæ sunt, ac inflexiles & leues. Verùm cum ferula destituamur, eius loco ligneis tabellis tenuibus utimur. Nonnulli corticibus arborum loco ferularum utuntur. Verùm si quis iis uti velit, videat, ne virides sint, sed propè exsiccati. Virides enim, cùm exsiccantur, circa fracturam contrahuntur, doloresque excitant, atque ossa nonnunquam suo loco iterum dimouent, ut exemplo peculiari docet Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obseruat. 98.*

Tandem membro canalis, si opus sit, adhibendus, de quo Hippocrates & Galenus, *de iis, quæ in medicat. fiunt. text. 18.* membrumque rectè collocandum, videndumque, ut positio sit mollis, æqualis & sursum versa: mollis, ne membrum fractum eâ parte comprimat, neque dolorem & inflammationem excitet: æqualis, ut dolorem nullum inferat, nec membrum distorqueat: sursum versa, ne humores pondere suo deorsum tendentes ad locum affectum affluant. Imprimis autem danda opera, ut mediâ articulorum figura & musculorum figuratio obseruetur: quem ad finem etiam capsulæ quædam interdum, quæ membrum fractum toto curationis tempore capiant, adhibentur. Hippocrates, *3. de offic. Medic. 1. 3. & 30.* in recto situ membri constituendo tria iubet animaduvertere, quietem, medium, & consuetudinem. Quietem quidem, ut talis situs eligatur, qualem homo seruare solet, cùm totus in otio est. Medius verò situs est positura inter extremam extensionem & contractionem, non tamen semper exactè, sed qui ad medium proximè accedit. Verb. grat. in brachio pro medio situ habetur, qui non in cubito rectum angulum constituit, sed obtusum & ad porrectionem accedit, sicut videmus homines quiescentes & otiosos brachium non penitus mediâ inter porrecta & tota curuata habere, sed ad porrectionem magis accedentia; quæ figura cùm

*Membrum
fracti
collocatio.*

cum à dolore maximè absit, ipsis gratissima est. Tandem etiam consuetudo spectanda, quia non alius habitus faciliùs fertur, quàm cui adsueuimus. Quibus quartù ex eodem Hippocrate, *l. de fract. l. i.* addere possumus, nimirum cum musculorum statum eligendum, sub quo non magna vi fracta ossa in diuersum deducuntur, & cum membrum sub eo habitu còtinetur, illud dolore omni vacat. Vtrumque autem præstat, qui ita figurat, vt musculorum fibræ directæ intenduntur. Directæ autem intenduntur, cum in vna membri parte vniuersus musculus collocatur. Nam si musculus, qui suum habet initium in parte interiori, ita collocetur, vt medius ab interiore parte, extremus ab exteriori, vel sic, vt medius à superiore, extremus ab exteriori situs sit, hoc pacto circa membrum conuolutus extenditur.

Bona autem deligatio cognoscitur, vt Hippocrates, *l. lib. de fract.* ait, primò ex ægri querimonia, vbi, num prematur, rogaueris, atque is respòdeat, se premi quidem, sed leuiter, idque præsertim, qua fractura est. Hæc itaque sic habere, necesse est fateatur, qui rectè est alligatus. Si verò patiens abundè sub fasciis vrgeatur, celerrimè soluendæ ac aptius deligandæ, ne ex arctiori vinculo praua symptomata eueniant. Sin fasciarum circuitus iusto laxiores, & nihil se premi respondeat patiens, arctius vinciendæ; cum laxa vincula non prohibeant membrum, quò minus, qua fractura est, depraueretur.

Alia moderatæ deligaturæ signa sunt: si eadem die ac nocte, qua deligatus fuerit, ipse sibi videatur non leuius, sed valentius adstringi; postridie verò tumor mollis ac paruus in membri extremitate oriatur. Paruitas enim tumoris ac mollitie aliquid sub vinculo ab affecta parte ad membri extremum esse expressum indicat. Si verò nullus tumor appareat, non satis fuisse adstrictum indicat: & si tumor magnus ac durus, id est, qui tactui non cedat, in membri extremitate adsit, valentius arctatum fuisse indicium præbet.

Ergo si probæ deligationis signa adsint, nullusque dolor insignis, nulla inflammatio vel exulceratio suspecta sit, reliquum

reliquum opus, quod est callum, per quem fracta ossa coniunguntur, gignere, naturæ, cuius id opus est, commitendum, & deligatio ante tertium diem non soluenda. Tertio verò die solvantur & iterum obligentur fasciæ, tùm vt arctius stringantur, tùm vt exitus pateat humoribus & vaporibus sub cute contentis: qui vt diffidentur, & ne pruritus excitetur, aut si pruritus infestet, vult Hippocrates aquâ calidâ membrum esse perfundendum, vt pori aperiantur. Si autem tardius solvatur deligatio, magna sæpe incommoda, nimirum partis exulceratio, putredo, gangræna, inde oriuntur, imò vitæ periculum; quorum exempla annotauit Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obseru. 91.* & propterea monet, vt secundo aut certè tertio die semper deligatio solvatur: & quanquam post septimum non sit adeo necessarium toties fracturam soluere, se tamen de quarto in quartum fascias soluere, partemque affectam inspicere solere, scribit. Atque hæc deligatio continuanda, donec callus genitus & fractura sanata sit: quod in femore 40. diebus, in humero & tibia 30. in radio & cubito 20. in ossibus digitorum 15. diebus præter propter fieri solet. Tempus enim, vt in Prognosticis dictum, hoc in omnibus ita determinatum non est, sed pro ætatis, corporis constitutionis, anni temporis & ipsius fracturæ ratione variat. Citius enim coalescit fractura in puero & iuvene, quàm in sene; verno citius, quàm æstiuo tempore.

Interim dum hæc fiunt, vniuersalia medicamenta non sunt negligenda, nimirum venæsectio, & purgatio, prout nimirum hæc vel illa ægri constitutio requirit. Atque hæc omnia eo fine peraguntur, vt ossa conglutinentur. Fit autem hoc calli beneficio, qui an sit quiddam heterogeneum, an verò similis ossibus substantia, supra, *part. 4. cap. 4.* dictum. Calli verò, quo ossa conglutinantur & coalescunt, generatio Naturæ opus est: Medicus tamen Naturæ opem ferre debet; quod fit si caueat, ne aliqua inflammatio, vel simile accidens, quod membri substantiam & temperiem lædat, superueniat, ipsumque alimentum per siccantia medicamenta disponatur, vt in cal-
lum

sum eò citius mutetur. Fit autem hoc ferè per suprà
proposita medicamenta, in quorum locum diebus poste-
rioribus etiam veniunt *emplastrum diapalma, barbarum, oxy-*
croceum, nigrum, & alia.

Deinde det operam, vt materia idonea suppeditetur
generando callo. Quapropter exhibendus cibus paulò
plenior, boni & tenacioris nonnihil succi, qualis ex oryza,
tritico, & similibus conficitur. Verùm quia ante duode-
cimum diem vix callus generari incipit, & præterea ini-
tiò multa symptomata metuenda sunt: non mox per ini-
tia plenior victus, sed tenuior exhibendus; imò, si opus,
sanguis detrahendus, aut purgatio instituenda, & demum,
vt dictum, vbi callus generari incipit, plenior cibus exhi-
bendus.

Solent etiam intus quædam medicamenta exhiberi,
quæ ad callum citius generandum & inducendum faciunt,
vt *pulvis & succus radicum agrimonie*. Plurimi miris mo-
dis commendant *lapidem osteocollam* dictum, cuius in pul-
uerem redacti Drachmam vnā cum *aq. symphyti* sæpius
exhibent. Verùm in iuuenibus, & iis qui boni sunt habi-
tus, callum nimis auget: quapropter cautè & non nisi in
adultioribus exhibendus. De qua re, vt & de vsu viscido-
rum ciborum, quos plerique in fracturis exhibendos
censent, legi potest Guilielmus Fabricius, *centur. 1. obseruat.*
90. 91. & 92.

Possunt etiam parari decocta è *rad. consolidæ, agrimon. ser-*
pentaria, primula veris.

Vt *℥. rad. aristol. consolidæ, serpentar. ana ʒ. j. geranii*
M. j. sabinae M. ʒ. macis ʒ. ʒ. zedoariæ, galangæ, ana ʒ. ij.
Coq. in vino in vase duplici. De colatura æger bis de
die bibat.

Idem Fabricius, *centur. 3. obseruat. 90.* hoc medicamen-
tum vsurpat.

℥. lapidis ossifragi diligenter præparati ʒ. j. cinam. el. ʒ. iij.
sacchari ʒ. ij. M. F. pulvis subtilissimus. Dentur Drach. ij.
in iusculo carnis singulis diebus manè.

Externa talia laudat. *℥. ol. lumbricor. ʒ. ij. granor. iuni-*
peri ʒ. ij. succi lumbr. ʒ. j. M. F. Linim. quo inungatur fractura.

℥. Empl.

℞. Empl. Vigonis ad fractur. oss. ʒ. ij. oxycroci ʒ. β. lapid. osteocollæ præp. ʒ. j. β. lumbricor. præp. & pulueris. ʒ. j. Cum ol. lumbricor. q. f. F. Empl. quod superponatur.

Vbi callus iustæ magnitudinis generatus fuerit, medicamentis roborantibus confirmandus est. Ideoque tale emplastrum imponendum.

℞. ol. rosacei ʒ. ij. cera ʒ. iiij. β. pulueris resinæ ʒ. iiij. colophoniæ, mastich. thuris, ana ʒ. β. nucum cupressi, rad. erythrodani, ana ʒ. j. croci ʒ. β. Misc. F. Ceratum, quod super linteam vel alutam extendatur, & applicetur.

Dieta.

Diætā quod attinet, bona victus ratio, vt in vulneribus, etiam obseruanda. Si enim natura à cibi copia vel qualitate non offendatur, & in callo generando partes suas rectius exsequetur. Præcipiunt quidem nonnulli, vt cibi visceri exhibeantur, è pedibus, caputibus, & intestinis animalium. Verum metuendum est, ne ex eiusmodi cibis chylus crassus & viscosus generetur, qui postea in epate & venis obstructions pariat, & totum sanguinem inficiat, sicut eius rei exemplum refert Guil. Fabricius, cent. i. obseru. 92. de quodam viro quadragenario, qui talibus cibis vsus in cachexiam & tandem hydropem incidit, & hydropicus mortuus est. Et constat experientia, multos ægros sine talium ciborum vsu sanatos fuisse.

C A P V T II.

De Fractura cum vulnere.

¶ Nōignis verò fracturæ differentia, & quæ curationem non parum variat, est fractura cum vulnere. Accidit autem illa, cū ossium fractorum eminentiæ acutæ incumbētem carnem perforant. Quod cum sit, membrum breuius, quā prius erat, redditur: vbi autem ossa denudata in suam sedem restituta fuerint, ad pristinam longitudinem membrum redit. Interdum tamen à telo secante tales fracturæ accidunt: cū eo non solum caro, sed & ipsum os scinditur.

Fractura
cū vul-
nere.

In fracturis autem his cum vulnere interdum os nudatum est, interdum non est nudatum: deinde interdum os

feu fragmentum aliquod abscessurum esse metuimus, interdum nihil abscessurum speramus.

Prognostica.

Prognostica.

1. Sunt autem tales fracturæ longè periculosiores iis, quæ sunt carne & cute superiecta integra manente. Nam perforatio illa cutis & carnis dolorem & inflammationem excitat, & muscoli, qui iam inflammatione tentantur, duplicem extensionem pati coguntur, vnâ, quæ fit ex inflammatione; alteram ex hac; quæ iis, dum redeunt ad pristinam longitudinem, accidit.

2. Periculum autem hoc eò maius est, quò pluris & maioris momenti partes conteruntur & perforantur, vt muscoli, nervi, venæ, arteriæ.

3. Vnde fractura in femore & humero cum vulnere & ossis exitu maximè periculosa est. De quo Hippocrates, 3. de fractur. text. 47. Illi autem ferè non euadunt, quibus ossa, aut brachij, aut femoris extra exiere. Nam cum prægrandia sint ea ossa, & plurimum medullosa: atque cum multa præterea sint, & magni momenti ea, quæ vulnerantur, nempe nervi, muscoli, & vena; unde etsi ea reponas, conuulsiones concitari solent. Sin autem minimè reponas, febres acutæ suboriuntur, biliosæ, cum singultu, & nigritia. Illi tamen non minùs euadunt, quibus neque reponimus, neque reponere tentamus. Præterea verò & illi potius euadunt, quibus inferius os, quàm quibus superius extra excidit. Superstites etiam & illi sunt interdum, quàmuis rarò, quibus ea reponuntur. Et text. 41. Conuulsio tamen magis, si restituantur, quàm si restitui non poterunt, inducetur. Et Celsus, libr. 8. cap. 10. ait: Grauius aliquando est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, maximèque si id muscoli femoris, aut humeri senserunt, nam & inflammationes multò grauiores, & promtiores cancrios habent. Augetur periculum, si os à parte domestica egrediatur; in illa enim partes maioris momenti reperiuntur, quàm in syluestri. Vnde Hippocrates, 3. de fractur. text. 47. scribit: Nec parum insuper refert, in exteriori ne brachij, aut femoris partem os erumpat, cum multæ ac præcipuæ venæ per interioriorem femoris partem deferantur, quarum

quarum si aliqua conuulnerentur, hominem iugulant, pauciores uero per exteriores.

4. Fractura cum vulnere si à telo scindente facta fuerit, periculosa est, si os magnum, ut femoris vel humeri præcisum sit. Talia enim ossa, præsertim si incisio sit recta, ægrè coalescunt; quoniam à telo secante pori ossis, per quos alimentum ad calli generationem transcendebat, quodammodo obstruuntur, atque ita callus tardius generatur. Præterea cum talis fractura sit æqualis, ossa fracta difficillimè immota seruantur, atque ita coalitus impeditur.

Curatio in genere.

Dux hinc dantur Indicationes. Prima est, ut ossa loco suo restituantur & coniungantur; altera est, ut vulnus sanetur. Repositio hic omnino difficilis est propter partes vulneratas, quæ sine dolore & conuulsionis metu extendi non possunt. Reponendi tamen ratio est, ut primò extensio sufficiens fiat, sed sine violentia, quæ si non sufficiat, firma ferramenta, vectibus similia, magnitudine differentia, ad manum sint, ex quibus conueniens aliquod inferiore parte humiliori ossis fracti parti, superiore uero superiori, vectis instar, adhibeatur, atque ita ossa fracta in locum suum compellantur: de quo Hippocrates, 3. de fractur. text. 39. Si os etiam, quod super alterum excidit, vecti idoneum locum non relinquat, aut ita acutum sit, ut vectis effugiat, scalpello excavandum, donec vecti locus fiat, & firmiter hæreat. Et quidem ista omnia statim & primò die peragenda sunt, antequam inflammatio superueniat. Hæc enim si accedat, sine insigni periculo extensio & repositio talis institui non potest. Si tamen ab initio statim Cheirurgus non adsit, & iam præsentem inflammationem demum vocetur, repositionem, donec inflammatio præterierit, differat. Interfui curationi rustici, qui ab arbore, glandes decussurus, decidens crus fregit prope talum, ut os prominens talo insisteret. Cum uero idonei Cheirurgi copiam statim non haberet, inflammatio & gangræna accessit, quæ cutem & carnem omnem pæne circa talum absumsit. In urbem uectus, ubi gangræna

sedata fuit, os prominens vecte eleuatum, & in suum locum restitutum est, & postea reliqua, quæ necessaria fuerunt, peracta, ac fractura & vulnus sanatum.

Si verò ossis aliqua particula ita promineat, vt faciliè in suam sedem reponi non possit, sed ob variam fractionem alia ossis portio alteri impedimento sit, neque etiam validiorem extensionem partium mollium ob doloris & conuulsionis metum tentare liceat, & ossa vicina corpora in conformatione dilacerare, doloremque inducere queant, ea abscindere iubet Hippocrates, 3. *de fract.* t. 4. vel scalpro incisorio, vel serra, prout opportunum erit. Ita etiam si qua ossis portio carnem disrumpat, doloresque exciter, vt tentare repositionem citra maiorem disruptionem & maximos cruciatus non liceat, etiam os præscindere oportet. Ne tamen, quod ex necessaria artis operatione accidit, Medici errori imputetur, prædicendum, partem illam breuiorem futuram. Quod etiam Hippocrates, *de fractur.* text. 37. monet, dum inquit: *Nosse quoque id conuenit, necesse esse, ibi corpora breuiora fieri, ubi ossa fracta & imminuta, id est, præcisa curantur.* In tali autem fractura, quæ cum cutis & carnis superiacentis vulnere coniuncta est, videndum etiam, antequam ossa coniungantur, & postquam coniuncta sunt, ne quid inter ossa fracta hæreat, quod conglutinationem impedire possit: sed si quid, siue ossis particula, siue aliud quid inueniatur, eximendum; istud tamen cum violentia non faciendum, ne dolor, inflammatio, aut conuulsio exciteretur. Ideoque si in principio sine dolore & violentia id præstari non potest, differre consultius est. Natura enim omne alienum tandem protrudit; quæ tamen attrahentibus iuuari potest.

Deligatio Qua ratione autem deligatio fracturæ talis cum vulnere institui debeat, neque antiqui, neque recentiores inter se conueniunt, dum alij fracturam, vt alias cum sine vulnere est, deligare solent, vt ita quoque vulnus tegatur, & deligationem tertio quoque die soluunt; alij fascias ita circumducunt, vt vulnus ab iis non comprehendatur, sed nudum relinquatur, vt vulnus quotidie curare liceat, neque

nèque totam fracturam toties deligare opus sit. Alij fasciis paucioribus vtuntur, & vulgato modo deligant; alij latiores & plures fascias adhibent, vt numero fasciarum idem præstent, quod paucioribus arctè circumdati. Alij ferulas negligunt, alij easdem adhibent; & ex his alij procul à vulnere eas applicant, alij etiam supra vulnus, sed eam partem, quæ supra vulnus ponitur, perforant, vt pus exire, & medicamenta per foramen applicari possint. Cæsar Magatus, *libr. de vulnerib. cap. 6.* suæ methodo insistit, & vulneris huc etiam nullam habet rationem, & nisi quid aliud superueniat, quod cogat aliter facere, solutionem differt ad decimum quintum, & non raro ad trigessimum diem, prout qualitas fracturæ & vulneris suadere videtur; & quanto fractura longius tempus requirit, vt firmetur, tantò longius solutionem differt. Neque se pure deterreri scribit, quod in vulnere generatur. Nam si hoc modo curetur, in multò pauciore quantitate id generari, ob calorem tegumenti roborantis, & quod generatur extra vulnus à natura propelli scribit: idque vt facilius fieri possit, omnia lintea è regione vulneris minutis quibusdam sectionibus pertundit, per quas sanies genita extra possit propelli.

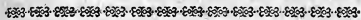
Et si verò in talibus encheirematis sæpe variis modis ad eundem finem perueniri possit: tamen Hippocrates & omnes peritiores Chæirurgi pro indubitato habent, deligationem primam ita esse instituendam, ne vulnus nudum relinquatur, sed fascia comprehendatur. Itaque primò quidem fascia ipsi vulnere iniicienda: secus si fiat, humores à parte superiore versus vulnus comprimuntur, atque praua symptomata inde excitantur. Cuius rei periculum vel in homine sano facere licet. Si enim partem aliquam supra & infra deliges, mediamque intactam relin-
quas, pars illa media humoribus à vicinis membris ad eam compressis in tumorem attollitur, & ex influxu humorum colorem mutat. Et licet in prima deligatione membrum totum fasciis inuoluatur: nihil tamen periculi merendum; cum primis tribus diebus vix multum saniei aut puris effluat. Potest tamen & in hac deligatione

obseruari, vt fascia paulò latior vsurpetur, quàm aliàs, si vulnus abesset, fieri solet, & compressio tanta quidem fiat, quanta sufficiens est ad ossa retinenda, paulò tamen minor, quàm si vulnus non adesset, ne compressa vulnerata parte dolor & inflammatio excitetur; & numerus fasciarum constrictionem laxiorem compensare potest; cùm tutius sit, sæpiùs fascias circumducere, quàm comprimere.

Tertio die deligatio soluenda, & primo modo quidem iterum instituenda. Commodissimè tum in emplastrum vel cataplasma, quod fracturæ imponitur, foramen inciditur, imò in fasciis ipsis in medio foramen relinquitur, vt & in ferulis, si quæ apponuntur, vt medicamenta idonea vulnere applicari, idque mundari & expurgari possit, sine fracturæ solutione, qui deligationis modus depictus exstat apud Ambros. Paræum, *lib. 14. cap. 18. & 23.* Cùm enim ossa fracta, quæ cutem perforare solent, non ita semper acuta sint, vt gladij; accidit, vt simul caro contundatur, quæ cùm necessariò in pus mutetur, pus copiosum generatur, quod si retineatur, id quod fit, si vulnus totum obligatur, acre euadit, & pruritus ac dolorem, atque alia mala excitat. Et licet natura sit robusta: generatio tamen puris copiosi non potest præcaueri; cùm omne, quod contusum est, necessariò in pus mutandum sit. Et licet Magatus omnia lintea vulnere superposita minutis sectionibus pertundit, vt puri exitus pateat: tamen incommoda omnia, quæ ex puris retentione proueniunt, præcaueri hoc modo non possunt. Si enim ante diem decimum quintum vel etiam trigesimum lintea illa & fasciæ non mutantur, certè à pure & sanie inquinantur, vnde in parte vulnerata pruritus, dolor, & exulceratio sequi potest. Si verò fasciæ integræ seruentur, ac propterea tertio quoque die soluendæ sint: metuendum, ne pus retentum interea aliquid mali excitet, & ne in tot solutionibus ac nouis deligationibus ossa suo loco dimoueantur, & quæ composita sunt iterum deprauentur: quod facile virari potest, si deligatio rariùs soluator, & vulnus apertum seruetur. Potest tamen, quoties vulnus curatum est, id fascia

noua obduci, quæ medicamenta & splenia contineat, vulnusque ab externo aëre defendat, quæ toties solui potest, quoties opus, & quidem sine membri fracti agitatione & motu.

Ferulæ quoque non apponendæ, ne vulnus comprimant, & dolorem ac inflammationem pariant, & si eas applicare libeat, vulneri non apponantur; potestque ferularum vsum fasciarum multitudo explere. Atque hæc ita simpliciter peragēda sunt, si nec os nudatum, nec aliquod fragmentum ossis abscissurum speramus.



CAPVT III.

De Fractura cum vulnere, in qua os nudatum non est, fragmentum tamen ossis aliquod abscissurum metuitur.

Nterdum tamen accidit in fractura cum vulnere, vt os nudatum non sit: os tamen aliquod fractum abscissurum metuamus. Id quod fit, cū ossa arefacta & marcida facta sunt, vt sano ossi agglutinari non possint, aut in fractura ita à reliquo osse separata, vt cum eo amplius coniungi nequeant. Tum enim natura id, quod sibi molestum est, aliisque ossibus vniri non potest, foras protrudere conatur, neque finem facit, donec è corpore sit expulsum: id quod sæpe longiore demum tempore perfici potest.

Accidit autem hoc, cū ossa vel à sanie corrumpuntur, vel ab aëre externo alterantur, vel etiam in fractione ita ab ossibus reliquis separatur, vt cum iis amplius coniungi non possint.

Signa Diagnostica.

Signa autem ossis abscissuri proponit Hippocrates, 3. de *Signa fract. text. 18.* Primum est, quod sanies copiosior, quàm pro *Diagnostica.* magnitudine & constitutione vulneris, effluit. Secundò, labra vulneris non coeunt, & si coiuerint, iterum rumpi quasi & ad excretionem stimulari videntur, & laxa quasi & spongiosa euadunt, & tacita quædam motio in parte vulnerata percipitur. Neque enim natura vulnus integrè sanat, vbi aliquid intus est, quod reliquis agglu-

tinari non potest. Tertio, si os carne nudatum sit, omnino recessurum indicio est; cum ab aëre externo alteretur & corrumpatur, ac venæ & arteriæ, quæ alimentum deferunt, ad id amplius non excurrant. Quarto etiam ossa abscessura indicatur, si os in multas particulas comminutum sit. Neque enim tunc omnes facile conglutinantur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Citò futuræ abscessionis signum est, si caro bona in parietibus ossis sani generatur.

2. Tempus autem, quo ossa recedere solent, varium est. In ætate enim tenera & tempore æstivo, & si os non adeo magnum sit, viginti, triginta, aut quadraginta dierum spacio abscedit. Si verò os sit magnum, in ætate adulta, tempore hiemali, vix sexagesimo die, aut etiam tardius, os abscedit.

Curatio.

Curatio.

Si os, quod abscessurum est, suo loco motum sit, & in ipso vulnere consistat, statim, ut supra, cap. 5. dictum, vossella extrahendum; si quidem sine dolore & violentia extrahi possit; alioquin Naturæ negotium committendum, quæ sensim id, quod agglutinare non potest, separat. Quæ tamen à Medico adiuuanda est, & propterea deligatio laxior instituenda, & sæpius soluenda, ne pus detineatur, sed facile effluat. Ferulæ etiam eo loco, quo os abscessurum est, non imponendæ, ne dolorem comprimendo pariant. Medicamenta etiam vulnere imponenda, quæ ossa & omne alienum è vulnere extrahant, qualiâ supra, loco alleg. sunt proposita.

Si verò insignis ossis portio sit abscessura, ideo, quod ossis fracti partes non potuerint cum aliis componi (quæcunque enim ossa repositionem effugerint, ea abscessura esse, nosse oportet, itemque ea, quæ carnibus nudata sunt, scribit Hippocrates, *libr. de fractur. text. 3.*) tales partes vulneratæ omnino leniter tractandæ sunt. Etenim propter motum & compressionem accidunt dolores vehementes, pungentibus diffracti ossis particulis non rectè compositis vicinas partes sentientes. Vnde deligatio, quæ

aliis

aliis fracturis conuenit, in hisce maximos dolores excitaret.

Hæc igitur incommoda ut euitaret Hippocrates, *libr. de fractur. text. 31.* non utitur fascia, ne comprimatur pars, & ne, si attollatur pars, dolorem excitaret, sed facta repositione ossium, quæ fieri potest, & ablatis, quæ possunt, ossium fragmentis, vulnere apponit picatum ceratum, aut aliud cruentis vulneribus aptum; deinde, quoniam fluxionis periculum imminet, ex debilitate partis & dolore, ut & fluxio repellatur & pars roboretur ac fractura stabilizetur, circumponit splenia duplicata, seu plagulas è tenui linteo, latitudine quidem dimidia palma non minores, longitudine verò paulò breuiores, quàm ut bis circa vulneratum membrum circumduci possint, seu paulò longiores, quàm ut semel saltem membrum ambiant. Longiores enim si essent, membrum, dum medicamenta innouantur, attollendum esset. Si verò breuiores essent, fracturam non stabilirent & firmarent. Panni isti linei vino austero madidi, & tot numero quot sunt necessarii, ne ullus locus vacuus detur, ita membro applicandi, ut eorum capita per affectum locum ducantur, non in orbem, sed paulò inclinati, sic, ut à contraria parte, à qua inceperunt, ad X. literæ similitudinem inter se committantur, & decussatim se interfecent, ducendo dextrum caput ad sinistram partem, & sinistrum ad dextram. Quæ splenia, cum non sint admodum longa, & auferri possint ut pars non attollatur, valdè commoda sunt. Loco vini tamen & alia medicamenta, quæ eundem usum præstare possunt, adhibere licet.

Potest tamen etiam deligatio adhiberi, quæ unica circa vulnus obuolutione absoluitur, & fascia, quæ duplici triplicique linteo in plagulæ modum contexta, ac oris suis dextrissime confuta est, tam lata, ut totum vulnus contingere possit, perfici potest.

Quoniam verò deligatio, qua ossa composita contineri debebant, hic locum non habet, ideo capsulæ lignæ, canales, aut similia machinamenta adhibenda, quæ partem fractam in suo loco contingant. Attendendum tamen,

ne quid durum immediatè parti applicetur, sed inter partem vulneratam & machinamenta illa mollia splenia interponantur, vt nulla fiat compressio. Videatur Hippocrates, *de fract. text. 23.*

Tandem si ossium fractorum extremitates extra cutem prorumpant & emineant, omnino danda opera, ne ab aère alterentur & corrumpantur, vt postea ea abscedere necesse sit, & propterea laborandum, vt quamprimùm reponantur, & naturali suo tegumento, quod cutis est, tegantur. Quod qua ratione fieri debeat, suprà, cap. 2. dictum.

~~~~~

#### C A P V T I V.

*De Affectibus p. n. qui Fracturis accidunt.*

**E**vm verò varij affectus p. n. fracturis succedere soleant, quæ partim curationem remorantur, partim post curatam fracturam remanent, & tollendi sunt, de iis etiam dicendum. Sunt autem affectus tales plures, dolor, inflammatio, & hanc subsequens gangræna, pruritus, excoriatio atque exulceratio, membri figura deprauata, callus iusto maior vel minor, membri extenuatio, gracilitas & debilitatio. De quibus iam dicemus.

##### *Dolor.*

*Dolor.*

Dolor si adsit, omnino is leniendus ac tollendus; aliàs enim eius occasione humores ad partem affectam confluunt, & inflammatio ac alia mala excitantur. Vt is verò tollatur, considerandum, à qua causâ proueniat, & si fieri possit, ea statim tollenda. Perpendendum ergo, an ab osse aliquo pungente dolor sit, an à fasciis nimium adstrictis, an ex membri situ prauo, an ex humorum affluxu.

Si ex osse pungente dolor sit, id quod ex leui partis contrectatione & pungente dolore cognoscitur, fasciæ resoluendæ, & os pungens vel in locum suum reponendum, vel, si fieri possit, eximendum, aut præcidendum. De quo Celsus, lib. 8. cap. 10. *Interdum fractura quibusdam veluti aculeis carnem vexat, quo à prurigine & punctiombus cognito, aperire id melius, eosque aculeos præcidere necesse habet.*



*De Affectib. p. n. qui Fracturis accidunt. 683*

Si ex fasciarum nimia adstrictione dolor oriatur, deprehenditur id ex tumore, qui in extremitate partis apparet, ægerque se vehementer premi conqueritur. Tunc ergo fasciæ quamprimùm soluendæ, & deligatio laxior instituenda.

Si ex situ membri prauo dolor oriatur, id æget faciliè detegit, & situs mutationem postulat, quæ ita instituenda, ut æger iam sine dolore se esse fateatur.

Si ex humorum affluxu sit dolor, ea eius curandi ratio est, quæ incipientis inflammationis, ut iam dicetur.

*Inflammatiō.*

Si enim ex affluxu humorum dolor excitetur, & inflam- *Inflam-*  
matio incipiat, inflammationi occurrendum eo modo, *matio.*  
qui *si supra, part. 1. cap. 5.* traditus est. Membrum nimirum vinctum soluendum, & fouendum oleo rosaceo, vel simplici vel cum albumine oui misto. Vel tale cataplasma imponendum.

*℞. farinæ bordei ℥. iij. pulv. rad. althææ, fl. chamemel. ana ℥. j. β. ros. ℥. j. Coq. in aq. & vini austeri q. s. Adde ol. rosac. ℥. iij. F. Cataplasma. Reliqua allegato loco videantur.*

Antequam verò inflammatio sedata fuerit, pars non deliganda, nec ferulæ, nec huiusmodi machinamentorum aliquid imponendum, nisi ut membrum fulciant, & medicamenta contineant.

*Gangræna.*

Non raro quoque fracturis, præcipuè iis, quæ cum vul- *Gangræ-*  
nere ac carnis contusione fiunt, propter inflammationem *na.*  
subsequentem Gangræna accidit. Quæ qua ratione curanda sit, supra, *part. 2. cap. 19.* dictum.

*Pruritus & excoriatio.*

Si verò à sanie pruritus in vulnere & excoriatio atque *Pruritus*  
exulceratio excitetur, aqua temperatè calida vsurpanda, & *& exco-*  
ut sanies abluatur & euocetur ac dissipetur: potest & *riatio.*  
dicè falsa recipi, quæ potentiùs abstergit.

Postea inungatur locus unguento albo camphorato, rosaceo, de lithargyro, diapompholygos, & similibus: quibus etiam succus plantaginis vel solani addi potest.

## CAPVT V.

*'De distortis & malè compositis ossibus.*

**N**on raro etiam accidit, vt postquam ossa fracta iterum coaluere, pristinam & conuenientem figuram non recipiant, sed distorta sint, vnde membri motus impeditur, & claudicatio in pede, vel in brachijs apprehensio læditur. Fit autem hoc vel ob Cheirurgi ossa componentis & fracturam deligantis imperitiam aut negligentiam, vel ægri motus inordinatos.

Emendatur hoc vitium, si quidem callus sit recens, & non vltra sex menses concretus, æger ætate florenti & robustus, os fractum non adeo magnum, & actio membri non valde læsa; si callus iterum frangatur, & ossa rectè coaptentur & componantur. Fit autem hæc calli fractio facilius, si callus prius diebus aliquot foueatur decocto herbarum emollientium, putà *rad. & fol. altheæ, maluæ, caricar. pinguium*; & cataplasma postea ex iisdem, aut emplastrum emolliens imponatur. Vel vnguentum aliquod emolliens adhibendum.

Vt *℞. vngu. dialtheæ ʒ. j. B. bdellij, mastich. terebinth. ana ʒ. B. medullæ crurum vituli, olei amygd. dulc. chamamel. pingued. gallinæ, ana ʒ. vj. mucilag. sem. lini, sennigr. ana ʒ. j. cera q. s. F. Vng. molle.*

**Callus** Callo satis emollito, à duobus ministris membrum in quomodo sit frangendus. *Callus* disuersa trahendum, & extendendum est; Cheirurgus vero loco, quo fractura est, id quod eminere, in suam sedem compellat, & si parum valuit, ab ea parte, in quam ossa inclinant, inuolutam lana tegulam obiciat, atque ita deligando adfuescere iterum vetustæ sedi cogat; aut os omnino frangat, quod dicto modo fieri potest, vel etiam si Cheirurgus fractum membrum, quæ callus est, genu suo imponat, & os vtrinque vtraque manu deprimat. Capita deinde ossium rectè coaptanda, & fracturæ nouæ conueniens curatio instituenda.

Si verò callus iam antiquus sit, & valde induruerit, æger sit debilis aut senex, optimum est, vt Albucasis consiluit, illi manum non admouere, propter periculosa, quæ subsequi

subsequi talem curationem solent, symptomata. Sati-  
us enim est, vel deformem vel claudum annos multos adhuc  
vivere, quàm crudeli cura lethalia symptomata attrahere.  
Imò impossibile est, si callus sit vetustus & induratus,  
eum frangere; sed si id tentetur, potius in alio loco os  
frangetur, quàm ubi callus est, atque ita gravia mala  
ægro attrahentur, &, quod cupit, deformitas & tortuo-  
sitas membri non corrigetur, cum callus tortuosus emen-  
dari non possit.

## CAP V T VI.

*De Callo iusto minore vel maiore corrigendo.*

**I**nterdum quoque accidit, ut iusto minor vel maior  
callus generetur. Et quidem iusto minor generatur  
callus, ob crassi illius alimenti, quo ossa nutriuntur, & è  
quo callus generatur, penuriam & paucitatem, quæ est vel  
à victu tenui, vel quia æger cibis callo generando aptis  
usus non est, vel quia fasciæ nimis adstrictæ, aut medica-  
menta nimis adstringentia adhibita affluxum alimenti  
impediuerunt.

Cognoscitur autem callus iusto minor tactu, quo exi-  
guusprehenditur, & membrum ad motum debile est,  
ac causæ, quæ modò enumeratæ sunt, præcesserunt.

Ut autem callus maior generetur, victus plenior &  
cibi succum crassum & viscidum generantes exhiben-  
di, fasciæ laxandæ, & pars aqua calida perfundenda, do-  
nec rubescat. Hoc modo enim sanguis copiosior ad par-  
tem affectam allicitur, ut copiosior callo generando ma-  
teria suppetat. Imponenda etiam sunt medicamenta &  
dropaces modicè calefacientes, & alimentum copiosius  
ad locum affectum attrahentes. Exhibendus quoque lapis  
osteocollæ 3.j. ponderè, cum aq. symphyti maior. in marmo-  
re tritus, in prisana, iusculo carnis, vel vino, qui singula-  
rem virtutem habet callum generandi, ut exemplis pro-  
bat Guil. Fabricius, cent. i. obs. 90.

Contrà interdum callus iusto maior generatur, quod  
fit ex alimento, præcipuè crassiore, copiosius affluente, ut  
& incauta exhibitione lapidis osteocollæ, qui etsi insignè  
callum

*Callus  
iusto mi-  
nor.*

*Signa.*

*Quid  
agendū,  
ut callus  
maior  
generetur.*

callum generandi vim habet, senibus tamen & adultis potius conuenit, quàm iuuenibus. His enim si exhibeatur, callus iusto maior generatur, & exemplo docet Guilielm. Fabricius, *alleg. loco.*

Cognoscitur autem callus ipso tactu, quo faciliè deprehenditur, tum ex dolore, qui ex compressione musculorum neruolarumque partium oritur, vnde & pars ad motum inepta redditur, imprimis si prope articulum fractura facta sit.

Imminuitur autem callus iusto maior discutientibus & digerentibus medicamentis, vt frictionibus ex *sale nitro & oleo*, & perfusione ac fomentatione facta aqua sal-sa, vel decocto *fol. betæ, maluæ, parietariæ, saluæ, fl. chama-meli, meliloti*; aut cataplasma ex his paratū imponendum.

Vel inungatur pars hoc vnguento.

*℞. ping. anseris, vrsi, humana, ana ℥. ij. succi lumbricor. ℥. j. ammoniaci ℥. j. Misc.*

Si tamen durior callus sit, emollientia digerentibus ad-dantur; & ante applicationem cataplasmatum aliquo decocto locus affectus foueatur.

Vt *℞. rad. althææ ℥. j. lil. alb. bryoniæ, ana ℥. ℞. flor. althææ, maluæ, ana M. j. chamæmeli, meliloti, ana M. ℞. sem. lini, sœnigr. ana ℥. ℞. Coq. pro fotu, & ex magmate fiat Cataplasma.*

Fiant autem fomentationes non solum donec pars rubere & intumescere incipiat, sed & vt pars iterum detumescat & corrugetur.

Victus sit tenuior, neque cibi crassi multi dentur.

Guilielmus Fabricius, *cent. I. obseru. 91.* cum ex vsu lapidis osteocollæ alicui callus nimis increuisset, his medicamentis vsus est. Primò fouit callum seq. decocto emollienti bis in die.

*℞. rad. & fol. althææ, bryoniæ, lil. alb. branca vrsinæ, fl. chamæmeli, meliloti, ana M. j. absinth. vulgar. ros. rub. an. M. ℞. sem. lini, sœnigr. ana ℥. j. Coq. in parte vna aceti & partibus quatuor aquæ, ad consumptionem tertiæ partis.*

Postea seq. vnguento callum inunxit.

*℞. axungie humane, vrsi, anseris, ana ℥. ij. succi lumbricor. aceti scyllitici, ana ℥. j. Misc. F. Vnguent.*

Post inunctionem sequens emplastrum supra alutam extensum applicauit.

*℞. empl. de ranis cum Mercurio, de mucilaginitibus, ana ʒ. j. Misc.*

Sic per sex dies processit, callumque non solum emolli, verum etiam manifestè diminui vidit. Postea loco emplastri laminam plumbeam adaptauit & firmiter fascia superligauit. His remediis diuino fauore callus emollitus, resolutus, extenuatus & depressus, ægerque pristinae sanitati restitutus fuit.

~~~~~

C A P V T VII.

De Membri gracilitate & debilitate.

¶ Andem non rarò accidit, vt post fracturam membrum gracile & debile maneat: quod fit vel ob alimenti penuriam, dum à longa & varia fasciarum adstrictione venæ alimentum parti afferentes constringuntur, aut victus nimis tenuis exhibetur; quò etiam faciunt diuturna membri quies & à motu cessatio.

Danda ergo omni modo opera, vt copiosius alimentum ad partem attrahatur. Ideoque quantum licet membrum mouendum, & ad consuetos motus reducendum, ac fouendum decoctis, quæ alimentum ad partem affectam saltem attrahant, non dissipent. Vtiles sunt & dropacismi.

Vel *℞. ol. costini, chamæmel. ana ʒ. ʒ. castorei, ung. Martiati, ping. humanæ, ana ʒ. j. Misc.*

Interdum quoque accidit, præsertim in senibus, vt fracta ossa non coalescant: cuius rei historiam habet Guilielmus Fabricius, *cent. 3. obseru. 92.* Cui planè simile quid in viro docto sexagenario, qui adhuc in viuis est, nuper hic accidit. Is eodem planè modo sese habet, vt Vir ille quem Guilielm. Fabricius describit. Dextra enim manu quidem scribere potest, sed si brachium dextrum, quod fregerat, totum antrorsum vel retrorsum mouere cupit, sinistrae manus adminiculo opus habet.

Accidit autem hoc, si ossa composita immota non detineantur; id quod in Viro etiam hoc, cuius modò mentionem

Ossa fracta si nō coalescant,

tionem feci,caussa fuit.Nam cum esset carnosus,& humerus,quem fregerat,satis arcte ligari non posset, atque ipse noctu inquietus iaceret, præterea sudoribus, quibus medicamenta imposita madefiebant, pæne diffunderet, ossa consolidata non fuerunt.

Fracturæ autem tales postea vix curantur, (nisi non diuturnæ sint, in quibus consueta medicatio adhibenda, & lapis osteocolle exhibendus; cuius rei exemplum habet Guilielmus Fabricius, cent.3. obseru.90.) cum extremitatibus ossium fractorum callus obducatur,ob quem ossa amplius coalescere nequeunt. Nonnulli tales fracturas etiam inueteratas curari posse putant,& scribit de iis Cornelius Celsus, lib.8. cap.10. *Si vetustas* (ossa scilicet, quæ non conserbuerunt) *occupauit, membrum extendendum est, ut aliquid ledatur. Ossa inter se manu diuidenda, ut concurriendo exasperentur, ut si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nervi musculine ledantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponendumque idipsum oui albo mistum. Tertia die resoluendum, fouendumque aqua, in qua verbenæ decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, feruleque circumdanda. Cetera & antè & post eadem facienda, quæ suprâ scripsi.* Sed periculosa est hæc curatio, &, quod ipse Celsus metuit, facile nervi & muscoli lædi possunt, indeque inflammatio vel conuulsio excitari.

CAPVT VIII.

De Brachij fractura.

ATque hæc in genere de fracturis dicta sint. Quia verò ossa, quæ franguntur, varia sunt,& secundum fractorum ossium varietatem cura nonnihil variat, de fracturis in specie aliquid dicemus. Reliquæ verò differentiæ, quia nihil aut parum ad cognitionem aut curationem faciunt, & omne, quod de iis dici potest, in iis, quæ hætenus in genere de fracturis dicta sunt, contineantur, eas prætermitemus,& saltem differentias, quæ à subiecto, & ossium fractorum diuersitate sumuntur, proponemus. Et quia frequentissimè franguntur brachium, humerus,

crus,

cruris, femur, de iis primò dicemus, postea & reliquorum ossium fracturas subiungemus.

Et quidem brachij fracturam quod attinet, quia brachium cum manu apprehensionis & multorum laborum organum est, externisque iniuriis expositum, sæpissimè frangi solet.

Constat autem brachium seu pars illa, quæ est à cubito ad carpum, duobus ossibus, quorum maius & inferius cubitus seu vlna; minus verò, & quod cubito superior, radius nominatur. Frangitur autem nunc vtrumque os, nunc vnum ex iis.

Prognostica.

1. Faciliùs curatur fractura brachij, vbi vnum saltem os fractum est, quàm vbi vtrumque, vt suprà, cap. 1. *Prognostica*. § 6. dictum.

2. Si vnum saltem os brachij fractum sit, facilius est curatio, si superius seu radius, quàm si inferius seu cubitus frangatur. Superius enim minore extensione indiget. Et si inferius, cubitus scilicet, integrum seruetur, basis quasi seu fulcri loco est, quod os fractum immotum seruat. Deinde, quia faciliùs reponitur; nisi in vicinia manus. Tertiò, quia osse cubiti integro seruato mitella seu fascia tutiùs suspenditur.

3. Pessima verò fractura est, si ambo ossa simul frangantur. Nam primò nullum fulcrum & sustentaculum habent; deinde maiore extensione opus habent; cum nervi & muscoli magis versus sua principia contrahantur; cum non sit, à quo extensi seruentur: tertiò, quia vicinæ partes magis læduntur.

4. Brachij autem ossa plerumque intra dies 30. coalescunt: quanquam, vt supra dictum est, ætas ab ætate, natura à natura differat.

Curatio.

Quæ ad aliarum partium fracturarum curationem requiruntur, & hic necessaria sunt. Ad extensionem autem minore vi opus est vbi radius fractus fuerit; maiore, vbi cubitus; maxima, vbi vtrumque os. Et quidem si ambo ossa sint fracta, æqualis extensio facienda; si alterutrum

verò solum sit fractum, ea in parte, vbi os fractum est, fortior extensio instituenda. Extensione facta, admotis prominentibus palmarum partibus os fractum dirigendum & componendum. Osse fracto reposito, fractura conueniente modo, vt supra dictum, fasciis circumdanda, & alia, quæ in genere de fracturæ curatione dicta sunt, peragenda, & tandem brachium rectè collocandum ac situandum. Et quidem, vt Hippocrates, 1. *de fract.* t. 22. iubet, in collocatione cura adhibenda, ne manus inferior sit cubito, ne si brachium dependeat, sanguis versus fracturam confluat, sed paulò saltem sublimior, ne tamen dolor vllus inferatur. Ea quoque figura brachium collocandum, quæ musculos nullo modo peruertat, & dolorem pariat. Ideoque brachium nec extendi, nec totum curuari debet, neque etiam supinum, neque prouum collocandum. Hi enim extremi quatuor habitus sunt, atque extensio flexioni & curuaturæ est contraria, supinum prouo: duo verò alij modi sunt, vnus inter extremam flexuram & extensionem, angularis Hippocrati dictus, alter inter prouum & supinum. Et omnino si rectè locetur brachium, musculi, qui anteriore parte cubiti oriuntur, toti ab interiore parte siti erunt; qui ab exteriori, in hac similiter continebuntur, atque ita extensio & peruersio musculorum nulla erit. Et quidem brachio ita deligato & situato, commodum est, vt æger ad decimum vsque diem in lecto se contineat. Cum autem diutius in lecto æger non libens cubet, sed ambulare iam cupiat, à ceruice brachium suspendendum per mitellam latam mollemque, multam brachij cum parte palmæ æqualiter sustentem, ita, vt quæ coniuncta sunt, ossa nullo modo de loco dimoueantur.

CAPVT IX.

*De Humeri fractura.**Prognosticum.*

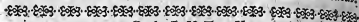
Prognosticum.

Humeri os quadraginta diebus coalescit. Cum enim sit grandius, longiore tempore ad callum generandum opus habet.

Curatio

Prima ergo, vt in omnibus fracturis, cura debet esse, vt *Curatio.*
 ossa fracta suo loco restituantur, & coniuncta seruentur.
 Quod vt præstetur, primò extensione opus est, quæ quo-
 modo fieri debeat in hoc morbo, accuratè describit Hip-
 pocrates, 2. de fract. & offic. Medic. Summa est; vt æger seu
 sedens seu iacens ita immotus contineatur, ne extenden-
 ti cedat: atque humerus circa alam contineatur, & fra-
 ctum os in diuersum trahatur. Quod si manuum opera
 expediri non possit in adultioribus, ob musculorum eius
 loci crassitiem & robur, machinis & laqueis opus est, de
 quibus *allegato loco* Hippocrates. Facta extensione, ossa
 conuenienter componenda; quod hæc non difficulter
 fieri potest. Ossibus fractis directis idonea medicamen-
 ta, de quibus supra, cap. 1. dictum, imponenda, & post
 fasciæ iniiciendæ, incipiendo à fractura, attendendum-
 que, vt semper in ea figura ligetur membrum, in qua ma-
 nere debet, id est, cubitus cum humero rectum angulum
 constituat, ne in mutando situ fascia vna parte compri-
 mat, in altera laxior sit, & ossa peruertantur. Hippocra-
 tes septimo aut nono die ferulas alligat, eò, quod in hu-
 mero ob musculorum, quibus continetur, magnitudi-
 nem, quæ circa fracturam sunt, diuturniori tempore ex
 toto gracilia fiant, laxaque. Tum enim demum opportu-
 nè ad ferulas venit. Cauendum autem, ne ferulæ arti-
 culorum extremitates tangant, & proinde, vt Celsus,
 lib. 8. cap. 10. ait, extrinsecus esse ex longissimæ debent, à
 lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Si verò primis
 statim diebus, quod Recentiores plerique faciunt, fe-
 rulæ iniiciantur, laxè adstringi debent, à septimo verò
 ac nono postea resoluendæ & arctius constringendæ. Tan-
 dem membrum rectè collocandum, & ne humerus per-
 uertatur, lara fascia humerum excipiens in orbem circa
 pectus agatur, & cum humerum quiescere oporteat, pri-
 ma multipliciter implicita inter latus & cubitum subii-
 ciatur, ne humerus attingat latus, sed in medio spacium
 sit, quo compulsus habena ad pectus adducente minimè
 deprauetur. Æger supinus iaceat, manu supra vetriculum

posita, & humero, ne suspensus maneat, puluinaria mollia subiicienda, cubitus verò à collo suspendendus, vt angularis figura seruetur, nec inter dormiendum dimoueat.



CAPVT X.

De Cruris fractura.

*Cruris
fractura.*

Crus ea pars est, quæ à genu ad pedem extenditur. Constat autem duobus ossibus, quorum quod crassius est & internam cruris regionem occupat, Tibia; quod tenuius & exterius est, Fibula nominatur. Franguntur autem hæc ossa interdum ambo simul, interdum vnum tantum, & fractura accidit vel in medio, vel in superiore aut inferiore parte.

Signa Diagnostica.

*Signa
Diagnostica.*

Si vtrumque os sit fractum, facillimè id cognoscitur; cum totum crus inflecti possit. Nec difficulter cognoscitur fractura tibiæ, si ea tota fracta sit; quoniam totum hoc os in conspectum, vt in loco excarni, facillè venit. Si verò fibula sola frangatur, id non ita facillè cognoscitur; quoniam multa carne tegitur: Fracta tamen pars ad interiora inclinat.

Prognostica.

Prognostica.

1. Si alterum os tantum fractum sit, cura faciliior est, quam si vtrumque fractum est.
2. Si fibula tantum fracta sit, curatur facilius & æger citius pedi insistere potest; cum facilius crura extendantur, & tibia maximam oneris corporis partem sustineat.
3. Si tibia fracta sit, curatur difficilius; cum maiore extensione opus sit, & homo multò tardius incedere audeat.
4. Ossia autem hæc plerumque intra quadragessimam diem conseruent.

Curatio.

Curatio.

Siue ergo vtrumque, siue vnū os frangatur, crus, quantum opus est, extendendum, vt sine omni damno ossa suo loco restitui & coniungi possint. Quod plerumque duo viri robusti, si in diuersa crus trahant, vnus in partem superiorem, alter in inferiorem, præstare possunt. Et iactatix est,

est, vti machinamentis, vbi res non exigit. Quod si exsequi non possint, habenis vel machinis passim descriptis & notis vtendum. Et vbi satis extensum crus fuerit, ossa fracta reponenda. Postea conuentientia medicamenta imponenda, & fasciis, vt in genere dictum, crus inuolendum est, quæ & latiores & longiores esse debent, quàm in brachio: & omnino ita situandum & componendum, ne in vllam partem perueri possit, neque ossa fracta deprauari queant, cum vel lectum sternere, vel alium exonerare hominem oportet. De situ tibiæ etiam videatur Guil. Fabricius, *cent. 1. obseru. 93*. Tandem crus rectum & extensum super puluinari aut re molli & planâ collocandum, & ferulæ ac canales adhibendi, vt *cap. 1. in genere dictum*. Qua in re obseruandum, ne super eminentes ossium extremitates applicentur, vel super eum tendinem, qui à crure ad pedem tendit & calci annectitur. Hæ enim partes, cum sensum exquisitum habeant, compressionem non ferunt, sed compressæ dolent, ac inflammantur.

Venæ sectione & purgatione etiam hic interdum opus est, vt in brachij fractura.

Victum quod attinet, magis omnino ac diutius, vt Hippocrates præcipit, extenuare corpus oportet, vbi crus, quàm vbi brachium fractum est, quanto illud maius est & crassius, quàm hoc, & necesse etiam est corpus quiescere atque iacere.

CAPVT XI.

De Femoris fractura.

Femoris os omnium, quæ in corpore humano sunt, Femoris
De maximum est & crassissimum ac longissimum, & fractura.
 ipsum etiam frangi potest, vel in medio, vel in extremitatibus & vicinis locis.

Prognostica.

Prognostica.

1. De femoris fractura Cellus, *lib. 8. cap. 10.* scribit: Si *stica.*
femur fractum est, fieri breuius oportet; quia nunquam in antiquam sedem reuertitur, summisque digitis postea eius cruris moris fra
insistit. Sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ elurane,
negligentia quoque accessit. Quam Celsi sententiam ita cessarid

claudi-
cationē
afferat?

intelligendam censet Peccetus, *lib. 4. cap. 24.* Non quod nullo pacto in pristinam sedem femoris fracta ossa restitui possint, & bene coaptari, ideo necessariò breuius, sed ubi minùs, quàm sit, opus, pars distendatur, & quando non bene & ad amissim ossa coaptentur: cùm multos videamus indies, qui femoris fracturam passi sunt, bene ea fer-ruminata, rectè absque vlla claudicatione ambulare. Ve-rùm idem docent Auicennas, *lib. 4. fen. 5. tract. 3. cap. 14.* Guido de Cauliaco, *tractat. 5. doctrin. 1. cap. 7.* Iohan. de Vigo, *lib. 6. cap. 14.* Andr. Vesalius, *Cheirurg. lib. 2. cap. 14.* atque alij. Scribitque Guilielmus Fabricius, *centur. 5. obser. 86.* se neminem, qui ex huiusmodi fractura sine clau-dicatione euaserit, præter vnicam puellam, cui nouam & peculiarem curandi rationem adhibuit, vnquam vidisse. Idque præcipuè accidit, si femur prope coxam frangatur. Et de ea autores allegati intelligendi sunt. Sin versus genu aut in medio os femoris frangatur, & diligens cura adhi-beatur, non adeo difficulter & sine claudicatione fractura sanari potest. Quod verò si versus coxam femur franga-tur, claudicatio plerumque accidit, hæ sunt causæ, vt eas recenset Guilielmus Fabricius. Prima est, quia os femoris non rectum est, vt sunt ossa tibiæ & brachij, sed naturaliter in externam partem veluti in arcum dila-tatum est: quapropter si fractum fuerit, faciliè versus internam partem incuruatur. Versus externam verò velu-ti in arcum extuberat. Secundo adsunt nerui & musculi ex interna parte femoris quàm maximi & robustissimi, qui quamprimùm os fractum est, versus originem suam trahentes illud, quod iam antea, vt dixi naturaliter, incur-uatum est, faciliè & ita quidem in arcum trahunt, vt ex-tremities ipsius circa fracturam sese disiungant, & versus externam partem protuberent. Tertiò, quia vnicum est os, quapropter non tam faciliè in loco suo detineri potest, ac si aliud sibi, vt brachia & tibiæ, adiunctum haberet. Quarto, cùm pars maximè sit carnosa, & os veluti in me-dio puluinarì situm, difficulter beneficio ferularum & spleniorum in loco suo retineri possè, experientia docet: præsertim si fractura in obliquum facta fuerit. Validissimi enim

enim nerui ac musculi ossa, quamuis ab initio rectè reposita fuerint, extra locum tamen iterum trahunt. Si quis tamen methodum sequatur, quam ipse Guiliel. Fabricius proponit, facilè euitari posse scribit, ne crus breuius euadat, & claudicatio sequatur.

2. Femur quinquaginta demum diebus conferuet, & coalescit; cùm, vt antea dictum, omnium ossium maximum sit, & propterea longiore tempore opus sit, vt callus generetur, quo coalescat.

Curatio.

Femore fracto, si ossa suo loco dimota sint, valida extensione opus est; cùm musculi, qui femur circumdant, maximi sint, & facilè musculi robusti, cùm versus suum principium contrahuntur, vincula, quibus sit extensio, superent. Quod si fiat, crus breuius redditur, quod omnino turpe & incommodum est. Etenim brachium, etsi breuius sit, celari potest; neque noxa adeo magna erit: at femur breuius redditum claudicationem turpem efficit. *Curatio.*

Extensione sufficienti facta, musculi, vt validissimi, facile fracti ossis partem inferiorem ad superiora adducunt. Id tamen vt rectius & decenter fiat, extensione sufficienti facta, prominentibus palmarum partibus, vt in aliis fracturis, dirigatur os & comprimatur. Postea medicamentum necessarium imponatur, & fractura conuenienter deligetur, atque vtile hic est conscindere aliquot lintea, eaque in orbem circa coxam & ilia, vt inguina etiam, & quod inter anum & genitale est, inuoluere; cùm ob alias causas, tum ne externæ ferulæ nudam partem offendant.

Canalis, qui femori adaptatur, vel ossis totum excipere debet, vel nullo modo adhiberi. Si enim canalis adaptetur, qui breuior sit, quàm vt vltra poplitem pertingat, noxam magis, quàm opem, afferet. Prohiberi enim non poterit, quin corpore aut crure moto femur quoque moueatur. Popliti quoque molestus erit, & genu curuari permittet. Si quis verò genu curuet, femoris quoque vincula moueri necesse est, & musculos alio atque alio modo figurari, ac ossa fracta dimoueri. Ideoque vtilissimum

*Canalis
qualis
esse de-
beat.*

videtur, & femur in canalem coniici, qui à coxa ad pedem vsque pertingat. Canalis verò hic pluribus vinculis per conuenientia interualla femori & cruri alligandus, & vtrique à lateribus, ne membrum in alterutram partem declinet, panni apponendi, & omnino id agendum, vt totus pes; femur scilicet cum crure & pede, molliter & sine dolore iaceat; firmiter tamen, ne æger vel ob impatientiam, vel inter dormiendum eum mouere possit.

Obseruandum etiam est, tam in fractura femoris, quam cruris, vt imus calx, quantum fieri potest, contineatur, & rectè locetur. Nam si dependente pede crus reliquum fulciatur, necesse est, ossa gibba in priore parte pedis conspici: sin calx iusto sublimior collocetur, reliquo corpore leniter suspenso, os in priore parte cruris iusto magis firmum necessariò se ostendet, idque adeo, si calx hominis naturaliter est grandior.

Sicut & hoc in fractura femoris & cruris notandum, quod si ob fascias, vel ferulas magis adstrictas, vel quacunque de causa, tumor iusto maior in poplite vel partibus inferioribus exoriat, id quod vrget & nimis premit, relaxandum esse, partem verò tumidam fouendam vel inungendam esse iis, quæ vim dolorem leniendi, digerendi, & leniter repellendi habent, qualis est succida lana vino & oleo madida, vel similia medicamenta.

Cùm tamen, vt dictum, etsi ista curatio instituat, plerumque sequatur claudicatio: nouam & artificiosam methodum curandi fracturas femoris proponit Guiljelm. Fabricius, *allegat. loco*, eamque exemplo declarat, scribitque, fracturam femoris curandi rationem, quæ pro difficillima semper habita fuerit, ad eam facilitatem se rede gisse, vt quiuis etiam tyro in arte sine dubitatione talem fracturam curaturus sit, dummodò diligentiam adhibuerit, & instrumentis aptis instructus fuerit. Curandi autem ista ratio cum instrumentis depictis videatur *loco allegato*.

CAPVT XII.

De Fractura Nasi.

N Tque hæc ossa, puta crus, femur, brachium, & humerus, frequentissimè franguntur. Accidit tamen interdum, vt & alia ossa frangantur, de quibus iam ordine, à capite ad pedes progrediendo, dicemus.

Et primò Nasi fracturam quod attinet, accidit ea vario modo, vt Hippocrates, 2. de art. t. 37. docet. Aut enim pars eius abrumpitur, ipse tamen seruatur perpetuus, vt neque deorsum inclinetur, neque in alteram partem conuertatur; aut horù alterum fit, idque aut in parte eius, quæ cartilaginosa prominet, aut in reliqua, quæ ossibus continetur. Nonnunquam in medio naso, quæ acutus est, caro iuxta os contunditur seu conteritur, vel paulum etiam os læditur, non tamen multum; nonnunquam etiam vulnus fracturæ accedit.

Prognostica.

1. Nasus ex omnibus corporis partibus facillimè commovetur; & nisi protinus dirigatur, dirigi postea non potest, sed peruertitur.

2. In naribus callus citò increfcit. Nam decem diebus sanescit, nisi corrumpatur. Hippocrates, 2. de articulis. Alij tamen decem & octo, alij viginti diebus id fieri dixerunt: quod pro varia corporum constitutione accidit. Differt enim Natura à Natura.

Curatio.

Si igitur fractus nasus in inferiorem partem æqualiter demittatur, simulque reddatur, in nares aliquid indédum, quod dirigat, vt specillu seu spatha dicta; aut quod fractu est, eleuandum est digito in nares immisso, & in naturalem sedem restituendum: Extrinsecus etiam ab vtraque parte nasum apprehendere ac sursum ducere oportet.

Vt verò quæ conformata iterum sunt ossa in sua naturali sede contineantur, vel linamenta complicata, vel lintei rasura, vel simile quid linteo inuolutum, aut corium, vel cannula plumbea aut argentea pellicula molli obuoluta in nares immittenda.

Si verò in vno tantum latere nasus fractus sit, dirigere etiam conuenienter ab ea parte, quæ declinat, & in naturalem sedem restituere oportet, tum digitum vel instrumentum commodum in narem, qua parte læsus est, immittendo, tum etiam extra dirigendo. Ne verò quod compositum est, iterum deprauetur, & os desideat, in narem læsam vel linamenta vel penna anserina grandior gummi illita & molli pellicula obducta, vel fistula aut canula è plumbo vel argento molli pellicula obducta nari immittenda. Neque multum refert, quid immittatur; modò præstet, ne os nasi fractum subsideat, & molle sit, atque odoris grauis expers. Neque etiam spongia, aut res similes, quæ humorem imbibendo crassescunt & dilatantur, immittendæ; ne dilatatæ partem distendant, & ossa composita iterum suo loco moueant. Quod immittitur, illiniri debet emplastico aliquo medicamento, ex *manna thuris*, *gummi tragacanthæ*, *masliche*, *ol. rasac*.

Si verò iuxta cartilaginem nasus fractus & in obliquum distortus sit, habenula digitum lata glutine aliquo, qualia de futura sicca in vulneribus proposuimus, naso ea parte, in quam inclinat, agglutinanda, postea intendenda, quantum expedit, vt nasus rectè dirigatur. Longa autem sit hæc habena, vt postea infra aurem obducta circa caput obducatur. Et licet eius extremitatem ad frontem agglutinare. Hæc enim iuste dirigit nasum, & remitti ac intendi potest. Et si intra nares imposita turundæ dolorem excitent, tollendæ, & tamdiu nares habenæ directæ seruandæ. Post decimum quartum verò diem habenæ demendæ, & ceratum imponendum, ac curandum, ne callus plus iusto excrescat.

Si ossa nasi minutim fuerint confracta, quantum licet singula in suam sedem reponenda, vel idoneis instrumentis compellenda, neque facilè, & nisi nullo modo agglutinari possit, os aliquod eximendum; cùm deformitatem pariat. Postea ceratum aliquod vel aliud medicamentum ad ossa confirmanda imponendum.

Si fracturæ vulnus accedat, emplastrum aliquod, quod cruentis

cruentis vulneribus conuenit, imponendum: & talia vulnera facillimè sanantur.

Si intra nares vlcus aliquod excitari incipiat, turundæ conuenientibus medicamentis inunctæ immittendæ, & omnino cauendum, ne carnis aliquid intra nares excrescat. In quem finem etiam utilis est canalis plumbeus immissus.

De fracturarum harum deligatione autores dissentiunt, atque alij eam admittunt, alij omnino reiciunt. Et omnino tutius videtur, deligaturam & fascias omnino omittere; cum vel nihil præstent, si laxæ sint; vel, si fortius constringant, nasum distorqueant, & sinum efficiant, ac faciliè emplastris idoneis nasi ossa fracta sine omni deligatione in loco suo contineri possint. Et nullo alio in casu deligatio conuenire videtur, quàm si in medio naso, quæ acutus est, caro circa os contusa sit, & os emineat, vt compressus ea parte nasus naturalem figuram acquirat. Verùm & hîc vinculum etfi prodesse videatur: tamen necessarium non est, cum ceratum vel emplastrum sufficiat. Et omnino si fasciam admouere libet, ea medio naso iniicienda, cuius vtraque capita ad posteriorem capitis partem colliguntur.

Ambrosius Paræus hoc vtitur.

℞. *thuris, mastich. boli Armeni, sang. dracon. ana ʒ. ʒ. aluminis roche, resinæ pini, ana ʒ. ij.* Pulueriscentur subtilissimè, & cum oui albumine incorporentur. Plura videantur apud Hippocratem, 2. de art. à text. 36. ad text. 46.

C A P V T XIII.

De Maxilla fractura.

Nterdum & maxilla inferior frangitur; id quod Maxilla
facile cognoscitur. fractura.

Prognostica.

1. Maxillæ ossa, si primis diebus inflammatio non accedat, intra viginti dies consolidantur, & dentes integri remanent. Prognostica.

2. Si verò cura diutius protrahatur, dentes vitiantur, & inutiles redduntur.

Curatio.

*Curatio.**Curatio.*

Si maxillæ os ita per transuersum fractum sit, vt tamen aliqua ex parte ossa inter se cohæreant, digitis vtrinque, tam scilicet ori immisissis, quàm extra applicatis, os comprimere & in suam sedem compellere oportet. Maxillam verò in suam sedem esse restitutam, ex eius & dentium æqualitate apparet.

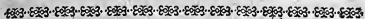
Si verò maxilla tota transuersim fracta sit, quod tamen rarò accidit, & quidem os super os emineat, & dens super proximum dentem excedat, digitis in os immisissis, & extra etiam manu adhibita, ossa fracta componenda; & nisi simplici compressione id fieri possit, primum extensio, ministro retrò continente, & Medico antè extendente, fieri debet, & postea ossa inter se componenda. Maxillæ rectè restitutæ signum est, si dentes suo naturali situ iterum dispositi conspiciantur.

Dentes, qui alueolis suis commoti sunt, filo aureo, argenteo, vel ferreo proximis annectendi sunt, donec iterum stabiliti fuerint.

His peractis medicamentum aliquod fracturæ conueniens extra maxillæ imponendum, & vt ossa fracta composita suo loco stabiliantur, extra ferula ex corio seu alia conueniente materia maxillæ longitudini correspondens apponenda. Postea conueniens deligatura instituenda, quæ sit fascia duabus extremitatibus fissâ, duos digitos lata, media quoque sui parte in longitudinem incisa, vt vtrinque mentum complectatur. Quatuor ergo fasciæ in extremitatibus fissæ cum sint capita, duo inferiora ad summum caput deducantur, ibique deligentur, vel pileolo nocturno assuantur, superiora verò duo transuersim tracta ad imum occiput deligentur, vel eidem pileolo assuantur.

Non decumbat æger in fractam maxillam, sed in sanam, non tamen huic, sed capiti innixus, ne illa composita iterum distorqueatur. Maxilla quoque immobilis seruetur; ideoque æger non multum loquatur, nec duriores cibos masticer, sed mollioribus & liquidis nutriatur, donec callus obduretur. Si aliquid iterum loco suo motum fuisse

fuisse obseruetur, tertia die deligatio soluenda, & si quid exciderit, in locum suum reponendum.



CAPVT XIV.

De fractura Clauiculæ seu Iuguli.

Hippocrates, de artic. text. 62. fracturæ clauiculæ sex *Clauiculæ seu iuguli fractura,* differentias recenset. Vel enim clauicula per transversum frangitur, vel per longitudinem. Si per transversum, id accidit vel prope humeri articulum, vel magis versus os pectoris abrumpitur; deinde iuguli os ita frangitur, ut ea pars, quæ à pectore est, sursum feratur, quæ verò à summitate lati scapularum ossis, deorsum, quod plerumque accidit; vel contrà, quæ prope scapularum os, sursum, quæ prope pectus est, deorsum feratur, quod rarius euenit.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem huius ossis fractura potius tactu, quàm visu; ut & ex dolore.

Signa Diagnostica. Prognostica.

Prognostica.

1. Si per transversum frangatur clauicula, curatur facilius; si per longitudinem, difficilius. Nam quod transversum fractum est, facile extensione & digitorum compressione in naturalem sedem reuertitur; reliqua fractura semper quid eminentiæ habet, quod ægrè coaptari potest. Præterea, quia iugulum fascia in orbem excipi, atque ita, quod in longitudinem fissum est, in suam sedem compelli nequit; contra ligatura, quod in transversum fractum est, in suam sedem facilius compellitur.

2. Iuguli fractura equidem nihil humeri commissuram, aliamue partem lædit: quia tamen, quantumvis magna diligentia adhibeatur, fascia collum & iugulum, ut brachia & crura, obuolui arctè nequit, deformitatem callus relinquit; quia in osse raro callus facile maior fit: sed tantum in principio deforme videtur, propter nouitatem, procedente verò tempore, cum ei adsuescimus, minor deformitas videtur.

3. Coalescit autem facile os iuguli, ut alia ossa rara, & quidem ad summum viginti diebus ferruminatur.

Curatio.

Curatio.

Vt autem hæc fractura curetur, ministri duo ad extensionem requiruntur, quorum vnus vtraque manu humerum, qui clauiculæ fractæ adiacet, ad posteriora, alter oppositum humerum vel collum potius in oppositum versus se trahat, vt ita extensio fiat. Quæ vbi facta est, Cheirurgus digitis ossa fracta suo loco restituat, id quod altius eminet digitis comprimendo, id verò, quod depressum est, attollendo, aut quomodocunque opus est, in suam naturalem sedem restituendo. Aliqui, vt facilius fiat restitutio, globum axillæ ægri subiiciunt, qui eius cavitatem repleat; deinde verò valdè cubitum costis apprimunt, atque ita os sedi suæ restituunt. Si verò ossis fracti extremitates ita depressæ sint, vt sursum reduci hoc modo nequeant, æger resupinandus est in puluinari duriore ipsius spinæ inter scapulas subiecto, humeri verò manuum innixu ita deprimendi sunt, vt fracti ossis extrema depressa eleuentur, eousque, vt in suum naturalem situm restitui possint.


Si verò clauicula in plures partes comminuta sit, & fragmentum aliquod carnem pungat, ac difficilem respirationem afferat: cutis eo loco incidenda, & fragmenta extrahenda, vel aculei præcidendi & deradendi, ac ossa complanata coniungenda, labia vulneris committenda, medicamentumque fracturæ idoneum, & quod simul inflammationem inhibeat, imponendum. Si verò plura fragmenta ossis, cute integra, deprehendantur, quæ tamen acuta non sint, nec pungant, ferula ex corio vel alia conueniente materia paranda, & conueniente medicamento illinenda, ac fragmentis illis apponenda.

Compositis rectè fractæ clauiculæ ossibus, medicamentum fracturæ vtile, qualia supra, cap. I. sunt proposita, imponendum. Hinc plagulæ tres conuenientis crassitiei & longitudinis, vt cavitatem, quæ supra & infra clauiculam est, expleant, parandæ, quarum duæ lateribus, tertia crassior prominenti fracturæ imponenda. Ita enim & os fractum eminens deprimetur, & nec sursum, nec deorsum, nec ad latera è suis sedibus ossa fracta composita dimoueri

dimoueri poterunt. Hinc deligatio recta instituenda, quæ fiat fascia palmum lata, sufficientis longitudinis, duplex caput habente, decussatim iniecta, quæ circumducenda sæpius, quàm valentiùs, & ita obuoluatur, vt brachium in posteriora deducat. Cavitates etiam sub axilla parti affectæ vicina replenda est linteaminibus conuolutis. Ita enim faciliùs æger deligationem fert. Imperandum etiam est ægro, vt in quiete maneat, & ipse brachium in posteriora reflectat. Non soluatur autem fascia ante septimum diem, nisi pruritus vel aliud quid urgeat; & si in dies fiat laxior, quotidie nonnihil adstringatur.

CAP V T X V.

De Scapula fractura.

 Moplata, quæ Latinis Scapula, seu os illud triangulare, à tergo cœuicis vicinum, dorsoque & thoraci non per articulationem, sed tantùm musculorum interuentum cohærens, & à parte anteriore cum humero & iugulo per articulationem commissum, de quo videantur Anatomici, frangi qualibet sui parte potest, rariùs tamen in processu illo, qui Acromion dicitur; sæpiùs iuxta spinam & in aliis suis extremitatibus.

Signa Diagnostica.

Si acromion frangatur, visu & tactu id, & inæqualitas quædam percipitur, imprimis si pars ægra cum sana comparetur. Si latior ipsius pars & in extremitatibus frangatur, tactu cavitates quædam deprehenditur, & punctorius dolor in parte percipitur, brachium verò è directo positum stupor prehendit.

Prognostica.

1. Fractura, quæ in summo humero seu acromio est, difficiliùs curatur, quàm in aliis scapulæ partibus.

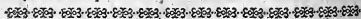
2. Si fractio sit in omoplata cœuice, aut humeri dearticulatione, vix sanatur. Cùm enim circa hunc articulum sint venæ & arteriæ axillarum, & nerui ex cœuicis vertebris orti, facillè inflammatio & grauissima symptomata accidunt.

3. Scapulæ

3. Scapulæ os fractum intra dies viginti quatuor consolidatur.


Curatio.

Si os fractum scapulæ adhuc cohæreat, manu Cheirurgi in suum locum restituendum. Quod si non faciliè fiat, & maiore vi opus sit, pila ex linteo sub axillam ponatur, & minister deorsum humerum trahat, cubitum ad costas adducendo, Cheirurgus verò manu fracturam comprimat & componat. Si verò os fractum scapulæ non cohæreat, modò ligamentis & perioestio adhuc cohæreat, & pungendo periculum non excitet, etiam suo loco restituendum. At si penitus & ab osse & à perioestio ac ligamentis separata sint, & carnes pungant, cutis & caro incidi, & fragmenta eximi debent. Si verò non pungant, relinquenda. Nam Natura, quod reliquis non cohæret, tandem spontè expellit, etsi interdum post longum tempus id fiat; sicut Ambrosius Paræus, *lib. 14. cap. 9.* refert cuidam Marchioni è scapula vulnerata ossium quædam fragmenta post annos septem, cicatrice reserata, erupisse. Ossibus ritè compositis, medicamenta idonea fracturæ imponenda, & deligatio conueniens instituenta, & si summum humeri fractum sit, pila sub ala vincienda, & deligatio ante diem septimum, nisi quid aliud superueniat, non soluenda. Ager in opposito latere cubet, & partem in quiete detineat.



C A P V T X V I.

De Sterni fractura.

Sterni fractura.  Ternum & ipsum interdum frangitur, lapsu vel percussione.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Quod cognoscitur ex dolore & imprimis inæqualitate, quæ tactu comprehenditur, & ad digitorum compressionem os fractum intrò cedit, & strepitus quidam auditur, & cauitas, qua os fractum est, animaduertitur. Difficultas quoque spirandi, tussis, & sanguinis sputio plerumque accedit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Periculosa est fractura sterni, cum ob pleuram, quam *Prognostica.* simul facile lædit, & nobiles partes suppositas, grauius ma-
la attrahere soleat.

2. Consolidatur autem viginti vel viginti quatuor diebus, cum spongiosum & rarum sit.

Curatio.

Vt os hoc fractum & depressum suæ sedi restituatur, *Curatio.* ægro resupinato puluinar sub spinam è regione fracturæ ponendum, & à ministro vtrinque humerus deprimentus, Cheirurgus verò costas vtrinque manu comprimat, & ossa fracta in suum locum reducat. Hinc medicamenta, quæ aliis fracturis adhiberi solent, quæ inflammationem prohibent, fracturæque conglutinationi inferuiunt, imponenda, & deligatio decussatim fasciis idoneis supra humeros instituenda, quæ non sit nimis arcta, ne respirationem impediat.

CAP V T X V I I.

De Costarum fractura.

Costarū fractura. Ranguntur quoque interdum costæ ex causis violentis, casu vel percussione.

Costæ autem, vt Celsus, lib. 8. cap. 9. scribit, interdum sic finduntur, vt ne summum quidem os, sed interior eius pars, quæ rara est, lædatur; interdum sic, vt eas totas is casus perruperit. Et quidem fracta ossa interdum intrò declinant, interdum extra eminent; interdum, etsi tota franguntur, proprio loco non dimouentur; interdum etiam caro circa costas colliditur.

Signa Diagnostica.

Si costa tota non est fracta, nec sanguis expuitur, nec *Signa Diagnostica.* febricula sequitur, nec quicquam suppuratur, nisi admodum rarò, nec dolor magnus adest: tactu tamen is locus leuiter indolescit.

Si verò costa quidem fracta sit, fractæ tamen extremitates neque intrò cesserint, neque in exteriorem partem compellantur, pauci admodum febricitant. Sed neque

multi sanguinem spuerunt, nec multis item contractum pus in thorace.

Si verò costa & tota fracta sit, & extremitates loco motæ, quædam inæqualitas & cavitatis tum visu, tum tactu deprehenditur, strepitus quoque quidam auditur. Quibus accedunt & alia symptomata. Adest dolor gravis, & præcipuè si internæ costæ pars fracta sit, isque pleuriticorum dolorem æmulans, respiratio est difficilis, tussis molesta, & nonnunquam etiam sanguinis sputum superuenit, dum ex vasis ruptis sanguinem effluentem pulmo imbibit, febris accedit. Præcipuè verò duo mala fracturam costarum comitari solent. Primum est carnis superiacentis costæ inflatio, quæ & tactu, & visu deprehenditur, & si manu locus comprimatur, aëris cedentis strepitus auditur. Cui nisi succurratur maturè, secundo inflammatio, & febris, atque abscessus succedere solent. Cuius rei causa est carnis ab osse separatio, & imbecillitas partis ictu inducta, quæ alimentum, quod doloris ratione attractum copiosius affluit, satis concoquere nequit, quod partim crudum ideo remanet, partim in vapores & flatus resolvitur. Malum hoc interdum & costarum corruptio sequi solet. Cum enim caro ab osse abscedit, succedit in locum aër, cuius contactu os offenditur & corrumpitur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Si simplex sit fractura absque partium vicinarum contusione periculo vacat, & costæ intra 20. diem coalescunt.
2. Si verò caro circa costas atteritur, periculosum malum est, ob symptomata, quæ diximus accedere, & sæpe lethale. De quo Hippocrates, 3. de articul. t. 61. *Si contusio, inquit, siue attritio, quæ circa costas fit, negligatur, etsi in id malum deterius non incidat, carnem tamen magis mucosam habet in loco attrito, quàm prius, & ubi talis relinquitur, nec curatione ad bonum habitum restituitur, res peior est, si mucosa circa os ipsum relinquuntur, cum caro non amplius similiter os attingat, & ipsum os morbis opportunius redditur, ob eiusmodi autem causas ossa multis vitiantur, quia malum diutius extrahitur.*

3. Periculosa

3. Periculosa etiam est fractura, si costa intrò compellatur & pleuram pungat vel vulneret, & tunc omnia ferè symptomata, quæ pleuriticos infestare solent, superueniunt, & vix ante quadragesimum diem cura absolvitur.

Curatio.

Si costa tota fracta non sit, vel si tota sit fracta, proprio tamen loco non dimota, nec incumbentium & vicinarum partium contusio adsit, medicamentum aliquod fracturæ & inflammationibus conueniens lene imponendum, ex *thure, farina volatili, bolo Armeno, alhumine oui*, & similibus.

Si verò fracta costa extra promineat, manu comprimenda, & in naturalem suum situm reducenda: hinc itidem idoneum medicamentum imponendum.

Si verò fracta costa intrò vergat, danda opera, vt in suum locum reducatur. Primò ergo videndum, an tussis & spiritus retentione, an verò manuum opera costa fracta in locum suum restitui possit. Quod nisi succedat, emplastrum aliquod attrahens, & quod adhæreat, imponendum, & cum impetu auferendum, vt costa in locum suum reducatur.

Conueniens huic vsui etiam est hoc emplastrum.

℞. farinæ volatilis ℥.ij. tragacanth. thuris pulueris. an. 3.v. visci querni (glutinis scil.) 3.vj. ichtyocollæ 3. j. ℞. albumin. ouor. 3.ij. aq. ros. q. s. Misc.

Vel emplastrum ex *terebinthina, resina, pice nigra, farina bordei vel fabarum, mastiche, aloë* compositum. Et talia emplastra sæpiùs applicanda, & auellenda sunt, donec æger melius spiret. Et memini, me ante aliquot annos victori, cui in latere dextro à pertica, quam pro dolij vinculo parando flectere volebat, reciprocante, costa fracta & depressa erat, ita, vt difficulter respiraret, tussiret, nec se erigere valeret, tali emplastro imposito costam in suum locum reduxisse.

Nonnulli quidem cucurbitulis costas fractas in suum locum reducere corantur: verùm improbant id plerique Medici; cùm metus sit, ne plus humoris attrahatur, & aliàs caro supra costas inflari soleat. Si verò fragmentum

costæ membranam pungat, atque inde acerbissimi dolores & alia praua symptomata oriantur, atque ipsa mors metuenda sit, pars, qua costæ fracta est, incidenda, vt fragmenta pungentia vel eximere, vel præcidere liceat. Si etiam contusio adsit, vena secanda, ne inflammatio accedat.

Costis in locum suum reductis, natura quidem sponte callum generat: cui, vt subueniatur, emplastrum aliquod ad fracturam ossium conueniens imponendum, inter quæ & hoc vtile.

℞. pulu. myrtillor. ros. rubr. ana ʒ. j. farina bordei, orobi, lentium, fabar. mastich. ana ʒ. ij. cupular. gland. nuc cupressi, cortic. granat. balaust. ana ʒ. ʒ. hypocistid. acaciæ, cortic. iubaris, sang. dracon. terræ Lemniæ, aloës, myrrhæ, ana ʒ. ij. olei myrtini, rosac. omphacini, an. ʒ. ix. ceræ, terebinth. claræ, an. lb. ʒ. ʒ. F. Emplastrum.

Nonnulli in morbi progressu fascias *aq. roris.* imbuunt, quam efficacissimam in ossium fractura esse scribunt.

Si caro humida & flaccida sit, medicamenta antea posita imponenda, & locus fasciis ac plagis constringendus, vt caro ossi coniungatur. Et si ob Medici vel ægri negligentiam malum inueterauerit, & caro mucosa reddita fuerit, vt metuendum, ne ossa, cartilagines, & membranæ lædantur, danda opera, vt succus ille mucosus cataplasmatibus digerentibus, de quibus mox dicetur, discuti possit. Quod si adsequi non liceat, ferrum candens optima medicina est, cauendo tamen, ne os calefiat, aut interiora lædantur.

Si ad suppurationem, quod contusum est, tendat, materia resoluenda & euacuanda cataplasmate ex *farina bordei, fabar. orobi, fl. chamæmeli,* & similibus.

Vt *℞. farina fabarum, bordei, ana ʒ. ij. absinth. ʒ. ʒ. pulu. fl. chamæmel. meliloti, sambuci, ana ʒ. j. Coq. in aq. s. Adde ol. chamæmel. rosac. ana ʒ. j. F. Cataplasma.*

Si verò materia hisce medicamentis discuti non possit, omnis mora vitanda erit, ne os vitietur, & propterea, qua parte maximè tumet, pars aperienda vel scalpello, vel candente ferro, vt puri exitus paretur.

Dieta.

Victus sit in principio tenuis, & talis qualis in aliis acutis requiritur. Ager quiescat, non tussiat, non sternuter, quantum potest, non loquatur multum, non rideat, non irascatur. Vide Hippocratem, 3. de articul. t. 54. & seqq. Galenum, in comm. & Ambros. Paræum, lib. 14. c. 12.

Dieta.

CAPUT XVIII.

De Spinae dorsi fractura.

Interdum etiam accidit, ut à caussis externis & violentis spina dorsi & eius vertebræ frangantur.

Spinae dorsi fractura.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Si spina dorsi frangatur, cavitas eo loci apparet, & dolor ac punctio sentitur; cum necesse sit ea fragmenta spinosa esse, ut Celsus, lib. 8. cap. 9. ait. Et si quis processus illorum, qui extuberant, frangatur, tactu id deprehenditur, cum huc atque illuc moveri possit. Præterea si homo pronus inclinatur, magis dolet, quam si stat erectus. Nam ibi cutis extenditur, & fragmentis acutis colliditur: Si verò stat erectus, cutis laxatur, & ab aculeis ossium minus pungitur.

Prognostica.

1. Processus vertebrarum faciliè ex se, nisi aliud malum accedat, consolidatur; cum sint ossa spongiosa & rara.

Prognostica.

2. Aliàs fractura hæc plerumque lethalis est; ob spinalis medullæ, & membranarum ac nervorum læsionem, imprimis si iuxta vertebrae cervicis fractura contingat.

3. Et si in colli vertebris fractura accidat, brachiorum & manuum paralytis sequitur; si autem in parte inferiore, femorum, crurum, ac pedum; idque lethale est. Si verò motus & sensus non omnino fuerit abolitus, aliqua adhuc salutis spes superest.

4. Si in vertebrarum fractione voluntaria facum egestio fiat, & urinæ suppressio, lethale signum est.

Curatio.

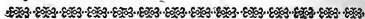
Et si spes in angusto sit: tamen ne æger sine auxilio deseratur, apophyses fractæ suo loco reponendæ, si non sint planè abruptæ, & medicamenta imponenda, quæ dolorem

Curatio.

leniunt, inflammationem prohibent, & glutinationem ossium adiuuant, qualia hætenus sæpius sunt proposita. Si verò processus planè à periostio sit abruptus, cutis incidenda, & fragmentum detrahendum, atque vulnus postea conueniente modo sanandum. Quod etiam faciendum, si aliarum vertebrarum fracturarum fragmenta spinalem medullam eiusque nervos comprimant, aut pungant. Aliàs enim vitæ periculum imminet.

Ossis sacri & ossis coccygis fractura.

Ad fracturas spinæ pertinet & fractura ossis sacri & ossis coccygis, quæ si ita comparata sint, ut inde spinalis medulla lædatur, malum ferè lethale est. Si verò salutis spes supersit; immisso in anum digito usque ad locum fractum, os fractum expellendum; extra verò altera vel ministri manu ossa æquanda & in suum locum reponenda, & postea medicamenta fracturæ conuenientia imponenda.



C A P V T X I X.

De fractura ossium manus.

Fractura ossium manus.



Ssa manus, quæ in ossa carpi, metacarpij, & digitos diuiduntur, etiam nonnunquam franguntur.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

Fractura in hisce ossibus facilè & visu & tactu agnoscitur; cum hæc ossa fracta ut plurimum vel ad exteriora, vel ad interiora declinent.

Prognosticum.

Prognosticum.

Ossa hæc non difficulter, & quidem intra viginti dies, perfectè coalescunt & sanantur.

Curatio.

Curatio.

Æger læsam manum super æqualem & læuam tabulam extendat. Deinde minister ossa fracta extendat: Chirurgus verò ossa manu in suam sedem restituat. Vbi ossa composita fuerint, medicamentum, quale in fracturis adhiberi solet, imponendum; postea fascia pars obuolunda. Et quidem si digiti fracti sint, sanis vicinis alligandi, ut ab iis in suo loco quasi à ferula adiecta contineantur. Tandem glomo ex linteo conuoluto manus vola complenda est. Ita enim ossa composita facilius in suo loco continen-

continentur, & digiti in media figura conseruantur. Si verò digitis vel extensis, vel contractis callus generetur, manus officium in comprehendendo læditur. Manus quoque cum brachio à collo fascia idonea suspensa in quiete detineatur.

CAPVT XX.

De Coxendicis fractura.

Oxendicis os tribus ossibus constat, quorum primum est os ilium, alterum ischion, tertium os pubis, quæ etiam in infantibus separari possunt: in adultis tamen ita cohærent, vt vix diuelli possint. Franguntur autem ista ossa, vt scapulæ, vel in extremitatibus, vel secundum longitudinem, vel in medio.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur ista fractura ex dolore, qui tactu & compressione imprimis exasperatur, cavitare & inæqualitate, punctura & stupore in crure eiusdem lateris.

Prognosticum.

Ossa hæc viginti quatuor dierum spatio consolidantur.

Curatio.

Ossa fracta, qua possunt, diligentia componenda, & in locum suum restituenda sunt, ac postea medicamenta idonea imponenda. Si verò ossis fragmentum aliquod abruptum sit, & pungendo dolorem excitet, atque inflammationis metus adsit, nonnulli suadent, vt cute incisa in primo statim apparatu fragmentum eximatur. Verum cum vix sub cute solum, sed sub ipsis musculis talia fragmenta lateant, sine periculo talis sectio non instituitur. Et qui eam tentare velit, omnino caueat, ne musculorum capita, vel vas aliquod insigne, aut neruum illum grandiolem, qui in femoris & cruris musculos porrigitur, lædat.

CAPVT XXI.

De fractura patellæ in genu.

Patella & ipsa interdum frangitur, & quidem nunc secundum longitudinem, respectu totius femoris, nunc in transuersum, nunc in obliquum; & nunc in duas,

nunc in plures partes comminuitur:& rursus nunc cum vulnere,nunc sine vulnere.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Fractura huius ossis facile innotescit, ex ossium fracturum distantia, quæ tactu deprehenditur, incedendi impotentia, cavitate, quæ in loco fracturæ & visu & tactu percipitur, & crepitu ac sono, qui in eius contrectatione & motu animadvertitur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Patella equidem, ut alia ossa rara, facile coalescit, modò rectè coniungatur,& coniuncta seruetur.

2. Et si secundum longitudinem sit fractura facta, ossa facile coniunguntur,& coniuncta puluillis & fasciis non difficulter in suo loco retinentur. Cùm enim circa patellam septimi, octavi & noni tibiae mouentium musculorum extremitates concurrant, & in validissimum tendinem desinant, qui patellæ implantatur; musculi verò sua sponte versus suam originem trahi ac moveri soleant: etiam non magna industria adhibita, fractura secundum longitudinem facta in locum suum reduci potest, & ossa arctissimè coniunguntur, atque ita nulla calli extuberantia,& hanc sequens claudicatio,facile metuen-da. Paræus equidem, *lib. 14. cap. 22.* neminem sibi visum fuisse scribit, cui os hoc fractum esset, qui non per vitæ reliquum claudicauerit: idque ideo, quod inducta calli concretionem consolidatio liberam genu flexionem impedi-at. Verùm etsi hæc de transversa fractura facile concedi possint:tamen rectè statuit Guil. Fabricius, *cent. 5. obs. 88.* non semper, præcipuè in fractura secundum longitudi-nem, id esse necessarium; cùm non necessariò semper callus ita protuberans nascatur, ut motus impedimen-tum in genu & claudicationem afferat, videamusquè in aliorum ossium fracturis naturam tam eleganter callu ge-nerare, ut sæpe vix vestigium fracturæ appareat:quod im-primis accidit,vbi periostium integrum est,quod materiam calli retinet,ne nimis excrecere & protuberare possit.

3. Si verò fractura in transversum vel obliquum facta est, vix vlla industria ea curari potest, ut nulla claudi-catio

catio sequatur. Etenim cum septimus, octauus & nonus tibiam mouentes muscoli sursum versus coxam trahant, tendo verò qui sub genu tibiæ ossi inseritur, patellam deorsum trahat, ossa patellæ fractæ ita disiunguntur, vt vix vlla arte coniungi, aut coniuncta retineri possint, vnde callus extruberat, & muscoli tibiam mouentes læduntur, atque hinc æger tibiam vix eleuare potest, & claudicatio sequitur.

Curatio.

Crus primò extendendum est. Hinc à Cheirurgo patella seu in duas, seu plures partes fracta coniungenda, & emplastrum vel cataplasma fracturæ conueniens, quod ossa composita retineat, imponendum, membrumque conuenienter deligandum, & impositis rotulis stramineis, vt in fractura cruris fieri solet, membrum immobile tenendum, & omnino cauendum, ne crus flectatur. Hoc enim si fieret, fragmenta composita suo loco iterum dimouerentur.

Si fragmentum aliquod ossis acutum à reliquo osse separatum sit, quod cutem pungat, nonnulli, vt de aliis fracturis hactenus diximus, cutem incidendam, & os eximendum docent.

Si symptomata grauiā superueniant; iis occurrendum, vt in aliis fracturis.

~~~~~

## CAPVT XXII.

*De Fractura ossium pedis.*

**I**ndem & ossa pedis interdum franguntur; cuius *Fractura ossium pedis.* quot sint ossa, videatur apud Anatomicos. Ossa autem pedis, vt & manus, non frangi scribit Hippocrates, *2. de artic.* nisi acuta vel graui quapiam re carnosæ partes vulnerentur. Sunt enim duriora: & quæ acuta sunt, & valde grauiā, si ossa hæc frangunt, cutem incumbentem saluam non relinquunt. Et Paulus, *lib. 6. cap. 106.* scribit, talum nullo modo frangi, non tantum ob duritiem, sed quia vndiquaque est munitus.

*Signa Diagnostica.*

Si pedis ossa frangantur, visu & tactu id facile deprehenditur;

henditur; cùm hæ partes excarnes sint, & si fractæ aliquòd emineant, id visu & tactu faciliè agnoscitur.

*Prognostica.*

*Prognostica.*

1. Ipsa horum ossium fractura per se periculosa non est: quia tamen non nisi à causâ valida & violenta valdè franguntur, partes incumbentes & vicinæ carnosæ & nervosæ simul contunduntur & vulnerantur, vnde gravissimi dolores & inflammationes ac alia mala oriuntur.

2. Plerumque autem diebus viginti conferuent; nisi quæ cruri vicina sunt. Ea enim cùm sint maiora, longius tempus requirunt.

*Curatio.*

*Curatio.*

Curatio ferè eadem est, quæ ossium manus fractorum. Commoda nimirum primò extensio facienda est, & ossa, siue in superiorem, siue inferiorem partem emineant, in naturalem sedem compellenda sunt: quod commodissimè fit, si æger pede fracto tabulæ planæ panno obductæ insistat. Deinde idonea medicamenta, quæ fracturæ requirunt, adhibenda. Tertiò fasciis pes inuoluendus. Et cùm pedi ferulæ ob inæqualitatem loci commodè imponi non possint, splenia loco affecto imponenda, & fasciis locus vinciendus, ut ossa composita in sua sede contineantur. Situatio tamen & collocatio aliter instituenda, quàm in manibus. Cùm enim manus datæ sint ad apprehensionem, curua figura digitos collocandos esse antea, cap. 19. diximus. Cùm verò pedes ad ambulandum & standum dati sint, recta figura situandi, non curua, ne eorum actio deprauetur.

Atque hæc etiam de Fracturis breuiter dicta sint. Cùm enim eruditissimi hac de re Hippocratis libri de Fracturis & Articulis, & in eos doctissimi Galeni commentarij essent, illos integrè describere, quod à nonnullis factum video, operæ precium non duco: sed ad eos Lectorem remitto.





# LIBRI QVINTI

## P A R S VI.

### *De Luxationibus.*

#### C A P V T I.

#### *De Luxationibus in genere.*

**M**ULTA omnino in corpore humano ossa sunt, quæ vario modo inter se connectuntur & componuntur. Præcipuè tamen componuntur per symphysim & articulum. Symphysis est ossium unio sine motu. Per articulum verò coniunctio ad motum composita est. Eius duæ præcipuè sunt differentiæ, Diarthrosis & Synarthrosis. Diarthrosis est cum motu manifesto; Synarthrosis cum obscuro: de quo videantur Anatomicorum libri.

Cum ergo ossa, quæ per articulum coniunguntur, sede sua excidunt, morbus is Græcis *ἐξάρθρωσις*, Latinis luxatio appellatur, quæ est articuli è suâ sede, quæ acetabulum dicitur, in alienam prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur. Vbi per articulum, ut etiam Hippocrates & Galenus, i. artic. text. i. docent, non quiddam aggregatum ex duabus ossium extremitatibus inuicem connexis, sed caput articuli solum intelligitur.

#### *Causse.*

Causse autem Luxationis sunt vel internæ vel externæ: Internæ sunt humores, qui ad articulos decumbentes ligamenta vel laxant, ut ossa è suis sedibus excidere patiantur, *Causse.*

tiantur, vel replendo decurtant & contrahunt, vt ossium capita è suis sedibus extrahant. Quò referenda sunt vitia hæreditaria; cum experientia doceat, sæpe à gibbosis, gibbosos; à claudis, claudos generari. Externæ autem causæ violentæ, ictus, lapsus, extensio violenta & similes, quæ ossa sedibus suis expellere vel extrahere possunt. Idque aliquando in ipso partu etiam fieri, & brachia vel crura luxari possunt, dum ab obstetricibus imprudentibus cum violentia infantes extrahuntur. Imò in ipso utero materno, ex percussione, casu, compressione infantibus ossa luxari possunt, vt Hippocrates, 3. de art. 88. & 94. & 4. de articul. text. 2. & 3. innuere videtur. Causæ verò omnes, cuiuscunque sint generis, luxationes excitant, vel *πίσσις* vel *ἀσθὲν ἑλασία*, tensione vel impulsione violenta. Frequentissimè fit luxatio à violentâ impulsione, cum à forinsecus incidentibus causis, vt casu, saltu, percussione & similibus ossa violenter è sedibus suis expelluntur. Reliquæ causæ omnes ad tensionem referendæ sunt, quando scilicet ossium capita excipientes cavitates, quas Græci *κρητὸν λας* nominant, vel angustiores, vel ampliores & laxiores redduntur. Angusta fit hæc cavitatis, cum humor vel materia aliqua sinum articuli occupat, & os sede sua expellit, quod in articulorum doloribus interdum accidit. Amplior verò & laxior fit articulatio, quando franguntur sinum includentia supercilia. Ita enim ossa liberius vagari atque excidere possunt. Laxior etiam fit articulatio, quando humor aliquis ligamenta nimis emollit & laxat, ac totam articulationem laxiorem reddit. Idem euenit, vbi ligamenta nimis tenduntur aut rumpuntur.

Magis autem & faciliùs luxantur ossa in pueris & adolescentulis, quorum ligamenta sunt molliora & debiliora, quam in adultis, quorum ligamenta sunt firmiora & validiora. Idem accidit in iis, quorum corpora sunt emaciata & quæ debiliora ligamenta habent: qui verò carnosissimi sunt & bene habiti, iis articuli non facilè excidunt; cum articulus vndique arctè à robustioribus musculis constringatur. Facilius quoque ij articuli luxantur, qui ad  
plures

plures motuum differentias compositi sunt; qui autem pauciores motuum differentias habent, non ita facilè è suâ sede excidunt. Articuli etiam, qui vnico ligamento continentur, faciliùs luxantur, quam qui duplici. Ossa quoque maiora difficiliùs & non nisi à causa violentiore luxantur; minora facilius. Tandem ossa alia faciliùs, alia difficilius, pro articulationis ratione è sua sede prolabuntur, vt postea in specie patebit. In genere hoc tenendum, quod articuli, qui in planiore sunt sinu, facilius luxantur, difficilius verò, qui in profundo sinu reconduntur.

#### Differentia.

Differentiæ propriæ sumuntur vel à subiecto, vel à forma, vel à causa efficiente. A subiecto, quod ossa, quæ luxantur, coniunguntur, vel per synarthrosin & cum motu obscuro, vt dum latum scapularum os ab humero, aut clauicula à summitate lati scapularum ossis, aut radius à cubito recedit, quam luxationem Arabum Interpretes diiunctionem vocant, cum ossa veluti dehiscant; vel per Diarthrosin cum motu manifesto, quæ luxatio maximè propriè ita dicitur. Est etiam peculiaris, sed impropriè sic dictæ luxationis species, quando epiphyfes ossium ab osse, cui impositæ sunt, diuelluntur, id quod in iuuenibus potissimum accidit.

A formâ, quod articulus nunc totus sua sede excidit; quæ Luxatio nomine generis *ἰξάρθρωσις* seu Luxatio dicitur; Interdum verò ex parte saltem, & vsque ad sinus seu acetabuli marginem prolabitur, quæ Græcis *πρωγόρθρωσις*, Latinis Subluxatio dicitur: Ad quam luxationis differentiam pertinet & Elongatio illa, cum luxatis & longioribus factis ligamentis articulus quidem secundum longitudinem à sua sede aliquando recedit, non tamen ex toto excidit.

A varietate verò situs, in quem articulus prolabitur, tres imprimis differentiæ petuntur. Prima est, si quod in superiori loco naturaliter collocatum est os, in inferiorem excidit, vel contra. Secunda est, si dextrum fiat, quod in sinistro oportebat esse collocatum, vel contra à sinistro in dextrum excidat; quod alij exterius aut interius nominât.

Tertia

Tertia est, si quod in anteriori loco collocatum erat, in posteriorem prolabatur, & contra, quod in posteriore situm erat, in anteriorem excidat. Ac quarundam partium articuli in omnes differentias luxari possunt: quidam in certas tantum differentias, non omnes. Sic cubitus, manus, femur, in quatuor differentias prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem & posteriorem: supra autem non possunt. Genu in tres situs excidit, interiorem nimirum, exteriorem & posteriorem iuxta poplitem, sed in priorem seu anteriorem excidere opposita patella prohibet. De quibus in seqq. in singularum partium luxationibus dicetur.

*A causa efficiēte.*

A causa efficiente differentia sumitur, quod luxatio nunc fit à causis externis, ut lapsu, percussione, saltu, cursu & omnino violenta membri distorsione, extensione & impulsione; nonnunquam verò à causis internis, ut dum humor in cavitatem articuli lapsus eum è sede suâ expellit.

*Improprie differētia.*

Sunt & improprie quædam differentie, seu potius aliorum affectuum præter naturam cum luxationibus complicationes: ut quod inflammatio, fractura, vulnus, vel aliud quid luxationi coniungitur.

#### *Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.*

Articulus in alienam sedem elapsus faciliè visu & tactu cognoscitur. Tumor enim in ea parte, in quam articulus excidit, apparet; cavitatis verò in loco, è quo articulus prolapsus est. Idque eò facilius apparet, si corpus non admodum crassum & pingue sit, aut locus sit excarnis. Deinde si luxatio sit perfecta, membrum illud brevius redditur; cum articulus non amplius in sua cavitare inclusus, sed extra prolapsus, sursum trahatur. Nonnunquam tamen membrum longius euadit, ut postea in specie dicetur. Cum ergo luxatum membrum semper sano dissimile in situ, figura, & longitudine fiat, semper affectum membrum cum sano simili & cognomini comparandum est, brachium cum brachio, crus cum crure in eodem homine. Vbi tamen attendendum, ut membrum, cum quo fit comparatio, sanum sit, neque aliquod vitium

tium habeat. Tertiò quia articulationes propter motum factæ sunt, si articulus à suâ naturali sede excidat, articuli motum lædi necesse esse. Ideoque vbi luxationis suspicio quidem est, motus tamen non læditur, luxationem nondum factam esse, concludendum. Tandem quia articulus è suâ sede elapsus partes sentientes, in quas prolapsus est, tendines puta, nervos, musculos comprimit, dolor inde excitatur.

Atque hæc perfectæ luxationis signa sunt: si verò saltem sit Subluxatio, signa proposita vel erunt remissiora, vel aliqua eorum aberunt.

Si luxatio articuli sit per Synarthrosin coniuncti, in qua ossa dehiscunt, cognoscitur ea ex crassitie membri solito maiore, & quâ capita ossium consistunt, extuberantia maiori.

Causas quod attinet, externæ & violentæ ex ægri rotatione patent, & luxatio inde proveniens, subitò accidit. Si verò propter ligamentorum laxitatem luxatio fiat, sensim ea accidit, & luxatum membrum huc atque illuc inordinatis motibus mouetur & vacillat, & dum articulus in suam sedem impellitur, membrum quidem naturalem longitudinem acquirit, quo rursus dimisso, statim longius euadit. Si digitis etiam caput ossis luxati in contrariam partem truditur, faciliè pellitur, sed faciliè etiam resilit. Circa articulum vndique cavitatis gignitur, ut si digitus in articulum adigatur, faciliè & nullo resistente corpore, ac si omnia essent vacua, intrò subit.

Vbi Epiphysis aliqua à suo osse auulsa est, cognoscitur id ex motus impotentia & ex crepitu, cum attrectantur & mouentur.

*Prognostica.*

1. In corporibus puerorum & adolescentum, & omnino mollioribus ossa luxata faciliùs restituuntur: restituta tamen minùs fideliter retinentur. Contrarium accidit in adultis & corporibus durioribus.

2. Articuli, qui paucioribus motuum differentiis dicati sunt, difficilior reponuntur, sed melius continentur.

3. Quo

*Prognostica.*

3. Quò longiùs à suo sinu articulus excidit, eò difficiliùs restituitur; quò propiùs, eò citiùs.

4. Luxationes, in quibus ossium supercilia franguntur, pessimæ sunt. Etsi enim suo loco articuli restituantur: tamen non diu persistunt, sed leuissimâ de causa iterum excidunt.

5. Articuli, qui ob ligamentorum laxitatem elapsi sunt, etsi reponuntur, tamen rursus facîle elabuntur.

6. Quibus luxationibus dolor ingens, inflammatio, aut vulnus accidit, eæ curatu sunt difficiles, nec periculo carent, & sine conuulsionis, imò mortis periculo restitui non possunt. Quare si reposito osse nervi distendantur, rursus id protinus expellendum est, ut Celsus consulit.

7. Vetustæ luxationes & quæ iam callo obduruerunt, & quibus lentus humor ossium cavitatem repleuit, nunquam vel certè difficillimè sanantur. Itaque omnis luxatio statim reponenda est.

8. Quibus in pueritia articuli exciderunt, neque repositi sunt, ij minùs, quàm cæteri, crescunt.

9. Membrum etiam quodcunque diuturna luxatione laborans, quanto minus naturali motu moueri potest, eò magis extenuatur & contabescit; tum quia ob motum intermissum calor nativus membri hebetatur, tum quia ab articulo luxato vasa comprimuntur, & sanguinis & spirituum necessarius influxus impeditur.

10. Capitis luxatio mortem affert, ob spinalis medullæ statim in primo eius exortu compressionem & influxum animalium spirituum prohibitum.

De reliquorum articulorum prognosticis postea in specie dicetur.

*Curatio.*

*Curatio.*

Os luxatum, & quod è naturali sede excidit, in naturalem locum repositionem indicat. Indicationi autem huic satisfit, curanturque luxationes, ad oppositam partem ei, è qua facta est permutatio, intendendo atque impellendo. Quæ articulorum è suis sedibus elapsorum repositio τῶν ῥηθρῶν ἐμβολὴ & ῥήθρεμβολὴ appellatur. Tribus autem modis ossium luxatorum repositio perficitur, vel

Chirurgi

Cheirurgi aut eius ministrorum manibus, qui simplicissimus est & Palæstricus appellatur, sic dictus, quod in Palæstra vſitatus eſſet, ſi quando gladiatorum membra luxarentur; atque conuenit in mollibus corporibus, & vbi recens malum eſt: vel vulgaribus quibuſdam instrumentis, vt habenarum, faſciarum, laqueorum, ſcalarum, ſedilium, forium biſidarum auxilio, articuli in ſuas ſedes compelluntur; qui modus Methodicus nominatur, & conuenit pueris, ſcœminis, & maſculis iam robuſtioribus, & luxationibus antiquioribus: vel per organa & machinas quaſdam ſingulâres perficitur, & Organicus nominatur, & ad robuſta corpora ac luxationes antiquas, & omnino eas, quæ prioribus duobus modis reſtitui non poſſunt, adhibetur. De machinis autem talibus videatur Hippocrates, *de articulis*, & *fracturis*, & Oribasius, *de machinis*. Alij duos modos ſaltem conſtituunt, Palæſtricum, & Medicum, & ſub Medico methodicum & organicum complectuntur.

Quocunquẽ autem modo offis luxati reſtitutio perficiatur, quatuor ad eam operationes ſunt neceſſariæ, *Quot operationes ad luxatorum repositionẽ requirantur.* extenſio, reſpoſitio, deligatio ac membri reſpoſiti confirmatio, & collocatio. Primò enim cùm, vt de fracturis diximus, muſculi contrahantur, membri luxati extenſione opus eſt, quæ ſtatim poſt luxationem factam, aut ſi Cheirurgus tardius vocetur, quando metus inflammationis tranſiit, eò vſque fieri debet, vt inter oſſa aliquod liberum ſpaciũ relinquantur, ne articulus ſeu caput offis atteratur, aut ſinus ſupercilia frangantur, & in extenſione com- *Extenſio.* moda membri figuratio obſeruanda, muſculique ex vna parte integri ſeruandi, & non diſtorquendi; ne ſcilicet caput muſculi ſit in parte interna, finis in externa. Fit autem extenſio vel manibus Cheirurgi aut miniſtrorum, vel habenis, laqueis & faſciis, vel organis & machinis, vt dictum.

Extenſione ſufficienti factâ, oſ, quod eſt ſuo loco elapſum eſt, in eum reponendum: quæ opera Græcis *μυχλία* & *μὲτιος* dicitur, offis ſcilicet luxati & extenſi in ſuam ſedem compulſio. Vt autem rectè fiat iſta operatio, & articulationum

culationum naturæ, & qua ratione omnia ossa in corpore coniungantur, & luxationum differētiæ notæ esse debent. Neque enim certò sciet Cheirurgus, in quem locum os luxatum impellere debeat, si non prius rectè cognouerit, è quo loco naturali illud exciderit. Considerare nimirum debet Cheirurgus, vnde articulus primò exciderit, quem in prolapsu progressum habuerit, & quo demùm peruenit: & à fine prolapsus, eâ viâ, quâ prolapsus est, retrò ad eum locum, è quo prolapsus est, articulum compellere; vt si articulus è sinistro versus dextrum excidit, impellere versus sinistrum debet: si è dextro versus sinistrum elapsus est, versus dextrum: quod versus anteriora excidit, versus posteriora: quod versus posteriora elapsus est, versus anteriora impellendum est. Atque huius *μεθ' ἑαυτὴν* tot modi sunt, quot articuli, e.gr. alio modo humerus, alio pes, alio vertebræ in suum locum reducuntur; atque aliter humerus, quando in alam excidit, aliter, quando in partem anteriorem. Placidè autem, & si opus sit adhibitis prius laxantibus & emollientibus medicamentis, in suum locum os compellendum, ne fiat contusio vel attritio capitis & sinus inter se, aut dolor atque inflammatio excitetur, vitandaque capitis ossis circumrotatio, ne frangatur.

Articulum autem rectè repositum esse cognoscitur, si membrum & iunctura naturalem figuram, longitudinem, amissumque motum recuperauit, & omnino si cum membro cognomini & simili sano iterum conuenit, dolorque, qui ante aderat, cesset. Solet etiam plerumque strepitus & sonus quidam audiri, dum os in cavitatem redit. Verùm signo huic soli non fidendum. Etenim aliquando strepitus & sonus auditur ob superciliorum ossis abruptionem, quæ fieri potest, quando ossis caput superciliis ita alliditur, vt aliquid ex iis abrumpatur; & tum, cum pars superciliij abrupta citius sinum ingrediatur, quàm articulus, repositio recta fieri non potest. Strepitus etiam & sonus excitari potest, cum in violenta repositione articulus seu ossis caput sinui alliditur, eamque contundit, vnde cartilago à reliquo osse separatur, & motus fit difficultas. Signa ergo reliqua omnia coniungenda sunt.

Reposito



Reposito in suam sedem articulo, intentio remittenda, & vt muscoli ad sese redeant permittendum, membrumque postea ita firmandum, vt articulus iterum ex sua sede egredi non possit: quod ferè eodem modo vt in fracturis perficitur. Primò enim antequam deligatio instituat, medicamenta adstringentia apponantur, quæ influxum humorum & inflammationem prohibent, & laxata ligamenta contrahunt, ac partem roborant, ex bolo, sanguine draconis, corticibus granatorum, balustis, rosis, thure, farina volatili, & similibus, cum albumine oui mistis, si ea dolor ferat: vel si dolor sit magnus, quæ simul cum vi adstringendi dolorem leniunt, vt oleum rosac. mastichinum, & similia.

Vel ℥. symphyti maior. farine fabar. boli Arm. ana ℥.iiij. Macerentur in aceto & siccentur. Postea

℥. lithargyr. cere, resine, ana ℥. iiij. Liquefiant super igne, & adde prædicta in aceto macerata, atque vltimò tragacanthæ ℥.ij. F. Emplastr.

Vel ℥. cere nouæ ℥.iiij. visci querni, mastiches, resine pini, ana ℥.ß. Misc.

Hinc conuenienter membrum deligandum per fascias & splenia, vt de fracturis diximus, & prolixè Gabriel Fallopius, tract. de luxat. cap.5. docet, vt os in sua sede contineatur, affluxusque humorum prohibeatur. Si opus sit, & membri figura ac ratio id patiat, etiam ferulæ vel canales è densâ chartâ vel corio vel alia conuenienti materia imponendi.

Tandem membrum molliter, æqualiter, & vt collocatio mediam ac naturalem figuram seruet, collocandum, ne dolor excitetur, & vsque ad quartum vel septimum diem, nisi pruritus, dolor, vel aliud symptoma vrgeat, immotum seruandum: & postea conuenientibus medicamentis roborandum.

## CAPVT II.

*De Luxatione cum dolore, inflammatione, vulnere, fractura.*

*Dolor & inflam-  
matio cū  
luxatio-  
ne.*

**A**ccidit verò interdum, vt luxatio non sit sola, sed alij affectus præter naturam, dolor, inflammatio, vulnus, fractura coniungantur. Si ergo antequam medicus vocetur, iam dolor & inflammatio partem affectam prehenderit, articuli luxati restitutio non prius tentanda, donec dolor & inflammatio sedata fuerit. Si enim antequam hoc factum fuerit, ea tentetur, metuendum est, ne ex nervorum distensione conuulsio, vel aliud periculofum malum oriatur. Ideoque antequam tentetur articuli repositio, prius dolor leniendus, & inflammatio sedanda iis medicamentis, quæ supra sunt proposita. Si postquam articulus repositus fuerit, & deligatio solvatur, pruritus adsit, locus aquâ tepida perfundendus, vt humor pruritus causa discutiat, & dolor leniatur. Aliàs, & si pruritus nullus adsit, à perfusione calida abstinendum, ne ligamenta laxentur: aut potiùs, dum deligatio soluitur, locus decocto roborante aliquo fouendus.

*Pruri-  
tus.*

*Vt ℥. fol. myrti, quercus, absinthij, an. M. j. fl. ros. rubr. M. ℞. corticum granator. ʒ. j. balaustiorum, musci querni, ana M. ℞. Coquantur in vino austero.*

*Luxatio  
cū vul-  
nere.*

Si luxationi vulnus coniunctum sit, id valde periculofum est, & sæpe homini mortem affert; cū ex distensione nervorum & musculorum dolor, inflammatio, conuulsio, febres acutæ excitentur, & eò maius periculum est, quò membrum maius est, nervique & muscoli circa id maiores: vnde humeri femorisque luxatio cum vulnere plerumque mortem affert. Eò etiam maius periculum est, quò vulnus articulo propius. Ideoque Hippocrates repositionem ossium luxatorum, eorumque deligationem auersatur, solisque dolorem lenientibus, & inflammationem tollentibus initio vti iubet, nihilquæ ex his turò reponi posse putat, præter digitos, manus, & plantas, atque in his etiam diligenter omnia peragenda esse præcipit. Neque enim vel digitus, in quo minimum periculi est,

reponi

reponi debet, cum inflammatio adest, sed vel antequam inflammatio accedit, vel cum iam sedata est. Multo verò magis in aliis articulis id faciendum, de quibus omnibus Hippocrates, 4. de articul. text. 16. & 17. At enim quibuscunque ossa tibiæ luxata vulnere facto penitus è pedis articulus eminent, siue intrò vel extra vergant, reponenda non sunt: sed permittendum, ut qui velit medicus ea reponat. Scire enim licet hos, si reposita permanserint, esse morituros: paucorumque dierum vitam ipsorum futuram. Pauci enim ex ipsis sunt, qui septem dies pertranseunt. Quæ namque ipsos perimit, conuulsio est. Adde, quod euenit etiam, ut & tibiæ & pes gangrena corripitur. Hæc ita esse euentura, sciendum certò est. Et ibid, text. 28. 29. 31. quæ loca ibi, ut & Galenus, in comment. videantur. Ac propterea statim inter initia, & antequam inflammatio accedit, in fractura cum vulnere tentandum, an mediocri extensione (validam enim nullo modo fert) articulus in suam sedem restitui possit. Quod si ex sententia successerit, in eo imprimis laborandum, ut inflammatio prohibeatur. Si verò reposito articulo inflammatio aut conuulsio accesserit, articulus iterum (si sine violentia fieri possit) è sua sede exturbandus. Aut si hoc periculum metuamus, tutius est, præsertim in articulis maioribus, repositionem differre, donec inflammatio cessauerit, & eius metus præterierit. Vbi iam inflammatio cessauit, quod circa septimam vel nonam diem fieri solet, utrumque adstantibus significandum ac prædicendum, & periculum, quod ex repositione instat, & debilitas partis, quòd quam homo claudus mancusque redditur, si articulus non restituatur: & si ipsi restitutionem articuli urgeant, ea sine vlla violentia tentanda. Vulneris postea curatio, ut in fractura cum vulnere, instituenda. Membrum ipsum verò ita collocandum, ut æger, quantum fieri potest, sine omni dolore sit. Videatur de his Hippocrates, loco alleg.

Nonnunquam etiam accidit, ut fractura luxationi coniungatur. Itaque cautus sit Cheirurgus, & si fractura prope articulum offeratur, attendat, an articulus saluus vel luxatus sit, ne dum fracturam curat, luxationem negligat. Ita memini vicini mei filio, puero nouem annorum

*Fractura  
cum luxatione.*

circiter, cū ei vas, in quod cereuissiam à coctura calentem infundere solent, in femur incidisset, & os femoris fractum, & articulum fuisse eiusdem luxatum, quod cum Cheirurgus non attendisset, & solam fracturam curasset, articulumque coxendicis non restituisset, claudus puer euasit. Si autem luxatio cum fractura sit, membrum comuni modo extendendum, & articulus luxatus in suum locum reponendus, ossa verò fracta conformanda & componenda sunt. Et primò quidem articulus luxatus, si fieri potest, reponendus, deinde fractura curanda, & vtrisque idonea medicamenta, de quibus hactenus diximus, imponenda, ac deligatio conueniens instituenda. Quod si ante fracturæ curationem articulus sine periculo suo loco restitui non possit, primò fractura curanda; deinde, vbi callus generandus est, danda operâ, vt etiam articulus luxatus restituatur.

*Luxationis  
antiquæ  
curatio.*

Tandem si luxatio, ob superuenientem inflammationem, vel vulnus aut fracturam coniunctam, statim restitui non potuit, sed circa articulum callosa durities contracta sit: locus fouendus vel aquâ simplici calidâ, vel decocto emolliente, parato ex althæa, malua, floribus chamæmeli, sem. fœnigr. & similibus. Post fotum verò inungendus articulus vnguento dialthææ, vel alio emolliente, aut Cataplasma tale imponendum.

*℞. rad. althææ, cucumeris asinini, ana ℥.iiij. fol. maluæ, althææ, ana M.j. Coq. ad mollitiem & per setaceum traiciantur. Adde farin. sem. fœnigr. lini, ana ℥. ℞. olei amygd. dulc. ℥.iiij. pingued. suillæ q.s. F. Cataplasma.*

Si induratio maior sit, decoctis addenda radix cucumeris asinini, & imponendum diachylum magnum.

Vbi membrum satis emollitum fuerit, si opus, digerentia adhibenda, betonica, saluia, hyssopus, chamæpitys, Emplastrum de betonica, & similia. Vel suffitus è lapite pyrite aut molari, vel thermæ bituminosæ & sulphureæ, si earum copia detur. Denique vbi quicquid durum fuerit emollitum & discussum est, articulus conuenienti modo suo loco restituendus, & reliqua, vt supra cap. i. dictum, peragenda.

## CAPVT III.

## De Mandibula luxatione.

**A**Tque hæc in genere de luxationibus per compendium dixisse sufficiat. Iam in specie de præcipuorum articulorum luxatione aliquid dicendum.

Mandibula luxatio.

Et primò quidem maxillæ luxationem quod attinet, cum natura omnibus animalibus, crocodilo fluuiatili excepto, qui teste Aristotele, 1. *hystor. animal. cap. 11. & 3. hyst. animal. cap. 7.* superiorem maxillam mouet, solam inferiorem mobilem fecerit, illi etiam solum luxationem competere, facile patet. Quæ tamen nec ipsa, faciliè luxatur, ob arctissimam eius cum ossibus capitis coarticulationem, & validissimum musculorum eam sursum trahentium robur. In quam verò partem mandibula luxari possit, eius structura & insertio haud obscurè docent. Structuram enim quod attinet, processus habet sede posteriore in quolibet latere duos, quorum prior antrorsum ductus, latus, tenuis in mucronem quasi desinit; posterior verò retrorsum fertur, & capitulum longum ac transuersum efformat: Ille ossi iugali inseritur, hic verò in sinum secundum ossi temporum insculptum adaptatur.

## Differentia.

E quibus manifestissimè apparet, mandibulam inferiorem non posse luxari in partem posteriorem; quia obstant processus mammillares ossis temporum: nec dextrorsum (in adultis præcipuè) quia caput maxillæ sinistrum impedit: neque etiam sinistrorsum; quia impedimento est caput maxillæ in latere dextro. In adultis, dixi. Nam mandibulam inferiorem in infantibus bifidam esse, & in medio mento copiosa cartilagine iungi, ex Anatomicis notum. Quæ cartilago si ab affluentibus humoribus laxetur, vel mentum etiam percutiatur, ut os à cartilagine separetur: forsan maxilla in dextram vel sinistram partem luxari potest, quod tamen rarò accidit, & propterea non attenditur. In adultis verò, quia ista cartilago adeo in osscam naturam degenerauit, ut nullo modo, nec coctione quidem separari queat, imò ne minimum quidem

Differentia.

lineæ & commissuræ alicuius vestigium ferè remaneat, sed os vnum continuò videatur, medici solùm in partem anteriorem luxationem fieri posse rectè asserunt. Accidit autem ista luxatio, si processus anterior & acutus, rostro similis, qui Corone Græcis nominatur, infra iugale os elabatur, vt eo ita humilior fiat, vt sursum in suum locum amplius redire non possit. Aliàs enim, etsi processus hic ossi iugali humilior demittatur, non tamen statim fit luxatio, sed ore aperto is in suum locum reuertitur. Fit verò ista luxatio vel in vno dumtaxat latere, cùm solum pars eius dextra vel sinistra elabatur; vel in vtroque latere simul, cùm totum maxillæ inferioris os in vtroque latere è sede sua excidit.

*Causse.**Causse.*

Causse vero luxationis frequentissima, imò ferè vnica, est nimia oris apertio & diductio, siue id fiat oscitando, siue graue aliquod onus dentibus apprehendendo & in altum eleuando, ita vt processus nominatus osse iugali humilior fiat, vt dictum, & simul in latus conuertatur. Neque enim reditu in suam sedem prohibetur, nisi in latus conuertatur. Accidit tamen hoc ipsum rarò & difficulter, & rarò maxilla luxatur, etiam ob musculorum, quibus superioribus partibus alligatur, robur. Ab vtroque enim processu maxillæ inferioris oriuntur tendines neruosi & validissimi, quibus muscoli illigantur, qui Crotaphitæ & Masseteres dicuntur.

*Signa Diagnostica.**Signa Diagnostica.*

Maxillam è sede suâ excidisse in genere cognoscitur, quia inferior maxilla in anteriore partem prominet, processusque ossis rostrum referentis extat iuxta maxillam. Si enim processus rostrum referens ex osse iugali excidat, necesse est, vt ibi etiam emineat, quod in homine non ita obeso & visu & tactu faciliè cognoscitur. Os manet apertum, vnde loquela impeditur, & saliuæ eo inuito effluit.

Si ex vna tantùm parte maxilla luxata fuerit, ipsa cum mento in contrariam partem, quâ luxata non est, inclinatur, os distorquetur, vnde dentes nec committi possunt, nec etiam paribus suis respondēt, sed sub incisoriis canini consistunt:

consistunt: in parte luxatâ solùm eminentia quâdam conspicitur, temporalisque musculus rigidus apparet.

Si verò in utroque latere maxilla sit luxata, tota cum mento, & quidem recta, in partem anteriorem sine ad pectus prominet. Dentes inferiores, longius quidem, quàm superiores excedunt: è regione tamen sibi inuicem, incisorij incisoriis, canini caninis respondent, iuxta malas in utroque latere eminentia quâdam apparet, quam processus acutus rostro similis efformat; musculi temporales, quorum tendines hic processus excipit, imò totus ab illis ambitur, intenti, rigidi, ac duri conspiciuntur.

*Prognostica.*

1. Maxillæ luxatio periculosum malum est, & maxilla luxata, docente Hippocr. 2. de art. & Galeno, in comm. citissimè reponenda est; cùm musculi temporales hisque inserti nervi, & consequenter ipsum cerebrum, facilè in consensum trahantur. Habent enim musculi temporales maximum cum cerebro consensum, & nervos à cerebro è tertia coniugatione accipiunt, unde non solum dolores, inflammationes, febres continuæ, sopores torpidi oriuntur, sed ipsa quoque mors haud rarò circa diem decimum acceleratur.

2. Quibus maxilla non reponitur, solet alius bilem prauam atque exilem reddere, ac si euomant, vomitus purus est.

3. Maius tamen periculum imminet, difficiliorque est repositio, si maxilla utraque parte, quàm si vna saltem luxata fuerit; cùm musculi omnes, quibus maxilla continetur, tum intendantur.

*Curatio.*

Maxilla luxata, ut in suam sedem reponatur, indicat. *Curatio.* Quod quomodo fieri debeat, docet Hippocrates, 2. de artic. t. 15. & 16. his verbis: Debet alter caput luxati continere; alter inferiorem malam, biante homine, quantum moderatè potest, ad mentum, & intus & extra digitis apprehensam prius aliquantisper hâc illâc agitare, & tùm ipse manu in latus promouere, tum agro iubere, ut luxatam malam tenens promoveat,

*moueat, & promouenti obsequatur quam maximè. Deinde studium adhibendum est, vt tribus figurationibus simul repente decutiamus. Nam & à distortionem in naturalem situm promouenda, & simul retrò agenda inferior mala est. Ager verò his obsequendo, committere os, non hiare amplius debet. Ac repositio quidem hæc est, quæ ne aliis quidem figurationibus fieri potest. Medicina verò postmodum brevis sufficiet; plagula enim cerato imposita laxam deligationem adhibemus. Tutius tamen administrationem hanc exercemus, si homo supinus reclinetur, caputque obfirmat subiecto scorteo puluino benè factò, vt quam minimum cedat.*

*Si maxilla ex vtraque luxata sit.* Nimirum videndum primò, an maxilla in partem vtramque vel vnam luxata sit. Si vtraque maxillæ pars prolapsa fuerit, in humili aliqua sede æger collocetur, eiusque caput vel ad parietem, interiecto tamen duriusculo aliquo puluinari vrgeatur, vel à ministro à tergo ægri collocato, vel ægro supino iacente, vt ex figura apud Hippocrat. loco alleg. text. 17. videre est, à ministro ad caput stante firmiter apprehendatur, atque immotum teneatur.

Postea Cheirurgus vtriusque manus pollicem linteo obuolutum dentibus molaribus imponere, reliquis verò digitis maxillam ad mentum extra apprehendere, & repositionem modo motuque contrario, quo excidit, tentare debet: id quod præstare poterit, si primò maxillam, eò quod muscoli temporales processum acutum sursum rapuerunt, deorsum trahat. Secundò quia in partem priorem maxilla prolapsa fuit, eandem in partem posteriorem adigat. Tertiò quia deorsum tracta fuit, sursum eandem pellat. Quas operationes omnes peritus Cheirurgus citissimè & in momento perficere potest.

Si verò maxilla ex vna tantum parte è sede sua excidit, eadem reponendi ratio est. Hoc tantum peculiariter obseruandum, quod maxilla deorsum tracta atque retrorsum compulsa, postea etiam ad latus oppositum agitando, simulque sursum propellenda est.

Repositione facta, ceratum ex cera & oleo rosaceo ad maxillæ capita seu tempora applicandum, & si fortior facta fuerit distensio, vt inflammatio prohibeatur, adstringentia




gentia medicamenta cum albumine oui, vel alia, vt in alijs luxationibus, imponenda.

Tandem conueniens deligatio facienda, quæ è mento incipiat & versus capitis verticem tendat, eaque ante diem tertium non soluenda. Ager à sermone multo, oris reductione, & oscitatione, durorumque ciborum masticatione abstineat, & liquidis contentus sit.

Si inflammatio, vel aliud graue symptoma immineat, ei conuenienter, vt sæpius dictum, occurrendum. Et si oculorum ac ceruicis dolor coniungatur, etiam sanguis è brachio mittendus, monente Celso, *lib. 8. cap. 11.* & tempora ac ceruix oleo rosarum lubricato inungenda.

## CAP V T I V.

## De Clavicula luxatione.

lavicula quoque interdum sede sua dimouetur, id quod Galenus in *lib. Hippocratis, de articul. comm. x. text. 62.* suo exemplo probat, vbi prolixè recenset, quomodo sibi 35. annos nato, in Palæstra hic articulus ita luxatus fuerit, vt inter acromium & iugulum trium digitorum intervallum intercederet; & quid circa factum sit.

Luxatur autem clavicula vel contra sternum, vel contra scapulæ acromium. Vtrumque tamen rarò accidit, propter firmam cum ytroque osse connexionem.

## Signa Diagnostica.

Non facilè verò huius ossis luxatio cognoscitur, scribitque Ambrosius Paræus, *lib. 15. cap. 11.* se multos Cheirurgos nouisse, qui decepti iuguli luxationem pro summi humeri luxatione habuerint. Cognoscitur autem, quod humeri quasi apex intumescit, & in loco vnde clavicula excessit, manifesta cauitas apparet. Accedit dolor, inflammatio, & brachium mouendi ac surrigendi, aliorumque motuum, qui humeri opera obeuntur, impotentia.

## Prognostica.

1. Os hoc difficulter reponitur, & in naturalem sedem reuertitur, sed plerumque magis vel minùs à superiori parte prominet.

2. Nisi

Clavicula luxatio.

Signa Diagnostica.

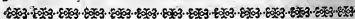
Prognostica.

2. Nisi verò restituatur, in aliquo motu brachij æger deficiet, & manum neque ad caput, neque ad os promovere poterit.

*Curatio.*

*Curatio.*

Os hoc pro varietate luxationis, variam restitutionem requirit. In genere brachium extendendum, & clavicula in suum locum repellenda. Quod fit, si æger supinus iaceat, pulvinari duriusculo scapulis supposito, ut scapula thoraxque ad exteriora protuberet, & attollendo, deprimendo, aut protrahendo brachium antrorsum, retrorsumque, prout opus, & manus volâ comprimendo, os hoc in sedem suam compellatur. Post idonea medicamenta & splenia multiplicia imponenda, ac pars arctius vincienda: quam tamen arctam deligationem pauci omnes omnino homines ferunt. Galenus verò tam validam deligationem se sustinuisse scribit, ut arteriarum sub iugulo sibi perceptibilis motus esset.



CAPVT V.

*De Spinæ, & Costarum luxatione.*

*Spinæ & costarū luxatio.*

**N**on rarò & vertebræ spinæ luxantur, & præcipuè ex, quæ sunt in dorso, unde gibbositas. Cum autem hæc de re *lib. 2. pract. part. 2. cap. 21.* egerim, actum agere nolo, sed lectorem ad eum locum remitto. Duo saltem addo. Primum de fractura, quæ fit ad exteriora, si sit recens, & à causa violenta facta, eam statim esse reponendam Cheirurgi opera: de quâ re agunt Hippocrat. *lib. 2. de art.* Galen. *in comment.* Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 177.* Oribasius, *de mach. cap. 35.* Celsus, *lib. 8. cap. 14.* Paræus, *lib. 15. cap. 15. & 16.*

*Vertebrarum in externa luxatio.*

Quia verò infantibus sensim sæpe hoc malum subrepit, & non rarò est hæreditariū: plerumque incurabile est. Si qua tamen salutis spes superest, fit curatio cōmodis emplastris, quæ adstringant & partem affectam roborēt: quibus lamina ferrea imponatur, quæ sensim vertebrae in locum suum compellat. Debet autem lamina illa tam longa & lata esse, ut totum gibbum comprehendat, & ut fortius comprimat, pars interna, qua gibbo imponitur, gossipio arctè

arctè futura frequenti compresso, repleri & linteo obduci debet. Lamina autem ista thoraci è tela lineà vel gossipina parato inferi & insui ita debet, vt dum induitur, partem affectam comprehendat. Thorax hic ligulis constringi debet, in reliquis quidem partibus mediocriter, circa partem autem affectam arctissimè, vt lamina imminentes vertebrae comprimat; & si luxatio sit in vertebrae lumborum, thorax hic non solum thoracem, sed ventrem quoque inferiorem vsque ad pudenda comprehendere debet.

Emplastrum tale fieri potest.

*℞. ol. commun. pingued. porci, ana ℥. iij. seu ceruini ℥. j. β.*  
Liquefiant & misc. super igne. Hinc iniice *minij. ℥. iij.* Coquantur agitando continuè, donec nigrescere & crassescere incipiant. Mox adde *picis ℥. ij.* Postea sensim insperge *vitrioli albi puluerisati ℥. ij.* Hinc adde *lithargyri ℥. ij.* Tandemque vbi ad crassitiem iustam ferè cocta fuerint, adde *tacamahacæ ℥. j. β.* Iterum agitentur & coquantur ad Emplastri consistentiam.

Guilielmus Fabricius, *cent. 5. obs. 67.* tale proponit.

*℞. Empl. Slotani ℥. β. ceræ nouæ ℥. ij. ostëocollæ ℥. j. pulu. rad. consolid. maior. terræ sigill. ana ℥. iij. pulu. balaustiorum, nucum cupress. ros. rubr. ana ℥. j. ol. ros. aut mastichin. q. s.*  
Misc.

Antequam verò talia Emplastrà & lamina imponantur, vtile fuerit, prius aliquo temporis spacio sequenti decocto partem fouere, & vnguento stillinire, vt emolliatur, si quid induratum sit, & ad repositionem aptius reddatur.

Vt *℞. saluie, althææ, flor. chamamel. meliloti, hyperici, ana M. j.* Coquantur pro fomento.

*℞. olei lumbricorum, irini, lil. alb. ana ℥. j. vnguenti Agrippæ ℥. β. dialthææ ℥. j.* Misc.

Secundò si vertebrae introrsum sunt luxatæ, difficilior earum restitutio omnino fieri potest. In tenellis tamen corporibus, si malum sit recens, emplastrum aliquod tenaciter cuti adhærens, loco affecto applicari, atque eo vertebrae luxatæ extrahi possunt.

In adultis extremum remedium potius tentandum

esse censet Guil. Fabricius, *cent. 5. observ. 69.* quàm ægrum derelinquere, qui aliàs vi morbi vel miseram vitam æturus, vel moriturus sit. Nimirum, vt docet Fabricius, nouacula incisio vsque ad ipsam appendicem vertebræ descendente fiat; mox per idem vulnus iterum immissa nouacula duæ aliæ fiant incisiones, vna ad dextrum, altera ad sinistrum latus appendicis: deinde tenaculis ad negotium hoc aptis apprehensa appendice, trahatur in altum, & reponatur vertebra in sedem naturalem. Interim autem dum hæc fiunt, spina vt extensa sit, necesse est, facilius enim in situm naturalem resiliet vertebra. Vulnus aut exiguum aut magnum, secundum dislocationis magnitudinem infigendum est. Si enim vnica vertebra impressa fuerit, paruum sufficiet vulnus: sin duæ aut plures, magnum vt sit, necesse est, quò ambæ vertebræ luxatæ apprehendi possint. Si hæmorrhagia obstitit, ita vt statim post incisionem factam operatio fieri non possit, stupis arctè contortis, & albumine oui madefactis, nec non puluere ad sanguinem sistendum aspersis, sistendus est. Vbi hoc obseruandum, totum vulnus, præsertim ex vtraque parte appendicis, stupis istis quàm diligentissimè adimplendum esse. Id verò, vt commodè fiat, ex stupis contortis hunc in modum fiant puluilli multi, quorum vnus post alterum vulneri intrudatur, donec impletum fuerit. Applicetur postea Emplastrum aliquod tenaciter adhærens, & fascia ligetur. Post horas aliquot, cum sanguis substitit, clementer, ne sanguis iterum prorumpat, eximendæ sunt stupæ. Postea adhibenda est tenacula, quemadmodum dictum est. Tenacula autem fortis & dentata sit, quemadmodum vtimur in extractione calculi. Si duæ luxatæ fuerint vertebræ, ambæ & quidem duabus tenaculis apprehendendæ sunt.

Duo itaque sint Cheirurgi, qui æqualiter, vnoquoque cum consensu in altum trahant. Videat præterea Cheirurgus, ne incisiones ad latera appendicis nimis profundæ fiant, propter nervos, qui ad latera vertebrarum ex spinali medulla prodeunt. Necesse præterea est, vt operatio hæc fiat ab initio morbi, dum vires adhuc constant, & antequam

antequam pars affecta inflammatione & intumefactione fit obfessa. Nec quicquam interest, an æger, ut aliquando fit, sine loquela & intellectu fuerit. Quod si ab initio Cheirurgus vocatus non fuerit, sed secundâ, tertîâ, aut quartâ demùm die, ante operationem fouendus est locus docto *betonica*, *primula veris*, *saluæ*, *chamæmeli*, *meliloti*, *rosarum*. & *granorum iuniperi*, quibus emollientia nonnulla, veluti *maluam*, *althæam*, addere poterit, deinde repositionem tentare. Post operationem dorsum oleo *rosaceo* & *lumbricorum* inungendum; vulnus quinetiam more aliorum contusorum vulnerum tractandum est.

Operationem hanc non satis tutam esse, & cui pauci se subiiciant mihi videri, allegato loco scripsi. Quamquam Guilielm. Fabric. cum Celso, *lib.3. cap.33.* asserat, nihil interesse, tutumne sit remedium nec nē, quod vnicum; & putet, operationem hanc tam periculosam non esse; cū in medio dorsi non dentur magna vasa venarum & arteriarum, nerui præterea in appendicibus exiles.

De Costarum luxatione dictum *lib.2. part.2. cap.25.*

## CAPUT VI.

## De Humeri luxatione.

**H**umeri os capite suo rotundo cartilagine vndique obducto sinui cervicis scapulæ perfectissima, omnibusque motibus obeundis absoluendisque accommodatissima articulandi ratione committitur. Et cū sinus hic non altè satis pro excipiendo humeri capite exsculptus sit, ne fræquentibus luxationibus articulus hic fieret obnoxius, prouida natura ligamentis validis & peculiari processu cavit; atque insuper præter cartilaginem, qua sinum hunc incrustauit, aliam in ambitu adiunxit, quæ sinui quidem haudquaquam adnascitur, ligamentis tamen adstricta crassior incipit, sensimque versus centrum extenuatur. Sin tamen caussa violenta accedat, articulus hic reliquis & frequentius & facilius excidit.

## Differentiæ.

Excidit autem articulus deorsum ferè seu sub alam.  
Cum

Cùm enim, vt Galenus, 1. *de artic. text. 2.* causas huius rei reddit, sex circumcirca omnem dearticulationem sint loca, supra & infra, ante & retrò, extra & intra: huius articuli pars interior, quàm planè sursum vergit, carnosam musculi partem superiectam habet, qui deltoides  $\Delta$  literæ similitudine à quibusdam vocatur: quia verò ad collum versus declinat, scapulæ dorsum, vbi ex iuguli coniunctione summus humerus efficitur, qui *ἀκρόμιον* appellatur: quia intrinsecus spectat, processus ille scapulæ occurrit, quem ob formam anchoralem alij, quidam cornicularem appellant, qui perfectè vetat, quo minus eam in partem excidere articulus queat. Vt autem in posteriorem partem prolabatur, cum inde scapula ipsa incumbat: quis nostrum est, qui vel concipere animo possit? Reliquæ igitur quatuor partes sunt, quæ tutelâ carent: in quas elabi posse articulum verisimile est. Hippocrates, *allegato loco*, aliam humeri, quam sub axillam, luxationis speciem non admittit, imò apertè negat, in priorem partem excidere posse. Galenus tamen id quinquies vidit, semel in Asia, quater Romæ. Nec mirum, cùm in urbibus, vbi vixit Hippocrates, vix tot homines fuerint, quàm Romæ in vno vico, & proinde etiam plura morborum exempla occurrerint, præcipuè accedente Palæstræ vsu, quo membra variè contorquebantur & peruertebantur.

Paræus, *lib. 15. cap. 21. 29. & 30.* duas adhuc differentias addit, scil. sursum & extrorsum. Verùm sunt eæ rarissimæ: possuntque de iis allegata loca videri.

An verò humerus saltem luxationem perfectam, an verò etiam subluxationem patiatur, dubium. Hippocrates, 1. *de artic. text. 22.* id negat; neque id sine causa & ratione. Cum enim caput huius articuli rotundum sit, & in cauitates inferatur, quæ oras in orbem habent, in iis consistere non potest. Et omnino hoc verum est, si luxatio à causa violenta externa accidat. Si verò humores crassi in scapulæ sinum confluant, ibidemque ob moram diuturniorem concreti & indurati hæreant, humeri caput sensim suâ sedē protrudere, & imperfectā luxationem efficiere

efficere possunt. Hoc tamen in humero rariùs accidit, in coxendice frequentius.

*Causse.*

E quibus iam patet, causam perfectæ luxationis humeri esse causam violentam, casum, percussionem, brachij vehementem extensionem aut distorsionem: subluxationis verò humorem crassum in sinum scapulæ illapsum.

*Signa Diagnostica.*

Humerum sub alam prolapsum esse, facilè cognoscitur, & monstrat id certissimum, proprium, & inseparabile signum, nimirum quid rotundum ac durum sub axilla sensibilibiter tactui obuium. Quibus tamen & alia accedunt, non propria, sed communia. Etenim & cauitas insolita in summo humero apparet; sed id commune signum est, & humeri prolapsi & lati scapularum ossis. In qua re non rarò Medicos decipi Galenus tum suo, tum aliorum exemplo prolixè docet, 1. de artic. text. 61. Monstrat eundem humeri prolapsum eiusdem cum sano collati dissimilitudo, processus scapulæ superioris acuta quasi protuberantia, cubiti à costis solito maior recessus, & ad eandem reductio difficilis & dolorifica, eiusdemque cum sano collati (nisi tamen humerus deorsum prolapsus à musculis sursum trahatur,) exsuperans longitudo & inæqualitas; brachij ad quemcunque motum impotentia. Quod tamen signum nec ipsum inseparabile est; cum muscoli circa humerum quocunque modo seu à luxatione, seu ab alia causa læsi ad motum apti non sint.

Si in partem anteriorem humerus prolapsus sit, in parte posteriore insolita cauitas, & in anteriore nimia protuberantia conspicitur, humeri caput in pectus detorquetur, cubitus ad partes posteriores vergit, & difficulter ad anteriores porrigitur, & signa in alam luxati cubiti defunt.

*Prognostica.*

1. Humeri caput in priorem partem prolapsum faciliùs reponitur, quàm si in alam prolabatur.
2. Antiqua humeri luxatio difficillimè reponitur, & reposita iterum excidit.

3. Qui reposito humero, (quod tamen & de aliis articulis verum est) partibus, quæ iuxta sunt, nulla inflammatione affectis, protinus humero uti sine dolore possunt, hi nulla cura & providentia sibi opus esse arbitrantur. At Medici est, eorum opinionem corrigere; cum his facilius humerus iterum excidat, quàm quibus vicinæ partes inflammatione corripiuntur. Hi enim articulis uti non possunt.

4. Quibus humeri caput reponi non potuit, si adhuc crescunt, humerus non æquè augetur ac sanus; & quamvis aliquid augeatur, altero tamen brevior redditur. Quod accidit, ob musculorum & venarum compressionem, & quia totus articulus immobilis est. Quibus verò ætate iam adulta humeri caput erumpit, neque restitutum est, pars, quæ supra articulum est, extenuatur, & gracilioris habitus fit.

*Curatio.*

*Curatio.*

Vt articulus humeri in aliam elapsus in suam sedem, è qua elapsus est, restituitur, tria agenda sunt, ut Galenus, 1. de articulis. text. 5. docet. Primò in priorem partem caput humeri impellendum; deinde in superiorem; tandem in posteriorem: Ut nimirum contrarium iter luxationi moliamur. Etenim caput humeri à proprio sinu recedens primò in partem priorem impellitur: secundò suo pondere deorsum fertur; tertio retrò in aliam à musculis trahitur. Si verò in priorem partem humerus elapsus sit, contraria via in posteriorem impellendus. Ut tamen à musculis, quibus detinetur, explicetur, prius aliqua extensio, modica tamen, humeri faciendâ.

Modi autem reponendi, ut ex Hippocrate, 1. de articulis, & aliis autoribus videre est, varij sunt, è quibus præcipuos & maximè vsitatos, & qui minorem apparatus requirunt, tutissimique sunt, recensebimus.

*Modus  
primus  
reponendi  
humero  
luxatum.*

Primus modus fit circumducendo caput humeri circa scapulæ cervicem, quando scilicet Cheirurgus manum artissimè ponit sub axillam, humerumque altera manu circumrotat, ut medij digitorum nodi eundem in suam cavitatem impellant. Qui modus equidem periculo non vacat,



vacat, si quidem per illam circumuolutionem non solum neruosa & membranosa corpora, sed & ipsa sinus superficialia atteri, imò cartilago sinum ambiens non absque graui noxa auelli lædiue facile potest: in pueris tamen, aliisque corporibus mollioribus, suum habet locum, modò Cheirurgus eum cautè administret.

Secundus modus fit per calcem, hac ratione. Æger humi resupinandus est; & inter alæ cavitatem, inter caput humeri & costas, pila mediocris quantitatis è corio vel alia quadam materia non admodum molli confecta adaptanda: Cheirurgus verò ægro ex aduerso sedens calcem dextro, si dexter humerus luxatus sit, vel sinistro, si sinister, super pilam alæ subiectam applicet, & ambabus manibus humerum deorsum (cùm caput eius vi musculorum sursum raptum sit,) trahat: calce verò humerum ad anteriora simulque sursum propellat, tandemque retrò humeri caput in scapulæ cavitatem adigat: id quod facile præstare poterit, cùm musculi motum hunc non solum plurimùm adiuuent, sed sæpissimè soli eundem planè perficiant. Hunc reponendi modum faciliorem reddere possunt duo ministri, quorum alter fascia vel habenâ scapulam sursum versus caput ægri trahat, hacque ratione motum deorsum faciliat: pede verò summum humerum premat, atque sic, ne scapula, dum Cheirurgus humerum deorsum trahit, sequatur, impediat: alterum verò brachium oppositum sanum apprehendat, hacque ratione, ne totum corpus ad extensionem à Cheirurgo in affecto latere factam vnâ sequatur, prohibeat. Atque hic modus, quia fit via prolapsui contraria, & quidem cum extensione, propè naturalis, tutus, nec adeo laboriosus est. Quia tamen impulsu caret, à conueniente modo recedere eum Galenus ait.

*Modus  
secundus.*

Tertius modus fit per scalam, atque etiam tutus & satis commodus est. Erigitur nimirum scala firma ac stabilis, super cuius gradum altiore rotundum quoddam corpus, quod ægrotantis alæ adaptari, humerique caput propellere possit, deligatur: ad ima scalæ subsellium locatur, quod æger adscendit; postea ala super corpus

*Tertius  
modus.*

illud rotundum ponitur, luxatum brachium à Cheirurgo deorsum trahitur, humerusque hinc inde commouetur. Interim sanum brachium à ministro ex opposita parte simul validissimè deorsum trahitur, & vnà scabellum pedibus ægrotantis subtrahitur, vt pendulus à scala permaneat, hacque ratione humerus restituitur.

*Quartus  
modus.*

Quartus modus ab hoc modo non multum differt, qui pistillo perficitur. Inuoluitur nimirum pistillum molli aliqua fascia, atque inter latus & humeri caput demittitur. Sit autem eius longitudinis, vt homo stans pæne ex eo pendeat. Quod si breuius fuerit, homo sedeat sic, vt vix iniicere humerum super pistillum possit: Deinde humerus & brachium iuxta pistillum extendatur: corpus verò alter in alteram partem adigat, manibus ad collum datis iuxta iugulum. Verùm modus hic adeo tutus non est, cum pistillum sub axilla facilè cedere possit, periculumque sit, ne ad extensionem in utroque latere factam corpus in hanc vel illam partem labatur.

*Quintus  
modus.*

Quintus modus commodior videtur, qui fit per humeri suppositionem, ( subhumerationem vocant ) hunc in modum. Validus quidam & altioris staturæ minister ægrotantis alam ponat super acuminatâ humeri sui partem, humerumque luxatum versus pectus suum citissimè & validissimè trahat, vt æger ab eius humero quasi pendeat, quo modo & brachium extendetur, & humeri caput ad anteriora mouebitur. Interim alius minister à tergo ægroti stans summum humerum, ne scapula vnà consequatur, premat, concutiat, motusque istos violentos manibus suis ita regat, vt humerus luxatus in suam scapulæ insculptam cauitatem reponatur. Si patiens levis fuerit, puer vel aliud grane pondus à tergo ipsi appendatur, ne ad humeri extensionem totum corpus consequatur, omnisque Cheirurgi actio impediatur.

*Sextus  
modus.*

Sextus modus, qui ab Hippocrate commodissimus habetur, describitur ab eo 1. de artic. text. 19. quem adhuc commodiorem facit Ambros. Paræus, lib. 15. cap. 27. qui ibi videatur. Cui tamen modo adhuc aliquod artificium accedere potest, si æger in scamno immotus sedeat, habeantur

habeanturque duo ligna, lata digitos quaternos aut quinque, crassa duos; vnum erectum perpendiculariter basi suæ, quæ in formam crucis formata sit, infigatur, eius longitudinis, vt si scamno, in quo sedet, statuatur, sub axillam eius ferè pertingat, quod in superiore secundum longitudinem acumen habeat, in quo alterum immitti possit. Alterum verò sit ferè tres vlnas longum, & in extremitate vna aliud lignum ex transuerso dimidiæ ferè vlnæ longitudinem præfixum habeat. Lignum hoc excauatum non nihil sit vlnæ longitudine ab extremitate, cui aliud lignum præfixum est, vt ligno alteri erecto inferi possit, altera verò extremitate scamnum attingat. Iam æger immotus in scamno sedeat, & ei lignum illud longum alteri perpendiculariter erecto innitens ita admoneatur, vt lignum illud transuersum sub alam ægri, in qua parte luxatio est, arctè immittatur, æger brachium læsum supra lignum illud transuersum versus scamnum extendat. Hinc fascia vel laqueus (commodissimè vsurpatur mantile longum) brachio affecto supra cubitum iniiciatur, & vsque sub cubitum brachium eo inuoluatur, ita vt fascia in duas ansas desinat, ex vtraque parte brachij & ligni transuersi. Iam extremitati ligni transuersi, quæ scamno incumbit, machina attractoria, quales ad arcum in balistis tendendum vsurpantur, applicetur; qua de causa lignum illud transuersum paxillo ligneo per transuersum immisso non procul ab extremitate, instrumenti verò illius attractorii vinci duo in parte superiore duabus ansis laquei seu mantilis iniiciantur. Quod vbi factum machina illa circumagenda, vt in arcu tendendo fieri solet. Ita enim brachium sensim extenditur, & deorsum versus trahitur, atque articulus elapsus in locum suum promouetur, in quem vel spontè motu suorum musculorum trahitur & illabitur, vel Cheirurgi opera manu eò impellendus est.

Qui modus ab Ambroasio effigie à Paræo delineata in eo differt, primò; quod loco columnæ B. duplici ligno constructæ habetur columnæ è simplici ligno, quæ in superiora parte habet apicem, qui spathe A. sinui in inferiore parte excauatæ immittitur. Deinde, quod spathe illius

seu Ambulo est lignum, quod ab humero usque ad scamnum, in quo æger sedet, perringit. Tertiò, quod spatha illa, quæ sub humerum immittitur, non habet caput rotundum, sed lignum transversum præfixum, quod sub alam mittitur. Quartò, quod brachium non alligatur ambi seu spathæ, sed solum ei incumbit: Fascia verò quæ brachio luxato circumiicitur, ex utroque brachij latere infra machinæ illi attractoriæ annectitur.

Plures reponendi modos, qui passim apud autores occurrunt brevitatis studio omittimus. Et licet ex his, quos enumerauimus, & aliis, nunc hoc, nunc illo uti, prout præstò & ad manum sunt. Neque enim tutum est diu repositionem differre, donec operosa instrumenta conquirantur.

*Humerus in anteriorem partem luxatus.*


In anteriorem partem si fuerit humerus luxatus, iisdem ferè modis, quibus in alam prolapsus restituitur, extendendo nimirum humerum, eiusque caput in diuersa trahendo, & in cavitatem suam impellendo. In hoc solum differt, quod in hac luxationis specie humerus deorsum tractus in partem posteriorem pellendus sit. Præcauere etiam sedulo debet Cheirurgus, ne caput humeri in ipsa actione in alam procidat. Id quod fiet, si ala pila vel glomo quodam iustæ magnitudinis expleatur. Et hanc operationem facilitare potest minister à tergo ægrotantis stans, & laqueo seu fascia valida & lata scapulam, ne ad extensionem humeri à Cheirurgo factam simul consequatur, sursum trahens.

Humero reposito, medicamenta phlegmonem coercentia, ligamenta que laxa & mollia constringentia adhibenda; de quibus *parte præced. de fracturis*, & supra, *cap. I. de luxationibus in genere*, facta est mentio. Commodissimus fasciandi modus est, si pila è lintheis vel stupa confecta, & medicamentis conuenientibus imbuta, sub alam, ne humeri caput eò redeat, ponatur, hanc prima fascia excipiat, postea semel vel bis circa articulum circumuoluatur, hinc ad scapulam ducatur, iterumque ad articulum descendat, & tandem, ut brachium magis sursum trahat, & conseruet, ad alterius lateris ceruicem vergat, ibidemque ligetur, nec ante tertium vel quartum diem, nisi inflamma

inflammatio aliud iubeat, solvatur. Soluta verò vel abiecta fascia, ceratum aliquod, *diapalma* videlicet, si æstas fuerit, vel, si hiems, *barbarum*, aut *oxycroceum* imponatur.

Tandem non prætereunda hic est summitatis lati scapularum ossis luxatio; de qua Hippocrates, 2. de articul. text. 62. hæc habet: *Iis autem, quibus summus humerus avulsus fuit, os quod avulsum est, eminere conspicitur. Est autem os iuguli & scapulae nexus. Quippe cum hac in parte diversa hominis ab aliorum animalium natura sit. Medici igitur in hoc vulnere maximè decipi consueverunt. Cum enim os avulsum emineat, superhumeralis humilis & concava apparet: ut ab illis quasi humerus prolapsus sit, cura adhibeatur. Multos quidem ego novi Medicos in aliis sanè non malos, qui dum huiusmodi humeros conantur reponere, excidisse eos rati, multa damna vexando attulerunt, neque prius destitire, quàm vel sententiam mutarint, vel reposuisse se articulum existimantes, quid facere deberent amplius, ignorarint. His curatio ea est, quæ aliis huiusmodi, ceratum, plagula, lintea: & deligatio in hunc modum facta. Vrgendum deorsum os eminens est, eaque in parte plagula quamplurimæ imponendæ, ac deprimendæ quam maximè sunt, brachiumque ad costas in superiorem partem annectendum, atque ita detinendum. Hoc enim nullo modo maximè fit, ut accedere ac coire avulsum os possit. Sciendum tamen probè est, & prædicendum etiam tuta hæc esse, si alioqui volueris: propterea quod nullum neque paruum neque magnum nocumentum ex hoc vulnere humero evenit: sed locus tantùm deformior euadit. Quippe cum neque hoc os in pristinam sedem simili modo, ut natura erit, restitui queat: sed necesse omnino sit, ut paulò vel multò turgidius in superiore parte efficiatur; neque aliud aliquod in eundem planè statum redeat, quod communicans cum altero ac cohærens à pristina cohærentia avulsum fuerit. Paucis diebus dolor in summo humero sedatur, si rectè deligetur. Hæc Hippocrates. Videatur etiam Galenus, in comment.*

*De Cubiti & Radij luxatione.*

*Cubiti & Radij luxatio.*  Vm humeri capite inferiore Cubitus & Radius coniunguntur. Cubitus per *γυγλυμνον*, hoc est, eam articulationis speciem, qua ossa iuncta sese inuicem excipiunt & excipiuntur. Sinus enim habet humerus parte inferiore duos, quorum anterior siue minor processum cubiti exteriorem suscipit; posterior verò siue maior posteriori eiusdem processui dicatus est. Pro radio verò excipiendo humerus etiam caput peculiare, exterius dictum, obtinet.

*Differentie.**Differentie.*

E quibus facillè colligere licet, Cubitum non solum perfectè & integrè luxari, sed & subluxari posse: Deinde in omnes quatuor loci differentias luxari posse, antrosum, retrorsum: extrorsum, introrsum. Radius verò ut interdum cubitum in quamcunque partem luxatam sequitur, interdum verò in suo loco persistit: ita nonnunquam solus à cubito, absque vlla eius luxatione, recedit.

*Causse.**Causse.*

Vt aliarum partium luxatio à causis violentis fit, ita & hæc. Et cubiti quidem in anteriorem partem luxatio ut plurimum ex violenta & subita brachij extensione fit: in posteriorem ex violenta brachij inflexione; & ad extra vel intra ex brachij peruersione. Subluxationis causæ sunt humores ad articulum fluentes, qui cavitates tam parti inferiori ossis humeri, quàm etiam ipsi cubito aut radio insculptas sensim implent, cubitumque vel radium è sua sede protrudunt.

*Signa Diagnostica.**Signa Diagnostica.*

In quam partem cubitus luxatus sit, visu tactuque facillèprehenditur. Si enim in partem anteriore prolapsus fuerit, brachium est extensum, nec curuari potest; in parte anteriore tumor insolitus, in posteriore verò capitas insolita conspicitur. His contraria eueniunt, si in posteriorem partem fuerit luxatus, brachium nimirum curuum est, nec

nec villo modo extendi potest, tumor in posteriore, cauitas verò in anteriore parte apparet. Luxatio in partem anteriorem protuberantiam quoque in exteriori, sinum verò in interiori parte efformat. Contrà verò eminentia iusto minor in interiori; cauitas insolita in exteriori parte conspicitur, si in interiorem partem cubitus excidit.

Si radius cubitum sequatur, iisdem signis cognoscitur. Si verò à cubito solùm extra luxationem recedat, hiatus & diductio id patefacit, locus cauus est, digitoque sinum inuenire faciliè licet.

*Prognostica.*

1. Cubitus vti ob firmam ac stabilem cum humero co-articulationem ligamentorumque copiam ac robur non faciliè elabitur: ita prolapsus difficulter restituitur. *Prognostica.*

2. Cubitus luxatus nisi citissimè reponatur, non solùm varia & periculosa symptomata, dolorem nimirum intensissimum, inflammationem, febrem, conuulsionem, sed nonnunquam ipsam etiam mortem adfert.

3. Omnium luxationum, quæ in gibbo cubiti fiunt, maximè periculosa & dolorifica est, quæ in posteriorem fit partem. Paulus Ægineta, *de re medic. lib. 6. cap. 115.*

4. Cùm os cubiti ab altero osse diducitur, non faciliè restituitur. Neque enim duo ossa, quæ bina inter se coniunguntur, vbi dehiscunt, faciliè in pristinum locum redeunt; sed necesse est, ossibus sic diductis partem reddi tumidam, & ossa citò callo circumdari.

*Curatio.*

Cubitus in partem anteriorem imperfectè siue subluxatus moderata extensione & solo cubiti inflexu facillimè restituitur. Perfecta verò luxatio difficiliorem habet repositionem maioremque requirit apparatus. Primò enim extensio, & quidem obliqua, ne altum cubiti supercilium humeri caput lædat, à duobus ministris, quorum alter summum humerum sursum, alter verò cubitum deorsum, vel solis manibus, vel necessitate exigente habenis trahat, fieri debet. Deinde corpus aliquod rotundum à lacerti parte collocandum, super quod postea Cheirurgus

*Curatio.*

brachium inflectendo, & citissimè cubitum ad posteriora impellendo eum in suum locum restituat.

Cubitum in partem posteriorem luxatum Hippocrates, 3. *de fractur.* nonnunquam sola cubiti extensione subita & diutina se curasse affirmat: quæ si non sufficit, conueniente extensione facta cubitus ad interiora pellendus est.

In partem anteriorem vel interiorem prolapsus cubitus facillimè reponitur, si facta extensione ab ea parte, in quam prolapsus est, in contrarium impellatur.

Idem reponendi modus obseruandus est in radij repositione, si cubitum luxatum fuerit secutus. Si verò ab eo solùm discesserit, prominentibus palmarum partibus comprimendus, brachiumque ad naturalem figuram reducendum. Facta repositione medicamenta conuenientia adhibenda congruaque deligatio facienda, vt in genere suprà, *cap. I.* dictum.

~~~~~

CAPVT VIII.

De Manus & digitorum eius luxatione.

*Manus
& digi-
torū lu-
xatio.*

MANUS nomine hic brachiale & postbrachiale, seu carpum & metacarpium intelligimus. Connectitur autem carpus cum cubito & radio per diarthrosin, cum motus ibi sit manifestus; cum metacarpio verò, cum ibi nullus motus manifestus sit, per synarthrosin aut dubiam articulationem. Metacarpium seu postbrachiale connectitur cum digitorum ossibus iterum per diarthrosin; quia rotunda quatuor metacarpij ossium capita superficiem primorum digitorum ossium leuiter excauatam conspicuè subintran. Et hoc modo etiam ipsa digitorum ossa inuicem vniuntur.

Differentia.

*Differē-
tia.*

Vnde facilè colligere licet, carpum in omnes quatuor partes, anteriorem nimirum, posteriorem, & ad latera luxari posse. Metacarpij ossa omnia quidem introrsum & extrorsum luxantur, ad latera verò mediorum duorum ossium prolapsus impediunt duo extrema ossa indicem & minimum digitorum respiciencia; quæ duo solùm in latera

ab ossium vicinia liberum excidere possunt. Digitorum ossa iterum quatuor modis, introrsum nimirum, extrorsum, & ad latera luxantur.

Causse.

Vt aliarum luxationum, ita & carpi, metacarpij, ac digitorum luxationis causa est motus violentus aliquis, ictus, casus, peruersio, & contorsio.

Causse.

Signa Diagnostica.

Signa omnium partium manus luxatarum ferè communia sunt. Siue enim carpi, siue metacarpij, siue digitorum ossa in partem anteriorem luxata fuerint, tumor eò loci in anteriore parte apparet, digitique flecti nequeunt.

Signa Diagnostica.

Si in partem anteriorem exciderint, tumor etiam in posteriore parte conspicitur, digitique ob tendinum & nervorum ad ipsos tendentium compressionem extendi nequeunt.

Si verò ad latera luxatio facta fuerit, tumor in ea parte, in quam prolapsus factus est, & depressio eius, è qua excidit articulus, apparet.

Prognosticum.

Luxatio harum partium periculosa non est, cum facile restitui in suum locum possint.

Prognosticum.

Curatio.

Carpi ossa, in quamcunque partem luxata fuerint, etiam absque omni extensione in suum locum reponi possunt, hunc in modum. Ægri manus super tabulam vel mensam, & quidem prona, si ad posteriora, supina verò si ad anteriora facta fuerit luxatio, ponatur. Postea Cheirurgus vel palma, in corporibus scilicet tenerioribus, vel pedis calce, in corporibus robustioribus, articulum luxatum validissimè in contrariam partem impellat.

Curatio.

Eadem in metacarpij & digitorum ossibus reponendis ratio obseruatur; nisi quod minister aliquis altera manu digitos, altera verò brachium apprehendens leuem faciat extensionem. Repositis ossibus medicamenta inflammationem prohibentia articulosque firmantia adhibenda, membrumque conuenienter deligandum & reponendum est.

CAPUT IX.

De Femoris luxatione.

Femoris
luxatio.

Femoris os omnium in corpore humano maximum & longissimum parte superiore capite suo sat magno, crasso, & exactè semiglobofo, coxendicis sinui pro excipiendo hoc capite sat amplo & profundo, non solum exactissimè per enarthrosin committitur, sed firmissimo ligamento quoque ex ipsius coxendicis sinu pronato & in angustum capituli femoris sinum implantato ipsi validissimè vnitur, eum in finem, vt femur eò faciliùs & expeditius flecti, extendi, in latera moueri, & circumuerti, nec faciliè prolabi possit.

Causse.

Causse.

Femoris luxationis perfectæ causse sunt eadem, quæ luxationis humeri, nimirum externæ & violentæ, casus, ictus, vel alia violenta & indecens femoris extensio ac distorsio. Imperfectæ verò luxationis causse sunt humores ad articulum hunc affluentes, eundemque sensim è sua sede protrudentes.

Differentia.

Differentia.

Excidit autem hic articulus in quatuor partes, anteriorem, posteriorem, sed rariùs, cum acetabuli supercilium hac in parte altius sit; in partem anteriorem & interiorem sæpissimè, cum eò loci supercilium humilius sit. Nonnunquam & femur subluxationem admittit, à causâ interna; vnde cum P. Ægineta, lib. 6. de re med. cap. 118. scribit, coxæ articulationem tantum luxationem, non subluxationem pati, id de ea solum, quæ à causâ externa & violenta est, intelligendum. Videmus enim non raro ab affluxu humorum nonnullis ligamentâ in femore laxari & emolliri, vt ossis femoris caput in acetabulo firmiter continere non possint; vnde subluxatio quædam sequitur.

Signa Diagnostica.

Signa
Diagnostica fe-
moris

Si in partem anteriorem femur fuerit luxatum, tumor circa inguina apparet; cum caput femoris ad pubem incumbat: nates contra propter musculos cum femore ad pubem contractos rugosæ videntur; vrina, ob vesicæ à femoris

femoris capite compressionem; supprimitur, crus exter- *luxati,*
num nec curuari, nec ad inguina adduci potest; cum in *in partē*
ipso flexu sit femoris caput. Laborat etiam homo, si po- *anterio-*
pitem flectere cogatur, propter musculum priorem, *rem.*
qui oritur ab osse quod ad ilia pertinet. Ille enim com-
primitur, tensusque attollitur à femoris capite, cumque
extendi amplius non possit, renititur. Aliàs quoad cal-
cem & vniuersum crus sani longitudinem æquat. Nam
femur è suo cauo recedens in priorem partem & paulò
inferiùs venit; quo fit, vt læsum crus sani longitudinem
æquet, id quod præsertim ipsis accidit ad calcem; digiti
pedis non facilè extendi, nec ad terram conuerti pos-
sunt, vnde in incessu æger calci solùm inniti cogitur.
Quibus verò ætate iam robusta articulus in hanc par-
tem elapsus non restituitur, hi, cum dolor desinit, & ar-
ticulus adsuescit eo in loco contineri, in quem procidit,
recti protinus ingredi possunt sine baculo; ac rectè ex
toto. Propter inguinis enim inflexibilitatem crure toto
ingressu magis recto vtuntur, quàm cum sanum erat.
Nonnunquam etiam pedem per terram trahunt; cum
superiores commissuras, quæ ad inguen & quæ ad po-
pitem sunt, non facilè flectant, quanquam pede toto
inambulant. Quibus verò tenera ætate articulus elapsus
minimè restituitur, iis femoris os magis minuitur, quàm
tibiæ aut pedis. Minimum autem femur imminuitur: mi-
nuitur tamen caro vbique, præsertim à posteriore parte.

In partem posteriorem si os femoris luxetur, dictis *In partē*
contraria signa adsunt, caput nimirum femoris in nates *posterior-*
prolapsum è tumore circa illas partes visu tactuque de- *rem.*
prehenditur; inguina contra laxiora apparent. Crus affe-
ctum, ob musculorum caput femoris ambientium com-
pressionem & tensionem extendi non potest, sanoque bre-
uius redditur: calx terram non attingit, vnde etiam ægri
nec stare nec progredi possunt, sed præcipientes retrorsum
prolabuntur, eò quod corpus in illam partem prolabitur,
femorisque caput extra proprium locum cõstitutum cor-
pori fulciendo è directo oppositum non sit. Curuare ta-
men homo crus potest, si dolore non prohibeatur. Cum
enim

enim femoris caput vi cum tota ceruice in magnum musciculum natum, qui articulationem hanc extendit, expellatur, hic musculus prolapsus femoris caput admittens omnium maximè torquetur, cum sub ipso prematur distendaturque. Quare necesse est inflammatione ipsum prehendi. Procedente autem tempore, cum musculus hic ab inflammatione solvatur, contrahatque humorem quendam glutinosum, pars eius, quæ articulum contingit, occallescit, & poples citra dolorem inflectitur. Insuper capite femoris in posteriorem partem luxato crus & pes moderatè recta apparent, & neque hac, neque illac multum inclinant.

Ceterum cum ætate iam adulta os femoris prolapsus restitutum non fuerit, ubi dolor cessauit, & articulus volui in carne consuevit, ambulare quidem potest homo: cogitur tamen vehementer, dum ambulat, ad inguinâ curuari, idque duplici de causa; quia & crus multò breuius redditur, & multum calx abest ut terram contingat. Nam si vel maximè tentet eo pede sustineri, nulli alteri rei innixus, cadet ubique in partem posteriorem. Si verò ætate tenera articulus hoc modo luxatus repositus non fuerit, femoris os breue efficitur, vitiaturque crus vniuersum, & minùs augetur, ac gracilius redditur, cum nulli vsui sit.

*In exte-
riorem.*

Si femur in partem exteriorem luxatum sit, id his signis cognoscitur. Inter anum & scrotum cavitatis & gracilitas; in clunibus contra tumor quidam conspicitur. Crus eò, quod femoris caput in locum altiore exciderit, breuius redditur. Genu cum tibia intrò spectat. Calx terram non attingit, unde cum incedere vult æger, extremis solum digitis innititur.

Et si adultis iam hic articulus non restituatur, sed caro, in quam articulus excidit, occalescat, dolorque propterea cessat, ingredi absque baculo possunt, ideoque cum crure utantur, his caro minùs offenditur. Quibus autem tenera ætate hoc infortunium accidit, diligentem curam postulant. Nam si negligantur, crus vniuersum inutile efficitur, & minimè augetur, caro etiam totius cruris magis immittitur, quàm in sano.

Tandem

Tandem femoris in interiorem partem luxatio hoc modo cognoscitur: Crus longius est, si cum altero conferatur, idque duplici de causa. Offi enim, quod è coxa sursum procedit, ad pectinem femoris caput inhæret, ceruixque articuli cauo sustinetur. Rursus ab exteriori parte clunis cauus apparet, utpote, quod femoris caput in interiorem partem exciderit. Extra rursus femur iuxta genu spectare cogitur in partē exteriorem: similiter crus & pes; cum in omnibus luxatis ossibus altera extremitas semper in contrariam partem spectet, atque ea quæ prolapsa est.

Quibus hoc modo prolapsus est articulus, neque repositus, dum ingrediuntur, crus in exteriorem partem circumagunt. Cum enim viciatum crus longius reddatur, & ob imbecillitatem flectere promptè os nequeant, & ob dolorem recusent, superest, ut in orbem circumagant.

Plura de his videantur apud Hippocratem, 3. de artic. à 1.68. vsque ad 1.105. quæ omnia huc transcribere breuitatis studio nolo.

Prognostica.

1. Magnum femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Celsus, libr. 8. *Prognostica.* cap. 20.

2. Antiqua femoris luxatio, quæ iam callum contraxit, & in qua sinus humoribus est oppletus, incurabilis iudicatur.

3. Si ob humoris copiam in cauo collectam præter naturam id extendatur ligamentum, ut faciat femur sua sede moveri, vel si idem ligamentum ita ab humore laxetur, ut os in sua sede non possit continere, etsi os repositum fuerit, tamen in loco suo non manet, sed rursus excidit, si nimirum humor remaneat. Si verò humor exsicceatur, articulus in sua sede remanere potest. De quo Hippocrates, 6. aph. 60. *Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabescit & claudicat, nisi vrantur.*

4. Idem fit, si ligamentum istud abruptatur.

5. Si femur luxatum non reponatur, vicinæ partes sensum emaciantur. Nam & arteriæ ac venæ constriunguntur,

guntur, & comprimuntur, vt sanguini ac spiritibus liber ad partes illas transitus non pateat, & quia pars debito modo non mouetur, calor marcescit, vnde nutritio partis non rectè perficitur; & os femoris pro reliquorum ossium proportionem non augetur.

Curatio.

Curatio.

Cùm eodem ferè modo, quo humerus cum scapula, etiam femur cum osse coccygis iungatur: idem etiam ferè in vtrisque est reponendi modus. Æger subiecto puluinari vel culcitra in scamno aut mensa collocandus, pronus quidem, si extrorsum aut retrorsum luxatio facta sit; supinus, si introrsum, & in latus, si antrorsum. Fitque illa repositio interdum solis manibus absque vlla extensione, vt vel primò femoris caput circa ilia tandiu circumrotetur, donec in suum acetabulum perueniat: (qui modus tamen ita tutus non est) vel secundò, in luxatione scilicet in partem interiorem facta, crus citissimè & validissimè ad inguina flectatur, atque hac ratione prolapsum femoris caput extrorsum in suum locum pellatur. Si verò hisce modis nihil proficiatur, æger semper ita collocandus est, vt pars, in quam prolapsum est femoris caput, sit superior, ea verò, à qua recessit, sit inferior: postea conueniens fieri debet extensio: tandem verò femur semper via prolapsui contraria in suum acetabulum impellendum. Quomodo verò legitima & conueniens extensio vel manibus, in corporibus scilicet mollibus, luxatione recenti, vel etiam habenis, laqueis, ac similibus, in corporibus scilicet robustis, & luxatione antiqua facienda, ex iis, quæ parte præced. cap. II. de femoris fractura, dicta sunt, satis patet. Et quidem extensio quatuor luxati femoris speciebus communis esse potest: at capitis femoris in suum locum impellendi & restituendi ratio variat, pro partium, ad quas excidit, varietate. Nam quod introrsum excidit, extrorsum compellendum: quod extrorsum, introrsum; & sic de reliquis. Vbi os repositum fuerit, quod ex libero & sine dolore cruris motu cognoscitur, medicamenta, de quibus suprà, cap. I. in genere dictum, articulo imponenda, & fasciis articulus in suo loco continendus.

continendus. Straminei etiam toruli, ut in fracturis, adhibendi, & utrumque femur colligandum, ut luxatum membrum in suo loco contineatur. Atque hic apparatus ante quartum diem non soluendus. Et æger satis diu in lecto se contineat, nec deambulet, ne intempestiva deambulatione os iterum excidat.

Plura videantur apud Hippocratem, Paul. Æginetam, lib. 6. c. 119. Ambr. Paræum, lib. 15. à cap. 39. ad cap. 48.

~~~~~

## CAPUT X.

## De Luxatione Patellæ.

**T**Emur parte sua inferiore duo insignia capita in posteriore partem vergentia obtinet, quibus in duos tibiæ sinus superficiales tantum minimeque profundos, ac lævi cartilagine incrustatos inseritur. Habet præterea etiã partem posteriore sinum quendam, cui tibiæ tuber inter duos sinus eminens inseritur. Ne verò ob laxiorem hanc, quæ fit per *γῆγλυμον*, articulationem, genu frequentibus luxationibus obnoxium sit, femoris & tibiæ ossi antè patella præposita est, iisque beneficio crassiorum tendinum musculorum tibiã extendentium firmiter annexa. Præterea tibiæ ossi ab externo latere fibula adstat, quæ parte superna in latere interno sinum habet cartilagine tectum, à quo capitulum laterale, quod sub superiore tibiæ appendice subsistit, excipitur: parte inferna verò acuto suo angulo in sinum externum & oblongum inferioris tibiæ appendicis inseritur, malleolumque externum constituit. Cum ergo plures hic articulationes concurrant, etiam luxationes plures accidere possunt.

Et primò quidem patella, cum à lateribus nullum *Patellæ luxatio.* habeat obstaculum dislocationem eius impediens, in partem superiorem, inferiorem, exteriorem, & interiorem facillimè luxari potest: in posteriorem verò nunquam; cum tibiæ & femoris ossa, quæ ipsa tegit, obstant.

## Causæ.

Causæ huius luxationis sunt casus ab alto, saltus, percussio, indecensque tibiæ distensio.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.* Patellæ luxatio facilè visu & tactu cognoscitur, cruraque rectè flecti & moueri non potest.

*Prognosticum.*

*Prognosticum.* Cum laxior sit hæc articulatio, patella facilè sedi suæ restitui potest.

*Curatio.*

*Curatio.* Ut patella in suam sedem reponatur, æger firmiter in planitie erectus stet: Cheirurgus verò manibus patellam à parte, in quam prolapsa est, in eam, è qua excidit, compellat. Vbi suo loco restituta est patella, medicamenta idonea imponenda, & spleniis poplitis cavitates explenda, ne crus flecti possit. Mox canalis, præsertim à latere, in quod exciderat, ad ipsius patellæ figuram, circumponenda, ut æger genu flectere non possit. Vbi periculum amplius non est, ne patella iterum excidat, æger sensim genu rursum flectere adsuescat.

## CAPVT XI.

*De Luxato genu.*

*Genu luxatio.*

**G**enu non solum subluxari, sed & perfectam luxationem pati potest: & quidem frequenter in partem anteriorem & posteriorem; raro in posteriorem; rarissime verò in anteriorem, & non nisi à causa violentissima, cum patella opposita id prohibeat, prolabitur.

*Causæ.*

*Causæ.*

Accidit hæc luxatio etiam à percussione, casu, saltu, cursu vehementiore & indecente tibie extensione, vel contractione & distortionem.

*Signa Diagnostica.*

*Signa Diagnostica.*

In quam partem genu luxatum sit, facilè cognoscitur: siquidem in latere, in quod articulus erupit, protuberantia, cavitates verò in latere, è quo discessit, visu tactuque deprehenditur: figura deprauatur, crus est extensum, nec flecti potest; unde motus necessario deprauatur, vel omnino perit.

*Prognostica.*



## Prognostica.

1. Genu si cum cubito conferatur, articulus, qui in genu est, ob eius iuncturæ modum sæpius excidit & facilius reponitur. Ossium enim quibus vterque articulus continetur, structura arctior est in cubito, laxior in genu. Præterea multi processus, multique sinus inter se commissi vndique cubiti commissuram adstringunt: at in genu femoris tubercula in exiguos tibiæ sinus coniiciuntur.

Prognostica.

2. Eadem de causa luxatio genu minus periculosa est, nec inflammatio facile accidit. Nam cum inflammatio oriatur ob vim, qua ossa expelluntur, & iterum reponuntur, & hinc excitatum dolorem, quia in genu articulus & sine vi magna excidere & reponi potest, inflammationis periculum non est.

## Curatio.

Genu in partem interiorem & exteriorem luxatum mediocri extensione vel manibus, in luxatione recenti & corpore puerili, vel habenis, in luxatione non ita recenti & corporibus robustioribus, facta, ossiumque in contrariam, è qua exciderunt, partem, manu, facta impulsione, non ita difficulter restituitur.

Curatio.

Retrosum verò facta luxatio commodè restituitur, si æger supinus in scamno collocetur, & minister aliquis glomum linteum in poplitis cauitatem, qua parte os protuberat, collocet osque prolapsum anteriora versus fortiter impellat. Cheirurgus verò crus ægrum ambabus manibus apprehendat, subitoque ita inflectat & curuet, ut calx nates contingat.

Genu subluxatum nulla vel exigua facta extensione, & in contrariam partem impulsione, in suum locum reponitur.

Vbi repositum est os, quod ex cruris libera extensione & cum altero genu comparatione cognoscitur, conuenientia medicamenta imponenda, & deligatio instituenda, ægerque ab incessu abstinebit, donec à noua luxatione metus nullus amplius sit.

## CAPUT XII.

## De Fibula distractione.

**Fibula distractio.** Fibula tibiae adhæret, & ut capite præced. dictum, supra ad genu, infra ad astragalum. Distrahitur autem à tibia tribus modis, nimirum in partem anteriorem, & in utrumque latus.

**Causæ.** Fit autem hæc diuulsio ex iis causis, à quibus genu luxari diximus; imprimis cum inter incedendum in loco lubrico pes non firmatur, sed introrsum vel extrorsum notans distorquetur. Idem ex casu ab alto vel percussione fieri potest.

**Signa Diagnostica.** Tumor in parte, in quam fibula diuulsa est, apparet, & visu ac tactu deprehenditur, motusque læditur.

**Prognosticum.** Repositio fibulae facilis est.

**Curatio.** Chirurghi enim manibus in suam sedem facile cogi & deduci potest, eam in partem prolapsi contrariam adigendo. Postea deligatio conueniens, appositis ei parti, in quam fibula prolapsa est, plagulis, instituenda; & quies aliquot septimanarum ægro imperanda, donec ligamenta iterum confirmentur.

## CAPUT XIII.

## De Pedis &amp; eius ossium ac digitorum luxatione.

**P**edis nomine omnem illam corporis humani partem ab inferiore tibiae parte ad extremos usque pedis digitos exporrectam intelligimus, quæ varia, variis modis inuicem coarticulata, ligamentisque membranosis connexa, continet ossa, talum nimirum, calcem, os naviculare, tarsum, metatarsum, & digitorum ossa. De quorum omnium luxationibus iam dicendum esset. Verum quia tarsi, metatarsi, & digitorum pedis ossa hinc eodem ferè modo, quo carpi, metacarpij, & digitorum manus ossa inter se inuicem uniuntur; iisdem quoque luxationibus

*De Pedis & eius digitor. luxatione.* 737

tionibus subiecta sunt, easdem causas habent, iisdem signis dignoscuntur, & eodem modo reponuntur; Os vero naviculare eadem, quæ tarsi ossa, pati potest: operæ pretium non est, multa de his addere, sed ea, quæ de manus ossibus dicta sunt, his etiam applicari possunt. Quædam saltem de tali & calcis luxatione, cum his ossibus nulla in manu respondeant, addere libet.

*Differentia:*

Talus, vulgò astragalus dictus, cum tibia & fibula per *Differē-*  
*ταλάρου* iunctus, perfectè & imperfectè in omnem *tia.*  
partem exteriorem nimirum, interiorem, anteriorem, &  
posteriorem luxari potest.

Calx verò, siue calcaneus, talo substratus, frequenter quidè antè & postè, rarò verò ad latera promouetur.

*Causæ.*

Luxatio harum partium fit à violento casu, ictu, aut *Causæ.*  
alia inconueniente pedis distortionè. In specie verò calx  
luxatur, & ab astragalo diuellitur, si quis ex alto desiliens  
grauiter in calcem labatur & impingat, vel inter saltan-  
dum calci vehementer insistat.

*Signa Diagnostica.*

Talus si in partem exteriorem prolapsus sit, ima pars *Signa*  
pedis in interiorem conuertitur; si in interiorem; con- *Diagno-*  
traria signa adsunt. Si luxatus sit in partem anteriorem, *stica.*  
latus tendo calci subtensus durus est & intentus, pesque  
minor fit, & breuior; in posteriorem contrà calx ferè  
conditur, planta maior, pesque longior euadere videtur.

Calcis luxatio ex dolore, figura partis deprauata,  
actioneque læsa facillè cognoscitur.

*Prognostica.*

1. Talus sicuti facillè luxatur, sic facillè etiam reponi- *Prognos-*  
tur; sed ob multitudinem ossium iuncturas componen- *stica.*  
tium difficulter confirmatur.

2. Calcis luxatio maximè periculosa est: siquidè venæ,  
arteriæ, & nerui grandiores, quos excipit, nec non tendo,  
qui ei annectitur, facillè in consensum trahuntur, vnde de-  
liria, tremor, conuulsio, febres, & alia plurima mala exci-  
tari possunt.

*Curatio.*

Tali repositionem commoda præcedat extensio, siue illa fiat manibus ministrorum, quorum alter pedem, alter verò tibiā apprehendat; siue habenis vel aliis machinamentis deorsum trahentibus. Postea Cheirurgus articulum in partem contrariam, è qua excidit, compellat, conuenientemque deligationem instituat. Æger in hac luxatione diutius in lecto detinendus, vt musculi distenti ligamentaque laxiora reddita, iustum robur acquirant, totique corpori ferendo paria esse possint: id quod ante diem quadragesimum vix contingit.

Calcaneus etiam leui extensione facta in pristinum locum reponitur: repositus ita vinciendus, vt humores abundantes ab eo ad alias partes depellantur; tamdiu etiam in quiete detinendus æger, donec articulus hic restitutus probè confirmatus fuerit.

Plura de luxationibus videantur apud Hippocratem, in libris de articulis, & fracturis, & Galenum, in comment. Oribasium, de machinamentis, Celsum, lib. 8. cap. 11. vsque ad finem libri. Gabrielem Fallopiū, tract. de luxationib. Ambr. Paræum, lib. 15. & alios.

CONCLV

## CONCLUSIO.

**D**E Libro isto, quem nunc accipis, Lector beneuole, ab-  
soluendo ferè omnem cogitationem deposueram. Etsi  
enim superiores quatuor non paucis doctis Viris, quorū mens ab  
inuidia libera est, non ingratos fuisse sciam: reperti tamen etiam  
sunt, quorū salumnias & obtrectiones euitare non potui, quo-  
cunque etiā modo me compararem. Si enim aliquid præter vul-  
gatas opiniones, veritatis inuestigandæ studio, liberè proposui,  
Nouator & Paradoxologus ipsis habeor. Si veterū sententias re-  
censeo & explico, ex aliis mea transcripsisse dicor. Vicerunt tamē  
amicorum seu preces seu monita, ut laborem hunc in manus re-  
sumerem, & criminationes istas floccipöderem. Cū enim inse-  
licius nihil sit iis ingeniis, ut rectè I. Cas. Scaliger, exercit. 306.  
censet, quæ mordicis sentiunt, Maiores nostros nihil ignorasset:  
mancipiū alienarū opinionum nunquam esse volui. Contrā nec  
me puduit, ab aliis discere, & quadā ex iis in mea scripta trans-  
ferre: quod omnibus seculis ab omnibus viris doctis factitatū vi-  
deo, neminēque adhuc inuentū existimo, qui omnia, quæ in pu-  
blicū edidit, in suo cerebro nata esse gloriari potuerit. Inuenient  
tamen, qui volēt, in meis aliqua, eaque à veritate nō aliena, quæ  
in aliorū scriptis forsan non ita sunt obuia. Verū omnibus pla-  
cere impossibile; & ut I. Cas. Scaliger, Epidorpid. lib. 3. ait:

Qui seuit, ab alto pluuiam satis precatur:

At iter faciens imbris imprecatur atris.

Non sæpe Deus placet; & tu placere credis?

Ideoque inuidorum obtrectionibus nihil motus, & Librū hunc  
quintum Practicæ in publicum edo, ac sextum iam in manus  
sumam, & in eo, quousque Deo Opt. Max. placuerit, progrediar.  
In quo ipso etiam etsi non pauca, quæ obtrectioni malenolo-  
rum & inuidorum obnoxia esse poterunt, dicenda erunt: pro-  
feram tamen ea liberè, & veritatis patrocinium nec hic dese-  
ram, nec Zoili conuiciis me ab hoc labore ad ferram contentio-  
nis cum eo reciprocandam auocari patiar, sed posteritati, quæ  
sine affectu iudicabit, iudicium omne relinquam.


Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

TIBI SIT GRATIA ET GLORIA, DOMINE IESV.



# INDEX RERVM ET VERBORVM.

## A

|                                                                                                                                       |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
|  <b>ABSCESSVS</b> quid?                               | pag. 20 |
| <b>Abscessuum</b> differētiz. 20. <i>Signa diagnostica.</i> 21.                                                                       |         |
| <i>Indicationes.</i> 22. <i>Curatio.</i>                                                                                              | ibid.   |
| <b>Abscessus</b> apertio, & quomodo faciendā.                                                                                         | 64      |
| <b>Abscessuum</b> latentium historiz.                                                                                                 | 26      |
| in <b>Abscessibus</b> repertorum varietas.                                                                                            | 12      |
| <b>Abscissio</b> membri corrupti vbi faciendā.                                                                                        | 327     |
| <b>Adeps</b> è corpore obeso extractus.                                                                                               | 32      |
| <b>Alopecia.</b> 376. <i>Causse.</i> 377. <i>Signa diagnostica.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 378. <i>Curatio.</i> 379. <i>Dieta.</i> | 382     |
| <b>Alphus.</b> 164. <i>Causse.</i> 167. <i>Signa diagnostica.</i> 168. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>                      | 169     |
| <b>Ambustio.</b> 301. <i>Differentie.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 302. <i>Curatio.</i> 303. <i>Dieta.</i>                           | 313     |
| <b>Ambustionis</b> à fulmine <i>curatio.</i>                                                                                          | 308     |
| <b>Ambustionis</b> à puluere tormentario <i>curatio.</i>                                                                              | 307     |
| <b>Aneurisma.</b> 222. <i>Signa diagnostica.</i> 228. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>                                       | 229     |
| <b>Atheroma</b> quid? 289. <i>Causse.</i> ibid. <i>Signa diagnostica.</i> 192. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>              | 193     |
| <b>Apostematum</b> apertio. 24. <i>quot modis fiat.</i>                                                                               | 25      |
| <b>Articulorum</b> vulnera. 586. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i> 589                                                        |         |

## B

|                                             |                |
|---------------------------------------------|----------------|
| <b>B</b> <b>Alsamum</b> vulnerarium Magati. | 505            |
| <b>Barbæ</b> defectus. 771. <i>Curatio.</i> | ibid.          |
|                                             | <i>Barksch</i> |

# INDEX RER. ET VERB.

|                                                                                         |       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Barysch</i> (Potus genus) quomodo paretur.                                           | 404   |
| Brachij fractura. 688. <i>Prognostica</i> . 689. <i>Curatio</i> .                       | ibid. |
| Bubo. 77. <i>Causse</i> . 78. <i>Signa diagnostica</i> . ibid. <i>Prognostica</i> . 79. | ibid. |
| <i>Curatio</i> .                                                                        | ibid. |

## C

|                                                                                                                                                                          |       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>C</b> alli generatio.                                                                                                                                                 | 689   |
| Callus quomodo frangendus.                                                                                                                                               | 684   |
| Callus iusto maior. 685. <i>Signa</i> . 686. <i>Curatio</i> .                                                                                                            | ibid. |
| Callus iusto minor. 685. <i>Signa</i> . <i>Curatio</i> .                                                                                                                 | ibid. |
| Caluities quid? 367. <i>Causse</i> . ibid. <i>Signa diagnostica</i> . 369.                                                                                               |       |
| <i>Prognostica</i> . ibid. <i>Curatio</i> . 370. <i>Diata</i> .                                                                                                          | 371   |
| Canities. 385. <i>Causse</i> . ibid. <i>Signa diagnostica</i> . 387. <i>Prognostica</i> <i>Curatio</i> .                                                                 | ibid. |
| Capillos flauos reddentia medicamenta.                                                                                                                                   | 391   |
| Cancer quid? 131. <i>Causse</i> . ibid. <i>Signa diagnostica</i> . 132. <i>Prognostica</i> . 133. <i>Curatio</i> .                                                       | 134   |
| Carbunculus. quid? 88. <i>Causse</i> . 90. <i>Differentia</i> . 91. <i>Signa diagnostica</i> . ibid. <i>Prognostica</i> . 93. <i>Indicationes</i> . 94. <i>Curatio</i> . | ibid. |
| Carnis excreſcentia in vlceribus. 270. <i>Causse</i> . <i>Curatio</i> . ibid.                                                                                            |       |
| Caro superexcreſcens in vulneribus.                                                                                                                                      | 633   |
| Characterum vis vnde? 649. <i>refutantur variae opiniones</i> .                                                                                                          | ibid. |
| Cicatrices post variolas quomodo tollendæ.                                                                                                                               | 349   |
| Cicatrices turpes emendantia medicamenta.                                                                                                                                | 348   |
| Clauiculæ seu iuguli fractura. 701. <i>Signa diagnostica</i> . ibid.                                                                                                     |       |
| <i>Prognostica</i> . ibid. <i>Curatio</i> .                                                                                                                              | 702   |
| Clauiculæ luxatio. 731. <i>Signa</i> . ibid. <i>Curatio</i> .                                                                                                            | 732   |
| Clauus quid. 197. <i>Causse</i> . 198. <i>Signa diagnostica</i> . ibid. <i>Prognostica</i> . ibid. <i>Curatio</i> .                                                      | 199   |
| Conuulſio & conuulſui motus vulneribus superuenientes. 635. <i>Causse</i> . <i>Prognostica</i> . <i>Curatio</i> .                                                        | 636   |
| Cornua. 201. <i>Curatio</i> .                                                                                                                                            | 203   |
| Corpulentia nimia. 28. <i>Causse</i> . 29. <i>Signa diagnostica</i> . 30. <i>Prognostica</i> . ibid. <i>Curatio</i> . 31. <i>Diata</i> .                                 | 32    |
| Cosmetica medicamenta.                                                                                                                                                   | 347   |
| Costarum fractura. 705. <i>Signa diagnostica</i> . ibid. <i>Prognostica</i> . 706. <i>Curatio</i> . 707. <i>Diata</i> .                                                  | 709   |

# INDEX RERVM

|                                                                       |       |
|-----------------------------------------------------------------------|-------|
| Costarum luxatio.                                                     | 732   |
| Coxendicis fractura. 711. <i>Signa diagnostica. Prognosticum.</i>     | ibid. |
| <i>Curatio.</i>                                                       | ibid. |
| Cruris fractura. 692. <i>Signa diagnostica. Prognostica. Curatio.</i> | ib.   |
| Cubiti luxatio. 344. <i>Caussæ. ibid. Signa. ibid. Curatio.</i>       | 745   |
| Cutis coloris mutationes.                                             | 338   |
| Cutis nigredo à Sole, 340. <i>Præservatio. ibid. Curatio.</i>         | 341   |

## D

|                                                           |       |
|-----------------------------------------------------------|-------|
| <b>D</b> efensiuæ medicamenta qualia.                     | 54    |
| Deligatio.                                                | 476   |
| Deligationis differentiæ.                                 | 477   |
| Deligatum membrum quomodo collocandum.                    | 480   |
| Deligatio fracturæ cum vulnere quomodo instituenda.       | 676   |
| Deriuatio quid ? <i>quomodo instituenda.</i>              | 55    |
| Digestiuæ medicamenta.                                    | 491   |
| Digitorum luxatio. 605. <i>Caussæ. Signa. Curatio.</i>    | 606   |
| Discussio quid ?                                          | 56    |
| Discutientiæ medicamenta quæ ?                            | 57    |
| Dolor cum vulnere. 632. <i>Caussæ. ibid. Prognostica.</i> | ibid. |
| <i>Curatio.</i>                                           | 635   |
| Dolor qui è fractura ossis accidit.                       | 682   |

## E

|                                                                         |                                   |                          |                      |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------|----------------------|-----|
| <b>E</b> cchymoma seu Ecchymosis quid ? 106. <i>Signa. Prognostica.</i> | 108. <i>Curatio.</i>              | 109                      |                      |     |
| Elephantia Arabum. 237. <i>Signa.</i>                                   | 238. <i>Prognostica. Curatio.</i> | ibid.                    |                      |     |
| Elephantiasis Græcorum. 207. <i>Caussæ.</i>                             | 210. <i>Signa diagnostica.</i>    | 211. <i>Prognostica.</i> | 214. <i>Curatio.</i> | 215 |
| Epaticæ maculæ. 352. <i>Caussæ.</i>                                     | 353. <i>Prognostica. Curatio.</i> | ibid.                    |                      |     |
| Ephelides grauidarum. 341. <i>Signa diagnostica. Prognostica.</i>       | 342                               |                          |                      |     |
| <i>Curatio.</i>                                                         | 342                               |                          |                      |     |
| Epinyctides. 149. <i>Caussæ. Signa diagnostica.</i>                     | 148. <i>Prognostica.</i>          | ibid.                    |                      |     |
| <i>cum.</i>                                                             | 149. <i>Curatio.</i>              | ibid.                    |                      |     |
| Epulotica medicamenta.                                                  | 255. 508                          |                          |                      |     |
| Erysipelas.                                                             | 75                                |                          |                      |     |
| Erysipelas vulneri superueniens.                                        | 633                               |                          |                      |     |
|                                                                         | Efflere.                          |                          |                      |     |



# ET VERBORVM.

Effere.149. *Causſæ*.150. *Signa diagnostica*.151. *Prognostica*.ibid.  
*Curatio*. ibid.  
 Exanthemata. 141

## F

**F**ascia.477. *fasciarum differentia*. ibid.  
 Fasciatio quomodo instituenda. ibid.  
 Fasciationis vsus. ibid.  
 Febris vulneribus superueniens ex agitatione humorum.  
 629. *Signa*.ibid. *Prognosticum*.ibid. *Curatio*. ibid.  
 Febris ex puris generatione. 629. *Signa*. ibid. *Prognosticum*.*Curatio*. 630.  
 Febris ex inflammatione. 630. *Signa*. *Prognosticum*.*Curatio*.  
 ibid.  
 Febris ex putredine humorum.630. *Signa*. ibid. *Prognosticum*.*Curatio*. 631.  
 Febris ex vitioso humorum apparatu.631. *Signa*.ibid. *Prognosticum*.632. *Curatio*. ibid.  
 Femoris fractura.693. *Prognostica*. ibid. *Curatio*. 695  
 Femoris luxatio.358. *Causſæ*.*Signa*. ibid.  
 Ferulæ. 479  
 Ferulæ fracturis adhibendæ. 668  
 Fibulæ. 489  
 Ficus. 179  
 Fissuræ manuum. 421  
 Fistula.276. *Causſæ*.ibid. *Differentia*. *Signa diagnostica*. ibid.  
*Prognostica*.278. *Curatio*. ibid.  
 Fistulæ apertio. 282  
 Flatulentus tumor.219. *Causſæ*. *Differentia*. *Signa diagnostica*.  
 ca.220. *Prognostica*.*Curatio*. 221  
 Der Flug iunger Kinder. 351  
 Fractura.655. *Differentia*.ibid. *Causſæ*.656. *Signa diagnostica*.  
 659. *Prognostica*.660. *Curatio*.663. *Dieta*. 547  
 Fractorum ossium extensio quomodo fiat. 664. *quotuplex*  
*fit*. 665  
 Fractorum ossium cõformatio quomodo fieri debeat. 665  
 Fracturarum deligatio. 667  
 Fracti membri collocatio. 669  
 Fractura

# INDEX RERVVM

|                                                     |      |                    |                    |                    |               |
|-----------------------------------------------------|------|--------------------|--------------------|--------------------|---------------|
| Fractura cum vulnere.                               | 673. | Prognostica.       | 674.               | Curatio in genere. | 675           |
| Fracturæ cum vulnere deligatio quomodo instituenda. | 676. |                    |                    |                    |               |
| Fractura cum vulnere osse non denudato.             | 679. | Signa diagnostica. | ibid.              | Prognostica.       | Curatio.      |
|                                                     |      |                    |                    |                    | 680           |
| Fractura cum luxatione.                             |      |                    |                    |                    | 725           |
| Fungus.                                             | 204. | Causse.            | 206.               | Signa diagnostica. | Prognosticum. |
|                                                     |      | Curatio.           |                    |                    | 207           |
| Fungi è variis corporis partibus enati.             |      |                    |                    |                    | 204           |
| Furfuratio.                                         | 391. | Causse.            | Signa diagnostica. | ibid.              | Prognostica.  |
|                                                     |      | Curatio.           |                    |                    | 392           |

## G

|                                          |       |                                |       |                                         |          |
|------------------------------------------|-------|--------------------------------|-------|-----------------------------------------|----------|
| <b>G</b> Anglion.                        | 184.  | Causse.                        | 185.  | Signa diagnostica.                      | Curatio. |
|                                          | ibid. |                                |       |                                         |          |
| Gangræna.                                | 313.  | eius à spatulo differentia.    | 314.  | Causse.                                 | ibid.    |
|                                          |       | Signa diagnostica.             | 316.  | Prognostica.                            | 317.     |
|                                          | 319   |                                |       | Curatio.                                |          |
| Gangrænæ curatio à nimia refrigeratione. | 320.  | ex affluxu humorum malignorum. | 321.  | à morsu venenatorum animalium.          | 322.     |
|                                          |       | ab inflammatione.              | ibid. | à calore nimio.                         | 325.     |
|                                          |       | ob atrophiam partis.           | ibid. | ex interceptione sanguinis & spirituum. | 326      |
| Gangræna scorbutica.                     |       |                                |       |                                         | 333      |
| Gangræna quæ ex ossis fractura accidit.  |       |                                |       |                                         | 683      |
| Gliedtschvram.                           | 184.  | Causse.                        | 185.  | Signa diagnostica.                      | ibid.    |
|                                          |       | Prognostica.                   | ibid. | Curatio.                                | 186      |
| Globorum extractio.                      |       |                                |       |                                         | 610      |
| Gracilitas & debilitas membri.           |       |                                |       |                                         | 687      |
| Gutta rosacea.                           | 174.  | Causse.                        | 175.  | Prognosticum.                           | Curatio. |
|                                          |       |                                |       |                                         | 176      |

## H

|                                  |      |      |                    |          |              |
|----------------------------------|------|------|--------------------|----------|--------------|
| <b>H</b> Aar Milben oder Miblen. |      |      |                    |          | 783          |
| Hæmorrhagia vulnerum.            | 563. | 634. | Signa diagnostica. | ibidem.  | Prognostica. |
|                                  |      |      | 364.               | Curatio. | 365.         |
|                                  | 172  |      |                    | Diæt.    |              |

# ET VERBORVM.

|                                                                             |       |
|-----------------------------------------------------------------------------|-------|
| Helcydria.                                                                  | 178   |
| Herpes quid ? 114. <i>Causſæ. Differentiæ. 115. Signa diagnostica.</i>      |       |
| 116. <i>Prognostica. 117. Curatio.</i>                                      | ibid. |
| Humeri fractura. 690. <i>Prognosticum. ibid. Curatio.</i>                   | 691   |
| Humeri luxatio. 735. <i>Differentiæ. ibid. Causſæ. Signa. 737. Curatio.</i> | 738   |

## I

|                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>I</b> mpetigo. 170. <i>Causſæ. 172. Differentiæ. Signa diagnostica. ib.</i> |     |
| <i>Prognostica. Curatio.</i>                                                   | 173 |
| Inflammatiō quid ?                                                             | 37  |
| Inflammationis ſubiectum. 33. <i>Causſæ. 36. Differentiæ. 40.</i>              |     |
| <i>Signa diagnostica. 41. Prognostica. 43. Indicationes, &amp; Curatio.</i>    | 44  |
| Inflammationis in abſceſſum degenerantis curatio.                              | 60  |
| Inflammatiō vulneribus ſuperueniens.                                           | 630 |
| Intercipientia medicamenta qualia.                                             | 54  |

## L

|                                                                                                                   |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>L</b> Aquei.                                                                                                   | 480   |
| <i>Leberflecke. Causſæ. Prognostica. Curatio.</i>                                                                 | 353   |
| Lentigines. 343. <i>Causſæ. ibid. Signa diagnostica. 344. Prognosticum. Curatio.</i>                              | ibid. |
| Lepra. 161. <i>Causſæ. 163. Signa diagnostica. Prognosticum. Curatio.</i>                                         | 164   |
| Leuca. 165. <i>Causſæ. 167. Signa diagnostica. Prognostica. 168. Curatio.</i>                                     | 169   |
| Lichen. 170. <i>Causſæ. Differentiæ. Signa diagnostica. 172. Prognostica. Curatio.</i>                            | 173   |
| Ligamentorum vulnera.                                                                                             | 586   |
| Lues Morauica.                                                                                                    | 618   |
| Lupus, & Noli me tangere.                                                                                         | 138   |
| Luxatio quid ? 715. <i>Causſæ internæ. ibid. externæ. 716. Signa diagnostica. 718. Prognostica. 719. Curatio.</i> | 720   |
| Luxatio cum dolore & inflammatione.                                                                               | 724   |
| Luxatio cum vulnere.                                                                                              | ibid. |
| Luxationis antiquæ curatio.                                                                                       | 716   |

Maculæ

# INDEX RERVM

## M

|                                                                                                                      |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>M</b> Aculæ Epaticæ.352. <i>Causſæ. Prognostica.</i> 353. <i>Curatio.</i> ib.                                     |       |
| Maculæ volaticæ infantium.                                                                                           | 351   |
| Malum mortuum.                                                                                                       | 160   |
| Mandibulæ luxatio.727. <i>Differentia.</i> ibid. <i>Causſæ.</i> 728. <i>Signa Diagnostica. Prognostica. Curatio.</i> | 729   |
| Manus dealbantia medicamenta.                                                                                        | 348   |
| Manuum fissuræ.                                                                                                      | 429   |
| Manus ossium fractura.710. <i>Signa diagnostica. Prognosticum. Curatio.</i>                                          | ibid. |
| Manus luxatio.                                                                                                       | 746   |
| Maxillæ fractura.699. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>                                                      | 700   |
| Meliceris quid ? 189. <i>Causſæ.</i> ibid. <i>Signa diagnostica. Prognostica.</i> 192. <i>Curatio.</i>               | 193   |
| Morphæa.                                                                                                             | 166   |
| Morauica lues.                                                                                                       | 618   |
| <i>Muttermabl.</i> 350. <i>Causſæ.</i> ibid. <i>Prognostica. Curatio.</i>                                            | 351   |

## N

|                                                                                                |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>N</b> Asi fractura,697. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i> ibid.                     |     |
| Nasi fracti deligatio.                                                                         | 699 |
| Natta.194. <i>Causſæ. Signa diagnostica. Prognostica.</i> 195. <i>Curatio.</i>                 | 196 |
| Næui materni.350. <i>Causſæ.</i> ibid. <i>Prognostica. Curatio.</i>                            | 351 |
| Nervi cæsim vulnerati. 583. <i>Signa diagnostica. Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>       | 384 |
| Nervorum punctura. 577. <i>Signa diagnostica. Curatio.</i> ibid. <i>Dieta.</i>                 | 582 |
| Nervorum vulnera.572. <i>Signa diagnostica.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 573. <i>Curatio.</i> | 574 |
| Nodi.203. <i>Signa diagnostica.</i> ibid. <i>Prognostica. Curatio.</i> ibid.                   |     |
| Noli me tangere & Lupus.                                                                       | 138 |

## O

|                                                                                                             |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>O</b> Edema quid ? 119. <i>Causſæ.</i> ibid. <i>Signa diagnostica.</i> 121. <i>Prognostica. Curatio.</i> | ibid. |
|                                                                                                             | Odor  |

# ET VERBORVM.

|                                |      |                     |      |                    |       |              |       |
|--------------------------------|------|---------------------|------|--------------------|-------|--------------|-------|
| Odor malus.                    | 358. | Causſæ.             | 359. | Prognostica.       | 360.  | Curatio.     | ibid. |
| Oleum Hispanæ.                 | 503. | de Hyperico Magati. | 504. | Hyperici.          | 506   |              |       |
| Ophiasis.                      | 376. | Causſæ.             | 377. | Signa diagnostica. | ibid. | Prognostica. | 378.  |
|                                |      | Curatio.            | 379. | Dieta.             |       |              | 382   |
| Oſſium corruptorum curatio.    |      |                     |      |                    |       |              | 288   |
| Oſſa fracta ſi non coaleſcant. |      |                     |      |                    |       |              | 687   |

## P

|                                     |      |                     |                    |                    |                    |              |
|-------------------------------------|------|---------------------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------|
| Paronychia quid ?                   | 100. | Causſæ.             | Signa diagnostica. | ibid.              |                    |              |
|                                     |      | Prognostica.        | 101.               | Curatio.           |                    | ibid.        |
| Parotis.                            | 85.  | Causſæ.             | Differentiæ.       | 86.                | Signa diagnostica. | Prognostica. |
|                                     |      |                     | Curatio.           |                    |                    | 87           |
| partium vnio quomodo fiat.          |      |                     |                    |                    |                    | 493          |
| patella in genu fracta.             | 711. | Signa diagnostica.  | Prognostica.       | 712.               |                    |              |
|                                     |      | Curatio.            |                    |                    |                    | 713          |
| Pedum foetor.                       |      |                     |                    |                    |                    | 359          |
| Pedis oſſium fractura.              | 713. | Signa diagnostica.  | Prognostica.       | Curatio.           |                    | ibid.        |
| Perniones.                          | 103. | Causſæ.             | ibid.              | Signa diagnostica. | Prognosticum.      |              |
|                                     |      | Præſeruatio.        | 104.               | Curatio.           |                    | 105          |
| Phagedæna quid ſit.                 | 295. | differentiæ à Nome. | Causſæ.            | Signa diagnostica. | 296.               | Prognostica. |
|                                     |      |                     | Curatio.           |                    |                    | 297          |
| Phyctænæ.                           | 142. | Causſæ.             | Signa diagnostica. | Prognostica.       | Curatio.           |              |
|                                     | 143  |                     |                    |                    |                    |              |
| Phlyma quid ?                       | 82.  | Causſæ.             | ibid.              | Signa diagnostica. | Prognostica.       | Con.         |
|                                     |      |                     |                    | Curatio.           |                    | 83           |
| Phygethlon quid ?                   | 83.  | Causſæ.             | Signa diagnostica. | Prognostica.       | Curatio.           |              |
|                                     |      |                     |                    |                    |                    | 84           |
| Pilorum natura.                     | 363. | generatio.          | 364.               | Materia.           | 365.               | Vſus.        |
|                                     |      |                     |                    |                    |                    | 366          |
| Pilorum deſluuium.                  | 372. | Causſæ.             | ibid.              | Signa diagnostica. | 373.               |              |
|                                     |      | Prognostica.        | ibid.              | Curatio.           |                    | 374          |
| Plica.                              | 393. | Causſæ.             | 399.               | Signa diagnostica. | 402.               | Prognostica. |
|                                     |      |                     |                    | Curatio.           |                    | ibi d.       |
| Potiones vulnerariæ.                |      |                     |                    |                    |                    | 551          |
| Pruritus.                           | 354. | Causſæ.             | Differentiæ.       | Prognostica.       | 355.               | Curatio.     |
|                                     |      |                     |                    |                    |                    | 356          |
| Pruritus luxationibus ſuperueniens. |      |                     |                    |                    |                    | 724          |
| Pſydracia.                          | 180. | Causſæ.             | Curatio.           |                    |                    | ibid.        |
|                                     |      |                     |                    |                    |                    | Puris        |

# INDEX RERVM

|                              |    |
|------------------------------|----|
| puris confecti signa.        | 62 |
| puris ex abscessu euacuatio. | 63 |
| pus mouentia medicamenta.    | 22 |

## R

|                                                                                                                                |       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>R</b> Eduuia quid?                                                                                                          | 428   |
| Repellentia medicamenta qualia. 51. quotuplicia.                                                                               | 52    |
| Repulsio.                                                                                                                      | 49    |
| Repellentia quando non habeant locum. 50. <i>quo tempore sint adhibenda.</i> ibid. <i>cum discutientibus quomodo miscenda.</i> | 51    |
| Res alienæ è corpore quomodo extrahendæ.                                                                                       | 471   |
| Res alienas è vulneribus extrahentia medicamenta.                                                                              | 473   |
| Reuulsio quid? 46. <i>quotuplex.</i> 48. <i>quomodo instituenda.</i> 48. <i>quibus modis fieri debeat.</i>                     | ibid. |

## S

|                                                                                                                                                        |          |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>S</b> anguinem sistentia medicamenta.                                                                                                               | 567      |
| Sarcotica medicamenta.                                                                                                                                 | 496      |
| Scabies. 152. <i>Causse.</i> ibid. <i>Differentia.</i> <i>Signa diagnostica.</i> <i>Prognostica.</i> 154. <i>Curatio.</i>                              | ibid.    |
| Scapulæ fractura. 703. <i>Signa diagnostica.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 704. <i>Curatio.</i>                                                        | 705      |
| Scirrhus quid? 125. <i>Signa diagnostica.</i> 127. <i>Differentia.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>                                 | 128      |
| Sclopetorum vulnera.                                                                                                                                   | 597      |
| ad Sclopetorum vulnera medicamenta necessaria.                                                                                                         | 612      |
| Scrofulæ. 181. <i>Causse.</i> 182. <i>Differentia.</i>                                                                                                 | ibid.    |
| Sigillorum an aliqua vis.                                                                                                                              | 642      |
| Sirones 147. <i>Signa.</i> <i>Curatio.</i>                                                                                                             | ibid.    |
| Sinus quid? 68. <i>Causse.</i> ibid. <i>Differentia.</i> <i>Prognosis.</i> <i>Curatio.</i> 69 <i>Sommersprossen.</i> Vide Lentigines.                  |          |
| Sphacelus. 324. <i>Eius à Gangræna differentia.</i> ibid. <i>Causse.</i> ibid. <i>Signa diagnostica.</i> 326. <i>Prognostica.</i> 328. <i>Curatio.</i> | 326      |
| Splenia.                                                                                                                                               | 478      |
| Spinæ dorsi fractura. 709. <i>Signa diagnostica.</i> <i>Prognostica.</i> ibid. <i>Curatio.</i>                                                         | ibid.    |
|                                                                                                                                                        | Steatoma |

# ET VERBORVM.

|                                                                         |       |
|-------------------------------------------------------------------------|-------|
| Steatoma quid ? 189. <i>Causſæ. ibid. Signa diagnostica. Pro-</i>       |       |
| <i>gnostica. 192. Curatio.</i>                                          | 193   |
| Sterni fractura. 704. <i>Signa diagnostica. ibid. Prognostica. 705.</i> |       |
| <i>Curatio.</i>                                                         | ibid. |
| Struma quid ? 181. <i>Causſæ. 182. Differentiæ.</i>                     | 183   |
| Sudamina. 145. <i>Causſæ. Signa diagnostica. Prognosticum. Cu-</i>      |       |
| <i>ratio.</i>                                                           | 146   |
| Sutura vulnerum per glutinum.                                           | 483   |
| Sutura.                                                                 | 486   |
| Suturæ modi. <i>ibid. Item.</i>                                         | 489   |
| ad Suturam quæ requirantur.                                             | 486   |

## T

|                                                                          |       |
|--------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>T</b> Alpa seu Topinaria. 194. <i>Causſæ. Signa diagnostica. Pro-</i> |       |
| <i>gnostica. 195. Curatio.</i>                                           | 196   |
| Telorum extractio. 472. <i>quot modis fiat.</i>                          | ibid. |
| Terminthus.                                                              | 149   |
| Testudo quid ? 394. <i>Causſæ. Signa diagnostica. Prognostica.</i>       |       |
| <i>195. Curatio.</i>                                                     | 196   |
| Tibiarum vlcera. 299. <i>Curatio.</i>                                    | 300   |
| Tinea capillorum. 383. <i>Causſæ. ibid. Signa diagnostica. ibid.</i>     |       |
| <i>Prognosticum. Curatio.</i>                                            | 384   |
| Tumoris nomina.                                                          | I     |
| Tumor quid ?                                                             | 3     |
| Tumoris definitio. 3. <i>Causſæ. 5. Differentiæ.</i>                     | ibid. |
| Tumorum numerus & nomina secundum Galenum.                               | 6.    |
| secundum Ingrassiam.                                                     | 7     |
| Tumorum differentiarum. 9. 16. <i>Causſa continens.</i>                  | 9     |
| Tumorum ab humoribus ortorum causſæ. 10. <i>Signa dia-</i>               |       |
| <i>gnostica. 16. Prognostica. 17. Curatio.</i>                           | 18    |
| Tumorum generatio per congestionem. 13. <i>per affluxum. 14</i>          |       |
| Tumor aquosus. 139. <i>Causſæ. Signa diagnostica. Prognostica.</i>       |       |
| <i>Curatio. 140. Dieta.</i>                                              | 141   |
| Tumor flatulentus. 219. <i>Causſæ. 220. Differentiæ. Signa dia-</i>      |       |
| <i>gnostica. ibid. Prognostica. 221. Curatio.</i>                        | ibid. |
| Tumores particulares.                                                    | 239   |
| Turundarum vsus.                                                         | 487   |

# INDEX RERVM

## V

|                                                                                                             |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| <b>V</b> ari quid ? 144. <i>Signa diagnostica. ibid. Prognostica. Curatio.</i>                              | 145    |
| Varicum sectio quomodo instituenda.                                                                         | 234    |
| Varicis monstrosi historia & curatio.                                                                       | 236    |
| Varix. 230. <i>Caussæ. ibid. Signa diagnostica. 231. Prognostica. Curatio.</i>                              | 232    |
| Verrucæ. 196. <i>Caussæ. 197. Signa diagnostica. 198. Prognostica. ibid. Curatio.</i>                       | 199    |
| Vitiligo. 165. <i>Caussæ. 167. Signa diagnostica. Prognostica. 168. Curatio.</i>                            | 169    |
| Vlcus quid propriè ? 241. <i>eius subiectum. 242. Caussæ. ibid. Differentiæ.</i>                            | 243    |
| Vlceris simplicis <i>caussæ. 244. Signa diagnostica. 246. Prognostica. 247. Indicationes. 250. Curatio.</i> | 252    |
| Vlcus cum intemperie. 257. <i>Caussæ. Signa diagnostica. 258. Prognostica. Curatio.</i>                     | 259    |
| Vlcus cum affluxu humorum. 262. <i>Caussæ. 263. Signa diagnostica. ibid. Prognostica. Curatio.</i>          | 264    |
| Vlcus sordidum. 265. <i>Caussæ. 266. Signa diagnostica. ibid. Prognostica. Curatio.</i>                     | 267    |
| Vlcera cum tumoribus. 268. <i>Caussæ. ibid. Signa. ibid. Curatio.</i>                                       | 269    |
| Vlcus callosum. 271. <i>Curatio.</i>                                                                        | ibid.  |
| Vlcus sinuosum. 272. <i>Curatio.</i>                                                                        | 273    |
| Vlcus varicosum.                                                                                            | 285    |
| Vlceris varicosi curati historia.                                                                           | ibid.  |
| Vlcerum vermes. 284. <i>Signa diagnostica. Curatio.</i>                                                     | ibid.  |
| Vlcus cum ossis carie. 286. <i>Signa diagnostica. ibid. Prognostica. 287. Curatio.</i>                      | 288    |
| Vlcus cum dolore. 298. <i>Curatio.</i>                                                                      | ibid.  |
| Vlcera dyssepulota. 291. <i>Caussæ. 294. Signa diagnostica. Prognosticum. Curatio.</i>                      | ibid.  |
| Vlcera Cheironia. 292. <i>Caussæ. 294. Signa diagnostica. Prognosticum. Curatio.</i>                        | ibid.  |
| Vlcera Telephia. 293. <i>Caussæ. Signa diagnostica. Prognosticum. Curatio.</i>                              | 294    |
|                                                                                                             | Vlcera |



# ET VERBORVM.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Vlcera tibiærum.299. <i>Curatio.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 300     |
| Vlcera variarum corporis partium.                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 300.301 |
| Vngues inæquales, crassi, rugosi.                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 424     |
| Vnguium color mutatus.                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 425     |
| Vnguium curuatura.                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 426     |
| Vnguium casus.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 427     |
| Vnguium fissura.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | ibid.   |
| Vnguium scabrities.                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 425     |
| Vnio partium quomodo fiat.                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 493     |
| Vnguenti armarij descriptiones aliquot.535. 538. eius caus-<br>sæ, vsus, & applicandi modus.                                                                                                                                                                                                                                    | 536     |
| Vulnus quid? 430. <i>Differentiæ.</i> 432. <i>Causæ.</i> 433. <i>Signa diagno-</i><br><i>stica.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 434. <i>Item</i> 473. <i>Indicationes.</i>                                                                                                                                                        | 478     |
| Vulnus cum contusione.590. <i>Causæ.</i> 591. <i>Signa diagnostica.</i><br><i>Prognostica.</i> <i>Curatio.</i>                                                                                                                                                                                                                  | ibid.   |
| Vulnerariæ potiones.                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 551     |
| Vulnera quæ sint lethalia, quæ non.                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 435     |
| Vulnera lethalia ex Hippocrate.                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 438     |
| Vulnera cerebri.440. <i>spinalis medullæ.</i> 443. <i>Cordis.</i> 444. <i>Pul-</i><br><i>monis.</i> 446. <i>asperæ arteriæ.</i> 449. <i>diaphragmatis.</i> ibid. <i>Ventri-</i><br><i>culi.</i> 451. <i>Intestinorum tenuium.</i> 452. <i>Epatis.</i> 453. <i>Lienis.</i> ibid.<br><i>Vesicæ.</i> 454. <i>Venarum grandium.</i> | 455     |
| Vulnera sanabilia ex quibus causis fiant lethalia.                                                                                                                                                                                                                                                                              | 459     |
| Vulnera ex morfu animalium.594. <i>Prognostica.</i> 595. <i>Curatio.</i> ib.                                                                                                                                                                                                                                                    |         |
| Vulnera sclopetorum.597. <i>Differentiæ.</i> 608. <i>Signa diagnosti-</i><br><i>ca.</i> ibid. <i>Prognostica.</i> 609. <i>Curatio.</i> 610. <i>Dieta.</i>                                                                                                                                                                       | 618     |
| Vulnerum à sclopetis infligatorum natura.                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 607     |
| ad Vulnera sclopetorum medicamenta necessaria.                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 612     |
| Vulnera Venenata.618. <i>Signa diagnostica.</i> 623. <i>Prognostica.</i><br>ibid. <i>Curatio.</i>                                                                                                                                                                                                                               | 624     |

## F I N I S.

---

*Typographicorum errorum minutias præ cæteris sic emendato.*

Pag.8.lin.34.lege *Paturfa*. pag.9.lin.6.lege *reperitur*. 107.  
lin.14.lege *in margine*. 108.lin.9. *latrapologiæ*. 145.lin.19.lege  
*Trochisci*. 287.lin.26.lege *intrando*. 321.in margine leg. *Gan-*  
*grena ab.* 351. in margine lege *Der Flug iunger Kinder.* & in  
textu lege *den Flug*. 471.lin.22.lege *coalescât*. 658.lin.25. lege  
per transversum. 713.lin.14.lege *torulis*. 752.lin.22.leg. *recessit*.